Молодіжний економічний вісник ХНЕУ ім. С. Кузнеця

№ 12

Електронний журнал

грудень 2017

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

Молодіжний економічний вісник ХНЕУ ім. С. Кузнеця

№ 12

грудень 2017

Електронний журнал

Виходить раз на місяць

Засновник – ХНЕУ ім. С. Кузнеця
Видавець – ФОП Лібуркіна Л. М.

Затверджено на засіданні вченої ради університету № 4 від 27.12.2017 р.

Періодичність – щомісяця
Мова видання – українська, російська, англійська, французька, німецька

Засновано в січні 2015 року згідно з рішенням вченої ради

Редакційна колегія
Пономаренко В. С. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ імені Семена Кузнеця (головний редактор)

Афанасьєв М. В. – канд. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця
Внукова Н. М. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця
Гонтарева І. В. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця ***(науковий редактор)***
Дікань Л. В. – канд. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця
Дороніна М. С. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця
Дорохов О. В. – канд. техн. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця
Іванов Ю. Б. – докт. екон. наук, професор Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України
Кизим М. О. – докт. екон. наук, професор Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України
Клебанова Т. С. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця
Малярець Л. М. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця
Назарова Г. В. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця
Орлов П. А. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця
Пилипенко А. А. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця ***(заступник головного редактора)***
Попов О. Є. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця
Пушкар О. І. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця
Ястремська О. М. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Поштова адреса засновника:

61166, Україна, м. Харків, пр. Науки, 9а, ***Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця***

Головний редактор – ***Пономаренко В. С.*** *Конт. телефон: (057)702-03-04*

Поштова адреса редакції:
61166, Україна, м. Харків,
пров. Інженерний, 1а, 1 під'їзд
Тел.: *(057)702-07-38, 702-07-28*
E-mail: *vydav@hneu.edu.ua*

Поштова адреса видавця:
61001, Україна, м. Харків, а/с 870

Відповідальність за достовірність фактів, дат, назв, імен, прізвищ, цифрових даних, які наводяться, несуть автори статей.
Рішення про розміщення статті приймає редакційна колегія. У текст статті без узгодження з автором можуть бути внесені редакційні виправлення або скорочення.
Редакція залишає за собою право їх опублікування у вигляді коротких повідомлень і рефератів.

У разі копіювання чи передрукування матеріалів посилання на електронний журнал обов'язкове.

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи ДК № 4853 від 20.02.2015 р.

© Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, 2017

ЗМІСТ

Аванесян К. В. Оптимизация объемов производства мужской обуви ООО «Сламс» 11

Агаджанян А. А., Несвятипаска Є. С. Особливості фінансування будівництва житла через фонди фінансування будівництва 13

Агаркова Т. О. Теоретичні підходи до визначення сутності поняття «прибуток підприємства» 16

Александренков Є. С. Сутність та особливості планування логістичної діяльності підприємств 19

Архипова Д. Є. Матричні ігри з природою 22

Arkhypova D. E. Analysis of economic factors, affecting UAH Exchange Rate 25

Барінова А. В. Методи інтегрального оцінювання фінансового стану підприємства 27

Барська А. А. Стратегічний аналіз зовнішнього середовища підприємств аграрного сектора 30

Бас А. І. Теоретичні аспекти функціонування системи управління фінансовими результатами підприємства 33

Береговий В. О. Управління дебіторською заборгованістю підприємства 36

Bilan Y. A. Implementation of innovations as a measure to increase the investment attractiveness of the enterprise 38

Боброва Я. Я. Оптимизация плана производства кондитерских изделий компанией «Чарівна мозаїка» 41

Бойко О. М. Оцінювання вартості страхової компанії 44

Бунчикова Т. С. Оптимізація плану випуску кондитерської продукції підприємством «Смаколик» (Харків) 47

Бурма Є. С., Гєнчєва В. О. Перспективні напрями розвитку ломбардів в Україні 51

Буслова Е. А. Оптимизация плана производства шоколадных конфет компанией «КВІТЕНЬ» (Украина) 54

Власенко А. О. Типи фінансової стійкості та фактори впливу на неї 57

Воробйов Д. О. Економічна сутність категорій «прибуток» і «прибутковість банку» 60

Воронін Р. Р. Узагальнення теоретичних засад визначення сутності поняття «фінансова безпека підприємства» 63

Вусик О. В. Фактори впливу на фінансові результати підприємства 65

Галстян Е. А. Анализ факторов, влияющих на уровень безработицы в Украине 68

Гапон І. А., Ткаченко Я. О. Особливості надання послуг факторингу на сучасному етапі 71

Гаркуша Є. В. Теоретичні засади функціонування механізму управління фінансовими результатами підприємства 74

Глущенко Ю. М. Інвестиційний клімат України: проблеми та напрями його покращення....77

Гордиенко Е. Д. Анализ факторов, наиболее влияющих на количество трудовых мигрантов 80

Господинюк К. Є. Огляд міжнародного досвіду управління стартапами із застосуванням різних методологій....82

Господинюк К. Є. Огляд методологій управління стартапами в інноваційній діяльності 84

Опаріна О. В., Гречка В. М. Упровадження державної інноваційної політики у регулювання національної економіки України....87

Грибко Я. В. Особливості інноваційного розвитку вітчизняних підприємств ресторанного господарства 90

Гринь В. Ю. Оптимізація плану виробництва продукції ПАФ «Петрівка» 93

Донцова Н. Ю. Кластерний аналіз як етап оцінювання ефективності формування та використання оборотних активів машинобудівних підприємств України 96

Драгіцина Ю. О. Антикризовий фінансовий менеджмент у структурі управління підприємством 100

Драгіцина Ю. О. Фінансовий контролінг у антикризовому управлінні підприємством 102

Дудник А. А., Альохіна О. І. Оцінювання діяльності кредитних спілок 104

Дьякова Д. В. Правове регулювання інформаційної сфери в Україні 107

Єкатериненко К. В. Оптимізація вирощування основних зернових культур в Україні....109

Єнгібарян Л. Т., Терех А. А. Перспективи розвитку ломбардів за рівнем фінансової стабільності 112

Єрмашкевич К. В. Оптимізація грошових потоків підприємства із застосуванням методу нормованого розмаху 116

Ефанкова К. С. Анализ факторов, влияющих на численность населения Украины 119

Ечкінко Е. С. Правові аспекти регулювання електронної комерції....123

Ємельянова К. Ю. Наукові підходи до формування поняття конкурентоспроможності персоналу 125

Ємельянова К. Ю. Сучасна парадигма конкурентоспроможності персоналу 127

Єрмак А. А., Соловйова М. М. Визначення тенденцій розвитку діяльності ломбардів 130

Жарова Ю. С. Проблемні аспекти створення Антикорупційного суду в Україні 133

Жидкова Д. А. Проблема легализации эвтаназии в Украине 136

Жилкина Д. О. Оптимизация плана выпуска фармацевтической продукции предприятием «Фармрост» 138

Завдов'єв М. Д. Особливості залучення позикового капіталу малими підприємствами 141

Заїкін Г. О. Значення маркетингової діяльності для управління вітчизняними підприємствами 143

Заїкін Г. О. Маркетинг як напрям підвищення ефективності інноваційної діяльності підприємств України 146

Золотайко К. С. Проблеми захисту електронних цифрових підписів і довіри до них в Україні 148

Золотарьова Г. М. Теоретичні основи здійснення транспортних потоків на підприємстві 151

Золотарьова Г. М. Теоретичні основи та переваги здійснення вантажоперевезень автомобільним транспортом 153

Іскров Г. Д. Інвестиційна складова фінансової безпеки сільськогосподарського підприємства 156

Kvitka N. A. The innovational approaches in human resource management 158

Кисиль П. А. Оптимизация объемов производства фруктового и овощного пюре компанией «HIPP» в Киеве 161

Кібасова Т. І ., Чеботарьова А. С. Недержавні пенсійні фонди: проблеми та перспективи розвитку в Україні 163

Кобзар О. Р. Діагностика кризового стану машинобудівних підприємств із застосуванням дискримінантної моделі 166

Кобильник Ю. В. Проблеми розвитку кредитних спілок 169

Коломієць Н. І. Інноваційна діяльність підприємства як фактор забезпечення його конкурентоспроможності 172

Корж Д. В. Рівновага Неша 176

Kuznetcov A. V. Competitiveness of the enterprise 179

Котова О. О. Методичні аспекти управління фінансовими ресурсами підприємства 181

Коц Я. Р. Економетричний аналіз зовнішньої торгівлі послугами України 184

Кравченко К. А. Оптимизация транспортных поставок продукции кондитерской фабрики «Сладкий мир» 186

Ксенофонтова Ю. Ю. Основні перспективні напрямки інвестування у Німеччину 190

Кулибаба А. Ю. Оптимизация плана производства компании «Vitmark» 193

Кулішенко А. О. Міжнародно-правовий статус біженців і переміщених осіб 196

Куниця Т. С. Ринок агрострахування в Україні: стан і перспективи розвитку 199

Куприянов В. М. Оптимизация плана производства хлопьев компанией «Лантманнен Акса» 202

Кураш В. С. Проблеми правового регулювання сурогатного материнства в Україні 206

Леонова О. Ю. Особливості антикризового управління підприємством 210

Лещенко С. Є. Оптимізація обсягів видобування вуглеводних палив газопромисловим управлінням «Шебелиінкагазвидобування» 212

Ліснiченко К. К. Стратегічний аналіз машинобудівної промисловості 214

Літвінова А. А. Економічна сутність поняття управління фінансовою стійкістю підприємства та фактори впливу на неї 219

Лубяна К. О. Теоретичні аспекти управління прибутком банку 222

Люта Т. С. Підхід до оцінювання фінансових ризиків діяльності підприємства 225

Макарова К. А., Кошляк О. В. Визначення тенденцій розвитку кредитних спілок 227

Макух І. А. Аналіз залучення інвестицій у сфері будівництва житла 230

Манукян М. Е. Оптимізація виробництва металевих виробів ТОВ фабрика «Варіант» 235

Мельник К. В., Протоковило Ю. О. Визначення факторів впливу на ефективність діяльності кредитних спілок 237

Мишура Д., Барінова А. Розвиток інститутів спільного інвестування як потенційного інструменту стимулювання економічного розвитку 239

Мишура Д. Теоретичні аспекти визначення сутності поняття «інвестиційна привабливість підприємства» 243

Мішура Н. А. Аналіз рівня зайнятості населення України 246

Мягков Д. С. Анализ и прогнозирование уровня безработицы в Украине 249

Недосвітій К. Ю. Узагальнення підходів до управління оборотними активами підприємства 251

Нетецька К. І. Методичний підхід до оптимізації фінансових ресурсів підприємства 254

Нецвітаєва О. І., Агаркова Т. О. Стан і перспективи розвитку кредитних спілок 257

Нецвітаєва О. І. Теоретичні підходи до визначення економічної категорії «фінансова безпека підприємства» 260

Мушенко О. В., Нечай А. О. Оцінювання діяльності на ринку факторингових послуг 263

Нечай А. О. Аналіз і класифікація видів фінансових результатів діяльності підприємства 266

Нечитайло І. В. Оцінювання ефективності укладання угод злиття та поглинання в банківській сфері України 268

Нікітченко Є. А. Оптимізація плану виробництва продукції ТМ «Домінік» 272

Ніколаєва К. О. Узагальнення методичних підходів до управління фінансовою безпекою підприємства 275

Нурлаєва Е. Л., Селецька Д. М. Оцінювання стану розвитку фондів фінансування будівництва та фондів операцій із нерухомістю 278

Орда В. А. Визначення факторів впливу на рівень кредитного ризику банку 281

Орда В. А. Удосконалення технології оцінювання ефективності управління кредитними ризиками банку 285

Орехова А. С. Оптимізація плану виробництва тортів ТМ «ТОРТіЯ» 292

Осадча С. С. Методичний підхід до антикризового фінансового управління будівельними підприємствами на підставі концепції фінансової безпеки 295

Павлова А. С. Моделирование факторов влияния на доходы предприятий Украины 300

Передерій А. І. Визначення тенденцій розвитку надання послуг фінансового лізингу 303

Петрова К. В. Розробка комплексного методичного підходу до управління інвестиційною привабливістю підприємства 306

Полякова Н. О. Зарубіжний досвід правового регулювання криптовалютного бізнесу 309

Потапенко А. В., Рудська К. О. Визначення перспектив розвитку депозитарної діяльності 313

Потапенко А. В. Застосування методу аналізу ієрархій як інструменту оптимізації фінансового потенціалу підприємства 316

Проноза А. П. Сутність управління капіталом підприємства 318

Прохорова Ю. С. Стратегія формування управління фінансовою безпекою підприємства 320

Решитнякова А. В. Визначення тенденцій агрострахування в Україні 324

Рій Д. М. Оцінювання ймовірності банкрутства ДНВП «Об'єднання Комунар» 328

Романчик А. В. Анализ факторов, влияющих на численность населения Украины 331

Романчик А. В. Застосування методу множників Лагранжа до розв'язання задач оптимізації банківської діяльності 334

Рудська К. О. Визначення сутності поняття «фінансовий потенціал підприємства» 338

Сайдалиева Л. Ю. Оптимизация перевозки сахара лидирующими экспортерами Украины 341

Саковець Л. В. Інвестиційний клімат в Україні та шляхи його поліпшення 344

Самойленко Б. В. Особливості координації основних логістичних процесів на складі підприємства 346

Самойлова М. О. Анализ влияния экономических факторов на объем валового внутреннего продукта Украины 349

Самойлова М. О. Теорема Куна–Таккера та її застосування до розв'язання задач нелінійного програмування 351

Свідерська Д. С. Узагальнення підходів до визначення сутності поняття «фінансова стійкість суб'єкта господарювання» 355

Селезень К. В. Інвестиційний клімат України: проблеми та перспективи їх вирішення 357

Селезень К. В. Концептуальні аспекти інноваційної діяльності в Україні 360

Сергієнко А. В., Суворова Ю. К. Інвестиції в інновації у Сінгапурі 363

Сметанкін А. С., Тішков Д. О. Сучасний стан і перспективи розвитку лізингової діяльності в Україні 367

Смородінова В. А. Система управління оборотним капіталом підприємства 370

Соколов Д. С. Оптимизация объемов производства шлифовальных лепестковых кругов ООО «Белабразив» (пгт Малиновка) 373

Соломка Д. О. Аналіз основних факторів впливу на інвестиційний клімат України 375

Солоніченко К. О. Визначення факторів впливу на стан фінансової безпеки банку 378

Солоніченко К. О. Діагностування загроз фінансовій безпеці банку 381

Солохіна Є. К. Аналіз теоретичних аспектів оцінювання фінансових ризиків підприємства 386

Старікова В. А. Фінансове інвестування в підприємства України 389

Столащук М. Теоретичні аспекти визначення сутності поняття управління логістичною діяльністю підприємства 391

Стрельцова А. В. Оптимизация транспортных расходов на перевозку продукции компанией «САН Инбев Украина» 393

Стулиус К. М. Оптимізація плану виробництва морозива ПАТ «Львівський холодокомбінат» ТМ «Лімо» 397

Стыценко Т. А. Оптимизация объемов производства шоколадных плиток кондитерской фабрикой «Roshen» 400

Суворова Ю. К. Інвестиційний клімат України: проблемні аспекти 403

Сусла О. В. Оптимизация плана производства хлебобулочных изделий хлебозаводом «Кулиничи» 407

Тарасенко І. Ю., Шавкун О. І. Розвиток факторингових послуг....410

Темченко Я., Петренко Ю. Теоретичні аспекти управління грошовими потоками підприємства....414

Темченко Я., Петренко Ю. Фактори впливу на зовнішньоекономічну діяльність вітчизняних підприємств 418

Тертична О. І. Сучасний стан власного капіталу підприємств України....422

Тесленко В. В. Динамічне програмування як метод розв'язання задач дискретної оптимізації....425

Тимченко Е. А. Анализ факторов, влияющих на доход населения Украины 428

Тютіна Т. А., Свідерська Д. С. Оцінювання результатів діяльності інститутів спільного інвестування на фінансовому ринку України 431

Тютіна Т. А. Методи аналізу кредитоспроможності підприємства 436

Урум А. Д., Мироненко М. В. Оцінювання стану недержавного пенсійного забезпечення....439

Ухань М. С. Сучасні підходи до оцінювання нерухомості в Україні 442

Федоренко В. В. Теоретико-методичні основи управління фінансовими ресурсами підприємства....445

Федулова Н. О., Калініна В. Ю. Порівняльне оцінювання діяльності бюро кредитних історій....449

Фень Л. А. Обґрунтування впливу зовнішніх ризиків на діяльність підприємства....451

Фень Л. А., Штирікова М. О. Операції купівлі-продажу та емісії цінних паперів резидентами на міжнародному фондовому ринку 455

Фурсова А. Ю. Понятійно-термінологічний апарат управління фінансовими ризиками підприємства 458

Хапилин Д. И. Распределение самолетов авиакомпании «Международные авиалинии Украины» по внутренним воздушным линиям....463

Харківська К. О. Торговельно-економічне співробітництво України з країнами Європейського Союзу 467

Хрипунова К. Г. Оптимізація плану виробництва фабрики «NUI VERY» (Харків) 469

Худякова Т. А. Проблеми правового регулювання франчайзингу в Україні 472

Цегельник К. А. Анализ факторов, влияющих на формирование валютного курса в Украине 474

Чеботарьова А. С. Теоретичні підходи до визначення сутності поняття «фінансова стійкість підприємства».....477

Чернобай Г. М. Факторний аналіз фінансових результатів діяльності підприємств машинобудівної галузі.....480

Чефранова К. Р. Оптимізація вирощування основних сільськогосподарських культур фабрикою ООО «Сингента».....484

Чечоткіна Г. О. Окремі питання правового регулювання ліцензування господарської діяльності.....486

Шкода А. П. Аналіз факторів, що впливають на кількість іноземних туристів в Україні.....489

Шнурко К. О., Капустянко Ю. О. Визначення тенденцій розвитку недержавних пенсійних фондів в Україні.....491

ОПТИМИЗАЦИЯ ОБЪЕМОВ ПРОИЗВОДСТВА МУЖСКОЙ ОБУВИ ООО «СЛАМС»

УДК 519.863:658.155-044.69(477.54)

Аванесян К. В.

Студент 2 курса
факультета международных экономических отношений ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Проведен анализ деятельности харьковского предприятия ООО «Сламс», занимающегося изготовлением обуви. Разработаны рекомендации по управлению предприятием с использованием результатов решения оптимизационной задачи. Оптимизационный план рекомендуется использовать в управлении деятельностью компании.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, производство, производительность, оптимизация, оптимизация производства, задача линейного программирования, симплексный метод.*

Анотація. *Проведено аналіз діяльності харківського підприємства ТОВ «Сламс», що займається виготовленням взуття. Розроблено рекомендації з управління підприємством із використанням результатів розв'язання оптимізаційної задачі. Оптимізаційний план рекомендовано використовувати в управлінні діяльністю компанії.*

Ключові слова: *підприємство, організація, виробництво, продуктивність, оптимізація, оптимізація виробництва, завдання лінійного програмування, симплексний метод.*

Annotation. *The analysis of activity of the Kharkov enterprise «Slams» LLC, engaged in the manufacture of footwear, was conducted. Recommendations for managing the enterprise using the results of solving the optimization problem are developed. Optimization plan is recommended to use in the management of the company.*

Keywords: *enterprise, organization, production, productivity, optimization, production optimization, linear programming problem, simplex method.*

В условиях современного рынка важнейшей целью является оптимизация производства как один из наиболее эффективных способов максимизации прибыли. Оптимизация способствует повышению эффективности технологических и организационных систем, принятию продуманных управленческих решений. В процессе оптимизации с учетом заданных условий определяют элементы решения, параметры системы и показатели качества, зависящие от выбора, способствующие определению оптимальных конструкций, технологических схем и др. [2].

Рассмотрим оптимизацию объемов производства харьковского предприятия ООО «Сламс», занимающегося изготовлением обуви. Для производства трех видов обуви «кроссовки молодежные» (КМ), «туфли спортивные» (ТС), «туфли классические» (ТК) за 4 дня (полный цикл производства) используют три вида сырья: кожу, клей и подошву. На каждый вид продукции расходуется кожи на сумму: КМ (20 дец) – 100 грн, ТС (20 дец) – 100 грн, ТК (17дец) – 85 грн; клея на сумму: КМ – 30 грн, ТС – 29 грн, ТК – 27 грн; подошвы на сумму: КМ – 105 грн, ТС – 100 грн, ТК – 95 грн. Прибыль от реализации составляет: КМ – 100 грн, ТС – 100 грн, ТК – 80 грн. На кожу выделяют основных фондов – 16000 грн, на клей – 4800 грн, на подошву – 16800 грн, на стельки – 1600 грн. Необходимо определить план выпуска этих видов продукции для максимизации прибыли ООО «Сламс».

Таблица 1

Исходные данные для решения оптимизационной задачи

Сырье	Продукция			ОФ
	Кроссовки молодежные	Туфли спортивные	Туфли классические	
Кожа	100,00	100,00	85,00	16000,00
Клей	30,00	29,00	27,00	4800,00
Подошва	105,00	100,00	95,00	16800,00
Прибыль от реализации	120,00	100,00	80,00	Max

Для решения задачи обозначим x_1 – количество кроссовок спортивных, x_2 – количество туфель молодежных, x_3 – количество туфель классических, x_i – количество материалов, затраченных на изготовление единицы продукции. Тогда прибыль от реализации всех перечисленных видов продукции имеет вид:

$$Z = 120x_1 + 100x_2 + 80x_3 \rightarrow \max.$$

© Аванесян К. В., 2017

Исходя из количества ресурсов, получим систему ограничений:

$$\begin{cases} 2{,}5x_1 + 3x_2 + 2{,}5x_3 \le 9062; \\ 55x_1 + 46x_2 + +40x_3 \le 5130; \\ 5x_1 + 5x_2 + 5x_3 \le 2375; \\ x_j \ge 0. \end{cases}$$

Чтобы определить теневые цены заданных ресурсов и проверить правильность решения исходной задачи, необходимо составить и решить двойственную задачу.

Целевая функция двойственной задачи имеет вид:

$$F = 1600\,y_1 + 4800\,y_2 + 16800\,y_3 \to \min,$$

где y_1 – теневая цена кожи;

y_2 – теневая цена клея;

y_3 – теневая цена подошвы;

коэффициенты при y_i – основные фонды, выделенные для соответствующего вида ресурса.

Система ограничений имеет вид:

$$\begin{cases} 100\,y_1 + 100\,y_2 + 85\,y_3 \ge 120; \\ 30\,y_1 + 29\,y_2 + 27\,y_3 \ge 100; \\ 105\,y_1 + 100\,y_2 + 80\,y_3 \ge 80; \\ y_i \ge 0. \end{cases}$$

Для решения исходной задачи симплексным методом воспользуемся надстройкой «Поиск решения» в Microsoft Excel. Получим оптимальный план производства:

$$x_1^* = 160, x_2^* = 0, x_3^* = 0, x_4^* = 0, x_5^* = 0, x_6^* = 0.$$

Максимальная прибыль составит: $Z_{\max} = 19200$ грн.

Для решения двойственной задачи используем надстройку «Поиск решения» в Microsoft Excel, получим оптимизационный план производства: $Y^*(0;0;1{,}142)$; $y_1^* = 0, y_2^* = 0, y_3^* = 1.142$.

Максимальная прибыль составит: $F_{\min} = Z_{\max} = 19200$ грн.

После расчетов можем сделать вывод, что клей и кожа не являются дефицитными ресурсами, то есть нет смысла их докупать, так как эти два вида сырья в производственном процессе в остатке. Дефицитный ресурс – подошва, она используется в полном объеме, теневая цена составляет 1,142 грн [3].

Таким образом, для получения максимальной прибыли, равной 19 200 за 4 дня, ООО «Сламс» необходимо изготовлять 160 шт. кроссовок молодежных; производить туфли спортивные и классические нецелесообразно. Если ООО «Сламс» будет придерживаться оптимального плана выпуска продукции, оно сможет максимизировать прибыль и при этом полностью удовлетворять потребности потребителей. Все это поможет предприятию успешно развиваться и в дальнейшем, оставаясь конкурентоспособным на рынке.

Научный руководитель – д-р экон. наук, профессор Малярец Л. М.

Литература: 1. Орлов А. И. Теория принятия решений : учебное пособие. М. : Март, 2004. 656 с. **2.** Симплексный метод решения задач линейного программирования // Grandars. ru. URL: http://www.grandars.ru/student/vysshaya-matematika/simpleksnyy-metod.html. **3.** Сиргалина Р. Р., Семашко М. А. Использование методов линейного программирования для решения задачи оптимизации производства. *Символ науки.* 2016. № 4. С. 208–211.

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСУВАННЯ БУДІВНИЦТВА ЖИТЛА ЧЕРЕЗ ФОНДИ ФІНАНСУВАННЯ БУДІВНИЦТВА

УДК 336.7

Агаджанян А. А.
Несвятипаска Є. С.

Студенти 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто основні поняття та види фондів фінансування будівництва, доцільність залучення коштів для будівництва житла через фонди фінансування будівництва. Проаналізовано переваги та недоліки фондів фінансування будівництва.*

Ключові слова: *банк, банківська установа, банківська система, будівництво, забудовник, фінансування, фонди фінансування будівництва, інвестиції, фінансові компанії.*

Аннотация. *Рассмотрены основные понятия и виды фондов финансирования строительства, целесообразность привлечения средств для строительства жилья через фонды финансирования строительства. Проанализированы преимущества и недостатки фондов финансирования строительства.*

Ключевые слова: *банк, банковское учреждение, банковская система, строительство, застройщик, финансирование, фонды финансирования строительства, инвестиции, финансовые компании.*

Annotation. *The basic concepts and types of construction financing funds are considered, the expediency of raising funds for housing construction through construction financing funds. The advantages and disadvantages of the construction financing funds are analyzed.*

Keywords: *bank, banking institution, banking system, construction, developer, financing, construction financing funds, investments, financial companies.*

Одним із найпоширеніших механізмів фінансування будівництва житла нині є фонд фінансування будівництва. Інвестування та фінансування будівництва об'єктів житлового будівництва із застосуванням недержавних коштів, залучених від фізичних та юридичних осіб, у тому числі в управління, може здійснюватися виключно через фонди фінансування будівництва та через фонди операцій із нерухомістю, а також шляхом емісії цільових облігацій підприємств.

Теоретичні аспекти діяльності фондів фінансування будівництва досліджували Горчаківська Г., Грінченко Р., Кавець А., Внукова Н., Фаріон Д., Шевчук Т. та ін. Науковцями визначено основні аспекти діяльності фондів фінансування будівництва як головного об'єкта фінансування будівництва.

Метою написання статті є аналіз особливостей фінансування будівництва житла через фонди фінансування будівництва, а також визначення основних видів фінансування будівництва.

Відповідно до Закону «Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю» [4], фонди фінансування будівництва – це грошові кошти, передані управителю фондів фінансування будівництва в управління, що використані чи будуть використані управителем у майбутньому на умовах правил фонду та договорів про участь у фонді фінансування будівництва. Метою створення фондів фінансування будівництва є отримання довірителями фонду у власність житла. Згідно із чинним законодавством створення й управління можуть здійснювати лише фінансові компанії, які мають ліцензію Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, для здійснення операцій із нерухомістю як виняткового виду діяльності, а також банки [2].

Відмінність між фінансовими компаніями та банківськими установами у сфері інвестування полягає в тому, що для фінансової компанії це є основним видом доходу, а для банку – однією із банківських послуг. Але за будь-яких умов основними критеріями вибору управителя мають бути професійність і позитивний досвід роботи на ринку нерухомості [3].

Згідно зі ст. 2 Закону України «Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю» [4], у функціонуванні фондів фінансування будівництва беруть участь управитель – фінансова установа, що є засновником фонду, довіритель, водночас він є інвестором, і забудовник.

Схематично систему функціонування фондів фінансування будівництва подано на рис. 1 [3; 4].

© Агаджанян А. А., Несвятипаска Є. С., 2017

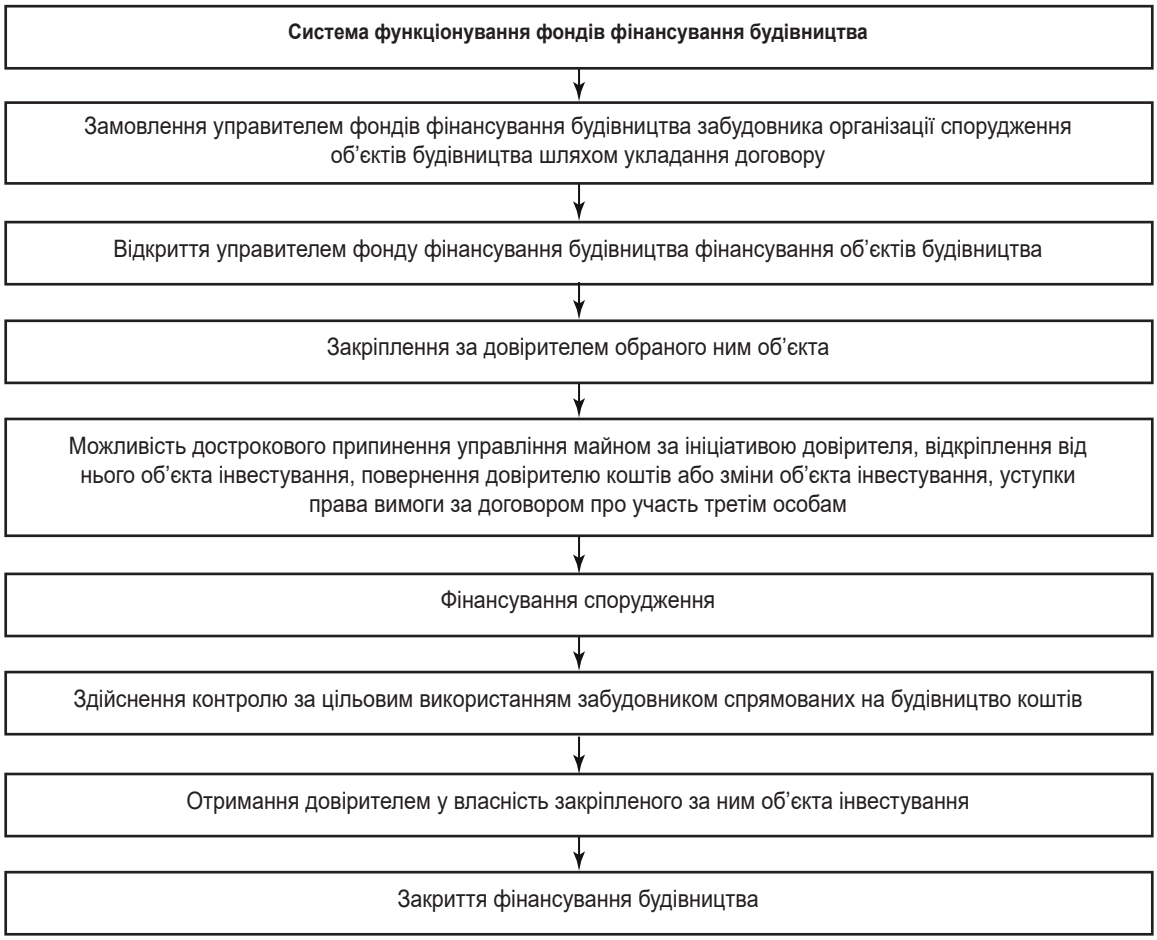

Рис. 1. **Система функціонування фондів фінансування будівництва**

Система передбачає вісім етапів, які має пройти для отримання результату кожний із потенційних клієнтів. Спочатку укладають договір між управителем і забудовником організації об'єкта будівництва. Після укладання договору розпочинає діяльність фонд фінансування спорудження. Управитель здійснює контроль за цільовим використанням забудовником спрямованих на будівництво коштів, щоб довіритель отримав у власність закріплений за ним об'єкт інверсування. Після отримання довірителем об'єкта фонд закривається.

Структура фінансування житлового будівництва залежить від типу житлової системи та способу забезпечення потреби суспільства в житлі. Розрізняють житлові системи, що базуються на механізмі державного забезпечення житлом, і на ринкових умовах. Більшість житлових систем належать до змішаного типу, коли ринковий механізм забезпечення житлом не виключає державної чи комунальної участі. Як засвідчує досвід, у більшості країн житловий комплекс є об'єктом економічного й адміністративного регулювання із використанням різних форм фінансування.

Фонди фінансування будівництва укладають договір, за яким забудовник зобов'язаний збудувати один або кілька об'єктів будівництва, ввести їх в експлуатацію в установленому законодавством порядку та передати об'єкти інвестування установникам цього фонду. Управитель зобов'язаний здійснювати фінансування будівництва цих об'єктів на умовах договору. Управитель і забудовник укладають такі договори:

– іпотеки між забудовником та управителем;

– уступки майнових прав на нерухомість;

– доручення із відкладеними умовами, за яким управителю у разі порушення забудовником умов договору доручено виконувати функції забудовника [4].

Функціонування фондів фінансування будівництва передбачає безпечне інвестування для інвестора. Але найбезпечніше для інвестора вкласти гроші лише якщо управителем є банк, оскільки:

– фонд фінансування будівництва створюється після затвердження повного комплекту будівельної документації щодо об'єкта будівництва й одержання забудовником дозволу на будівництво;

– кошти інвесторів перебувають на окремому, спеціально відкритому рахунку, а банк несе відповідальність за їх збереження [5].

Нині існує тільки два види фондів фінансування будівництва – А і Б (табл. 1) [5].

Таблиця 1

Основні відмінності видів фондів фінансування будівництва

Вид	Зобов'язання	Ризик	Права	Фінансування
А	Здійснювати спорудження об'єктів будівництва без порушення термінів	Недостатність залучених коштів	Здійснювати спорудження об'єктів відповідно до документації	Поточну ціну та фінансування встановлює лише управитель
Б	Здійснювати спорудження об'єктів будівництва без порушення термінів	Усі ризики забудовник бере на себе	Спорудження об'єкта будівництва	Фінансування здійснюється через забудовника

Для забудовника найдоцільніше використовувати вид Б, оскільки всі ризики забудовник бере на себе. За найменшого ризику чи недотримання графіка управитель надає інвестору гарантії та відшкодування. Ще одним позитивним моментом є те, що оцінювання вартості об'єкта здійснює управитель, тому інвестор може не хвилюватися за кількість грошей, що на даний момент є в обігу.

Станом на кінець 2016 р. в Україні зареєстровано 1425 фінансових установ, які відповідно до реєстру Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, мають право здійснювати операції з фінансування житлової нерухомості. Серед цього переліку половина фінансових установ із тієї чи іншої причини припинила свою діяльність на ринку фінансових послуг.

Актуальність залучення коштів через фонди фінансування будівництва має підстави. Так, за останні три роки кількість учасників фондів фінансування будівництва зросла від 13 533 до 22 250 осіб, що впливає на обсяг залучених коштів, який на 2016 р. становить 18 923 млн грн, або 60 % від усього обсягу залучених коштів на ринку житлової нерухомості (табл. 2) [6]. Статистика визначає напрям розвитку будівельної галузі як пріоритет для інвестора.

Інвестор, що обирає фінансову установу для партнерства, має враховувати її місце розташування, оскільки ризик надійності інвестиційних відносин є різним у різних регіонах [7; 8].

Таблиця 2

Структура та динаміка установників фондів фінансування будівництва

Рік	Фізичні особи	Питома вага, %	Структурне зрушення, %	Юридичні особи	Питома вага, %	Структурне зрушення, %
2012	12 736	99,113	-	114	0,887	-
2013	13 218	99,130	0,02	116	0,870	-2
2014	17 648	99,358	0,23	114	0,642	-26
2015	19 371	99,328	-0,03	131	0,672	5
2016	19 629	99,267	-0,06	145	0,733	9

Бачимо, що у 2012–2013 рр. кількість зацікавлених цим сегментом ринку була незначною передусім через вплив політичних та економічних факторів. Однак, з 2014 р. кількість установників почала стрімко зростати порівняно з попередніми роками (табл. 3) [8].

Таблиця 3

Кількість установників фондів фінансування будівництва за кварталами, 2012–2016 рр.

Рік	Кількість установників				Приріст за рік %
	I	II	III	IV	
2012	12 462	11 822	11 861	12 850	-
2013	12288	13232	13533	13334	4%
2014	13851	12485	16527	17762	33%
2015	19 118	18 680	18 806	19 502	10%
2016	19 340	18 923	20 195	19 774	1%

Бачимо, що за 2012–2016 рр. кількість установників зросла на 48 %, що свідчить про зростання інтересу осіб, які мають капітал, до цього сегмента фінансового ринку, що сприятиме зростанню кількості коштів, залучених у фінансування будівництва.

Основними перевагами фондів фінансування будівництва є:

– легальність способу інвестування будівництва, його законодавче регламентування;

– найпростіший і найзрозуміліший для довірителя спосіб порівняно з іншими механізмами;

– найлегший для забудовника механізм швидкого запуску процесу інвестування у будівництво, що передбачає оформлення пакета документів, договір про ціну послуг і дотримання договірних процедур між управителем і забудовником [9].

Одним із основних недоліків є структура, що не передбачає оптимізації оподаткування за умови надходження коштів із фондів фінансування будівництва до забудовника, а також відсутність страхування на законодавчому рівні від деяких проблем, що виникають у процесі введення об'єкта в експлуатацію, що створює додаткові ризики діяльності.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Андрійченко Ж. О.

Література: 1. Горчаківська Г. В. Інвестиції як складова ефективної діяльності підприємств будівельного комплексу. *Економіка будівництва і міського господарства.* 2009. № 5. С. 147–151. **2.** Андрійченко Ж. О. Місце фінансового моніторингу в системі управління ризиками ринків фінансових послуг // Сучасні проблеми фінансового моніторингу : матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції. Харків : Ексклюзив, 2014. С. 19–23. **3.** Грінченко Р. Особливості залучення інвестицій у будівництво житла в Україні через фонди фінансування будівництва. *Галицький економічний вісник.* 2009. № 1. С. 87–90. **4.** Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю : Закон України від 19.06.2003 № 978-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/978-15. **5.** Кравець А. В., Мельник В. М., Бобик О. І. Особливості фінансування житлового будівництва в Україні. *Економічний простір.* 2015. № 4. С. 182–188. **6.** Внукова Н. М., Давиденко Д. О. Збалансований підхід інвестора до вибору об'єкта житлової нерухомості. *Економіка розвитку.* 2017. № 1. С. 24–31. **7.** Фаріон Д. О. Фінансове забезпечення житлового будівництва в Україні. *Ефективна економіка*. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=396. **8.** Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг // Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. URL: http://nfp.gov.ua/content/derzhavniy-reestr.html. **9.** Шевчук Т. В. Обґрунтування вибору надійних механізмів фінансування житлового будівництва та ефективності їхньої діяльності. *Вісник УБС НБУ.* 2013. № 3. С. 113–117.

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «ПРИБУТОК ПІДПРИЄМСТВА»

УДК 336.256

Агаркова Т. О.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Деталізовано теоретичні підходи до визначення сутності поняття «прибуток підприємства». Проведено аналіз точок зору різних науковців, на підставі узагальнення сформовано власне визначення. Розглянуто основні функції прибутку за сучасних економічних умов.*

Ключові слова: *економіка, організація, підприємство, виробництво, продуктивність, прибуток, дохід, витрати.*

Аннотация. *Детализированы теоретические подходы к определению сущности понятия «прибыль предприятия». Проведен анализ точек зрения различных ученых, на основании обобщения сформировано собственное определение. Рассмотрены основные функции прибыли в современных экономических условиях.*

© Агаркова Т. О., 2017

Ключевые слова: *экономика, организация, предприятие, производство, производительность, прибыль, доход, затраты.*

Annotation. *The theoretical approaches to the definition of the essence of the concept of «enterprise profit» are detailed. The analysis of the points of view of various scientists is carried out, on the basis of generalization, a proper definition is formed. The basic functions of profit in modern economic conditions are considered.*

Keywords: *economy, organization, enterprise, production, productivity, profit, income, costs.*

Однією з найважливіших економічних категорій, пов'язаних із діяльністю виробничого підприємства, є прибуток. Він характеризує основну мету діяльності підприємства, підсумовує його економічний результат. Прибуток є основним фінансовим джерелом розвитку підприємства, науково-технічного вдосконалення його матеріальних ресурсів і продукції, усіх форм інвестицій.

Останнім часом в економіці та фінансовій системі України відбуваються кардинальні зміни, що істотно впливають на стан вітчизняних підприємств. Актуальність цієї теми є зумовленою тим, що основною задачею сучасного етапу розвитку економіки є опанування підприємцями й керівниками ефективних методів управління підприємством, зокрема прибутком, у процесі підприємницької діяльності. Дослідження підходів до визначення категорії «прибуток підприємства» є нагальним, чим зумовлено необхідність розгляду цього питання.

Дослідженням сутності поняття «прибуток підприємства» займалися Лишиленко О. В., Швець В. Г., Савицька Г. В., Бандурко О. М. та ін.

Метою написання статті є узагальнення підходів до визначення сутності поняття прибутку підприємства.

Сутність поняття прибутку науковці трактують по-різному через те, що вона постійно змінювалася, доповнювалася й оновлювалася відповідно до тенденцій розвитку економічної теорії.

Поняття прибутку в економічній системі є пов'язаним з існуванням товарно-грошових відносин, появою та розвитком інституту власності, особливо приватної. Перше визначення прибутку співпало з величиною валового доходу, який розподілявся на три категорії відповідно до індивідуалістичної системи розподілу: дохід від капіталу, землі та зароблених доходів. Будь-який вид доходу передбачає обов'язкову винагороду для одержувача послуг, які він надає.

Сміт А. та Рікардо Д. відокремили поняття прибутку від конкретної економічної категорії, яку вивчали в тісному зв'язку із процесом накопичення капіталу та факторами зростання соціального багатства.

Нині питання термінології поняття розглядають чимало науковців, і їх підходи суттєво відрізняються. Визначення сутності поняття прибутку різними науковцями подано в табл. 1 [1–8].

Таблиця 1

Визначення сутності поняття прибутку різними науковцями

Автор	Визначення
Лишиленко О. В. [1]	Прибуток – джерело господарських засобів і відповідних резервів, збільшення капіталу в результаті діяльності, фінансовий результат. Прибуток – це різниця між виручкою і витратами, нарахованим податком на прибуток
Швець В. Г. [2]	Прибуток – джерело господарських засобів і відповідних резервів, збільшення капіталу в результаті діяльності, фінансовий результат
Мочерний С. В. [3]	Прибуток – це сума коштів, на яку дохід підприємства перевищує витрати; перетворена похідна форми додаткової вартості, яка з кількісної точки зору є різницею між ціною продажу товарів і витратами капіталу на їх виробництво
Бандурко О. М. [4]	Прибуток підприємства – це перевищення доходів від його діяльності над сумою видатків, єдина форму його власних нагромаджень
Посилаєва К. І. [5]	Прибуток – це частина вартості додаткового продукту, виражена в грошах; частина чистого доходу; грошове вираження вартості реалізованого чистого доходу, основна форма грошових накопичень суб'єкта господарювання
Савицька Г. В. [6]	Прибуток – це частина чистого доходу, створеного в процесі виробництва та реалізованого в сфері обігу, який безпосередньо отримує підприємство
Кручок С. Г. [7]	Прибуток – це підсумковий показник, результат фінансово-господарської діяльності підприємства як суб'єкта господарювання
Бланк І. А. [8]	Прибуток – це втілений у грошовій формі чистий дохід підприємця на вкладений капітал, що характеризує його винагороду за ризик здійснення підприємницької діяльності та є різницею між сукупним доходом і сукупними витратами у процесі здійснення підприємницької діяльності

Аналіз літературних джерел щодо тлумачення сутності поняття прибутку засвідчує, що в науковців немає єдиного підходу до визначення цієї категорії. Як узагальнення визначатимемо прибуток як перевищення доходів підприємства над його витратами.

Прибуток характеризує ефективність господарювання за всіма напрямками його діяльності: виробничої, збутової, постачальницької, інвестиційної та фінансової, є основою економічного розвитку підприємства, що зміцнює його фінансовий стан і фінансові відносини з партнерами.

Прибуток як економічна категорія відображає чистий дохід, створений у сфері виробництва та послуг у процесі підприємницької діяльності. Результатом поєднання факторів виробництва (праці, капіталу, природних ресурсів) та вигідної продуктивної діяльності суб'єктів господарювання є кінцевий товар, який стає товаром, якщо його продають споживачу.

У ринковій економіці роль прибутку не завжди є позитивною, оскільки деякі форми прибутку стосуються лише певних категорій громадян, а не суспільства в цілому: прибуток від спекулятивних торгів, невиправдано високі ціни внаслідок монополістичних ринкових умов, тіньові доходи компаній тощо.

За сучасних умов прибуток як багатогранний економічний феномен має різні прояви. Процес управління прибутком має першочергове значення як для підприємства, так і для держави в цілому.

Прибуток є важливим джерелом соціальних потреб суспільства. Соціальна роль прибутку виражається передусім у тому, що продукти, перераховані в бюджети різних податків у процесі, стають джерелом виконання різних національних і місцевих соціальних програм, що забезпечують виживання окремих соціально незахищених верств населення.

Розглянемо функції прибутку як економічної категорії.

1. Описує економічний ефект підприємства, хоч не всі аспекти можна оцінити за рахунок прибутку: такого універсального індикатора не існує. Значення прибутку підприємства відповідає його кінцевому фінансовому результату. Водночас на його кількісні показники впливає чимало різних факторів. Майже за межами сфери впливу компаній лежать ринкові умови, рівень споживчих цін на сировину та енергоресурси.

2. Виконує стимулюючу функцію. Її значення полягає в тому, що прибуток є як фінансовим результатом, так і основним елементом фінансових ресурсів. Фактично забезпечення принципу самофінансування є визначуваним досягнутим доходом. Частка чистого прибутку в розпорядженні компанії після вирахування сплати податків та інших обов'язкових платежів має бути достатньою для фінансування розширення виробничої діяльності, технологічного та соціального розвитку підприємства, фінансових стимулів для працівників.

3. Є одним із джерел бюджетування на різних рівнях, у формі бюджетів і податків разом з іншими вигідними доходами для фінансування спільного задоволення соціальних потреб, забезпечення відповідності функцій держави, державних інвестицій, виробничих, наукових, технічних і соціальних програм.

Економічна нестабільність, монопольне становище товаровиробників спотворюють формування прибутку, що призводить до бажання отримувати доходи переважно за рахунок зростання цін. Фіскальне відновлення економіки, розвиток ринкових механізмів ціноутворення, формування оптимальної податкової системи сприятимуть ліквідації інфляційної спекуляції, що має стати першочерговими державними завданнями, сутністю економічного реформування.

Таким чином, прибуток як економічна категорія є чи не найважливішим для будь-якого підприємства, головною метою його діяльності. Прибутковість підприємства є не лише ключовою умовою його розвитку, а й переконливим свідченням ефективності та стабільності, що надзвичайно важливо для покупців, постачальників, акціонерів та інших суб'єктів господарювання.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Кузенко Т. Б.

Література: 1. Лишиленко О. В. Теорія бухгалтерського обліку : навч. посіб. Київ : Центр навч. літ., 2003. 215 с. **2.** Швець В. Г. Теорія бухгалтерського обліку : навч. посіб. Київ : Знання, 2003. 444 с. **3.** Мочерний С. В., Ларіна Я. С., Устенко О. А., Юрій С. І. Економічний енциклопедичний словник / за ред. С. В. Мочерного. Львів : Світ, 2005. Т. 2. 563 с. **4.** Бандурко О. М., Коробов М. Я., Орлов П. І., Петрова К. Я. Фінансова діяльність підприємства. Київ : Либідь, 2002. 384 с. **5.** Посилаєва К. І. Підходи до визначення прибутку для аналізу ефективності діяльності підприємства. *Економіка АПК і природокористування.* 2008. № 7. С. 83–87. **6.** Савицкая Г. В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия. Мн. : Новое знание, 2000. 688 с. **7.** Кручок С. Г. Оцінка фінансового стану підприємства. *Фінанси України.* 2004. № 8. С. 67–75. 8. Бланк И. А. Управление прибылью. М. : Ника-Центр, 2007. 768 с.

СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПЛАНУВАННЯ ЛОГІСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

УДК 65.012.34

Александренков Є. С.

Магістрант 2 року навчання
факультету менеджменту і маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено сутність та особливості планування логістичної діяльності вітчизняних підприємств. Узагальнено методи прогнозування в логістиці та методичні підходи до класифікації логістичних планів.*

Ключові слова: *підприємство, організація, виробництво, діяльність, логістика, планування, логістична діяльність, планування логістичної діяльності.*

Аннотация. *Исследованы сущность и особенности планирования логистической деятельности отечественных предприятий. Обобщены методы прогнозирования в логистике и методические подходы к классификации логистических планов.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, производство, деятельность, логистика, планирование, логистическая деятельность, планирование логистической деятельности.*

Annotation. *The essence and features of planning of logistical activity of the domestic enterprises are investigated. Review methods of forecasting in logistics and methodological approaches to the classification of logistics plans.*

Keywords: *enterprise, organization, production, activity, logistics, planning, logistics, logistics planning.*

Логістичну діяльність, як і інші види діяльності: економічну, комерційну, фінансову – слід розуміти як дії, свідомо організовані людьми, спрямовані на вирішення проблем та реалізацію цілей підприємства. Логістична діяльність є багатогранною, вона передбачає управління транспортом, складським господарством, запасами, кадрами, організацію інформаційних систем, комерційну діяльність та ін. У зв'язку із усвідомленням керівниками всіх рівнів управління необхідності використання логістики та її принципів для підвищення ефективності діяльності важливою є оптимізація логістичного планування на підприємстві.

Нині існує гостра необхідність підвищення ефективності управління логістичною діяльністю підприємств, що є пов'язаним із підвищенням конкуренції, а також обмеженістю ресурсів. Планування логістичної діяльності є однією з важливих складових процесу управління, що актуалізує питання вдосконалення логістичного планування.

Дослідженням планування логістичної діяльності займалися Крикавський Е. В., Чухрай Н. І., Сумець О. М., Куцик В. І., Чаус В. М., Шевченко Т. А., Колінко Н. О. та ін. Але особливості логістичного планування, його відмінності, місце в системі логістичного менеджменту й у загальній системі менеджменту підприємства ще залишаються недостатньо дослідженими із урахуванням сучасних тенденцій розвитку логістичної концепції.

Метою написання статті є визначення сутності й аналіз особливостей планування логістичної діяльності підприємства.

Для сучасного етапу розвитку логістики характерними є глобалізація світової економіки та глобальна науково-технічна революція, що породжує нові потреби клієнтів у логістичних послугах і різноманітні форми їх задоволення.

Логістична діяльність підприємства – це процес управління сукупними потоками (матеріальними, інформаційними, сервісними й фінансовими) в інтегрованих логістичних ланцюгах і здійснення логістичних операцій із потоками задля оптимізації витрат, задоволення потреб клієнтів і виконання місії підприємства [3].

Щоб досягти потрібної інтеграції логістичних функцій і операцій на підприємстві, необхідно розглянути внутрішні види діяльності й критерії, що забезпечують ефективне переміщення матеріальних та інформаційних потоків відповідно до виробничої програми й умов контрактної політики. Інтеграція логістичних функцій у логістичному ланцюзі висуває вимоги щодо можливості інтегрованої діяльності на засадах функціонування надсистеми, до якої належить ланцюг поставок [5].

Ретельна розробка логістичних операцій є однією з основних вимог логістики, що сприяє значній економії витрат. У ході такої розробки фундаментальні проблеми (наприклад стратегії підприємництва) ув'язуються із іншими питаннями, але здійснити це можна лише в результаті планування логістичної діяльності.

© Александренков Є. С., 2017

Логістичне планування є складовою логістичного менеджменту підприємств. Як вважає Сергеєв В. І., логістичний менеджмент на фірмі є синергією основних управлінських функцій: планування, організації, регулювання, координації, контролю, обліку й аналізу – з елементарними і комплексними логістичними активностями [2].

Логістичне планування – це обґрунтування та вибір основних напрямів логістичної діяльності відповідно до цілей і потенціалу підприємства, розробка стратегічних, тактичних та оперативних планів логістичної діяльності на основі наскрізного управління матеріальними та супровідними потоками. Планування логістичної діяльності є систематичним процесом пошуку можливостей діяти, прогнозування наслідків цих дій, розробки логістичного проекту, формування управлінських рішень, конкретних заходів і термінів їх виконання для досягнення поставлених цілей у майбутньому [6].

Узагальнення різних підходів до класифікації логістичних планів дозволило виявити складний комплексний характер системи логістичного планування (табл. 1) [1–6].

Таблиця 1

Класифікація видів логістичного планування

№ з/п	Класифікаційна ознака	Види логістичних планів
1	За рівнями логістичних планів	Стратегічні; тактичні; оперативні
2	За функціональними галузями	Планування закупівель; планування виробництва; планування збуту
3	За термінами дії планів	Стратегічне планування; довгострокове планування; середньострокове планування; короткострокове планування
4	За ступенем деталізації прийнятих рішень	Стратегічне рішення вищого рівня: місія, корпоративна стратегія, бізнес-стратегія; логістична стратегія; тактичні логістичні рішення: річні, інколи квартальні логістичні плани; операційні логістичні рішення, насамперед короткострокові логістичні графіки

Обов'язковою умовою й основою здійснення логістичного планування є прогнозування логістичної діяльності підприємства. Від ступеня точності прогнозів залежить адекватність створюваної логістичної системи, успіх або невдача компанії на ринку.

Прогноз логістичної діяльності – це ймовірнісне уявлення про появу подій у майбутньому, засноване на спостереженнях і теоретичних положеннях; обґрунтоване судження про ймовірність настання однієї або кількох подій або можливих станів процесу (явища). У процесі прогнозування використовують різні методи – способи визначення ймовірного розвитку події на заданому відрізку часу в майбутньому й визначення його обсягів у грошовому чи натуральному вираженні. Зазвичай використовують стандартні методи, що мають складну структуру (табл. 2) [1–4].

Таблиця 2

Методи прогнозування в логістиці

Назва	Опис методу
Логіко-економічні методи	Прогноз складають у формі логічних оцінок і суджень на підставі всебічного аналізу тенденцій його розвитку в минулому і на сучасному етапі (до моменту складання прогнозу) із урахуванням очікуваних змін соціально-економічних умов і факторів: зміни цін, чисельності населення, перебудови асортименту, виходу на ринок нових товарів. Прогноз має характер експертної оцінки. Експертне оцінювання здійснюють за спеціальною процедурою, у жодному разі не можна покладатися на думку одного спеціаліста, яким би досвідченим і кваліфікованим він не був
Економіко-математичні методи	Засновані на прийомах математичної статистики. Найчастіше використовують метод економіко-математичного моделювання, коли прогноз складають на основі реалізації моделі, що є певною системою числових показників, пов'язаних у такий спосіб, що вони відтворюють основні зв'язки та закономірності досліджуваного явища
Нормативні методи	Базуються на системі норм і нормативів раціонального споживання. Орієнтиром є норма раціонального споживання конкретного виду товарів на певну перспективу; порівняно із досягнутим рівнем споживання розраховують ймовірні темпи зростання продажів, що забезпечують досягнення раціонального рівня. Слід мати на увазі, що нормативний метод можна застосовувати тільки для середньострокового та довгострокового прогнозування (на п'ять і більше років). Для прогнозів на майбутній плановий рік, а тим більше для обґрунтування річних замовлень, цей метод не слід застосовувати

На основі розроблених прогнозів здійснюють стратегічне планування й визначають цілі та задачі логістичної системи, знаходять оптимальні способи їх досягнення. Деталізацію корпоративної стратегії здійснюють на тактич-

ному й оперативному рівнях. Надалі для гарантованого виконання поставлених завдань необхідними є контроль за функціонуванням логістичної системи і за потреби коригування діяльності [5].

Розробка стратегії поводження фірм не завершує процес планування: стратегічне планування генерує ланцюжок оперативних планів, що визначають цілі в оперативних ситуаціях. На етапі розробки перспективного плану згідно із прогнозом розвитку виробництва та ринку визначають структуру, потужність і напрями матеріальних потоків, будують схему каналів їх розподілу, планують переробну спроможність і розміщення технічного оснащення в регіоні. Із застосуванням стратегічного планування визначають необхідні рівні логістичних послуг, розміщують вузлові пункти зберігання, розраховують рівні запасів на складах, складають маршрути й обирають оптимальні способи транспортування [3].

Другий рівень планування має короткостроковий характер і дозволяє вирішувати поточні проблеми, у той час як оперативний план є засобом координації всіх видів логістичної діяльності організації. Логістичний оперативний план, як правило, має короткостроковий характер, тобто окремі операції зазвичай не планують на період, що виходить за межі бюджетного року. На відміну від стратегічного плану (у типовому випадку такого, що охоплює кілька років) оперативні плани (зазвичай розраховані на рік із розбиттям за місяцями), як правило, використовують для управління повсякденною діяльністю. Довгострокові стратегії встановлюють динамічні цілі, у межах яких короткострокові оперативні плани конкретизують завдання кожного періоду часу. Отже, оперативний план є практичним механізмом досягнення стратегічних цілей організації.

У процесі планування доцільно розглядати три основні фази функціонування підприємства: постачання, виробництво і збут готової продукції [6].

Методологія планування охоплює такі складові: показники, принципи планування, стратегії та пріоритети [3]. Отже, методика планування – це набір методів, прийомів і способів, із застосуванням яких обґрунтовують розроблені планові показники й узгоджують зміст і структуру плану. Під методом планування розуміють конкретний спосіб, технічний прийом, із застосуванням якого вирішують певну проблему планування, розраховують числові значення показників, пропозицій, стратегічних програм і планів [3].

Як засвідчує практичний досвід, фірми, які приймають логістичну концепцію і будують свою стратегію на її підставі, мають кращі показники, що відображають відношення прибутку, отриманого від продажу товарів або послуг, до інвестованого капіталу. На цьому етапі розвитку логістичної діяльності підприємства ефективне логістичне планування є найголовнішим фактором підвищення його конкурентоспроможності. Аналіз впливу логістичного планування на конкурентоспроможність підприємства має стати напрямом подальших наукових досліджень.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Колодізєва Т. О.

Література: 1. Колінко Н. О. Управління інноваційною діяльністю як основа якісних зрушень. *Науковий вісник НЛТУ*. 2011. № 4. С. 98–105. **2.** Сергеев В. И. Корпоративная логистика. 300 ответов на вопросы профессионалов / под общ. и научной ред. В. И. Сергеева. М. : Инфра-М, 2004. 976 с. **3.** Куцик В. І., Чаус В. М. Методи і методичні підходи до планування діяльності підприємства: співвідношення та розвиток у сучасних умовах. *Торгівля, комерція, підприємництво.* 2010. № 11. С. 261–266. **4.** Мельникова К. В. Статистика логістичної діяльності підприємств. *Бізнес Інформ.* 2015. № 5. С. 244–247. **5.** Поплавська Ж. В., Полянська А. С. Переваги та критерії інтеграції функцій логістики. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка».* 2010. № 6. С. 58–67. **6.** Сумець О. М. Логістична діяльність підприємства: формалізація операційної підсистеми логістичної системи. URL: http://old.khntusg.com.ua/files/sbornik/vestnik_137/35.pdf.

МАТРИЧНІ ІГРИ З ПРИРОДОЮ

УДК 330.45:519.832

Архипова Д. Є.

Студент 2 курсу
факультету менеджменту і маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано основні принципи, використовувані для знаходження оптимальних стратегій у матричній грі з природою. Розглянуто приклади їх застосування в задачах економічного змісту.*

Ключові слова: *теорія ігор, оптимальна стратегія, ціна гри, гра з природою, критерій Байєса, критерій Севіджа, критерій Гурвіца, критерій Вальда, критерій Лапласа.*

Аннотация. *Проанализированы основные принципы, используемые для нахождения оптимальных стратегий в матричной игре с природой. Рассмотрены примеры их применения в задачах экономического содержания.*

Ключевые слова: *теория игр, оптимальная стратегия, цена игры, игра с природой, критерий Байеса, критерий Сэвиджа, критерий Гурвица, критерий Вальда, критерий Лапласа.*

Annotation. *The basic principles used to find the optimal strategies in the matrix game with nature are analyzed. Examples of their application in problems of economic content are considered.*

Keywords: *game theory, optimal strategy, game price, game with nature, Bayesian criterion, Savage criterion, Hurwitz criterion, Wald criterion, Laplace criterion.*

Конфліктна ситуація є складовою тих реалій, із якими людям доводиться стикатися у повсякденному житті. У теорії управління термін «конфлікт» визначають як зіткнення протилежних спрямувань, цілей, інтересів, позицій, поглядів двох або більшої кількості людей. Математичний аналіз конфліктних ситуацій є предметом теорії ігор [1–5]. На відміну від спортивних ігор у випадку, коли один із гравців виграє, інший не обов'язково є переможеним. Конфлікт інтересів учасників гри може бути частковим, і обидва гравці можуть виграти і програти одночасно. Вибір гравцем тієї чи іншої стратегії розв'язання конфлікту залежить від його уподобань та обізнаності щодо цілей та уподобань супротивника. Хоча цілі супротивника можуть бути відомі, але невідомими залишаються ймовірності, із якими він здійснює свій вибір. Іншими словами, гравець приймає рішення за умов невизначеності або ризику. Теорія ігор дозволяє на базі побудови математичної моделі конфліктної ситуації визначити оптимальні стратегії для кожного з гравців. За умови, що виграш одного із гравців дорівнює програшу іншого, тобто гра із нульовою сумою, ці рішення відображають у таблиці, яку називають платіжною матрицею [4].

Існує цілий клас стратегічних ігор, у яких тільки один із гравців свідомо здійснює свій вибір, а інший обирає свої стратегії у випадковий спосіб із тією чи іншою ймовірністю. Для цього гравця підсумок гри не є важливим, оскільки він не спроможний усвідомлювати свої рішення. Цей гравець визначається як «природа», а сам клас таких ігор називають іграми із природою. Для підприємства таким непередбачуваним супротивником може бути зовнішнє середовище. Отже, розуміння цього класу ігор є важливим для формування стратегії підприємства й обґрунтування управлінських рішень за тих чи інших змін зовнішнього середовища.

Метою написання статті є порівняння дієвості застосування різних критеріїв вибору оптимальної стратегії у грі з природою на етапі планування підприємством заходів щодо реалізації своєї продукції з урахуванням можливих варіантів купівельного попиту.

Вибір оптимальної стратегії у грі з природою є визначуваним певними критеріями:

– критерій Байєса, за яким оптимальною вважають стратегію A_i, що забезпечує максимальний середній виграш або мінімальний середній ризик r;

– критерій Лапласа, згідно із яким вважають, що всі можливі стани природи мають рівні ймовірності реалізації;

– критерій Вальда, згідно із яким вважають, що природа діятиме у найгірший для гравця спосіб, тому обирають свою стратегію, виходячи з умови $\max_i \min_j \{a_{ij}\}$; це критерій граничного песимізму;

– критерій Севіджа, сутність якого полягає в підборі стратегії, що не передбачає занадто великих втрат; для цього здійснюють аналіз матриці ризиків, елементи якої відображають можливі збитки гравця;

© Архипова Д. Є., 2017

– критерій граничного оптимізму, за яким гравець обирає стратегію, виходячи з умови $\max\limits_i \max\limits_j \{a_{ij}\}$, відповідно, вона забезпечує йому максимальний прибуток;

– критерій песимізму-оптимізму Гурвіца, який ураховує ймовірність як найгіршого, так і найкращого сценаріїв. Оптимальною вважають стратегію, визначувану співвідношенням:

$$S_G = \lambda \cdot \max_i \min_j \{a_{ij}\} + (1-\lambda) \cdot \max_i \max_j \{a_{ij}\}, \quad (1)$$

де λ – ступінь оптимізму, $\lambda \in [0;1]$ [4; 5].

Розглянемо застосування цих критеріїв на прикладі. Припустимо, що певна фірма планує реалізовувати свою продукцію й розглядає можливі варіанти купівельного попиту $П_j$, де $j = \overline{1,4}$ (низький, середній, високий, дуже високий). Відповідно на підприємстві розроблено три стратегії збуту товарів A_i, де $i = \overline{1,3}$. Обсяг товарообігу (гр. од.), що залежить від стратегії та купівельного попиту, є визначуваним платіжною матрицею (табл. 1) [5].

Таблиця 1

Обсяг товарообігу підприємства

	$П_1$	$П_2$	$П_3$	$П_4$
A_1	33	10	20	26,5
A_2	50	67	11,5	25
A_3	23,5	35	40	58,5

Розглянемо, які стратегії визначаються як оптимальні за різними критеріями.

Критерій Байєса. Припустимо, що ймовірності можливих станів ринку відомі: p_1= 0,3; p_2= 0,2; p_3= 0,4 та p_4= 0,1. Задача полягає у виборі оптимальної стратегії підприємства за умов ризику. Розрахуємо значення математичного сподівання виграшу, який отримає підприємство, дотримуючись певної стратегії:

$$\begin{aligned}
&\sum_{j=1}^{4} a_{1j} p_j = 33 \cdot 0,3 + 10 \cdot 0,3 + 20 \cdot 0,4 + 26,5 \cdot 0,1 = 22,55;\\
&\sum_{j=1}^{4} a_{2j} p_j = 50 \cdot 0,3 + 67 \cdot 0,3 + 11,5 \cdot 0,4 + 25 \cdot 0,1 = 35,50;\\
&\sum_{j=1}^{4} a_{3j} p_j = 23,5 \cdot 0,3 + 35 \cdot 0,3 + 40 \cdot 0,4 + 58,5 \cdot 0,1 = 35,90.
\end{aligned} \quad (2)$$

Оскільки найбільше значення математичного сподівання виграшу відповідає стратегії A_3, то саме ця стратегія і є оптимальною за критерієм Байєса. Отже, $S_B = 35,9$.

Критерій Лапласа. Припустимо, що ймовірності можливих станів ринку невідомі, тобто їх можна вважати рівними: $p_1 = p_2 = p_3 = p_4 = 1/4$. Тоді задача полягає у виборі оптимальної стратегії підприємства за умов невизначеності. Розрахуємо значення математичного сподівання виграшу за цих умов:

$$\begin{aligned}
&\frac{1}{4} \cdot \sum_{j=1}^{4} a_{1j} = \frac{1}{4} \cdot (33 + 10 + 20 + 26,5) = 22,38;\\
&\frac{1}{4} \cdot \sum_{j=1}^{4} a_{2j} = \frac{1}{4} \cdot (50 + 67 + 11,5 + 25) = 38,38;\\
&\frac{1}{4} \cdot \sum_{j=1}^{4} a_{3j} p_j = \frac{1}{4} \cdot (23,5 + 35 + 40 + 58,5 = 39,25).
\end{aligned} \quad (3)$$

Оскільки найбільше значення математичного сподівання виграшу відповідає стратегії A_3, то саме ця стратегія є оптимальною за критерієм Лапласа. Отже, $S_L = 39,25$.

Критерій Вальда. *Для дослідження* стратегій із застосуванням критерію Вальда за кожним рядком табл. 1 (стратегіями підприємства) визначимо найменше з можливих значень виграшу, потім серед них визначимо стовпець (стратегію «природи»), якому відповідає найбільший гарантований виграш. Цей виграш співпадає з нижньою ціною гри:

$$S_W = \max_i \min_j \{a_{ij}\} = \max_i \{10; 11{,}5; 23{,}5\} = 23{,}5. \quad (4)$$

Отже, за критерієм Вальда оптимальною є стратегія A_3, оскільки вона забезпечує підприємству найбільший гарантований прибуток.

Критерій Севіджа. Щоб скористатися критерієм Севіджа, слід спочатку побудувати матрицю ризиків. Під ризиком розуміють ступінь невідповідності між найбільшим виграшем за стратегією природи $П_j$, що є визначуваним як $a_j = \max_i \{a_{ij}\}$, та іншими значеннями виграшів за цією стратегією (рядки табл. 1). Результати обчислень подано в табл. 2 [5].

Таблиця 2

Застосування критерію Севіджа

	$П_1$	$П_2$	$П_3$	$П_4$	$r_i = \max_i \{r_{ij}\}$
A_1	17	57	20	32	57
A_2	0	0	28,5	33,5	33,5
A_3	26,5	32	0	0	32
a_j	50	67	40	58,5	

Порівнявши найбільші ризики за кожною стратегією підприємства (рядки табл. 2), визначаємо, що найменший ризик відповідає стратегії A_3. Отже, ціна гри за критерієм Севіджа становить $R_S = 32$.

Критерій Гурвіца. За кожним рядком матриці виграшів (табл. 1), тобто за дотримання підприємством стратегії A_i, визначимо найбільший і найменший із можливих виграшів. Для обчислення критерію Гурвіца за формулою (1) слід вибрати значення λ. Зазначимо, що за $\lambda = 1$ отримуємо критерій Вальда, тобто критерій граничного песимізму, а за $\lambda = 0$ – критерій граничного оптимізму. Критерій Гурвіца враховує можливість як найгіршого, так і найкращого сценарію. Чим гіршими можуть бути наслідки помилок у прийнятті управлінських рішень, тим більшою є потреба застрахуватися від помилок, отже, тим ближчим до 1 слід вибирати значення λ. Результати розрахунків для $\lambda = 0{,}5$ подано в табл. 3 [5].

Таблиця 3

Застосування критерію Гурвіца

	$П_1$	$П_2$	$П_3$	$П_4$	$\min_i \{a_{ij}\}$	$\max_i \{a_{ij}\}$	S_G
A_1	33	10	20	26,5	10	33	21,50
A_2	50	67	11,5	25	11,5	67	39,25
A_3	23,5	35	40	58,5	23,5	58,5	41,00

За критерієм Гурвіца найкращою стратегією для підприємства є стратегія A_3, якій відповідає $S_G = 41$ [4; 5].

Таким чином, застосовувані у грі з природою критерії ефективності дають змогу зважити всі переваги й недоліки, які надає та чи інша стратегія свідомого гравця, і визначити ту, що найбільше відповідає інтересам підприємства; у цьому випадку такою є стратегія A_3.

Науковий керівник – канд. фіз.-мат. наук, доцент Лебедєва І. Л.

Література: 1. Brams S. J. Game Theory and the Humanities. Cambridge : MIT Press, 2011. 116 p. **2.** Шагин В. Л. Теория игр : учебник и практикум для академического бакалавриата. М. : Юрайт, 2014. 223 с. **3.** Лопатников Л. И. Словарь современной экономической науки. М. : Дело. 2003. 520 с. **4.** Теория игр. Игры с природой. URL: https://nauchforum.ru/studconf/social/ii/449. **5.** Игры с природой. Примеры решения. URL: https://math.semestr.ru/games/example-stat.php.

ANALYSIS OF ECONOMIC FACTORS, AFFECTING UAH EXCHANGE RATE

UDC 330.43:336.748.7(477)

Arkhypova D. E.

The 2-nd year student
of the management and marketing faculty of KhNEU S. Kuznets

Annotation. *The dependence of the UAH exchange rate on the main economic indicators is analyzed, the most significant factors are revealed. The obtained model is checked for statistical significance. Recommendations for stabilizing the exchange rate of the UAH against the dollar have been developed.*

Keywords: *UAH, currency, national currency of Ukraine, econometric model, multifactorial model, statistical significance.*

Анотація. *Проаналізовано залежність курсу гривні від основних економічних показників, виявлено найбільш значущі фактори. Отриману модель перевірено на статистичну значущість. Розроблено рекомендації щодо стабілізації курсу гривні до долара.*

Ключові слова: *гривня, валюта, національна валюта України, економетрична модель, багатофакторна модель, статистична значущість.*

Аннотация. *Проанализирована зависимость курса гривны от основных экономических показателей, выявлены наиболее значимые факторы. Полученная модель проверена на статистическую значимость. Разработаны рекомендации по стабилизации курса гривны к доллару.*

Ключевые слова: *гривна, валюта, национальная валюта Украины, эконометрическая модель, многофакторная модель, статистическая значимость.*

National monetary units are equated to each other in certain proportions. The relationship between the two currencies, the peculiar «price» of one currency, which is established in the legislative order or is formed on the market under the announcement and offers, is called the exchange rate.

The exchange rate of the national currency can be expressed in a monetary unit of another country, with one or another set of currencies («currency basket») or in international accounting units [1].

The formation of the exchange rate is affected by numerous factors. Such as inflation rate, discount rate, gross domestic product, etc. For each country their indicators are calculated, but the main ones are always similar. They characterize certain directions in the development of the state's economy and provide direct influence on the formation of the currency exchange rate. For example, high inflation and unemployment always have a negative impact on the exchange rate of the national currency, and production growth – on the contrary, supports and strengthens the national currency. An important factor is also the discount rate or the refinancing rate – this is the percentage by which the National Bank can issue loans to commercial banks. The lower it is, the more affordable are credit resources, the more loans are given to the economy, the more goods and services are provided, and hence the more stable the exchange rate of the national currency is. Practice shows that the countries with the lowest interest rates have the strongest currencies in the world [2].

The purpose of writing the article is to analyze the influence of various factors on the formation of the UAH exchange rate in the Ukraine, build models of the impact of effective solutions (exchange rate) on these factors and develop practical recommendations based on the results. The problems of the exchange rate regulation and the payments balance are dealt with by many domestic and foreign scientists, including Mahlup F., Krasavina L., Kireev A., Rybalkin V. and others. According to experts, for stabilizing the UAH exchange rate the most influential factors are the level of unemployment, inflation index, National Bank discount rate and the volume of GDP.

Based on the data (Table 1), an analysis was made of the dependence of the UAH exchange rate on a number of factors in the period of 18 years from 1999 to 2016 [4].

With the tool «Regression» superstructure «Data Analysis» program Microsoft Excel environment model, depending UAH course was constructed from a set of factors (Figure 1):

$$\hat{y} = 15{,}62 + 0{,}504x_1 + 1{,}064x_2 + 0{,}974x_3 + 0{,}083x_4,$$

where $\hat{y}$ – the exchange rate, UAH for 1 dollar;

x_1 – NBU discount rate, %;

© Arkhypova D. E., 2017

x_2 – consumer price index, %;

x_3 – unemployment rate, %;

x_4 – GDP level, bln. UAH.

Table 1

Initial data for conducting research

Year	Exchange rate, UAH for 1 US dollar	NBU discount rate,%	Consumer price index, %	Unemployment rate, %	GDP level, bln. UAH
	Y	X_1	X_2	X_3	X_4
1999	3,4	25,0	120,6	12,0	102,6
2000	4,7	21,0	125,8	12,4	130,4
2001	5,4	15,0	106,1	11,7	170,1
2002	5,3	8,0	99,4	10,3	204,2
2003	5,3	19,0	108,2	9,7	225,8
2004	5,3	8,0	112,3	9,2	267,3
2005	5,1	9,0	110,3	7,8	441,5
2006	5,1	9,5	111,6	7,4	544,2
2007	5,1	11,5	116,6	6,9	720,7
2008	6,7	8,0	122,3	6,9	948,1
2009	7,8	8,0	112,3	9,6	913,3
2010	7,9	10,0	109,1	8,8	1 082,6
2011	8,0	11,0	104,6	8,6	1 316,6
2012	8,0	8,5	99,8	8,1	1 408,9
2013	8,0	7,8	100,5	7,7	1 454,9
2014	11,9	12,5	124,9	9,7	1 566,7
2015	21,9	22,0	143,3	9,5	1 979,5
2016	25,6	14,0	112,4	9,7	1 979,5

OUTPUT OF RESULTS

Regression statistics	
Multiple R	0,887940764
R-square	0,788438801
The normalized R-square	0,723343047
Standard Error	3,126815749
Observations	18

Dispersion analysis

	df	*SS*	*MS*	*F*	*F significance*
Regression	4	473,6743879	118,418597	12,11198516	0,002525979
Balance	13	127,1006974	9,776976727		
Total	17	600,7750854			

	Coefficients	*Standard error*	*t-statistics*	*P-Value*	*Lower 95%*	*Upper 95%*	*Lower 95,0%*	*Upper 95,0%*
Y-intersection	15,61963235	11,51064004	1,3569734	0,197884495	40,4868583	9,247593601	40,4868583	9,247593601
x1	0,503818071	0,242735697	0,207558294	0,83878997	-0,474016783	0,574780398	-0,474016783	0,574780398
x2	1,063632493	0,949260665	0,670337403	0,514375244	-0,141442806	0,268707792	-0,141442806	0,268707792
x3	0,973927262	0,695264657	1,400800763	0,184689657	-0,528100711	2,475955234	-0,528100711	2,475955234
x4	0,083167035	0,133836296	6,214086723	0,314714308	0,005425346	0,011208061	0,005425346	0,011208061

Fig. 1. **Results of the application of the «Regression» tool**

Analyzing the results obtained, we can conclude that when the NBU discount rate is increased by 1 %, the exchange rate of 1 UAH to the dollar will decrease by 0,504 UAH. With the growth of the consumer price index by 1 %, the exchange rate will increase by UAH 1,064. With an increase in the unemployment rate by 1 %, the exchange rate of 1 UAH to the dollar will increase by 0,974 UAH. And if the GDP level increases by 1 billion UAH, the exchange rate of Ukraine will decrease by 0,083 UAH.

The constructed model is qualitative, since the coefficient of determination $R^2 = 0{,}7884$ and statistically significant by the Fisher criterion, which allows using it for forecasting the exchange rate of the UAH in the future [3].

It should be noted that factors unaccounted for in the model (21,16 %) also influence the size of the indicator under study. This is, above all, the ratio of export and import operations. When exporting goods and services, foreign currency proceeds to the country, and when importing – from the country, on the contrary, foreign currency leaves. The population confidence in the national currency also plays an important role. The extent to which the populations trust the currency of their country has a very strong effect on the exchange rate. If people prefer to keep their savings in foreign currency, then there is always an increased demand for it, which will have a negative impact on the national currency rate. Therefore, to ensure the stability of the UAH exchange rate, it is necessary first of all to reduce the level of inflation and unemployment, maintain and maximize the level of GDP.

Supervisor – Candidate of the Phys.-Mat. Sciences, Associate Professor Zheleznyakova E. Yu.

Literature: 1. Рыбалкин В. Е. Международные экономические отношения : учебник. М. : Экономический бюллетень, 1997. 428 с. **2.** Факторы, влияющие на валютный курс // Финансовый гений. URL: http://fingeniy.com/ot-chego-zavisit-kurs-valyuty-faktory-vliyayushhie-na-valyutnyj-kurs. **3.** Малярець Л. М., Куліков П. М., Лебедєва І. А. Лабораторний практикум з навчальної дисципліни «Економіко-математичне моделювання» : навч.-практ. посіб. Харків : ХНЕУ, 2009. 136 с. **4.** Статистична інформація // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua. **5.** Индекс инфляции // Министерство финансов. URL: https://index.minfin.com.ua/economy/index/inflation.

МЕТОДИ ІНТЕГРАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 335.07.12

Барінова А. В.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто різні підходи до інтегрального оцінювання фінансового стану підприємства. Виділено основні методи інтегрального оцінювання фінансового стану підприємства задля порівняння та виявлення кращого методу. Обґрунтовано вибір методу інтегрального оцінювання фінансового стану підприємства залежно від цілі аналізу.*

Ключові слова: *підприємство, організація, фінанси, оцінювання, інтегральне оцінювання, фінансовий стан, аналіз фінансових коефіцієнтів, методи оцінювання.*

Аннотация. *Рассмотрены разные подходы к интегральной оценки финансового состояния предприятия. Выделены основные методы интегральной оценки финансового состояния предприятия с целью сравнения*

© Барінова А. В., 2017

и выявления лучшего метода. Обоснован выбор метода интегральной оценки финансового состояния предприятия в зависимости от цели анализа.

Ключевые слова: *предприятие, организация, финансы, оценка, интегральная оценка, финансовое состояние, анализ финансовых коэффициентов, методы оценки.*

Annotation. *Different approaches to the integrated assessment of the financial condition of the enterprise are considered. The main methods of integral estimation of a financial condition of the enterprise with the purpose of comparison and revealing of the best method are allocated. The expediency of a choice of a method of an integrated estimation of a financial condition of the enterprise depending on the purpose of the analysis.*

Keywords: *enterprise, organization, finance, valuation, integrated assessment, financial condition, analysis of financial ratios, valuation methods.*

За умов ринкової економіки обґрунтованість і дієвість управлінських рішень на мікро- та макрорівнях значною мірою залежить від результатів інтегрального оцінювання фінансового стану підприємства, що дозволяє правильно визначити напрям фінансової стратегії. Існують різні підходи до вирішення проблеми комплексного оцінювання фінансового стану суб'єктів господарювання. Більшість із цих підходів застосовують сучасні економіко-математичні методи, що передбачають визначення класів ситуацій, розробку вирішальних правил, за допомогою яких можна віднести фінансовий стан підприємства до того чи іншого класу.

Значний внесок у розвиток системи оцінювання фінансового стану підприємств зробили Сафронська І. М., Бєлай Г. С., Михайлов В. С., Хотетовська О. Б., Лагун М. І., Іщук С. О., Бойчак Т. М., Музиченко А. О., Беляєв О. С. та ін. Однак, напрями застосування інтегрального оцінювання ще не систематизовано, що ускладнює процес побудови адекватних оцінок.

Метою написання статті є обґрунтування вибору методу інтегрального оцінювання фінансового стану підприємства залежно від цілей аналізу.

У вітчизняній науково-практичній літературі з фінансового аналізу та фінансового менеджменту використовуються такі терміни, як інтегральне оцінювання, інтегральний фінансовий аналіз і комплексний фінансовий аналіз. Їх застосовують для позначення однієї й тієї самої функціонально-організаційної форми фінансового аналізу.

Інтегральна оцінка – показник, у якому відтворено значення інших показників, скоригованих відповідно до їх вагомості та інших факторів. Інтегральна оцінка дає змогу поєднати в одному показнику багато різних за назвою, одиницями вимірювання, вагомістю та іншими характеристиками факторів. Це спрощує процедуру оцінювання фінансового стану підприємства, а інколи є єдиним можливим варіантом її проведення та форрмування об'єктивних остаточних висновків.

У працях зарубіжних і вітчизняних економістів досліджено широке коло питань, що є пов'язаними з комплексним аналізом фінансового стану підприємства, його оцінюванням і управлінням. Однак, кожний науковець-дослідник обґрунтовує власне бачення методики проведення інтегрального оцінювання фінансового стану підприємства (табл. 1) [1–6].

Таблиця 1

Підходи до інтегрального оцінювання фінансового стану підприємства

Автор	Зміст підходу
Сафронська І. М., Белай Г. С. [1]	Рекомендують проводити комплексне оцінювання фінансового стану підприємства за допомогою розрахунку інтегрального показника
Михайлов В. С., Хотетовська О. Б. [2]	Пропонують здійснювати оцінювання фінансового стану за допомогою рейтингового експрес-оцінювання шляхом порівняння досліджуваного підприємства за показниками рентабельності, ефективності управління, ділової активності, ринкової стійкості, ліквідності з еталонним підприємством
Лагун М. І. [3]	Розглядає проблему системного підходу до формування комплексу показників фінансового стану, що є призначеними для поглибленого аналізу
Іщук С. О. [4]	Пропонує використовувати три інтегральні показники: результат господарської діяльності, результат фінансової діяльності та результат фінансово-господарської діяльності
Бойчак Т. М. [5]	Рекомендує здійснювати розрахунок інтегрального показника, виходячи зі стану фінансової стійкості та платоспроможності підприємства
Музиченко А. О. [6]	Пропонує застосування методу головних компонент, що дозволяє виявити латентні першопричини, які пояснюють кореляції між ознаками та змістовно інтерпретуються у процесі рейтингового оцінювання фінансового забезпечення розвитку підприємства

Як видно з табл. 1, існує чимало різних точок зору щодо методів і способів розрахунку інтегральної оцінки фінансового стану підприємства. Детальніший аналіз методів інтегрального оцінювання фінансового стану підприємства подано в табл. 2 [1–6].

Таблиця 2

Методи інтегрального оцінювання фінансового стану підприємства

Метод	Показники для розрахунку	Мета
Рейтингування	Коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами, коефіцієнт оборотності, коефіцієнт рентабельності виробництва	Рангування підприємств відповідно до значень відібраних для аналізу ключових показників: виручки, чистого прибутку, капіталізації тощо
Кластерний аналіз	Коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами, коефіцієнт оборотності	Пошук наявних структур, що виражається в утворенні груп схожих між собою об'єктів – кластерів
Таксономія	Частка витрат у виручці від реалізації, коефіцієнт абсолютної ліквідності, коефіцієнт автономії	Ураховує вплив багатьох факторів, які мають різну розмірність і способи описання
Порівняльне рейтингове оцінювання	Оцінювання ліквідності, фінансової стійкості, ділової активності, рентабельності	Порівняння оцінюваного підприємства за кожним показником фінансового стану із умовним еталонним підприємством, яке має найкращі показники з усіх порівнюваних підприємств
Модель Альтмана	Відношення оборотного капіталу до суми активів, відношення нерозподіленого прибутку до суми активів, відношення прибутку до оподаткування та сплати відсотків до суми активів, відношення ринкової вартості власного капіталу до заборгованості, відношення виручки до суми активів	Виявлення вірогідності банкрутства

Розглянувши основні методи інтегрального оцінювання фінансового стану підприємства, можна сказати, що в основі застосування кожного з них однакові показники: коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами, коефіцієнт ліквідності, коефіцієнт автономії, коефіцієнти рентабельності тощо. Однак, попри схожість показників для розрахунку, кожний із цих методів має свою інтерпретацію й власну мету, відповідно до якої й формуватиметься висновок стосовно моделі в цілому.

Метод проведення інтегрального оцінювання фінансового стану підприємства обирають із урахуванням цілей аналізу. Такими цілями можуть бути:

– виявлення основних проблем фінансового стану та впровадження певних заходів щодо його зміцнення;

– аналіз з метою раннього виявлення банкрутства підприємства, що дозволяє вчасно запобігти небажаним наслідкам;

– оцінювання кредитоспроможності підприємства у зв'язку зі зростанням його потреби у позиковому капіталі;

– оцінювання рентабельності та фінансової стійкості підприємства;

– оцінювання ефективності використання майна (капіталу) підприємства, аналіз забезпечення підприємства власними оборотними коштами;

– оцінювання динаміки й стану ліквідності та платоспроможності;

– оцінювання становища підприємства на фінансовому ринку та його конкурентоспроможності;

– аналіз ділової активності підприємства та його становища на ринку цінних паперів;

– оцінювання ефективності використання фінансових ресурсів [4].

Таким чином, залежно від потреб у здійсненні аналізу фінансового стану підприємства, заданої мети та замовника оцінювання застосовують відповідну систему показників і методів інтегрального оцінювання. Можна застосувати оцінку ймовірності банкрутства, для якої доцільно використати дискримінантні моделі діагностики банкрутства.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Алексєєнко І. І.

Література: 1. Сафронська І. М., Бєлай Г. С. Методичні підходи до комплексної оцінки фінансового стану підприємства. *Інвестиції: практика та досвід.* 2009. № 17. С. 65–67. **2.** Михайлов В. С., Хотетовська О. Б. Панорама методів рейтингового оцінювання та використання їх у статистиці фінансів підприємств. *Статистика України.* 2008. № 3. С. 23–29. **3.** Лагун М. І. Методика системного підходу до формування комплексу показників фінансового стану підприємства. *Формування ринкових відносин в Україні.* 2006. № 7. С. 40–43. **4.** Іщук О. С. Моделі інтегрального оцінювання результатів фінансово-господарської діяльності промислових підприємств регіону. *Регіональна економіка.* 2008. № 2. С. 25–33. **5.** Бойчак Т. М. Модель комплексної оцінки фінансової стійкості підприємств харчової промисловості. *Науковий вісник БДФА.* 2009. № 4. С. 352–357. **6.** Музиченко А. О., Музиченко І. О. Особливості проведення інвентаризації в сільськогосподарських підприємствах. *Ефективна економіка*. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2508. **7.** Беляев А. С. Анализ методов оценки конкурентоспособности предприятий. *Экономика и управление.* 2012. № 2. С. 94–99.

СТРАТЕГІЧНИЙ АНАЛІЗ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРА

УДК [005.52:005.33]:005.21

Барська А. А.

Магістрант 2 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто методологічні основи ефективного стратегічного управління підприємством. Проведено дослідження діяльності агропромислових підприємств із застосуванням PEST-аналізу, що є призначеним для аналізу зовнішнього середовища підприємства.*

Ключові слова: *підприємство, організація, виробництво, фінанси, капітал, стратегія, фінансова стратегія, структура капіталу, стратегічний аналіз, PEST-аналіз.*

Аннотация. *Рассмотрены методологические основы эффективного стратегического управления предприятием. Проведено исследование деятельности агропромышленных предприятий с применением PEST-анализа, предназначенного для анализа внешней среды предприятия.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, производство, финансы, капитал, стратегия, финансовая стратегия, структура капитала, стратегический анализ, PEST-анализ.*

Annotation. *The methodological bases of effective strategic management of the enterprise are considered. A study of the activities of agro-industrial enterprises using PEST-analysis, designed to analyze the external environment of the enterprise.*

Keywords: *enterprise, organization, production, finance, capital, strategy, financial strategy, capital structure, strategic analysis, PEST analysis.*

Дослідження розвитку вітчизняних сільськогосподарських підприємств є важливою передумовою проведення аналізу показників економічної ефективності їх діяльності, що враховують параметри зовнішнього середовища, у тому числі попит, екологічну безпеку, орієнтацію на прогресивні технології.

Проведення аналізу зовнішнього середовища підприємства дає змогу виявити можливості та загрози підприємства агропромислового комплексу, що дозволяє розробити фінансову стратегію.

Питання стратегічного аналізу діяльності підприємств досліджували Бланк І. А., Ключник А. В., Коробейников О. П., Лопушанська В. В., Рибінцев В. О., Орлов П. І. та ін.

© Барська А. А., 2017

Аграрне підприємство слід розглядати як відкриту систему, пов'язану із зовнішнім середовищем певним комплексом взаємовідносин. Аграрне підприємство як відкрита система може існувати лише за умов активної взаємодії із довкіллям. Сільськогосподарське підприємство слід розглядати як штучну систему, створену людиною заради її власних інтересів, передусім суспільної праці [4].

У валовій продукції сільського господарства України на рослинництво припадає 45 %. Обсяг валового внутрішнього продукту вітчизняного сільського господарства за 2013–2016 рр. подано в табл. 1 та на рис. 1 [3].

Таблиця 1

Обсяг валового внутрішнього продукту сільського господарства України, 2013–2016 рр.

Рік	Обсяг валового внутрішнього продукту, у фактичних цінах, млн грн	Склад валового внутрішнього продукту (сільське господарство)		Капітальні інвестиції, у фактичних цінах, млн грн
		у фактичних цінах, млн грн	Процент від загального обсягу ВВП	
2013	1 465 198	128 738	8,8	16526,9
2014	1 586 915	161145	10,2	17137,3
2015	1 988 544	239806	12,1	27900
2016	2 383 182	277197	11,6	45042,4

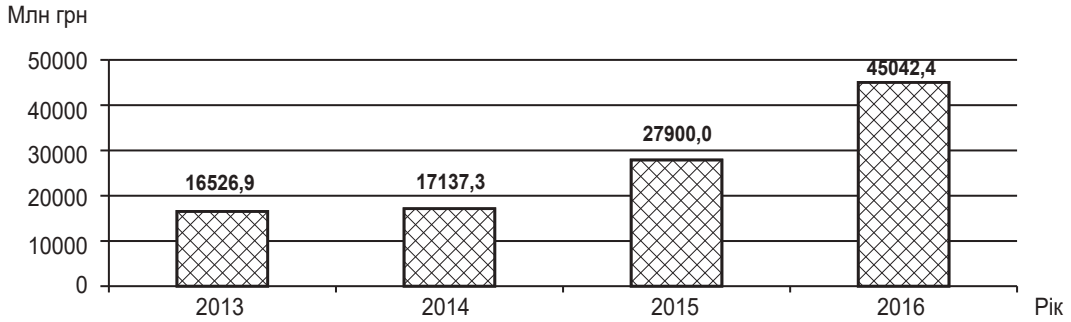

Рис. 1. **Динаміка зміни обсягів капітальних інвестицій сільськогосподарської галузі, 2013–2016 рр.**

Для оптимізації структури капіталу та підвищення ефективності його використання підприємствами агропромислової галузі України було проаналізовано три підприємства, які належать до одного кластера: ТОВ «Урожайна країна», ТОВ «Калина», ПАТ «Бердянські жниварки» (табл. 2) [3; 6].

Таблиця 2

Аналіз складу та структури капіталу підприємств вітчизняної сільськогосподарської галузі

Показник	ТОВ «Урожайна країна»		ТОВ «Калина»		ПАТ «Бердянські жниварки»	
	тис. грн	пит. вага, %	тис. грн	пит. вага, %	тис. грн	пит. вага, %
Капітал, усього	279289	100	794066	100	183349	100
Власний капітал	124684	44,6	53159	6,69	86837	47,36
у тому числі нерозподілений прибуток	67363	54	44310	83,35	83719	96,45
Довгострокові зобов'язання та забезпечення	-	-	444590	55,99	4251	2,32
Поточні зобов'язання та забезпечення	154605	55,4	296317	37,32	92261	50,32

На основі аналізу складу та структури складових капіталу підприємств сільськогосподарської галузі встановлено, що частка власного капіталу у фінансуванні діяльності підприємств є дещо меншою за 50 %, що є свідченням незначної залежності від інвесторів.

На підприємствах галузі в структурі капіталу спостерігається значна питома вага нерозподіленого прибутку.

За допомогою PEST-аналізу здійснюють аналіз макросередовища підприємства. При проведенні PEST-аналізу слід проаналізувати можливий вплив на діяльність підприємства чотирьох основних факторів макроекономічно-

го середовища: Political – політичного, Economic – економічного, Social – соціального, Technological – технологічного [5].

Вплив політичного фактора зовнішнього середовища вивчають передусім для того, щоб мати уявлення про наміри органів державної влади щодо розвитку суспільства. Аналіз економічного аспекту зовнішнього середовища дозволяє зрозуміти, як на рівні держави формуються й розподіляються економічні ресурси. Вивчення соціального компонента зовнішнього оточення спрямоване на те, щоб усвідомити й оцінити вплив на бізнес таких соціальних явищ, як ставлення людей до праці та якості життя, активність споживачів та ін. Аналіз технологічного компонента дозволяє передбачати можливості, що є пов'язаними з розвитком науки й техніки, вчасно перейти на виробництво технологічно перспективного продукту [2; 6].

У табл. 3 подано ключові фактори впливу зовнішнього середовища на діяльність підприємства [5; 6].

Таблиця 3

PEST-аналіз діяльності агропромислових підприємств

P (політичні)	**Вага**	**Оцінка**	**Зважена оцінка**	**E (економічні)**	**Вага**	**Оцінка**	**Зважена оцінка**
Політична нестабільність	0,5	5	2,5	Інфляція	0,25	4	1
Складна кредитна політика держави	0,2	2	0,4	Витрати на енергію та водопостачання	0,25	4	1
Підвищення податків	0,2	3	0,6	Загальний стан економіки країни	0,25	4	1
Зміни законодавства щодо аграрної промисловості	0,1	1	0,1	Рівень попиту	0,25	4	1
Разом	1		3,6	Разом	1		4
S (соціальні)	**Вага**	**Оцінка**	**Зважена оцінка**	**T (технологічні)**	**Вага**	**Оцінка**	**Зважена оцінка**
Зміна доходів населення	0,5	4	2	Високий знос основних фондів	0,3	3	0,9
Рівень життя	0,1	1	0,1	Швидкість оновлення й освоєння нових технологій	0,3	4	1,2
Екологія середовища	0,2	2	0,4	Державна технологічна політика	0,1	2	0,2
Зміни в основних споживчих перевагах на аграрну продукцію	0,2	2	0,4	Нові технології та їх вплив на підприємство	0,1	4	0,4
Разом	1		2,5	Разом	1		2,7

Ефективність рослинництва формується під впливом багатьох факторів: ґрунтово-кліматичних, технологічних, біологічних, що ускладнює пошук додаткових можливостей для його підвищення. Рівень рентабельності виробництва продукції сільського господарства підприємствами агропромислового комплексу у 2016 р. становив 37,3 %. Порівняно з 2015 р. рівень рентабельності галузі зменшився на 8,3 % – з 45,6 % до 37,3 %, що, як видно з табл. 3, обумовлено впливом на підприємства економічних факторів: попиту на продукцію, загального стану економіки країни, інфляції, а також політичних факторів: політичної нестабільності та змін у податковому законодавстві.

Основним завданням аграрної політики сучасного етапу є зупинення негативних процесів у цьому секторі та забезпечення умов для нарощування виробництва сировини і продовольчих ресурсів. У зв'язку із цим на сучасному етапі проведення аграрної реформи особливо важливим є наукове, правове, методичне, інформаційне, матеріало-технічне забезпечення. Для цього необхідні законодавче регулювання всіх форм власності, створення інфраструктури ринку сільськогосподарської продукції, державна фінансова підтримка розвитку всіх форм господарювання та відхід від державної монополії у розподілі сільськогосподарської продукції, а також упровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Добринь С. В.

Література: 1. Андреєва Л. О. Стратегічне планування – фундамент довгострокового бізнесового благополуччя. *Збірник Таврійського державного агротехнологічного університету.* 2011. № 4. С. 23–28. **2.** Бланк И. А. Финансовая стратегия предприятия. Киев : Ника-Центр ; Эльга, 2004. 720 с. **3.** Статистична інформація // Офіційний

сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua. **4.** Ключник А. В. Ефективний розвиток підприємницької діяльності в аграрному секторі регіону : автореф. … канд. екон. наук : 08.07.02. Миколаїв, 2007. 23 с. **5.** Лопушанська В. В. Стратегічне планування розвитку і підвищення конкурентоспроможності галузей рослинництва у сільськогосподарських підприємствах : дис. … канд. екон. наук : 08.00.04. Миколаїв, 2013. 255 с. **6.** Присяжнюк М. В., Зубець М. В., Саблук П. Т. Аграрний сектор економіки України (стан і перспективи розвитку) / за ред. М. В. Присяжнюка. Київ : ННЦ ІАЕ, 2011. 1008 с.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 658.14/.17

Бас А. І.

Магістрант 2 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Визначено сутність поняття управління фінансовими результатами підприємства. Розглянуто сучасний економічний механізм управління фінансовими результатами. Запропоновано ефективний механізм управління фінансовими результатами підприємства для збільшення прибутковості та підвищення ринкової вартості.*

Ключові слова: *підприємство, організація, виробництво, фінанси, фінансовий результат, управління фінансовими результатами, економічний механізм управління.*

Аннотация. *Определена сущность понятия управления финансовыми результатами предприятия. Рассмотрен современный экономический механизм управления финансовыми результатами. Предложен эффективный механизм управления финансовыми результатами предприятия для увеличения прибыльности и повышения рыночной стоимости.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, производство, финансы, финансовый результат, управление финансовыми результатами, экономический механизм управления.*

Annotation. *The essence of the concept of managing the financial results of an enterprise is defined. A modern economic mechanism for managing financial results is considered. An effective mechanism for managing the financial results of an enterprise is proposed to increase profitability and increase its market value.*

Keywords: *enterprise, organization, production, finance, financial result, management of financial results, economic management mechanism.*

Активізація інтеграційних процесів та ймовірність настання другої хвилі економічної кризи негативно впливають на вітчизняну економіку, що вимагає адекватної реакції підприємств, які мають забезпечувати підвищення рівня їх конкурентоспроможності, прибутковості, економічної безпеки та розвитку з орієнтацією на довгострокову перспективу. Отриманий суб'єктом господарювання фінансовий результат є ключовим економічним показником, що відображає не лише ефективність господарської діяльності, а й характеризує потенціал прибутковості, рівень економічного розвитку підприємства. Такі умови недооцінюють чи свідомо ігнорують чимало власників підприємств, які не приділяють належної уваги забезпеченню ефективного функціонування системи управління фінансовими результатами. Вирішення цієї актуальної проблеми потребує реалізації науково обґрунтованого, системного

© Бас А. І., 2017

комплексного підходу, що дасть змогу оптимізувати функціонування системи управління фінансовими результатами підприємств. Отже, категорія управління фінансовими результатами вимагає детального дослідження на теоретичному рівні, визначення її економічного змісту та порядку формування.

Питання управління фінансовими результатами досліджували Білик Т. О., Богацька Н. М., Вороніна О. О., Говорушко Т. А., Есманова Л. І., Скалюк Р. В. та ін.

Метою написання статті є дослідження й узагальнення сутності поняття управління фінансовими результатами та визначення структури економічного механізму управління фінансовими результатами підприємства.

Розуміння сутності процесу управління фінансовими результатами діяльності підприємств і прийняття ефективних управлінських рішень щодо подальшого їх розвитку є головною передумовою підвищення ефективності їх діяльності. Отже, важливо дослідити сутність поняття управління фінансовими результатами для визначення особливостей функціонування такої системи на підприємствах вітчизняного агропромислового комплексу.

На думку Вороніної О. О., управління фінансовим результатом – це процес пошуку та реалізації найефективніших рішень щодо формування, розподілу й використання фінансового результату, який базується на координації дій з іншими підсистемами управління підприємством на підставі зворотного впливу, і здійснюється для досягнення стійкого фінансового стану й ефективної діяльності підприємства. Науковець вважає, що у загальній системі управління фінансовими результатами слід виокремлювати координаційну функцію управління та важливість узагальнення зворотного впливу фінансового результату для функціонування системи управління підприємством в цілому [3].

Науковці Говорушко Т. А. та Арич М. І. розглядають процес управління фінансовими результатами діяльності підприємства як комплекс організаційно-управлінських заходів, методів та інструментів визначення і реалізації найефективніших управлінських рішень щодо формування, розподілу та використання фінансово-економічного результату діяльності підприємства для досягнення його цілей та мети створення [4].

Використання результатів господарювання в системі управління підприємством нині є досить складною справою. Керівники аграрних підприємств часто не усвідомлюють важливість оперативного управління діяльністю, тому навіть не ставлять задачу збору та надання поточних даних для прийняття управлінських рішень. Як вважає Есманова Л. І., застосування господарських результатів у поточному менеджменті є одним із важливих факторів розвитку сільськогосподарських підприємств за умов економічної залежності аграрного сектора [5]. Використання господарських результатів в управлінні неможливе без управлінського обліку, що визначає єдність мети управлінських рішень, є необхідним джерелом економічної інформації про діяльність підприємства для оперативного реагування на щоденні відхилення реального фінансово-економічного стану.

В основі ефективної системи управління фінансовими результатами – виважений та скоординований менеджмент на підприємстві, оскільки саме прийняття управлінських рішень є одним із найважливіших завдань ефективного управління фінансовими результатами на будь-якому підприємстві. Що стосується підприємств агропромислового комплексу, то проведення ефективної політики управління фінансовими результатами є пріоритетним, бо майже весь результат діяльності таких підприємств залежить від правильної обраної політики управління.

Забезпечення ефективного управління фінансовими результатами підприємств є важливим стратегічним завданням для менеджерів цих суб'єктів господарювання, які мають чітко усвідомлювати необхідність застосування комплексного та системного підходів до реалізації такого завдання, що дозволяє забезпечити його оптимальне вирішення. Управління фінансовими результатами підприємства є ключовим процесом, ефективність якого впливає на успішність функціонування загальнокорпоративної системи менеджменту, а також темпи економічного розвитку підприємства.

Сьогодні більшість вітчизняних підприємств використовують під час управління фінансовими результатами консервативні інструменти менеджменту, що категорично не відповідає постулатам сучасної концепції загальнокорпоративного управління, є істотною перепоною на шляху досягнення бажаних цілей і результатів. Необхідною є оптимізація економічного механізму управління фінансовими результатами підприємства шляхом реалізації ефективного комплексного системного підходу до управління фінансовими результатами суб'єктів господарювання в довгостроковому періоді, що дозволить модернізувати систему управління фінансовими результатами повністю на основі вдосконалення всіх її елементів.

На сучасному етапі розвитку більшість науковців стверджують, що для створення ефективної системи управління фінансовими результатами підприємства необхідно формувати певні підсистеми, які дозволять ефективніше та якісніше проводити оцінювання фінансових результатів і фінансового стану підприємства в цілому.

Процес управління фінансовими результатами підприємства має охоплювати всі зовнішні та внутрішні фактори, які прямо чи опосередковано впливають на них (рис. 1) [1; 3; 5].

На рис. 1 позначено п'ять найважливіших підсистем у системі управління фінансовими результатами. Організаційна підсистема управління фінансовим результатами передбачає узгодження основних методів і принципів управління, визначення ключових завдань управління фінансовими результатами, а також суб'єктів, відпо-

відальних за цей процес. Тобто ця підсистема повністю забезпечує організацію процесу управління фінансовими результатами. Необхідною умовою успішного функціонування системи управління фінансовими результатами на підприємстві є наявність ефективної підсистеми забезпечення (організаційного, ресурсного, інформаційного, правового, методичного, програмно-технічного), що сприяє формуванню важливих передумов для оптимальної реалізації інших підсистем управління фінансовими результатами в середовищі цього механізму. Нині наявність інформації та інформаційного забезпечення приносить понад 50 % гарантованого успіху.

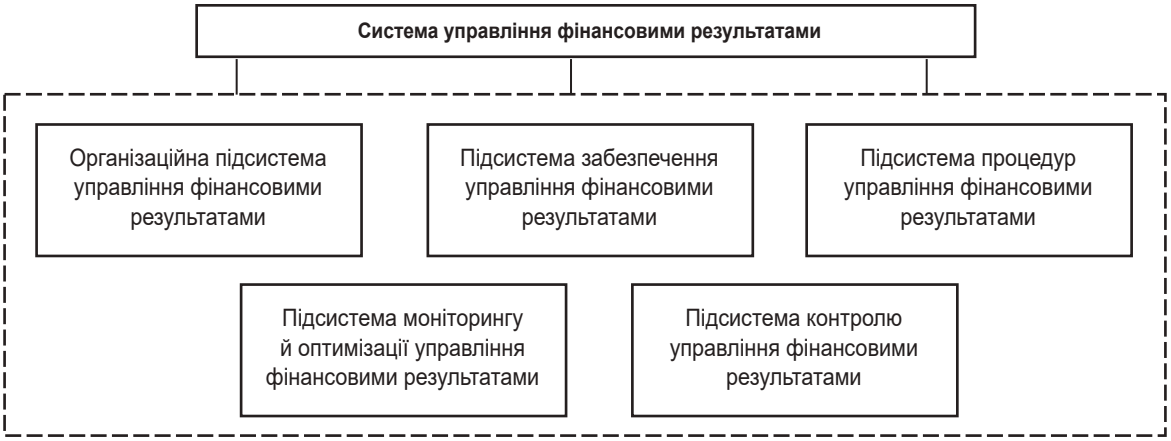

Рис. 1. **Модель ефективної системи управління фінансовими результатами**

Підсистема процедур управління фінансовими результатами реалізується шляхом комплексної взаємодії цільової стратегії та інструментарію управління фінансовими результатами, що дозволяє забезпечити розробку та виконання відповідних заходів менеджменту, спрямованих на оптимізацію управління фінансовими результатами діяльності підприємства.

Для забезпечення ефективного функціонування організаційної підсистеми, підсистем забезпечення та процедур управління фінансовими результатами необхідним є постійний моніторинг функціонування цих елементів, оптимальності їх взаємодії для оперативного виявлення будь-яких відхилень і реалізації адекватних управлінських рішень оптимізаційного характеру. Наявність виявлених за результатами моніторингу відхилень вимагає негайної реакції працівників щодо оперативної розробки та реалізації адекватних управлінських заходів, спрямованих на ліквідацію конкретної проблеми.

Підсистема контролю є важливим елементом структурної моделі, важливою умовою забезпечення ефективного функціонування системи управління фінансовими результатами підприємства. Таку значущість процесу контролю обумовлено багатогранністю його ролі як важливого фактора оцінювання ефективності функціонування системи управління фінансовими результатами та кожної її підсистеми.

Функціонування підсистем управління фінансовими результатами підприємства в комплексі має сприяти підвищенню ефективності управління фінансовими результатами, забезпеченню оптимального функціонування всього механізму управління.

Таким чином, забезпечення оптимального управління фінансовими результатами підприємства є стратегічно важливим завданням, для успішного вирішення якого необхідно сформувати й упровадити до практики управління відповідний інструментарій менеджменту, а саме економічний механізм управління фінансовими результатами підприємства, функціонування якого дасть змогу забезпечити стійке підвищення прибутковості, ринкової вартості та економічний розвиток підприємства у довгостроковій перспективі.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Сабліна Н. В.

Література: 1. Білик Т. О., Сенько Н. В. Аналіз та прогноз інвестиційної діяльності в Україні. *Формування ринкових відносин в Україні.* 2012. № 4. С. 58–64. **2.** Богацька Н. М., Носарівська О. М., Підлубна С. А. Формування фінансових результатів як складова процесу управління підприємством. URL: http://www.rusnauka.com/29_DWS_2012/Economics/10_120545.doc.htm. **3.** Вороніна О. О. Управління фінансовим результатом промислового підприємства : автореф. … канд. екон. наук : спец. 08.00.04. Харків, 2009. 25 с. **4.** Говорушко Т. А., Арич М. І. Теоретичні аспекти сутності управління фінансово-економічними результатами діяльності підприємства. *Економічний аналіз.* 2012. № 11. С. 117–121. **5.** Есманова Л. І. Управління фінансовими результатами сільськогосподарських підприємств :

автореф. дис. … канд. екон. наук : спец. 08.00.04. Суми, 2009. 17 с. **6.** Скалюк Р. В. Сутність та значення фінансових результатів в системі розвитку господарської діяльності промислових підприємств. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету.* 2010. № 18 (1). С. 135–141.

УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 657.36:005.921.1

Береговий В. О.

Магістрант 1 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Обґрунтовано необхідність створення механізму управління дебіторською заборгованістю підприємства, проаналізовано складові такого механізму. Конкретизовано фактори впливу на функціонування механізму управління дебіторською заборгованістю підприємства.*

Ключові слова: *підприємство, організація, виробництво, фінанси, заборгованість, дебіторська заборгованість, механізм управління дебіторською заборгованістю, моніторинг управління.*

Аннотация. *Обоснована необходимость создания механизма управления дебиторской задолженностью предприятия, проанализированы составляющие такого механизма. Конкретизированы факторы влияния на функционирование механизма управления дебиторской задолженностью предприятия.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, производство, финансы, задолженность, дебиторская задолженность, механизм управления дебиторской задолженностью, мониторинг управления.*

Annotation. *The necessity of creating a mechanism for managing the enterprise's receivables is grounded, the components of such a mechanism are analyzed. The factors of influence on the functioning of the mechanism of management of accounts receivable of the enterprise are specified.*

Keywords: *enterprise, organization, production, finance, debt, receivables, receivables management mechanism, management monitoring.*

Економічні суб'єкти є відкритими системами із зовнішніми зв'язками, що допомагають взаємодіяти із зовнішнім середовищем. Результат діяльності кожного підприємства є визначуваним не тільки ефективністю його роботи, а й фінансово-господарською діяльністю контрагентів. Несвоєчасна оплата продукції покупцями породжує фінансові труднощі, спричиняє утворення дебіторської заборгованості, скорочує фінансові можливості суб'єкта господарювання, зумовлює зниження оборотності капіталу, погіршення платоспроможності, зниження результативності роботи, фінансові втрати.

Метою написання статті є дослідження теоретичних і прикладних проблем оптимізації дебіторської заборгованості, а також пошук ефективних форм і методів управління цим активом на підприємствах.

Загальні проблеми управління дебіторською заборгованістю підприємства досліджували Астахов В., Береза С., Бланк І., Бутинець Ф., Загородній А., Кірейцев Г., С. Кузнєцова С., Малюга Н., Ткаченко Н. та ін.

Управління дебіторською заборгованістю є нагальною потребою для вітчизняних суб'єктів господарювання через жорсткі умови конкуренції, обмеженість ресурсів, стислі терміни прийняття рішень щодо надання товарних кредитів, зниження платоспроможності та ділової активності контрагентів. Це складний різноплановий процес, що залежить від тісної співпраці різних підрозділів підприємства й комплексного врахування широкого кола факторів впливу [1].

© Береговий В. О., 2017

Фінансова стабільність підприємства базується на системному підході, що полягає у побудові механізму управління дебіторською заборгованістю на базі комплексного управління всіма елементами його діяльності, і дає змогу досягти максимального рівня фінансової стабільності підприємства [2].

Поява заборгованості залежить від наявності ризиків у процесі здійснення взаєморозрахунків між господарськими суб'єктами за результатами проведення певних операцій. До таких ризиків належать виробничі, фінансові, операційні, ринкові, непередбаченої конкуренції, бізнес-ризики, вибору ненадійного контрагента, реалізаційні, кредитні, митні, рейдерства, умисного банкрутства тощо. Урахування ризиків як особливої складової механізму маневрування є способом захисту інтересів підприємства від неплатежів, передумовою прийняття оптимальних рішень.

Якісне інформаційне забезпечення дебіторської заборгованості дозволяє оперувати повною й актуальною інформацією щодо стану дебіторської заборгованості. Зведена звітність забезпечує інформацією у вигляді та обсязі, необхідних для проведення всебічного аналізу. Ефективний менеджмент дебіторської заборгованості можливий завдяки постійному моніторингу й аналізу повної та достовірної інформації щодо динаміки обсягів, оптимізації та характеристики дебіторської заборгованості за різними видами. Основним інформаційним джерелом є первинні дані облікових документів [3].

Важливо своєчасно здійснювати контроль за співвідношенням дебіторської та кредиторської заборгованості. Значне перевищення дебіторської заборгованості створює загрозу фінансовій стабільності підприємства, спричиняє необхідність залучення додаткових джерел фінансування. За таких обставин виникають фінансові складнощі через нестачу фінансових ресурсів для придбання виробничих запасів, виплати заробітної плати, зростає ризик непогашення боргів і зменшення прибутку. За таких умов слід:

- визначати ступінь ризику несплати рахунків покупцями;
- збільшувати коло покупців задля мінімізації втрат від несплати одним або кількома покупцями;
- вести оперативний контроль за надходженням готівки;
- своєчасно визначати сумнівну заборгованість;
- вчасно надавати платіжні документи;
- вести політику стягнення боргів за заборгованістю;
- припиняти дію договорів з покупцями, що порушують платіжну дисципліну [6].

Індивідуальні підходи до управління заборгованостями підкреслюють високу значущість цих процесів та їх вплив на розвиток і результати діяльності підприємств. Але взаємозв'язок і взаємозумовленість руху заборгованостей вимагають відповідної координації, що спричиняє необхідність розгляду самостійної галузі управління – узгодженого управління обома видами заборгованостей.

Ефективність функціонування механізму управління дебіторською заборгованістю базується на принципах повноти, достовірності, оперативності, етапності, динамічності, безперервності та збалансованості. Усі принципи є важливими для побудови результативного механізму управління дебіторською заборгованістю підприємства.

Основними складовими механізму є сукупність функцій: визначення цілей, планування, організації, мотивації, обліку та контролю діяльності з управління дебіторською заборгованістю [6].

Механізм управління дебіторською заборгованістю спирається на застосування різних методів щодо зменшення простроченої або сумнівної дебіторської заборгованості, серед них:

– психологічні: нагадування телефоном, факсом, поштою, із застосуванням ЗМІ чи поширенням інформації серед суміжних постачальників, що загрожує боржнику втратою іміджу;

– економічні: фінансові санкції (штраф, пеня, неустойка), передача у заставу майна і майнових прав, призупинення постачання;

– юридичні: претензійна робота, досудове переписування, подавання позову до господарського суду;

– альтернативні: взаємозалік, реструктуризація, погашення дебіторської заборгованості шляхом урахування платежів до бюджету.

Особливими є інструменти, що можуть застосовуватися в управлінні заборгованістю: кліринг, факторинг, форфейтинг, облік векселя, застава, аутсорсинг, надання замовникам знижок, реструктуризація заборгованості [4].

Створення на кожному підприємстві спеціальних підрозділів з посилення контролю є ще одним напрямом зменшення дебіторської заборгованості. На великих підприємствах це можуть бути управління проблемною дебіторською заборгованістю, а на середніх і малих – спеціальний відділ або управління.

Діяльність структурного підрозділу з дебіторської заборгованості необхідно сконцентрувати на окремих напрямах: характеристиці стану дебіторської заборгованості, розробці й упровадженні ефективних схем розрахунків із клієнтами та схем погашення дебіторської заборгованості, реалізації розроблених заходів щодо реструктури-

зації дебіторської заборгованості, оцінюванні пропозицій інших вітчизняних підприємств, а також зарубіжного досвіду щодо забезпечення ефективного управління дебіторською заборгованістю [3].

Ефективність управлінських рішень базується на вчасній обробці аналітичної облікової інформації. Основою прийнятих рішень є оцінювання ефективності різних методів її оптимізації, а також справедливої вартості дебіторської заборгованості [5].

Моніторинг управління дебіторською заборгованістю підприємства слід проводити шляхом безперервного отримання й використання інформації щодо фінансового стану та відстежування динаміки змін для прийняття своєчасних управлінських рішень. Результативність управління дебіторською заборгованістю залежить від наявності сформульованої стратегії підприємства, збалансованої політики збуту, оптимальних параметрів дебіторської заборгованості. Організація управління, поточна робота із дебіторською заборгованістю потребує постійної уваги керівництва підприємства і менеджерів, є одним із найефективніших способів оптимізації витрат підприємства.

Таким чином, запропонований механізм містить багато складових, одночасна дія яких дає змогу отримати стабільний прибуток у результаті досягнення цілей підприємства. Розроблена структура механізму управління дебіторською заборгованістю свідчить про ефективну взаємодію всіх елементів задля забезпечення фінансової стабільності підприємства. Результатом функціонування механізму управління дебіторською заборгованістю на підприємстві є отримання грошових коштів і мінімізація дебіторської заборгованості. Ефективне управління заборгованістю дає змогу реально оцінити фінансовий стан на ринку і приймати важливі стратегічні рішення щодо його стабілізації та зниження витрат.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Голофаєва І. П.

Література: 1. Білик М. Д. Управління дебіторською заборгованістю підприємств. *Фінанси України.* 2003. № 12. С. 24–37. **2.** Бутинець Ф. Ф., Малюга Н. М. Бухгалтерський облік: облікова політика і план рахунків, стандарти і кореспонденція рахунків, звітність. Житомир : ЖІТІ, 2008. 480 с. **3.** Дубровська Є. В. Методичний інструментарій щодо управління дебіторською заборгованістю. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ.* 2001. № 3 (35). С. 299–308. **4.** Кужельний М. В., Лінник В. Г. Теорія бухгалтерського обліку. Київ : КНЕУ, 2001. 334 с. **5.** Лепьохін О. В. Управління дебіторською заборгованістю як передумова забезпечення життєдіяльності підприємств. *Науковий вісник НЛТУ України.* 2010. № 17. С. 223–231. **6.** Шемаєва Л. Г. Економічна безпека підприємств у стратегічній взаємодії з суб'єктами зовнішнього середовища : автореф. дис. … д-ра екон. наук : 21.04.02. Київ, 2010. 39 с.

IMPLEMENTATION OF INNOVATIONS AS A MEASURE TO INCREASE THE INVESTMENT ATTRACTIVENESS OF THE ENTERPRISE

UDC 330.101.8

Bilan Y. A.

Master of 1st year
of the faculty of management and marketing HNEU of S. Kuznets

Annotation. *Complexes of measures applied by enterprises to increase investment attractiveness taking into account their own characteristics and market conditions are considered. It is justified that in the modern world, to attract the attention and resources of potential investors, it is not always enough to use standard and widely used methods of*

© Bilan Y. A., 2017

increasing the investment attractiveness of an enterprise. It is proved that at present the introduction of innovative technologies and solutions is extremely important.

Keywords: *enterprise, organization, production, activity, finance, financial result, innovations, investments, investment attractiveness, innovative potential.*

Анотація. *Розглянуто застосовувані підприємствами комплекси заходів для підвищення інвестиційної привабливості із урахуванням власних характеристик і ринкової кон'юнктури. Обґрунтовано, що в сучасному світі, щоб привернути увагу і кошти потенційних інвесторів, не завжди достатньо використовувати стандартні й широко застосовувані методи підвищення інвестиційної привабливості підприємства. Доведено, що нині впровадження інноваційних технологій і рішень має надзвичайно важливе значення.*

Ключові слова: *підприємство, організація, виробництво, фінанси, фінансовий результат, інновації, інвестиції, інвестиційна привабливість, інноваційний потенціал.*

Аннотация. *Рассмотрены применяемые предприятиями комплексы мер для повышения инвестиционной привлекательности с учетом собственных характеристик и рыночной конъюнктуры. Обосновано, что в современном мире, чтобы привлечь внимание и средства потенциальных инвесторов, не всегда достаточно использовать стандартные и широко применяемые методы повышения инвестиционной привлекательности предприятия. Доказано, что в настоящее время внедрение инновационных технологий и решений имеет чрезвычайно важное значение.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, производство, деятельность, финансы, финансовый результат, инновации, инвестиции, инвестиционная привлекательность, инновационный потенциал.*

When innovations appear on the market, the competitive advantages existing before become outdated. Innovations are able to change the investment climate in the region and on the enterprise in particular and activate the internal sources for reinvestment that are the preconditions for creation of competitive advantages on the market. Thus it is necessary to strengthen the role of implementing innovations in order to increase the investment attractiveness of the enterprises.

To organize the planned and progressive innovation development it is needed to improve the innovative-investment programs of the enterprise development.

In Ukraine, in market economy, the main aim of entrepreneurship is to get the highest profit. This aim is achieved when strengthening the investment potential of the subjects of economy. In order to improve and strengthen the investment potential of the enterprises it is necessary to increase their investment attractiveness for investors taking into account the conditions and factors of external and internal environment.

The most important criterion of investment attractiveness of the enterprise if the high profitability. In addition to this, other criteria are market share, condition and technological level of production potential, level of specialization, personnel qualification and stability of financial condition of the enterprise [1].

Production modernization is one of the most prioritized directions of promoting the real sector of economy. It is highly defined by the fact that nowadays the requirements of the market to the products and services is renewing quite intensively. And, in this case, it is important to constantly finance the development and implement the innovation technologies and new types of products [6].

In order for the enterprise to attract the external investors to finance their projects, it is necessary to lead the corresponding complex of activities to increase the investment attractiveness of the enterprise. With an intention to increase the investment attractiveness the enterprises should renew the technologies that are being implemented, improve constantly, modernize the equipment and introduce new products. The increase in effectiveness of the enterprise activity is one of the main tasks for attracting the investments. This means that the result of any project should be the increase of the enterprise value and also other indicators of its activity.

If the enterprise need the attraction of investments, its management should form the complex of measures to be take taken to increase the investment attractiveness of the enterprise [3].

In order to define the probable measures for increase of the investment attractiveness of the enterprise it is necessary to lead the corresponding expertize and diagnostics. Such analysis allows to finding out the presence of the enterprise's potential and resources for taking different measures, determining the investment risks of financing, revealing the strengths and weaknesses of the organization, and, in addition to this, choosing the measures to be taken to increase the investment attractiveness of the enterprise. The areas, that need the additional intervention, are determined in all directions, the risks and weaknesses are shown, and the complex of actions is developed in all directions giving the possibility to increase the effectiveness of the enterprise activity and investment attractiveness.

Restructuring (reformation) is considered to be one of the most complicated activities for increasing the investment attractiveness of the enterprise. Restructuring can be done for share capital, organizational structure, personnel management, assets, production. Another way to increase the investment attractiveness of the organization is managing own

capital. Optimization of the qualitative factors, which are influencing the value of the own capital; will make it possible to consolidate the received results for a long time and to improve the investment attractiveness of the business [2].

The regular monitoring and correcting the investment attractiveness of the organization allows attracting the investment inflows in necessary volume, raising the profitability of activity, effectiveness of the management system, and also introducing the processes of business-planning and budgeting, controlling the achievement of the intended result. Development of such measures gives investors the right to consider the enterprise as an attractive object of investment able to give the required income level and cover the investments effectively [3].

All of this means that the preparation of the enterprise to the investments attraction is a strict and complicated process. The enterprise can form the complex of measures to increase its investment attractiveness basing on its characteristics and the market conjuncture. However, in modern world, in order to attract the attention and funds of potential investors, it is not always enough to use standard and widely-implemented methods of increasing the investment attractiveness of the enterprise. In such conditions, the implementation of innovative technologies and solutions gets an extremely high significance.

It is important to highlight that the main effects form innovations are achieved mostly in non-material spheres: new organization of working and management process, creation of original cooperation scheme, etc. Anyway, the main characteristic of implementing innovations is that it should be constant.

Thus, every enterprise should estimate its unique abilities that give it the leading position. Concentration on the main aspects ensures the leading position which is essential. Uncertainty of external environment increases the role of implementation of new, innovative technologies and solutions in different spheres of the enterprise activity in order to increase the investment attractiveness of the enterprise. Because the innovation itself is the suggestion of a new, more successful variant of a product of way of some action, that increases the competitiveness of the company and allows it to achieve the goals set [4].

The successful realization of the tasks set by the enterprise is determined with many objective and subjective factors, realization of which is reflected on the effectiveness of the managerial decisions made with the aim to increase the quality of the products produced and the production process in general.

The most effective modern instruments for increase of competitiveness the enterprises is am almost constant restructuring of production, management and entity, in complex with the real innovations. And certainly, implementation of the innovative solutions to production activity of the enterprise is impossible without the investments necessary to renew the main production means and increase in their technical level [5].

When financing an innovative project, it is often necessary to resort to external sources, as the company's own funds are not enough not only to renew the fixed capital, technical re-equipment and development, but also for simple reproduction. In this regard, it is necessary to assess and analyze the innovative attractiveness of the enterprise. Failure to obtain the necessary resources for the most rapid introduction of innovation will lead to a decrease in the competitiveness of the enterprise against the backdrop of other competitive projects implemented by other companies. Therefore, the issue of attracting additional sources of investment for innovative projects is one of the most important.

A potential investor, while considering investing an innovative project, is interested in the reliability and effectiveness of this project, directly related to the innovative attractiveness of the enterprise, determined by such key factors as the innovative potential of the company, the innovative climate, the degree of competition in the market of innovations and the level of development of the innovation infrastructure [3].

The innovative attractiveness of the enterprise, connected with the result of the implementation of innovation activity in the form of a product or process, is focused on the financial interest of the potential investor. The demand for innovative products provides the company with an increasing income for a long time. Therefore, to increase the level of investment attractiveness and competitiveness, enterprises need to actively apply innovation development products in their activities, increasing the amount of production of high technology products.

Supervisor – Candidate of Economic Sciences, assistant professor Veretennikova G. B.

Literature: 1. Баженов Г. Е., Кислицына О. А. Инновационный потенциал – основа устойчивого экономического развития предприятия. *Вестник Сибирского государственного аэрокосмического университета.* 2010. № 3. С. 176–181. **2.** Гайдуцький А. П. Оцінка інвестиційної привабливості економіки. *Економіка і прогнозування.* 2004. № 4. С. 3–7. **3.** Геєць В. М., Семіноженко В. П. Інноваційні перспективи України. Харків : Константа, 2006. 272 с. **4.** Кондратьев В. Б. Автопром: кризис и инновации. *Мировая экономика и международные отношения.* 2011. № 3. С. 12–21. **5.** Лівошко Т. В., Моргунова К. І. Інвестиційна привабливість підприємств. URL: www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_4_101.pdf. **6.** Мамуль Л. О., Чернявська Т. А. Нові методичні підходи до аналізу інвестиційної привабливості регіонів. *Вісник економічної науки України.* 2005. № 1 (7). С. 83–89.

ОПТИМИЗАЦИЯ ПЛАНА ПРОИЗВОДСТВА КОНДИТЕРСКИХ ИЗДЕЛИЙ КОМПАНИЕЙ «ЧАРІВНА МОЗАЇКА»

УДК 519.863: [664.143./.149+658.155-044.69]

Боброва Я. Я.

Студент 2 курса
факультета международных экономических отношений ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *С использованием инструментов Microsoft Excel 2010 описан процесс построения оптимального плана производства кондитерских изделий компанией «Чарівна мозаїка». Построена и решена математическая модель задачи, приведены результаты ее решения. Обоснована целесообразность использования плана оптимизации при планировании количества выпускаемой продукции с целью максимизации прибыли и сокращения расходов предприятия.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, производство, производительность, оптимизация, оптимизация производства, максимизация прибыли, оптимальный план, симплексный метод.*

Анотація. *Із застосуванням інструментів Microsoft Excel 2010 описано процес побудови оптимального плану виробництва кондитерських виробів компанією «Чарівна мозаїка». Побудовано й розв'язано математичну модель задачі, наведено результати її розв'язання. Обґрунтовано доцільність застосування плану оптимізації у процесі планування кількості виготовлюваної продукції задля максимізації прибутку та скорочення витрат підприємства.*

Ключові слова: *підприємство, організація, виробництво, продуктивність, оптимізація, оптимізація виробництва, максимізація прибутку, оптимальний план, симплексний метод.*

Annotation. *Using the tools Microsoft Excel 2010 describes the process of building an optimal plan for the production of confectionery company «Charivna Mozaika». The mathematical model of the problem is constructed and solved, the results of its solution are presented. The expediency of using the optimization plan when planning the number of products to be produced in order to maximize profit and reduce the company's expenses is justified.*

Keywords: *enterprise, organization, production, productivity, optimization, production optimization, profit maximization, optimal plan, simplex method.*

Стоит признать, что кондитерские изделия являются неотъемлемой частью нашего рациона: сладости употребляют все, от мала до велика. Компания «Чарівна мозаїка» – один из крупнейших производителей кондитерских изделий Харьковской области. Внедрение инновационных технологий, контроль качества, эффективность труда, профессионализм управленческого аппарата, амбиции руководства, а также социальная ответственность позволяют компании оставаться на плаву. Из года в год предприятие совершенствует производство, а также осваивает новые сегменты рынка. Компания «Чарівна мозаїка» представлена не только в Харькове, но и имеет филиалы в других городах Украины [2].

Для решения оптимизационной задачи использованы исходные данные из официального сайта кондитерской фабрики «Чарівна мозаїка» о запасе ингредиентов для производства различных категорий кондитерских изделий в расчете на один день и реализации определенного изделия (табл. 1) [2].

Таблица 1

Исходные данные для решения оптимизационной задачи

Ингредиенты	Десерты	Тарталетки	Мягкий бисквит	Конфеты	Печенье	Вафельные изделия	Зефир	Запасы ресурсовв
1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**
Сахар	0,2	0,01	0,1	0,3	0,1	0,05	0,15	550
Мука	0,7	0,2	0,3	0	0,3	0,1	0	7000
Яйца	5	1	2	0	2	1	3	700
Какао	0,02	0	0,1	0,2	0,2	0,05	0	50
Вода	0	0,2	0	0	0	0,1	0	100
Маргарин	0,2	0,05	0	0,2	0,05	0	0	70

© Боброва Я. Я., 2017

Окончание табл. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Соль	0,005	0,001	0,001	0	0,001	0,001	0	100
Ванилин	0,005	0	0,002	0,1	0,001	0,001	0	20
Молоко	0,5	0	0	0	0	0	0	40
Шоколад	0,1	0	0,1	0,25	0,1	0,05	0	70
Яблоки	0,5	0	0,2	0	0	0	0,35	90
Желатин	0,002	0	0	0	0	0	0,001	10
Пастообразные начинки	0,1	0	0,1	0,1	0	0	0	45
Глазурь	0,2	0	0,1	0,2	0	0	0	25
Кондитерский крем	0,1	0	0,15	0	0	0	0	12
Цена за ед. продукции	28,7	9,85	31,2	75,4	56,0	48,6	30,5	

Значение целевой функции определяет прибыль от реализации продукции. Обозначим переменной x_1 количество десертов, x_2 – количество тарталеток, x_3 – количество мягкого бисквита, x_4 – количество конфет, x_5 – количество печенья, x_6 – количество вафельных изделий, x_7 – количество зефира, необходимых для получения максимальной прибыли. Целевая функция имеет вид:

$$Z = 28{,}7x_1 + 9{,}85x_2 + 31{,}2x_3 + 75{,}4x_4 + 56x_5 + 48{,}6x_6 + 30{,}5x_7 \to \max.$$

Исходя из данных таблицы, имеем систему ограничений :

$$\begin{cases} 0{,}2x_1 + 0{,}01x_2 + 0{,}1x_3 + 0{,}3x_4 + 0{,}1x_5 + 0{,}05x_6 + 0{,}15x_7 \le 550, \\ 0{,}7x_1 + 0{,}2x_2 + 0{,}3x_3 + 0{,}3x_5 + 0{,}1x_6 \le 7000, \\ 5x_1 + x_2 + 2x_3 + 2x_5 + x_6 + 3x_7 \le 700, \\ 0{,}02x_1 + 0{,}1x_3 + 0{,}2x_4 + 0{,}2x_5 + 0{,}05x_6 \le 50, \\ 0{,}2x_2 + 0{,}1x_6 \le 100, \\ 0{,}2x_1 + 0{,}05x_2 + 0{,}2x_4 + 0{,}05x_5 \le 70, \\ 0{,}005x_1 + 0{,}001x_2 + 0{,}001x_3 + 0{,}001x_5 + 0{,}001x_6 \le 100, \\ 0{,}005x_1 + 0{,}002x_3 + 0{,}1x_4 + 0{,}001x_5 + 0{,}001x_6 \le 20, \\ 0{,}5x_1 \le 40, \\ 0{,}1x_1 + 0{,}1x_3 + 0{,}25x_4 + 0{,}1x_5 + 0{,}05x_6 \le 70, \\ 0{,}5x_1 + 0{,}2x_3 + 0{,}35x_7 \le 90, \\ 0{,}002x_1 + 0{,}001x_7 \le 10, \\ 0{,}1x_1 + 0{,}1x_3 + 0{,}1x_4 \le 45, \\ 0{,}2x_1 + 0{,}1x_3 + 0{,}2x_4 \le 25, \\ 0{,}1x_1 + 0{,}15x_3 \le 12, \\ x_j \ge 0. \end{cases}$$

Для нахождения оптимального плана используем надстройку «Поиск решений» программы Microsoft Excel 2010. Построив таблицу с исходными данными и указав необходимые опции в настройке, получим оптимальный план изготовления продукции; результаты расчетов:

$$x_1^* = 0, \quad x_2^* = 0, \quad x_3^* = 0, \quad x_4^* = 75, \quad x_5^* = 0, \quad x_6^* = 700, \quad x_7^* = 0,$$

$$Z_{\max} = 39675 \text{ (грн).}$$

Проанализировав полученные результаты, можно сделать вывод, что для получения максимальной прибыли в размере 39675 грн в день при заданном количестве ресурсов необходимо каждый день выпускать 75 упаковок конфет и 700 упаковок вафельных изделий; остальные виды продукции выпускать нецелесообразно.

Использование этого метода решения задач линейного программирования позволяет рационально планировать работу предприятия, удовлетворяя при этом потребности всех участников экономических отношений. Благодаря применению такого метода решений можно точно определить структуру выпуска продуктов и максимизировать прибыль, поскольку он позволяет эффективно использовать имеющиеся ресурсы.

Составим двойственную задачу. Целевая функция двойственной задачи имеет вид:

$$F_{\min} = 550y_1 + 7000y_2 + 700y_3 + 50y_4 + 100y_5 + 70y_6 + 100y_7 + 20y_8 + 40y_9 + 70y_{10} + 90y_{11} + 10y_{12} + \\ + 45y_{13} + 25y_{14} + 12y_{15},$$

где y_1, y_2, y_3, y_4 – количество каждого вида ресурса, необходимого для производства продукции.

Система ограничений имеет вид:

$$\begin{cases} 0,2y_1 + 0,7y_2 + 5y_3 + 0,02y_4 + 0,2y_6 + 0,005y_7 + 0,005y_8 + 0,5y_9 + \\ +0,1y_{10} + 0,5y_{11} + 0,002y_{12} + 0,1y_{13} + 0,2y_{14} + 0,1y_{15} \geq 28,7, \\ 0,01y_1 + 0,2y_2 + y_3 + 0,2y_5 + 0,05y_6 + 0,001y_7 \geq 9,85, \\ 0,1y_1 + 0,3y_2 + 2y_3 + 0,1y_4 + 0,001y_7 + 0,002y_8 + 0,1y_{10} + 0,2y_{11} + \\ +0,1y_{13} + 0,1y_{14} + 0,15y_{15} \geq 31,2, \\ 0,3y_1 + 0,2y_4 + 0,2y_6 + 0,1y_8 + 0,25y_{10} + 0,1y_{13} + 0,2y_{14} \geq 75,4, \\ 0,1y_1 + 0,3y_2 + 2y_3 + 0,2y_4 + 0,05y_6 + 0,001y_7 + 0,001y_8 + 0,1y_{10} \geq 56, \\ 0,05y_1 + 0,1y_2 + y_3 + 0,05y_4 + 0,1y_5 + 0,001y_7 + 0,001y_8 + 0,05y_{10} \geq 48,6, \\ 0,15y_1 + 3y_3 + 0,35y_{11} + 0,001y_{12} \geq 30,5. \end{cases}$$

Для решения двойственной задачи используем надстройку «Поиск решения» в Microsoft Excel:

$$Y_1^* = 0, \quad Y_2^* = 0, \quad Y_3^* = 29, \quad Y_4^* = 75, \quad Y_5^* = 377, \quad Y_6^* = 0, \quad Y_7^* = 0, \quad Y_8^* = 0, \quad Y_{10}^* = 0,$$
$$Y_{11}^* = 0, \quad Y_{12}^* = 0, \quad Y_{13}^* = 0, \quad Y_{14}^* = 0, \quad Y_{15}^* = 0, \quad Y_{16}^* = 0,$$
$$F_{\max} = Z_{\min} = 39675 \text{ (грн).}$$

В производственном процессе сахар, мука, вода, маргарин, соль, ванилин, молоко, шоколад, яблоки, желатин, пастообразная начинка, глазурь, кондитерский крем не являются ценными ресурсами, поскольку образуют остаток, докупать их нет необходимости. Яйца и какао являются ценными ресурсами, в процессе производства считаются дефицитным сырьем, их теневая цена соответственно равна 29,75 грн и 377 грн.

Таким образом, если кондитерская компания «Чарівна мозаїка» будет придерживаться оптимального плана выпуска продукции, она сможет максимизировать свою прибыль и поставлять продукцию в необходимом объеме. Все это поможет предприятию наращивать масштабы производства и оставаться конкурентоспособным на рынке.

Научный руководитель – д-р экон. наук, профессор Малярец Л. М.

Литература: 1. Сухинин М. Ф. Численное решение задач линейного программирования и вычисления границ спектра симметричной матрицы. М. : Физматлит, 2002. 160 с. **2.** Кондитерская фабрика «Чарівна мозаїка». URL: http://mozaika.com.ua.

ОЦІНЮВАННЯ ВАРТОСТІ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

УДК 332.146.3

Бойко О. М.

Магістрант 1 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Методом ринкових мультиплікаторів розраховано ринкову вартість однієї з українських страхових компаній. На підставі розрахунку зроблено висновок про інвестиційну привабливість акцій компанії.*

Ключові слова: *організація, компанія, страхова компанія, вартість, оцінювання, мультиплікатор, капіталізація.*

Аннотация. *Методом рыночных мультипликаторов рассчитана рыночная стоимость одной из украинских страховых компаний. На основании расчета сделан вывод об инвестиционной привлекательности акций компании.*

Ключевые слова: *организация, компания, страховая компания, стоимость, оценка, мультипликатор, капитализация.*

Annotation. *The market value of one of the Ukrainian insurance companies is calculated by the method of market multipliers. Based on the calculation, a conclusion is made about the investment attractiveness of the company's shares.*

Keywords: *organization, company, insurance company, cost, valuation, multiplier, capitalization.*

За сучасних умов господарювання для власників великих компаній і підприємств головним завданням є збільшення їх фінансового добробуту в результаті ефективної експлуатації власних майнових матеріальних і нематеріальних об'єктів. Рівень фінансового добробуту є визначуваним справедливою ринковою вартістю компанії. Методологічні основи управління вартістю компаніями є основою для наукових досліджень як за кордоном, так і в Україні.

Дослідженням питань оцінювання й управління вартістю страхових компаній за умов розвитку вітчизняного фінансового ринку займалися Внукова Н., Нагайчук Н., Шевчук О. та ін.

Задля практичного застосування методик оцінювання вартості страхової компанії проведено оцінювання однієї з вітчизняних страхових компаній із застосуванням методу мультиплікаторів. Для порівняння використано дані про прибутки й ціни на акції підприємств, аналогічних за галуззю та масштабами, відносно яких є дані щодо вартості акцій (акції котируються на фондовому ринку). Для оцінювання компанії ринковим методом необхідно обрати компанії-аналоги, подібні до обраної страхової компанії за величиною прибутку, активів, валових страхових премій і страхових резервів (табл. 1) [2].

Таблиця 1

Показники результатів діяльності компаній-аналогів, 2016 р.

Страхова компанія	Кількість акцій	Вартість акції, грн	Валові премії, тис. грн	Резерви, тис. грн	Активи, тис. грн	Прибуток, тис. грн
ПАТ «Страхова компанія «Універсальна»	164 447 000	0,95	501 721	236 883,00	526 031	245
ПраТ «Страхова компанія «ВУСО»	6 000 000	10	391 486	96 300,00	380 626	105
ПраТ «АХА Страхування»	26 197 519	10	1 400 430	508 641,00	1 233 220	66 096
ПраТ «Страхова компанія «УНІКА»	400 361 578	0,25	279 659	459 230,00	812 744	113 476
ПраТ «Страхова компанія «ТАС»	8 476	5463,15	285 857	1 451 795	1 632 684	26 046
ПраТ «Страхова компанія «Провідна»	26 513 557	3	786 642	266 038,00	955 180	46 735
ПраТ «Акціонерна страхова компанія «ІНГО Україна»	305 543	1000	903 448	567 240,00	1 297 086	53 543
ПраТ «Страхова компанія «ПЗУ Україна»	1 940 727	10	1 120 361	607 329,00	1 218 359	59 860

У табл. 1 подано вісім основних страхових компаній-аналогів, а також основні показники результатів їх діяльності, згідно із якими можна зробити висновок про їх співставність з обраною компанією.

© Бойко О. М., 2017

Ринковий підхід дозволяє аналітику отримати кілька можливих варіантів мультиплікаторів. Оцінювач залежно від цілей і об'єкта оцінювання, ступеня довіри до тієї чи іншої інформації надає кожному мультиплікатору свою вагу. На підставі зважування отримують підсумкову величину цінності, що може бути взята за основу для проведення подальших коригувань. Як правило, для оцінювання компанії вибирають кілька мультиплікаторів. У процесі оцінювання вартості страхової компанії використано як мультиплікатори: ціна / балансова вартість активів, ціна / прибуток, ціна / виручка від реалізації (виручка від реалізації – величина валових страхових премій), ціна / величина страхових резервів, оскільки вони дають змогу найточніше відобразити фінансовий стан обраних компаній-аналогів.

Мультиплікатори ціна / прибуток, ціна / грошовий потік є найпоширенішим способом визначення ціни, оскільки інформація про прибуток оцінюваної компанії та підприємств-аналогів є найдоступнішою. Як фінансову базу для мультиплікатора використовують будь-який показник прибутку: чистий прибуток, прибуток до оподаткування, прибуток до сплати відсотків і податків [1].

Мультиплікатор ціна / виручка від реалізації використовують для визначення вартості за невисоких або схожих витрат: нотаріальні компанії, сфера послуг (реклама, страхування тощо). Він характеризує залежність вартості бізнесу від виручки від реалізації.

Мультиплікатор ціна / балансова вартість належить до моментних показників, оскільки фінансовий показник розраховують на конкретну дату, а не за певний відрізок часу. Для розрахунку фінансової бази використовують балансову вартість активів компаній-аналогів на дату оцінювання або на останню звітну дату.

Мультиплікатор ціна / страхові резерви також належить до моментних показників, оскільки фінансовий показник розраховують на конкретну дату, а не за певний відрізок часу. Для розрахунку фінансової бази використовують балансову вартість страхових компаній-аналогів на дату оцінювання або на останню звітну дату.

Визначення величини мультиплікатора є найскладнішим етапом, що вимагає особливо ретельного обґрунтування, зафіксованого згодом у звіті. Оскільки однакових компаній не існує, діапазон величини одного і того самого мультиплікатора за компаніями-аналогами буває досить широким. Аналітик відсікає екстремальні величини і розраховує середнє значення мультиплікатора у групі аналогів.

Для оцінювання величини вартості страхової компанії розраховано вищезгадані мультиплікатори, визначено середні значення мультиплікаторів для перших трьох, а також медіанне значення для показника ціна / прибуток через велику розбіжність у значеннях мультиплікаторів. Після цього визначено ринкову вартість компанії із застосуванням мультиплікаторів, а також фінансових показників. Результати розрахунків мультиплікаторів ціна / валові премії та ціна / резерви подано в табл. 2 [1; 2].

Таблиця 2

Розрахунок величини мультиплікаторів і ціни акції страхової компанії

Компанія-аналог	Ціна / валові премії	Середнє	Ціна акції компанії	Ціна / резерви	Середнє	Ціна акції компанії
ПАТ «Страхова компанія «Універсальна»	0,3114	0,2035	1,1953	0,0020	0,3458	0,7833
ПраТ «Страхова компанія «ВУСО»	0,1533			0,0407		
ПраТ «АХА Страхування»	0,1871			0,0275		
ПраТ «Страхова компанія «УНІКА»	0,3579			0,0002		
ПраТ «Страхова компанія «ТАС»	0,1620			1,0757		
ПраТ «Страхова компанія «Провідна»	0,1011			0,0089		
ПраТ «Акціонерна страхова компанія «ІНГО Україна»	0,3382			1,5927		
ПраТ «Страхова компанія «ПЗУ Україна»	0,0173			0,0184		

Отримано чотири значення вартості акції із застосуванням чотирьох мультиплікаторів: 1,1953 грн/од., 0,7833 грн/од., 0,65657 грн/од., 0,7702 грн/од. Необхідно визначити середнє значення чотирьох цін на акції обраної компанії, воно становить 0,851 грн/од. Далі визначимо ринкову величину власного капіталу (ринкову капіталізацію підприємства), її розраховують як добуток розрахованої величини акції на сумарну кількість акцій. Ринкова величина власного капіталу дорівнює 112804,6276 тис. грн. Результати розрахунків мультиплікаторів Ціна / активи та ціна / прибуток на одну акцію подано в табл. 3 [1; 2].

Таблиця 3

Розрахунок величини мультиплікаторів і ціни акції страхової компанії

Компанія-аналог	Ціна / активи	Середнє	Ціна акції компанії	Ціна / прибуток на одну акцію	Медіана	Ціна акції компанії
ПАТ «Страхова компанія «Універсальна»	0,2970	0,1442	0,65657	637,6516	2,8707	0,7702
ПраТ «Страхова компанія «ВУСО»	0,1576			571,4286		
ПраТ «АХА Страхування»	0,2124			3,9636		
ПраТ «Страхова компанія «УНІКА»	0,1232			0,8820		
ПраТ «Страхова компанія «ТАС»	0,0284			1,7778		
ПраТ «Страхова компанія «Провідна»	0,0833			1,7020		
ПраТ «Акціонерна страхова компанія «ІНГО Україна»	0,2356			5,7065		
ПраТ «Страхова компанія «ПЗУ Україна»	0,0159			0,3242		

Результати розрахунків (табл. 2; 3), а також розрахована величина ринкової капіталізації дозволяють отримати уявлення про розміри бізнесу всередині певної галузі. Розрахунок показника ринкової вартості надає точнішу інформацію про компанію, ніж показник ринкової капіталізації, оскільки враховує обсяг і вартість боргу страхової компанії. Для розрахунку ринкової вартості підприємства до величини ринкової капіталізації додають вартість привілейованих акцій і вартість усіх боргових зобов'язань, а потім віднімають величину грошей та їх еквівалентів. Саме такий порядок розрахунку рекомендують провідні зарубіжні джерела:

$$EV = MCap + Prstocks + Debt - Cash + Min\,, \qquad (1)$$

де *EV* – ринкова вартість компанії;

MCap – ринкова капіталізація компанії;

Prstocks – ринкова вартість привілейованих акцій;

Debt – ринкова вартість сукупних зобов'язань (деякі автори рекомендують ураховувати балансову вартість);

Cash – сума грошових коштів та їх еквівалентів на дату оцінювання;

Min – вартість міноритарного пакету акцій [4].

Показник ринкової вартості страхової компанії в інвестиційному бізнесі використовують для ідентифікації недооцінених компаній. Відповідно до формули (1) зобов'язання компанії призводять до збільшення її ринкової вартості, а надлишок готівки на рахунках зменшує ринкову вартість. Результати розрахунків ринкової вартості компанії подано в табл. 4 [2; 3].

Таблиця 4

Розрахунок ринкової вартості компанії

Вплив на результат	Розрахунок «Enterprise Value»	Сума, тис. грн
+	Ринкова вартість власного капіталу	112804,6276
-	Ринкова вартість грошових коштів	69272
+	Ринкова вартість боргу	308601
+	Величина міноритарного пакета	0
+	Вартість привілегійованого пакета акцій	0
=	EV	352133,6276

Підсумкова величина цінності, отримана в результаті застосування мультиплікаторів, має бути відкоригована залежно від конкретних обставин. Найтиповішими є такі поправки:

1) отримана цінність підприємства методом ринку капіталу є цінністю неконтрольного пакета відкритої компанії, акції якої продаються на відкритому фондовому ринку, отже, являють собою рівень цінності підприємства із високим ступенем ліквідності. Щоб отримати цінність контрольного пакета в компанії, чиї акції не продаються на відкритому фондовому ринку, а фінансова інформація за якою не є широко представленою, необхідно додати премію за контроль і відняти знижку за недостатню ліквідність;

2) до цінності діючого підприємства, визначеної методом ринку капіталу, необхідно додати цінність нефункціонуючих активів, тобто невикористаних об'єктів нерухомості, у тому числі соціального призначення, які можуть бути продані, а також недіючих потужностей;

3) до розрахованої цінності слід додати надлишок робочого капіталу засобів або відняти його недолік:

$$EVскор = EV - WC - L + VA, \quad (2)$$

де *WC* – робочий капітал;

L – знижка / премія за недостатню / збиткову ліквідність(3 %);

VA – цінність нефункціонуючих активів.

EVскор = 352133,6276 - 138608 + 10564,008828 = 224 089,6364 тис. грн.

Таким чином, ринкова вартість компанії становить 224089,6364 тис. грн. Ринкову капіталізацію при розрахунку «Enterprise Value» значно знизив робочий капітал компанії (поточні активи – поточні зобов'язання, за винятком грошових коштів), за рахунок того, що при викупі компанії покупець може частково розрахуватися оборотними активами та грошовими коштами компанії. Наступним етапом стане порівняння розрахованої величини ціни акції обраної страхової компанії із ринковою вартістю акції. Так, середня розрахункова ціна акції ринковим методом становила 0,85 грн за одиницю, при тому, що ринкова вартість на 10 жовтня 2017 р. дорівнювала 1,10, що може бути результатом переоцінки цієї компанії.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Внукова Н. М.

Література: 1. Нагайчук Н. Г. Оцінка вартості страхового бізнесу. *Фінанси України.* 2008. № 3. С. 111–116. **2.** Внукова Н. М., Чернишов С. І., Сокіл С. В. Оцінка активів страхових компаній. Фінанси України. 2002. № 4. С. 126–133. **3.** Шевчук О. О. Оцінка фінансового стану та ефективності діяльності страхових компаній України. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України.* 2005. № 13. С. 86–97. **4.** Damodaran A. Damodaran on Valuation. New York : Wiley, 2006. 696 p.

ОПТИМІЗАЦІЯ ПЛАНУ ВИПУСКУ КОНДИТЕРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВОМ «СМАКОЛИК» (ХАРКІВ)

УДК 519.863:664.143/.149(477.54)

Бунчикова Т. С.

Студент 2 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Обґрунтовано необхідність застосування економіко-математичного моделювання для аналізу діяльності підприємства та прийняття оптимального управлінського рішення щодо оптимізації випуску продукції задля отримання максимального прибутку. Розглянуто практичне застосування моделі оптимізації плану випуску на прикладі одного з дрібних підприємств Харківської області, що спеціалізується на виготовленні кондитерської продукції.*

© Бунчикова Т. С., 2017

Ключові слова: *підприємство, організація, приватне підприємство, виробництво, продуктивність, оптимізація, оптимізація виробництва, оптимізація затрат, оптимальний план, максимізація прибутку, економіко-математичного моделювання, симплексний метод.*

Аннотация. *Обоснована необходимость применения экономико-математического моделирования для анализа деятельности предприятия и принятия оптимального управленческого решения по оптимизации выпуска продукции для получения максимальной прибыли. Рассмотрено практическое применение модели оптимизации плана выпуска на примере одного из мелких предприятий Харьковской области, специализирующегося на изготовлении кондитерских изделий.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, частное предприятие, производство, производительность, оптимизация, оптимизация производства, оптимизация затрат, оптимальный план, максимизация прибыли, экономико-математическое моделирование, симплексный метод.*

Annotation. *The necessity of application of economic and mathematical modelling for the analysis of the enterprise's activity and the adoption of the optimal management solution for optimization of output for the purpose of maximizing profit is substantiated. The practical application of the optimization model of the output plan is considered on the example of one of the small enterprises of the Kharkov region, specializing in the production of confectionery products.*

Keywords: *enterprise, organization, private enterprise, production, productivity, optimization, production optimization, cost optimization, optimal plan, profit maximization, economic and mathematical modelling, simplex method.*

За умов жорсткої конкуренції на ринку постає необхідність визначення можливостей підприємства, його потенціалу та майбутнього розвитку. Економіко-математичні методи діагностики є основними методами, які дають можливість вирішити питання оптимального плану випуску, сприяють прийняттю ефективного управлінського рішення. У практичній діяльності оптимізація витрат передбачає застосування сукупності різних економіко-математичних методів і моделей. У цілому економічна стійкість підприємства є забезпечуваною багатокритеріальним розвитком і виконанням умов комплексності, системності та повномасштабності оцінювання діяльності підприємства із урахуванням багатьох критеріїв діяльності [1].

Розробкою та дослідженням практичного застосування економіко-математичних моделей займалися вітчизняні науковці Вітлінський В. В., Воронкова А. Е., Малярець Л. М. та ін.

Метою написання статті є аналіз витрат дрібного приватного підприємства, створення оптимізаційної моделі для отримання максимального прибутку та мінімізації витрат, застосування цих результатів для подальшого прийняття управлінських рішень.

Саме найбільш значущі показники, що забезпечують тісні внутрішньосистемні взаємозв'язки в економічній стійкості підприємства, є діагностичними для визначення її стану й дозволяють на основі причинно-наслідкових зв'язків розробляти економіко-організаційні заходи щодо її підтримки та формувати управлінські рішення за відхилень від стану стійкості. Економічна стійкість підприємства має визначатися з урахуванням умов оптимальності структури та визначенням допустимих умов стійкості в межах оптимальності. Саме такий підхід дозволяє приймати раціональні управлінські рішення для підтримки стійкості підприємства за нестабільних умов функціонування [4].

Оптимізація витрат підприємства є спрямованою на:

– оцінювання обґрунтованості абсолютної величини витрат;

– оцінювання її відповідності плановим величинам;

– оцінювання факторів формування величини та структури витрат;

– своєчасне виявлення резервів зниження витрат;

– виявлення й обґрунтування механізмів мобілізації таких резервів.

Для розгляду оптимізації витрат у формуванні собівартості випічки обрано приватне дрібне підприємство. Розробляти такі моделі слід не лише великим і середнім підприємствам, але і дрібним. Надалі це дозволить підприємству створити таку оптимізаційну модель, з урахуванням якої за розширення воно понесе мінімальні затрати.

Математична модель є системою математичних формул, нерівностей і рівнянь, які певною мірою відображають дійсні явища і процеси. Розрахунки здійснюватимемо із урахуванням звітності одного з приватних дрібних підприємств Харківської області.

Спочатку слід скласти оптимізаційну модель, де головним показником, на який здійснюватиметься оптимізація, є величина чистого доходу від реалізації продукції, а витрати, що стануть обмеженнями, – основні статті витрат, які входять у собівартість продукції (табл. 1) [1; 4].

Таблиця 1

Вихідні дані підприємства «Смаколик», січень-липень 2017 р.

Показники	Види хлібопекарської продукції				
	Булка «Макова насолода»	Шоколадний круасан	Булка «Вишнева мрія»	Вишневий круасан	Булка «Весела чорниця»
Реалізовано продукції, од.	11000	11500	11200	11250	11150
Витрати на компоненти, що входять до складу випічки, грн	35780,00	36000,00	35200,00	37090,00	35500,00
Витрати на електроенергію, грн	9000,00	9200,00	9500,00	9100,00	9200,00
Витрати на оплату праці, грн	35800,00	36000,00	36300,00	35500,00	36000,00
Витрати на транспортування, грн	10000,00	11000,00	11300,00	10200,00	10300,00
Інші витрати, грн	15000,00	15300,00	15540,00	14120,00	16110,00
Чистий дохід від реалізації, грн	95000,00	97200,00	96500,00	97500,00	95400,00
Чистий прибуток на 1 кг продукції, грн	8,64	8,45	8,62	8,67	8,56

Слід ураховувати витрати на випічку кожного виробу на одну одиницю за статтями витрат (табл. 2) [1; 4].

Таблиця 2

Витрати на одиницю реалізованої продукції

Витрати на одиницю реалізованої випічки	Види хлібопекарської продукції					
	Булка «Макова насолода»	Шоколадний круасан	Булка «Вишнева мрія»	Вишневий круасан	Булка «Весела чорниця»	Обсяг витрат за статтями, грн
Витрати на компоненти, що входять до складу випічки, грн	3,25	3,13	3,14	3,30	3,18	179570
Витрати на електроенергію, грн	0,82	0,80	0,85	0,81	0,83	46000
Витрати на оплату праці, грн	3,25	3,13	3,24	3,16	3,23	179600
Витрати на транспортування, грн	0,91	0,96	1,01	0,91	0,92	52800
Інші витрати, грн	1,36	1,33	1,39	1,26	1,44	76070

Наступним кроком формуємо цільову функцію:

$$Z_{\max} = ЧП_1 \cdot x_1 + ЧП_2 \cdot x_2 + ЧП_3 \cdot x_3 + ЧП_4 \cdot x_4 + ЧП_5 \cdot x_5,$$

де $ЧП_1$ – чистий прибуток від реалізації однієї булки «Макова насолода»;

$ЧП_2$ – чистий прибуток від реалізації одного шоколадного круасана;

$ЧП_3$ – чистий прибуток від реалізації однієї булки «Вишнева мрія»;

$ЧП_4$ – чистий прибуток від реалізації одного вишневого круасана;

$ЧП_5$ – чистий прибуток від реалізації однієї булки «Весела чорниця»;

x_1 – кількість реалізованих булок «Макова насолода»;

x_2 – кількість реалізованих шоколадних круасанів;

x_3 – кількість реалізованих булок «Вишнева мрія»;

x_4 – кількість реалізованих вишневих круасанів;

x_5 – кількість реалізованих булок «Весела чорниця».

Цільова функція має вигляд:

$$Z_{\max} = 8,64x_1 + 8,45x_2 + 8,62x_3 + 8,67x_4 + 8,56x_5.$$

Система обмежень матиме вигляд:

$$\begin{cases} 3,25x_1 + 3,13x_2 + 3,14x_3 + 3,30x_4 + 3,18x_5 \le 179570, \\ 0,82x_1 + 0,80x_2 + 0,85x_3 + 0,81x_4 + 0,83x_5 \le 46000, \\ 3,25x_1 + 3,13x_2 + 3,24x_3 + 3,16x_4 + 3,23x_5 \le 179600, \\ 0,91x_1 + 0,96x_2 + 1,01x_3 + 0,91x_4 + 0,92x_5 \le 52800, \\ 1,36x_1 + 1,33x_2 + 1,39x_3 + 1,26x_4 + 1,44x_5 \le 76070, \\ x_1, x_2, x_3, x_4, x_5 \ge 0, \text{цілі}. \end{cases}$$

Побудовану задачу можна розв'язати із застосуванням електронних таблиць Excel і пакета пошуку оптимальних рішень.

Після розв'язання задачі отримуємо оптимальний план: x_1 = 11 000 од. – оптимальна кількість виготовлених булок «Макова насолода»; x_2 = 11 500 од. – оптимальна кількість шоколадних круасанів; x_3 = 11 200 од. – оптимальна кількість булок «Вишнева мрія»; x_4 = 11 250 од. – оптимальна кількість вишневих круасанів; x_5 =11 150 од. – оптимальна кількість булок «Весела чорниця». За таких значень максимальний прибуток від реалізації всієї випічки становитиме 481 600 грн.

На підставі отриманих результатів можна зробити попередній висновок, що підприємству «Смаколик» не слід змінювати обсягів виробництва, оскільки саме на цьому етапі воно отримує найбільший прибуток. За зменшення або збільшення виробництва певного продукту прибуток зменшиться. Отже, нині обсяг виробництва випічки є оптимальним.

Наступним етапом є складання економіко-математичної моделі для визначення затрат на ресурси, які необхідні для виготовлення випічки, тобто розрахунок цін, за якими слід закупати ресурси для виробництва кожної одиниці продукції. Для цього необхідно скласти двоїсту задачу для знаходження мінімуму затрат на ресурси та їх кількості.

Цільова функція двоїстої задачі матиме вигляд:

$$F_{\min} = 179570\,y_1 + 46000\,y_2 + 179600\,y_3 + 52800\,y_4 + 76070\,y_5 .$$

Система обмежень матиме вигляд:

$$\begin{cases} 3{,}25\,y_1 + 0{,}82\,y_2 + 3{,}25\,y_3 + 0{,}91\,y_4 + 1{,}36\,y_5 \le 8{,}64, \\ 3{,}13\,y_1 + 0{,}80\,y_2 + 3{,}13\,y_3 + 0{,}96\,y_4 + 1{,}33\,y_5 \le 8{,}45, \\ 3{,}14\,y_1 + 0{,}85\,y_2 + 3{,}24\,y_3 + 1{,}01\,y_4 + 1{,}39\,y_5 \le 8{,}62, \\ 3{,}30\,y_1 + 0{,}81\,y_2 + 3{,}16\,y_3 + 0{,}91\,y_4 + 1{,}26\,y_5 \le 8{,}67, \\ 3{,}18\,y_1 + 0{,}83\,y_2 + 3{,}23\,y_3 + 0{,}92\,y_4 + 1{,}44\,y_5 \le 8{,}56, \\ y_1, y_2, y_3, y_4, y_5 \ge 0, \end{cases}$$

де y_1 – тіньова ціна на компоненти, що входять до складу випічки на одиницю продукції;

y_2 – тіньова ціна на електроенергію на одиницю продукції;

y_3 – тіньова ціна праці на одиницю продукції;

y_4 – тіньова ціна транспортування на одиницю продукції;

y_5 – тіньова ціна на інші ресурси на одиницю продукції.

Тіньові ціни характеризують корисність кожного ресурсу для подальшого збільшення прибутку за розширеного виробництва. Оскільки всі значення є додатними, вони є цінними для підприємства, використовуються повністю, їх слід закупати. Отримані значення тіньових цін ресурсів означають, що подальше збільшення запасів цих ресурсів призведе до зміни прибутку.

За результатами прибуток підприємства «Смаколик» може змінитися залежно від розміру закуплених ресурсів:

– компоненти, що входять до складу випічки, на суму 178 570 грн, можуть впливати на прибуток в сумі 1,82 грн від реалізації одиниці продукції;

– витрати на електроенергію мають становити 46 000 грн. – на суму 0,63 грн від реалізації одиниці продукції;

– витрати на оплату праці – 179 600 грн, у розмірі 0,12 грн від реалізації одиниці продукції;

– витрати на транспортування – 76 070 грн, тобто від реалізації одиниці продукції – у розмірі 1,57 грн;

– інші витрати мають становити 76 070 грн – у сумі 0, 26 грн від реалізації одиниці продукції.

Таким чином, побудована економіко-математична модель управління витратами дрібного підприємства «Смаколик» дає можливість:

– знаходити результати формування оптимального рівня витрат із урахуванням внутрішніх і зовнішніх факторів за конкретних умов виробництва;

– планувати потреби у виробничих ресурсах для виконання виробничої програми;

– на підставі отриманих даних приймати ефективні управлінські рішення щодо подальшого виробництва.

Запропоновану модель оптимізації витрат доцільно використовувати в управлінні діяльністю підприємства. Із її застосуванням можна оцінити фінансовий стан, правильність прийнятих управлінських рішень щодо організації виробництва, визначити тенденції розвитку підприємства на майбутнє.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Малярець Л. М.

Література: 1. Малярець Л. М., Мінєнкова О. В. Вирішення проблем багатокритеріальності в оцінці діяльності підприємства на основі методів багатокритеріальної оптимізації. *Проблеми економіки.* 2017. № 1. С. 421–427. **2.** Вітлінський В. В. Моделювання економіки : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2003. 408 с. **3.** Воронкова А. Е. Конкурентоспроможність підприємства: механізм управління та діагностика. *Економіка промисловості.* 2009. № 3. С. 133–137. **4.** Малярець Л. М., Смолякова О. М. Визначення внутрішніх взаємозв'язків як умови економічної стійкості підприємства. *Проблеми економіки.* 2014. № 4. С. 455–465.

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЛОМБАРДІВ В УКРАЇНІ

УДК 336.733/.734 (477)

Бурма Є. С.
Гєнчєва В. О.

Студенти 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проведено аналіз основних показників діяльності ломбардних установ в Україні. Визначено головні переваги й недоліки ломбардного кредитування. Зроблено висновок щодо стану сучасного вітчизняного ломбардного ринку. Обґрунтовано, що ломбарди не мають змоги конкурувати з банками, але є ефективними посередниками на ринку кредитування фізичних осіб.*

Ключові слова: *ломбард, фінанси, фінансовий ринок, банківські послуги, фінансові послуги, кредитування, фінансовий кредит ломбарду, ринок ломбардних послуг, супутні послуги ломбарду.*

Аннотация. *Проведен анализ основных показателей деятельности ломбардных учреждений в Украине. Определены главные преимущества и недостатки ломбардного кредитования. Сделан вывод о состоянии современного отечественного ломбардного рынка. Обосновано, что ломбарды не имеют возможности конкурировать с банками, но являются эффективными посредниками на рынке кредитования физических лиц.*

Ключевые слова: *ломбард, финансы, финансовый рынок, банковские услуги, финансовые услуги, кредитование, финансовый кредит ломбарда, рынок ломбардных услуг, сопутствующие услуги ломбарда.*

Annotation. *The analysis of the main indicators of activity of pawnbrokers in Ukraine is carried out. The main advantages and disadvantages of lombard lending are determined. A conclusion is drawn about the state of the modern domestic lombard market. It is substantiated that pawnbrokers do not have the opportunity to compete with banks, but are effective intermediaries in the lending market for individuals.*

Keywords: *pawnshops, finance, financial market, banking services, financial services, lending, financial loan of pawnshop, pawnshop services market, accompanying pawnshop services.*

© Бурма Є. С., Гєнчєва В. О., 2017

Оскільки на сучасному етапі розвитку фінансово-економічних відносин важливе значення має кредитування фізичних та юридичних осіб, останнім часом істотно зросла популярність і розповсюдженість ломбардів та їх послуг.

Метою написання статті є аналіз ломбардної діяльності в Україні, систематизація показників їх розвитку, оцінювання попиту на їх послуги та конкретизація перспектив розвитку діяльності цього фінансового посередника в країні.

Нині в Україні місце ломбардів законодавчо не визначено, але після прийняття в 2001 р. Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» [1] ломбарди набули статусу фінансової установи. Відповідно до п. 1 ст. 1 цього Закону фінансова установа – це юридична особа, яка відповідно до Закону надає одну чи кілька фінансових послуг і внесена до відповідного реєстру Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг України. До фінансових установ належать банки, кредитні спілки, ломбарди, лізингові компанії, довірчі товариства, страхові компанії, установи накопичувального пенсійного забезпечення, інвестиційні фонди, а також компанії та інші юридичні особи, виключним видом діяльності яких є надання фінансових послуг.

Отже, ломбард є фінансовою установою – юридичною особою, яка надає одну чи кілька фінансових послуг і внесена до відповідного реєстру Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг України.

Однак, і донині не існує певного повноцінного закону, який би регулював діяльність ломбардів України. На сучасному етапі ринок ломбардних послуг регулюється кількома нормативно-правовими актами, але цього недостатньо. Через відсутність законодавчого підґрунтя затримується розвиток ломбардів. Закон України «Про ломбарди та ломбардну діяльність» має виправити ситуацію, але він існує у проекті вже не перший рік.

Дослідженням як теоретичних, так і практичних аспектів ломбардної діяльності займалися чимало вітчизняних науковців-економістів, серед них Науменкова С. В., Обушина О. М., Бутенко К. М. та ін.

Ломбард – це фінансова установа, виключним видом діяльності якої є надання на власний ризик фінансових кредитів фізичним особам за рахунок власних або залучених коштів, під заставу майна на визначений строк і під процент. Ломбард здійснює діяльність із високим рівнем рентабельності – 30–40 % [5]. Інвестиції в ломбардну діяльність забезпечують доходність через два-чотири роки. Ризик неповернення кредитних коштів зведений до мінімуму, адже гроші видаються тільки під заставу і на суму від 50 % до 90 % її оцінюваної вартості.

Основним видом діяльності ломбардів на ринку фінансових послуг є надання швидких і короткотермінових позик під заставу майна споживачів цих послуг. Надаючи короткотермінові готівкові кредити, ломбарди задовольняють нагальні потреби фізичних осіб у коштах на певний термін, сприяючи підвищенню платоспроможності одержувачів цих позик.

Проведено аналіз основних показників діяльності ломбардів за 2015–2017 рр. (табл. 1) [6]. Станом на початок 2017 р. до Державного реєстру фінансових установ внесено інформацію про 456 ломбардів, що на 26 установ (або на 94,6 %) менше порівняно з відповідною датою початку 2016 р. (станом на 31 грудня 2015 р. – 482 ломбардів) [6].

Таблиця 1

Показники діяльності ломбардів, 2015–2017 рр.

Показники	Вихідні дані			Темп зростання			
	2015	2016	2017	Абсолютне	Відносне	Абсолютне	Відносне
Кількість ломбардів на кінець періоду	477	482	456	5	101,1	-26	94,6
Сума наданих фінансових кредитів під заставу, млн грн	8410,8	12459,7	16718,0	4048,9	148,1	4258,3	134,2
Кількість наданих фінансових кредитів під заставу, тис. од.	10930,1	10600,0	11943,6	-330,1	97,0	1343,6	112,6
Сума погашених фінансових кредитів, млн грн, у тому числі:	8202,3	12155,3	16414,7	3953	148,2	4259,4	135,0
погашено за рахунок майна, наданого в заставу	660,0	842,0	1837,4	182	127,6	995,4	218,2
Кількість договорів, погашених за рахунок майна, наданого в заставу, тис. од.	1191,5	1164,8	1264,7	-26,7	97,8	99,9	108,6

Як видно з табл. 1, спостерігається суттєве зростання загальних обсягів кредитування на ринку ломбардних послуг: з 8410,8 млн грн станом на початок 2015 р. до 16718,0 млн грн – на початок 2017 р.

Показники суми наданих фінансових кредитів під заставу та суми погашених фінансових кредитів зросли на 34,2 % та 35,0 % відповідно, а кількість наданих фінансових кредитів під заставу змінилася на 12,7 %. Показник кількості договорів, погашених за рахунок майна, наданого в заставу, зріс на 8,6 %.

Середньозважена річна процентна ставка за фінансовими кредитами ломбардів за 2016 р. становить 197,7 % (2015 р. – 184,3 %).

Зазвичай ломбардними послугами користуються тоді, коли гроші потрібні терміново. Оформлення кредиту під заставу в банку триває значно довше, ніж у ломбарді. Бувають випадки, коли банки відмовляють у видачі кредитів, чого ніколи не буває в ломбардах. Умови кредитування в банках набагато жорсткіші і заплутаніші, ніж у ломбардах.

Розглянемо деякі переваги та недоліки ломбардів (табл. 2) [4; 8].

Таблиця 2

Переваги та недоліки ломбардів

Переваги	Недоліки
Зручний термін запозичення – від кількох днів до місяця	Висока ставка
Відсутність інтересу до репутації клієнта	Залежність суми позики від вартості застави
Не потрібно надавати документи про доходи та мати поручителя	Невигідність позики за тривалого використання
Можливість отримати гроші в мінімальні терміни	
Відсутність проблем (крім втрати застави) за невиплати	

Як бачимо (табл. 2), переваг у ломбардів значно більше, а тому ломбардна діяльність завжди користуватиметься попитом на послуги. Згідно із даними Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг України, кожний двадцятий кредит в Україні видають ломбарди і фінансові установи із мікрокредитування. За минулий рік ломбарди сумарно запозичили українцям 7,3 млрд грн [6]. Точна кількість клієнтів ломбардів невідома, але якщо здійснити розрахунки, поділивши загальну суму кредитів на середній розмір одного кредиту (він становить приблизно 2750 грн), то отримуємо, що послугами таких фінансових установ щорічно користуються 7,3 млрд грн / 2750 грн = 2654 тис. клієнтів.

Отже, ринок ломбардів залишається основним джерелом кредитування для населення та малого бізнесу. У 2017 р. спостерігається посилення конкуренції, що впливає на перегляд відсоткових ставок за кредитами або пошук нових, ще не використовуваних предметів застави.

Перспективним, хоч і недостатньо розвиненим, видом ломбардного кредитування є позика під заставу нерухомості під 3,5–6 % на місяць на термін не більше року [8]. Для надання таких кредитів необхідний значний обсяг оборотних коштів, тому цей вид кредитування перебуває на стадії впровадження, а отримання високих прибутків можна очікувати у майбутньому. Незважаючи на появу нових гравців на ринку, існує висока концентрація бізнесу порівняно з банківським і ринком кредитних спілок. На першу сотню ломбардів за обсягами кредитування припадає 96,2 % загального обсягу виданих кредитів.

Таким чином, сучасний ломбардний ринок не може повністю конкурувати з банками, але ломбарди є ефективними посередниками на ринку кредитування фізичних осіб. Перевагами ломбардів порівняно з банками є

швидкість отримання кредиту, спроможність швидко реагувати на потреби клієнтів, простота та доступність кредитів для фізичних осіб.

Науковий керівник – викладач Давиденко Д. О.

Література: 1. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 12.07.2001 № 2664-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2664-14. **2.** Науменкова С. В Сутність ломбардної діяльності на ринку фінансових послуг. URL: http://westudents.com.ua/glavy/100357-61-sutnst-lombardno-dyalnost-na-rinku-fnansovih-poslug.html. **3.** Обушка О. М. Зарубіжний досвід розвитку ломбардних послуг. *Вісник КНУ імені Т. Г. Шевченка.* 2005. № 8. С. 112–115. **4.** Бутенко К. Філософія про ломбардство. *Загальноукраїнський інформаційно-практичний журнал для фахівців фінансових установ.* 2011. № 3. С. 25–26. **5.** Ксьондз С. М. Діяльність ломбардів як учасників ринку фінансових послуг. *Вісник Хмельницького національного університету.* 2013. № 6. С. 154–161. **6.** Перелік фінансових установ, унесених до Державного реєстру фінансових установ // Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. URL: https://www.nfp.gov.ua/ua/Derzhavnyi-reiestr-

finansovykh-ustanov.html. **7.** Величко Л. Податок на бідність: ломбарди. Тут скуповують крадене і виручають підприємців та людей у безвиході. URL: http://texty.org.ua/pg/article/editorial/read/76444/Podatok_na_bidnist_lombardy_Tut_skupovujut_kradene?a_srt=&a_offset=2639. **8.** Архипенко С. В. Основні тенденції ринку ломбардних послуг в Україні в посткризовий період. URL: http://confcontact.com/2013_04_04_zhv/28_Archipenko.htm.

ОПТИМИЗАЦИЯ ПЛАНА ПРОИЗВОДСТВА ШОКОЛАДНЫХ КОНФЕТ КОМПАНИЕЙ «КВІТЕНЬ» (УКРАИНА)

УДК 519.863:[663.916+658.155-044.69](477)

Буслова Е. А.

Студент 2 курса
факультета международных экономических отношений ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *С использованием надстройки «Поиск решений» Microsoft Excel 2010 решена оптимизационная задача плана производства шоколадных конфет украинской компанией «Квітень». Определен оптимальный объем производства с целью максимизации прибыли. Проведен послеоптимизационный анализ, рассмотрены управленские решения, сформированные на основании построенных оптимизационных моделей.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, производство, производительность, шоколадные конфеты, кондитерская продукция, оптимизация, оптимизация производства, максимизация прибыли, план производства, оптимальный план.*

Анотація. *Із застосуванням надбудови «Пошук рішень» Microsoft Excel 2010 розв'язано оптимізаційну задачу плану виробництва шоколадних цукерок українською компанією «Квітень». Визначено оптимальний обсяг виробництва задля максимізації прибутку. Проведено післяоптимізаційний аналіз, розглянуто управлінські рішення, що є сформованими на підставі побудованих оптимізаційних моделей.*

Ключові слова: *підприємство, організація, виробництво, продуктивність, шоколадні цукерки, кондитерська продукція, оптимізація, оптимізація виробництва, максимізація прибутку, план виробництва, оптимальний план.*

Annotation. *Using the add-in «Find solutions» Microsoft Excel 2010, the optimization task of the plan for the production of chocolate sweets by the Ukrainian company «Kviten» was solved. The optimum volume of production is determined with the purpose of profit maximization. Post-optimizing analysis was carried out, management decisions were made based on the constructed optimization models.*

Keywords: *enterprise, organization, production, productivity, chocolate sweets, confectionery products, optimization, production optimization, profit maximization, production plan, optimal plan.*

ООО «Кондитерская фабрика «Квітень» – одно из ведущих многофункциональных пищевых предприятий Украины. На кондитерском рынке компания успешно работает с 2001 г., специализируется на производстве шоколадных конфет, мучных, бисквитно-кремовых и листовых кондитерских изделий, а также вафель и грильяжа, как в весовом, так и в фасованном формате. За 16 лет работы кондитерская фабрика «Квітень» выросла в современное предприятие, оснащенное высокотехнологичным оборудованием, которое:

- владеет современными производственными мощностями по фасовке продуктов питания;
- производит около 20 т кондитерских изделий в сутки;
- фасует около 400 т продукции в сутки;
- насчитывает 1400 сотрудников;
- имеет общую площадь производственных мощностей более 30 000 м^2.

© Буслова Е. А., 2017

Оптимизационную задачу будем решать с учетом данных об используемом сырье для производства разных видов шоколадных конфет, его запасах, затратах сырья на производство 1 кг различных конфет и ценах на них (табл. 1) [5; 6].

Таблица 1

План выпуска

Виды сырья	Нормы расходы сырья на производство 1 кг изделия, кг					Запасы
	Красный мак	Ромашка	Коровка	Кара-Кум	Лещина	
Сахар-песок	20	16	40	21	13	1250
Тертое какао	18	20	0	32	27	1120
Фундук жареный тертый	10	0	0	29	38	560
Молоко цельное сгущенное	15	25	33	19	12	780
Какао-порошок	50	22	0	34	47	1560
Ванилин	0	7	10	9	0	460
Емульгатор	7	10	12	6	16	470
Патока крахмальная	28	0	0	10	0	500
Продукт сгущенный	0	0	55	2	0	430
Вафельная крошка	26	0	0	42	35	208
Жиры кондитерские	4	7	10	7	8	150
Фундук жаренный дробленый	15	0	0	26	42	646
Сливки сухие	0	16	24	0	0	357
Эмульгатор соевый лецитин	0	18	12	0	0	456
Миндаль жареный тертый	8	0	0	4	19	980
Цена за 1000 г	157	80	56	145	170	

При решении задачи используем симплексный метод решения задач линейного программирования. Используя данные табл. 1, составим математическую модель задачи. Обозначим через переменные x_1, x_2, x_3, x_4, x_5 количество единиц продукции каждого вида: x_1 – количество конфет «Красный мак», x_2 – количество конфет «Ромашка»; x_3 – количество конфет «Коровка»; x_4 – количество конфет «Кара-Кум»; x_5 – количество конфет «Лещина».

Целевая функция имеет вид: $Z = 157x_1 + 80x_2 + 56x_3 + 145x_4 + 170x_5 \to \max$.

Определим ограничения оптимизационной задачи: количество использованных ресурсов не должно превышать их запасы. Система неравенств имеет вид:

$$\begin{cases} 20x_1 + 16x_2 + 40x_3 + 21x_4 + 13x_5 \le 1250, \\ 18x_1 + 20x_3 + 32x_4 + 27x_5 \le 1120, \\ 10x_1 + 29x_2 + 38x_5 \le 560, \\ 15x_1 + 25x_2 + 33x_3 + 19x_4 + 12x_5 \le 780, \\ 50x_1 + 22x_2 + 34x_4 + 47x_5 \le 1560, \\ 7x_2 + 10x_3 + 9x_4 \le 460, \\ 28x_1 + 10x_4 \le 500, \\ 55x_3 + 2x_4 \le 430, \\ 26x_1 + 42x_4 + 35x_5 \le 208, \\ 4x_1 + 7x_2 + 10x_3 + 7x_4 + 8x_5 \le 150, \\ 15x_1 + 26x_4 + 42x_5 \le 646, \\ 16x_2 + 24x_3 \le 357, \\ 18x_2 + 12x_3 \le 456, \\ 8x_1 + 4x_4 + 19x_5 \le 980, \\ x_i \ge 0. \end{cases}$$

Чтобы найти оптимальный план задачи, решим задачу симплексным методом. Для этого используем надстройку «Поиск решения» программы Microsoft Excel 2010. Построив таблицу с исходными данными и указав необходимые опции в надстройке, получим оптимальный план изготовления продукции: $X=(8,16.86,0,0,0)$.

При таком оптимальном плане производства значение функции цели составит $Z_{\max}=2604,57$ грн.

Чтобы максимизировать прибыль компании, следует производить 8 кг «Красного мака» и 16, 86 кг «Ромашки». Конфеты «Коровка», «Кара-кум» и «Лещина» производить нецелесообразно. При таком объеме производства вафельная крошка и жиры кондитерские будут использованы полностью. Некоторые продукты не будут использованы в полном обьеме: сахар-песок – на 820 кг, тертое какао – на 638, 86 кг, фундук жареный тертый – на 80 кг, молоко цельное сгущенное – на 238,57 кг, какао-порошок – на 789 кг, ванилин – на 342 кг, эмульгатор – на 245,43 кг, патока крахмальная – на 276 кг, продукт сгущенный – на 430 кг, фундук жареный дробленый – на 526 кг, сливки сухие – на 87,29 кг, эмульгатор соевый лецитин – на 152,27 кг, миндаль жареный тертый – на 916 кг.

Чтобы дать относительную оценку ресурсам компании и определить оптимальные управленческие решения для более эффективного производства, нужно решить двойственную задачу. Составим модель двойственной задачи к оптимизационной задаче.

Пусть $y_1, y_2, y_3, y_4, y_5, y_6, y_7, y_8, y_9, y_{10}, y_{11}, y_{12}, y_{13}, y_{14}, y_{15}$ – условные цены единицы каждого из ресурсов. Тогда функция цели двойственной задачи имеет вид:

$$F_{\min}=1250y_1+1125y_2+560y_3+780y_4+1560y_5+460y_6+470y_7+500y_8+430y_9+208y_{10}+$$
$$+150y_{11}+646y_{12}+357y_{13}+456y_{14}+980y_{15}.$$

Получаем систему ограничений двойственной задачи:

$$\begin{cases} 20y_1+18y_2+10y_3+15y_4+50y_5+7y_7+28y_8+26y_{10}+4y_{11}+15y_{12}+8y_{15}\geq 157, \\ 16y_1+20y_2+25y_4+22y_5+7y_6+7y_{11}+16y_{13}+18y_{14}\geq 80, \\ 40y_1+33y_4+10y_6+12y_7+55y_9+10y_{11}+24y_{13}+12y_{14}\geq 56, \\ 21y_1+32y_2+29y_3+19y_4+34y_5+9y_6+6y_7+10y_8+2y_9+42y_{10}+7y_{11}+26y_{12}+4y_{15}\geq 145, \\ 23y_1+27y_2+27y_3+12y_4+47y_5+16y_7+35y_{10}+8y_{11}+42y_{12}+19y_{15}\geq 170. \end{cases}$$

Для нахождения решения двойственной задачи используем надстройку «Поиск решения» программы Microsoft Excel 2010. Задачу решаем симплексным методом. Получаем решение, где Y – теневые цены сырья:

$Y_{опт}=(0,0,0,0,0,0,0,0,0,4,3,11,4,0,0,0,0)$, согласно которому теневые цены 1-го, 2-го, 3-го, 4-го, 5-го, 6-го, 7-го, 8-го, 9-го, 12-го, 13-го,14-го и 15-го видов сырья равны нулю. Это решение совпадает с теневыми ценами плана начальной задачи: этих ресурсы являются избыточными, расходуются не полностью, тогда как 10-й и 11-й являются дефицитными.

Данные отчета об устойчивости свидетельствуют, что, если увеличивать запасы каждого типа ресурсов (10-го и 11-го) на 1 кг, прибыль будет увеличиваться на 4,3 грн и 11,4 грн соответственно. При этом оптимальный план остается без изменений, а значение целевой функции по этому плану составляет 2604,57 грн. Такое же значение имеет целевая функция и в решении двойственной задачи, что соответствует первой теореме двойственности.

Исходя из полученных данных, для наиболее эффективного производства компании «Квітень» нужно прекратить производство конфет «Коровка», «Кара-Кум» и «Лещина»; производить 8 кг «Красного мака» и 16, 86 кг «Ромашки». Для получения большей прибыли следует осуществлять допустимое увеличение и уменьшение запасов ресурсов и цен по каждому виду продукции согласно данным отчета об устойчивости.

Таким образом, данные, полученные в ходе расчетов, компании «Квітень» целесообразно использовать для максимизации прибыли. На основании полученных данных компании следует остановить производство некоторых видов продукции и продолжать производить определенные виды кондитерских изделий, которые не вошли в оптимальный план производства, чтобы обеспечить разнообразие продукции и максимально удовлетворить требования и спрос потребителей.

Научный руководитель – д-р экон. наук, профессор Малярец Л. М.

Литература: 1. ООО «Кондитерская фабрика «Квітень» // Официальный сайт ООО «Кондитерская фабрика «Квітень». URL: http://kviten.com/about-company. **2.** Егоршин А. А., Малярец Л. М. Математическое программирование : учебное пособие. Харьков : ИНЖЭК, 2006. 438 с. **3.** Малярець Л. М., Куліков П. М., Лебедєва І. Л., Норік Л. О. Лабораторный практикум з навчальної дисципліни «Економіко-математичне моделювання» : навч.-практ. посіб.

Харків : ХНЕУ, 2009. 136 с. **4.** Малярець Л. М., Железнякова Е. Ю., Місюра Є. Ю. Економіко-математичні методи і моделі : навч.-практ. посіб. Харків : ХНЕУ, 2011. 320 с. **5.** Лучшие актуальные базы данных по предприятиям Украины // Region.info. URL: https://www.ua-region.info/30664064. **6.** Бизнес-гид. «Квитень», ООО «Кондитерская фабрика. URL: http://kviten-kond-fabrika.biz-gid.ru.

ТИПИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ТА ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА НЕЇ

УДК 658

Власенко А. О.

Магістрант 2 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто основні типи фінансової стійкості підприємства, визначено фактори впливу на неї. Наведено головні ознаки цих факторів задля управління, посилення чи послаблення їх впливу на фінансову стійкість підприємства.*

Ключові слова: *підприємство, організація, виробництво, фінанси, прибуток, фінансова стійкість, фактори впливу.*

Аннотация. *Рассмотрены основные типы финансовой устойчивости предприятия, определены факторы влияния. Приведены основные признаки этих факторов для управления, усиления или ослабления их влияния на финансовую устойчивость предприятия.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, производство, финансы, прибыль, финансовая устойчивость, факторы влияния.*

Annotation. *The main types of financial stability of the enterprise are considered, factors of influence on its financial stability are determined. The main signs of these factors for management, strengthening or weakening of their influence on the financial stability of the enterprise are given.*

Keywords: *enterprise, organization, production, finance, profit, financial stability, influence factors.*

Фінансова стійкість підприємства є однією з найважливіших характеристик його фінансового стану. Аналіз фінансової стійкості підприємства є нагальною потребою, адже за його застосування можна виявити сильні й слабкі позиції суб'єкта господарювання. Менеджери використовують ці дані для контролю діяльності підприємства, щоб уникнути банкрутства.

Як економічна категорія фінансова стійкість підприємства охоплює сукупність факторів, що забезпечують йому стан контрольованої рівноваги та здатність до сталого економічного зростання шляхом ефективного управління діяльністю [2].

Дослідженням методичних основ оцінювання фінансової стійкості підприємства займалися Брігхем Є. Ф., Бланк І. О., Савицька Г. В., Шеремет А. Д., Ковальов В. В., Кондратьєв О. В., Білик М. Д., Білуха Н. Г. та ін. Вирішення цієї проблеми знайшло також відображення в роботах Азаренкової Г. М., Гриньової В. М., Заруби О. Д., Крамаренка Г. О., Поддерьогіна В. В., Пономаренка В. С., Сопко В. В. та ін.

Визначення стандартизованої межі фінансової стійкості є складним процесом. Кожне підприємство функціонує та здійснює свою операційну діяльність у певному економічному середовищі. Умови функціонування підприємства є визначуваними фазою розвитку економічної системи. Щодо підприємства генерує низка факторів макроекономічного характеру, на які підприємство впливати не може, але їх зворотний вплив на ефективність діяльності підприємства, його ліквідність, платоспроможність і фінансову стійкість є досить значним.

© Власенко А. О., 2017

На кожному етапі розвитку підприємства вплив факторів макроекономічного характеру є значним, але особливо їх значущість зростає за умов економічної кризи [3]. Фактори макроекономічного характеру впливають на всі без винятку підприємства, однак, характер їх впливу залежить від специфіки діяльності кожного окремого суб'єкта господарювання. З метою управління, посилення чи послаблення впливу на фінансову стійкість підприємства їх можна об'єднати в групи залежно від рівня виникнення та ступеня значущості (рис. 1) [2; 3]. За рівнем виникнення розрізняють внутрішні та зовнішні фактори. Залежно від ступеня їх значущості виділяють фактори першого рівня (базові), другого (похідні) та третього рівня (деталізуючі).

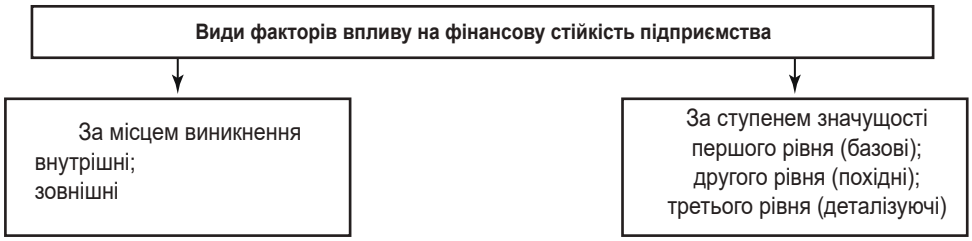

Рис. 1. **Види факторів впливу на фінансову стійкість підприємства**

Оскільки з різних причин виникають фактори впливу на фінансову стійкість, то при виборі методів управління ними необхідно це врахувати. Виникнення факторів впливу на фінансову стійкість спричинено дією об'єктивних економічних законів і майже не залежить від діяльності підприємства. Внутрішнім факторам властивий високий ступінь керованості, а характер їх зміни безпосередньо залежить від організації роботи підприємства. Вплив внутрішніх і зовнішніх факторів на фінансову стійкість підприємства може бути різним, ним можна й потрібно управляти.

Розглянемо фактори впливу на фінансову стійкість за складом і ступенем значущості.

Фактори першого рівня – узагальнюючі (базові), є результатом впливу факторів другого і третього рівнів і водночас – генератором взаємодії дрібніших факторів. Факторами першого рівня є фаза економічного розвитку системи та стадія життєвого циклу підприємства.

Фаза економічного циклу розвитку економічної системи є базовим зовнішнім фактором, що впливає на фінансову стійкість підприємства. Залежно від фази економічного розвитку системи різними є темпи реалізації продукції, виробництва, їх співвідношення, рівень інвестицій підприємства у товарні запаси, доходи підприємства та населення. Так, за часів економічної кризи темпи реалізації продукції відстають від темпів її виробництва, зменшуються інвестиції в товарні запаси, що, у свою чергу, спричиняє ще більше скорочення збуту за одночасного зменшення доходів підприємств і рівня доходів населення. Знижується ліквідність підприємств та їх платоспроможність, що негативно впливає на ступінь фінансової стійкості підприємства [2].

Другим базовим фактором першого рівня є стадія життєвого циклу підприємства. Вона є основоположним фактором при визначенні загальної економічної мети діяльності підприємства, на досягнення якої спрямовуватимуться всі інші його стратегії: стратегія управління обсягами діяльності, стратегія управління власним і позиковим капіталом, фінансова стратегія. На рівні підприємства необхідно значну увагу приділяти з'ясуванню специфіки кожної окремої стадії його розвитку, оскільки вона визначатиме його потенційні можливості щодо забезпечення обсягів діяльності, а отже, величини прибутку, формування приросту активів та їх фінансування за рахунок окремих видів джерел.

Фактори другого рівня є похідними, результатом дії основоположних (базових) факторів. Вони можуть бути як зовнішніми, так і внутрішніми. Вплив зовнішніх факторів другого рівня є пов'язаним із характером державного регулювання: податковою, грошово-кредитною, амортизаційною, соціальною, демографічною політикою. Від ступеня відповідності видів, напрямів, методів регулювання та фази економічного циклу залежатиме характер і глибина впливу деталізуючих факторів, або факторів третього рівня.

До внутрішніх похідних факторів другого рівня, що забезпечують фінансову стійкість, належать стратегія управління обсягами діяльності підприємства, політика управління його активами, власним і позиковим капіталом. Розроблена стратегія передбачає загальну потребу в активах, їх оптимальну структуру за одночасного визначення джерел фінансування цієї потреби й оптимізації структури капіталу, що, у свою чергу, є гарантом досягнення ефективної пропорційності між коефіцієнтом фінансової прибутковості та коефіцієнтом фінансової стійкості підприємства. Досягнення необхідної пропорційності між коефіцієнтом прибутковості та коефіцієнтом фінансової стійкості має бути основною метою підприємства, оскільки це один із факторів, що сприяє максимізації його ринкової вартості.

Фактори третього рівня є деталізуючими, за їх допомогою з'ясовують і деталізують механізм впливу на фінансовий стан підприємства похідних факторів. Факторами третього рівня є середній рівень доходів населення, рівень конкуренції, рівень інфляції, склад і структура активів.

Вплив факторів третього рівня на фінансову стійкість є різним. За значущістю одним із найважливіших внутрішніх факторів є оптимізація складу та структури активів підприємства. Аналогічним за своїм впливом є також правильний вибір стратегії управління активами. Значною мірою фінансова стійкість підприємства залежить від якості політики управління поточними активами, від того, який загальний обсяг оборотних коштів має підприємство, який розмір запасів та активів у грошовій формі. За зменшення виробничих запасів і зростання ліквідних активів підприємство може отримувати більший обсяг прибутку за рахунок залучення до обігу додаткових коштів, однак, водночас виникає ризик неплатоспроможності підприємства. Оптимізація управління поточними активами полягає в тому, щоб забезпечити достатньо високий рівень прибутковості активів за одночасної мінімізації ризику втрати платоспроможності, ліквідності та фінансової стійкості [3].

Другим за своєю значущістю внутрішнім фактором третього рівня є стратегія управління капіталом – оптимізація складу та структури джерел фінансування активів, власних фінансових ресурсів, а також правильний вибір політики управління ними.

Вплив зовнішніх факторів третього рівня на фінансову стійкість особливо зростає за кризових умов. З фінансовою стійкістю підприємства тісно пов'язаний обсяг платоспроможного попиту населення, оскільки зростання обсягу попиту є стимулом до розширення обсягу його діяльності.

Падіння платоспроможного попиту, що є характерним для кризового періоду функціонування економіки, призводить до загострення конкурентної боротьби та підвищення рівня конкуренції на ринках різних типів. Гострота конкурентної боротьби є не менш важливим зовнішнім фактором фінансової стійкості, оскільки така боротьба призводить до кон'юнктурних змін на товарних, ресурсних та фінансових ринках, що, у свою чергу, є причиною змін цін на продукцію підприємства (це впливає на можливі обсяги реалізації), на матеріальні ресурси (змінює витрати на виробництво та реалізацію), на фінансові ресурси (відбивається на можливості залучення підприємством позикових коштів). Усі ці зрушення відразу впливають, позитивно чи негативно – залежно від характеру змін зовнішніх факторів, на ступінь фінансової стійкості підприємства.

Зовнішнім фактором третього рівня, що впливає на фінансову стійкість, є рівень інфляції. Порівняно із стабільним етапом розвитку за кризових умов зростає негативний вплив інфляції, що відбивається на ступені фінансової стійкості підприємства, оскільки зменшується обсяг його чистого прибутку [4].

Важливими факторами, від яких залежить фінансова стійкість підприємства, є саме внутрішні: якість управління прибутком підприємства та структурою його позикових і власних коштів. На підприємстві необхідно формувати ефективну систему управління фінансовою стійкістю із застосуванням методів прогнозування, планування, регулювання, контролю й аналізу фінансової стійкості. Для підвищення ефективності діяльності підприємства необхідно ретельно аналізувати вплив тих чи інших факторів на фінансову стійкість протягом певного конкретного періоду для обґрунтування тих чи інших стратегій управління, складання прогнозів, виконання планів.

Таким чином, фінансова стійкість підприємства є його властивістю, що відображає в процесі взаємодії зовнішніх і внутрішніх факторів впливу досягнення стану фінансової рівноваги і здатність не лише утримувати на відповідному рівні протягом певного часу основні характеристики діяльності підприємства, але й функціонувати та розвиватися. На фінансову стійкість впливають різні фактори як внутрішнього, так і зовнішнього стосовно підприємства походження: структура та динаміка витрат, галузева належність, структура послуг, розмір статутного капіталу, стан майна і фінансових ресурсів, рівень платоспроможного попиту, конкуренція, економічні умови господарювання, зовнішньоекономічні зв'язки, податкова, кредитно-фінансова, облікова, інвестиційна політика тощо.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Добринь С. В.

Література: 1. Бакунов О. О., Хлевицька Т. Б., Лісова Н. О. Стратегія підприємства : конспект лекцій. Донецьк : ДонНУЕТ, 2010. 644 с. **2.** Бланк І. О. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. Київ : Ельга, 2008. 724 с. **3.** Ванін Н. Аналіз фінансового стану підприємства. Харків : Консульт, 2009. 143 с. **4.** Ворст Й. Основні показники оцінки платоспроможності та ліквідності підприємств та методика їх визначення. *Формування ринкових відносин в Україні.* 2008. № 7. С. 36–41.

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ КАТЕГОРІЙ «ПРИБУТОК» І «ПРИБУТКОВІСТЬ БАНКУ»

УДК [005.52:005.33]:624

Воробйов Д. О.

Магістрант 2 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто підходи до визначення сутності поняття прибутку як економічної категорії. На підставі теоретичного узагальнення визначено сутність понять «прибуток» і «прибутковість банківської установи». Конкретизовано фактори впливу на їх сукупне формування.*

Ключові слова: *банк, банківська установа, банківська система, прибуток, прибутковість, ефективність, прибуток банку, прибутковість капіталу.*

Аннотация. *Рассмотрены подходы к определению сущности понятия прибыли как экономической категории. На основании теоретического обобщения определена сущность понятий «прибыль» и «прибыльность банковского учреждения». Конкретизированы факторы влияния на их совокупное формирования.*

Ключевые слова: *банк, банковское учреждение, банковская система, прибыль, доходность, эффективность, прибыль банка, доходность капитала.*

Annotation. *Approaches to the definition of the essence of the concept of profit as an economic category are considered. On the basis of theoretical generalization, the essence of the concepts «profit» and «profitability of a banking institution» is defined. Factors of influence on their cumulative formations are specified.*

Keywords: *bank, banking institution, banking system, profit, profitability, efficiency, bank profit, profitability of capital.*

Прибуток є важливою рушійною силою економіки ринкового типу, основним спонукальним мотивом діяльності підприємців за умов ринкової економіки, певним гарантом прогресу соціально-економічної системи. Прибуток є узагальнюючим показником діяльності підприємства, але він недостатньо точно відображає ефективність підприємницької діяльності. Найточнішу оцінку функціонування підприємства дає прибутковість. На сучасному етапі розвитку економіки велика кількість вітчизняних підприємств є неприбутковими або малоприбутковими, що є наслідком кризової ситуації в країні. Високі ціни на закупівлю сировини та комплектуючих, інфляція, невисока купівельна спроможність населення, нестабільність податкового законодавства та інші фактори зменшують розмір прибутку сучасного підприємства. Тому за сучасних умов проблема підвищення прибутку та прибутковості є актуальною для вітчизняних підприємств усіх галузей народного господарства.

Метою написання статті є визначення економічної сутності прибутку та прибутковості як ключових показників ефективності виробництва, а також дослідження шляхів їх підвищення.

Дослідженням питань підвищення прибутку та прибутковості підприємств як показників ефективності виробництва займалися Покропивний С. Ф., Мазуренко О. В., Топіха І. Н., Швиданенко Г. О., Федонін О. С., Ярошенко С. П., Лахтіонова Л. А., Бець М. В., Павловська О. В. та ін. Однак, незважаючи на велику кількість розробок і значні досягнення в теорії та практиці підвищення прибутку та прибутковості, проблеми мобілізації резервів задля збільшення прибутку виробничого підприємства саме за сучасних умов вивчено недостатньо.

Для аналізу ефективності роботи підприємства використовують відповідні показники рентабельності та прибутковості, які є основними для визначення ефективності виробництва.

Ефективність виробництва – найважливіша узагальнююча характеристика результативності виробництва, що відображає відношення величини створених товарів і послуг до сукупних витрат праці [1]. Прибуток і прибутковість є також основними якісними показниками, що відображають економічну ефективність підприємства, його фінансовий стан, успіхи та можливості у виконанні розробленої програми економічного та соціального розвитку. Прибутковість і прибуток тісно пов'язані між собою. Зростання прибутковості об'єктивно свідчить про збільшення одержуваного прибутку. Іншими словами, за зростання прибутку створюються умови для збільшення прибутковості.

Прибуток – це кінцевий результат діяльності підприємства, що характеризує абсолютну ефективність його роботи [2]. Прибуток є показником, що характеризує успішність і ефективність діяльності будь-якого підприємства. Із терміном «прибутковість» набагато складніше.

© Воробйов Д. О., 2017

Рентабельність є відносним показником, тобто рівнем прибутковості, що вимірюється у коефіцієнтах або відсотках. Прибутковість є найефективнішим показником, що може визначити економічну картину підприємства, чи ефективне підприємство в цілому, а також окремі його напрямки виробництва [3]. Для досягнення високої ефективності господарювання й одержання прибутку слід звернути увагу на виготовлення прибуткової продукції. У зв'язку із цим підприємство має регулярно аналізувати рентабельність виробів і зменшувати випуск нерентабельної продукції. Прибуток і рентабельність є не тільки оцінювальними показниками. На них покладено найважливіші функції, пов'язані з ефективністю виробничо-господарської діяльності підприємства (рис. 1) [2–5].

Джерелами підвищення прибутковості виробництва є систематичне зростання продуктивності праці, економне та дбайливе використання всіх видів ресурсів, збільшення обсягів виробництва та підвищення якості продукції. Ефективність функціонування підприємства за ринкових умов є визначуваною його здатністю приносити достатній прибуток. У плануванні прибутку беруть участь усі виробничі та функціональні підрозділи підприємства. Тільки в такому разі план може правильно віддзеркалювати внутрішньогосподарські резерви виробництва на базі раціональнішого використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів.

Рис. 1. **Основні функції прибутку та рентабельності**

Основні фактори підвищення ефективності діяльності підприємства подано на рис. 2 [3; 5].

Рис. 2. **Фактори підвищення ефективності виробництва**

Перший фактор – технологічні нововведення, особливо сучасні форми автоматизації та інформаційних технологій, найістотніше впливають на рівень і динаміку ефективності виробництва продукції. Устаткуванню належить провідне місце в програмі підвищення ефективності передусім виробничої діяльності. Матеріали та енергія позитивно впливають на рівень ефективності, якщо вирішуються проблеми ресурсозбереження, зниження матеріаломісткості та енергоємності продукції, раціоналізується управління запасами матеріальних ресурсів і джерелами постачання. Продукти праці, їхня якість і зовнішній вигляд (дизайн) також є важливими факторами.

Для досягнення високої ефективності господарювання лише корисності товару недостатньо. Пропоновані підприємством для реалізації продукти праці мають з'явитися на ринку в потрібному місці, у потрібний час і за добре обґрунтованою ціною. У зв'язку із цим суб'єкт діяльності має стежити за тим, щоб не виникало будь-яких організаційних та економічних перешкод між виробництвом продукції (наданням послуг) та окремими стадіями маркетингових досліджень.

Основним джерелом і визначальним фактором зростання ефективності діяльності є працівники – керівники, менеджери, спеціалісти, робітники. Ділові якості працівників, підвищення продуктивності їх праці багато в чому є зумовленим діловим мотиваційним механізмом на підприємстві, підтриманням сприятливого соціального мікроклімату в трудовому колективі.

Єдність трудового колективу, раціональне делегування відповідальності, належні норми управління характеризують дієву організацію діяльності підприємства, що забезпечує необхідну специфікацію та координацію

управлінських процесів, а отже, вищий рівень ефективності будь-якої складної виробничо-господарської системи [5]. При цьому остання для підтримання високої ефективності господарювання має бути динамічною та гнучкою, періодично реформуватися відповідно до нових завдань, що постають за зміни ситуації на ринку. За переважання трудомістких процесів досконаліші методи роботи стають достатньо перспективними для забезпечення зростання ефективності діяльності підприємства.

Постійне вдосконалення методів праці передбачає систематичний аналіз стану робочих місць та їхню атестацію, підвищення кваліфікації кадрів, узагальнення та використання накопиченого на інших підприємствах позитивного досвіду. Стиль управління, що поєднує професійну компетентність, діловитість і високу етику взаємовідносин між людьми, практично впливає на всі напрямки діяльності підприємства. Від цього залежить, наскільки враховуватимуться зовнішні фактори зростання ефективності діяльності на підприємстві.

Належний стиль управління як складова сучасного менеджменту є дійовим фактором підвищення ефективності діяльності підприємства. Важливою передумовою зростання ефективності діяльності підприємства є достатній рівень розвитку мережі різноманітних інституцій ринкової та виробничо-господарської інфраструктури. Усі підприємницькі структури користуються послугами інноваційних фондів і комерційних банків, бірж та інших інститутів ринкової інфраструктури.

Безпосередній вплив на результативність діяльності підприємства має належний розвиток виробничої інфраструктури. Структурні зміни в суспільстві також впливають на показники ефективності на різних рінях господарювання. Найважливішими є структурні зміни економічного та соціального характеру. Головні з них відбуваються в складі та технічному рівні основних фондів, масштабах виробництва та діяльності, у складі персоналу за ознаками статі, освіченості, кваліфікації. Державна економічна та соціальна політика істотно впливають на ефективність суспільного виробництва. Основними її елементами є практична діяльність владних структур, різноманітні види законодавства, фінансові інструменти (заходи, стимули), економічні правила та нормативи (регулювання доходів і оплати праці, контроль за рівнем цін, ліцензування окремих видів діяльності), ринкова, виробнича і соціальна інфраструктури, макроекономічні структурні зміни, програми приватизації державних підприємств, комерціалізація організаційних структур виробничої сфери. Для безперервного підвищення ефективності діяльності всіх суб'єктів господарювання держава має створити відповідні організаційні передумови, що забезпечуватимуть постійне функціонування на національному, регіональному чи галузевому рівнях спеціальних інституціональних механізмів. Їхню діяльність слід зосередити на розв'язанні ключових проблем підвищення ефективності різних виробничо-господарських систем, практичній реалізації стратегії і тактики розвитку національної економіки на всіх рівнях управління. Лише вміле використання всієї системи факторів впливу може забезпечити достатні темпи зростання ефективності виробництва [5].

Таким чином, як джерело виробничого та соціального розвитку прибуток посідає провідне місце в забезпеченні самофінансування підприємств, можливості яких багато в чому є визначуваними тим, наскільки доходи перевищують витрати. Однак, для оцінювання ефективності роботи підприємства недостатньо застосування показника прибутку, оскільки його наявність ще не означає, що підприємство працює добре. Для визначення ефективності слід використовувати відносний показник – рівень прибутковості. Проблематика прибутковості підприємств охоплює питання виникнення прибутку в процесі виробництва, його формування у сфері обслуговування й розподілу і використання для капіталізації. Для вирішення цієї проблеми слід системно аналізувати прибутковість підприємства і фактори впливу, постійно відстежувати та визначати резерви збільшення прибутку, комбінувати різні шляхи підвищення рівня прибутковості.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Яременко О. Р.

Література: 1. Сизоненко В. О. Підприємництво : підручник. Київ : Вікар, 1999. 438 с. **2.** Орлов О. О. Планування діяльності підприємства : підручник. Київ : Скарби, 2012. 336 с. **3.** Покропивний С. Ф., Швиданенко Г. О., Федонін О. С. Економіка підприємства : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2001. 528 с. **4.** Марцин В. С. Економіка торгівлі : підручник. Київ : Знання, 2006. 402 с. **5.** Бець М. В. Планування рентабельності виробництва. *Економіка України.* 2007. № 2. С. 40–45. **6.** Промисловість України : статистичний збірник // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ5_u.htm.

УЗАГАЛЬНЕННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ЗАСАД ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА»

УДК 658.14

Воронін Р. Р.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано теоретичні підходи до оцінювання й організації фінансової безпеки підприємства. Визначено й узагальнено сутність поняття «фінансова безпека підприємства» за різними критеріальними підходами в науковій літературі.*

Ключові слова: *підприємство, організація, фінанси, прибуток, фінансовий стан, безпека, фінансова безпека, забезпечення фінансової безпеки підприємства, економічна безпека.*

Аннотация. *Проанализированы теоретические подходы к оценке и организации финансовой безопасности предприятия. Определена и обобщена сущность понятия «финансовая безопасность предприятия» согласно разным критериальным подходам в научной литературе.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, финансы, прибыль, финансовое состояние, безопасность, финансовая безопасность, обеспечение финансовой безопасности предприятия, экономическая безопасность.*

Annotation. *Theoretical approaches to the assessment and organization of financial security of the enterprise are analyzed. The essence of the concept of «financial security of an enterprise» has been defined and generalized according to different criteria approaches in the scientific literature.*

Keywords: *enterprise, organization, finance, profit, financial condition, security, financial security, financial security of the enterprise, economic security.*

За сучасних умов динамічних змін ринку успішний розвиток і функціонування будь-якого суб'єкта підприємницької діяльності істотно залежить від надійної, якісної та ґрунтовної системи фінансової безпеки підприємства. Нагальна потреба у вивченні та розвитку питання фінансової безпеки підприємства виникла з переходом України до ринкової економіки і на сьогодні є надзвичайно актуальною. Наукові дослідження доводять, що вітчизняні суб'єкти господарювання потребують обґрунтованої та виваженої методики оцінювання й управління фінансовою безпекою підприємства. Це обумовлено високим рівнем конкуренції, необхідністю постійної адаптації організаційно-економічного механізму управління підприємством до сучасних умов господарювання, досить великою кількістю збиткових і збанкрутілих вітчизняних підприємств, нестабільністю економічної системи в цілому.

Нині питання організації безпеки підприємств є надзвичайно актуальним. Якщо раніше наукова думка зосереджувала свою увагу виключно на економічній безпеці, то сьогодні все більше науковців наголошують на необхідності створення фінансової безпеки як окремого елемента системи економічної безпеки. Об'єктом дослідження є процес аналізу теоретичних відомостей щодо оцінювання й організації фінансової безпеки суб'єктів господарювання. Предметом дослідження є теоретичні засади та методичне забезпечення процесу оцінювання фінансової безпеки підприємства.

Загальнотеоретичні питання фінансової безпеки досить широко висвітлено у працях Чібісової І. В., Ареф'євої О. Ф., Кузенко Т. Б., Бланка І. А., Куцик В. І., Бартиш А. І. та ін. Різноманіття трактувань фінансової безпеки підприємства є свідченням значущості та складності проблеми, а також незавершеності теоретико-методологічних підходів до опрацювання цього питання.

У загальному випадку фінансову безпеку підприємства розглядають як механізм, що, з одного боку, забезпечує стабільність фінансової системи суб'єкта господарювання шляхом використання захисних фінансових інструментів, а з іншого – її ефективність шляхом організації раціонального використання фінансових ресурсів.

Визначення сутності поняття «фінансова безпека підприємства» різними науковцями подано в табл. 1 [1–6].

© Воронін Р. Р., 2017

Таблиця 1

Визначення сутності поняття «фінансова безпека підприємства» різними науковцями

Автор	Визначення
Фінансова безпека як складова економічної безпеки підприємства	
Чібісова І. В. [6]	Фінансова безпека підприємства – складова його економічної безпеки, яка полягає у наявності фінансового стану, що характеризується збалансованістю та якістю фінансових інструментів, технологій і послуг, стійкістю до загроз
Фінансова безпека як стан, що забезпечує захищеність фінансових інтересів від ідентифікованих реальних і потенційних загроз	
Бланк І. А. [2]	Фінансова безпека підприємства – кількісно та якісно детермінований рівень його фінансового стану, що забезпечує стабільну захищеність пріоритетних збалансованих фінансових інтересів від ідентифікованих реальних і потенційних загроз зовнішнього та внутрішнього характеру
Горячева К. С. [3]	Фінансова безпека підприємства – фінансовий стан, що характеризується збалансованістю та якістю сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, використовуваних підприємством; стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз, здатністю фінансової системи підприємства забезпечувати реалізацію власних фінансових інтересів, місії та завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів, забезпечувати ефективний і сталий розвиток фінансової системи
Фінансова безпека як здатність здійснювати ефективно і стабільно власну діяльність	
Журавка О. С., Бондаренко Є. К. [4]	Сутність фінансової безпеки полягає у здатності суб'єкта підприємництва ефективно та стабільно здійснювати свою господарську, у тому числі фінансову діяльність, шляхом використання сукупності взаємопов'язаних діагностичних, інструментальних і контрольних заходів фінансового характеру, що мають оптимізувати використання фінансових ресурсів
Ареф'єва О. В., Кузенко Т. Б. [1]	Фінансова безпека підприємства – стан найефективнішого використання корпоративних ресурсів, виражений у найкращих значеннях фінансових показників прибутковості й рентабельності бізнесу, якості управління та використання основних і оборотних коштів, структури його капіталу, норми виплат за цінними паперами підприємства, а також курсової вартості його цінних паперів як синтетичного індикатора поточного фінансово-господарського стану підприємства й перспектив його технологічного та фінансового розвитку
Фінансова безпека як діяльність з управління ризиками	
Куцик В. І., Бартиш А. І. [5]	Фінансова безпека підприємства – діяльність з управління ризиками та захисту його інтересів від зовнішніх і внутрішніх загроз задля забезпечення стабільного розвитку підприємництва й зростання власного капіталу в поточній і стратегічній перспективах

Найбільш розповсюдженим є підхід, за яким автори розглядають фінансову безпеку підприємства як функціональну складову економічної безпеки підприємства, що полягає у наявності його фінансового стану, для якого характерними є збалансованість і якість фінансових інструментів, технологій і послуг; стійкість до загроз, здатність підприємства забезпечувати реалізацію фінансових інтересів, місії та завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів; а також спрямованістю на ефективний і сталий розвиток.

На підставі проведено аналізу наукових підходів до трактування категорії «фінансова безпека підприємства» та розглянутих істотних його характеристик вважаємо за доцільне визначати сутність поняття як стан захищеності фінансових інтересів підприємства на всіх рівнях його фінансових відносин від впливу внутрішніх і зовнішніх загроз, що забезпечує його сталий розвиток у поточній і стратегічній перспективах.

Таким чином, фінансова безпека є системою кількісних і якісних параметрів фінансового стану підприємства, які комплексно відображають рівень його фінансової захищеності. У цій сутнісній характеристиці фінансової безпеки виділимо окремі складові:

– фінансова безпека підприємства відображає аспект певного його фінансового стану, рівень його фінансової захищеності на певний момент часу;

– фінансовий стан підприємства, що характеризує його фінансову безпеку, відображається певною сукупністю параметрів;

– параметри системи фінансової безпеки підприємства вимагають чіткої кількісної та якісної детермінації.

Можна стверджувати, що однаково значущими є як процес формування, так і наступний процес – забезпечення фінансової безпеки підприємства. Отже, забезпечення фінансової безпеки підприємства є безперервним процесом реалізації функціональних складових фінансової безпеки задля запобігання загрозам і можливим фінансовим збиткам, досягнення максимального рівня фінансової безпеки.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Кузенко Т. Б.

Література: 1. Ареф'єва О. В., Кузенко Т. Б. Економічні основи формування фінансової складової економічної безпеки. *Актуальні проблеми економіки.* 2009. № 1. С. 98–103. **2.** Бланк И. А. Управление финансовой безопасностью предприятия : учебное пособие. Киев : Ника-Центр ; Эльга, 2004. 720 с. **3.** Горячева К. С. Механізм управління фінансовою безпекою підприємства : автореф. дис. … канд. екон. наук : 08.06.01. Київ, 2009. 17 с. **4.** Журавка О. С., Бондаренко Є. К. Теоретичні аспекти формування системи фінансової безпеки підприємства. *Інноваційна економіка.* 2012. № 4. С. 234–237. **5.** Куцик В. І., Бартиш А. І. Фінансова безпека підприємства як самостійний об'єкт управління. *Науковий вісник НЛТУ України.* 2011. № 4. С. 250–255. **6.** Чібісова І. В., Івашина Є. М. Механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства. URL: http://jrnl.nau.edu.ua/index.php/PPEI/article/view/347.

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 658.155

Вусик О. В.

Магістрант 2 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто основні показники формування фінансових результатів підприємства. Визначено фактори впливу на їх формування. Наведено основні ознаки цих факторів, що є підставою для їх класифікації. Обґрунтовано, що класифікація факторів впливу на формування фінансових результатів підприємства має важливе значення для визначення основних напрямів пошуку резервів підвищення ефективності господарювання.*

Ключові слова: *підприємство, організація, виробництво, продуктивність, фінанси, фінансовий результат, прибуток, збиток, класифікація.*

Аннотация. *Рассмотрены основные показатели формирования финансовых результатов предприятия. Определены факторы влияния на их формирование. Приведены основные признаки этих факторов, которые являются основанием для их классификации. Обосновано, что классификация факторов влияния на формирование финансовых результатов предприятия имеет важное значение для определения основных направлений поиска резервов повышения эффективности хозяйствования.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, производство, производительность, финансы, финансовый результат, прибыль, убыток, классификация.*

Annotation. *The main indicators of formation of financial results of the enterprise are considered. The factors of influence on their formation are determined. The main features of these factors are given, is the basis for their classification. It is substantiated that the classification of factors of influence on the formation of financial results of an enterprise is of great importance for determining the main areas of search for reserves to improve the efficiency of management.*

Keywords: *enterprise, organization, production, productivity, finance, financial result, profit, loss, classification.*

Актуальність дослідження зумовлено необхідністю детальніше розглянути фактори впливу на фінансові результати діяльності підприємства, потребою дослідження причинно-наслідкових зв'язків, пов'язаних із процесом формування прибутку підприємства й ефективністю його використання.

© Вусик О. В., 2017

Нині в усьому світі проблемам формування й аналізу фінансових результатів приділяється значна увага. Дослідженням цього питання займалися Хейне П., Горфинкель В., Швандар В., Бланк І., Борщевський П., Ковальчук М., Кірейцев Г., Савицька Г., Шеремет А. та ін. Однак, необхідною є розробка комплексної моделі формування фінансових результатів, яка б містила фактори впливу.

Метою написання статті є аналіз факторів, що впливають на формування фінансових результатів підприємства.

Фінансові результати господарської діяльності формуються поступово протягом звітного періоду. Розмір і характер прибутків і збитків за кожний період діяльності підприємства є найважливішими підсумковими показниками його роботи. Під формуванням прибутку розуміють процес його створення в процесі господарсько-фінансової діяльності. Управління цим процесом означає управління обсягами реалізації продукції, тобто кількістю та ціною продукції, здійснення господарської діяльності із найменшими втратами у вигляді штрафів та інших санкцій.

За умов ринкової економіки всі суб'єкти господарювання зацікавлені в отриманні великих доходів із найменшими витратами. Різниця між доходами та витратами є фінансовим результатом господарсько-фінансової діяльності суб'єкта господарювання. Фінансовий результат може бути як додатним, коли доходи перевищують витрати (прибуток), так і від'ємним, коли витрати перевищують доходи (збиток).

Основними показниками прибутку (збитку), що є використовуваними для оцінювання виробничо-господарської діяльності, є валовий прибуток (збиток), прибуток (збиток) від операційної діяльності, прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування, прибуток (збиток) від звичайної діяльності, прибуток (збиток) від надзвичайних подій, чистий прибуток (збиток).

Фактори – це елементи, причини й умови, що можуть розглядатися як рушійні сили економічних явищ, що відбуваються, і процесів, чия дія знаходить віддзеркалення у рівнях і темпах зростання, абсолютних величинах конкретних показників або цілої групи економічних ознак.

Прибуток є досить чутливим до різноманіття внутрішніх і зовнішніх факторів впливу, а також до інвестиційної, податкової та кредитної політики. На величину прибутку впливають внутрішні фактори, що є безпосередньо пов'язаними з підприємцем, а також зовнішні, до яких належить фінансова політика держави. Окрім цього, на формування прибутку як фінансового показника впливає порядок формування доходів і витрат за сферами діяльності підприємства, установленими державою. Зауважимо, що точки зору науковців стосовно класифікації факторів істотно різняться [1–5].

Так, Бородіна О. розподіляє фактори на залежні та незалежні від діяльності підприємства. До залежних факторів належать рівень господарювання, компетентність працівників, конкурентоспроможність продукції, організація виробництва та праці, продуктивність праці, стан та ефективність фінансового планування. Незалежними факторами є кон'юнктура ринку, рівень цін на матеріально-сировинні та паливно-енергетичні ресурси, норми амортизаційних відрахувань [1].

Економісти Донцова Л. та Нікіфорова Н. також розподіляють фактори на залежні й незалежні. Як незалежні (зовнішні) вони розглядають стан ринку, ціни та тарифи на паливо, енергію, норми амортизації, систему оподаткування, обсяг та якість природних ресурсів. Залежними (внутрішніми), на їх думку, є обсяг та якість продукції, рівень собівартості та інших затрат, рівень організації праці, економічна зацікавленість працівників і рівень виробництва [3].

Івашковський С. виділяє три групи факторів прибутку: у сфері виробництва, тобто обсяг та якість продукції, асортимент, рівень оптових цін; у сфері обігу – організація реалізації продукції, взаємозв'язок зі споживачами та фактори, що не залежать від діяльності підприємства: перебої у матеріально-технічному постачанні, проблеми з транспортом для відвантаження готової продукції.

Кожна з концепцій є досить наочною, але у кожній є свої недоліки. Класифікації за Бородіною О. та Донцовою Л. не враховують, що обсяг збуту залежить від ситуації на конкретному ринку. Недоліком концепції Івашковського С. є те, що вона не дає змоги оперативно оцінити становище підприємства на ринку.

Перелічені фактори впливу на прибуток можна доповнити ще кількома. Так, до зовнішніх факторів відносять порушення дисципліни з боку партнерів, сприятливі або несприятливі соціальні та інші умови. До внутрішніх факторів належать і технічний рівень виробничих фондів, рівень освіти та кваліфікації кадрів.

Отже, на величину прибутку впливають різні фактори, що є пов'язаними з фінансово-господарською діяльністю підприємства. Одні безпосередньо впливають на прибуток, їх можна визначити із застосуванням методів факторного аналізу, інші мають непрямий вплив.

Фактори впливу на прибуток можна класифікувати за різними ознаками, але основною класифікаційною ознакою вважають розподіл усіх факторів на внутрішні та зовнішні. Внутрішні фактори розподіляють на основні та неосновні.

Основними внутрішніми факторами, що залежать від діяльності підприємства, є обсяг продажу продукції, товарна структура продукції, організація руху товару, організація процесу продажу товарів, чисельність і склад працівників.

Внутрішні фактори мають суб'єктивний характер. Їх особливістю є те, що вони можуть певним чином регулювати вплив зовнішніх факторів. Зокрема, такий фактор, як облікова політика дає можливість підприємству обирати методи обліку, які мають істотний вплив на фінансові результати (методи оцінювання запасів, амортизації, розподіл витрат і доходів між звітними періодами, порядок регулювання сумнівної заборгованості тощо), тим самим регулюючи розмір прибутку до оподаткування [4].

Зовнішніми факторами (не залежать від діяльності підприємства) є:

– ємність ринку;
– розвиток конкуренції;
– розмір цін, встановлюваних постачальниками;
– ціни і тарифи на транспортні послуги;
– регулювання державою діяльності підприємств.

Зовнішніми факторами формування прибутку є природні умови. Цей фактор має особливо велике значення в харчовій промисловості країни: якщо в сільському господарстві через несприятливі природні умови зменшується врожай, через це зростають ціни на сировину переробних підприємств.

Також зовнішніми факторами є накази вищого керівництва. Це актуально, якщо підприємство входить до складу об'єднання підприємств і нижчі ланки не можуть вплинути на рішення вищого керівництва.

Внутрішні фактори розподіляють на виробничі та невиробничі, а виробничі, у свою чергу, – на екстенсивні та інтенсивні фактори, які використовують для поглибленого аналізу [4].

Екстенсивні фактори впливають на процес отримання прибутку через кількісні зміни: обсяг засобів і предметів праці, фінансові ресурси, час роботи обладнання, чисельність персоналу, фонд робочого часу.

Інтенсивні фактори впливають на процес отримання прибутку через якісні зміни: підвищення продуктивності обладнання та його якості, використання прогресивних видів матеріалів, прискорення оборотності оборотних засобів, удосконалення організації праці й ефективного використання фінансових ресурсів.

Таким чином, на величину прибутку підприємства впливають чимало різних факторів. Основою класифікації факторів впливу на прибуток є їх розподіл на зовнішні та внутрішні. Найбільший інтерес для вивчення являють внутрішні фактори, оскільки на них підприємство може впливати безпосередньо. Саме вони є найголовнішими важелями впливу на формування прибутку підприємства. Їх глибоке дослідження є підставою для прийняття управлінських рішень у сфері управління прибутком.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Добринь С. В.

Література: 1. Бородина Е. Финансы предприятий. М. : Банки и биржи ; Юнити, 1995. 208 с. **2.** Ванина Н. Анализ финансового состояния предприятия. Харьков : Консульт, 2009. 143 с. **3.** Донцова Л. В., Никифорова Н. А. Анализ финансовой отчетности : учебник. М. : Дело и сервис, 2004. 336 с. **4.** Бутинець Ф. Ф. Економічний аналіз / за ред. Ф. Ф. Бутинця. Житомир : Рута, 2003. 680 с. **5.** Осипов П. В. Интегральный производственный потенциал пищевой промышленности. Одесса : Институт проблем рынка и экономико-экологических исследований НАН Украины, 2004. 289 с.

АНАЛИЗ ФАКТОРОВ, ВЛИЯЮЩИХ НА УРОВЕНЬ БЕЗРАБОТИЦЫ В УКРАИНЕ

УДК 33.021:331.56/57(477)

Галстян Е. А.

Студент 2 курса
факультета менеджмента и маркетинга ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Проанализировано влияние минимальной заработной платы в гривнях, индекса потребительских цен, миграционного прироста (сокращения), объема валового внутреннего продукта на уровень безработицы. Выявлены наиболее значимые показатели. Полученная модель проверена на статистическую значимость.*

Ключевые слова: *экономика, предприятие, организация, право на труд, безработица, миграция, миграционный прирост, индекс потребительских цен, регрессионная модель, корреляция, автокорреляция, статистическая значимость.*

Анотація. *Проаналізовано вплив мінімальної заробітної плати в гривнях, індексу споживчих цін, міграційного приросту (скорочення), обсягу валового внутрішнього продукту на рівень безробіття. Виявлено найбільш значущі показники. Отриману модель перевірено на статистичну значущість.*

Ключові слова: *економіка, підприємство, організація, право на працю, безробіття, міграція, міграційний приріст, індекс споживчих цін, регресійна модель, кореляція, статистична значущість, автокореляція.*

Annotation. *The influence of the minimum wage in the hryvnia, the consumer price index, the migration growth (reduction), the volume of gross domestic product on the unemployment level is analyzed. The most significant indicators were revealed. The obtained model is checked for statistical significance.*

Keywords: *economy, enterprise, organization, right to work, unemployment, migration, migration growth, consumer price index, regression model, correlation, statistical significance, autocorrelation.*

Серьезной макроэкономической проблемой является безработица – социально-экономическое явление, при котором часть трудоспособного населения не может найти себе работу. Сегодняшнее состояние украинской экономики не дает никакой надежды на улучшение ситуации на рынке труда. Безработица угрожает стабильному национальному развитию и национальной безопасности, поскольку является главной причиной социально-экономической дестабилизации среди работников крупных промышленных и ключевых в жизнеобеспечении страны предприятий, особенно военно-промышленного комплекса, и хорошо организованных профессиональных групп – учителей, врачей, шахтеров, энергетиков.

Исследованием вопросов безработицы в Украине занимаются Ткаченко Л., Журавлева Г., Марченко С. и др. В своих работах ученые выделяют демографические, экономические, технико-экономические, организационно-экономические факторы влияния на уровень безработицы в стране. Экономисты рассматривают безработицу как основную причину трудовой миграции населения, происходящей из-за низкого уровня занятости в стране. На сегодняшний день вопрос уровня безработицы в стране является чрезвычайно актуальным, требует повышенного внимания со стороны государства.

Целью написания статьи является определение зависимости между уровнем безработицы и минимальной заработной платой в гривнах, индексом потребительских цен, миграционным приростом (сокращением) и объемом валового внутреннего продукта (рис. 1) [1; 3–5].

Исходные данные для проведения исследования приведены в табл. 1 [2].

Все экономические показатели рассматривают как результат влияния не одного, а нескольких факторов, поэтому целесообразно построить модель множественной регрессии. Выделим факторы, влияющие на безработицу: x_1 – минимальная заработная плата в гривнах, x_2 – индексы потребительских цен в процентах, x_3 – миграционный прирост (сокращение) населения, x_4 – объем валового внутреннего продукта к предыдущему году в процентах. В качестве результативного показателя y рассмотрим уровень безработицы. С использованием надстройки «Анализ данных» программной среды Microsoft Excel определим основные числовые характеристики модели (рис. 2) [3].

© Галстян Е. А., 2017

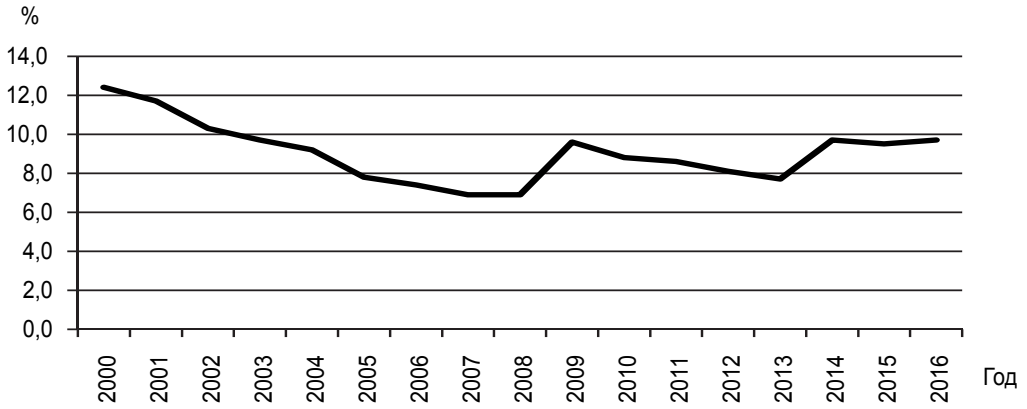

Рис. 1. **Изменение уровня безработицы, 2000–2016 гг.**

Таблица 1

Исходные данные для построения эконометрической модели

Год	Уровень безработицы, % (МОТ), y	Минимальная зарплата, грн, x_1	Индексы потребительских цен, %, x_2	Миграционный прирост, (сокращение), тыс. чел, x_3	Объем ВВП к предыдущему году, %, x_4
2000	12,4	104,00	125,80	-133,60	105,90
2001	11,7	118,00	106,10	-152,20	109,20
2002	10,3	153,00	99,40	-33,80	105,20
2003	9,7	185,00	108,20	-24,20	109,60
2004	9,2	221,00	112,30	-7,60	112,10
2005	7,8	299,00	110,30	4,60	102,70
2006	7,4	363,00	111,60	14,20	107,30
2007	6,9	430,00	116,60	16,80	107,90
2008	6,9	528,00	122,30	14,90	102,30
2009	9,6	651,00	112,30	13,40	85,20
2010	8,8	894,00	109,10	16,10	104,20
2011	8,6	973,00	104,60	17,10	105,20
2012	8,1	1104,00	99,80	61,80	100,20
2013	7,7	1183,00	100,50	31,90	101,90
2014	9,7	1218,00	124,90	22,60	93,00
2015	9,5	1298,00	143,30	14,20	90,00
2016	9,7	1476,00	112,40	10,60	101,50

В результате параметры регрессионной модели таковы: $b_0 = 19{,}57$, $b_1 = 0{,}0015$, $b_2 = -0{,}0327$, $b_3 = -0{,}0244$, $b_4 = -0{,}0653$, а уравнение регрессии имеет вид:

$$\hat{y} = 19{,}57 + 0{,}0015x_1 - 0{,}0327x_2 - 0{,}0244x_3 - 0{,}0653x_4.$$

В результате отбора определены статистически значимые факторы – x_1 и x_3. Факторы x_2 и x_4 не оказывают существенного влияния на изменение результативного признака y [4].

Таким образом, уравнение регрессии имеет вид:

$$\hat{y} = 7{,}9632 + 0{,}0014x_1 - 0{,}0293x_3.$$

Из уравнения регрессии видно, что при нулевом значении всех параметров уровень безработицы составляет 7,9632 %. Если минимальная заработная плата повысится на 1 грн, уровень безработицы повысится на 0,0014 %. При увеличении миграции населения на 1 тыс. чел. уровень безработицы сократится на 0,0293 %.

Анализ матрицы парных коэффициентов корреляции (табл. 2) позволяет сделать вывод, что в построенной модели мультиколлинеарность отсутствует.

Регрессионная статистика								
Множественный	0,920918096							
R-квадрат	0,84809014							
Нормированный	0,779040204							
Стандартная ош	0,725570783							
Наблюдения	17							
Дисперсионный анализ								
	df	*SS*	*MS*	*F*	*ачимость F*			
Регрессия	5	32,3301989	6,466039	12,282273	0,000338			
Остаток	11	5,79098257	0,526453					
Итого	16	38,12117647						
	Коэффициенты	*Стандартная ошибка*	*t-статистика*	*P-Значение*	*Нижние 95%*	*Верхние 95%*	*Нижние 95,0%*	*Верхние 95,0%*
Y-пересечение	19,57254718	5,069398559	3,860921	0,0026491	8,414876	30,73022	8,414876	30,73022
Переменная X 1	0,001535252	0,000616553	2,490055	0,0300325	0,000178	0,002892	0,000178	0,002892
Переменная X 2	-0,032669915	0,020142554	-1,62194	0,1331032	-0,077	0,011664	-0,077	0,011664
Переменная X 3	-0,024369014	0,005141717	-4,73947	0,00061	-0,03569	-0,01305	-0,03569	-0,01305
Переменная X 4	-0,065259469	0,034041117	-1,91708	0,0815561	-0,14018	0,009665	-0,14018	0,009665

Рис. 2. **Основные числовые характеристики модели**

Таблица 2

Матрица парных коэффициентов корреляции

	y	x_1	x_3
y	1		
x_1	-0,23466266	1	
x_3	-0,792165203	0,620957237	1

С использованием дисперсионного анализа установлено, что качество модели хорошее. Коэффициент детерминации равен 0,63, что позволяет использовать модель для прогнозирования. Наибольшее влияние на результативный признак (уровень безработицы) имеют изменение миграции населения и размер минимальной заработной платы в гривнах.

Таким образом, для преодоления безработицы в стране, а особенно в стране с переходной экономикой, со стороны государства крайне важно создание необходимых условий для привлечения работников в сферу народного хозяйства, обеспечение рабочих мест в проблемных регионах страны, а также создание условий для деятельности предпринимателей, обеспечивающих людей рабочими местами.

Научный руководитель – канд. физ.-мат. наук, доцент Железнякова Е. Ю.

Литература: 1. The statistical portal // Statista Portal. URL: https://www.statista.com. **2.** Статистична інформація // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua. **3.** Малярець Л. М., Куліков П. М., Лебедєва І. А. Лабораторний практикум з навчальної дисципліни «Економіко-математичне моделювання» : навч.-практ. посіб. Харків : ХНЕУ, 2009. 136 с. **4.** Єгоршин А. А., Малярец Л. М. Корреляционно-регрессионный анализ : учебное пособие. Харьков : Основа, 1998. 208 с. **5.** Малярец Л. М. Экономико-математические методы и модели : учебное пособие. Харьков : ХНЭУ, 2013. 288 с.

ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ ПОСЛУГ ФАКТОРИНГУ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

УДК 339.178.3(477)

Гапон І. А.
Ткаченко Я. О.

Студенти 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто теоретичні аспекти факторингу, проаналізовано сучасний стан ринку факторингових послуг в Україні. Визначено перспективи розвитку факторингу в Україні.*

Ключові слова: *банк, банківська установа, фінансова установа, фінанси, грошові кошти, заборгованість, дебіторська заборгованість, посередник, посередництво, факторинг, факторингові операції, ринок факторингових послуг.*

Аннотация. *Рассмотрены теоретические аспекты факторинга, проанализировано современное состояние рынка факторинговых услуг в Украине. Определены перспективы развития факторинга в Украине.*

Ключевые слова: *банк, банковское учреждение, финансовое учреждение, финансы, денежные средства, задолженность, дебиторская задолженность, посредник, посредничество, факторинг, факторинговые операции, рынок факторинговых услуг.*

Annotation. *The theoretical aspects of factoring are considered, the current state of the factoring services market in Ukraine is analyzed. Prospects for the development of factoring in Ukraine are determined.*

Keywords: *bank, banking institution, financial institution, finance, cash, debt, receivables, intermediary, intermediation, factoring, factoring operations, factoring services market.*

За сучасних динамічних умов функціонування підприємництва та вітчизняної економіки, що є віддзеркаленням і світових тенденцій розвитку, у тому числі негативних тенденцій розвитку економіки за умов міжнародної фінансової кризи, актуальними є правильне розуміння та практичне застосування факторингу суб'єктами господарювання. Огляд економічної літератури свідчить про необхідність приділяти більше уваги факторингу як найефективнішій формі рефінансування в управлінні дебіторською заборгованістю підприємств.

Дослідженням теоретичних засад факторингу займалися Гриценко В. В., Карп'як Я. С., Сисоєв О. В., Внукова Н. М., Андрійченко Ж. О., Опешко Н. С. та ін. Однак, незважаючи на наявність численних теоретичних розробок, мінливими умовами сучасного економічного життя зумовлено необхідність детальнішого розгляду цього питання.

Метою написання статті є оцінювання сучасного стану ринку факторингу в Україні та визначення перспектив його розвитку.

Факторинг є різновидом посередницької діяльності, за якої посередник (факторинговий відділ банку чи факторингова компанія) за певну плату одержує від підприємства право стягнути та зарахувати на рахунок належні йому від покупців суми грошей (право інкасувати дебіторську заборгованість). Одночасно із цим посередник кредитує оборотний капітал клієнта і бере на себе його кредитний і валютний ризики. Основними перевагами у разі укладення договору факторингу є можливість:

– покриття дефіциту обігових коштів, страхування та запобігання кредитним і валютним ризикам;

– безризикового надання контрагентам відстрочки платежу, перетворення дебіторської заборгованості на вільні грошові кошти;

– збільшення обсягів продажу товарів і надання послуг; разом із фінансуванням клієнт може розраховувати на допомогу фактора в управлінні дебіторською заборгованістю [2].

Передусім факторинг є вигідним виробнику продукції, який шукає ринок збуту і поспішає отримати оплату за товар, щоб запустити ці засоби до обігу. Також факторинг є вигідним підприємствам, які, реалізовуючи свій товар, не можуть довго чекати оплати постачань, оскільки їм необхідно швидко придбати товар у виробника.

Факторингові компанії переважно фінансують фірми, що швидко розвиваються. Щоб зменшити ризики до допустимого рівня, вони надають послуги підприємствам середніх розмірів, які працюють на ринку із низьким ризиком, продають продукцію вузького асортименту й мають невелику кількість клієнтів. При цьому перевагу

© Гапон І. А., Ткаченко Я. О., 2017

віддають підприємствам, у яких на одного дебітора не припадає значна частка загального обігу та несплачених боргів [5].

Для визначення сучасного стану функціонування факторингу необхідно проаналізувати обсяги операцій з факторингу: скільки договорів та на яку суму укладають відповідні фінансові організації, що мають право здійснювати подібні операції. Усі дані взято з сайту Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (табл. 1) [6].

Таблиця 1

Динаміка зміни обсягів операцій з факторингу

Рік	Значення показників			Динаміка	
	Вартість договорів факторингу, млн грн	Кількість договорів факторингу, од.	Середня вартість одного договору факторингу, тис. грн	Вартість договорів факторингу, у відсотках	Кількість договорів факторингу, у відсотках
2012	11 702,90	20 524	570,21	-	-
2013	10 039,50	70 819	141,76	85,8	345
2014	23 525,70	17 671	1331,32	234,3	25
2015	16 555,90	14 267	1160,43	70,4	80,7
2016	16 887,60	33 511	503,94	102	234,9

Як видно з табл. 1, найбільше договорів з факторингу укладено в 2013 р., коли спостерігалося незначне економічне зростання та розширення ринку фінансових послуг. Однак, у наступних роках помітне значне зниження цього показника, що пов'язано із нестабільним політичним та економічним становищем. У 2016 р. кількість укладених договорів поступово почала підвищуватися, що зумовлено зростанням інтересу учасників ринку фінансових послуг до цієї послуги.

Упродовж 2012–2014 рр. вартість укладених договорів поступово збільшувалася й досягла свого найвищого значення – 23 525,7 млн грн у 2014 р. Таке зростання є пов'язаним передусім зі збільшенням кількості клієнтів, зацікавлених у гарантованому погашенні заборгованості. Надалі спостерігається досить значне зменшення значення цього показника, що є зумовленим зниженням потреби у таких операціях. Так, у 2015 р. вартість договорів факторингу скоротилася на 6 969,8 млн грн, або на 29,6 % порівняно з 2014 р. Незначне зростання вартості факторингових операцій є характерним для 2016 р.: вартість операцій зросла на 331,7 млн грн, або на 2 % порівняно із 2015 р.

У табл. 2 подано відомості стосовно частки операцій з факторингу у загальному обсязі фінансових послуг на ринку фінансових послуг [6].

Таблиця 2

Частка операцій з факторингу у загальному обсязі фінансових послуг на ринку фінансових послуг

Рік	Показники		Питома вага договорів факторингу у загальному обсязі фінансових послуг, у відсотках
	Вартість договорів факторингу, млн грн	Загальний обсяг фінансових послуг на інших ринках фінансових послуг, млн грн	
2012	11 702,9	46 908,9	24,95
2013	10 039,5	47 191,8	21,27
2014	23 525,7	60 273,7	39,03
2015	16 555,9	77 839,1	21,27
2016	16 887,6	110 066,6	14,07

На підставі даних табл. 2 можна зробити висновок, що операції з факторингу посідають значне місце у сукупному обсязі інших фінансових послуг. Однак, з роками ця частка поступово зменшується передусім за рахунок випереджаючого темпу зростання обсягу інших фінансових послуг порівняної з темпами зростання обсягів операцій з факторингу.

Пояснити такий стан розвитку факторингу можна тим, що:

– банки здійснюють факторинг лише як фінансування, не надаючи додаткових послуг, що суперечить світовій практиці та сутності факторингу;

– якість послуг факторингу в Україні не контролюється належним чином; донедавна в законодавстві були

відсутні вимоги до ліцензування цієї фінансової послуги [5].

Починаючи з 2017 р. компанії, що надають факторингові послуги, мають організовувати свою діяльність відповідно до Ліцензійних умов з надання фінансових послуг [7]. Цей документ відповідає нормам Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» і регламентує кадрові, організаційні, технічні, спеціальні умови надання ліцензій фінансовим установам [8]. Серед додаткових вимог передбачено, що фінансові установи самостійно формують капітал, резерви, фонди та визначають порядок покриття збитків відповідно до вимог законодавства. Також ці установи мають вести реєстрацію договорів про фінансові послуги в електронному вигляді шляхом ведення журналу обліку укладених і виконаних договорів про надання фінансових послуг і карток обліку укладених та виконаних договорів, які мають містити інформацію, необхідну для ведення бухгалтерського обліку відповідних фінансово-господарських операцій.

Ліцензування діяльності з надання фінансових послуг значною мірою сприяє безпечній роботі факторингових компаній, гарантує чітке виконання кожного договору із послуг факторингу, оскільки для здійснення таких послуг необхідна наявність значних фінансових коштів на балансі установи. Також запровадження Ліцензійних умов сприяє покращенню державного контролю за учасниками ринку фінансових послуг.

Подальшому розвитку факторингових послуг в Україні сприятиме запровадження іноземного досвіду щодо організації взаємовідносин між факторинговою компанією та клієнтами. Зокрема, слід заохочувати факторингові компанії організовувати взаємодію з клієнтами у попереджувальному режимі, із виникненням домовленості про факторинг до моменту появи дебіторської заборгованості. Це дозволить завчасно виявляти некредитоспроможних та неплатоспроможних контрагентів і попереджати про них клієнтів. Таке уникнення потенційних ризиків неплатежів сприятиме зниженню тарифів за обслуговування договорів факторингу і зробить діяльність факторингових компаній привабливішою для клієнтів. За таких умов у перспективі факторингові послуги стануть привабливішими для суб'єктів господарювання не лише як форма захисту від ризиків, а й як засіб оптимізації фінансових потоків банку та клієнта, що є запорукою розвитку вітчизняного ринку факторингових послуг.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Андрійченко Ж. О.

Література: 1. Гриценко В. В. Факторинг як ефективний інструмент підтримки бізнесу. *Вісник Донецького Національного університету економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського.* 2010. № 3 (47). С. 248–261. **2.** Карп'як Я. С., Ріжко Л. І. Факторинг як інструмент вирішення фінансових проблем підприємства. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка».* 2009. № 11. С. 70–72. **3.** Сисоєв О. В. Факторинг: функціональний аналіз. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право.* 2013. № 5. С. 146–150. **4.** Внукова Н. М. Основи факторингу : навч. посіб. Київ : Знання, 1998. 174 с. **5.** Внукова Н. М. Розвиток ринків фінансових послуг в умовах європейської інтеграції : монографія / за ред. Н. М. Внукової. Харків : Ексклюзив, 2014. 218 с. **6.** Комплексна інформаційна система // Національна комісія, що здійснює регулювання у сфері ринків фінансових послуг. URL: http://www.kis.nfp.gov.ua/Home/Search. **7.** Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з надання фінансових послуг (крім професійної діяльності на ринку цінних паперів) : Закон України від 07.12.2016 № 913 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/913-2016-%D0%BF. **8.** Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 12.07.2001 № 2664-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2664-14.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 65.011

Гаркуша Є. В.

Магістрант 2 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Обґрунтовано теоретичні засади функціонування механізму управління фінансовими результатами діяльності суб'єкта господарювання. Досліджено основні умови забезпечення ефективного управління фінансовими результатами діяльності підприємства.*

Ключові слова: *економіка, підприємство, організація, суб'єкт господарювання, фінанси, фінансові результати, прибуток, прибутковість, механізм управління фінансовими результатами.*

Аннотация. *Обоснованы теоретические основы функционирования механизма управления финансовыми результатами деятельности предприятия. Исследованы основные условия обеспечения эффективного управления финансовыми результатами деятельности предприятия.*

Ключевые слова: *экономика, предприятие, организация, субъект хозяйствования, финансы, финансовые результаты, прибыль, доходность, механизм управления финансовыми результатами.*

Annotation. *The theoretical bases of functioning of the mechanism of management of financial results of enterprise activity are grounded. The main conditions for ensuring effective management of the financial performance of the enterprise are investigated.*

Keywords: *economy, enterprise, organization, business entity, finance, financial results, profit, profitability, financial results management mechanism.*

За сучасних динамічних умов глобалізації бізнесу, зростання ризику та невизначеності, трансформаційних процесів у економіці країни забезпечення сталого економічного розвитку суб'єкта господарювання впродовж довгострокового періоду є одним із ключових завдань діяльності промислових підприємств. Його виконання є гарантом довгострокового сталого зростання прибутковості, ринкової вартості, фінансової стійкості та конкурентоспроможності підприємства. Однак, досягнення такої цілі є неможливим для збитково працюючих підприємств. Питання забезпечення оптимального управління фінансовими результатами діяльності підприємств набуває принципово важливого стратегічного значення в контексті успішного існування та розвитку суб'єктів господарювання.

Дослідженням проблем забезпечення ефективного управління прибутком підприємств займалися Бланк І., Криклій О., Ковальов В., Ткаченко Є., Палій В., Соколов Я. та ін.

Метою написання статті є розробка базових положень концепції формування механізму управління фінансовими результатами господарської діяльності підприємства.

Огляд економічної літератури дозволяє зробити висновок, що управління фінансовими результатами можна розглядати щонайменше з двох позицій: як функцію фінансового менеджменту та як процес управління прибутком підприємства. Вважаємо, що управління фінансовими результатами є значно ширшим поняттям, ніж управління прибутком; його недоцільно ототожнювати із функціями фінансового менеджменту.

Процес управління прибутком розглядають як систему принципів і методів розробки та реалізації управлінських рішень, що є пов'язаними із забезпеченням такого стану фінансових ресурсів, їх формуванням і розподілом, який дозволяв би підприємству розвиватися на підставі зростання прибутку та капіталу за збереження платоспроможності та кредитоспроможності, а також забезпечення і підтримки фінансової рівноваги підприємства [1].

У широкому розумінні основою ефективного функціонування системи управління прибутком є узгоджене, цілеспрямоване, взаємодоповнююче функціонування всіх її складових (рис. 1) [2–6].

На основі політики управління прибутком формується система поточного планування, формування та розподілу прибутку, що передбачає розробку різних видів планів, основою яких є заплановані обсяги операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства; цільові показники, розроблені в процесі формування політики управління прибутком; чинна система ставок податкових платежів; результати аналізу прибутку за попередній період; система розроблених на підприємстві норм і нормативів витрат окремих видів ресурсів [2].

© Гаркуша Є. В., 2017

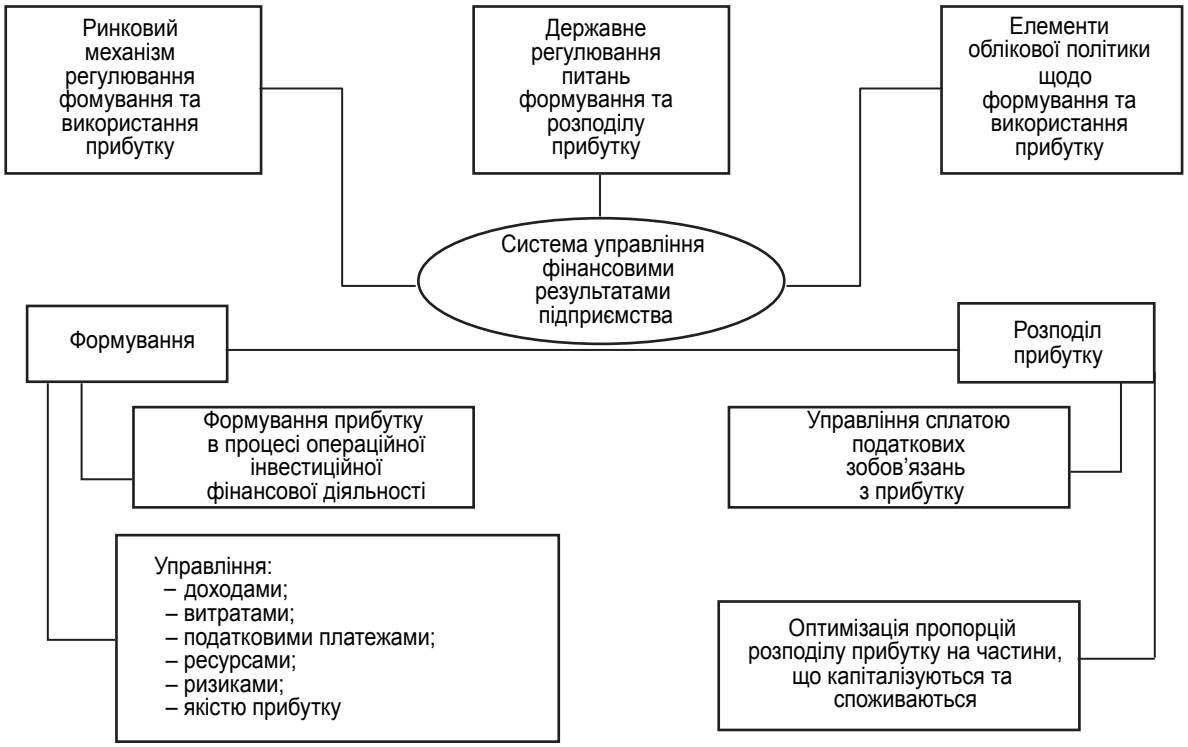

Рис. 1. **Складові системи управління прибутком підприємства**

Необхідністю забезпечення ефективного управління фінансовими результатами зумовлено важливість побудови механізму управління фінансовими результатами (МУФР) господарської діяльності в межах загальної системи управління промисловим підприємством. МУФР необхідно розглядати з точки зору однієї із домінуючих організаційно-управлінських підсистем загальної системи управління господарською діяльністю промислового підприємства, реалізація якої є націленою на забезпечення тенденції стійкого зростання прибутковості й оптимального економічного розвитку підприємства протягом довгострокової перспективи його господарської діяльності, що у сукупності сприятиме збільшенню ринкової вартості суб'єкта господарювання [3].

Механізм управління фінансовими результатами господарської діяльності підприємства має забезпечувати:

– виконання всіх функцій управління фінансовими результатами: стимулюючої, організаційної, інформаційної, координаційної, прогнозування, планування, моніторингу, аналізу, оптимізації, контролю;

– реалізацію головної мети та ключових завдань управління фінансовими результатами відповідно до визначеної мети, цілей, завдань загальної системи управління господарською діяльністю підприємства [5].

Теоретичні засади функціонування механізму управління фінансовими результатами господарської діяльності підприємства подано на рис. 2 [4; 5].

Домінуючу роль відіграє підсистема управління фінансовими результатами, яка є базисом забезпечення оптимального функціонування механізму управління фінансовими результатами підприємства. Безумовно, реалізація процедур управління фінансовими результатами є неможливою без наявності функціонування організаційної та підсистеми забезпечення, які, гармонійно доповнюючи одна одну, забезпечують ефективну реалізацію процедур управління фінансовими результатами в механізмі управління фінансовими результатами підприємства [4]. Для оперативного виявлення будь-яких відхилень (порушень, збоїв) у функціонуванні механізму управління фінансовими результатами підприємства, розробки та реалізації дієвих, адекватних управлінських рішень щодо ліквідації виявлених проблем, оптимізації стану системи, забезпечення ефективної роботи механізму в довгостроковій перспективі діяльності підприємства передбачено функціонування моніторингу, оптимізації та контролю [5].

Упровадження механізму управління фінансовими результатами підприємства до практики господарської діяльності промислових підприємств сприятиме оптимальній реалізації сучасної парадигми управління економічним розвитком підприємства, що є орієнтованою на забезпечення довгострокового сталого зростання економіки суб'єкта господарювання за сучасних умов фінансової нестабільності, загострення конкурентної боротьби, невизначеності та підвищеного ризику бізнес-середовища [6].

Рис. 2. **Теоретичні засади функціонування механізму управління фінансовими результатами підприємства**

Таким чином, механізм управління фінансовими результатами підприємства є ключовою складовою загальної корпоративної системи управління підприємства, від ефективності реалізації якої залежить успішність досягнення стратегічних цілей економічного розвитку суб'єкта господарювання. Функціонування механізму управління фінансовими результатами підприємства є важливою складовою оптимізації загальнокорпоративної системи менеджменту, пріоритетним важелем генерування та забезпечення сталого зростання прибутковості, фінансової рівноваги, ринкової вартості та стійкого економічного зростання підприємства впродовж довгострокової перспективи. Предметом подальшого вивчення мають стати шляхи вдосконалення функціонування механізму управління фінансовими результатами сучасного вітчизняного підприємства.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Алексєєнко І. І.

Література: 1. Гавриленко В. А., Гавриленко В. В. Анализ финансовых результатов. *Наукові праці Донецького національного технічного університету.* 2003. № 4. С. 108–112. **2.** Бланк И. А. Управление прибылью. Киев : Ника-Центр ; Эльга, 1998. 544 с. **3.** Ковалев В. В. Финансовый анализ: управление капиталом. Выбор инвестиций. Анализ отчетности. М. : Финансы и статистика, 1998. 512 с. **4.** Ткаченко Є. Ю. Аналіз механізму управління прибутком підприємства. *Держава та регіони.* 2006. № 3. С. 323–326. **5.** Криклій О. А., Маслак Н. Г. Управління прибутком банку : монографія. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. 136 с. **6.** Яцюк Н., Халевинская Е. Оценка финансовых результатов деятельности предприятия. *Аудит и финансовый анализ.* 2002. № 1. С. 80–98.

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КЛІМАТ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ ЙОГО ПОКРАЩЕННЯ

УДК 330.322(477)

Глущенко Ю. М.

Студент 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано інвестиційний клімат України за сучасних економічних умов. Досліджено динаміку надходження прямих іноземних інвестицій у національну економіку. Розглянуто основні проблеми інвестиційного клімату України, запропоновано напрями їх ефективного вирішення.*

Ключові слова: *економіка, політика, державна політика, інвестиції, інвестиційний клімат, інвестиційна діяльність, інвестиційна привабливість, прямі іноземні інвестиції.*

Аннотация. *Проанализирован инвестиционный климат Украины в современных экономических условиях. Исследована динамика поступления прямых иностранных инвестиций в национальную экономику. Рассмотрены основные проблемы инвестиционного климата Украины, предложены направления их эффективного решения.*

Ключевые слова: *экономика, политика, государственная политика, инвестиции, инвестиционный климат, инвестиционная деятельность, инвестиционная привлекательность, прямые иностранные инвестиции.*

Annotation. *The investment climate of Ukraine in modern economic conditions is analyzed. The dynamics of foreign direct investment in the national economy has been studied. The main problems of the investment climate in Ukraine are considered, directions for their effective solution are proposed.*

Keywords: *economy, politics, state policy, investments, investment climate, investment activity, investment attractiveness, foreign direct investment.*

За сучасних умов глобалізації перед вітчизняними підприємствами постає чимало проблем, вирішення яких потребує значних капіталовкладень. Серед цих проблем – необхідність упровадження нових технологій, оновлення основних засобів виробництва, підвищення якості продукції тощо. За умов постійної нестачі коштів для більшості вітчизняних підприємств головним джерелом їх фінансування можуть стати іноземні інвестиції.

Теоретичні й практичні засади формування інвестиційного клімату в державі досліджували Вовчак О., Борщ Л., Балабанов В., Гаврилюк О., Кириченко О., Нейкова Л. та ін. Однак, ця тема залишається недостатньо дослідженою й потребує подальшого розгляду, а інвестиційний клімат в Україні нині є несприятливим.

Інвестиційний клімат – це сукупність політичних, соціально-економічних, фінансових, організаційно-правових, соціально-культурних і географічних факторів, що є притаманними країні і визначають привабливість її для іноземного інвестора [5].

Складна економічна ситуація в Україні, несплата податків та інші негативні фактори спричинили гострий дефіцит бюджетного каналу інвестування підприємств. Певна частина інвестиційних надходжень покривається за допомогою амортизації основних засобів. Однак, останнім часом відстежити реальні амортизаційні витрати все складніше. За таких умов зростає значення іноземних інвестицій в українську економіку.

Інвестиційна привабливість України залежить від інвестиційної ситуації, інвестиційного клімату в галузі й регіоні та від наявності переваг, що забезпечуватимуть інвестору додатковий прибуток чи зменшать ризик [2].

Україна має значний інвестиційний потенціал, про що свідчать факти: держава є одним із найбільших потенційно містких ринків в Європі, володіє багатими природними ресурсами, має значний сільськогосподарський потенціал, високий рівень науково-дослідних розробок у значній кількості галузей науки і техніки, значний науково-технічний потенціал.

Привабливість української економіки для вкладників залежить від наявності відносно дешевої кваліфікованої робочої сили, сформованої законодавчої бази щодо вирішення питань іноземних інвестицій. Законодавство забезпечує національний режим діяльності для фірм з прямими інвестиціями, посилення зв'язків з країнами Європейського Союзу. Для стимулювання іноземних капіталовкладень в Україні існують такі засоби: фіскальні стимули (зниження ставки податку на прибуток для підприємств з іноземними інвестиціями, податкові канікули тощо), фінансові стимули (надання субсидій, кредитів за низькими відсотковими ставками) та інші пільги [2].

© Глущенко Ю. М., 2017

Однак, назважаючи на суттєві переваги, інвестиційна привабливість України залишається низькою, оскільки інвестиційний клімат в Україні є неспрятливим. Прямі іноземні інвестиції в економіку України у 2012–2016 рр. мали стабільну негативну динаміку. Найбільше інвестицій – понад 50 % в українську економіку находить із країн Європи (табл. 1) [3].

Таблиця 1

Прямі інвестиції (акціонерний капітал) із країн світу в економіку України, млн дол. США

Рік	Європа	Азія	Африка	Америка	Австралія та Океанія	Разом
2012	29 690,4	16 945,1	110,1	4 516,6	49,7	51 705,3
2013	28 504,0	19 110,7	322,4	5 317,9	55,4	53 704,0
2014	22 240,9	13 809,1	205,7	4 041,2	37,4	40 725,4
2015	20 804,5	11 346,7	133,1	3 447,0	25,2	36 154,5
2016	22 435,3	10 960,4	143,7	3 350,2	42,7	37 325,0

Протягом досліджуваного періоду абсолютне значення прямих інвестицій з європейських країн зменшилося, однак, їх частка в загальному обсязі прямих іноземних інвестицій в Україну з 2012 р. зросла від 53 % до 60 %. Найбільшими інвесторами є Нідерланди, Німеччина, Велика Британія, Російська Федерація, Франція, Швейцарія [3].

Значна частка іноземних інвестицій надходить із країн Азії – близько 30 %. Протягом 2012–2016 рр. абсолютне значення інвестиційних надходжень зменшувалась від майже 17 млн дол. до 11 млн дол. Частка цих інвестицій у загальному обсязі також зменшилася: у 2013 р. прямі інвестиції становили 35,5 %, у 2016 – лише 29,3 %. У вітчизняну економіку найбільше інвестує Кіпр: майже 90 % усіх інвестиції з країн Азії надходить з Кіпру. Також у економіку України інвестують Японія, Сінгапур, Туреччина.

Частка інвестицій з Американського континенту є незначною – близько 9 %, однак, їх динаміка є стабільною протягом останніх п'яти років, незважаючи на те, що в абсолютному вираженні обсяг інвестицій зменшився. Головними інвесторами є США та Віргінські острови. Частка інвестицій з Африки, Австралії та Океанії становить 1 % від загального обсягу (табл. 2) [3].

Таблиця 2

Темпи зростання прямих інвестицій (акціонерного капіталу) із країн світу в економіку України

Регіон	2013 /2012 р., %	2014/2013 р., %	2015/2014 р., %	2016/2015 р., %
Європа	96,00	78,03	93,54	107,84
Азія	112,78	72,26	82,17	96,60
Африка	292,82	63,80	64,71	107,96
Америка	117,74	75,99	85,30	97,19
Австралія та Океанія	111,47	67,51	67,38	169,44

Згідно із даними табл. 2 темпи зростання обсягу прямих інвестицій в економіку України є постійно негативними. Реальний приріст інвестицій спостерігався лише в 2013 р. з усіх країн світу, окрім європейських, де відбулося зменшення інвестицій на 4 % (рис. 1). З 2014 р. спостерігався значний спад обсягу прямих інвестицій, у деяких випадках було зменшення більш ніж на 30 %. Лише у 2016 р. спад майже припинився (не більше 3,4 %), темпи зростання становили майже 8 % [3].

Значну роль у створенні сприятливого інвестиційного клімату відіграє стабільність законодавчої системи. Держава має надійно забезпечувати захист прав іноземних інвесторів і розробити систему їх страхування від можливих ризиків здійснення інвестиційної діяльності в Україні.

Основними причинами погіршення інвестиційного клімату в Україні є заполітизована економіка, наявність приватизації, точніше, викривлення основної мети приватизації.

На державному рівні проблемі покращення інвестиційного клімату в Україні приділяється увага з початку отримання незалежності. На сучаному етапі вже створено правову базу для здійснення інвестиційної діяльності. Ця сфера діяльності регулюється Законами України «Про інвестиційну діяльність», «Про режим іноземного інвестування», указами Президента, а також постановами та розпорядженнями [4].

Однак, незважаючи на позитивні зрушення, відсутність сталої стратегії, відповідного національного плану дій, обмеження потенціалу залучення інвестицій через приватизацію державних підприємств, заплутаність по-

даткової системи, низький рівень захисту інвесторів, непривабливий імідж України на міжнародному ринку через відсутність успішних інвестиційних проектів – усе це негативно впливає на вирішення проблем інвестиційного клімату.

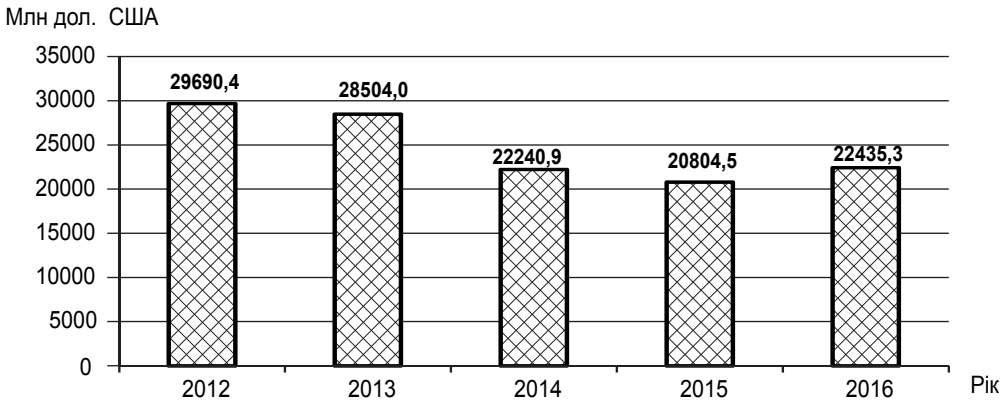

Рис. 1. **Прямі інвестиції з країн Європи в економіку України**

Таким чином, для правильного реформування й удосконалення інвестиційного клімату в Україні необхідно створити стратегію та план дій, обов'язковий для виконання; скоротити обмеження на потенціал залучення іноземних інвестицій; внести корективи в податкову політику через її переобтяженість податковими платежами; забезпечити ринкові права та свободи інвесторів. Для реалізації статегічного плану найефективнішими є дотримання чинних законів, створення пристосованої до реальності нормативної бази, визначення найпривабливіших для інвестування галузей і створення в них сприятливого клімату [5]. На сьогоднішній день в Україні створене правове поле для інвестування, тобто законодавство України передбачає необхідні гарантії діяльності для інвесторів, однак, перешкодою є недостатньо розвинений механізм реалізації цих прав і неоднозначне трактування законодавчих норм у деяких моментах.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Доброскок Ю. Б.

Література: 1. Сазонець І. Л., Федорова В. А. Інвестування : підручник. Київ : Центр навч. літ., 2011. 312 с. **2.** Гура А. О. Інвестиційний клімат в Україні: сучасний стан та напрями покращення. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.* 2015. № 15. С. 188–196. **3.** Статистична інформація // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua. **4.** Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09.1991 № 1560-XII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1560-12. **5.** Третяк Н. М. Фактори формування інвестиційного клімату в Україні. *Фінансовий простір.* 2013. № 3. С. 165–170.

АНАЛИЗ ФАКТОРОВ, НАИБОЛЕЕ ВЛИЯЮЩИХ НА КОЛИЧЕСТВО ТРУДОВЫХ МИГРАНТОВ

УДК 303.725.33:331.556.4(477)

Гордиенко Е. Д.

Студент 2 курса
факультета менеджмента и маркетинга ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Проведен анализ факторов, наиболее влияющих на количество трудовых мигрантов из Украины. С использованием корреляционно-регрессионного анализа построена эконометрическая модель. Определены факторы, наиболее влияющие на количество трудовых мигрантов из Украины.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, право на труд, безработица, миграция, миграционный прирост, эконометрическая модель, регрессионная модель, статистическая значимость, корреляция, автокорреляция, корреляционно-регрессионный анализ.*

Анотація. *Проведено аналіз факторів, що найбільше впливають на кількість трудових мігрантів з України. Із застосуванням кореляційно-регресійного аналізу побудовано економетричну модель. Визначено фактори, що найбільше впливають на кількість трудових мігрантів із України.*

Ключові слова: *підприємство, організація, право на працю, безробіття, міграція, міграційний приріст, економетрична модель, регресійна модель, статистична значущість, кореляція, автокорреляция, кореляційно-регресійний аналіз.*

Annotation. *The analysis of the factors most influencing the number of labor migrants from Ukraine was carried out. Using the correlation-regression analysis, an econometric model is constructed. The factors most influencing the number of labor migrants from Ukraine are determined.*

Keywords: *enterprise, organization, right to work, unemployment, migration, migration growth, econometric model, regression model, statistical significance, correlation, autocorrelation, correlation regression analysis.*

Миграция оказывает существенное влияние на численность трудовых ресурсов. Она представляет собой процесс механического перемещения людей через границы тех или иных стран на определенный срок или на постоянное место жительства. Это сложное социальное явление способствует обмену трудовыми навыками, опытом и знаниями, способствует развитию личности, влияет на семейный состав, поло-возрастную и профессионально-квалификационной структуры, ведет к обновлению кадров, непосредственно связано с социальной, отраслевой и профессиональной мобильностью населения. Поэтому важно определить, какие факторы имеют наибольшее влияние [2].

Исследованием вопросов трудовой миграции занимаются Астахова А. В., Вивчарик М. М., Гнатюк Т. А., Гуменюк Ю. П., Майданик И. П., Малиновская А. А., Сирочук Н. А. и др.

Актуальность темы исследования обусловлена тем, что экономическая и политическая нестабильность в современной Украине способствуют формированию миграционных потоков. Определение наиболее значимых факторов влияния на миграционные потоки позволит подумать сформировать взвешенные решения и принять меры для улучшения миграционной ситуации.

Первоначально в модель включены четыре фактора: x_1 – общее количество населения, тыс. чел.; x_2 – среднегодовой размер прожиточного минимума, грн; x_3 – количество преступлений; x_4 – экономически неактивное население (безработные), тыс. чел. Зависимой переменной является y – количество эмигрантов. Перенесем исходные данные в таблицу (табл. 1) [3].

Таблица 1

Исходные данные для решения оптимизационной задачи

Рік	y	x_1	X_2	X_3	X_4
1	2	3	4	5	6
2003	63699	47658,3	342,0	466350	13687,6
2004	46182	47318,3	362,2	527812	13622,9
2005	34997	46958,7	423,0	491754	13559,7
2006	29982	46667,6	463,8	428149	13542,1
2007	29669	46372,7	518,5	408170	13312,0

© Гордиенко Е. Д., 2017

Окончание табл. 1

1	2	3	4	5	6
2008	22402	46143,7	607,5	390162	12971,1
2009	19470	45962,9	638,5	439459	12575,5
2010	14677	45778,5	843,2	505371	12823,0
2011	14588	45644,4	941,1	520218	12265,5
2012	14517	45560,2	1042,4	447147	12055,3
2013	22187	45439,8	1113,67	563560	11861,7
2014	15948	42928,9	1176,0	529139	12023,0
2015	21409	42760,5	1227,3	565182	10925,5
2016	6465	42444,9	1388,1	592604	10934,1

Для анализа факторов влияния на интенсивность миграционных процессов в Украине используем статистический пакет Statgraphics. После регрессионного анализа и исключения статистически незначимых факторов уравнение регрессии имеет вид: $y = 51165,3 - 32,4807x_2$.

Анализ построенной модели свидетельствует, что факторы x_1, x_3, x_4 являются статистически незначимыми на уровне доверия 95 %, их нецелесообразно включать в модель. Наиболее значимым оказался фактор x_2 – среднегодовой размер прожиточного минимума, грн.

Коэффициент регрессии b_1 позволяет сделать вывод, что при изменении среднегодового размера прожиточного минимума количество эмигрантов уменьшится на 32,4807 чел.

Коэффициент множественной корреляции свидетельствует, что модель на 59,93 % имеет тесную связь набора факторов с результатом. Изменчивость количества эмигрантов у на 59,9 % зависит от изменчивости факторов x, а остальные 40,1 % – от факторов, не учтенных в модели.

Статистика Дарбина–Уотсона позволяет проверить модель на присутствие автокорреляции. Расчетное значение $W = 0,59$, табличные значения $dl = 0,56$, $dw = 2,21$. Расчетное значение попало в первую секцию графика. Это значит, что в модели присутствует положительная автокорреляция, построенная модель не может быть использована для прогнозирования. Автокорреляция вызвана наличием такого фактора, как безработица, для которого характерна реакция на смену экономических условий с часовым лагом.

Таким образом, приведенная модель демонстрирует прямую зависимость количества мигрантов от среднегодового размера прожиточного минимума. Такая зависимость существует в реальной жизни, поэтому можно утверждать, что модель экономически значима, что и подтверждает результат вычисления критерия Фишера, позволяющего оценить значимость модели в целом. Критерий Фишера показал, что $F_{расч}$ = 3,37 больше, чем $F_{табл}$ = 3,37, а это значит, что построенная модель является статистически значимой. Можно сделать вывод, что для сокращения количества мигрантов правительству следует, в первую очередь, направить усилия на повышение среднегодового размера прожиточного минимума и создание достаточного количества рабочих мест, а также обеспечить финансовую поддержку программ, направленных на улучшение социально-экономического уровня жизни населения.

Научный руководитель – д-р экон. наук, профессор Малярец Л. М.

Литература: 1. Лихолат С. М., Трухан О. Б. Аналіз соціально-економічних причин та наслідків трудової міграції населення України. *Науковий вісник ЛНТУ України.* 2007. № 8. С. 216–220. **2.** Сирочук Н. А. Міжнародна трудова міграція українців до країн Європейського Союзу: фактори впливу. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут».* 2014. № 11. С. 110–118. **3.** Статистична інформація // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua.

ОГЛЯД МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ УПРАВЛІННЯ СТАРТАПАМИ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ РІЗНИХ МЕТОДОЛОГІЙ

УДК 330.341.1

Господинюк К. Є.

Магістрант 2 року навчання
факультету менеджменту і маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано приклади міжнародного досвіду управління стартапами із застосуванням методологій PRINCE2 (Projects In Controlled Enverонments), Scrum, Kanban, P2M та Lean Startup.*

Ключові слова: *підприємство, стартап, інновації, інвестиції, менеджмент, методологія управління, управління стартапами, PRINCE2, Scrum, Kanban, P2M, Lean Startup.*

Аннотация. *Проанализированы примеры международного опыта управления стартапами с применением методологий PRINCE2 (Projects In Controlled Enverонments), Scrum, Kanban, P2M и Lean Startup.*

Ключевые слова: *предприятие, стартап, инновации, инвестиции, менеджмент, методология управления, управления стартапами, PRINCE2, Scrum, Kanban, P2M, Lean Startup.*

Annotation. *Examples of international experience in managing start-ups using PRINCE2 (Projects In Controlled Enverонments), Scrum, Kanban, P2M and Lean Startup are analyzed.*

Keywords: *enterprise, start-up, innovation, investment, management, management methodology, start-up management, PRINCE2, Scrum, Kanban, P2M, Lean Startup.*

За сучасних умов ключовим напрямком досягнення економічного зростання та підвищення якості життя населення є розвиток інноваційної діяльності, яка бере свій початок у інноваційному підприємництві, а саме в інноваційних стартапах. Стартап – це не тільки продукт, а ще й підприємство, якому потрібний менеджмент нового типу, спеціально адаптований до умов надзвичайної невизначеності.

Дослідженням питань управління стартапами займаються зарубіжні та вітчизняні науковці, серед них Тіль П., Дорф Б., Коен Д., Фелд Б., Рис Е., Івашова Н. В., Стельмащук А. М., Наумчук Ю. А., Шевченко О. М. та ін. Так, Рис Е. пропонує власну методику управління стартапами, що дозволяє швидко оцінити потребу споживачів у нових продуктах та створити власний успішний бізнес.

Метою написання статті є вивчення міжнародного досвіду застосування різних методологій управління стартапами, а також порівняльний аналіз цих методологій.

Час і практичний досвід всесвітньо відомих міжнародних компаній дають відповідь на питання, які методології управління працюють краще.

Японія – країна, яку слушно вважають передовою з точки зору технологічності виробництва. Саме тут методологія Kanban виявила себе вповні, зробивши Toyota найбільшою автомобілебудівною компанією світу. Kanban – методологія управління розробкою, яка реалізує принцип «точно в строк» і сприяє рівномірному розподілу навантаження між розробниками [4]. На заводах Toyota картки Kanban використовують скрізь, щоб не захаращувати склади та робочі місця заздалегідь створеними запчастинами.

Розглянемо для прикладу процес установки дверей на Toyota Corolla. Близько робочого місця міститься пачка з десяти дверей. Їх по черзі встановлюють на нові машини і, коли в пачці залишається п'ять дверей, це означає, що час замовляти нові. Робочий бере картку Kanban, пише на ній замовлення на десять дверей і відносить тому, хто робить двері. Це означає, що він їх зробить якраз до того моменту, коли у першого робочого закінчаться п'ять дверей, що залишилися. Саме так і відбувається: коли встановлено останні двері, прибуває пачка з десяти нових дверей. І так постійно: нові двері замовляють заздалегідь, але тільки тоді, коли вони потрібні. Така система діє на всьому заводі, ніде немає складів, де запчастини лежать тижнями й місяцями. Усі працюють тільки за запитом і виробляють саме стільки запчастин, скільки замовлено. Якщо раптом замовлень стало більше або менше, система легко підлаштовується під зміни.

Основне завдання карток Kanban у цій системі – зменшувати кількість виконуваної на певний момент роботи. Наприклад, на всю виробничу лінію може бути виділено рівно десять карток для дверей. Це означає, що на кожну мить на лінії не більше десяти готових дверей. Коли замовляти нові двері і скільки – завдання того, хто їх встанов-

© Господинюк К. Є., 2017

лює. Тільки він знає потреби, і тільки він може надавати замовлення виробнику дверей, але він завжди обмежений числом «десять» [2].

Зрозуміти масштаб ефективності методології допоможе приклад. Переналагодження 1000-тонного преса на заводі Toyota тривало чотири години. Після першого етапу робіт з оптимізації цей процес став тривати півтори години. Остаточно час переналагодження вдалося скоротити до трьох хвилин [1; 2]. Ймовірно, саме тому компанія посідає дев'яте місце в Fortune Global 500 (2015 р.).

Однак, далеко не всі японські методології виявилися настільки ж ефективними. Методологія P2M, яка офіційно підтримується урядом України, показала зовсім інші результати. Основний принцип, якого дотримується методологія, – розгляд стартапу з точки зору створення нової цінності.

У всьому світі широко відомі вироби під маркою «Panasonic», вироблені корпорацією Matsushita, – транснаціональним гігантом, виробником аудіо- та відеоапаратури, електроприладів, мобільних телефонів і комунікаційного устаткування. У корпорації Matsushita тричі проводилися навчальні курси з P2M, на яких за розширеною програмою навчалися вищі адміністратори та старші менеджери. Компанія намагалася підкреслити цінність цифрових фотоапаратів, але вже 15 років зазнає збитків і демонструє впертість в опорі інноваціям [8].

Цікавим є досвід Європи в управлінні інноваціями. Компанія Lego – одна із найвідоміших у світі. Щоб залишатися на вершині в надзвичайно мінливому світі, такому бренду потрібні інновації. Lego – це 80-річна організація, у якій 17000 осіб працюють над проектуванням, виробництвом і маркетингом фізичних іграшок. Як і більшість організацій, Lego намагається адаптуватися до прискореного темпу цифрового світу – світу, де зміни постійні, а Scrum-розробка стає нормою.

Методологія Scrum дозволяє вирішувати такі проблеми, як відсутність злагодженої роботи всередині команди, невиконання планів, дублювання завдань усередині підрозділів. Орієнтація на клієнта в цьому аспекті – на першому місці, так само, як і взаємодія з користувачем під час планування та виконання проекту. Відмінною рисою цього підходу є оперативність реагування на зміни вимог і швидка адаптація до них [5].

Методологія Scrum дозволяє проводити наради, на яких присутні всі команди розробки Digital Solutions (150 осіб), керівники, безліч клієнтів і зацікавлених осіб, а також цікаві відвідувачі. Кожні два місяці на нараді демонструють відеозвіт. Відео не замінює зворотний зв'язок, але дає повноцінний огляд, мотивує та демонструє всім, що і для чого робить компанія. Під час перерви учасники оцінюють кожний виступ на дошці зворотного зв'язку за шкалою від 1 до 5. Поруч із оцінками є коментарії щодо того, як можна було б поліпшити виступ наступного разу.

Подібний підхід дозволяє почути ідеї кожного, щоб одразу оцінити їх реакцією аудиторії. Lego знайшли свій ефективний підхід до інновацій [5; 6].

Ще одна європейська методологія зарекомендувала себе на найвищому рівні за рахунок безперервної роботи над зворотним зв'язком.

PRINCE2 – головний стандарт проектного менеджменту у Великій Британії. Його також із успіхом застосовують у США, Канаді, Австралії, країнах Європи. PRINCE2 (Projects In Controlled Enveronments) – методологія управління, яка охоплює набір інтрументів щодо організації та контролю стартапів, дає чіткі інструкції від початку і до кінця за всіма аспектам протягом усього життєвого циклу проекту. Метод управління PRINCE2 визначає організацію, управління й контроль над виконанням проектів [4; 6].

Порт Роттердама – найбільший в Європі, але він зіткнувся із проблемою браку місця, коли вантажообіг тільки зростав. У результаті завдяки застосуванню методології PRINCE2 побудовано штучний острів площею 2000 га і вартістю 2 млрд євро на рік раніше терміну. Так, застосування PRINCE2 дозволило закінчити проект швидше ніж було заплановано, до того ж за менших витрат на реалізацію.

США має свої розробки щдо методологій управління стартапами. Йдеться про Lean Startup, яка дозволяє інноваціям зростати за мінімальних часових і фінансових ризиках. В основі методології – бережливе виробництво, сутність якого є максимальне запобігання ризикам і адаптація маркетингової стратегії шляхом попереднього виходу на ринок для постійного поліпшення продукту. Оскільки швидкість є єдиною перевагою стартапу, важливо якомога швидше інтегрувати свої гіпотези, бо все, що відбувається під час розробки, – це експерименти [4; 6].

Новий стартап під назвою Path створили досвідчені підприємці з Кремнієвої долини Дейв Марін і Дастін Міро. У 2010 р. вони вирішили випустити мінімально робочий продукт (MVP). Зворотний зв'язок є основною метою на цьому етапі, яку засновники реалізували з початку. Мета Path – створити персоналізовану соціальну мережу, що підтримує високу якість контактів протягом тривалого часу. Усі особисті дані при цьому видно кому завгодно: колишнім співробітникам, шкільним друзям, родичам і колегам. Але така кількість контактів і така відкритість не викликають бажання ділитися подробицями приватного життя.

Path запропонувала незвичний підхід. Стартап звів кількість можливих контактів до 50, керуючись ідеями антрополога Робіна Данбар з Оксфорда. Його дослідження засвідчують, що в будь-який момент часу кількість значущих особистісних відносин у житті людини не перевищує 50. Клієнтам сподобалася «камерність» нової мережі,

і вони просили додати опції, яких не було в первісному плані продукту, у тому числі можливість поділитися враженнями про розміщені на сторінках фотографії друзів, а також можливість ділитися відеозаписами.

Методологія Lean Startup запустила мінімально робочий продукт і швидко себе зарекомендувала як ефективна. Нещодавно компанія залучила 8,5 млн дол. венчурного капіталу і відхилила пропозицію компанії Google, яка хотіла купити новий сервіс за 100 млн дол. [5].

Таким чином, з п'яти найвідоміших методологій управління стартапами в інноваційній діяльності, які встигли добре продемонструвати себе у справі, чотири зарекомендували себе як ефективні та привели своїх послідовників до успіху. Зауважимо, що дослідження міжнародного досвіду застосування методологій для управління стартапами дає підстави визначити відмінності між сферами застосування методологій. Для успішного управління інноваціями всередині виробництва ідеально підходить Kanban. Для надійної реалізації масштабних будівельних і IT-проектів із масштабним фінансуванням – PRINCE2. Для постійного розвитку нових ідей усередині брендів – Scrum, а Lean Startup виявився ідеальним рішенням для запуску інновацій з нуля.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Верещагіна Г. В.

Література: 1. Toyota. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/Toyota. **2.** Сигео Синго. Изучение производственной системы Тойоты с точки зрения организации производства. М. : Институт комплексных стратегических исследований, 2006. 312 с. **3.** Канбан в IT // Хабр. URL: https://habrahabr.ru/post/64997. **4.** Методология управления проектами PRINCE/PRINCE2. URL: http://www.r-p-c.ru/resheniya/metodologiya-upravleniya-proektami-princeprince2.html. **5.** Петренко В. А., Демьяненко Н. Г., Крюкова А. А. Методология управления стартап-проектами. *Проблемы экономики и менеджмента.* 2017. № 2. С. 109–114. **6.** Рис Э. Бизнес с нуля. Метод Lean Startup для быстрого тестирования идей и выбора бизнес-модели / пер. с англ. А. Стативка. М. : Альпина Паблишер, 2016. 258 с. **7.** Совместное планирование. URL: http://www.project-blog.ru/?p=3492. **8.** Panasonic. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/Panasonic. **9.** PRINCE2. Британский принц проектного менеджмента. URL: https://worksection.com/blog/prince2.html.

ОГЛЯД МЕТОДОЛОГІЙ УПРАВЛІННЯ СТАРТАПАМИ В ІННОВАЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 330.341.1

Господинюк К. Є.

Магістрант 2 року навчання
факультету менеджменту і маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано основні методології управління стартапами в інноваційній діяльності. Обґрунтовано, що за умов невизначеності середовища для забезпечення життєздатності підприємства необхідним є адаптоване управління стартапами.*

Ключові слова: *економіка, підприємство, стартап, інновації, інвестиції, інноваційна діяльність, менеджмент, методологія управління, управління стартапами, конкурентоспроможність.*

Аннотация. *Проанализированы основные методологии управления стартапами в инновационной деятельности. Обосновано, что в условиях неопределенности среды для обеспечения жизнеспособности предприятия необходимо адаптированное управление стартапами.*

Ключевые слова: *экономика, предприятие, стартап, инновации, инвестиции, инновационная деятельность, менеджмент, методология управления, управление стартапами, конкурентоспособность.*

© Господинюк К. Є., 2017

Annotation. *The main methodologies of managing startups in innovative diyality are analyzed. It is argued that in conditions of uncertainty of the environment, to ensure the viability of the enterprise, it is necessary to adapt the startup management.*

Keywords: *economy, enterprise, start-up, innovation, investment, management, management methodology, start-up management, competitiveness.*

Створення стартапів забезпечує реалізацію інноваційних проектів, виробництво інноваційних продуктів і послуг, трансфер і комерціалізацію інновацій, подолання науково-технологічного відставання, сприяє становленню високотехнологічного бізнесу. Основною проблемою становлення стартапу є менеджмент: відсутність уніфікованого підходу в управлінні є зумовленою інноваційністю стартап-проектів. Слід або придумати нову концепцію, або розглянути вже відомий підхід, але під новим ракурсом, із поправками на всі особливості стартапу.

Дослідженням питань управління стартапами займаються зарубіжні науковці, серед них Тіль П., Дорф Б., Рис Е., Коен Д., Фелд Б. та ін. Так, Рис Е. пропонує власну методику управління стартапами, що дозволяє швидко оцінити потребу споживачів у нових продуктах і створити власний успішний бізнес [3].

Метою написання статті є вивчення методологій управління стартапами, а також визначення найефективніших серед них.

Нині інноваційна діяльність є основним стрижнем зміцнення підприємства за умов жорсткої конкуренції. Інноваційна діяльність має забезпечувати сталий економічний розвиток, підвищення конкурентоспроможності виготовленої підприємством продукції та послуг, що надаються.

Інновації, на основі яких будують свій бізнес стартапи, можуть бути як глобальними, тобто бути інноваціями в усьому світі, так і локальними – бути інновацією в окремо взятій країні, але при цьому в інших країнах ця технологія вже не є інноваційною.

Стартап (Start-up), стартап-компанія – це недавно створена компанія (можливо, ще не зареєстрована офіційно, але планує стати офіційною), яка будує свій бізнес на основі інновації або інноваційних технологій, володіє обмеженим набором ресурсів і не вийшла на ринок або ледь почала на нього виходити [1].

Дуже багато стартап-проектів зазнають невдачі, основною причиною чого є те, що кінцевий продукт не знаходить свого споживача. Важливою проблемою є неправильне визначення фінансової стратегії: саме цей фактор часто стоїть за припиненням існування стартапу на середині розробки.

Управління стартап-проектами є важливим для виживання й отримання конкурентних переваг на ринку. За відсутності певної концепції управління стартапи, особливо великі, рідко завершуються вчасно й у межах прийнятної вартості. Правильно підібрана методологія веде групу розробників через керовані, популярні набори дій та інструментів, спрямованих на досягнення бажаних результатів.

Існують чимало методологій управління стартапами, розглянемо п'ять основних.

PRINCE2 – методологія зі структурованим підходом до управління проектами. Це метод управління проектами в межах чітко визначеної структури. PRINCE2 описує процедури для координації діяльності команди проекту у процесі розробки та контролю, а також процедури, які є застосовуваними за зміни проекту. У методі кожний процес визначається зі своїми основними входами і виходами, і з конкретними цілями та заходами, які здійснюватимуться, що автоматично контролює будь-які відхилення від плану. За рахунок поділу процесів на керовані етапи метод надає можливості для ефективного управління ресурсами [5].

Основними особливостями PRINCE2 є:

- планування, засноване на продуктовому підході;
- поділ проекту на керовані та контрольовані стадії;
- гнучкість щодо масштабів проекту;
- певна організаційна структура команди управління проектом [5].

Основним недоліком є відсутність будь-якого регламентування з боку методології підходів до управління контрактами поставок, учасниками проекту та іншими процесами, які були винесені за рамки: кожен менеджер проекту вибирає власні методи і підходи до цієї роботи [5].

На відміну від PRINCE2, методологія Scrum орієнтована тільки на IT-проекти. Scrum – це набір принципів, на яких будується процес розробки, що дозволяє у жорстко фіксовані й незначні за часом ітерації, звані спринтами, надавати кінцевому користувачу працююче програмне забезпечення із новими можливостями, для яких визначено найбільший пріоритет. Можливості програмного забезпечення до реалізації в черговому спринті визначаються на початку спринту, на етапі планування і не можуть змінюватися на всьому його протязі. Строго фіксована тривалість спринту надає процесу розробки передбачуваності й гнучкості [6].

Під спринтом розуміють обробку багаторазово повторюваних на різних етапах даних, припускаючи, що за допомогою подальшого спринту команда отримуватиме ефективніший результат.

Порівняно із Scrum методологія Kanban, яку було розроблено в Японії в 1953 р., м'якше підходить до обмеження в часі спринтів, також у ній відсутні ролі, крім власника проекту. Метод управління Kanban дозволяє виконувати відразу кілька завдань, тим самим виділяючи пріоритетні. Kanban – методологія управління розробкою, що реалізує принцип «точно в строк» і сприяє рівномірному розподілу навантаження між розробниками. Така концепція управління добре працює в стартапах, у яких немає чіткого плану [2].

P2M – японський стандарт управління проектами та програмами, зорієнтованими на інновації в розвитку організації. Основний принцип, якого дотримується методологія, – розгляд стартапу з точки зору створення нової цінності. P2M проект – це зобов'язання створити цінність, засновану на місії проекту, яке має бути завершено у визначений період у межах узгоджених часу, ресурсів та умов експлуатації. Будь-який проект розпочинається з визначення його місії. Це відрізняє P2M від інших стандартів управління проектами, де зазвичай розпочинають з визначення цілей [4].

Методологія P2M в Україні користується всебічною підтримкою з боку уряду. Міністерство фінансів України за допомогою найвідоміших японських професорів просуває знання та технології P2M у регіонах і великих організаціях [4].

Методологія Lean Startup, розроблена в 2011 р. Еріком Рисом, стала справжнім проривом у сфері інноваційних розробок. В основі методології – бережливе виробництво, сутність якого полягає в максимальному запобіганні ризикам і адаптації маркетингової стратегії шляхом попереднього виходу на ринок для постійного поліпшення продукту. Завдання цієї методології полягає в тому, щоб допомогти менеджерам стартапу уникнути значних фінансових витрат і витрат робочого часу, створюючи продукт, який не знайде свого споживача [3].

Оскільки швидкість є єдиною перевагою стартапу, важливо якомога швидше інтегрувати свої гіпотези, бо все, що відбувається під час розробки, – це експерименти.

Щоб розпочати отримувати відповіді, повинен мати місце MVP – Minimal Viable Product (мінімально цінний продукт). Це реалізація мінімально необхідного функціоналу, який може надати цінності клієнту.

У табл. 1 подано переваги та недоліки застосовуваних методологій управління стартапами [1–6].

Таблиця 1

Порівняльна характеристика методологій управління стартапами

Методологія	Переваги	Недоліки
PRINCE2	Структурований підхід; автоматичний контроль відхилень від плану; ефективне управління ресурсами	Відсутність регламентування підходів до управління контрактами поставок учасниками проекту
Scrum	Швидкий запуск проекту з мінімально можливим бюджетом; можливість вносити корективи у технічне завдання у процесі реалізації проекту	Складнощі в процесі укладанні договорів; велика кількість винятків; вузька спеціалізація методів
Kanban	Висока якість продукції на всіх стадіях виробничого процесу; відсутні чіткі дедлайни	Не придатний для жорстких дедлайнів
P2M	Підвищення рентабельності за рахунок скорочення витрат; орієнтація на кінцевий фінансовий результат	Не передбачає зміни культури організації та стилю управління; висока вартість навчання корпоративного клієнта
Lean Startup	Створення мінімально життєздатного продукту; швидкі інтеграції; інструменти з відкритим вихідним кодом	Безперервне інтегрування спричиняє спаду результативності команди

Порівнюючи ці методології, можна зробити висновок, що найефективнішою для управління стартап-проектом є концепція Lean Startup. Ця методологія швидко отримала визнання і стала застосовуватися стартаперами. Концепція заснована на простих принципах, надає можливості для застосування не тільки досвідченим групам розробників, а і командам, які тільки розпочинають розвиватися у цьому напрямку.

Таким чином, у процесі розробки стартапу важливо розуміти, що все у світі існує в комплексі, використання однієї методології замало. Управління має бути простим незалежно від розміру тимчасової організації. Кожна компанія повинна обрати найефективнішу методологію конкретно для себе, таку, що є максимально придатною для запланованої бізнес-ідеї.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Верещагіна Г. В.

Література: 1. Головинов О. Н., Дмитриченко Л. А. Стартап как форма развития малой инновационной предпринимательской деятельности. *Экономика, управление и инвестиции.* 2015. № 3. С. 123–131. **2.** Методология Kanban: введение // Хабр. URL: https://habr.com/post/230725. **3.** Рис Э. Бизнес с нуля. Метод Lean Startup для быстрого тестирования идей и выбора бизнес-модели / пер. с англ. А. Стативка. М. : Альпина Паблишер, 2016. 258 с. **4.** P2M: ценностно-ориентированный подход к управлению инновационными программами и проектами // Правила игры. URL: https://rulesplay.ru/articles/p2m-tsennostno-orientirovannyy-podkhod. **5.** PRINCE2. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/PRINCE2. **6.** Гибкая методология разработки «Scrum» // Хабр. URL: https://habr.com/post/247319.

УПРОВАДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УРЕГУЛЮВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

УДК 338.28

Опаріна О. В.
Гречка В. М.

Студенти 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано державну інноваційну політику України. Висвітлено питання стосовно впровадження інноваційної політики у національну економіку країни. Конкретизовано напрями модернізації економіки України, запропоновано заходи та методи державної політики.*

Ключові слова: *економіка, підприємство, інновації, інноваційна діяльність, менеджмент, технології, інформаційні технології, науково-технічний прогрес.*

Аннотация. *Проанализирована государственная инновационная политика Украины. Освещены вопросы внедрения инновационной политики в национальную экономику страны. Конкретизированы направления модернизации экономики Украины, предложены меры и методы государственной политики.*

Ключевые слова: *экономика, предприятие, инновации, инновационная деятельность, менеджмент, технологии, информационные технологии, научно-технический прогресс.*

Annotation. *The state innovation policy of Ukraine is analyzed. The issues of introduction of innovation policy into the national economy of the country are highlighted. The directions of modernization of the Ukrainian economy are specified, and measures and methods of state policy are proposed.*

Keywords: *economy, enterprise, innovation, management, technology, information technology, scientific and technical progress.*

На сьогодні Україна пройшла етап закладання фундаменту ринкової економіки, втілила до життя соціально-економічні трансформаційні перетворення й отримала визнання світовим співтовариством. Разом із тим вплив світової фінансово-економічної кризи, посилений політичною нестабільністю, загальмував розвиток національної економіки.

Дослідженням проблем, пов'язаних із веденням інноваційної політики, займалися Шамілєва *Л. Л.*, Гаман М. В., Ляшенко В. І., Мірошник В. М. та ін.

© Опаріна О. В., Гречка В. М., 2017

Обраний Україною напрям розвитку – вектор інтеграції до Європейського Союзу та світового співтовариства через широке міжнародне співробітництво. Прагненням увійти у коло технологічно й економічно розвинених країн світу зумовлено необхідність створення власної системи національної економіки із урахуванням теоретико-методологічних обґрунтувань і світового досвіду досягнень передових країн світу.

Розвинені економічно і технологічно країни перейшли до нового етапу свого розвитку – інноваційного. Характерними особливостями цього етапу є широкомасштабне впровадження до виробничого процесу науково-технічних розробок і трансфер високопродуктивних технологій задля їх комерціалізації, що, у свою чергу, сприяє прогресивним технологічним змінам у реальному секторі економіки, підвищенню конкурентоспроможності національної економіки в цілому [2].

Україні необхідний перехід економіки на інноваційний напрям розвитку – це визнана точка зору прогресивної частини суспільства. Багато хто вважає, що для України існує перспектива стати сировинним придатком світової економіки, тому на високих рівнях постійно йдеться про необхідність створення власного інноваційного продукту, конкурентоспроможного на світових ринках. На сьогодні його немає, і цей факт не дозволяє говорити про сформовану систему економічної безпеки та можливість завоювання суттєвіших позицій у світовому просторі. Усе це спричиняє послаблення економічної безпеки країни.

Україна займає малопомітне місце на світових ринках високотехнологічної продукції. Граничне значення показника економічної безпеки країни – частка в експорті високотехнологічної продукції в світовій практиці становить 10–15 % на рік, для України значення цього показника в 2015 р. перебувало в межах 1 % [3]. На її частку припадає лише 0,8 % світового експорту повітряних і космічних апаратів (у 67 разів менше, ніж у США), менше 0,1 % – фармацевтичних продуктів, 0,01 % – продуктів біотехнічної промисловості, 0,02 % – електронно-обчислювальної та офісної техніки, 0,1 % – телекомунікаційного обладнання. Виділяють чотири основні узгоджені групи економічних інновацій (рис. 1) [3].

Незважаючи на негативні значення показників, у країні зберігається досить серйозний науковий потенціал. Хоча він і ослаблений державною політикою попередніх 20 років, але все ще на багато що здатний, про що свідчать успіхи багатьох українських науковців і визнання їх доробку у світі.

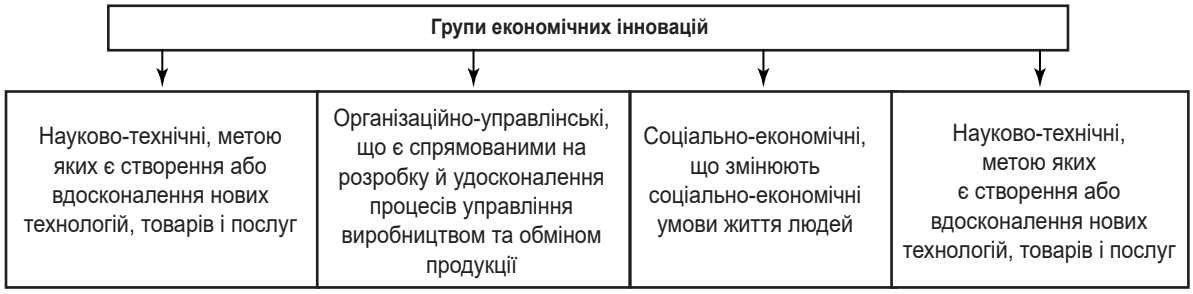

Рис. 1. **Групи економічних інновацій**

Вітчизняні інноваційні розробки у сфері атомної енергії вже затребувані практикою й отримали визнання за кордоном. Фахівці ДП «Енергоатом» і «Харківський фізико-технічний інститут» у 2014 р. завершили чотирирічну дослідно-промислову експлуатацію першої партії тепловидільних збірок виготовлення фірми Westinghouse. Фахівцями НАН України розроблено технологічні регламенти для забезпечення дієвого та нешкідливого спалювання вугілля, імпортованого з Південно-Африканської Республіки, який за власними характеристиками істотно відрізняється від проектного для районних котлів. Це дає можливість цілком застосувати закуплене пальне і благополучно минути опалювальний сезон 2014–2015 рр. Фінансовий ефект перевищив 4 млн дол. США. Розроблено технології та оснащення для прогнозування роботи енергосистем, що забезпечують стабільність функціонування Об'єднаної енергетичної системи (ОЕС) України [3].

Крім того, у 2015 р. проведено дослідження задля забезпечення сталості напруги найбільш напружених перетинів ОЕС України. Технологію й обладнання для електричного зварювання м'яких живих тканин розроблено фахівцями НАН України спільно з установами медичного профілю. Уже освоєно понад 150 різних хірургічних методик, успішно виконано майже 200 тис. хірургічних операцій. Науковці Інституту проблем реєстрації інформації у співпраці з колегами з інститутів монокристалів, фізики напівпровідників і проблем матеріалознавства НАН України створили перший у світі сапфіровий оптичний диск для «вічного» зберігання інформації. За участю науковців Інституту газу НАНУ в Київській області реалізовано перший в Україні комплексний проект збору та переробки звалищного газу на електроенергію потужністю 2 МВт. Широке впровадження розроблених технологій на великих полігонах твердих побутових відходів України дасть змогу щороку заміщати 0,5 млрд кубометрів природного газу.

Муніципальна інноваційна політика в базисних галузях економіки передусім є орієнтованою на прискорене освоєння українських та зарубіжних технологічних досягнень і відтворення природних ресурсів: мінеральної сировини, питних і промислових вод, флори та фауни та ін. [3].

Насиченість науковими кадрами в Україні – 6 осіб на 1 тис. економічно активного населення, тоді як у Фінляндії – 15,4, Японії – 11, США – 9,7, Південній Кореї – 9,5, Франції – 8,3 і навіть в Росії – 6,7. Частка жінок-дослідників в українській науці: 2013 р. – 44,8 %, 2014 р. – 45 %, 2015 р. – 45,5 % [2].

У табл. 1 подано дані щодо державних витрат на одного дослідника в 2015 р. [3].

Таблиця 1

Державні витрати на одного дослідника, 2015 р.

Країна	Тис. дол.
США	260
Німеччина	245
Австрія	232
Англія	215
Японія	208
Франція	205
Індія	127
Китай	74
Росія	60
Україна	8,0

Питома вага витрат державного бюджету на виконання науково-технічних робіт за досліджуваний період знизилася на 0,03 п. п. і у 2013 р. становила 0,35 %. Для гарантії науково-технічної безпеки країни значення показника має бути в межах 1,7–2 % [3].

В економічно і технологічно розвинених країнах світу інноваційна діяльність забезпечує постійне зростання обсягу валового внутрішнього продукту, зростання продуктивності праці та конкурентоспроможність національної економіки, а разом це дозволяє впроваджувати високі соціальні стандарти для населення. Для реалізації інноваційної політики поліпшується система зворотних фінансування інноваційних планів і прикладних розробок, вироблених за рахунок коштів бюджету на конкурсній основі. За умов обмежених можливостей бюджетного фінансування збільшується актуальність залучення коштів із додаткових джерел: власних коштів організацій, особистих вкладень, коштів позабюджетних фондів, позикових коштів міжнародних кредитно-фінансових організацій [4].

На сучасному етапі в більшості держав, і в Україні зокрема, відбувається перехід до інноваційної економіки, яка ґрунтується на дієвій системі розробки й упровадження нових технологічних висновків у різні сфери роботи. Час, коли найважливішу роль відігравала наявність природних ресурсів, завершується, вирішального значення набуває спроможність максимально дієво їх застосувати задля прискорення технологічного становлення. Закінчується етап виготовлення, заснованого на застосуванні дешевої некваліфікованої праці. Найголовнішим ресурсом стає людина, її спроможність розуміти та втілювати до життя інновації.

Сучасна наука розглядає як інновації і проблеми організації й управління виробництвом, де існує можливість зекономити величезні матеріальні ресурси і час прийняття рішень. Стратегічною метою становлення інноваційної роботи та формування інноваційної економіки в нашій країні на найближчі роки є всеохоплююче забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних виробництв і земель на світовому рівні. Це вимагає проведення структурної модернізації економіки держави, техніко-технологічного переозброєння виробництва, боротьби з тіньовою економікою, криміналізацією та корупцією, розробку дієвого законодавства у сфері фінансової та інноваційної роботи.

За сучасних умов стратегічну основу сталого економічного розвитку формує саме динамізм інноваційно-інвестиційних процесів. Тому пріоритетом економічної політики всіх розвинених держав є інноваційна політика, спрямована на створення інституційних та фінансово-економічних засад стимулювання й підтримки розвитку інноваційної діяльності на базі новітніх досягнень науково-технічного прогресу в країні і світі.

Держава має бути зацікавлена в модернізації економіки. Спираючись на державні корпорації та інші державні інститути, вона намагається підштовхнути інноваційну активність суспільства, однак, такого роду зусилля без реального попиту з боку економічних агентів не можуть бути ефективними.

Структурна економічна криза є найбільш сприятливим періодом для кардинальних змін інноваційного характеру. Тому додатково до заходів прямої державної підтримки, таких як розвиток малого і середнього інноваційного бізнесу, інноваційної діяльності в організаціях, комерціалізації технологій і наукомісткої продукції, підготовки управлінських кадрів і кадрів науково-технічних фахівців у сфері інноваційної діяльності для реалізації

інноваційної політики, розвитку інноваційної інфраструктури та ресурсної бази інноваційної діяльності, стимулювання наукової, освітньої та комерційної діяльності, спрямованої на залучення молоді в інноваційну діяльність і створення високотехнологічних робочих місць, необхідно активніше розвивати непрямі методи: політику в галузі ціноутворення, податкову політику, амортизаційну політику, інвестиційні податкові знижки, сприяння розвитку сприятливої інноваційної інфраструктури, заходи для підтримання сприятливого інноваційного клімату для іноземних інвестицій, удосконалення законодавства в інноваційній сфері, правового захисту інтелектуальної власності, які змінюють бізнес-середовище і активізують прагнення підприємців до інноваційної діяльності.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Доброскок Ю. Б.

Література: 1. Про схвалення Концепції Загальнодержавної цільової економічної програми розвитку промисловості на період до 2020 року : Закон України від 17.07.2013 № 603-р // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/603-2013-%D1%80. **2.** Мірошник В. М. Стратегічне планування інноваційного розвитку високотехнологічних галузей. *Фінанси України.* 2004. № 11. С. 84–88. **3.** Пирожков С. І. Методичні рекомендації щодо оцінки рівня економічної безпеки України / за ред. С. І. Пирожкова. Київ : НІПМБ, 2003. 42 с. **4.** Конюхов А. В. Влияние инноваций на экономическую безопасность и конкурентоспособность государства. *Вестник Российской академии естественных наук.* 2010. № 1. С. 224–227. **5.** Шамилева Л. Л. Статистическое моделирование и прогнозирование : учебное пособие. Донецк : Каштан, 2008. 310 с.

ОСОБЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА

УДК 658.589:338.439

Грибко Я. В.

Магістрант 2 року навчання
факультету менеджменту і маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Визначено роль інновацій та інноваційного розвитку у діяльності сучасних підприємств. Проаналізовано особливості інноваційного розвитку вітчизняних підприємств ресторанного господарства. Досліджено основні причини, що заважають повноцінному інноваційному розвитку вітчизняних підприємств ресторанного господарства.*

Ключові слова: *економіка, підприємство, організація, ресторанне господарство, інновації, інвестиції, інноваційна діяльність, менеджмент.*

Аннотация. *Определена роль инноваций и инновационного развития в деятельности современных предприятий. Проанализированы особенности инновационного развития отечественных предприятий ресторанного хозяйства. Исследованы основные причины, мешающие полноценному инновационному развитию отечественных предприятий ресторанного хозяйства.*

Ключевые слова: *экономика, предприятие, организация, ресторанное хозяйство, инновации, инвестиции, инновационная деятельность, менеджмент.*

Annotation. *The role of innovation and innovative development in the activities of modern enterprises is defined. Features of innovative development of domestic enterprises of restaurant economy are analyzed. The main reasons that prevent the full-fledged innovative development of domestic restaurant business enterprises are investigated.*

© Грибко Я. В., 2017

Keywords: *economy, enterprise, organization, public catering, innovations, investments, innovative activity, management.*

За сучасних економічних умов усім вітчизняним підприємствам, щоб ефективно проводити свою діяльність і розвиватися, необхідно вміти швидко пристосовуватися до змін зовнішнього середовища. На сьогодні здатність до швидкої адаптації є важливою конкурентною перевагою вітчизняних підприємств. Лише ті підприємства, які навчилися розвиватися із урахуванням сучасних умов і вимог, залишаються на плаву та є прибутковими. Усе це може забезпечити підприємству лише інноваційний розвиток.

Особливо важливим є інноваційний розвиток для підприємств ресторанного господарства, де протягом останніх років конкуренція тільки зростає. Саме тому підприємства ресторанного господарства у своїй діяльності намагаються використовувати різні нетрадиційні підходи до залучення нових клієнтів та утримання наявних. Тому на сьогоднішній день дослідження особливостей інноваційного розвитку вітчизняних підприємств ресторанного господарства є досить актуальним.

Дослідженням питань організації інноваційного розвитку підприємства займаються Гринько Т. В., Ілляшенко С. М., Кахович О. О., Комеліна О. В., Ястремська О. М. та ін. Науковці розглядають теоретичні основи інновацій, принципи та механізми формування й регулювання інноваційних процесів, оцінки ефективності інноваційних проектів, фінансування та стимулювання інноваційних процесів. Однак, у цих працях не приділено належної уваги питанню інноваційного розвитку підприємств саме ресторанного господарства, чим зумовлено актуальність і необхідність цього дослідження.

Метою написання статті є визначення особливостей інноваційного розвитку вітчизняних підприємств ресторанного господарства.

За сучасних умов стабільне функціонування вітчизняних підприємств ресторанного господарства на ринку можливе лише за постійного вдосконалення всіх процесів господарювання, створення нових конкурентних переваг і підвищення конкурентоспроможності. Усе це можливе лише у разі орієнтації підприємства на інноваційний розвиток [1].

Інноваційний розвиток підприємства спрямований на досягнення значних позитивних результатів функціонування за рахунок широкого впровадження інновацій, у основі яких лежить постійний безупинний пошук нових засобів і сфер реалізації потенціалу підприємства за нестабільних ринкових умов.

Перехід вітчизняних підприємств ресторанного господарства на інноваційний шлях розвитку є зумовленим:

– посиленням конкурентної боротьби, намагання одержати на ринку конкурентні переваги та максимізувати прибуток;

– зростанням вимог клієнтів і споживачів;

– вивченням наукових новинок та їх упровадженням у виробничий процес задля поліпшення результатів діяльності підприємства;

– бажанням підвищити свою майстерність у ресторанній справі;

– наслідуванням діяльності найкращих європейських ресторанів;

– підтримкою та забезпеченням високого іміджу підприємства;

– постійним намаганням максимально задовольнити потреби споживачів [1; 3].

Інновації вітчизняного підприємства ресторанного господарства мають бути орієнтовані на повніше й якісніше задоволення запитів споживачів, а також отримання певного економічного ефекту у вигляді прибутку. Перехід на інноваційний шлях розвитку є важливим завдання для сучасних підприємств. Щоб інновації надавали підприємству очікувані переваги, ними потрібно управляти задля впливу на результати господарської діяльності підприємства.

Управління інноваційним розвитком охоплює стратегічні й оперативні аспекти і має бути, з одного боку, націленим на створення або оперативне залучення таких інновацій, які забезпечуватимуть збереження та зміцнення ринкових позицій підприємства у тривалій перспективі, а з іншого – на систематичну і цілеспрямовану діяльність із удосконалення існуючих технологій, прийомів і способів виконання роботи, завдяки яким триватиме життя інновацій [2].

Значну роль у процесі управління інноваційним розвитком підприємства ресторанного господарства відіграє мотивація працівників до інноваційної діяльності. Важливо, щоб абсолютно всі працівники підприємства розуміли важливість переходу його на інноваційний шлях розвитку. Тому необхідно забезпечити формування позитивного ставлення працівників до нововведень. Оскільки в процесі впровадження інноваційних технологій можуть виникнути труднощі щодо нового режиму роботи, важливою є підготовка колективу підприємства до введення інновацій, а також постійне навчання.

У результаті проведеного дослідження встановлено, що більшість вітчизняних підприємств ресторанного господарства не квапляться з переходом на інноваційний шлях розвитку. Головною проблемою є необхідність вкладення значних грошових коштів, яких на підприємствах завжди бракує, а також усвідомлення ризиків, що супроводжують інноваційну діяльність: вона потребує великих грошових вкладень, а їх окупність, як правило, відбуватиметься у довгостроковій перспективі. Усе ускладнюється ще й тим, що нині інвестиційний клімат в Україні оцінюється як ризикований. Тому власники підприємства здебільшого не охоче впроваджують інновації [2].

Стан інноваційної діяльності в Україні більшість експертів-науковців визначають як кризовий і такий, що не відповідає сучасному рівню розвитку інноваційних процесів у країнах, для яких інноваційний розвиток є ключовим вектором економічної стратегії. Згідно із статистичними даними, лише близько 19 % вітчизняних підприємств упроваджували різні інновації у своїй діяльності, із них лише 2 % належать до ресторанного бізнесу, що вказує на надзвичайно низьку інноваційну активність [3; 5].

Майже однаковою мірою заважають упроваджувати інновації низька кваліфікація персоналу, низький рівень розподілу праці, неспроможність керівників підприємств оцінити необхідність застосування нових технологій, низька організаційна культура, як правило, недостатньо сприятливий психологічний клімат на підприємстві. Однією з проблем упровадження інновацій на вітчизняних підприємствах є поглиблення економічної кризи, що є спричиненою воєнними діями, що спричинює довготривалу нестабільність і гальмування потоку інвестицій у економіку країни [3].

Дослідження інноваційної діяльності на одному з вітчизняних підприємств ресторанного господарства дозволило визначити його особливості та проблеми, а також шляхи їх вирішення. Головною проблемою інноваційного розвитку є відсутність окремого структурного підрозділу, який би займався питаннями інноваційної діяльності. На вітчизняних підприємствах ресторанного господарства відсутній керівний орган, що відповідає за інноваційну діяльність: через це інноваційною діяльністю займається спеціаліст, який не є експертом у цій сфері.

Іншою важливою проблемою є відсутність методичного керівництва на вітчизняних підприємствах ресторанного господарства, що виявляється у відсутності необхідних положень, інструкцій, які б регулювали та контролювали інноваційну діяльність.

Для вирішення цих проблем підприємствам ресторанного господарства слід звернути увагу на:

– створення окремого структурного підрозділу, який би займався планомірною інноваційною діяльністю; однак, цей шлях не є привабливим і доцільним за сучасних умов, оскільки вимагає значних фінансових вкладень на створення окремого підрозділу;

– визначення працівника, обов'язком якого стане здійснення інноваційної діяльності; цей варіант є прийнятнішим для вітчизняних підприємств ресторанного господарства [1].

Важливо в посадовій інструкції прописати основні обов'язки стосовно інноваційної діяльності підприємства, розробляти на підприємствах положення, які б регулювали інноваційну діяльність, визначали основні обов'язки учасників діяльності, цілі інноваційної діяльності та передбачали мотивацію працівників до творчої активності. Такі заходи сприятимуть значному підвищенню ефективності інноваційного розвитку на вітчизняних підприємствах ресторанного господарства.

Таким чином, інноваційний розвиток є важливим для будь-якого підприємства. Процес управління інноваційним розвитком вимагає від працівників великого обсягу знань і досвіду, а також виконання певних взаємозалежних етапів. Від ефективності процесу управління інноваційним розвитком залежить успіх чи невдача всієї діяльності підприємства ресторанного господарства. Нині інноваційний розвиток вітчизняних підприємств ресторанного господарства перебуває на досить низькому рівні через складну політико-економічна ситуацію та відсутність на підприємствах кадрів, які спеціалізуються на інноваційній діяльності. Ефективність інноваційного розвитку вітчизняних підприємств ресторанного господарства істотно залежить від обраної інноваційної стратегії, що і стане предметом подальших досліджень

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Омелаєнко Н. М.

Література: 1. Гринько Т. В., Максімчук О. С. Проблеми та перспективи інноваційного розвитку вітчизняних підприємств сфери послуг. *Проблеми економіки.* 2015. № 1. С. 255–260. **2.** Ілляшенко С. М. Інноваційний менеджмент : підручник. Суми : Університетська книга, 2010. 334 с. **3.** Кахович О. О., Ковриженко А. Ю. Інновації та управління інноваційним розвитком суб'єкта господарювання. *Ефективна економіка.* 2015. № 2. С. 85–92. **4.** Комеліна О. В., Чайкіна А. О., Корабельнікова Т. А. Сучасні аспекти розвитку інноваційних технологій на малих будівельних підприємствах. *Економіка та суспільство.* 2016. № 6. С. 173–177. **5.** Статистичний щорічник України за 2015 р. URL: https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publ1_u.htm. **6.** Ястремська О. М., Верещагіна Г. В.

Управління інноваційною діяльністю : монографія / за ред. О. М. Ястремської, Г. В. Верещагіної. Харків : ІНЖЕК, 2010. 404 с.

ОПТИМІЗАЦІЯ ПЛАНУ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ ПАФ «ПЕТРІВКА»

УДК 519.863:658.155-044.69

Гринь В. Ю.

Студент 2 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Із застосуванням Microsoft Excel 2010 визначено оптимальний план випуску продукції ПАФ «Петрівка» для досягнення максимального прибутку. Проведено післяоптимізаційний аналіз, деталізовано управлінські рішення, сформульовані на основі побудованих оптимізаційних моделей.*

Ключові слова: *економіка, підприємство, організація, сільське господарство, сільськогосподарська продукція, оптимізація, максимізація прибутку, регресійна модель, кореляція, автокореляція, статистична значущість.*

Аннотация. *С применением Microsoft Excel 2010 определен оптимальный план выпуска продукции ПАФ «Петровка» для достижения максимальной прибыли. Проведен послеоптимизационный анализ, детализированы управленческие решения, сформулированные на основе построенных оптимизационных моделей.*

Ключевые слова: *экономика, предприятие, организация, сельское хозяйство, сельскохозяйственная продукция, оптимизация, максимизация прибыли, регрессионная модель, корреляция, автокорреляция, статистическая значимость.*

Annotation. *With the use of Microsoft Excel 2010, the optimal plan for the production of the Petrovka Fund has been determined to achieve maximum profit. Pislaoptimization analysis has been carried out, the administrative movements formulated on the basis of the constructed optimization models have been detailed.*

Keywords: *economy, enterprise, organization, agriculture, agricultural products, optimization, profit maximization, regression model, correlation, autocorrelation, statistical significance.*

У кожній державі сільське господарство є життєво необхідною галуззю народного господарства, оскільки зачіпає інтереси практично кожної людини. Нині понад 80 % фонду споживання формується за рахунок продукції сільського господарства, її виробництво є найважливішою умовою існування людства. Для України, що стала на шлях ринкової економіки, сільське господарство має особливо важливе значення, оскільки є однією з найбільших галузей народного господарства. Про це свідчить кілька важливих макроекономічних параметрів, найістотнішим серед них є частка сільського господарства у обсязі валового внутрішнього продукту держави.

На сучасному етапі розвитку сільського господарства значну увагу слід приділяти питанню підвищення продуктивності сільськогосподарських культур, що має супроводжуватися раціональним використання затрачуваних ресурсів.

Приватна агрофірма «Петрівка» (далі – ПАФ «Петрівка») Глобинського району Полтавської області розташована у східній частині Глобинського району, за 30 км від райцентру та за 100 км від Полтави. Метою діяльності підприємства є виробництво сільськогосподарської продукції, її переробка та реалізація, насичення ринку якісними товарами й послугами, а також інші види господарської діяльності для отримання прибутку.

© Гринь В. Ю., 2017

Для дослідження виокремимо основні види продукції ПАФ «Петрівка»: вирощування пшениці озимої, кукурудзи на зерно, ячменю озимого, соняшнику, сої, цукрових буряків. Відомі обсяги запасів ресурсів, необхідних для виготовлення продукції протягом року. Знаючи норми затрат на 1 млн т продукції, можна скласти математичну модель. У табл. 1 подано вихідні дані для розв'язання оптимізаційної задачі [1].

Таблиця 1

Вихідні дані для розв'язання оптимізаційної задачі

Ресурси	Пшениця озима	Кукурудза на зерно	Ячмінь озимий	Соняшник	Соя	Цукрові буряки	Запаси
Бензин, т	3,43	8,50	0,72	3,43	3,27	0,61	19
Дизельне паливо, т	30,24	110,56	8,96	44,58	42,57	6,61	247
Мастила, ц	5,02	18,35	1,49	7,40	7,07	1,10	41
Карбамід, ц	259,80	913,14	79,01	368,22	361,56	54,59	2040
Аміачна селітра, ц	55,10	203,43	16,33	82,22	78,55	12,04	450
Інсектициди, л	20,46	150,55	5,99	24,92	21,24	58,41	285
Фунгіциди, л	89,62	659,26	26,22	112,14	93,02	255,78	1248
Гербіциди, л	637,65	4720,90	196,53	782,64	661,91	1819,96	8880
Регулятори росту, л	108,07	795,84	31,61	139,62	112,18	308,45	1505
Пестициди, л	32,16	221,87	8,82	36,73	31,77	86,08	420
Виручка від продажу продукції, тис. грн	7826,5	23678,0	1643,6	8698,1	8725,46	1107,5	

Сформулюємо математичну модель задачі. Для цього позначимо x_1 – кількість озимої пшениці, x_2 – кількість кукурудзи на зерно, x_3 – кількість озимого ячменю, x_4 – кількість соняшнику, x_5 – кількість сої, x_6 – кількість цукрових буряків; одиниці вимірювання – млн т.

Цільова функція матиме вигляд:

$$Z = 7826,5x_1 + 23678x_2 + 1643,6x_3 + 8698,1x_4 + 8725,46x_5 + 1107,5x_5 \to \max .$$

Система обмежень матиме вигляд:

$$\begin{cases} 3,43x_1 + 8,5x_2 + 0,72x_3 + 3,43x_4 + 3,27x_5 + 0,61x_6 \le 19, \\ 30,24x_1 + 110,56x_2 + 8,96x_3 + 44,58x_4 + 42,57x_5 + 6,61x_6 \le 247, \\ 5,02x_1 + 18,35x_2 + 1,49x_3 + 7,4x_4 + 7,07x_5 + 1,10x_6 \le 41, \\ 259,8x_1 + 913,14x_2 + 79,01x_3 + 368,22x_4 + 361,56x_5 + 54,59x_6 \le 2040, \\ 55,10x_1 + 203,43x_2 + 16,33x_3 + 82,22x_4 + 78,55x_5 + 12,04x_6 \le 450, \\ 20,46x_1 + 150,55x_2 + 5,99x_3 + 24,92x_4 + 21,24x_5 + 58,41x_6 \le 285, \\ 89,62x_1 + 659,26x_2 + 26,22x_3 + 112,14x_4 + 93,02x_5 + 255,78x_6 \le 1248, \\ 637,65x_1 + 4720,90x_2 + 196,53x_3 + 782,64x_4 + 661,91x_5 + 1819,96x_6 \le 8880, \\ 108,07x_1 + 795,84x_2 + 31,61x_3 + 139,62x_4 + 112,18x_5 + 308,45x_6 \le 1505, \\ 32,16x_1 + 221,87x_2 + 8,82x_3 + 36,73x_4 + 31,77x_5 + 86,08x_6 \le 420, \\ x_i \ge 0, \quad \overline{i = 1;6.} \end{cases}$$

Щоб визначити оптимальний план задачі, використаємо функцію «Пошук рішення» програми Microsoft Excel 2010. Побудуємо в програмі таблицю та занесемо початкові дані, указавши необхідні обмеження в надбудові. Із застосуванням симплексного методу отримуємо оптимальний план збору врожаю [2].

$$x_1^* = 0,18281; x_2^* = 1,65153; x_3^* = 0; x_4^* = 1,01029; x_5^* = 0,265954; x_6^* = 0.$$

За таких оптимальних значень цільова функція становитиме: $Z_{\max} = 51644,3$ тис. грн.

Щоб дати відносну оцінку запасам фірми, потрібно розв'язати двоїсту задачу; складемо її модель. Нехай y_1 – тіньова ціна бензину, y_2 – тіньова ціна дизельного палива, y_3 – тіньова ціна мастил, y_4 – тіньова ціна карбаміду, y_5 – тіньова ціна аміачної селітри, y_6 – тіньова ціна інсектициду, y_7 – тіньова ціна фунгіциду, y_8 – тіньова ціна гербіцидів, y_9 – тіньова ціна регуляторів росту, y_{10} – тіньова ціна пестицидів.

Тіньові ціни одиниці кожного ресурсу виражають цінність ресурсів для виробництва. Цільова функція двоїстої задачі матиме вигляд:

$$F = 19y_1 + 247y_2 + 41y_3 + 2040y_4 + 450y_5 + 285y_6 + 1248y_7 + 8880y_8 + \\ + 1505y_9 + 420y_{10} \to \min.$$

Отримаємо обмеження двоїстої задачі шляхом транспонування початкової матриці:

$$\begin{cases} 3{,}43y_1 + 30{,}24y_2 + 5{,}02y_3 + 259{,}8y_4 + 55{,}1y_5 + 20{,}46y_6 + 89{,}62y_7 + 637{,}65y_8 + 108{,}07y_9 + 32{,}16y_{10} \geq 7826{,}5, \\ 8{,}5y_1 + 110{,}56y_2 + 18{,}35y_3 + 913{,}14y_4 + 203{,}43y_5 + 150{,}55y_6 + 659{,}26y_7 + 4720{,}9y_8 + 795{,}84y_9 + \\ + 221{,}87y_{10} \geq 23678{,}3, \\ 0{,}72y_1 + 8{,}96y_2 + 1{,}49y_3 + 79{,}01y_4 + 16{,}33y_5 + 5{,}99y_6 + 26{,}22y_7 + 196{,}53y_8 + 31{,}61y_9 + 8{,}82y_{10} \geq 1643{,}6, \\ 3{,}43y_1 + 44{,}58y_2 + 7{,}4y_3 + 368{,}22y_4 + 82{,}22y_5 + 24{,}92y_6 + 122{,}14y_7 + 782{,}64y_8 + 139{,}62y_9 + 36{,}73y_{10} \geq 8698{,}1, \\ 3{,}27y_1 + 42{,}57y_2 + 7{,}07y_3 + 361{,}56y_4 + 78{,}55y_5 + 21{,}24y_6 + 93{,}02y_7 + 661{,}91y_8 + 112{,}18y_9 + 31{,}77y_{10} \geq 8212, \\ 0{,}61y_1 + 6{,}61y_2 + 1{,}1y_3 + 54{,}59y_4 + 12{,}04y_5 + 58{,}41y_6 + 255{,}78y_7 + 1819{,}96y_8 + 308{,}45y_9 + 86{,}08y_{10} \geq 1107{,}5, \\ y_j \geq 0, j = \overline{1{,}10}. \end{cases}$$

Розв'язком оптимізаційної задача є:

$$y_1^* = 1609{,}6, y_2^* = 0, y_3^* = 0, y_4^* = 0, y_5^* = 0{,}01, y_6^* = 0, y_7^* = 0, y_8^* = 2{,}4, y_9^* = 0{,}08, y_{10}^* = 0.$$

$$Z_{\max} = F_{\min} = 51644{,}3 \text{ грн.}$$

У процесі знаходженні тіньових цін з'ясувалося, що $y_2^* = 0, y_3^* = 0, y_4^* = 0, y_6^* = 0, y_7^* = 0, y_{10}^* = 0.$ Це означає, що мастила, карбамід, інсектициди, фунгіциди, пестициди є надлишковими запасами, тобто для майбутнього збільшення обсягів продукції за однакових умов слід зменшити обсяги їх закупівлі, і, навпаки, збільшити закупівлю бензину, аміачної селітри, гербіцидів і регуляторів росту.

Щоб максимізувати прибуток ПАФ «Петрівка», доцільно припинити вирощувати ячмінь озимий і цукрові буряки, оскільки ця продукція не є рентабельною. Водночас потрібно зібрати озимої пшениці 0,18281 млн т, кукурудзи на зерно – 1,65153 млн т, соняшнику – 1,01029 млн т, сої – 0,26595 млн т. За такого оптимального плану підприємство отримає 51644,3 тис. грн прибутку.

Таким чином, розрахунки дають змогу оптимізувати роботу підприємства для отримання максимального прибутку від продажу продукції за рік. Це відкриває можливості й перспективи для нарощування обсягів продукції задля задоволення внутрішнього та зовнішнього ринків.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Малярець Л. М.

Література: 1. ПАФ «Петрівка». Про підприємство. URL: https://sites.google.com/site/pafpetrivka1. **2.** Малярець Л. М. Економіко-математичні методи та моделі : навч. посіб. Харків : ХНЕУ, 2014. 412 с. **3.** Статистична інформація // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua. **4.** Малярець Л. М., Куліков П. М., Лебедєва І. А. Лабораторний практикум з навчальної дисципліни «Економіко-математичне моделювання» : навч.-практ. посіб. Харків : ХНЕУ, 2009. 136 с.

КЛАСТЕРНИЙ АНАЛІЗ ЯК ЕТАП ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

УДК 336.663

Донцова Н. Ю.

Магістрант 2 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Із застосуванням методів кластерного аналізу здійснено групування підприємств машинобудівної галузі України відповідно до стану формування та використання оборотних активів. Обґрунтовано критерії кластеризації, виокремлено групи підприємств за рівнем управління оборотними активами.*

Ключові слова: *економіка, підприємство, організація, виробництво, прибуток, кластер, кластерний аналіз, оборотні активи, управління оборотними активами.*

Аннотация. *С применением методов кластерного анализа осуществлено группирование предприятий машиностроительной отрасли Украины в соответствии с состоянием формирования и использования оборотных активов. Обоснованы критерии кластеризации, выделены группы предприятий по уровню управления оборотными активами.*

Ключевые слова: *экономика, предприятие, организация, производство, прибыль, кластер, кластерный анализ, оборотные активы, управление оборотными активами.*

Annotation. *Using cluster analysis methods, groupings of enterprises of the machine-building industry of Ukraine were carried out in accordance with the state of formation and use of circulating assets. The criteria of clusterization are substantiated, groups of enterprises are distinguished by the level of management of current assets.*

Keywords: *economy, enterprise, organization, production, profit, cluster, cluster analysis, current assets, management of circulating assets.*

За сучасних умов господарювання для вітчизняних підприємств гострою є проблема підвищення ефективності управління оборотними активами. Важливість всебічного її розгляду посилюється тим, що цей вид активів має суттєві особливості формування й використання як у галузевому розрізі, так і за технологічними особливостями окремих виробництв. За цих умов актуальною є проблема визначення споріднених підприємств для проведення адекватного оцінювання ефективності формування та використання оборотних активів певного суб'єкта господарювання.

Дослідженням методичних підходів до аналізу оборотних активів і галузевих особливостей їх використання займалися Бланк І. А., Бурєєва Н. Н., Покропивний С. Ф., Примак Т. О. та ін. Однак, на сьогодні недостатньо уваги приділено питанню визначення нормативних орієнтирів у процесі аналізу ефективності їх формування та використання із урахуванням галузевих і технологічних особливостей.

Метою написання статті є виокремлення однорідних сукупностей підприємств машинобудівної галузі за фактором формування та використання оборотних активів із застосуванням методів кластерного аналізу.

Важливим етапом аналізу ефективності управління оборотними активами є визначення обґрунтованого рівня основних показників їх стану, особливо за використання методу коефіцієнтного аналізу. При цьому загальноприйняті нормативи коефіцієнтів ліквідності чи показників оборотності, які приймають як критерії оцінювання, яких необхідно фактично або планово досягти на підприємстві, не можуть бути використані для прийняття рішень щодо управління оборотними активами підприємства. Типовим варіантом вирішення цього питання є проведення порівняння із середніми значеннями аналогічних показників, розрахованими на підставі даних підприємств, які функціонують у тому ж галузевому сегменті ринку.

Кластерний аналіз як метод статистичного дослідження дозволяє на підставі сукупності різнорідних даних упорядковувати об'єкти у порівняно однорідні групи. Перевагою цього методу є те, що він дає змогу проводити розбиття за цілим набором ознак, не накладаючи при цьому обмежень на види аналізованих об'єктів. Це особливо важливо у фінансовому аналізі, оскільки дозволяє враховувати різного роду показники [4].

Ці особливості методу роблять його ефективним інструментом вирішення завдання виокремлення споріднених підприємств галузі машинобудування, що характеризується значної розгалуженістю технологічного та фінансового стану навіть у межах галузевих підгруп.

© Донцова Н. Ю., 2017

Сукупність підприємств для аналізу обрано за принципом спорідненості економічної діяльності. До неї залучено підприємства ракетно-космічної галузі та виробники електричного устаткування. Оскільки вихідним завданням є розподіл підприємств за спорідненістю щодо формування та використання оборотних активів, критеріями кластеризації обрано такі показники:

– коефіцієнт реальної вартості оборотних активів (Крв ОА) дозволяє оцінити частку оборотних активів у структурі активів підприємства;

– коефіцієнт рентабельності оборотних активів (Крент) як показник ефективності використання оборотних активів;

– рівень забезпеченості власними оборотними активами господарської діяльності (РВО) – для оцінювання структури джерел фінансування [2; 3].

Вихідні дані для групування підприємств відносно особливостей використання оборотних активів подано в табл. 1 [5].

Таблиця 1

Вихідні дані для групування підприємств машинобудівної галузі України щодо особливостей використання оборотних активів

№ з/п	Назва підприємства	Критерії кластеризації		
		Крв ОА	Крент	РВО
1	ДНВП «Об'єднання Комунар»	0,720	-0,093	0,514
2	ПАТ «Науково-виробниче акціонерне товариство «ВНДІкомпресормаш»	0,819	0,068	-0,034
3	ПАТ «Ельворті»	0,374	0,139	-0,095
4	ПАТ «Дрогобицький машинобудівний завод»	0,767	-0,051	0,285
5	ПрАТ «Азовський машинобудівний завод»	0,399	-0,116	-1,367
6	ПАТ «КЗ «Аналітприлад»	0,412	-0,015	-1,185
7	ПрАТ «Український авіаційно-технічний центр»	0,407	-0,094	-0,918
8	ПАТ «Промінь»	0,952	-0,015	0,041
9	ПАТ «Дніпровський машинобудівний завод»	0,721	-0,047	-0,056
10	ПАТ «Зміна»	0,739	0,003	0,541
11	ПАТ «Електромашина»	0,608	0,148	-0,085
12	ПрАТ «Верхньодніпровський завод радіобудування»	0,387	0,216	-0,153
13	ПАТ «СКФ Україна»	0,273	0,308	0,302
14	ПрАТ «ІСРЗ»	0,118	0,294	0,245
15	ПАТ «Могилів-Подільський машинобудівний завод»	0,121	0,278	0,253
16	ПАТ «Електротехнологія»	0,108	-0,016	0,056
17	ДП «ВО ПМЗ ім. О. М. Макарова»	0,659	-0,099	-1,464
18	ДП «ВО "Київприлад »	0,607	-0,145	0,442
19	ПАТ «Український інститут авіаційної технології»	0,029	0,164	0,574
20	ДП «Харківський завод електроапаратури»	0,662	0,314	-0,326

Кластерний аналіз проведено у середовищі програмного забезпечення Statistica. Первинний аналіз здійснено із застосуванням класичного методу кластерного аналізу – ієрархічної кластеризації, що полягає в послідовному об'єднанні підприємств у кластери. На рис. 1 у вигляді ієрархічної дендрограми подано результати аналізу [1; 4].

Бачимо два чітко виражені кластерні об'єднання. До першого належать ПрАТ «Азовський машинобудівний зав од», ПАТ «КЗ «Аналітприлад», ПрАТ «Український авіаційно-технічний центр» та ДП «ВО ПМЗ ім. О. М. Макарова». Усі інші підприємства увійшли до другого кластерного об'єднання.

Ураховуючи значну кількість підприємств другого кластера, скористаємося особливістю ієрархічного методу, що полягає у можливості покрокового розбиття великих кластерів на менші [1]. Зупинившись на рівні кластерної відстані у 2,9 пункти, можемо спостерігати чотири угрупування. Для підтвердження цієї гіпотези та визначення поелементного складу кластерів доцільним є застосування методу k-середніх із реалізацією аналізу у програмі Statistica. Застосування цього методу дозволить сформувати кластери із найменшим рівнем відстані від середнього значення показників.

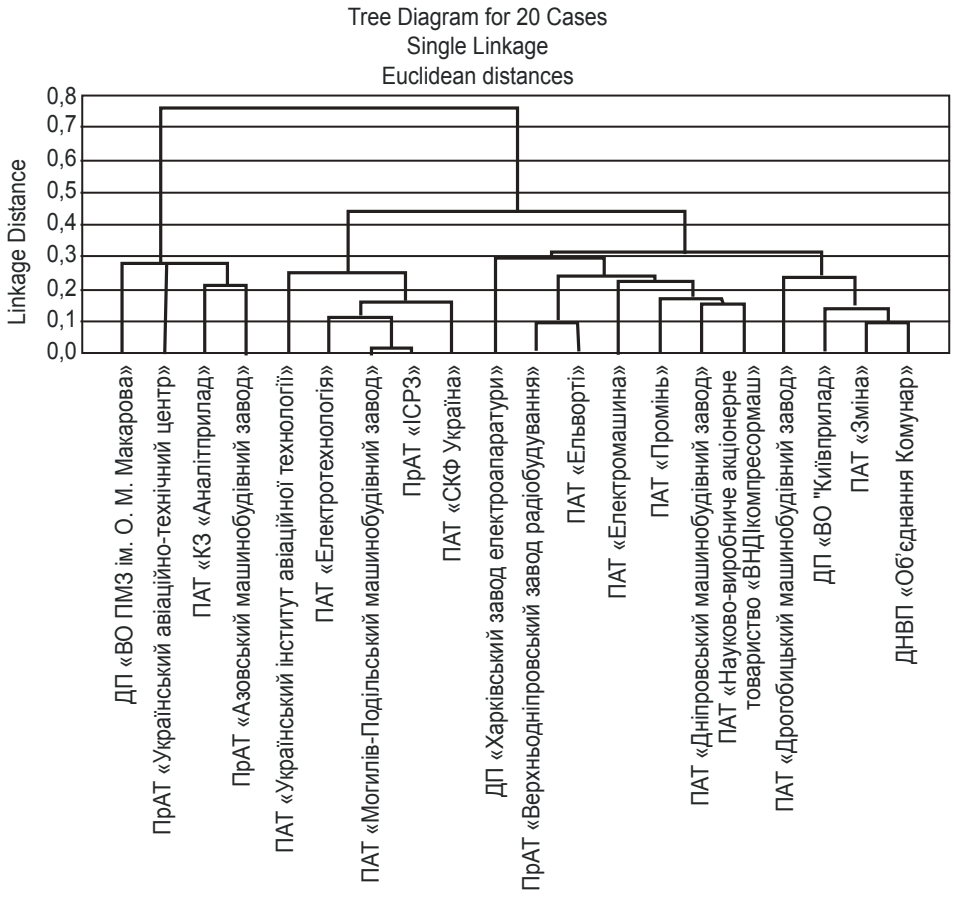

Рис. 1. **Ієрархічна дендрограма об'єднань підприємств**

За результатами аналізу сформовано чотири кластерних угрупування, їх склад подано на рис. 2 [1; 4; 5].

	Members of Cluster Number 1 and Distances from Respective
	Distance
ПАТ «Науково-виробниче акціонерн	0,110442
ПАТ «Ельворті»	0,157770
ПАТ «Промінь»	0,209375
ПАТ «Дніпровський машинобудівний за	0,107892
ПАТ "Електромашина"	0,029718
ПрАТ «Верхньодніпровський завод пот	0,162754
ДП «Харківський завод електроапарату	0,172652

	Members of Cluster Number 2 and Distances from Respective
	Distance
ПрАТ «Азовський машинобудівний	0,089493
ПАТ «КЗ «АНАЛІТПРИЛАД»	0,057861
ПрАТ «Український авіаційно-технічний	0,185706
ДП «ВО ПМЗ ім.О.М.Макарова»	0,172874

	Members of Cluster Number 3 and Distances from Respective Cluster contains 5 cases
	Distance
ПАТ «СКФ Україна»	0,092145
ПрАТ «ІСРЗ»	0,062114
ПАТ «Могилів-Подільський машин	0,054779
ПАТ «Електротехнологія»	0,024712
ПАТ «Український інститут авіаційн	0,153686

	Members of Cluster Number 4 and Distances from Respective Cluster contains 4 cases
	Distance
ДНВП «Об'єднання Комунар»	0,042072
ПАТ «Дрогобицький машинобудів	0,099323
ПАТ «Зміна»	0,072016
ДП «ВО "Київприлад»	0,072205

Рис. 2. **Розподіл на кластерні угрупування**

За допомогою графіка середніх значень для кластерів (рис. 3) визначимо особливості кластерних угрупувань для подальшої інтерпретації результату [1; 4; 5]. До першого кластера з найбільшою кількістю членів увійшли підприємства, які за значних обсягів оборотних активів підтримують досить високий рівень рентабельності, покриваючи потребу у поточних коштах за рахунок переважно позикових джерел фінансування. Це підприємства із високим рівнем ефективності використання оборотних активів і значним ризиком втрати ліквідності.

Підприємства третього кластера вирізняються низькою часткою оборотних активів, мають відповідно високі показники прибутку на 1 грн поточних активів. Оцінка рівня їх управління оборотними активами потребує додаткового аналізу.

Підприємства у складі другого та четвертого кластерів за порівняної частки та одного рівня рентабельності оборотних активів фінансуються виключно за рахунок позикових коштів (другий кластер) чи мають переважну частку власного оборотного капіталу (четвертий кластер). За середнього рівня ефективності використання оборотних активів підприємства у складі другого кластера мають ризикову структуру фінансування.

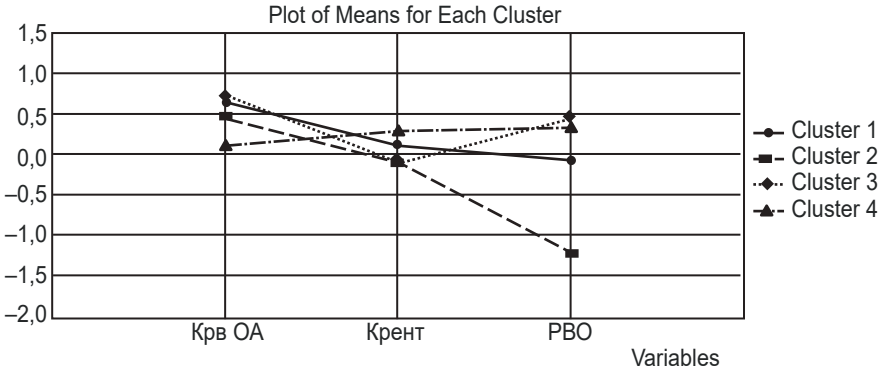

Рис. 3. **Графік середніх значень для кластерів**

Таким чином, здійснення групування підприємств за обраними показниками формування та використання оборотних активів із застосуванням методу кластерного аналізу є необхідним кроком якісного аналізу стану управління оборотними активами суб'єкта господарювання. Це надає можливості для адекватного встановлення нормативних значень фінансових показників для проведення оцінювання формування та використання оборотних активів підприємств із урахуванням галузевих і технологічних особливостей їх виробничої та фінансової діяльності.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Меренкова Л. О.

Література: 1. Буреева Н. Н. Многомерный статистический анализ с использованием ППП«Statistica» : учебное пособие. Нижний Новгород, 2007. 112 с. **2.** Литвин Б. М., Стельмах М. В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Київ : Хай Тек Прес, 2008. 336 с. **3.** Грабовецький Б. Є., Шварц І. В. Фінансовий аналіз та звітність : навч. посіб. Вінниця : ВНТУ, 2011. 282 с. **4.** Давнис В. В., Тинякова В. И., Мокшина С. И., Алексеева А. И. Компьютерные решения задач многомерной статистики. Ч. 1. Кластерный и дискриминантный анализ : учебное пособие. Воронеж : ВГУ, 2005. 37 с. **5.** Статистична інформація // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua.

АНТИКРИЗОВИЙ ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ У СТРУКТУРІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

УДК 658.14/.17:005

Драгіцина Ю. О.

Магістрант 1 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано сутність і структуру антикризового фінансового менеджменту. Конкретизовано комплекс профілактичних заходів, що є спрямованими на підтримання фінансової рівноваги підприємства із урахуванням вимог політики антикризового фінансового управління та системи управління фінансами задля виведення підприємства з кризового стану.*

Ключові слова: *економіка, підприємство, організація, виробництво, фінанси, прибуток, фінансова рівновага, менеджмент, криза, антикризовий фінансовий менеджмент.*

Аннотация. *Проанализированы сущность и структура антикризисного финансового менеджмента. Конкретизирован комплекс профилактических мероприятий, направленных на поддержание финансового равновесия предприятия с учетом требований политики антикризисного финансового управления и системы управления финансами для вывода предприятия из кризисного состояния.*

Ключевые слова: *экономика, предприятие, организация, производство, финансы, прибыль, финансовое равновесие, менеджмент, кризис, антикризисный финансовый менеджмент.*

Annotation. *The essence and structure of anti-crisis financial management are analyzed. A set of preventive measures aimed at maintaining the financial balance of the enterprise, taking into account the requirements of the anti-crisis financial management policy and the financial management system for the withdrawal of the enterprise from the crisis state, is specified.*

Keywords: *economy, enterprise, organization, production, finance, profit, financial equilibrium, management, crisis, anti-crisis financial management.*

За сучасних економічних умов фінансовий стан багатьох вітчизняних підприємств має негативні тенденції розвитку. Тому питання антикризового фінансового менеджменту як ефективного механізму антикризового управління набувають надзичайного значення. Формування антикризового фінансового менеджменту на рівні підприємств є націленим на виживання й адаптацію до ринкового середовища, що є особливо важливим за умов глобалізації світового господарства.

За сучасних економічних реалій функціонування підприємства є пов'язаним із ймовірністю виникнення кризових ситуацій. Фінансова криза описується ситуацією, яка складається з великої кількості фінансово-економічних проблем за обмеженої кількості ресурсів для їх розв'язання. Через кризу підприємство втрачає клієнтів і покупців, імідж у діловому світі. Однак, науковці вважають, що фінансова криза є не тільки руйнівною силою, але за ефективного вирішення проблем – і можливостями для відновлення окремих елементів фінансової системи підприємства та подальшої інтенсифікації його фінансової діяльності.

Дослідженням проблем у сфері антикризового фінансового менеджменту займалися чимало вітчизняних і зарубіжних науковців, серед них Бланк І. О., Ілляшенко С. М., Каменева М. В., Кошкін В. І., Терещенко О. О., Фучеджи В. І., Шевцова О. Й., Шпіліна Д. Ю. та ін.

Для підтримання фінансової рівноваги, забезпечення стабільної ліквідності, платоспроможності та прибутковості фінансовий менеджмент має організувати фінансове господарство на підприємстві у такий спосіб, щоб операційна, інвестиційна та фінансова діяльність здійснювалися із урахуванням вимог політики антикризового фінансового управління.

Основними об'єктами антикризового фінансового менеджменту є грошові потоки, ринкова вартість, структура капіталу підприємства, склад поточних витрат, рівень концентрації фінансових операцій у зоні підвищених ризиків. Діагностика є важливою складовою антикризового фінансового управління підприємством і має здійснюватися задовго до появи явних ознак фінансової кризи. Тому важливим завданням антикризового менеджменту є постійний контроль за фінансовими індикаторами для своєчасного виявлення фінансової кризи на підприємстві та недопущення її переходу в кризу всього підприємства у цілому. За сучасних умов елементи антикризового управління потрібно впроваджувати як на підприємствах, що є фінансово стабільними (попереджувати, своєчас-

© Драгіцина Ю. О., 2017

но реагувати та здійснювати профілактику фінансової кризи), так і на тих, які вже зазнають фінансової кризи (здійснювати фінансове оздоровлення підприємства).

Антикризовий фінансовий менеджмент є складовою процесу управління підприємством. Його необхідно впроваджувати на постійній основі у зв'язку із тим, що воно націлене на профілактику, попередження, подолання фінансової кризи та ліквідацію її наслідків із застосуванням усього потенціалу фінансової підсистеми підприємства [4].

Антикризове фінансове управління має базуватися на спільних властивостях, притаманних управлінській діяльності, але із урахуванням специфічних особливостей. Своєчасне виявлення ознак настання фінансової кризи та виявлення її причин є специфічними функціями, властивими антикризовому фінансовому менеджменту. Важливим моментом є передбачення того, як одні фінансові проблеми можуть спричинити інші, погіршючи тим самим ще більше фінансовий стан підприємства. Антикризове фінансове управління може бути успішним, якщо воно є своєчасним, а також носить превентивний характер [5].

Антикризове фінансове управління підприємством є ефективним лише якщо менеджери спроможні передбачати та прогнозувати складні економічні явища. Досягти поставлених цілей можна за гнучкого підходу до процесу управління. Ресурси мають розподілятися відповідно до антикризових пріоритетів [2]. Досягти необхідного рівня конкурентоспроможності можуть лише підприємства, які вчасно реагують на інноваційні вимоги, успішно вирішують завдання фінансового забезпечення та якісної інформаційної підтримки відповідних управлінських рішень. Усі інші господарські структури опиняються у стані боротьби за виживання [2].

Головним завданням антикризового фінансового управління є своєчасне діагностування фінансового стану підприємства й упровадження необхідних антикризових фінансових заходів щодо попередження фінансової кризи.

Антикризове фінансове управління підприємством реалізує свої завдання шляхом здійснення певних функцій (рис. 1) [2; 5].

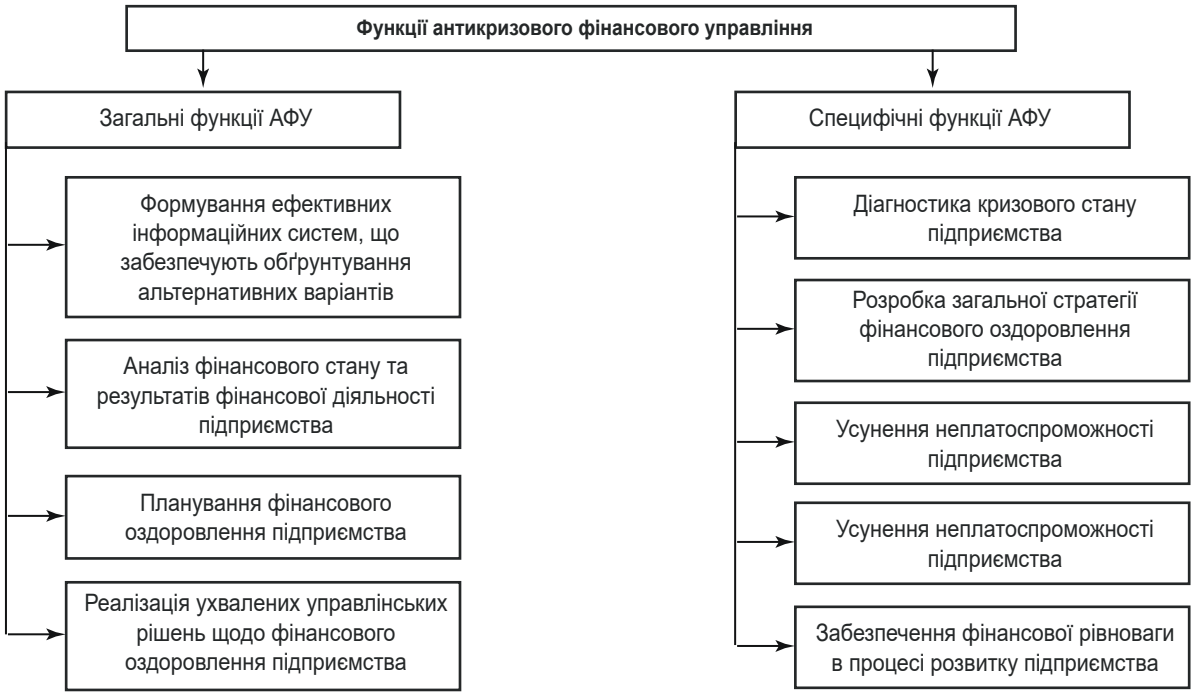

Рис. 1. **Функції антикризового фінансового управління підприємством**

Оскільки одним із головних факторів виникнення фінансової кризи та неефективності заходів щодо оздоровлення багатьох вітчизняних підприємств є низький рівень менеджменту і фінансового менеджменту зокрема, елементи системи антикризового управління доцільно запроваджувати як на підприємствах, які є порівняно благополучними і функціонують успішно, так і на тих, які потерпають від фінансової кризи. У першому випадку основним завданням системи є недопущення фінансової кризи, а в другому – подолання фінансової кризи, тобто фінансове оздоровлення підприємства.

Таким чином, формування антикризового фінансового менеджменту на підприємстві є спрямованим на його виживання й адаптацію до несприятливих ринкових умов, що є особливо важливим за умов глобальних еконо-

мічних перетворень. Антикризовий фінансовий менеджмент може бути успішним, якщо він є своєчасним і, що дуже важливо, носить превентивний характер. Лише таке управління за сучасних швидко змінюваних умов може досягти поставленої цілі й ефективно вирішувати завдання загальної системи менеджменту підприємства.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Полтініна О. П.

Література: 1. Бланк И. А. Антикризисное финансовое управление предприятием. Киев : Эльга ; Ника-Центр, 2006. 672 с. **2.** Шевцова О. Й. Основи антикризового фінансового управління підприємством. *Ефективна економіка.* 2013. № 2. С. 112–118. **3.** Бланк И. А. Финансовый менеджмент : учебный курс. Киев : Эльга ; Ника-Центр, 2004. 656 с. **4.** Баязит Б. Н. Новые подходы к антикризисному механизму управления финансами предприятия. URL: http://vestnik.kaznu.kz/files/ newspapers/30/761/761.pdf. **5.** Коваленко В. В., Суганяка М. В., Фучеджи В. І. Антикризове фінансове управління в системі суб'єктів економічної діяльності: методи та інструменти оцінювання : монографія. Одеса, 2013. 382 с.

ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛІНГ У АНТИКРИЗОВОМУ УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ

УДК 658.14/.17:005.935

Драгіцина Ю. О.

Магістрант 1 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано доцільність упровадження контролінгу як заходу антикризового фінансового управління на підприємствах. Обґрунтовано, що застосування достовірної інформаційної бази є запорукою вдалого розвитку підприємства, що сприяє ухваленню зважених управлінських рішень і дозволяє уникнути кризового фінансового стану підприємства.*

Ключові слова: *економіка, підприємство, організація, виробництво, фінанси, прибуток, фінансовий стан, криза, менеджмент, антикризове фінансове управління, контролінг.*

Аннотация. *Проанализирована целесообразность внедрения контроллинга как мероприятия антикризисного финансового управления на предприятиях. Обосновано, что применение достоверной информационной базы является залогом успешного развития предприятия, способствует принятию взвешенных управленческих решений и позволяет избежать кризисного финансового состояния предприятия.*

Ключевые слова: *экономика, предприятие, организация, производство, финансы, прибыль, финансовое состояние, кризис, менеджмент, антикризисное финансовое управление, контроллинг.*

Annotation. *The expediency of introduction of controlling the measures of anti-crisis financial management at enterprises is analyzed. It is substantiated that the application of a reliable information base is the key to the successful development of the enterprise, contributes to the adoption of well-considered management decisions and avoids the financial crisis of the enterprise.*

Keywords: *economy, enterprise, organization, production, finance, profit, financial condition, crisis, management, anti-crisis financial management, controlling.*

© Драгіцина Ю. О., 2017

За сучасних економічних умов спостерігається суттєвий вплив кризи на вітчизняні підприємства, через що ускладнюється процес прийняття фінансових рішень на мікрорівні. Тому відсутність або недієздатність контролінгу на підприємстві є однією із першочергових причин виникнення фінансової кризи [2].

За ринкових умов питання ефективного управління й забезпечення стабільного розвитку підприємства набуває важливого значення. Економіка країни є тісно інтегрованою у світові процеси, криза вплинула на діяльність практично всіх підприємств. Сучасні підприємства змушені працювати за умов динамічних змін зовнішньоекономічного середовища, стагнації ринків, появи нових технологій, скорочення життєвого циклу продуктів.

Виникнення кризової ситуації на багатьох вітчизняних підприємствах є пов'язаним із низьким рівнем менеджменту. Вагомим фактором, який не сприяє прийняттю адекватних управлінських рішень, є відсутність на вітчизняних підприємствах ефективної системи контролінгу, зокрема фінансового [3].

Дослідженням і визначенням ролі контролінгу в діяльності підприємств займалися Амрайн К., Дейлі А., Данилочкін С., Куделя А., Примак А., Терещенко О., Чумаченко М., Фалько С. та ін.

Метою написання статті є обгрунтування доцільності впровадження контролінгу на підприємствах як заходу антикризового фінансового управління.

Однією з головних причин виникнення та втілення концепції фінансового контролінгу є потреба у системній інтеграції різних аспектів управління бізнес-процесами в організаційній системі. Фінансовий контролінг є інструментом антикризового управління підприємством, який забезпечує методичну інструментальну базу для підтримки основних функцій менеджменту, що дає змогу уникнути неузгодженості під час прийняття управлінських рішень і своєчасно виявити прихований потенціал у системі управління.

У сучасній практиці управління контролінг розглядають як систему, що передбачає фінансовий контролінг, інвестиційний контролінг, контролінг персоналу, маркетинговий контролінг та інші елементи залежно від специфіки діяльності підприємства. Фінансовий контролінг є невід'ємною складовою, оскільки будь-яка система управління підприємством є спрямованою на досягнення головної мети – підвищення добробуту акціонерів, тобто отримання прибутку або підвищення вартості бізнесу. Тому результатом функціонування системи є об'єктивна оцінка фінансових результатів підприємства, виявлення вузьких місць і розробка обгрунтованих управлінських рішень щодо подальшого функціонування.

Необхідність упровадження антикризового фінансового управління є зумовленою тим, що за умов ринкової економіки підприємства здійснюють свою фінансово-господарську діяльність, зазнаючи постійного впливу несприятливих внутрішніх і зовнішніх факторів, які можуть призвести до фінансової кризи та банкрутства.

Для сьогодення особливо актуальним є аналіз існуючих західних методик, розробка адаптованих до вітчизняних умов методологій упровадження, вивчення досвіду впровадження на західних підприємствах [4].

В основі антикризового контролінгу – забезпечення успішного функціонування діяльності підприємства в довгостроковій перспективі шляхом:

– адаптації стратегічних цілей до змінюваних зовнішніх умов;

– погодження оперативних планів із стратегічним планом розвитку підприємства;

– координації та інтеграції оперативних планів за різними бізнес-процесами;

– створення системи забезпечення менеджерів інформацією для різних рівнів управління в оптимальні строки;

– створення системи контролю над виконанням планів, коригування їх змісту та строків реалізації;

– адаптації організаційної структури управління підприємством задля підвищення її гнучкості та спроможності швидко реагувати на змінювані умови зовнішнього середовища [3].

Пріоритетами антикризового фінансового контролінгу є забезпечення функціонування ризик-менеджменту через запровадження контролінгу ризиків і функціональна підтримка прийняття антикризових фінансових рішень [3].

Упровадження системи антикризового контролінгу на підприємствах дає змогу:

– підвищити якість управлінських рішень за умов нестабільності ринкового середовища;

– відстежувати зміни, що відбуваються у зовнішньому та внутрішньому середовищі підприємства;

– сформувати релевантну інформацію для прийняття управлінських рішень;

– інтегрувати різні види управлінської діяльності;

– підвищити гнучкість підприємства [5].

Контролінг у системі антикризового управління – це система методів та інструментів забезпечення підтримки прийняття управлінських рішень, планування й контролю за нестабільних умов діяльності підприємства в ході виконання службами контролінгу своїх функцій. За сучасних умов створення служби контролінгу на великих і се-

редніх вітчизняних підприємствах є обов'язковою умовою підвищення їх конкурентоспроможності. Упровадження контролінгу до системи управління на всіх етапах організації й функціонування є передумовою успішної підприємницької діяльності [3].

Таким чином, антикризовий контролінг як особливий вид фінансового контролінгу має свою специфіку щодо визначення цілі, завдань, функцій і методів і є застосовуваним як інструмент системи раннього попередження банкрутства. Упровадження служби антикризового контролінгу до організаційної структури вітчизняних підприємств є недостатньо дослідженим процесом, що обумовлено недостатністю практичного досвіду й теоретичних розробок і рекомендацій. У цілому організація контролінгу на підприємстві залежатиме передусім від правової форми підприємства, видів і масштабів здійснюваної ним діяльності, складності організаційної структури, наявності достатніх фінансових ресурсів, доцільності охоплення контролінгом різних аспектів діяльності та ставлення керівництва підприємства до управління. Кожному суб'єкту господарювання доцільно впровадити контролінг на підприємстві, щоб запобігти кризовим явищам і підвищити ефективність його функціонування.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Сабліна Н. В.

Література: 1. Marre G. Controlling in der Krise. Krisenmanagement und Sanierungsstrategien. Landsberg, 1985. P. 62–76. **2.** Амрайн К. Контроллинг – это управление управлением. *Компаньон*. 2004. № 27. С. 38–41. **3.** Оноволик В. І. Контролінг як сучасна концепція забезпечення стабільного розвитку підприємства. *Актуальні проблеми економіки.* 2009. № 6. С. 127–130. **4.** Терещенко О. О. Антикризове фінансове управління на підприємстві : монографія. Київ : КНЕУ, 2006. 268 с. **5.** Чумаченко М. Г. Контролінг у дії. *Економіка та держава.* 2007. № 11. С. 8–16.

ОЦІНЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ КРЕДИТНИХ СПІЛОК

УДК 336.732(477)

Дудник А. А.
Альохіна О. І.

Студенти 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Визначено роль і місце кредитних спілок на ринку фінансових послуг України. Проаналізовано базові показники діяльності цього суб'єкта фінансового ринку. Запропоновано основні напрямки та заходи, реалізація яких сприятиме підвищенню ефективності функціонування кредитних спілок.*

Ключові слова: *організація, кредит, банк, банківська установа, кредитні спілки, неприбуткова організація, фінансовий ринок, фінансові послуги.*

Аннотация. *Определены роль и место кредитных союзов на рынке финансовых услуг Украины. Проанализированы базовые показатели деятельности этого субъекта рынка. Предложены основные направления и мероприятия, реализация которых будет способствовать повышению эффективности функционирования кредитных союзов.*

Ключевые слова: *организация, кредит, банк, банковское учреждение, кредитные союзы, неприбыльная организация, финансовый рынок, финансовые услуги.*

© Дудник А. А., Альохіна О. І., 2017

Annotation. *The role and place of credit unions in the financial services market of Ukraine is defined. The basic indicators of the activity of this market entity are analyzed. The main directions and measures are proposed, the implementation of which will contribute to improving the efficiency of the functioning of credit unions.*

Keywords: *organization, credit, bank, banking institution, credit unions, non-profit organization, financial market, financial services.*

За сучасних умов створення поряд із банками небанківських фінансово-кредитних інститутів є надзвичайно ефективною практикою у сфері кредитування фізичних та юридичних осіб. В Україні сектор небанківських кредитних установ нині перебуває на стадії розвитку, однак, у перспективі він може зайняти свою нішу на ринку, надаючи послуги, не характерні для сучасних вітчизняних банків. Серед небанківських фінансових інститутів слід виділити кредитні спілки, що є інструментом для розв'язування соціальних і фінансових проблем тих категорій населення, які найбільше цього потребують. Однак, незважаючи на важливість такого інституту в економіці країни, у їх діяльності спостерігаються певні недоліки. Цим і зумовлено актуальність обраної теми.

Особливості функціонування кредитних спілок досліджували Іваненко О. І., Гориславець П. А., Гордієнко Т. А., Кравець В. І., Степанова О. І. та ін. Однак, незважаючи на велику увагу, яку приділили автори аналізу діяльності кредитних спілок, недостатньо дослідженим залишається питання особливостей функціонування сучасних кредитних спілок і основних перспектив їх розвитку.

Метою написання статті є визначення тенденцій та обґрунтування перспектив розвитку кредитних спілок в Україні.

Згідно із Законом України «Про кредитні спілки» кредитна спілка – це неприбуткова організація, заснована фізичними особами, професійними спілками, їх об'єднаннями на кооперативних засадах задля задоволення потреб її членів у взаємному кредитуванні та надання фінансових послуг за рахунок об'єднаних грошових внесків членів кредитної спілки [1].

Кредитна спілка створюється і функціонує на базі певного монолітного об'єднання людей відповідно до їх інтересів, спільної діяльності або компактного місця проживання. Завдяки кредитним спілкам особи, кооперуючи свої зусилля та кошти, можуть отримати необхідні послуги значно дешевше, ніж якщо б кожен із них намагався діяти самостійно. Єдине завдання кредитної спілки – забезпечити найдешевші послуги членам за рахунок акумульованих ними ж фінансових ресурсів.

Для кредитної спілки характерною є вузька спеціалізація щодо можливих напрямів використання заощаджених фінансових ресурсів. Звідси – неприбутковість кредитних спілок, діяльність яких є спрямованою не на отримання прибутку, а на надання кредитних та ощадних послуг тільки учасникам.

Політична та економічна кризи 2014-2015 рр. мали істотний негативний вплив на діяльність як кожної окремої кредитної спілки, так і системи кредитної кооперації в країні. Про наслідки фінансової кризи свідчать основні показники кількості кредитних спілок України, які графічно зображено на рис. 1 [6].

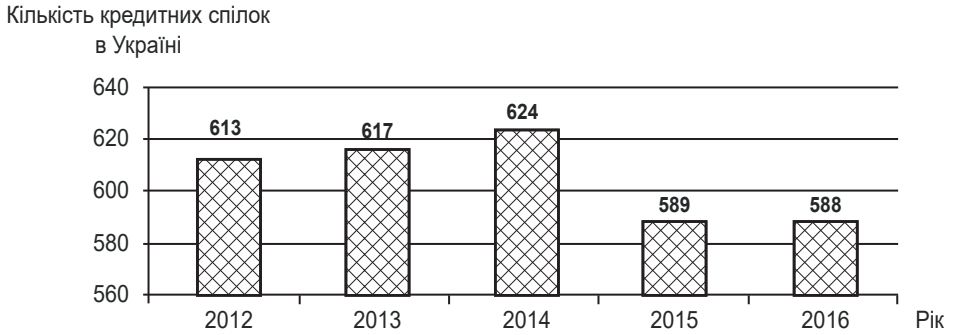

Рис. 1. **Динаміка зміни кількості кредитних спілок в Україні**

Як видно з рис. 1, до 2014 р. спостерігалося зростання кількості кредитних спілок, що свідчить про сприятливі фінансово-економічні умови та задовільне державне регулювання цієї сфери. Але після глобальної фінансової кризи становище цих кредитних установ значно погіршилося, і їх кількість почала стрімко падати. До 2016 р. ситуація трохи нормалізувалась, тому кількість кредитних спілок на ринку фінансових послуг України майже не змінилася.

Для визначення ефективності розвитку кредитних спілок в Україні слід проаналізувати основні показники діяльності цього фінансового інституту протягом останніх років (табл. 1) [6].

Таблиця 1

Динаміка зміни основних показників діяльності кредитних спілок

Показник	Значення показника за роками			Темпи зростання, у відсотках, 2016 / 2014
	2014	2015	2016	
Кількість членів КС, тис. осіб	878,70	775,00	674,00	77
Кількість членів КС, які мають внески на депозитних рахунках, тис. осіб	34,70	27,30	24,70	71
Кількість членів КС, які мають чинні кредитні договори, тис. осіб	207,50	170,90	157,30	76
Загальні активи, млн грн	2361,90	2232,30	2143,10	91
Кредити, надані членам КС, млн грн	2202,00	1957,40	1778,10	81
Внески членів КС на депозитні рахунки, млн грн	1171,50	937,00	818,00	70
Капітал, млн грн	981,70	1015,20	1159,00	118

Із табл. 1 видно тенденцію до зменшення кількості членів кредитних спілок. Так, станом на 30 червня 2015 р. цей показник становив 775,0 33 тис. осіб, що на 11,8 % менше, ніж у попередньому періоді. Станом на 30 червня 2016 р. кількість членів кредитних спілок становила 674,0 тис. осіб, що на 101,0 тис. осіб (13,0 %) менше, ніж за відповідний період 2015 р. [6].

Суттєво зменшилася також кількість членів, які мають внески на депозитних рахунках, і тих, які мають діючі кредитні договори. Так, зменшилися частки членів кредитних спілок, які мають діючі кредитні договори, з 170,9 тис. осіб до 157,3 тис. осіб, і членів кредитних спілок, які мають діючі депозитні договори, – з 27,3 тис. осіб до 24,7 тис. осіб. Загалом, практично за всіма основними показниками діяльності кредитних спілок спостерігається негативна тенденція. Однак, на тлі зниження всіх даних капітал кредитних спілок у першій половині 2016 р. зріс на 14,2 % порівняно із аналогічним періодом 2015 р. [6].

Аналіз наведених даних дає підстави зробити висновок, що протягом останніх років кількість кредитних спілок суттєво зменшилася. Це зумовлено як фінансовою та економічною кризами, так і наявністю безлічі так званих «псевдокредитних» спілок, які значно підірвали довіру до кредитних кооперативів. Крім того, діючі кредитні спілки постійно відчувають тиск із боку банківських установ, які своєю масовістю і стрімким розширенням спектра послуг продовжують витісняти кредитні спілки з фінансового ринку.

Для зміцнення конкурентного становища на ринку послуг небанківських фінансових установ кредитні спілки мають більше уваги звертати на потреби своїх членів, зниження собівартості послуг і покращення їх якості. Додаткові переваги кредитним спілкам може надати спрощення процедури оформлення кредитів і формування системи гарантування повернення позик.

Для кращої діяльності кредитних спілок ефективними будуть такі заходи: створення системи стабілізації та фінансового оздоровлення кредитних спілок; упровадження системи страхування та захисту вкладів від фінансових ризиків; організація бюро кредитних історій для створення загальної бази позичальників і зниження відсотка неповернених позик; ініціювання створення впливових асоціацій, які зможуть упровадити правила функціонування ринку кооперативного кредитування; установлення жорсткої системи нагляду та контролю за дотриманням і виконанням правил діяльності кредитних спілок; створення установ сервісної інфраструктури, обов'язками яких має стати надання послуг кредитним спілкам у консультативному супроводі та навчанні [4; 5].

Таким чином, кредитні спілки як небанківські установи мають важливе значення для фінансового ринку України, адже вони кредитують домогосподарства, а також залучають внески фізичних осіб на депозитні рахунки. Однак, через політичне і соціально-економічне становище спостерігається погіршення результатів діяльності вітчизняних кредитних спілок. Причинами цього є насамперед фінансова нестабільність, недосконалість законодавства, а також істотне зниження платоспроможності населення та довіри людей до фінансово-кредитних установ.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Андрійченко Ж. О.

Література: 1. Про кредитні спілки : Закон України від 20.12.2001 № 2908-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2908-14. **2.** Гориславець П. А., Гордієнко Т. А. Діяльність кредитних спілок в Україні: сучасний стан та шляхи подолання наслідків фінансової кризи // Управління у сферах фінансів, страхування та кредиту : тези доповідей II Всеукраїнської науково–практичної конференції, 18–21 листопада 2009 р., присвяченої 165–річчю Національного університету «Львівська політехніка» та 15–річчю кафедри фінансів. Львів : Видавництво Національного університету «Львівська політехніка»,

2009. С. 69–72. **3.** Іваненко О. І. Статистична оцінка діяльності кредитних спілок в Україні в регіональному розрізі. *Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка.* 2014. № 7. С. 44–47. **4.** Кравець В. І. Інституційні особливості функціонування комерційних банків та кредитних спілок на фінансовому ринку України. *Науковий вісник Херсонського державного університету.* 2013. № 2. С. 89–92. **5.** Степанова О. Місце і роль кредитних спілок на фінансовому ринку України. *Вісник Бердянського університету менеджменту та права.* 2012. № 2. С. 135–139. **6.** Інформація про стан і розвиток фондового ринку України. URL: https://www.nssmc.gov.ua/2017/02/10/nktspfr-analz-danih-shtodo-stanu-rinku-tsnnih-paperv-u-2016-rots.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СФЕРИ В УКРАЇНІ

УДК 342.345.54

Дьякова Д. В.

Студент 3 курсу
факультету менеджменту і маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто особливості правового регулювання інформаційної діяльності в Україні, визначено його основні проблеми й недоліки. На підставі аналізу стану чинного українського законодавства сформульовано й обґрунтовано перспективи розвитку цієї сфери. Доведено, що інформаційна діяльність має великий вплив на соціальну і політичну складові.*

Ключові слова: *економіка, політика, інформація, інкорпорація, телекомунікації, законодавство, правове регулювання, інформаційне законодавство, державна таємниця, засоби масової інформації.*

Аннотация. *Рассмотрены особенности правового регулирования информационной деятельности в Украине, определены его основные проблемы и недостатки. На основании анализа состояния действующего украинского законодательства сформулированы и обоснованы перспективы развития этой сферы. Доказано, что информационная деятельность имеет большое влияние на социальную и политическую составляющие.*

Ключевые слова: *экономика, политика, информация, инкорпорация, телекоммуникации, законодательство, правовое регулирование, информационное законодательство, государственная тайна, средства массовой информации.*

Annotation. *Features of the legal regulation of information activities in Ukraine are considered, its main problems and shortcomings are identified. Based on the analysis of the state of the current Ukrainian legislation, the prospects for the development of this sphere have been formulated and substantiated. It is proved that the information activity has a great influence on the social and political components.*

Keywords: *economy, politics, information, incorporation, telecommunications, legislation, legal regulation, information legislation, state secrets, mass media.*

Актуальність цієї теми є зумовленою тим, що із кожним днем інформаційна сфера нашої країни розширюється і стає все більш неконтрольованою, а законодавство так і залишається неадаптованим до сучасних умов суспільного розвитку України.

Метою написання статті є виявлення проблем правового регулювання інформаційної діяльності в Україні, а також пошук шляхів їх вирішення.

Дослідженням різних аспектів інформаційної діяльності займаються чимало науковців-політологів і юристів, серед них Аристова І., Бачило І., Білоус В., Гаман Т., Захаров В., Кормич Б., Логінов О., Олійник О., Ортинський В. та ін.

© Дьякова Д. В., 2017

Для сучасного етапу розвитку суспільства характерною є зростаюча роль інформаційної сфери як системоутворюючого фактора у житті людства.

У загальному розумінні інформація – це будь-які відомості та (або) дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді [1].

На сьогодні в Україні створена непогана законодавча база для врегулювання інформаційної галузі, однак, існують і кілька актуальних проблем:

– не вирішено питання про пристосування законодавства країни до нових умов розвитку інформаційного суспільства;

– механізми впровадження та дотримування законів є недостатньо ефективними;

– не вирішено питання стосовно забезпечення громадян конституційними правами на інформацію;

– неефективною є система захисту засобів масової інформації та журналістів від судового переслідування за критику.

Інформаційна сфера регулюється Конституцією України [2], Законами України «Про інформацію» [1], «Про державну таємницю» [3], законодавчими актами про окремі види, форми, галузі та засоби інформації.

Спільна діяльність вітчизняних та зарубіжних юридичних осіб у сфері інформації регулюється виключно українським законодавством. Якщо міжнародним договором установлено інші правила, ніж ті, які вказано в законодавстві України, що регулює відносини в інформаційній галузі, то відповідно до ч. 2 ст. 19 Закону України «Про міжнародні договори України» від 29 червня 2004 р. застосовують норми міжнародного договору, укладеного Україною [4].

Згідно із ст. 32 Конституції України не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини. У ст. 34 Конституції України зазначено, що «кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань» [2].

В Указі Президента «Про рішення Уряду національної безпеки та оборони України від 31 жовтня 2001 р. про заходи поліпшення державної інформаційної політики та забезпечення інформаційної безпеки України» зазначено, що першочерговими завданнями української інформаційної політики є розробка Концепції розвитку теле- та радіоінформаційного простору держави; розгляд проекту Концепції роздержавлення засобів масової інформації в Україні та створення Інформаційного кодексу України [5].

Як зазначено в «Проекті Концепції реформування законодавства України у сфері суспільних інформаційних відносин» від 6 жовтня 2000 р., систематизацію інформаційного законодавства необхідно здійснити в три етапи.

1. Інкорпорація законодавства – визначення ієрархічної системи та структури правових аспектів регулювання інформаційної діяльності в Україні.

2. Виділення окремої галузі в системі законодавства та її легальне закріплення у законодавстві України як розділу «Інформаційне законодавство».

3. Етап кодифікації – розробка й прийняття Верховною Радою України Кодексу України про інформацію, у якому має бути систематизовано та зведено узгоджені між собою та українським законодавством зобов'язання стосовно інтеграції у світове співтовариство відповідно до Програми інтеграції України до Європейського Союзу [6].

Систематизацію інформаційного законодавства слід здійснювати методом агрегації, що полягає в удосконаленні окремих правових норм або створенні нових міжгалузевих правових інститутів без порушення цілісності й призначення інформаційного законодавства. Головною ціллю агрегації є вдосконалення дієвості законодавства в цілому та створення непритаманної окремим його частинам нової системної якості.

Повноваження країни щодо регулювання й управління інформаційною сферою, а також права, обов'язки та принципи відповідальності юридичних і фізичних осіб, які беруть участь у цій діяльності або використовують телекомунікаційні послуги, установлює Закон України «Про телекомунікації» [7].

Охорону таємниці телефонних розмов, телеграфної чи інших видів кореспонденції, що передаються технічними засобами телекомунікацій, та інформаційну безпеку телекомунікаційних мереж гарантовано Конституцією і законами України [1–5].

В українському законодавстві розроблено кілька законопроектів, що викликають неоднозначну реакцію широких кіл суспільства. Ці законопроекти укладено задля вирішення важливих питань функціонування інформаційної галузі нашої держави. Але їх неправильне тлумачення може призвести до гальмування процесів розвитку свободи слова в Україні.

Реалізація заходів, що є необхідними для подальшого розвитку інформаційного суспільства в Україні, вимагає певної системи мотивацій щодо введення та застосування інформаційно-комунікаційних технологій. До того ж

важливо враховувати необхідність організації допомоги пенсіонерам, малозабезпеченим, людям із соціальними і фізіологічними проблемами. Йдеться про те, щоб розглядати інформаційну грамотність як основу інформаційного суспільства та сприяння розвитку людського потенціалу.

Таким чином, подальший розвиток правового регулювання інформаційних правових відносин має бути спрямований на розробку програм розвитку інформаційної сфери, що містять основні напрями розвитку та шляхи побудови правового інформаційного суспільства, забезпечення функціонування інформаційної сфери як правового простору, налагодження системного та масового виробництва національного інформаційного продукту і просування його на ринку України, подолання технологічного відставання у сфері інформаційно-телекомунікаційних технологій, у тому числі подальше впровадження цифрового мовлення, розвиток багатоканальних телекомунікаційних мереж, ліквідацію комп'ютерної неосвіченості та інтенсифікацію впровадження інтернет-сервісів у різні сфери суспільного життя.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, викладач Ваганова І. М.

Література: 1. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2657-12. **2.** Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80. **3.** Про державну таємницю : Закон України від 21.01.1994 № 3855-XII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3855-12. **4.** Про міжнародні договори України : Закон України від 29.06.2004 № 1906-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1906-15. **5.** Про рішення Ради національної безпеки і оборони України : Указ Президента України від 15.05.2017 № 133/2017 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/133/2017. **6.** Проект Концепції реформування законодавства України у сфері суспільних інформаційних відносин // Центр информационной безопасности. URL: http://www.bezpeka.com/ru/lib/art519.html. **7.** Про телекомунікації : Закон України від 18.11.2003 № 1280-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1280-15.

ОПТИМІЗАЦІЯ ВИРОЩУВАННЯ ОСНОВНИХ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР В УКРАЇНІ

УДК 338.43:338.433.4

Єкатериненко К. В.

Студент 2 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто умови вирощування зерна в Україні із урахуванням обмежених обсягів необхідних добрив та обмеженості площі земель. Проаналізовано розв'язання оптимізаційної моделі максимізації прибутків при вирощуванні основних зернових культур. Визначено оптимальний план відповідної двоїстої задачі. Конкретизовано управлінське рішення, що є сформованим на підставі побудованих оптимізаційних моделей.*

Ключові слова: *економіка, підприємство, організація, сільське господарство, зернові культури, фінанси, прибуток, максимізація прибутку, оптимізація, управлінське рішення, оптимальний план, регресійна модель, кореляція, автокореляція, двоїста задача, статистична значущість.*

© Єкатериненко К. В., 2017

Аннотация. *Рассмотрены условия выращивания зерна в Украине с учетом ограниченных объемов необходимых удобрений и ограниченности земельных площадей. Проанализированы решения оптимизационной модели максимизации прибыли при выращивании основных зерновых культур. Определен оптимальный план соответствующей двойственной задачи. Конкретизировано управленческое решение, сформированное на основании построенных оптимизационных моделей.*

Ключевые слова: *экономика, предприятие, организация, сельское хозяйство, зерновые культуры, финансы, прибыль, максимизация прибыли, оптимизация, управленческое решение, оптимальный план, регрессионная модель, корреляция, автокорреляция, двойственная задача, статистическая значимость.*

Annotation. *The conditions of grain growing in Ukraine are considered taking into account the limited volumes of necessary fertilizers and the limited land areas. The decisions of the optimization model of profit maximization during the cultivation of the main grain crops are analyzed. The optimal plan of the corresponding dual problem is determined. The administrative decision, formed on the basis of the constructed optimization models, is concretized.*

Keywords: *economy, enterprise, organization, agriculture, grain, finance, profit, profit maximization, optimization, management decision, optimal plan, regression model, correlation, autocorrelation, dual task, statistical significance.*

В економіці України особливу роль відіграє сільське господарство: сільськогосподарські угіддя займають близько 70 % території України (41,5 млн га). Водночас великі сільськогосподарські компанії утримують менше 19 % загальної площі орних земель.

Найважливішою складовою агропромислового комплексу є зернова галузь, що є основою економічної безпеки країни. Зернове виробництво є провідним у структурі аграрного сектора економіки України. Від рівня ефективності його розвитку залежить добробут населення, національна продовольча безпека й експортні можливості країни.

Україна є одним із найбільших експортерів зерна в Європі. Для утримання позицій на міжнародній арені з продажу зерна вітчизняним товаровиробникам необхідно постійно вкладати кошти задля підвищення ефективності галузі, запроваджувати інноваційні технології з виробництва конкурентоспроможної продукції. За умов обмеження обсягу необхідних добрив і обмеженості земель для вирощування зерна виникає потреба у пошуку оптимального обсягу виробництва тих чи інших зернових культур для максимізації прибутку.

Щоб визначити оптимальний план вирощування зернових культур, необхідно скласти оптимізаційну задачу. Для її розв'язання потрібно мати дані про врожайність різних зернових культур, середні ціни реалізації культур і необхідний обсяг добрив для кожного виду за 2015 р. (табл. 1) [1–3].

Таблиця 1

Вихідні дані для вирішення оптимізаційної задачі

№	Тип даних	Зернові та зернобобові культури				
		Пшениця	Кукурудза на зерно	Ячмінь	Жито	Ліпак
		X_1	X_2	X_3	X_4	X_5
1	Урожайність, т/ га	3,1	4,87	2,26	2,44	1,85
2	Середні ціни, грн за т	1368,7	1224,8	1454,9	1111,2	3045,5
3	Добрива, т на га	0,4	0,7	0,3	0,3	0,2

Необхідно розробити економіко-математичну модель для оптимізації максимальної реалізації зернової продукції України. Керованими змінними у моделі для зручності оберемо обсяги виробництва основних зернових культур (тис. т) і позначимо x_1, x_2, x_3, x_4, x_5 відповідно до їх порядку в табл. 1 [1–3].

Оскільки відомі ціни кожного виду продукції, можемо розрахувати середній прибуток з кожного виду продукції та подати сумарний прибуток від реалізації продукції галузі, що є цільовою функцією:

$$Z = x_1 + 7000x_2 + 4000x_3 + 2800x_4 + 4700x_5 \to \max.$$

Оскільки маємо обмеження за мінімальним обсягом для виробництва зерна для задоволення першочергових потреб населення та для надлишкової продукції для реалізації на зовнішньому ринку, важливо, щоб було дотримано мінімального обсягу [1–3].

Система обмежень містить сім лінійних нерівностей, а разом із цільовою функцією складає таку математичну модель:

$$Z = 13678{,}7x_1 + 1244{,}8x_2 + 1459{,}9x_3 + 1111{,}2x_4 + 3045{,}5x_5 \to \max.$$

$$\begin{cases} x_1 \geq 100 \\ x_2 \geq 105 \\ x_3 \geq 88 \\ x_4 \geq 70 \\ x_5 \geq 90 \\ 0,022x_1 + 0,035x_2 + 0,062x_3 + 0,01x_4 + 0,043x_5 \leq 300 \\ 0,08x_1 + 0,062x_2 + 0,212x_3 + 0,08x_4 + 0,04x_5 \leq 350 \end{cases}$$

Щоб знайти оптимальне розв'язання задачі лінійного програмування із заданими обмеженнями, у Microsoft Excel 2016 застосуємо надбудову «Пошук рішення», у результаті визначимо оптимальні значення змінних і максимальне значення функції цілі за заданих обмежень [4].

Отримуємо розв'язок задачі:

$$X^* = (100;105;88;70;90).$$

$$x_1^* = 100,$$

$$x_2^* = 105,$$

$$x_3^* = 88,$$

$$x_4^* = 70,$$

$$x_5^* = 90.$$

$$F_{\max} = 745384.2 \text{ (млн грн).}$$

Щоб оцінити цінність заданих ресурсів, необхідно вирішити двоїсту задачу. Відповідно до вихідної позначимо: y_1 – цінність добрива жита, y_2 – цінність добрива пшениці, y_4 – цінність добрива ячменю, y_5 – цінність добрива кукурудзи та ін.:

$$F = 100y_1 + 105y_2 + 88y_3 + 70y_4 + 90y_5 - 300y_6 - 350y_7 \to \min.$$

$$\begin{cases} y_1 - 0,022y_6 - 0,08y_7 \leq 1368,7 \\ y_2 - 0,035y_6 - 0,062y_7 \leq 1224,8 \\ y_3 - 0,062y_6 - 0,212y_7 \leq 1454,9 \\ y_4 - 0,012y_6 - 0,08y_7 \leq 1111,2 \\ y_5 - 0,043y_6 - 0,04y_7 \leq 3045,5 \end{cases}$$

Рішення двоїстої задачі знаходимо із застосуванням надбудови «Пошук рішення» Microsoft Excel 2016.

Оптимальний розв'язок матиме вигляд :

$$Y_{опт}^* = (88;100;105;70;90) ..$$

$$y_1^* = 88,$$

$$y_2^* = 100,$$

$$y_3^* = 105,$$

$$y_4^* = 70,$$

$$y_5^* = 90,$$

$$Z_{\min} = 74538 \text{ (млн грн).}$$

Отже, щоб отримати максимальний прибуток за заданих обмежень і за необхідності виробництва мінімального обсягу для задоволення потреб населення країни, необхідно вирощувати 100 тис т пшениці, що дорівнює мінімальному обсягу виробництва пшениці,105 тис т кукурудзи на зерно, 88 тис. т ячменю, 70 тис. т жита, 90 тис т ріпаку. При цьому використовують усю площу земель і весь обсяг добрив, що надані для використання. Прибуток,

який досягне максимуму від реалізації, та мінімальний обсяг витрат цінних ресурсів цих зернових культур, складатиме 745384,2 млн грн на рік.

Оскільки обсяги деяких зернових культур перевищують мінімальний необхідний обсяг для задоволення потреб населення країни, цей надлишок можна використовувати на зовнішньому ринку, за межами країни, що розширює експортні можливості й дає змогу збільшувати обсяг прибутку від вирощування цих видів зернових культур.

Таким чином, у плануванні вирощування зернових культур доцільно спиратися на отримані оптимальні величини, аби забезпечити гідний рівень економіки країни.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Малярец Л. М.

Література: 1. Аграрний сектор України. URL: http://agroua.net/statistics. **2.** Головне управління статистики у Закарпатській області. URL: http://www.uz.ukrstat.gov.ua. **3.** Міністерство аграрної політики та продовольства України // Довідковий інформаційний ресурс Міністерства аграрної політики та продовольства України. URL: http://www.minagro.gov.ua. **4.** Малярець Л. М., Лебедєва І. Л., Норік Л. О., Куликов П. М. Лабораторний практикум з навчальної дисципліни «Економіко-математичні методи та моделі» : навч.-практ. посіб. Харків : ХНЕУ, 2009. 136 с. **5.** Програма «Зерно України-2015». URL: www.naas.gov.ua/content/zerno.doc.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЛОМБАРДІВ ЗА РІВНЕМ ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ

УДК 336.733

Єнгібарян Л. Т.
Терех А. А.

Студенти 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Конкретизовано особливості ломбардної діяльності в Україні. Проведено просторовий розподіл ломбардних установ відповідно до рівня їх власного капіталу, дебіторської заборгованості та фінансовим результатом. Визначено групи ломбардів за рівнем фінансової стабільності.*

Ключові слова: *ломбард, заборгованість, фінанси, фінансовий результат, фінансовий ринок, власний капітал, дебіторська заборгованість, ринок ломбардних послуг, кластерний аналіз, метод k-середніх.*

Аннотация. *Конкретизированы особенности ломбардной деятельности в Украине. Проведено пространственное распределение ломбардных учреждений в соответствии с уровнем их собственного капитала, дебиторской задолженности и финансовыми результатами. Определены группы ломбардов по уровню финансовой стабильности.*

Ключевые слова: *ломбард, задолженность, финансы, финансовый результат, финансовый рынок, собственный капитал, дебиторская задолженность, рынок ломбардных услуг, кластерный анализ, метод k-средних.*

Annotation. *Specific features of lombard activity in Ukraine are specified. Spatial distribution of pawnshop institutions is carried out in accordance with the level of their own capital, accounts receivable and financial result. The groups of pawnshops in terms of financial stability.*

© Єнгібарян Л. Т., Терех А. А., 2017

Keywords: *pawnshop, debt, finance, financial result, financial market, own capital, accounts receivable, pawnshop services market, cluster analysis, k-means method.*

На сучасному етапі знижується рівень розвитку ринку роздрібних кредитних послуг банківських установ. Водночас зростає роль ломбардів як кредиторів населення, що підтримують і підвищують його платоспроможність, активізують сукупний попит у економіці і є додатковим імпульсом економічного зростання [1]. За таких умов важливо розуміти, яке майбутнє може мати система фінансових послуг завдяки ломбардам, як кількісно та якісно ломбардна діяльність впливає на розвиток і становлення ринку фінансових послуг, тобто яку роль відіграють ломбардні установи на ринку фінансових послуг України.

Дослідженням стану та моделюванням діяльності ломбардів займаються зарубіжні та вітчизняні науковці, серед них Андрійченко Ж. О. , Внукова Н. М., Леваєва Л. Ю., Медвідь С. М., Гонта О. І., Остапенко В. М. та ін. Однак, дослідження цих авторів є спрямованими переважно на висвітлення теоретичних засад функціонування, а також вирішення окремих конкретних практичних проблем.

Основним видом діяльності ломбардів як учасників ринку фінансових послуг є надання миттєвих і короткострокових позик на власний ризик під заставу майна споживачів цих послуг. Надаючи короткострокові готівкові кредити, ломбарди тим самим задовольняють нагальні потреби фізичних осіб у коштах на певний термін, сприяючи підвищенню платоспроможності позикоодержувачів.

Ломбарди є одними з найбільш консервативних і стабільних фінансових установ для фізичних осіб, вони орієнтовані на видачу дрібних і короткострокових кредитів. У той час як більшість фінансових ринків переживають важкі часи, ломбарди демонструють вражаючі результати. Головною причиною зростання операцій ломбардів є не активізація попиту населення на послуги ломбардів, а збільшення кількості учасників ринку. Нерозвиненість сектора ломбардного кредитування стимулювала приплив великого капіталу в цей сегмент фінансових послуг. Цілком можливо, що криза стимулювала прихід нових гравців на ринок і внаслідок того, що багато напрямків бізнесу, які до кризи давали стабільний дохід, стали збитковими [6].

Останнім часом ломбарди часто погоджуються на зниження процентних ставок за кредитами та збільшення заставної вартості золота, що свідчить про посилення конкурентної боротьби між учасниками ринку [6].

Станом на 31 березня 2017 р. до Державного реєстру фінансових установ внесено інформацію про 458 ломбардів, що на 20 установ (або на 4,2 %) менше порівняно з відповідною датою 2016 р. (станом на 31 березня 2016 – 478 ломбардів). Основні показники діяльності ломбардів від 2015 р. до першого кварталу 2017 р. подано на рис. 1 [4].

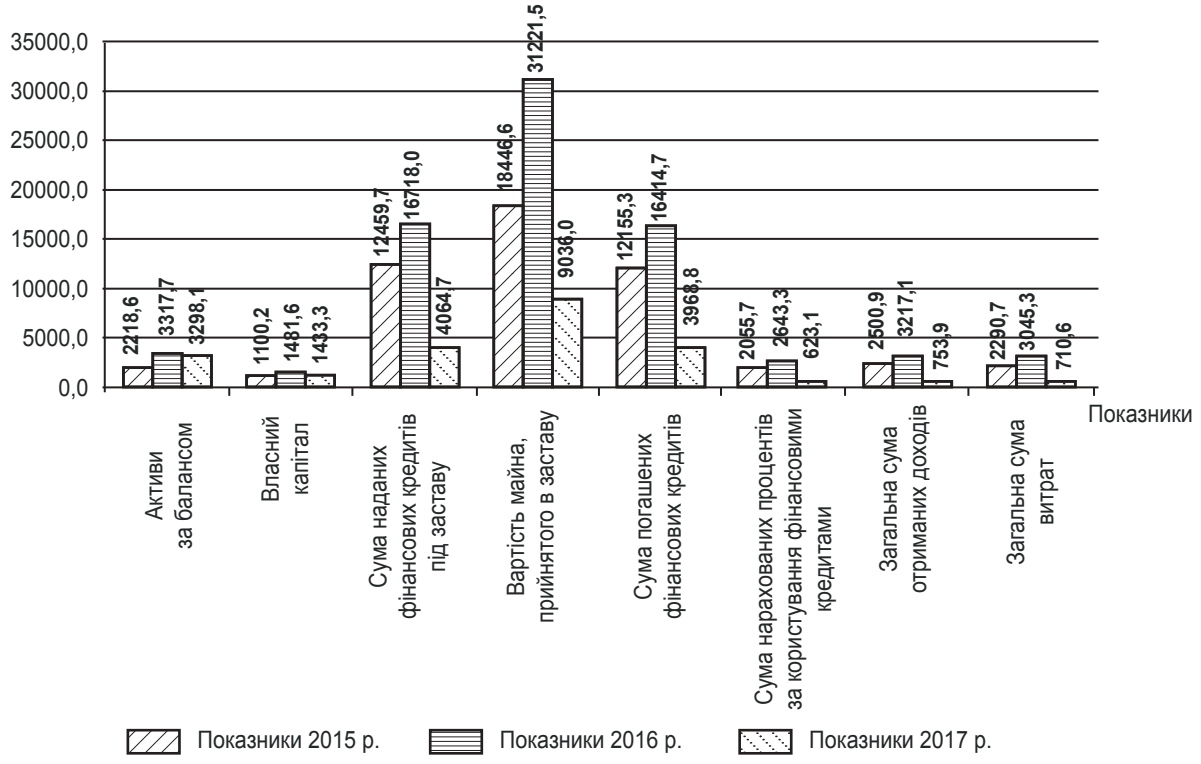

Рис. 1. **Основні показники діяльності ломбардів від 2015 р. до першого кварталу 2017 р.**

Дані рис. 1 свідчать про збільшення загальних обсягів кредитування на ринку ломбардних послуг за перший квартал 2017 р. порівняно з 2016. Такі показники, як сума наданих фінансових кредитів під заставу та сума погашених фінансових кредитів, зросли на 375,7 млн грн та 490,5 млн грн. Обсяг активів ломбардів зменшився на 19,6 млн грн порівняно з періодом минулого року та станом на 31 березня 2017 р. становить 3 298,1 млн грн. Власний капітал ломбардів становить 1 433,3 млн грн, що на 48,3 млн грн менше, ніж станом на 2016 р. [4].

Вихідними даними для аналізу фінансової діяльності ломбардів обрано фінансову звітність про розмір власного капіталу, величину дебіторської заборгованості та розмір отриманого фінансового результату за певний період за кожним із дванадцяти ломбардів вибірки (табл. 1) [4].

Таблиця 1

Вихідні дані для групування ломбардів

Ломбард	Власний капітал, тис. грн	Дебіторська заборгованість, тис. грн	Фінансовий результат, тис. грн
ПТ «ЛОМБАРД ТОВ «Дарс-2003» І КОМПАНІЯ»	9736	14256	1809
ПТ «ЛОМБАРД «БЕЗ ШТРАФІВ» ТОВ «АЛЬФАРД ІНВЕСТ» ТА ТОВ «АЛЬФАРД СЕРВІС»	511	562	-49
ПТ «СЕЛЮТІН І КОМПАНІЯ «ЛОМБАРД ТРАСТ»	866	583	105
ПТ ЛОМБАРД «Надія»	8031	15440	2023
ПТ «ЛОМБАРД «КИТ Груп ПЛЮС» ТОВ «КИТ Груп» і КОМПАНІЯ»	3649	3657	87
ПТ «ЛОМБАРД ПП	5141	4748	507
ПТ «КАУЛЬКО О. Б., КОРШУНОВ Ю. М. «ЛОМБАРД УСПІХ»	502	409	31
ПТ «НАЙКРАЩИЙ ЛОМБАРД» БОГДАН Ю. М. І КОМПАНІЯ»	8250	3855	3315
ПТ «Ваш ломбард»	807	511	54
ПТ «Ломбард «Діамант Плюс»	182	158	2
ПТ Ломбард «БОНІТА»	5864	529	146

Для аналізу отримано три групи ломбардів, виділені за схемою об'єднання за методом кластеризації. Склад кожного кластера подано у табл. 2.

Таблиця 2

Групи для аналізу ломбардів за рівнем фінансової стабільності

Група 1	Група 2	Група 3
ПТ «Надія»	ПТ «КИТ Груп ПЛЮС»	ПТ «БЕЗ ШТРАФІВ»
ПТ ТОВ «Дарс-2003	ПТ «Базис»	ПТ «УСПІХ»
-	ПТ ПТ «НАЙКРАЩИЙ ЛОМБАРД»	ПТ «ТРАСТ»
-	ПТ «БОНІТА»	ПТ «Ваш ломбард»
-	-	ПТ «Діамант плюс»

За розрахунками об'єднання ломбардів у групи (табл. 2) ближче за всіх один до одного за заданими показниками перебувають ПТ «Без штрафів» і ПТ «Ваш ломбард», їхня близькість характеризується найменшою відстанню об'єднання. Найбільш розрізнені й далекі один від одного за заданими показниками ПТ «Надія» і ПТ «Найкращий ломбард». Про це свідчить те, що ці фінансові установи об'єднані на останньому кроці, коли критерії об'єднання найменш жорсткі. Тобто до кластера 1 належать два ломбардів, до кластера 2 – п'ять, до кластера 3 – чотири ломбарди.

Ще одним методом кластеризації є метод k-середніх. Цей метод дає змогу розрахувати середні для кожного кластера за кожним вимірюванням, щоб оцінити, наскільки кластери відрізняються один від одного. Із застосуванням цього методу одержано графічне зображення значень фінансових показників відповідно до групування ломбардів (рис. 2).

Аналіз (рис. 1) дає підстави зробити певні висновки.

1. До кластера 1 належать ломбарди із найбільшою величиною власного капіталу (ВК > 8 000 тис. грн) та дебіторської заборгованості (ДЗ ≤ 15 000 тис. грн), але щодо фінансового результату (ФР < 2 500 тис. грн) ці ломбарди незначно відрізняються від кластера 2 .

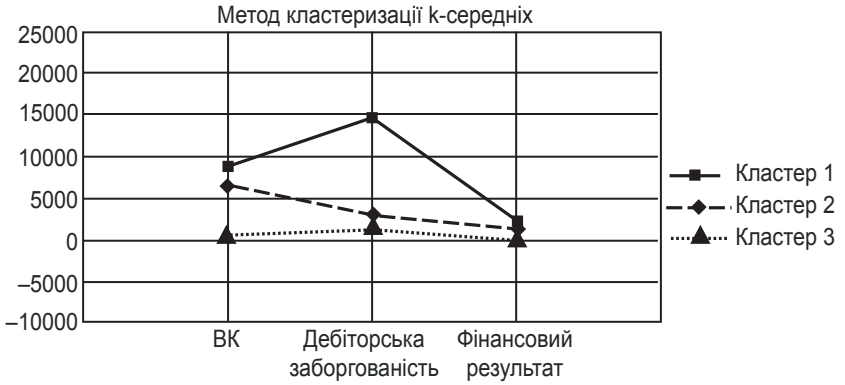

Рис. 2. **Значення фінансових показників відповідно до групування ломбардів**

2. До кластера 2 належать ломбарди, у яких величина власного капіталу (ВК > 5 000 тис. грн), дебіторської заборгованості (ДЗ > 2 500 тис. грн) і фінансового результату (ФР < 2 500 тис. грн) є вищими, ніж у ломбардів кластера 3; однак, фінансовий результат майже не відрізняється від кластера 1.

3. Кластер 3 має дуже низькі показники порівняно з попередніми кластерами: значення власного капіталу та дебіторської заборгованості перебувають у межах 1 000 тис. грн, а фінансовий результат наближається до нуля.

Отже, нині ломбарди динамічно розвиваються, на цьому ринку існує стійка конкуренція, що сприятливо позначається на споживачах. Діяльність ломбардів сприяє зниженню соціальної напруги: практично повсюдно вони органічно вливаються у інфраструктуру міст і селищ, створюють робочі місця. Обсяги ломбардних позик постійно зростають, чим зумовлено зростання відрахувань до бюджету. Ломбард є особливою кредитною установою. Формування фінансового результату – прибутку (збитку) відбувається переважно за рахунок відсоткової плати за надані кредити. Загальні визначення та підходи до формування фінансового результату фінансових установ необхідно адаптувати до визначення та формування фінансового результату ломбарду [4].

Таким чином, активізувавши свою діяльність у сфері кредитування фізичних осіб, ломбарди стають серйозними конкурентами банківським установам. Перевагами ломбардних установ порівняно із банківськими є швидкість і простота отримання кредиту, а також спроможність швидко реагувати на потреби клієнтів. Однак, ломбарди не зможуть повністю витіснити банківські установи із цього сегмента банківських послуг.

Науковий керівник – канд. екон. наук, викладач Остапенко В. М.

Література: 1. Андрійченко Ж. О., Внукова Н. М. Реформування ринків фінансових послуг в умовах інтеграції до європейського фінансового простору : монографія / за ред. Н. М. Внукової. Харків : Ексклюзив, 2016. 166 с. **2.** Внукова Н. М. Фінансові аспекти ломбардної діяльності : монографія / за ред. Н. М. Внукової. Харків : Ексклюзив, 2013. 150 с. **3.** Леваєва Л. Ю. Особливості організації та функціонування ломбардного кредитування в Україні. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/osoblivosti-organizatsiyi-ta-funktsionuvannya-lombardnogo-kredituvannya-v-ukrayini. **4.** Медвідь С. М. Діяльність ломбардів в сучасних умовах. URL: http://libfor.com/index.php?newsid=1612. **5.** Гонта О. І., Дубина М. В., Романенко Т. О. Стан та перспективи розвитку ломбардів в Україні. *Вісник Чернігівського державного технологічного університету*. 2011. № 2. С. 233–241. **6.** Мудрик М. Аналіз діяльності ломбардів в Україні. URL: http://libfor.com/index.php?newsid=1609. **7.** Остапенко В. М., Купчіна О. В. Типологізація банків України за рівнем ризикованості кредитної діяльності. *Економіка та суспільство.* 2017. № 1. С. 645–648.

ОПТИМІЗАЦІЯ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ПІДПРИЄМСТВА ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ МЕТОДУ НОРМОВАНОГО РОЗМАХУ

УДК 658.15

Єрмашкевич К. В.

Магістрант 2 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Із застосуванням методу нормованого розмаху Херста проведено оцінювання узгодженості грошових потоків підприємства на прикладі ПАТ «Харків'янка». На підставі проведених розрахунків надано рекомендації стосовно формування управлінських рішень у сфері управління грошовими потоками підприємства.*

Ключові слова: *економіка, підприємство, організація, виробництво, фінанси, грошовий потік, прибуток, оптимізація грошових потоків, надходження грошових коштів, вибуття грошових коштів, метод нормованого розмаху.*

Аннотация. *С применением метода нормированного размаха Херста проведена оценка согласованности денежных потоков на примере ОАО «Харьковчанка». На основании проведенных расчетов даны рекомендации по формированию управленческих решений в сфере управления денежными потоками предприятия.*

Ключевые слова: *экономика, предприятие, организация, производство, финансы, денежный поток, прибыль, оптимизация денежных потоков, поступление денежных средств, выбытие денежных средств, метод нормированного размаха.*

Annotation. *Using the Hirst's normalized range method, the consistency of cash flows was estimated using the example of Kharkovchanka JSC. Based on the calculations performed, recommendations are given on the formation of management decisions in the area of cash management of the enterprise.*

Keywords: *economy, enterprise, organization, production, finance, cash flow, profit, cash flow optimization, cash inflows, cash outflow, standardized range method.*

Ефективність роботи підприємства значною мірою залежить від організації та системи управління його грошовими потоками. Така система створюється задля забезпечення виконання короткострокових і стратегічних планів підприємства, підтримання платоспроможності та фінансової стійкості, раціональнішого використання активів і джерел їх формування, а також мінімізації витрат на фінансування господарської діяльності. Від якості управління грошовими потоками залежить не тільки стійкість і ефективність роботи підприємства, але і здатність до майбутнього розвитку, досягнення фінансового успіху в довгостроковій перспективі [4]. Усе це підкреслює актуальність дослідження питань удосконалення діагностики й оптимізації грошових потоків підприємства.

Питання оптимізації грошових потоків задля визначення такого їх обсягу, який, з одного боку, позбавив би підприємство ризику виникнення дефіциту грошових активів, а з іншого – виключив можливість утворення занадто великої маси грошових коштів на рахунках та в касі суб'єкта господарювання, розглядають як зарубіжні (Р. Брейлі, С. Майєрс, М. Міллер, Д. Орр), так і вітчизняні (І. Бланк, В. Ковальов, П. Фомін, В. Хохлов) науковці.

Метою написання статті є оцінювання узгодженості грошових потоків підприємства із застосуванням методу нормованого розмаху на прикладі ПАТ «Харків'янка» та розробка рекомендацій щодо формування оптимального резервуара у постановці Херста.

При дослідженні руху грошових коштів виникають проблеми й завдання, аналогічні таким за дослідження часових послідовностей вимірів таких величин, як температура, стікання рік, кількість опадів та ін., які можна досліджувати із застосуванням методу нормованого розмаху Херста.

Показник Херста є критерієм щодо визначення часових рядів із випадковим зміщеним блуканням. Цю статистику запропонував Херст – гідролог, який у першій половині XX ст. вивчав рух потоків води в долині Нілу. У постановці Херста завдання полягає в тому, щоб знайти оптимальний обсяг резервуара за заданим набором вимірів стоку води з озера (рис. 1) [3].

Згідно із рис. 1, оптимальним є той резервуар, який ніколи не переповнюється і не буває порожнім. Протягом року t такий резервуар приймає приплив П, водночас регульований обсяг води С (стік) спускається з водоймища [3].

© Єрмашкевич К. В., 2017

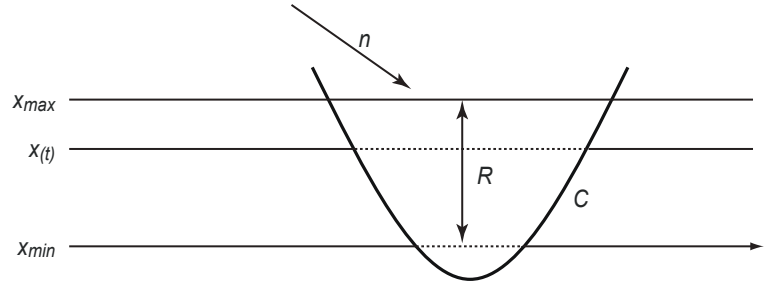

Рис. 1. **Резервуар з припливом (П) і середнім стоком (С) (R – розмах)**

Основна проблема згідно із моделлю нормованого розмаху формулюється у такий спосіб: скільки води має зберігатися у водоймищі, щоб щороку з нього можна було спускати обсяг води, який дорівнює середньому припливу за період?

Середній приплив $\overline{П}$ за період t дорівнює:

$$\overline{П} = \frac{1}{t}\sum_{t=1} П_t, \tag{1}$$

де t – досліджуваний період (кількість років, місяців);

$П_t$ – сума притоку грошових коштів за один рік, місяць.

Це середнє значення надходження грошових коштів має дорівнювати обсягу, який щорічно або щомісячно спускається з резервуара, тобто витратам грошових коштів або вихідному грошовому потоку за відповідний період [3].

Модель нормованого розмаху базується на розрахунку різниці максимального й мінімального припливу грошових коштів П, який називають розмахом R. R являє собою різницю між мінімальними і максимальними обсягами води в резервуарі, тобто між найбільшими та найменшими сумами надходжень грошових коштів:

$$R_t = \max П(t) - \min П(t). \tag{2}$$

де R_t – розмах надходжень грошових коштів за період t;

max П (t) – максимальні обсяги надходжень грошових коштів за період;

min П (t) – мінімальні обсяги надходжень грошових коштів за період.

Виходячи з методу нормованого розмаху, завдання управління рухом грошових коштів підприємства полягає у визначенні оптимального обсягу вхідного грошового потоку й управління ним на основі аналізу ретроспективних даних про надходження та витрати коштів. Оптимальним рівнем грошових надходжень є такий, що дозволяє досліджуваному суб'єкту підприємництва повною мірою покривати відповідні витрати у будь-який момент досліджуваного періоду.

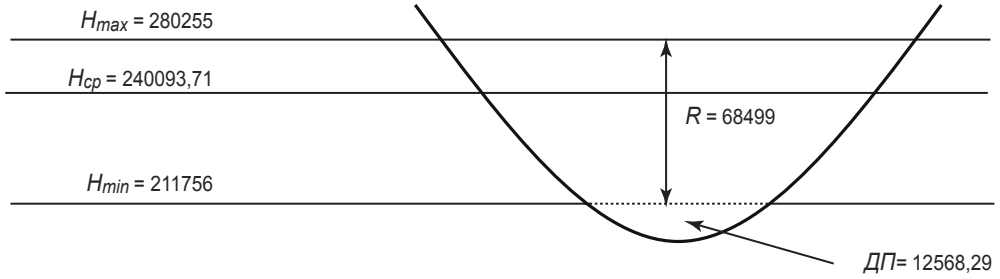
Проведемо діагностику надходжень і витрат грошових коштів за методом Херста для ПАТ «Харків'янка» за 2010– 2016 рр. За даними фінансової звітності підприємства, у досліджуваному періоді максимальні надходження становили 280255 тис. грн у 2016 р., мінімальні – 211756 тис. грн у 2013 р. У свою чергу, максимальні витрати спостерігались у 2010 р. та становили 268982 тис. грн, мінімальні – 211756 тис. грн у 2016 р.

Алгоритм проведення розрахунків та отримані результати за методом Херста подано в табл. 1 [4]. Конкретизацію моделі нормованого розмаху із урахуванням здійснених розрахунків для досліджуваного підприємства подано на рис. 2 [4].

Таблиця 1

Алгоритм розрахунків та отримані значення показників для застосування методу нормованого розмаху

Показник	Алгоритм розрахунку	Значення, тис. грн
Середньорічне надходження грошових коштів	$H_{ср} = \frac{1}{7}\sum_{t=1} H_1(t) + H_2(t) + H_n(t)$	240093,71
Середньорічний обсяг витрат (стік)	$B_{ср} = \frac{1}{7}\sum_{t=1} B_1(t) + B_2(t) + B_n(t)$	252662
Обсяг грошових коштів ($X_м(t)$) (дефіцит (*ДП*), надлишок (*Н*))	$x_p(t) = H - B_p$	-12568,29
Розмах варіації надходжень коштів (Rn)	$R_n = \max H(n) - \min H(n)$	68499
Розмах витрат коштів (Rc)	$R_c = \max B(c) - \min B(c)$	103331

x_{max} – найбільші надходження коштів; x_{min} – найменші надходження коштів; R – розмах варіації надходжень коштів;
$H_{ср}$ – середньорічний обсяг витрат; *ДП* – дефіцит грошових коштів

Рис. 2. **Модель нормованого розмаху грошових коштів для ПАТ «Харків'янка», 2010–2016 рр.**

Отже, розмах витрат грошових коштів як різниця між максимальним і мінімальним обсягом їх відтоку має більше значення, аніж розмах надходжень. Це свідчить про те, що підприємство не здатне формувати достатній обсяг грошових коштів для відшкодування своїх витрат у будь-який період їх виникнення.

Виявлені в ході оцінювання узгодженості грошових потоків невідповідності можуть набувати таких видів, за наявності яких необхідно приймати певні управлінські рішення (табл. 2) [3].

Таблиця 2

Управлінські рішення за умови невідповідності формування резервуара у постановці Херста

Можлива ситуація	Значення критерію	Управлінське рішення
Зайве накопичення	$x_p(t) = > 0$	Стримування потоку H та активізація потоку B
Оптимальне накопичення	$x_p(t) = 0$	Стримування або пропорційне притягнення потоків H, B
Криза накопичення	$x_p(t) = < 0$	Стримування потоку B та притягнення потоку H

де $x_p(t)$ – обсяг грошових коштів;
H – надходження грошових потоків;
B – витрати грошових коштів.

Згідно із розрахунками на ПАТ «Харків'янка» спостерігається ситуація кризи накопичення, тобто підприємство відчуває дефіцит надходжень грошових коштів. У зв'язку із цим підприємству слід здійснювати стримування вихідного грошового потоку та сприяти збільшенню вхідного грошового потоку.

Щоб у короткостроковому періоді досягти збалансованості дефіцитного грошового потоку, на підприємствах кондитерської галузі мають розроблятися заходи для прискорення залучення коштів: збільшення цінових знижок за умови розрахунку за продукцію готівкою, забезпечення часткової або повної передоплати за продукцію,

скорочення строків надання товарного кредиту покупцям, використання сучасних форм реінвестування дебіторської заборгованості (обліку векселів, факторингу, форфейтингу тощо), уповільнення їх виплат (придбання довгострокових активів на умовах лізингу, збільшення за згодою з постачальниками строків надання товарного кредиту підприємству, використання флоута – періоду проходження виписаних платіжних документів до їх оплати для уповільнення інкасації власних платіжних джерел.

Таким чином, ефективність управління грошовими потоками є визначуваною синхронізацією надходжень і виплат, підтримкою постійної платоспроможності підприємства й раціональним використанням фінансових ресурсів, які формуються із зовнішніх і внутрішніх джерел. Управління грошовими потоками є важливою ланкою фінансового менеджменту, що охоплює всю систему управління підприємством. Застосування сучасних методів діагностики дозволяє визначати проблеми у цій ланці й розробляти обґрунтовані заходи щодо їх вирішення.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Берест М. М.

Література: 1. Бланк И. А. Управление денежными потоками. Киев : Ника-Центр ; Эльга, 2002. 736 с. **2.** Брейли Р., Майерс С. Принципы корпоративных финансов. М. : Олимп-Бизнес, 1998. 1088 с. **3.** Дяченко О. Г. Управління рухом грошових коштів комерційного банку на основі методу нормованого розмаху. URL: http://fkd.org.ua/article/view/29689/26553. **4.** Езерская О. А. Денежный поток – причина конфликта собственников и топ-менеджеров. URL: https://bizentropy.biz/articles/77-denezhnyj-potok-prichina-konflikta-sobstvennikov-i-top-menedzherov.html. **5.** Ковалев В. В. Введение в финансовый менеджмент : учебное пособие. М. : Финансы и статистика, 2004. 768 с. **6.** Модель Миллера–Орра. URL: http://afdanalyse.ru/publ/investicionnyj_analiz/analiz_denezhnogo_potoka/model_millera_orra/28-1-0-356. **7.** Фомин П. А., Хохлов В. В. Оценка эффективности использования финансов предприятий в условиях рыночной экономики : монография. М. : Высшая школа, 2003. 288 с.

АНАЛИЗ ФАКТОРОВ, ВЛИЯЮЩИХ НА ЧИСЛЕННОСТЬ НАСЕЛЕНИЯ УКРАИНЫ

УДК 303.724:314.18(477)

Ефанкова К. С.

Студент 2 курса
факультета менеджмента и маркетинга ХНЕУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Проведен анализ связи между численностью населения Украины и средней продолжительностью жизни, суммарным коэффициентом рождаемости, количеством лечебных заведений, количеством умерших и количеством преступлений. Рассмотрены основные теоретические аспекты, сделаны соответствующие выводы.*

Ключевые слова: *регрессионная модель, множественная регрессионная модель, корреляция, автокорреляция, статистическая значимость, перепись населения, демография, численность населения, коэффициент рождаемости.*

Анотація. *Проведено аналіз зв'язку між чисельністю населення України та середньою тривалістю життя, сумарним коефіцієнтом народжуваності, кількістю лікувальних закладів, кількістю померлих і кількістю злочинів. Розглянуто основні теоретичні аспекти, зроблено відповідні висновки.*

Ключові слова: *регресійна модель, множинна регресійна модель, кореляція, автокореляція, статистична значущість, перепис населення, демографія, чисельність населення, коефіцієнт народжуваності.*

© Ефанкова К. С. , 2017

Annotation. *The analysis of the relationship between the population of Ukraine and the average life expectancy, the total fertility rate, the number of medical institutions, the number of deaths and the number of crimes. The main theoretical aspects are considered, the corresponding conclusions are drawn.*

Keywords: *regression model, multiple regression model, correlation, autocorrelation, statistical significance, census, demography, population, birth rate.*

В настоящее время многие экономисты не только в нашей стране, но и за рубежом большое внимание уделяют демографической ситуации, складывающейся в той или иной стране. Государство активно проводит демографическую политику, направленную на увеличение продолжительности жизни населения, снижение заболеваемости и травматизма, повышение уровня образования и культуры, пытается изменить динамику рождаемости, смертности, миграции и иммиграции.

Численность населения страны ежегодно оценивают по состоянию на 1 января. Для более точного определения количества жителей и разностороннего изучения возрастной, образовательной, национальной, социальной, языковой и конфессиональной структуры населения периодически проводят его переписи. Во многих странах периодичность переписи населения равна десяти годам. В Украине предыдущая перепись проводилась в 2001 г. По ее данным, население Украины составляло 48,9 млн чел.; следующая перепись назначена на 2020 г. [4].

Исследованием современных демографических проблем занимаются Пискунов В. П., Стешенко В. С., Геец В. М., Дуран М. М., Либанова Е. М., Микловда В. П., Пальян С. А., Питюлич М. И., Федоришина Л. М. и др.

Целью написания статьи является исследование динамики изменения численности населения в Украине (рис. 1) в зависимости от определенных факторов и построение эконометрической модели для оценки их влияния [2]. В ходе исследования использованы статистические данные за 1999–2014 гг., представленные на официальном сайте Государственной службы статистики Украины (табл. 1) [2].

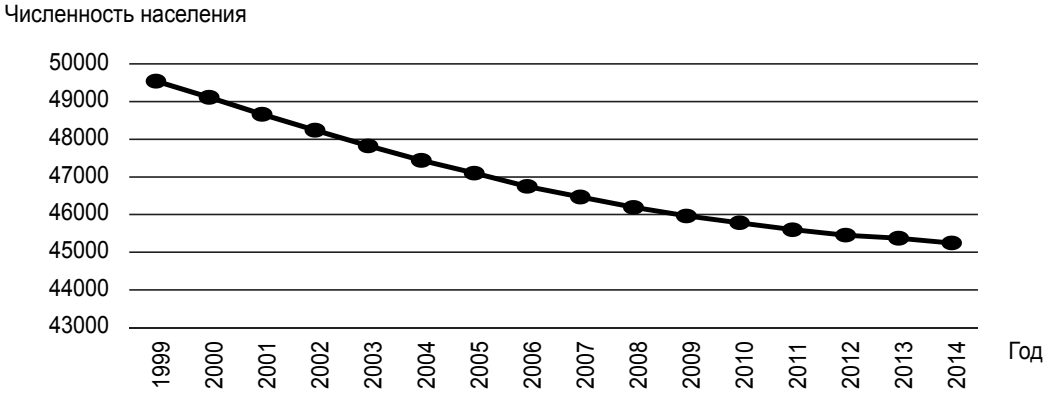

Рис. 1. **Динамика изменения численности населения Украины**

Таблица 1

Исходные данные для решения оптимизационной задачи

Год	Численность населения, тыс. чел.	Средняя продолжительность жизни, лет	Суммарный коэффициент рождаемости	Количество преступлений	Количество зарегистрированных браков, тыс.	Количество умерших, тыс. чел.
1	2	3	4	5	6	7
1999	49 544,8	68,1	1,127	558 716	344,9	739,2
2000	49 115	67,7	1,116	567 795	274,5	758,1
2001	48 663,6	67,9	1,078	514 597	309,6	746
2002	48 240,9	68,3	1,095	460 389	317,2	754,9
2003	47 823,1	68,2	1,172	566 350	371,0	765,4
2004	47 442,1	68,2	1,218	527 812	278,2	761,3
2005	47 100,5	68	1,213	491 754	332,1	782

Окончание табл. 1

1	2	3	4	5	6	7
2006	46 749,2	68,1	1,31	428 149	355,0	758,1
2007	46 465,7	68,3	1,345	408 170	416,4	762,9
2008	46 192,3	68,3	1,458	390 162	322,0	754,5
2009	45 963,4	69,3	1,473	439 459	318,2	706,7
2010	45 782,6	70,4	1,443	505 371	305,9	698,2
2011	45 598,2	71	1,459	520 218	355,9	664,6
2012	45 453,3	71,2	1,531	447 147	278,3	663,1
2013	45 372,7	71,4	1,506	563 560	304,2	662,4
2014	45 245,9	71,4	1,498	529 139	295,0	632,3

С использованием инструмента «Регрессия» надстройки «Анализ данных» программной среды Microsoft Excel определены основные параметры многофакторной модели (рис. 2):

$$\hat{y} = 129254{,}15 + 898{,}78x_1 + 5528{,}56x_2 - 0{,}00303x_3 + 0{,}823x_4 - 19{,}54x_5.$$

где y – результативный признак, численность населения;

x_1 – средняя продолжительность жизни;

x_2 – суммарный коэффициент рождаемости;

x_3 – количество преступлений;

x_4 – количество зарегистрированных браков;

x_5 – количество умерших.

ВЫВОД ИТОГОВ

Регрессионная статистика	
Множественный R	0,972635577
R-квадрат	0,946019966
Нормированный R-квадр	0,919029949
Стандартная ошибка	400,2806032
Наблюдения	16

Дисперсионный анализ

	df	*SS*	*MS*	*F*	*Значимость F*
Регрессия	5	28079944,13	5615988,826	35,05073616	5,01774E-06
Остаток	10	1602245,613	160224,5613		
Итого	15	29682189,74			

	Коэффициенты	*Стандартная ошибка*	*t-статистика*	*P-Значение*	*Нижние 95%*	*Верхние 95%*	*Нижние 95,0%*	*Верхние 95,0%*
Y-пересечение	129254,1491	27139,45214	4,762592422	0,000765549	68783,68136	189725	68783,7	189725
Переменная X 1	898,7847456	333,5505446	-2,69459835	0,022521225	-1641,981673	-155,59	-1641,98	-155,59
Переменная X 2	5528,55996	1590,911651	-3,47508924	0,005970044	-9073,332019	-1983,8	-9073,33	-1983,8
Переменная X 3	-0,003036571	0,002655239	1,143615026	0,279421247	-0,00287967	0,00895	-0,00288	0,00895
Переменная X 4	0,823143853	3,003383545	-0,27407217	0,789607209	-7,515099416	5,86881	-7,5151	5,86881
Переменная X 5	-19,54299842	8,521927839	-2,29326026	0,044764731	-38,53103693	-0,555	-38,531	-0,555

Рис. 2. **Результаты применения инструмента «Регрессия»**

В результате анализа построенной модели выяснилось, что факторы x_1, x_2, x_5 являются статистически значимыми, а факторы x_4 и x_3 – нет [3]. Преобразуем уравнение модели:

$$\hat{y} = 129254{,}15 + 898{,}78x_1 + 5528{,}56x_2 - 19{,}54x_5.$$

При нулевом значении основных факторных признаков численность населения составит 129254,15 тыс. чел.

Анализ модели позволяет сделать вывод, что при увеличении средней продолжительности жизни на 1 год численность населения возрастет на 898,78 тыс. чел. При увеличении суммарного коэффициента рождаемости на

1 ед. численность населения возрастет на 5528,56 тыс. чел. При увеличении количества умерших на 1 тыс. чел. численность населения уменьшится на 19,54 тыс. чел.

В процессе исследования зависимости численности населения от различных факторов была построена матрица парных коэффициентов корреляции (табл. 2), анализ которой позволяет сделать вывод, что наиболее сильное, но обратно пропорциональное влияние на результативный признак оказывает фактор x_2 – суммарный коэффициент рождаемости.

Таблица 2

Матрица парных коэффициентов

	y	x_1	x_2	x_5
y	1			
x_1	-0,79405	1		
x_2	-0,85034	0,812698	1	
x_5	0,682312	-0,96223	-0,74493	1

Таким образом, в работе представлена модель, учитывающая основные факторы, влияющие на численность населения страны. Определено наличие тесной связи между коэффициентом рождаемости, средней продолжительностью жизни и количеством умерших. С помощью дисперсионного анализа установлено, что качество модели хорошее, построенная модель и все включенные в нее факторы являются статистически значимыми, значит, ее можно использовать для прогнозирования. Для увеличения численности населения Украины нужно снизить уровень правонарушений и увеличить численность лечебных учреждений, что должно способствовать сокращению количества умерших.

Научный руководитель – канд. физ.-мат. наук, доцент Железнякова Е. Ю.

Литература: 1. Множественная регрессия. Требования, предъявляемые к факторам, включенным в модель // Эконометрика. URL: http://metr-ekon.ru/index.php?request=full&id=55. **2.** Статистична інформація // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua. **3.** Малярец Л. М. Экономико-математические методы и модели : учебное пособие. Харьков : ХНЭУ, 2013. 154 с. **4.** Стеценко С. Г. Демографічна статистика : навч. посіб. Київ : Вища школа, 2005. 416 с.

ПРАВОВІ АСПЕКТИ РЕГУЛЮВАННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ

УДК 335.76

Єчкінко Е. С.

Студент 3 курсу
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Визначено сутність поняття електронної комерції. Проаналізовано нормативні акти стосовно сучасної електронної комерції, а також основні проблеми її регулювання. Запропоновано напрями покращення правового регулювання електронної комерції в Україні.*

Ключові слова: *Інтернет, інформація, інформатизація, інформаційно-комунікаційне забезпечення, торгівля, комерція, електронна торгівля, інтернет-магазин, електронна комерція, електронний бізнес.*

Аннотация. *Определена сущность понятия электронной коммерции. Проанализированы нормативные акты касательно современной электронной коммерции, а также основные проблемы ее регулирования. Предложены направления улучшения правового регулирования электронной коммерции в Украине.*

Ключевые слова: *Интернет, информация, информатизация, информационно-коммуникационное обеспечение, торговля, коммерция, электронная торговля, интернет-магазин, электронная коммерция, электронный бизнес.*

Annotation. *The essence of the concept of e-commerce is defined. The regulatory acts concerning modern e-commerce are analyzed, as well as the main problems of its regulation. The directions of improving the legal regulation of e-commerce in Ukraine are proposed.*

Keywords: *Internet, information, informatization, information and communication support, trade, commerce, e-commerce, e-commerce, e-commerce, e-business.*

На сучасному етапі розвитку економіки інформаційно-комунікаційне забезпечення відіграє надзвичайно важливу роль як для суспільства, так і для господарської діяльності в цілому.

Процес глобалізації та досягнення науково-технічного прогресу відкрили нові можливості для розвитку економіки, а саме розвитку інформаційної електронної комерції та формування інформаційного виробництва. Менш ніж за десятиліття в світі відбулися колосальні зміни, унаслідок чого світова електронна комерція (торгівля) стала невід'ємною складовою діяльності суб'єктів економічної активності. Електронна економіка, що формується, об'єктивно зумовлює створення системи електронних відносин між приватними компаніями, державою і бізнесом, державою й населенням та електронної системи міжнародних зв'язків. Електронна торгівля – це відносини між рівноправними власниками цінностей (продавець, покупець, провайдер телекомунікацій), тому актуальним є її правове регулювання [2].

Дослідженню ринку електронної торгівлі присвячено роботи Тимченка Л., Макарової М., Галочкіної О., Кудіна О. та ін. Однак, більшість досліджень сфокусовано на аналізі певних елементів, що формують базис електронної торгівлі, визначенні проблем і гальмуючих факторів. Такий підхід є однобічним, чим зумовлено необхідність детальнішого розгляду цього питання.

Вважаємо слушною точку зору Тимченко *Л. Д.*, що головними перешкодами на шляху розвитку електронної торгівлі в Україні є відсутність чіткої та послідовної державної політики у цій сфері, а також недостатня ефективність вживаних державою організаційно-правових заходів у сфері електронної комерції, зокрема незначні темпи інформатизації суспільних процесів в Україні, особливо в регіонах [2]. Подібну думку висловлює Макарова М. В., звертаючи увагу на відсутність цілеспрямованої урядової й бізнесової політики щодо формування українського інформаційного суспільства [3]. Зневажання проблемами електронної торгівлі з боку представників законодавчої ініціативи впродовж тривалого періоду, а також недостатність розгляду цієї проблематики в наукових публікаціях гальмують розповсюдження вітчизняної електронної комерції та торгівлі, ускладнює діяльність суб'єктів цієї сфери. Таке нівелювання заважає визначати правильні пріоритети державного фінансування й податкової політики, до того ж призводить до некоректного обліку результатів у інформаційного секторі економіки [3].

Метою написання статті є аналіз законодавчо-правового регулювання електронної торгівлі в Україні за сучасних умов.

Сучасний бізнес функціонує за постійного зростання можливостей компаній-постачальників, що, у свою чергу, сприяє зростанню глобальної конкуренції та поліпшенню якості товарів і послуг. Відбуваються зміни способів

© Єчкінко Е. С., 2017

організації й управління бізнесом, реінжиніринг (модернізація) бізнес-процесів і впровадження систем автоматизації. Для успішного ведення бізнесу все частіше залучаються комп'ютерні системи та мережі, тобто відбувається нова промислова революція.

У сучасній науковій економічній літературі приділено достатньо уваги визначенню термінів «електронна комерція» та «електронна торгівля». Визначення понять «електронна комерція» та «електронна торгівля» у законодавстві та науковцями подано в табл. 1 [4–6].

Таблиця 1

Визначення понять «електронна комерція» та «електронна торгівля»

Джерело	Визначення
Саммер А., Дунган Г. [4]	Електронна комерція – будь-яка форма бізнес-процесу, у якому взаємодія між суб'єктами відбувається електронним шляхом із застосуванням інтернет-технологій
	Електронна торгівля – процес купівлі-продажу товарів чи послуг, за якого весь цикл комерційної транзакції чи його частина є здійснюваними електронним шляхом
Новомлинський Л. [5]	Електронна комерція – будь-який процес, що є здійснюваним діловою організацією посередництвом мережі зв'язаних між собою комп'ютерів
	Електронна торгівля – комерційна діяльність у сфері реклами та поширення товарів і послуг із застосуванням Інтернету
Закон України «Про електронну комерцію» [6]	Електронна комерція – відносини, що є спрямованими на отримання прибутку; виникають під час здійснення правочинів щодо набуття, зміни або припинення цивільних прав та обов'язків дистанційно із застосуванням інформаційно-телекомунікаційних систем, унаслідок чого в учасників таких відносин виникають права й обов'язки майнового характеру
	Електронна торгівля – господарська діяльність у сфері електронної купівлі-продажу, реалізації товарів покупцю дистанційно здійсненням електронних правочинів із застосуванням інформаційно-телекомунікаційних систем

Отже, категорія «електронна торгівля» є підкатегорією «електронної комерції» й у вузькому розумінні є актом купівлі-продажу із застосуванням електронних мереж.

Актуальним аспектом розвитку електронної торгівлі є нормативно-правове забезпечення її функціонування. Законом України «Про електронну комерцію» визначено основні терміни та поняття: електронний товар, електронна торгівля, інтернет-магазин, а також конкретизовано суб'єкти й об'єкти електронної комерції. Важливим є визначення цим нормативно-правовим актом порядку проведення електронної торгівлі та здійснення відповідних господарських операцій, а також розрахунків між суб'єктами комерції. Цей Закон є основою законотворчості в Україні, оскільки регулює загальні положення електронної комерції. Детальніше окремі аспекти регулюються законами, що розглядають кожний аспект електронної діяльності окремо [6].

Ст. 7 «Типового закону про електронну торгівлю Комісії Організації Об'єднаних Націй з права міжнародної торгівлі», розробленого ЮНСІТРАЛ (Комісією ООН з питань права міжнародної торгівлі) передбачено, що стосовно даних у формі повідомлень вимога щодо підпису є виконаною, якщо особа, яка ставила підпис, пройшла ідентифікацію [8]. Законом України «Про електронний цифровий підпис» регламентовано порядок ідентифікації такої особи й визначено правовий статус електронного цифрового підпису, а також регулюються відносини, що виникають за використання електронного цифрового підпису [9]. Окрім цього, Законом «Про електронний цифровий підпис» визначено суб'єктів правових відносин у сфері послуг електронного цифрового підпису, їх права й обов'язки.

Основними засобами ведення електронної комерції є торгівля із застосуванням телефонних та інтернет-мереж. Законом України «Про телекомунікації» встановлено правову основу діяльності у сфері телекомунікацій [10]. Ним визначено повноваження держави щодо управління й регулювання такої діяльності, а також права, обов'язки та засади відповідальності фізичних і юридичних осіб, які беруть участь у цій діяльності або користуються телекомунікаційними послугами. Нормативно-правова база України поступово доповнюється законодавчими актами, що регулюють діяльність у сфері електронної торгівлі.

На відміну від законодавства багатьох країн, таких як США і держав Європейського Союзу, законодавча база України містить досить незначну кількість норм, які регулюють електронну комерцію. Так, на сьогодні погано розроблено фіскальну політику у цій сфері, відсутній механізм урегулювання спорів, що гальмує розвиток бізнесу. Окрім приватних підприємців, за таких умов і держава втрачає дохід, оскільки із застосуванням засобів комунікації можна торгувати не лише товарами або послугами приватного сектора економіки, а й державного: цінними паперами, послугами державних підприємств та ін. [5].

Хоча темпи розвитку інформаційних технологій в Україні через соціально-економічні проблеми ще відстають від країн-лідерів, наша держава входить у світовий інформаційний простір. Оскільки і донині не розроблено ефективних інструментів впливу на ринок електронної комерції, він розвивався самостійно. Задля підви-

щення конкурентоспроможності вітчизняного сектора електронної комерції на світовому ринку слід розробити й удосконалити його інституційне забезпечення. Для розвитку е-комерції в Україні слід забезпечити відповідну нормативно-правову базу: затвердити Інформаційний кодекс України, розширити Закон України «Про електронну комерцію», створити національну інформаційну інфраструктуру, запровадити е-урядування з е-послугами, забезпечити фінансування державних проектів Національної програми інформатизації.

Таким чином, серед нагальних питань, що потребують подальшого вирішення, – закріплення основ державного регулювання електронної торгівлі у законодавстві України, подальший розвиток її правового регулювання в спеціальних законах, внесення відповідних змін до чинного законодавства щодо електронного обміну даними, укладання угод у електронній формі та ін. Створення режиму максимального правового сприяння розвитку електронної комерції є фундаментом успішної конкуренції вітчизняних суб'єктів підприємництва на світовому ринку.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, викладач Ваганова І. М.

Література: 1. Царев В. В., Кантарович А. А. Электронная коммерция : учебник. СПб. : Питер, 2002. 320 с. **2.** Тимченко Л. Д., Мельник П. В., Тарангул Л. Л. Правове регулювання електронної комерції : монографія / за ред. Л. Д. Тимченка. Ірпінь : НУ ДПС України, 2008. 236 с. **3.** Макарова М. В. Тенденції розвитку цифрової економіки : монографія. Полтава : РВВ ПУСКУ, 2004. 236 с. **4.** Summer A., Dunkan G. E-Commerce. NYH Publishing, 1999. 263 p. **5.** Новомлинский Л. «Электронная пара» : бизнес и коммерция. URL: http://www.bizon.ru/viewarticle.phtml?id=222. **6.** Про електронну комерцію : Закон України від 03.09.2015 № 675-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/675-19. **7.** Маловичко С. В. Законодавчо-правове регулювання електронної торгівлі в Україні. URL: http://www.rusnauka.com/27_DSN_2015/Economics/6_199174.doc.htm. **8.** Типовий закон про електронну торгівлю Комісії Організації Об'єднаних Націй з права міжнародної торгівлі : Міжнародний документ від 16.12.1996. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_321. **9.** Про електронний цифровий підпис : Закон України від 22.05.2003 № 852-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/852-15. **10.** Про телекомунікації : Закон України від 18.11.2003 № 1280-IV IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1280-15.

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ПОНЯТТЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПЕРСОНАЛУ

УДК 331. 108

Ємельянова К. Ю.

Магістрант 2 року навчання
факультету менеджменту і маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто сутність понять «конкурентні переваги», «конкурентоспроможність», «конкурентоспроможність персоналу». Визначено професійні, особистісні та інтелектуальні можливості, які відображають позиції на ринку. На підставі тлумачень сутності поняття науковцями запропоновано власне визначення.*

Ключові слова: *підприємство, організація, право на працю, ринок праці, персонал, конкурентні переваги, конкурентоспроможність.*

© Ємельянова К. Ю., 2017

Аннотация. *Рассмотрена сущность понятий «конкурентные преимущества», «конкурентоспособность», «конкурентоспособность персонала». Определены профессиональные, личностные и интеллектуальные возможности, отражающие позиции на рынке. На основании толкований сущности понятия учеными предложено собственное определение.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, право на труд, рынок труда, персонал, конкурентные преимущества, конкурентоспособность.*

Annotation. *The essence of the notions of «competitive advantages», «competitiveness», «competitiveness of personnel» are considered. Identified professional, personal and intellectual opportunities that reflect market positions. Based on the interpretation of the essence of the concept, scientists proposed their own definition.*

Keywords: *enterprise, organization, right to work, labor market, personnel, competitive advantages, competitiveness.*

За умов ринкової економіки, глобалізації та інтенсивного розвитку конкурентної боротьби для забезпечення конкурентоспроможності підприємства надзвичайно важливим є ефективне використання персоналу, підвищення рівня конкурентоспроможності, пошук стратегічних та оптимізаційних напрямів його активізації.

Дослідженням і розробкою теоретичних основ формування і підвищення рівня конкурентоспроможності персоналу займалися Колот А. М., Ахромкін Е. Н., Грошелев О. О., Коломієць В. М., Смирнов Р. А., Славгородська О. О., Фатхудинов Р. А., Хлопова О. Г., Цвєткова Т. В., Цимбалюк І. І., Шабурова С. А. та ін. Однак, окремі питання, що є пов'язаними із формуванням конкурентоспроможності персоналу, досліджено недостатньо.

Метою написання статті є аналіз концептуальних підходів до визначення сутності поняття конкурентоспроможності персоналу.

За сучасних умов господарювання використання в діяльності підприємства конкретного працівника і його особистісних, професійних та інтелектуальних здібностей змінює стан підприємства в контексті його конкурентоспроможності та позицій на ринку. Конкурентоспроможність підприємницьких структур більшою мірою залежить від конкурентоспроможності персоналу, ніж навпаки. Для визначення конкурентоспроможності персоналу як економічної категорії узагальнимо погляди науковців (табл. 1) [1–8].

Таблиця 1

Наукові підходи до визначення сутності поняття конкурентоспроможності персоналу

Автор	Визначення
Грошелева О. О. [1]	Джерело, можливість, засіб, що є використовуваними сукупним працівником для максимального задоволення ринкової потреби в товарах і послугах у процесі оптимального використання наявних ресурсів
Смирнов Р. А. [2]	Сукупність природних, освітньо-професійних, ділових і моральних якостей працівника, що є найбільш затребуваними в певний період ринкової кон'юнктури; дозволяють якісно виконувати трудові завдання за умов конкуренції, досягати кращої реалізації інтересів роботодавця і потреб персоналу
Ахромкін Е. Н. [3]	Сукупність властивостей працівника, що дає йому змогу відповідати вимогам конкретного ринку, попиту покупців (роботодавців)
Фатхудинов Р. А. [4]	Перевага порівняно з іншим працівником, уміння розробити систему забезпечення конкурентоспроможності підприємства й управляти колективом
Славгородська О. О., Щербак А. В. [5]	Спроможність реалізовувати наявні в працівника конкурентні переваги, щоб сприяти просуванню підприємства на кращу порівняно з іншими суб'єктами господарювання на цьому ринку конкурентну позицію
Цвєткова Т. В. [6]	Сукупність особистісних і професійних характеристик персоналу, які формують здатність працювати для створення конкурентоспроможної продукції, що сприятиме забезпеченню конкурентоспроможності підприємства
Колот А. М., Цимбалюк І. І. [7]	Спроможність управлінців своєчасно виявляти загрозу для діяльності підприємства, вирішувати проблеми, генерувати ідеї, винаходити і швидше за конкурентів упроваджувати нововведення, забезпечувати досягнення поставлених цілей і виконання підприємством його місії
Хлопова О. Г. [8]	Інтегральна характеристика ступеня розвитку трудового потенціалу підприємства та ступеня його використання за існуючих виробничо-економічних умов, що визначає рівень конкурентоспроможності продукції підприємства

У розрізі дослідження цікавою є точка зору Ахромкіна Е. Н., який вважає, що персонал підприємства є стратегічно важливим ресурсом, фактором забезпечення його конкурентоспроможності. Конкурентоспроможність

персоналу є визначальною характеристикою його якості, що виявляється на ринку праці й надає можливості для успішного працевлаштування. Важливими складовими конкурентоспроможності персоналу підприємства науковець вважає його якість, працездатність, кваліфікацію, результативність праці, професійну перспективність. Вона забезпечується за рахунок високого рівня професіоналізму, компетентності, особистісних якостей, інноваційного та мотиваційного потенціалу персоналу [3].

Коломієць В. М. визначає конкурентоспроможність персоналу як сукупність джерел конкурентних переваг і власне переваг персоналу підприємства, здатність персоналу реалізувати свої конкурентні переваги, що задовольняє одночасно потреби суспільства, підприємства і працівника: дає змогу забезпечити достатній рівень конкурентоспроможності підприємства для виробництва конкурентоспроможної продукції, водночас є найкращою формою соціального захисту працівника на ринку праці [9].

Таким чином, проведені дослідження дають підстави визначати конкурентоспроможність персоналу сучасних вітчизняних підприємств як здатність до реалізації сукупності природних, освітніх, професійно-кваліфікаційних і ділових характеристик працівника порівняно з іншими працівниками задля забезпечення ринкової потреби в якісній продукції та послугах, підвищення рівня конкурентоспроможності підприємства і забезпечення його конкурентних переваг.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Веретенникова Г. Б.

Література: 1. Грошелева О. Г. Конкурентоспроможність управлінського персоналу вугільних шахт : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04. Дніпропетровськ, 2008. 20 с. **2.** Смирнов О. О. Підвищення конкурентоспроможності персоналу промислових підприємств : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.07. Київ, 2007. 20 с. **3.** Ахромкін Є. М. Аналіз критеріїв конкурентоспроможності персоналу підприємств. *Вісник Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля.* 2012. № 1. С. 194–201. **4.** Фатхутдинов Р. А. Управление конкурентоспособностью организации : учебник. М. : Эксмо, 2005. 544 с. **5.** Славгородська О. Ю., Щербак В. Г. Класифікація конкурентних переваг персоналу підприємства. *Наукові праці ДонНТУ.* 2005. № 8. С. 94–101. **6.** Цвєткова І. І. Конкурентоспроможність персоналу: сутність та місце у забезпеченні конкурентоспроможності підприємства. *Культура народов Причерноморья.* 2006. № 8. С. 119–125. **7.** Колот А. М., Цимбалюк С. О. Мотивація персоналу : підручник. Київ : КНЕУ, 2011. 397 с. **8.** Хлопова Т. В. Трудовой потенциал и конкурентоспособность работников. Иркутск : БГУЭП, 2003. 159 с. **9.** Коломієць В. М. Розвиток конкурентоспроможності персоналу підприємств : монографія. Мелітополь : МІДМУ КПУ, 2008. 172 с.

СУЧАСНА ПАРАДИГМА ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПЕРСОНАЛУ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

УДК 331. 108

Ємельянова К. Ю.

Магістрант 2 року навчання
факультету менеджменту і маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто теоретичні та практичні рекомендації щодо формування та підвищення рівня конкурентоспроможності персоналу. Конкретизовано підходи до оцінювання персоналу, наведено формули для комплексного оцінювання. Запропоновано власну систему оцінювання конкурентних переваг працівників.*

© Ємельянова К. Ю., 2017

Ключові слова: *підприємство, організація, право на працю, ринок праці, персонал, конкурентні переваги, управління персоналом, конкурентоспроможність.*

Аннотация. *Рассмотрены теоретические и практические рекомендации по формированию и повышению уровня конкурентоспособности персонала. Конкретизированы подходы к оценке персонала, приведены формулы для комплексной оценки. Предложена собственная система оценки конкурентных преимуществ работников.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, право на труд, рынок труда, персонал, конкурентные преимущества, управление персоналом, конкурентоспособность.*

Annotation. *Theoretical and practical recommendations on the formation and improvement of the competitiveness level of personnel are considered. Approaches to staff assessment are specified, formulas are given for integrated assessment. Propose own system for assessing the competitive advantages of employees.*

Keywords: *enterprise, organization, right to work, labor market, personnel, competitive advantages, personnel management, competitiveness.*

У сучасному економічному просторі підприємства функціонують у конкурентному середовищі, що спонукає їх шукати шляхи забезпечення стійких позицій на ринку. За таких умов зростає роль і значення внеску кожного працівника задля досягнення цілей підприємства. Одним з основних завдань кожного підприємства є пошук ефективних засобів управління персоналом, що забезпечуватимуть ефективність застосування методики оцінювання його особистісних якостей, результатів діяльності та конкурентоспроможності.

Дослідженням і розробкою теоретичних основ формування і підвищення рівня конкурентоспроможності персоналу займалися Колот А., Крамаренко В., Лісогор Л., Петюх В., Богиня Д., Войнаренко Н., Герасименко А., Данюк В., Савіна Г., Хлопова Т., Фатхутдинов Р., Холод Б., Шабурова А. та ін. Однак, окремі питання, що є пов'язаними із формуванням конкурентоспроможності персоналу, досліджено недостатньо.

Комплексне оцінювання персоналу є складним етапом у системі оцінювання персоналу. Огляд наукової літератури свідчить, що існує кілька підходів до визначення комплексного оцінювання персоналу. Найефективнішою з точки зору практичного застосування є методика, розроблена НДІ праці (РФ) і вдосконалена Київським національно-економічним університетом. Її перевагами є можливість застосування як для комплексного оцінювання окремого працівника будь-якої категорії персоналу, так і для різних груп і видів персоналу [1]. В основі методики – взаємозв'язок узгоджених показників трьох характеристик, що входять до комплексної оцінки персоналу, яку розраховують за формулами:

$$K_{оп} = 0,5 \cdot K_n \cdot Д_n + C_ф + P_p, \quad (1)$$

$$K_n = \frac{O + C + A}{0,85}, \quad (2)$$

де $K_{оп}$ – комплексна оцінка працівника;

K_n – професійно-кваліфікаційний рівень працівника;

$Д_m$ – ділові якості;

$C_ф$ – складність виконуваної роботи;

P_p – результати роботи;

$B + C + A$ – оцінка освіти (O), стаж роботи за фахом (C), активність щодо підвищення кваліфікації та професіоналізму (A) відповідно.

Кожний елемент цього критерію компонується з певних ознак. Застосування такого підходу на етапі комплексного оцінювання персоналу не завжди є обґрунтованим і виваженим. Використання цієї методики не дозволяє ефективно здійснювати комплексне оцінювання кожного окремого працівника і групи персоналу.

На підставі проведених етапів оцінювання конкурентних переваг, результатів діяльності та комплексного оцінювання персоналу пропонується проведення оцінювання його конкурентоспроможності. Нині існують чимало підходів до оцінювання конкурентоспроможності персоналу. Богиня Д., Куликов Г., Лісогор Л. визначають конкурентоспроможність персоналу як відношення корисного ефекту від споживання робочої сили до її ціни, адекватної загальній сумі витрат на підготовку, придбання й використання.

Методика передбачає вимірювання конкурентоспроможності працівників на підставі визначення індексів конкурентоспроможності, що відображають ступінь відповідності працівника оптимальним конкурентним характеристикам за вимогами роботодавця. Однак, вона є оптимальною тільки для розрахунку конкурентоспроможності робочої сили, а не кожного окремого працівника або групи персоналу певної категорії.

У разі розрахунку рівня конкурентоспроможності персоналу підприємства Шабурова А. використовує три рівня оцінювання: на підставі статистичної інформації, на підставі експертних оцінок і точок зору працівників, а також розрізняє дев'ять груп працівників із різними рівнями конкурентоспроможності [2]. Крисін Р. для визначення конкурентоспроможності персоналу пропонує порівняння результатів виконання однієї і тієї самої роботи різними працівниками [3].

Вважаємо, що неефективність цих методик є зумовленою неможливістю проведення оцінювання за всіма категоріями персоналу, а також складністю їх реалізації. Вони практично непридатні для оцінювання керівників, службовців, фахівців, результат праці яких часто неможливо визначити прямими методами, у деяких випадках він розтягнутий у часі.

Доцільним є застосування підходу, запропонованого Фатхутдіновим Р.: оцінювання конкурентоспроможності персоналу слід здійснювати, ураховуючи його конкурентні переваги. Відповідно до цієї методики конкурентоспроможність персоналу розраховують за формулою:

$$K_n = \sum_{i=1}^{n} \sum_{j=1}^{m} \frac{\alpha_j \beta_{ij}}{5n}, \qquad (3)$$

де K_n – рівень конкурентоспроможності конкретної категорії персоналу;

$i = 1, 2 ...., n$ – кількість експертів;

$j = 1, 2, ..., m$ – кількість якостей персоналу;

α_j – значущість j-ої якості персоналу;

β_{ij} – оцінка i-тим експертом j-ої якості за п'ятибальною системою;

$5n$ – максимально можлива кількість балів, яку може отримати оцінюваний працівник [4].

Така методика оцінювання конкурентоспроможності персоналу є оптимальною для системи оцінювання конкурентних переваг працівників, результатів їх діяльності та комплексного оцінювання.

Таким чином, поетапна схема оцінювання конкурентних переваг, результатів діяльності та конкурентоспроможності персоналу за сучасних умов розвитку підприємницьких структур надасть можливості для підвищення рівня його конкурентоспроможності. Цю схему слід сприймати передусім як основу. Для практичного її застосування необхідними є уточнення і коригування відповідно до організаційної структури підприємства, видів його діяльності, а також специфіки виробництва.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Веретенникова Г. Б.

Література: 1. Колот А. М., Цимбалюк С. О. Мотивація персоналу : підручник. Київ : КНЕУ, 2011. 397 с. **2.** Шабурова А. В. Воспроизводство трудового потенциала работников в системе повышения квалификации : монография. Новосибирск : СГГА, 2007. 180 с. **3.** Крысин Р. А. Конкурентоспособность рабочей силы в условиях переходной экономики России : автореф. дис. ... канд. экон. наук : 08.00.01. Петрозаводск, 2006. 19 с. **4.** Фатхутдинов Р. А. Управление конкурентоспособностью организации : учебник. М. : Эксмо, 2005. 544 с. **5.** Цвєткова І. І. Конкурентоспроможність персоналу: сутність та місце у забезпеченні конкурентоспроможності підприємства. *Культура народов Причерноморья.* 2006. № 8. С. 119–125.

ВИЗНАЧЕННЯ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ ДІЯЛЬНОСТІ ЛОМБАРДІВ

УДК 336.733/.734 (477)

Єрмак А. А.
Соловйова М. М.

Студенти 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено теоретичні та практичні аспекти функціонування ломбардних установ. Конкретизовано переваги та недоліки діяльності сучасних ломбардів. Проаналізовано сучасний стан ломбардів, визначено тенденції розвитку їх діяльності.*

Ключові слова: *організація, фінанси, кредит, застава, ліквідне майно, банк, банківські установи, фінансові установи, кредитні спілки, ломбардні установи.*

Аннотация. *Исследованы теоретические и практические аспекты функционирования ломбардных учреждений. Конкретизированы преимущества и недостатки деятельности современных ломбардов. Проанализировано современное состояние ломбардов, определены тенденции развития их деятельности.*

Ключевые слова: *организация, финансы, кредит, залог, ликвидное имущество, банк, банковские учреждения, финансовые учреждения, кредитные союзы, ломбардные учреждения.*

Annotation. *The theoretical and practical aspects of the functioning of pawnshop institutions are investigated. The advantages and disadvantages of modern pawnshops are specified. The modern state of pawnshops is analyzed, the tendencies of development of their activity are determined.*

Keywords: *organization, finances, credit, pledge, liquid assets, bank, banking institutions, financial institutions, credit unions, pawnshop institutions.*

Кредитна система країни є механізмом забезпечення національного господарства ресурсами, що є необхідними для його розвитку. Її ефективне функціонування є важливою передумовою розвитку економіки країни. Кредитні установи є невід'ємною складовою фінансового ринку: вони акумулюють тимчасово вільні кошти та перетворюють їх на кредитні ресурси, що сприяють ефективному функціонуванню тих галузей і секторів економіки, які передусім їх потребують.

На кредитну систему як важливу складову фінансового ринку впливають чимало зовнішніх факторів, у тому числі фінансово-економічна криза, що внесла свої зміни до сучасного стану кредитної системи України.

Фінансово-економічна криза вплинула на основні суб'єкти і, як наслідок, на пропоновані ними кредитні послуги. Ломбарди поряд із такими фінансовими установами, як кредитні спілки та банки, зменшили обсяги кредитних послуг, що призвело до зменшення кількості ломбардних установ на фінансовому ринку та пропонованих ними послуг. Діяльність ломбардів є певною мірою особливою, оскільки вони пропонують послуги, які не пропонують інші фінансові установи.

Діяльність ломбардних установ в Україні досліджують Андрійченко Ж. О., Бутенко К. Б., Внукова Н. М., Гаврилова Н. В., Остапенко В. М. та ін. Дослідження діяльності ломбардів переважно зосереджено на висвітленні теоретичних засад функціонування ломбардів, а питання сучасного стану вітчизняних ломбардів із урахуванням впливу фінансово-економічної кризи залишаються вивченими не вповні.

Метою написання статті є визначення тенденцій розвитку ломбардних установ в Україні, виявлення основних проблем їх діяльності, розробка теоретичних і практичних рекомендацій щодо поліпшення умов ведення ломбардного бізнесу.

Ломбард – це фінансова установа, виключним видом діяльності якої є надання на власний ризик фінансових кредитів фізичним особам за рахунок власних або залучених коштів, під заставу майна на визначений строк і під процент, а також надання супутніх ломбардних послуг [6].

Основними видами ломбардних послуг в Україні є:

- надання фізичним особам фінансових кредитів у готівковій і безготівковій формах;
- надання супутніх ломбардних послуг, до яких належать:

– агентська діяльність зі страхування предмета закладу, яким забезпечено зобов'язання за договором фінансового кредиту;

© Єрмак А. А., Соловйова М. М., 2017

– продаж предмета закладу, на який ломбардом звернено стягнення;

– передпродажна підготовка предмета закладу, на який ломбардом звернено стягнення, шляхом набуття права власності [4].

Основні конкурентні переваги та недоліки ломбардних установ подано в табл. 1 [1; 7].

Таблиця 1

Конкурентні переваги та недоліки ломбардних установ

Переваги	Недоліки
Швидкість отримання грошей: як правило, видача кредитів у ломбардах триває 15-20 хв, виняток – надання кредиту під заставу нерухомості	Велика вартість кредитних ресурсів, що надаються ломбардами
Мінімум документів для отримання кредиту: паспорт або інший документ, що посвідчує особу, ідентифікаційний код, документ про право власності на заставлене майно (у разі застави автомобіля чи нерухомості)	Підвищені вимоги до вартості застави, оскільки кредит може видаватися на суму, що втричі менша на ринкову вартість заставного майна
Підтвердження платоспроможності клієнта не потрібне	Короткостроковість надаваних кредитів
Надання знижок постійним клієнтам	

Отже, ломбардні установи мають більше переваг, ніж недоліків: миттєве отримання грошей, мінімальний перелік необхідних документів, клієнтам немає потреби підтверджувати власну платоспроможність, а також знижки для постійних клієнтів.

Основним видом діяльності ломбардів як учасників ринку фінансових послуг є надання миттєвих і короткострокових позик на власний ризик під заставу майна споживачів цих послуг. Надаючи короткострокові готівкові кредити, ломбарди тим самим задовольняють нагальні потреби фізичних осіб у коштах на певний термін, сприяючи підвищенню платоспроможності позикоодержувачів [6].

Основні показники діяльності ломбардів за 2014–2016 рр. подано в табл. 2 [5].

Таблиця 2

Динаміка зміни основних показників діяльності ломбардів

Показник	Значення						
	Станом на 31.12. 2014	Станом на 31.12. 2015	Станом на 31.12. 2016	Темпи приросту, %			
				31.12.2015/ 31.12.2014		31.12.2016/ 31.12.2015	
				Абсолютний	%	Абсолютний	%
Кількість зареєстрованих установ, од.	477	482	456	5	1	-26	-5
Активи за балансом, млн грн	1710	2219	3318	508	30	1099	50
Власний капітал, млн грн	970	1100	1482	130	13	381	35
Сума наданих фінансових кредитів під заставу, млн грн	8411	12460	16718	4049	48	4258	34
Кількість наданих кредитів, тис. од.	10930	10600	11944	-330	-3	1344	13
Сума погашених фінансових кредитів, млн грн, у тому числі:	8202	12155	16415	3953	48	4259	35
– погашено за рахунок майна, наданого в заставу	660	842	1837	182	28	995	118
Кількість договорів, погашених за рахунок майна, наданого в заставу, тис. од.	1192	1165	1265	-27	-2	100	9
Сума наданих фінансових кредитів під заставу на одну зареєстровану установу, млн грн	17,63	25,85	36,66	8,22	47	10,81	42
Сума погашених фінансових кредитів на одну зареєстровану установу, млн грн	17,19	25,22	36	8,03	47	10,78	43
Кількість договорів, погашених за рахунок майна, наданого в заставу, на одну зареєстровану установу, тис. од.	2,5	2,42	2,77	-0,08	-3,2	0,35	14

Дані табл. 2 свідчать про збільшення загальних обсягів кредитування на ринку ломбардних послуг за 2016 р. порівняно із 2015 р. Станом на 31 грудня 2016 р. до Державного реєстру фінансових установ внесено інформацію про 456 ломбардів, що на 26 установ, або на 94,6 % менше порівняно із 31 грудня 2015 р. (482 ломбардів). Сума наданих фінансових кредитів під заставу на одну зареєстровану особу протягом 2014–2016 рр. збільшилася: у 2015 р. порівняно з 2014 р. – на 47 %, а у 2016 р. порівняно з 2015 – на 42 %. Це пояснюється тим, що за аналізований період зменшується кількість ломбардів і зростає сума наданих фінансових кредитів під заставу. Сума погашених фінансових кредитів на одну зареєстровану установу є аналогічною попередньому показнику й у 2014–2016 рр. збільшується у такому самому відношенні, що також пояснюється зменшенням кількості ломбардних установ і збільшенням суми погашених фінансових кредитів. Кількість договорів, погашених за рахунок майна, наданого в заставу, на одну зареєстровану установу, у 2015 р. порівняно з 2014 р. зменшується на 3,2 %, що пов'язано зі зниженням погашених договорів за цей період, а у 2016 р. порівняно з 2015 р. спостерігається зростання показника на 14 %.

Структуру наданих ломбардами кредитів за видами застави подано в табл. 3 [5].

Таблиця 3

Структура наданих фінансових кредитів за видами застави

Вид застави	Обсяг наданих фінансових кредитів, млн грн			Структура наданих фінансових кредитів, %		
	31.12.2014	31.12.2015	31.12.2016	31.12.2014	31.12.2015	31.12.2016
Вироби із дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння	7101	10559	13626	84,5	84,74	81,5
Побутова техніка	1270	1861	3035	15,1	14,95	18,15
Автомобілі	20	23	11	0,2	0,18	0,07
Нерухомість	8	3	11	0,1	0,02	0,07
Інше майно	12	14	35	0,1	0,11	0,21
Разом	8411	12460	16718	100	100	100

Отже, за 2016 р. структура наданих фінансових кредитів у цілому не змінилася. Водночас за загального збільшення обсягів кредитування (34 %) дещо змінилася питома вага фінансових кредитів, виданих під вироби із дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння – з 84,74 % до 81,5 %, побутової техніки – з 14,95 % до 18,15 % та автомобілів – з 0,18 % до 0,07%.

Ломбарди обирають для застави найбільш ліквідне майно. В обсязі наданих фінансових кредитів за видами застави найпитомішу вагу мають фінансові кредити під заставу виробів із дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння – 81,5 % (13626 млн грн). Порівняно з 31 грудня 2015 р. цей показник зменшився на 3,24 % від загального обсягу виданих кредитів. Фінансові кредити, видані під заставу побутової техніки, за 2016 р. зросли на 63 % (1174 млн грн) порівняно із відповідним періодом 2015 р. Обсяг фінансових кредитів під заставу автомобілів зменшився на 53 % (12 млн грн), а обсяг фінансових кредитів під заставу нерухомості продемонстрував зростання на 228 % (8 млн грн).

Ломбарди залишаються одним із найбільш консервативних і стабільних фінансових інститутів для фізичних осіб – вони орієнтовані на видачу дрібних і короткострокових кредитів. Ломбардні установи надають фінансові кредити під застави, середній розмір яких за 2016 р. становив 1 399,7 грн.

Розподіл джерел залучення ломбардами коштів на платній і безоплатній основі подано в табл. 4 [5].

Таблиця 4

Джерела залучення ломбардними установами коштів на платній і безоплатній основі

Показник	Значення					
	Станом на 31.12.2014		Станом на 31.12.2015		Станом на 31.12.2016	
	млн грн	частка, %	млн грн	частка, %	млн грн	частка, %
Залучені кошти на платній і безоплатній основі, у тому числі:	200,5	100	179,3	100	192,1	100
від банків	65	32,4	66,1	36,9	75	39
від юридичних осіб (крім банків)	128,2	63,9	100	55,8	100,8	52,5
від фізичних осіб	7,3	3,6	13,2	7,4	16,3	8,5

Дані табл. 4 свідчать про збільшення загальних обсягів залучених коштів на 7,1 % (12,8 млн грн) порівняно із відповідним періодом минулого року – до 192,1 млн грн. У господарській діяльності ломбардів збільшується питома вага залучених кредитів від банків на 2,1 % – до 75,0 млн грн. Обсяг залучених коштів від юридичних осіб (крім банків) порівняно із відповідним періодом минулого року зменшився на 3,3 % – до 100,8 млн грн. Питома вага залучених коштів від фізичних осіб продемонструвала зростання на 1,1 % – до 16,3 млн грн.

Таким чином, ломбарди є важливими фінансовими установами кредитного ринку України, оскільки, на відміну від інших фінансових установ, надають короткострокові та невеликі за розмірами позики фізичним особам. Ломбарди як кредитні установи мають свої переваги та недоліки. Головною перевагою цих установ є можливість швидко отримати ліквідні фінансові кошти на будь-які потреби. Недоліки ломбардів є наслідком їх переваг. Можливість швидкого отримання коштів призводить до того, що кредити ломбардів є надзвичайно дорогими порівняно з позиками банківських установ і кредитних спілок, повинні бути забезпеченими надзвичайно ліквідною заставою. На сучасному етапі розвитку ломбардів найбільшою проблемою їх функціонування є недовіра суспільства до діяльності цих установ і недосконала законодавча база. Саме тому актуальним є прийняття Закону України «Про ломбарди і ломбардну діяльність», що забезпечить законодавчу базу функціонування ломбардів і підвищить прозорість діяльності цих установ.

Науковий керівник – канд. екон. наук, викладач Остапенко В. М.

Література: 1. Андрійченко Ж. О., Коцюба О. В. Інвестиційна діяльність банків України на вітчизняному ринку // Актуальні питання організації та управління діяльністю підприємств у сучасних умовах господарювання : збірник тез доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 26 листопада 2015 р.). Харків : Національна академія Національної гвардії України, 2015. С. 14–19. **2.** Бутенко Т. В. Формування стратегії розвитку аграрної сфери з метою її адаптації до інноваційно-інвестиційних умов функціонування. *Ефективна економіка.* 2011. № 12. С. 11–30. **3.** Внукова Н. М. Фінансові аспекти ломбардної діяльності: монографія. Харків : Ексклюзив, 2013. 150 с. **4.** Гаврилова Н. В. Оцінка діяльності ломбардних установ в Україні. *Наукові записки Кіровоградського національного технічного університету.* 2012. № 12. С. 96–101. **5.** Інформація про стан і розвиток фінансових компаній, лізингодавців та ломбардів України за 2016 р. // Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. URL: https://www.nfp.gov.ua/ua/Informatsiia-pro-stan-i-rozvytok-kredytnykh-ustanov-Ukrainy.html. **6.** Про ломбарди та ломбардну діяльність : Проект Закону України від 20.01.2015 № 1800. URL: http://www.ualombard.com.ua/forum/showthread.php?p=34. **7.** Остапенко В. М., Купчіна О. В. Типологізація банків України за рівнем ризикованості кредитної діяльності. *Економіка та суспільство.* 2017. № 1. С. 645–651.

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ СТВОРЕННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОГО СУДУ В УКРАЇНІ

УДК 343.976:343.352

Жарова Ю. С.

Студент 3 курсу
факультету менеджменту і маркетингу ХНЕУ ім. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано світовий досвід побудови антикорупційної спеціалізації, визначено переваги судової спеціалізації. Досліджено проблемні аспекти створення Антикорупційного суду в Україні.*

Ключові слова: *організація, суд, судова організація, судова спеціалізація, корупція, Антикорупційний суд, Вищий антикорупційний суд.*

© Жарова Ю. С., 2017

Аннотация. *Проанализирован мировой опыт построения антикоррупционной специализации, определены преимущества судебной специализации. Исследованы проблемные аспекты создания Антикоррупционного суда в Украине.*

Ключевые слова: *организация, суд, судебная организация, судебная специализация, коррупция, Антикоррупционный суд, Высший антикоррупционный суд.*

Annotation. *The world experience of building anti-corruption specialization is analyzed, the advantages of judicial specialization are determined. The problematic aspects of the creation of the Anti-Corruption Court in Ukraine are investigated.*

Keywords: *organization, court, judicial organization, judicial specialization, corruption, Anti-Corruption Court, Higher Anti-Corruption Court.*

Відповідно до ст. 5 та 6 Конвенції ООН проти корупції держави – учасниці повинні розробляти й здійснювати ефективну скоординовану політику щодо протидії корупції, утворити з цією метою спеціально уповноважений орган (органи) [1]. Подібні рекомендації надані Україні Групою держав проти корупції (GRECO), Організацією економічної співпраці та розвитку (ОЕСР) та експертами Європейського Союзу. Відповідно до цих рекомендацій антикорупційна реформа в Україні має супроводжуватися створенням нових державних органів, наділених різними повноваженнями, основним об'єднуючим завданням яких є запобігання та протидія корупції, викриття корупціонерів і притягнення їх до відповідальності. Нині особливо актуальним є питання створення Антикорупційного суду України.

Метою написання статті є визначення переваг запровадження антикорупційної спеціалізації в системі судової влади, аналіз світового досвіду побудови антикорупційної спеціалізації, а також аналіз проблемних аспектів створення антикорупційного суду в Україні.

У всьому світі спеціалізація суду є звичним явищем. У своєму огляді міжнародного досвіду спеціалізації судів Грамков Г. і Уолш Б. дійшли висновку, що основними перевагами спеціалізованих судів є їх ефективність, компетентність і доброчесність. Ефективність полягає в оптимізації співвідношення кількості суддів і кількості справ, що розглядаються, запровадженні вузької сфери юрисдикції та визначенні кінцевих термінів розгляду проваджень. Компетентність має забезпечуватися особливим порядком добору суддів і їх цільовим навчанням. Доброчесність має бути наслідком ізольованості від існуючої системи судів, особливим порядком призначенням [2].

З огляду на це проаналізуємо Проект Закону «Про антикорупційні суди» [3]. Розділом ІІ цього документа «Організація антикорупційних судів» передбачено створення Вищого антикорупційного суду України, що стане судом першої інстанції у справах, підслідних Національному антикорупційному бюро України.

Світовим досвідом вироблено організаційні форми функціонування антикорупційних судів:

– спеціалізовані відділення (підрозділи) судів загальної юрисдикції (Ботсвана – Африка);

– окремі самостійні одиниці в межах ієрархії судів (Пакистан – Азія);

– судді судів загальної юрисдикції наділені повноваженням розгляду корупційних проваджень судів загальної юрисдикції (Кенія – Африка);

– утворені як тимчасові суди, судді яких призначаються для кожного провадження окремо з-поміж вищих суддів (Сенегал – Африка) [2].

Кожна з цих форм має свої переваги та недоліки; визначимо, чи ефективною є обрана організаційна структура існування окремого спеціалізованого суду як самостійної ланки судової системи для України.

Відповідно до кримінального процесуального законодавства України діє принцип територіальної підсудності, за яким кримінальне провадження здійснює суд, у межах територіальної юрисдикції якого вчинено кримінальне правопорушення [2]. Тому чи буде швидким і доречним розгляд Вищим антикорупційним судом тих корупційних діянь, що були вчинені у віддалених областях і містах України, адже Вищий суд розміщуватиметься у Києві? Навряд чи, оскільки проблемним є забезпечення явки свідків, потерпілих та інших учасників для участі в судових засіданнях, чим може бути зумовлено затягування процесу розгляду кримінальних проваджень. Окрім того, щодо внутрішньої організаційної будови Вищого антикорупційного суду, то відповідно до ч. 4 ст. 3 Проекту у ньому діє палата слідчих суддів. Судді цієї палати здійснюють повноваження з судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні в порядку, визначеному процесуальним законодавством. Судді палати слідчих суддів не беруть участі у розгляді справ по суті. Судді палати слідчих суддів, які постановляли ухвалу, не беруть участі у перегляді цієї ухвали в апеляційному порядку [3]. Тим самим ускладнюється стадія досудового розслідування, оскільки щоб провести слідчі дії, які за КПК України проводяться виключно за ухвалою слідчого судді, чи для обрання щодо підозрюваного запобіжного заходу, необхідно буде звертатися до органу, що знаходиться на відстані кількох сотень кілометрів від регіонального органу Національного антикорупційного бюро України та місця вчинення правопорушення [4]. Це може призвести до надмірних зволікань під час досудового

розслідування, а в деяких випадках – і до недотримання процесуальних термінів, що лише зашкодить ефективності розслідування провадження.

Ще одна суперечливість виникає з приводу порядку оскарження рішень Вищого антикорупційного суду. Відповідно до ст. 2 Проекту систему антикорупційних судів складають: Вищий антикорупційний суд і Антикорупційна палата Касаційного кримінального суду Верховного Суду України (далі – Антикорупційна палата). Відповідно до ч. 5 ст. 3 Проекту у Вищому антикорупційному суді діє апеляційна палата. Судді цієї палати переглядають у апеляційному порядку ухвали цього суду, які можуть бути оскаржені відповідно до процесуального закону, за винятком тих, якими було закінчено розгляд справи по суті. Відповідно до ч. 1 ст. 5 Проекту для перегляду вироків та ухвал Вищого антикорупційного суду, якими було закінчено розгляд справи по суті, у Касаційному кримінальну суді Верховного Суду діє Антикорупційна палата [3]. Таким чином, Вищий антикорупційний суд одночасно фігуруватиме як суд першої інстанції, і як суд апеляційної інстанції для оскарження проміжних судових рішень. Рішення Вищого антикорупційного суду по суті в апеляційному провадженні переглядатиметься Апеляційною палатою Касаційного кримінального суду Верховного суду, а касаційний перегляд здійснюватиме Велика палата Верховного Суду. Така процесуальна процедура порушує загальний порядок оскарження судового рішення, визначений Конституцією: апеляційне, касаційне оскарження, перегляд судових рішень Вищого антикорупційного суду, коли кожну інстанцію представляє окрема ланка правосуддя, а не один і той самий орган. У цьому питанні можна врахувати досвід Афганістану, Болгарії, Індонезії, Малайзії, які створили системи спеціалізованих антикорупційних суддів, до яких належать як суди першої інстанції, так і апеляційні суди [2].

Що стосується вимог компетентності та доброчесності, то підсудність справ новоствореного судового органу прямо залежатиме від визначеної КПК України підслідності НАБУ. Однак, відповідно до чинного законодавства, розслідуванням корупційних правопорушень можуть також займатись і органи Національної поліції, Служби безпеки України, Державне бюро розслідувань тощо. Чи доречним є створення окремого антикорупційного суду «під НАБУ», у той час як інші корупційні справи, розслідуванням яких займалися інші органи, і надалі розглядатимуться судами загальної юрисдикції? Вважаємо, що ні. Щодо порядку проведення добору та призначення на посаду суддів у антикорупційний суд, вони не надто відрізняються від передбаченого Законом України «Про судоустрій і статус суддів» [5]. Головною відмінністю є умова щодо наявності у кандидата на посаду судді Вищого антикорупційного суду стажу професійної діяльності у юридичній сфері у десять років замість п'яти – для судді суду загальної юрисдикції. Порядок проведення відбору та призначення на посаду Вищого антикорупційного суду передбачає формування Конкурсної комісії, проведення конкурсу та призначення на посаду суддів у антикорупційні суди, перевірку на відповідність вимогам до кандидата на посаду судді, проведення спеціальної перевірки. Не зовсім зрозуміло, для чого створювати Вищий антикорупційний суд, якщо справи в ньому розглядатимуть такі самі судді, із такими самими професійними якостями та рівнем доброчесності, як і в суддів загальної юрисдикції. Єдиною і водночас сумнівною гарантією доброчесності суддів Вищого антикорупційного суду може стати передбачений проектом розмір матеріальної винагороди: 75 мінімальних заробітних плат для судді Вищого антикорупційного суду і 94 мінімальні заробітні плати – для судді Антикорупційної палати [3].

Таким чином, на сьогодні для створення налагодженої спеціалізованої ланки антикорупційних суддів у системі судової влади України нагальною потребою є розробка узгодженого комплексного нормативного акта, що врахуватиме проблемні аспекти, і забезпечити існування такої організаційної структури як у середині суду, так й інстанційно, щоб гарантувати її ефективну роботу. До того ж удосконалення норм щодо добору суддів, їх професійного навчання, розподілу повноважень мають сприяти їх компетентності та доброчесності, оскільки жорстка й одночасно кваліфікована процедура відбору кандидатів на посаду антикорупційних суддів є запорукою прийняття на посаду справедливих і відданих закону, а не матеріальним статкам, суддів.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, викладач Ваганова І. М.

Література: 1. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції : Міжнародний документ від 31.10.2003. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_c16. **2.** Стивенсон Н. К., Шютте С. А. Специализированные антикоррупционные суды. Сравнительный анализ. URL: http://www.u4.no/assets/publications/U4Issue-2017-5-UKR.pdf. **3.** Проект Закону про антикорупційні суди від 01.02.2017 // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61038. **4.** Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4651-17. **5.** Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1402-19.

ПРОБЛЕМА ЛЕГАЛИЗАЦИИ ЭВТАНАЗИИ В УКРАИНЕ

УДК 347.151.6(477)

Жидкова Д. А.

Студент 3 курса
факультета менеджмента и маркетинга ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Рассмотрен юридический аспект эвтаназии, исследована необходимость нормативно-правового регулирования эвтаназии в Украине. Проанализирована необходимость легализации эвтаназии в Украине, а также условия, по которым это возможно. Конкретизированы связанные с этим процессом преимущества и риски.*

Ключевые слова: *медицина, терапия, права человека, легализация, эвтаназия, ортоназия, императивная норма, нормативно-правовое регулирование.*

Анотація. *Розглянуто юридичний аспект евтаназії, досліджено необхідність нормативно-правового регулювання евтаназії в Україні. Проаналізовано необхідність легалізації евтаназії в Україні, а також умови, за яких це можливим. Конкретизовано пов'язані з цим процесом переваги і ризики.*

Ключові слова: *медицина, терапія, права людини, легалізація, евтаназія, ортоназія, імперативна норма, нормативно-правове регулювання.*

Annotation. *The legal aspect of euthanasia is considered, the necessity of regulatory and legal regulation of euthanasia in Ukraine is investigated. The need for legalization of euthanasia in Ukraine, as well as the conditions under which it is legalized, is analyzed. The advantages and risks associated with this process are concretized.*

Keywords: *medicine, therapy, human rights, legalization, euthanasia, orthonation, mandatory rule, normative and legal regulation.*

Человеческая жизнь является высшей социальной ценностью любого общества. Право на жизнь гарантировано Конституцией Украины и Гражданским кодексом Украины, поэтому вопросы легализации эвтаназии имеют не только социальный и морально-религиозный аспект, но и юридический [1; 2].

Целью написания статьи является исследование актуальных юридических аспектов и нормативно-правового регулирования эвтаназии в Украине, изучение возможности легализации эвтаназии в Украине и условий, при которых это возможно, а также анализ связанных с этим процессом рисков и преимуществ.

Актуальность темы связана с тем, что Украина является одной из последних стран в Европе, не имеющих определенной точки зрения относительно эвтаназии, и в которой на законодательном уровне вопрос об эвтаназии подымался только один раз. Верховная Рада Украины ставила на обсуждение вопрос об узаконивании эвтаназии, но из-за резких протестов духовенства этот вопрос так и остался неразрешенным. Этим стали пользоваться, чтобы применять эвтаназию нелегально [3].

Эвтаназия – практика прекращения жизни человека, страдающего неизлечимым заболеванием и испытывающего невыносимые страдания [4]. Слово «эвтаназия» имеет греческое происхождение и в переводе на русский язык означает «легкая смерть». Вот только открытым остается вопрос: эвтаназия – это легкая смерть или милосердное убивство? Обсуждение необходимости легализации эвтаназии вызывает широкий резонанс в большинстве государств мира.

Проблема эвтаназии в контексте темы смерти обсуждается от античности до наших дней. Те или иные ее аспекты затрагивались многими отечественными и зарубежными юристами и философами, биологами (Кант И., Гегель Г., Мечников И. и др.), которые напрямую связывали ее с темой смерти.

В настоящее время в мире существуют три основных подхода к правовой оценке эвтаназии.

1. Легализация этой процедуры при условии соблюдения жестких процедурных параметров: заявление пациента, психотерапевтическая проверка, заключение независимого врача-эксперта, участие следователя, комиссионное итоговое решение – Бельгия, Нидерланды, Люксембург.

2. Полный запрет эвтаназии – Россия.

3. Рассмотрение процедуры эвтаназии как привилегированного вида убийства – Молдова, Азербайджан, Грузия [5].

© Жидкова Д. А., 2017

Существующие нормативные акты в Украине не способствуют либерализации данного вопроса. Ст. 115 Уголовного кодекса Украины «Умышленное убийство» предусматривает наказание от 7 до 15 лет лишения свободы [5]. Случаи проведения любых форм эвтаназии в Украине считаются противоправными и квалифицируются как убийство, ведь одним из важнейших прав, обеспечивающих само физическое существование человека как биологического существа, согласно ст. 27 Конституции Украины, является право на жизнь [2]. А ст. 3 Конституции Украины закрепляет положение, по которому человек, а также его неприкосновенность и безопасность, признаны в Украине высшей социальной ценностью [2]. Право на жизнь гарантирует неприкосновенность физического существования человека, а на удовлетворение просьбы о прекращении его жизни наложен запрет в Гражданском кодексе Украины [6].

Различают эвтаназию активную – введение умирающему медицинских препаратов либо другие действия, которые влекут за собой быструю и безболезненную смерть, и на пассивную – намеренное прекращение медиками поддерживающей терапии [4].

Как говорил Ф. Ницше, «… существует право, по которому мы можем отнять у человека жизнь, но нет права, по которому мы могли бы отнять у него смерть; это есть только жестокость» [7]. Ф. Бэкон отмечал, что «безнравственно и негуманно заставлять жить человека, который, умирая в мучениях, молит о смерти. Право на смерть представляет собой гарантию сохранения достоинства личности. Однако, свобода воли предполагает и ответственность того, кто принял решение и, кто это решение исполнил» [8]. Таким образом, философская концепция указывает на обоснованность права на эвтаназию при наличии адекватной ответственности исполнителя этой процедуры. Тем не менее, как известно, один из постулатов клятвы Гиппократа гласит: «Я не дам никому просимого у меня смертельного средства и не покажу пути для подобного замысла» [9].

Обобщая, можно сказать, что, с одной стороны, эвтаназия – это способ прекратить страдания пациента, который имеет право на самоопределение, а с другой следует помнить и говорить о ее угрозе развитию медицины и о рисках злоупотребления, а также несовместимости с врачебным призванием.

Как преимущества эвтаназии можно рассматривать обеспечение с ее помощью неотъемлемого права человека на самостоятельное распоряжение своей жизнью, а также гуманность, не позволяющую смертельно больному испытывать невыносимые мучения. Кроме того, высокой положительной оценки заслуживает уважение к воле человека, желающего своим уходом из жизни снять моральное и финансовое бремя с близких ему людей. На сегодняшний день известно, что многие пациенты, чтобы не разорить родных, уезжают из клиник умирать дома, поскольку современная медицина в Украине финансируется на 25–30 %, и покупка дорогостоящих препаратов полностью ложится на семью. Это приводит к тому, что врачи, не всегда по собственному желанию, применяют одну из разновидностей эвтаназии – ортоназию. Суть ее в том, что врач ничего не делает для спасения жизни пациента, ограничиваясь методами, облегчающими состояние умирающего. К сожалению, медики не всегда согласовывают свои действия с близкими больного, что приводит к скандалам и даже судам [5].

Легализация активной эвтаназии слишком рискованна, прежде всего, для незащищенных слоев населения, так как предусматривает очевидную возможность злоупотребления врачами «правом на эвтаназию»: под завуалированной эвтаназией бездомных либо просто несостоятельных людей и необязательно смертельно больных будут использовать как живой материал для совершения опытов либо для принудительного донорства органов. Поэтому более закономерным и менее рискованным было бы введение пассивной эвтаназии. Применение пассивной эвтаназии должно зависеть от наличия двух факторов: неоспоримости поставленного смертельного диагноза и наличия согласия пациента. Но существует ряд деталей, которые нужно будет учесть при составлении закона о легализации эвтаназии. Например, если человек без сознания, об эвтаназии не может быть и речи.

При легализации пассивной эвтаназии в законодательство Украины необходимо внести существенные изменение. В первую очередь, следует принять закон о легализации эвтаназии, в котором прописать случаи, в которых она позволена. Необходимо исключить возможные злоупотребления и двусмысленные толкования в диагнозе пациента и защитить медицинских работников от уголовного преследования [3].

Важным и неразрешенным является вопрос внесения изменений в Конституцию Украины, провозглашающую человеческую жизнь высшей социальной ценностью, и в Уголовный кодекс Украины, предусматривающий уголовную ответственность за ее лишение. В Гражданский кодекс также необходимо внести изменения: убрать императивную норму относительно запрета на удовлетворение просьбы физического лица о прекращении его жизни. Эту норму придется заменить запретом на удовлетворение просьбы родственников больного прекратить лечение в случае пребывания его без сознания. Немало изменений и дополнений нужно внести и в подзаконные нормативные акты: разъяснить нотариусам порядок оформления решения пациента об эвтаназии, порядок нотариального заверения врачебного заключения, порядок проведения видеофиксации волеизъявления пациента и др. Вопрос, кто будет «исполнителем» эвтаназии, также подлежит рассмотрению. В тех странах, где она разрешена, указывается, что это должны быть медицинские работники, что представляется серьезной этической проблемой, ведь каждый медицинский работник дает клятву Гиппократа, обязуясь делать все возможное для спасения жизни пациента.

Таким образом, на сегодня нет однозначного ответа на вопрос, благо ли эвтаназия или зло. Есть вероятность, что ее легализация станет причиной еще более существенных разногласий в законодательстве, однако, целесообразно закрепление права на нее на государственном уровне. Учитывая всю связанную с легализацией эвтаназии противоречивость, в законодательном акте необходимо детализировать мельчайшие подробности ее осуществления, с учетом профессиональных, моральных и психологических качеств конкретизировать строго определенный круг медиков, приводящих ее в исполнение, а также разработать особую систему строжайшего контроля за осуществлением этой процедуры.

Научный руководитель – канд. юрид. наук, преподаватель Ваганова И. М.

Литература: 1. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14. **2.** Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80. **3.** Потаева А. Теневая эвтаназия в Украине: неизлечимо больных убивают тайно и за деньги // Vlasti.net. URL: http://www.vlasti.net/news/30948. **4.** Википедия. URL: https://ru.wikipedia.org. **5.** Право стран СНГ // Евразийский юридический портал. URL: http://www.eurasialegal.info/index.php?option=com_content&view=category&id=2:right-of-the-countries-cis&layout=blog&Itemid=1. **6.** Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15. **7.** Ницше Ф. Человеческое, слишком человеческое. URL: https://www.e-reading.club/chapter.php/41879/20/Nicshe-_Chelovecheskoe%2C_slishkom_chelovecheskoe.html. **8.** Клятва Гиппократа. URL: http://nmu.ua/zagalni-vidomosti/klyatva-gippokrata. **9.** Бюджет на медицину в 2017 году: автономия больниц и увеличение госзакупок. URL: https://delo.ua/econonomyandpoliticsinukraine/bjudzhet-na-medicinu-v-2017-godu-avtonomija-bolnic-i-uvelichenie-323222.

ОПТИМИЗАЦИЯ ПЛАНА ВЫПУСКА ФАРМАЦЕВТИЧЕСКОЙ ПРОДУКЦИИ ПРЕДПРИЯТИЕМ «ФАРМРОСТ»

УДК 519.863:661.12

Жилкина Д. О.

Студент 2 курса
факультета международных экономических отношений ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Рассмотрены вопросы оптимизации плана выпуска продукции фармацевтической компанией «ФармРост». Предложена математическая модель оптимизации производства трех препаратов. В результате применения разработанной модели определен оптимальный план выпуска лекарственных средств и их реализации.*

Ключевые слова: *экономика, предприятие, организация, компания, фармацевтика, фармацевтическая компания, индекс потребительских цен, симплексный метод, оптимизация, задача линейного программирования, регрессионная модель, корреляция, автокорреляция, статистическая значимость.*

© Жилкина Д. О., 2017

Анотація. *Розглянуто питання оптимізації плану випуску продукції фармацевтичною компанією «ФармРост». Запропоновано математичну модель оптимізації виробництва трьох препаратів. У результаті застосування розробленої моделі визначено оптимальний план випуску лікарських засобів та їх реалізації.*

Ключові слова: *економіка, підприємство, організація, компанія, фармацевтика, фармацевтична компанія, індекс споживчих цін, симплексний метод, оптимізація, завдання лінійного програмування, регресійна модель, кореляція, автокореляція, статистична значущість.*

Annotation. *The issues of optimization of the production plan for the pharmaceutical company «FarmRost» are considered. A mathematical model of optimization of production of three drugs is proposed. As a result of the application of the developed model, an optimal plan for the production of medicines and their implementation has been determined.*

Keywords: *economy, enterprise, organization, company, pharmaceutics, pharmaceutical company, consumer price index, simplex method, optimization, linear programming problem, regression model, correlation, autocorrelation, statistical significance.*

Одним из важнейших условий развития экономической науки является широкое применение математики и точных методов количественного анализа. Применение точных и обоснованных расчетов и определение оптимального решения для максимизации прибыли предприятия актуальны как никогда. В условиях жесткой рыночной конкуренции только математические методы планирования ведения коммерческой деятельности могут привести к запланированному результату. На сегодня накоплен довольно большой опыт постановки и решения экономических задач с использованием математических методов. Особенно успешно развиваются методы оптимального планирования, являющиеся основой математического программирования.

В настоящее время много людей занимаются частным предпринимательством, фермерством, имеют свои фирмы. Очевидно, что начинающему хозяину необходимо уметь самому рассчитать прибыльность бизнеса, да и грамотный контроль своего бухгалтера не будет лишним. В процессе хозяйственной деятельности сырьевая база предприятия играет одну из важнейших ролей, поэтому в настоящее время вопрос оптимизации сырья на предприятии при планировании выпускаемой продукции довольно актуален.

В процессе производственной деятельности все предприятия сталкиваются с нехваткой сырья, а также необходимостью обеспечения того, чтобы выпускаемая продукция была адекватна с экономической точки зрения. Другими словами, чтобы она соответствовала запросам покупателя, и ее можно было выгодно продать.

Учитывая масштабы ограниченности ресурсов, очень важно добиваться их максимально эффективного использования. План должен быть разработан настолько умело, чтобы использование ограниченных ресурсов было оптимальным.

Оптимизация структуры сырья на предприятии способствует:

– улучшению финансовых показателей;

– повышению уровня производства;

– наращиванию объемов производства.

Предприятие «ФармРост» – ведущее современное фармацевтическое предприятие, занимающееся производством инновационных высокотехнологичных препаратов урологической и гинекологической направленности.

Самыми продаваемыми и приносящими наибольшую прибыль являются трибулат (60 шт.), трибулат (30 шт.) и провирон (30 шт.); составим оптимальный план выпуска этих трех видов лекарств. Для производства препаратов трибулат (60 шт.), трибулат (30 шт.), провирон (30 шт.) используют пять видов сырья: якорцы, пажитник, селен, крапиву и тадалафил. На производство упаковки препарата трибулат (60 шт.) расходуют якорцов 45 г, пажитника – 1,5 г и тадалафила – 0,12 г. На производство упаковки трибулат (30 шт.) расходуют якорцов 22,5 г, пажитника – 0,75 г и тадалафила – 0,06 г. На производство упаковки провирон (30 шт.) расходуют якорцов 0,6 г, селена – 0,3 г и крапивы – 3 г. Производство обеспечено сырьем: якорцы – 3000 г, пажитник – 1000 г, селен – 4 г, крапива – 40 г, тадалафил – 1,8 г.

Прибыль от реализации одной упаковки трибулата (60 шт.) составляет 570 грн, трибулата (30 шт.) – 400 грн, провирона (30 шт.) – 200 грн. Пусть x_1 – количество упаковок трибулата (60 шт.), x_2 – количество упаковок трибулата (30 шт.), x_3 – количество упаковок провирона (30 шт.). Прямую задачу линейного программирования решим симплексным методом, с использованием симплексной таблицы. Определим максимальное значение целевой функции:

$$Z_{max} = 570x_1 + 400x_2 + 200x_3$$

при следующих ограничениях:

$$\begin{cases} 45x_1 + 22{,}5x_2 + 0{,}6x_3 \le 3000, \\ 1{,}5x_1 + 0{,}75x_2 \le 1000, \\ 0{,}3x_3 \le 4, \\ 3x_3 \le 40, \\ 0{,}12x_1 + 0{,}06x_2 \le 1{,}8, \\ x_{1,2,3} \ge 0 \end{cases}$$

Оптимальный план можно записать так:

$$x_1 = 0,\ x_2 = 30,\ x_3 = 13;$$

$$Z_{max} = 570 \cdot 0 + 400 \cdot 30 + 200 \cdot 13 = 14600 \text{ (грн)}.$$

Чтобы прибыль от реализации трех видов препаратов была максимальной (14600 грн), предприятие должно выпускать 30 упаковок трибулата (30 шт.) и 13 упаковок провирона (30 шт.) ежемесячно; трибулат (60 шт.) производить экономически невыгодно.

Двойственная задача имеет вид:

$$F_{min} = 3000y_1 + 1000y_2 + 4y_3 + 40y_4 + 1{,}8y_5;$$

$$\begin{cases} 45y_1 + 1{,}5y_2 + 1{,}12y_5 \ge 570, \\ 22{,}5y_1 + 0{,}75y_2 + 0{,}06y_5 \ge 400, \\ 0{,}6y_1 + 0{,}3y_3 + 3y_4 \ge 200, \\ y_{1,2,3,4,5} \ge 0 \end{cases}$$

Решим двойственную задачу. Определяем, что, если ресурс y_1 – якорцы, ресурс y_2 – пажитник, y_3 – селен, y_4 – крапива, y_5 – тадалафил, то при реализации такого плана якорцы используются не полностью, в количестве 2317 г и пажитник, в количестве 977,5 г. Эти два ресурса не являются дефицитными, их оценки в оптимальном плане равны нулю. Селен, крапива и тадалафил при оптимальном плане используются полностью, являются дефицитными, их оценки по второй теореме двойственности отличны от нуля.

Таким образом, при определенных оптимальных объемах производства в условиях ограниченности ресурсов фармацевтическая компания «ФармРост» сможет получить максимальную прибыль и в полной мере удовлетворить потребности потребителей. Такие расчеты помогут фирме не только получить максимальную прибыль, но и поддерживать свои позиции, развиваться в будущем и быть конкурентоспособной на рынке лекарственных средств.

Научный руководитель – д-р экон. наук, профессор Малярец Л. М.

Литература: 1. Болотникова О. В., Тарасов Д. В., Тарасов Р. В. Линейное программирование, симплексный метод и двойственность : учебное пособие. Пенза : Изд-во ПГУ, 2015. 84 с. **2.** Семериков А. В. Решение задач линейного программирования : учебное пособие. Ухта : УГТУ, 2013. 72 с. **3.** Цацулин А. Н. Экономический анализ : учебник для вузов. СПб. : Питер, 2014. 704 с.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАЛУЧЕННЯ ПОЗИКОВОГО КАПІТАЛУ МАЛИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

УДК 330.322.5

Завдов'єв М. Д.

Студент 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано особливості залучення позикового капіталу малими підприємствами. Деталізовано основні джерела та методи залучення позикових коштів. Визначено основні переваги та недоліки різних форм залучення позикових коштів.*

Ключові слова: *підприємство, організація, малий бізнес, підприємства малого бізнесу, фінанси, капітал, управління капіталом, лізинг, позиковий капітал, залучення позикових коштів.*

Аннотация. *Проанализированы особенности привлечения заемного капитала малыми предприятиями. Детализированы основные источники и методы привлечения заемных средств. Определены основные преимущества и недостатки различных форм привлечения заемных средств.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, малый бизнес, предприятия малого бизнеса, финансы, капитал, управление капиталом, лизинг, заемный капитал, привлечение заемных средств.*

Annotation. *The features of attracting borrowed capital by small enterprises are analyzed. The main sources and methods of borrowing are detailed. The main advantages and disadvantages of various forms of borrowing are identified.*

Keywords: *enterprise, organization, small business, finance, capital, capital management, leasing, borrowed capital, borrowing.*

В Україні за умов існування різних форм власності особливо актуальним є дослідження питань формування, функціонування та відтворення капіталу підприємств малого бізнесу. Можливості розвитку підприємницької діяльності та її подальшого становлення мають шанси бути реалізованими лише якщо власник розважливо управляє капіталом, вкладеним у підприємство.

Неможливе збільшення продуктивності бізнесу лише в межах особистих ресурсів підприємства. Для розширення фінансових можливостей підприємства необхідним є залучення додаткових позикових коштів задля нарощування вкладень у власний бізнес та отримання більшої вигоди. У зв'язку із цим управління залученням і дієвим упровадженням позикових коштів вважають однією з найважливіших функцій, що є спрямованими на досягнення високих кінцевих результатів господарської діяльності суб'єкта підприємництва. Найгострішою ця проблема є для новоорганізованих компаній малого бізнесу, які не завжди мають можливості для особистого фінансування [2].

Використовуваний цими підприємствами позиковий капітал характеризує в сукупності розмір фінансових зобов'язань. Джерелами позикових коштів можуть бути кошти, залучені на ринку цінних паперів, і кредитні ресурси. Вибір джерела боргового фінансування та стратегія його залучення визначають базисні засади та механізми організації фінансових потоків підприємства. Ефективність і еластичність управління формуванням позикових коштів сприяють створенню оптимальної фінансової структури капіталу підприємства.

Нині провідними методами залучення грошових коштів є банківський кредит, емісійне фінансування, а також лізинг. У більшості випадків малі підприємства вдаються до використання банківського кредиту, що є пояснюваним порівняно великими економічними ресурсами банків, а також власне тим, що у разі отримання банківського кредиту немає потреби розкриття повної інформації про підприємство. Тут анулюється частина проблем, зумовлених специфікою банківського кредитування, пов'язаних із полегшеними вимогами до документів, порівняно короткими термінами розгляду замовлень на видачу кредиту, еластичністю умов запозичення і форм забезпечення позик, доступністю грошових коштів [2].

Науковці вказують на доцільність розмежування понять «капітал» і «грошові ресурси» з точки зору управління грошима компанії. Капітал (чисті активи, власні кошти) – це вільний від зобов'язань актив організації, іншими словами, стратегічний запас, що створює умови для розвитку підприємства і за потреби покриває збитки. Капітал підприємства є одним із найважливіших ціноутворюючих факторів, якщо йдеться про вартість організації. Капітал – це найвища конфігурація мобілізації грошових ресурсів.

На думку багатьох економістів, упровадження позикових коштів для фінансування роботи фірми є економічно прибутковим, оскільки стимулює підприємця до раціонального використання грошових коштів. Крім того,

© Завдов'єв М. Д., 2017

залучення позикового капіталу дозволяє керівникам і власникам значно підвищити обсяг фінансових ресурсів, що перебувають під контролем, розширюючи тим самим інвестиційні можливості підприємства [3].

Розрізняють такі форми залучення позикових засобів для обслуговування господарської діяльності: у вигляді банківського кредиту та комерційного кредиту (у грошовій і товарній формі), лізинг та емісію цінних паперів.

За ступенем забезпечення позикових засобів, залучуваних у грошовій формі, що є гарантією повного й своєчасного їх повернення, розрізняють незабезпечений і забезпечений кредити. Незабезпечений кредит – це вид кредиту, який видається, як правило, підприємству, яке відмінно зарекомендувало себе своєчасним поверненням і виконанням усіх умов кредитного контракту. В економічній практиці цю категорію суб'єктів господарювання характеризують особливим терміном – «першокласний позичальник» [4].

Із урахуванням складу позикових коштів у фінансовій практиці провідними кредиторами фірми можуть бути:

- банки та інші установи, що надають кредити у грошовій формі: іпотечні банки, трастові фірми тощо;
- постачальники й покупці продукції: комерційний кредит постачальників і авансові платежі покупців;
- фондовий ринок: випуск облігацій та інших цінних паперів, за винятком акцій та інші інформатори.

У процесі аналізу банківського кредитування з'ясовано, що однією з основних проблем залучення позикових коштів є небажання банків видавати гроші на фінансування нових підприємств, які не мають кредитної історії. Але, як відомо, саме у цей період позиковий капітал для таких підприємств є особливо необхідним. В інших випадках залучення банківського кредиту є одним із найбільш затребуваних способів фінансування підприємства [5].

Ще однією методикою залучення позикових коштів є розширення практики фінансового лізингу. Із кожним роком лізингом користуються все більше підприємств. Основні переваги та недоліки кожної форми залучення позикових коштів на підприємстві подано в табл. 1 [5; 6].

Таблиця 1

Основні переваги та недоліки різних форм залучення позикових коштів

Форма залучення позикових коштів	Переваги	Недоліки
Банківський кредит	– можливість вибору терміну та прийнятної відсоткової ставки; – прийнятний рівень вартості ресурсів	– здебільшого необхідною є порука або застава, вартість якої в півтора-два рази перевищує обсяг залучених коштів; – високий ризик зміни процентної ставки
	– майже нульові супутні витрати; – оперативність надання коштів у грошовій формі	– важливою умовою є кредитоспроможність позичальника; – залежність від взаємин із конкретним банком; – банк є зацікавленим у роботі із великими організаціями
Емісія облігацій	– можливість залучення коштів дрібних інвесторів; – організація із позитивним іміджем може залучати ресурси під нижчий відсоток, ніж банківський кредит; – може обертатися на біржі	– високі емісійні витрати; – потребує забезпечення; – тривалий і складний процес підготовки та випуску
Фінансовий лізинг	– мінімальний ступінь ризику інвестування коштів; – кредитні ресурси спрямовуються на придбання активної частини основних засобів – устаткування; – лізинг надає можливості для використання нових високих технологій без значних додаткових капіталовкладень; – низькі вимоги за заставою, оскільки в лізингу лише обладнання є предметом застави без будь-якого додаткового забезпечення	– у фінансовий лізинг не може бути передано нематеріальні активи, корпоративні права, сировину, матеріали, цінні папери; – доволі затратна форма майнового кредиту, оскільки одержувач лізингу має сплачувати лізингодавцю сумарні платежі, що значно перевищують вартість об'єкта лізингу

На підставі даних таблиці можна зробити висновок, що кожна форма залучення позикових коштів має свої переваги та недоліки. Тому вибір тієї чи іншої форми для кожного підприємства має здійснюватися із урахуванням завдань підприємства та його фінансового стану.

Залучення грошових коштів є спрямованим на вирішення певних завдань:

- формування необхідного обсягу капіталу забезпечує бажані темпи фінансового розвитку фірми;
- оптимізації розосередження сформованого капіталу за видами діяльності та напрямкам застосування;

– забезпечення критеріїв досягнення найбільшої доходності капіталу за очікуваного рівня грошового ризику;
– забезпечення незмінної фінансової рівноваги фірми в процесі її розвитку;
– забезпечення необхідного рівня фінансового контролю над підприємством з боку його засновників;
– забезпечення своєчасного реінвестування грошових коштів [7].

Формування позикових коштів фірми має бути засноване на принципах і методиках розробки і виконання рішень, що регулюють процес залучення позикових коштів, а також визначають раціональніші джерела фінансування позикових грошових коштів відповідно до потреб і можливостей розвитку фірми. Головними об'єктами управління у процесі формування позикового капіталу є його вартість і склад, що визначають відповідно до зовнішніх критеріїв.

Таким чином, правильне використання позикових коштів дає змогу фірмам підвищити рентабельність за рахунок нарощування обсягів виробництва та реалізації продукції. Необхідність залучення зовнішніх джерел фінансування не завжди є пов'язаною з дефіцитністю внутрішніх джерел фінансування. Цими джерелами є нерозподілений прибуток та амортизаційні відрахування. Такі джерела самофінансування не є постійними, вони обмежені швидкістю обігу грошових коштів, темпами реалізації продукції, величиною поточних витрат. Через це вільних коштів нерідко (якщо не завжди) не вистачає, і допоміжне їх вливання, націлене на нарощування оборотності активів, для більшості підприємств є своєчасним і доречним.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Сабліна Н. В.

Література: 1. Гусева Е. П. Управление производством на малом предприятии : учебно-практ. пособие. М. : МГУЭСИ, 1997. 170 с. **2.** Азаренкова Г. М. Моделі та методи аналізу фінансових потоків. Харків : Гриф, 2005. 118 с. **3.** Філіна Г. І. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання : навч. посіб. Київ : Центр навч. літ., 2009. 320 с. **4.** Бланк И. А. Управление капиталом : учебный курс. Киев : Ника-Центр ; Эльга, 2004. 576 с. **5.** Бодаковський В. Ю. Способи залучення кредитних ресурсів вітчизняними підприємствами. *Фінанси України.* 2005. № 1. С. 106–112. **6.** Швиданенко Г. О., Шевчук Н. В. Управління капіталом підприємства : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2007. 440 с. **7.** Ковалев В. В. Финансовый анализ : управление капиталом, выбор инвестиций, анализ отчетности. М. : Финансы и статистика, 2007. 512 с.

ЗНАЧЕННЯ МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЛЯ УПРАВЛІННЯ ВІТЧИЗНЯНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

УДК 658.5.011

Заїкін Г. О.

Магістрант 2 року навчання
факультету менеджменту і маркетингу ХНЕУ ім С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено роль маркетингу в управлінні підприємством. Обґрунтовано місце та значення маркетингової діяльності й системи маркетингових досліджень для бізнес-процесів суб'єкта господарювання. Проаналізовано сучасні методи дослідження маркетингової діяльності вітчизняних підприємств.*

Ключові слова: *підприємство, організація, суб'єкт господарювання, маркетинг, відділ маркетингу, принципи організації служби маркетингу.*

Аннотация. *Исследована роль маркетинга в управлении предприятием. Обоснованы место и значение маркетинговой деятельности и системы маркетинговых исследований для бизнес-процессов предприятия.*

© Заїкін Г. О., 2017

Проанализированы современные методы исследования маркетинговой деятельности отечественных предприятий.

Ключевые слова: *предприятие, организация, субъект хозяйствования, маркетинг, отдел маркетинга, принципы организации службы маркетинга.*

Annotation. *The role of marketing in enterprise management is investigated. The place and value of marketing activity and the system of marketing researches for the business processes of the enterprise are substantiated. Modern methods of research of marketing activity of domestic enterprises are analyzed.*

Keywords: *enterprise, organization, business entity, marketing, marketing department, principles of marketing service organization.*

Важливою складовою якісної роботи підприємства, конкурентоспроможності товарів і технологій усіх учасників ринкових відносин є маркетингова діяльність. Вона є однією із основних сфер господарської діяльності підприємства, пов'язаною із міжнародною виробничою та науково-технічною кооперацією, експортом та імпортом товарів, послуг, виходом підприємств і організацій на зовнішній ринок. Неможливо уявити успішне комерційне підприємство, яке б розвивалося без застосування маркетингових інструментів і концепцій. Їх запровадження та подальше дотримання є напряму пов'язаним із маркетинговою політикою та шляхами запровадження до виробничої діяльності підприємства.

Маркетингова діяльність є основою діяльності підприємства, сферою знань: маркетинговий спосіб мислення є основою здійснення будь-яких комерційних операцій. Маркетингова діяльність – це комплексна система організації виробництва та збуту продукції, що є орієнтованою на задоволення потреб конкретних споживачів і отримання прибутку на основі дослідження і прогнозування ринку, вивчення внутрішнього й зовнішнього середовища підприємства-експортера, розробки стратегії і тактики поведінки на ринку із застосуванням маркетингових програм.

Розвиток маркетингової діяльності в процесі управління підприємством є одним з основних факторів підвищення ефективності господарської діяльності та швидкого виходу продукції на міжнародний ринок товарів. Дослідженням цих питань займалися Андрусенко Г. О., Березівський-Чорний П. С., Малік М. Й., Саблук П. Т., Слав'юк Р. А., Трегобчук В. М., Федоров М. М., Шакіров Ф. К. та ін. Результати вивчення наукового доробку сучасних економістів засвідчують, що на сьогодні залишаються невирішеними деякі теоретичні, методологічні та практичні питання щодо маркетингової діяльності в процесі управління підприємством.

Метою написання статті є визначення сутності та ролі маркетингової діяльності в управлінні підприємством, а також аналіз шляхів покращення маркетингової діяльності сучасних вітчизняних підприємств.

На думку багатьох науковців, вітчизняний маркетинг слід вважати одним із найважливіших економічних феноменів ХХ ст. У економічній літературі існує чимало визначень маркетингу, що підкреслюють його важливість, функціональну спрямованість, призначення тощо. Однак, це дає підстави говорити про необхідність посилення теоретичного базису маркетингу як науки. На цьому наголошував Гібсон Х., аналізуючи визначення маркетингу на замовлення Британської конференції з проблем маркетингової освіти [7].

Значною кількістю тлумачень сутності поняття та теоретичних основ маркетингу зумовлено двозначність їх визначення, що спричиняє різного роду непорозуміння [2]. У найзагальнішому вигляді маркетингову діяльність розглядають як філософію бізнесу, а також як одну з головних основ менеджменту. Для прикладу можна навести твердження одного з класиків маркетингу Котлера Ф., який підкреслює соціальний та управлінський напрями визначення маркетингу. На його думку, маркетингова діяльність – це соціальний та управлінський процес, що є спрямованим на задоволення потреб індивідів та їх груп через створення, пропозицію та обмін товарів і послуг, що мають цінність [4].

Визначення Американської асоціації маркетингу в усьому світі сприймають як класичне: маркетингова діяльність – це процес планування і реалізації загальної концепції, політики ціноутворення, просування і розподілу ідей, товарів і послуг, що є спрямованим на здійснення обмінів, які задовольняють як індивідуальні цілі, так і цілі організацій [2]. Однак, найбільш комплексне розуміння знечення та сутності маркетингової діяльності викладене в працях вітчизняних науковців-економістів Павленка А. Ф. та Войчака А. В. Вони пропонують розглядати передусім не розмаїття визначень маркетингу, а різні підходи до його вивчення, згідно з якими стає можливим певним чином систематизувати подібні визначення за ключовою ознакою, яку акцентовано в кожному конкретному випадку. Науковці пропонують до аналізу концептуальний, функціональний, товарний, системно-поведінковий, інституційний, національний та управлінський підходи до вивчення маркетингової діяльності.

Значення маркетингової діяльності полягає в тому, що його інструментарій – це єдиний фактор впливу на поведінку споживача задля стимулювання збуту власної продукції підприємства. Його може формувати та реалізовувати безпосередньо підприємство задля отримання прибутку. Формувати цей прибуток можуть тільки споживачі продукції, які її купують. Щоб вплинути на споживачів, підприємство реалізує маркетингову політику.

З одного боку – це безпосередньо товарна політика (створення товару, який відповідає смакам, потребам і запитам споживачів). З іншого – це додаткові фактори впливу безпосередньо на споживача, які реалізує підприємство: конкурентоспроможна ціна продукції, доступні та ефективні засоби збуту продукції та ефективні комунікації [7]. Спрямованість усіх цих маркетингових факторів на споживача має зумовити відповідну його поведінку на ринку. Вивчення ринку як такого – це аналітична робота для вибору з множини потенційних ринків найпривабливіших для підприємства з огляду на потреби споживачів, потенціал ринку, наявність конкурентів і забезпечення прибуткової діяльності підприємства. Метою вивчення ринку є визначення пріоритетних ринків, на які доцільно передусім спрямувати ресурси підприємства та маркетингові зусилля.

Маркетингова діяльність як напрям діяльності підприємства настільки значний, що останнім часом сформувалася певна підсистема предмета його пізнання. Вона передає процес наукової спеціалізації, що сприяє відповідній інституалізації. Формування системи наук про маркетинг відбувається в різних напрямах. Їх класифікація ще не має необхідної завершеності. Наявні на сьогодні спроби вирішення цієї проблеми пов'язані з особливостями реалізації продукції на ринку [3].

На сучасному етапі розвитку вітчизняні підприємці стали відмовлятися від збутового маркетингу, усвідомлюючи, що неможливо ефективно управляти збутом без внесення своєчасних змін у виробництво. У результаті не тільки збутова діяльність, але і сфера виробництва стала об'єктом маркетингу, його стали називати інтегрованим (об'єднаним) маркетингом. Поширивши свій вплив на інші сфери економічного життя підприємства (ціноутворення, фінанси, кадри), повноцінний сучасний маркетинг стає системним. У такий спосіб з функції управління збутом маркетинг перетворився на функцію управління виробничою, збутовою і торговою діяльністю фірми, тобто на одну з найважливіших функцій управління підприємством. Маркетингова діяльність не відразу знайшла своє втілення в системі управління підприємством, цьому передували кілька історичних етапів становлення управлінської теорії [3].

Таким чином, керівництво підприємства намагається зменшити ступінь ризику діяльності, базуючи планування на результатах маркетингових досліджень, що забезпечують концентрацію ресурсів на обраних пріоритетних напрямах маркетингового розвитку підприємства. Організація маркетингової діяльності є спрямованою на формування на підприємстві організаційних структурних одиниць, на які покладено виконання маркетингових функцій. У межах організації маркетингової діяльності визначають її підпорядкованість і підзвітність, а також місце структурного підрозділу маркетингу в загальній структурі управління підприємством.

Науковий керівник – канд. екон. наук, викладач Геращенко І. М.

Література: 1. Петросян А. А. Некоторые аспекты тактического ценообразования. *Маркетинг в России и за рубежом.* 2003. № 3. С. 18–24. **2.** Пустотін В. Що означає справжній ребрендинг? // Forbes.Україна. URL: http://forbes.net.ua/ua/explain/startup_and_business/1397749-shcho-oznachae-spravzhnij-rebrending. **3.** Рудая Е. А. Основы брендменеджмента. М. : Аспект Пресс, 2006. 256 с. **4.** Чарменссон Г. Торговая марка: как создать имя, которое принесет миллионы. СПб. : Питер, 1999. 222 с. **5.** Діаграма Ганта – ваш помічник у плануванні. URL: http://faqukr.ru/biznes/103951-diagrama-ganta-vash-pomichnik-u-planuvanni-shho.html. **6.** Репозиционирование компании на 5+. URL: http://powerbranding.ru/pozicionirovanie/reposition-mckinsey. **7.** Яковец Ю. В. Инновации: теория, механизм, государственное регулирование : учебное пособие / под ред. Ю. В. Яковца. М. : РАГС, 2000. 194 с.

МАРКЕТИНГ ЯК НАПРЯМ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

УДК 658.5.011

Заїкін Г. О.

Магістрант 2 року навчання
факультету менеджменту і маркетингу ХНЕУ ім С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено передумови й можливості застосування концепції маркетингу на підприємствах, що займаються інноваційною діяльністю. Визначено роль маркетингу в управлінні підприємством. Проаналізовано різні підходи до визначення маркетингу як напряму підвищення ефективності інноваційної діяльності, а також можливості його застосування в управлінні підприємством.*

Ключові слова: *підприємство, організація, суб'єкт господарювання, маркетинг, відділ маркетингу, інноваційна діяльність, принципи організації служби маркетингу.*

Аннотация. *Исследованы предпосылки и возможности применения концепции маркетинга на предприятиях, занимающихся инновационной деятельностью. Определена роль маркетинга в управлении предприятием. Проанализированы различные подходы к определению маркетинга как направления повышения эффективности инновационной деятельности, а также возможности его применения в управлении предприятием.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, субъект хозяйствования, маркетинг, отдел маркетинга, инновационная деятельность, принципы организации службы маркетинга.*

Annotation. *The prerequisites and possibilities of using the concept of marketing at enterprises engaged in innovative activity are investigated. The role of marketing in enterprise management is defined. Different approaches to the definition of marketing as a direction for increasing the efficiency of innovation activity, as well as the possibility of its application in enterprise management, are analyzed.*

Keywords: *enterprise, organization, business entity, marketing, marketing department, innovative activity, principles of marketing service organization.*

Сучасний вітчизняний ринок інновацій перебуває на стадії становлення. Керівництво підприємств приходить до розуміння того, що розробка й застосування інновацій підвищують конкурентоспроможність підприємства на міжнародному ринку, сприяють створенню нових продуктів, притоку інвестицій і зниженню всіх видів витрат. За даними сучасних дослідників, інноваційні процеси, які нині відбуваються на підприємствах, не тільки трансформують продуктивні сили суспільства, але й є центральною складовою в системі соціально-економічних процесів.

Дослідженням особливостей розвитку маркетингу у процесі проведення інноваційної діяльності на підприємствах займаються Андаліб А., Лібман А., Хіліам М., Ілляшенко С., Закревська Л., Лагода Т., Мельник О., Антонюк Л., Близнюк С., Стрельнікова Д., Шестак О. та ін.

Метою написання статті є визначення сутності маркетингової діяльності в процесі управління підприємством, обгрунтування ролі маркетингу як фактора підвищення конкурентоспроможності підприємства, а також аналіз шляхів покращення маркетингової діяльності сучасних вітчизняних підприємств.

В епоху глобалізації економіки інноваційні способи організації системи всіх рівнів є визначальними в становленні нової моделі економічного зростання. При цьому основним інструментом конкуренції стає не володіння капітальними ресурсами і матеріальними цінностями, а здатність до розробки й упровадження інновацій. Через це зростає інтерес до проблеми інноваційного розвитку як з боку державних органів, так і з боку бізнесу.

Найповніший опис інноваційних процесів надав австрійський науковець Шумпетер Й. («Теорія економічного розвитку», 1911 р.). Він розглядає інновації як джерело прибутку: прибуток, по суті, є результатом виконання нових комбінацій; без розвитку немає прибутку, без прибутку немає розвитку [5].

Відповідно до стандартів, прийнятих для оцінювання якості інновацій, економісти визначають це поняття як кінцевий результат творчої діяльність, втілений у вигляді нового вдосконаленого продукту, упровадженого на споживчий ринок, використовуваного в практичній діяльності нового або вдосконаленого технологічного процесу. На сьогодні не існує єдиного визначення терміна «інновація». Різні автори пропонують свої варіанти визначення залежно від того, на яку властивість цього явища вони акцентують увагу. Основне, у чому сходяться вітчизняні на-

© Заїкін Г. О., 2017

уковці, це визначення інновації як процесу або комбінації дії будь-яких компонентів (складових інновацій), за яких сумарний ефект перевищує дію кожного компонента окремо [5].

Попит на продукцію істотно впливає на інноваційну діяльність підприємства. Метою інноваційної діяльності підприємства є створення якісно нових товарів і послуг. Попит на технологічні інновації визначається можливістю реального впровадження їх у виробництво, визнанням переваг нових технологій, а також наявністю фінансових ресурсів.

Нині на ринку панує жорстка конкуренція між підприємствами-конкурентами; щоб виграти в ній, компаніям доводиться докладати чималих зусиль. За ринкових умов інноваційна діяльність є одним з основних факторів успіху. Саме інновації надають підприємствам можливості за умовах жорсткої конкуренції сформувати конкурентні переваги й успішно функціонувати на міжнародному ринку. Для цього підприємствам важливо своєчасно здійснювати інноваційні перетворення, виявляти нові ринки, максимально швидко прогнозувати вподобання споживачів.

Саме інновації сприяють тому, що новий продукт, який тільки вийшов на ринок, наділений необхідними для споживачів вигодами, що відрізняють його від товарів конкурентів, а також має захист від його копіювання іншими підприємствами-конкурентами. Нині основною умовою впровадження будь-яких інновацій є маркетингові дослідження і технології, за допомогою яких виявляють вподобання й потреби споживачів. Тому маркетинг є найважливішою складовою процесу управління інноваційною діяльності підприємства, що прагне запропонувати і реалізувати новий продукт на ринку.

Як зазначає Хаббард Л. Р., маркетинг допомагає підготувати продукт, доставити його на ринок і розмістити його в такий спосіб, щоб домогтися максимально можливого збуту і максимально можливого відгуку під клієнтів [2]. Маркетинг дозволяє досліджувати потреби ринку для розвитку інновацій, сформувати попит на нові технології, проаналізувати можливості компанії, виявити потреби покупців і запропонувати такий інноваційний товар, що буде затребуваний ринком. Маркетинг необхідний для того, щоб просувати інноваційні технології, орієнтовані на ринок для певних груп споживачів. Він являє комплекс маркетингових технологій щодо визначення товарів або технологій, які мають суттєво нові властивості, спрямовані на створення, розширення й утримання ринків нових товарів і послуг зі стійкими конкурентними перевагами [8].

Рівень новизни інновації визначає конкурентні переваги порівняно з іншими товарами та технологіями, а в маркетингу – ступінь інноваційного потенціалу та інші можливості. Основною компетенцією маркетингу є відповідність продукту запитам ринку. Об'єктами маркетингу інновацій є інтелектуальна власність, інвестиції, нові продукти, нові матеріали і компоненти, нові способи просування товарів і послуг, а також засоби праці та зайнятості [6].

На будь-якому підприємстві впровадження та розвиток маркетингу дає змогу захопити більшу частку ринку, створити нові осередки за рахунок зміни пріоритетів продуктів від функціонального до інноваційного, забезпечуючи при цьому більше задоволення потреб і бажань споживачів. Маркетинг відіграє ключову роль у інноваційних процесах будь-якого підприємства і у будь-якій сфері економіки України.

Створення і випуск нового товару на ринок здійснюється із застосуванням інструментів маркетингу, які використовуються на всіх стадіях життя товару, від початкових досліджень до післяпродажного обслуговування. Основна мета маркетингу в будь-якій інноваційній діяльності полягає в розробці стратегії проникнення інноваційного товару на ринок. Розрізняють чотири основні складові маркетингу: стратегічний маркетинг, метою якого є аналіз кон'юнктури ринку, подальша розробка та розподіл його сегментів, організація і формування попиту, моделювання поведінки покупця.

Якісне проведення маркетингових досліджень ринку споживачів дозволяє в майбутньому здійснювати ефективну інноваційну діяльність, що відповідає вимогам і потребам ринку. Перш ніж почати розробку нового продукту, організації необхідно визначити цільову аудиторію інноваційного продукту, конкретизувати, які потреби споживачів товар задовольнятиме [4]. Такий підхід сприяє правильному просуванню і позиціонуванню нового продукту на міжнародному ринку. Перед тим як вивести інноваційний товар на ринок, будь-якому підприємству необхідно провести пробний маркетинг шляхом тестування товару, здійснення пробних продажів, опитувань в Інтернеті, проведення акцій за наявності потенційних покупців.

Для подальшого просування на ринок інноваційних технологій підприємству слід розробити маркетингові стратегії з урахуванням вимог ринку та потреб клієнтів, оскільки на ринку вже існує чимало продукції, через що спостерігається запекла конкуренція між підприємствами, які виробляють схожі товари та послуги. Застосування рекламних комунікацій при просуванні інновацій на ринок дозволяє максимально ефективно проінформувати потенційних покупців про новий продукт із допомогою інтернет-комунікацій, публікацій у електронних виданнях і рекламних каталогах.

Таким чином, нині значення маркетингу зростає, усе більше організацій і підприємств усвідомлюють значущість інновацій, намагаються підвищити свою інноваційну активність, оскільки це є запорукою успіху в конкурент-

ній боротьбі. Застосування маркетингу в інноваційній діяльності підприємства є вкрай важливим, оскільки сприяє вирішенню багатьох практичних завдань щодо забезпечення ефективної діяльності підприємства на ринку.

Науковий керівник – канд. екон. наук, викладач Геращенко І. М.

Література: 1. Авдонина С. Г. Факторы инновационной активности предприятия. *Экономические науки.* 2010. № 6. С. 112–124. **2.** Петросян А. А. Некоторые аспекты тактического ценообразования. *Маркетинг в России и за рубежом.* 2003. № 3. С. 18–24. **3.** Демченко А. Маркетинговые инновации в условиях кризиса. *Маркетинг.* 2009. № 1. С. 44–50. **4.** Котлер Ф., Келлер К. Маркетинг менеджмент. СПб. : Питер, 2010. 480 с. **5.** Голубков Е. П. Инновационный маркетинг как инструмент перевода экономики России на новый путь развития. *Маркетинг в России и за рубежом.* 2010. № 1. С. 41–47. **6.** Секерин В. Д. Инновационный маркетинг : учебник. М. : Инфра-М, 2012. 238 с. **7.** Титов А. Б. Маркетинг и управление инновациями : учебное пособие. СПб. : Питер, 2001. 240 с. **8.** Яковец Ю. В. Инновации: теория, механизм, государственное регулирование : учебное пособие / под ред. Ю. В. Яковца. М. : РАГС, 2000. 194 с.

ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ЕЛЕКТРОННИХ ЦИФРОВИХ ПІДПИСІВ І ДОВІРИ ДО НИХ В УКРАЇНІ

УДК 004.056.5:35.073.515

Золотайко К. С.

Студент 3 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено особливості застосування електронних цифрових підписів в Україні, виявлено основні проблеми їх захисту та ідентифікації особи за допомогою цього виду підписів. Запропоновано напрями ефективного вирішення проблем.*

Ключові слова: *Інтернет, електронна комерція, сертифікат, сертифікація, ідентифікація особи, електронний цифровий підпис, документообіг, центр сертифікації ключів.*

Аннотация. *Исследованы особенности использования электронных цифровых подписей в Украине, выявлены основные проблемы их защиты и идентификации личности с помощью этого вида подписей. Предложены направления эффективного решения проблем.*

Ключевые слова: *Интернет, электронная коммерция, сертификат, сертификация, идентификация личности, электронная цифровая подпись, документооборот, центр сертификации ключей.*

Annotation. *The peculiarities of the use of electronic digital signatures in Ukraine are investigated, the main problems of their protection and identification of the person with the help of this type of signatures are revealed. Directions for effective problem solving are suggested.*

Keywords: *Internet, e-commerce, certificate, certification, identity, electronic digital signature, document circulation, key certification center.*

© Золотайко К. С., 2017

Розвитком суспільних відносин і ринкової економіки в Україні зумовлено зростання кількості договорів, які укладаються в електронній формі. Можливість їх укладення залежить від ефективного правового регулювання застосування електронних підписів. Розвиток ІТ дає змогу створювати нові технологічні рішення та інструменти, які спрощують життя. Удосконалюються і елементарні процеси щодо здійснення базових правовідносин, зокрема у сфері ідентифікації. Однак, чи готове українське суспільство повноцінно використовувати в національній правовій системі сучасні ідентифікатори, чи легко обгрунтувати їх використання відповідно до законодавства? Чи достатньо нормативних актів, що регулюють відповідні відносини, які ще слід прийняти для врегулювання тих проблем, які формують недовіру до такого порядку укладення договорів?

Дослідженням окремих питань правового регулювання електронних підписів займалися Борисова В. І., Лужецький В. А., Мінгальова Ю. І., Новицька Н. Б., Чучковська А. В., Двойленко І. В. та ін. Однак, здійснені комплексні наукові дослідження щодо електронних підписів не всі проблеми розглядають із урахуванням потреб часу.

Наразі існують кілька проблем, які ускладнюють упровадження та застосування електронних цифрових підписів в Україні. Передусім це часта фальсифікація та компрометація зловмисниками електронних підписів, неможливість забезпечення належного захисту в електронних базах, протиріччя в законодавчій базі та використання несертифікованих засобів криптографічного захисту інформації.

Сьогодні застосування електронних підписів регулюється Законом України «Про електронний цифровий підпис», прийнятого 22 травня 2003 р. [1]. Зауважимо, що 3 вересня 2015 р. прийнято Закон України «Про електронну комерцію», яким визначено види електронних підписів [2]. Але ці закони не повною мірою конкретизують механізм застосування електронних підписів та містять суперечності, тому наукові дослідження із цієї проблеми є актуальними.

Ст. 207 Цивільного кодексу України та ст. 12 Закону України «Про електронну комерцію» дають тотожне визначення електронного підпису [3]. Суперечливим є визначення умови останнього, за якої всі сторони електронного правочину мають використовувати засіб електронного цифрового підпису, тоді як у самій категорії визначено абсолютно повноцінне та рівноправне застосування як електронного підпису, так і електронного цифрового підпису. Вважаємо тлумачення Цивільного кодексу України універсальнішим.

Відповідно до Закону України «Про електронний цифровий підпис» електронний підпис – це дані в електронній формі, які додають до інших електронних даних або логічно з ними пов'язані та призначені для ідентифікації підписувача цих даних. У свою чергу, електронний цифровий підпис – це вид електронного підпису, отриманого за результатом криптографічного перетворення набору електронних даних, який додається до цього набору або логічно з ним поєднується, і дає змогу підтвердити його цілісність та ідентифікувати підписувача.

Основною особливістю застосування електронного підпису є те, що в документообігу не є обов'язковою наявність третьої сторони, як за застосування електронного цифрового підпису, де має бути інший суб'єкт – центр сертифікації ключів, відповідальний за справжність підпису в документі, підписаному із застосуванням засобів електронного цифрового підпису. Водночас питання довіри до того чи іншого центру сертифікації ключів вирішується у такий спосіб: кожний центр має пройти процедуру реєстрації, визначену законодавством, і засвідчити свій відкритий ключ у центральному засвідчувальному органі.

Відповідно до Закону України «Про електронний цифровий підпис», електронний підпис, сформований звичайним графічним відтворенням, не може бути визнаний повноцінним легальним аналогом власноручного підпису, незважаючи на те, що сама електронна його природа або відсутність посиленого сертифікату ключа не повинні бути підставою для визнання його недійсним. За такого законодавчого регулювання застосування електронного підпису є доволі ускладненим, через що неможливо сформувати підстави для довіри до електронного підпису.

Наразі вже працюють сервіси, які допомагають встановити додаткові підстави довіри до особи, яка поставила на документі свій електронний підпис. За таких умов справжність електронного підпису перевіряють інші сторони правочину за заздалегідь визначеними ідентифікаторами, відповідно до яких вони можуть ототожнити отриманий підпис із вказаною особою за набором даних, доданих провайдером до електронного підпису.

Така перевірка може здійснюватися із застосуванням електронної адреси або номера телефону, які вказують при реєстрації в системі надавача послуги електронного підпису. Провайдер зобов'язаний перевірити за допомогою спеціального посилання активації профілю та одноразового смс-пароля достовірність указаних додаткових ідентифікаторів, а також їх приналежність зареєстрованій у системі особі.

Перевірка електронного цифрового підпису – це операція, виконувана отримувачем захищеного електронного документа із застосуванням відкритого ключа підписувача. Для виконання цієї операції необхідно отримати відкритий ключ відправника та захищеного документа. Відповідний програмний модуль перевіряє, чи дійсно цифровий підпис відповідає документу та відкритому ключу. Якщо в документ або у відкритий ключ внесені будь-які зміни, перевірка закінчується негативним результатом.

У зв'язку з такою структурою електронного цифрового підпису виникає проблема захисту його від фальсифікації. Зловмисник може у той чи інший спосіб отримати доступ до закритого ключа. У таких випадках застосо-

вують термін «компрометація особистого ключа» – будь-яка подія та (або) дія, що призвела або може призвести до несанкціонованого застосування особистого ключа. Це, у свою чергу, спричиняє компрометацію електронного підпису, створеного із застосуванням закритого ключа. Таємний ключ може бути сфальсифікований різними способами, які можна умовно класифікувати як традиційні й нетрадиційні.

Традиційні способи компрометації, як правило, є пов'язаними із крадіжкою та іншими протизаконними діями. Але це дозволяє якоюсь мірою розраховувати на те, що захист ключа, хоча і опосередковано, забезпечує законодавство. На жаль, це не стосується нетрадиційних методів компрометації, заснованих на реконструкції закритого ключа за даними, одержаними цілком реально, зокрема, із застосуванням відкритого ключа. Достатньо просто повідомити потенційному відправнику таємної інформації підроблений ключ і, перехопивши таємне повідомлення, отримати доступ до конфіденційної інформації. Довести незаконність дій з реконструкції чужого закритого ключа практично неможливо.

Проблему захисту особистих ключів від пошкодження, модифікації, заміни можна вирішити за допомогою сертифікатів. Під сертифікатом розуміють електронне засвідчення, яке встановлює зв'язок між даними щодо сертифікації підпису і власником підпису та підтверджує його особу. Гарантом за застосування сертифікованих засобів криптографічного захисту інформації є Департамент спеціальних телекомунікаційних систем захисту інформації Служби безпеки України [4]. За застосування несертифікованих засобів криптографічного захисту інформації відповідних гарантій ніхто дати не може. Отже, застосування сертифікатів значно зменшує ризики фальсифікації ключів.

Нині Україна ще нескінченно далека до повного переходу від малоефективного і дорогого паперового документообігу до конкурентоспроможного електронного документообігу із застосуванням цифрового підпису. Основною проблемою на цьому шляху є незахищена програмна основа. В українському бізнесі спостерігається майже повна незахищеність баз даних, що зумовлено їх базуванням на імпортному програмному забезпеченні.

У запровадженні електронного документообігу та електронного цифрового підпису найбільш зацікавлені банківська система та податкова система України. У банківській системі застосування електронного цифрового підпису розпочалося після впровадження електронних платежів у систему Національного банку України. На сьогодні не всі банки, що обслуговують системи дистанційного управління рахунком, використовують електронний цифровий підпис, який має сертифікат ключа. Причиною цього є недосконалість інфраструктури для застосування електронних цифрових підписів, яка б надійно функціонувала та була закріплена на нормативно-правовому рівні. В Україні відсутній спеціалізований нормативно-правовий акт, у якому були б системно згруповані норми, спрямовані на регулювання відносин у сфері електронного банківського документообігу саме в банківській сфері. За Національним банком доцільно було б закріпити контрольно-владні повноваження відносно електронних цифрових підписів, тобто функцію центрального засвідчувального органа.

Таким чином, в Україні необхідно на законодавчому рівні врегулювати систему електронного документообігу, створити стандарти, які б дозволили спростити процес перевірки електронного цифрового підпису. Важливою умовою є застосування сертифікованих засобів криптографічного захисту задля зменшення ризиків фальсифікації електронних підписів.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, викладач Ваганова І. М.

Література: 1. Про електронний цифровий підпис : Закон України від 22.05.2003 № 852-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/852-15. **2.** Про електрон_ ну комерцію : Закон України від від 03.09.2015 № 675-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/675-19. **3.** Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15. **4.** Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України // Офіційний веб-сайт Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України. URL: http://www.dsszzi.gov.ua/dsszzi/control/uk/index.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗДІЙСНЕННЯ ТРАНСПОРТНИХ ПОТОКІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

УДК 656.073.7

Золотарьова Г. М.

Магістрант 2 року навчання
факультету менеджменту і маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнецяя

Анотація. *Досліджено теоретичні основи здійснення транспортних потоків на підприємстві, а також напрями підвищення їх ефективності. На підставі опрацювання й узагальнення тлумачень сутності поняття «транспортні потоки» різними науковцями запропоновано власне визначення.*

Ключові слова: *підприємство, організація, суб'єкт господарювання, транспорт, транспортні потоки, вантажоперевезення, транспортні засоби, відправник, отримувач.*

Аннотация. *Исследованы теоретические основы осуществления транспортных потоков на предприятии, а также направления повышения их эффективности. На основании обработки и обобщения толкований сущности понятия «транспортные потоки» разными учеными предложено собственное определение.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, субъект хозяйствования, транспорт, транспортные потоки, грузоперевозки, транспортные средства, отправитель, получатель.*

Annotation. *Theoretical bases of realization of transport streams at the enterprise, and also directions of increase of their efficiency are investigated. Based on the processing and generalization of the interpretation of the essence of the concept of «traffic flows» different scientists proposed their own definition.*

Keywords: *enterprise, organization, business entity, transport, traffic flows, cargo transportation, vehicles, sender, recipient.*

За сучасних умов господарювання ефективне здійснення транспортних потоків має надзвичайно важливе значення. Треба чітко розуміти, що транспортний потік – це не лише транспортний засіб і його рух (хоча це є суттєвою складовою транспортного потоку). Транспортний потік розпочинається з розумного розташування товару на складі, вибору оптимального засобу для перевезення, власного чи найманого, комплектування транспортного засобу, вибору оптимального маршруту та доставки його до кінцевого учасника цього процесу. Управління транспортними потоками на підприємстві відграє дуже важливу роль у його функціонуванні. Адже замовник все частіше хоче отримати свій товар якнайшвидше та витратити на це якнайменше грошових коштів і часу [1].

Кількість підприємств, які надають транспортні послуги, у 2016 р. зросла на 15 % порівняно з 2015 р., і це незважаючи на те, що чимало підприємств мають власний автопарк. Наявність власних транспортних засобів у підприємства скорочує витрати на транспортування товарів, надає підприємству можливості відправити замовлення відразу після звернення, адже машини завжди під рукою. Також спостерігається неухильне зростання використання підприємствами розумних програм, які допомагають налагодити ефективну роботу складу та внутрішньоскладських перевезень. Аналіз даних за 2015–2016 рр. дає підстави говорити, що використання цих програм зросло на 25 %, і це лише початок.

Дослідженням сутності вантажоперевезень та особливостей їх здійснення займалися Дубелір Г., Хейт Ф., Дрю С., Дональд Р., Метсон Т., Лейтцбах В., Алесинська Т., Якімова М. та ін. Однак, незважаючи на наявність численних теоретичних розробок, мінливими умовами сучасного економічного життя зумовлено необхідність детальнішого розгляду цього питання задля підвищення ефективності здійснення транспортних потоків на підприємствах.

Метою написання статті є аналіз тлумачення сутності поняття «транспортні потоки» й на підставі узагальнення формування власного авторського визначення.

У вітчизняній і світовій практиці на сьогодні не існує єдиного визначення сутності поняття «транспортні потоки», але науковці погоджуються із тим, що транспортний потік – це впорядкований рух транспортних засобів, які одночасно беруть участь у транспортному русі, здійснюючи перевезення від виконавця до замовника (табл. 1) [2–4].

© Золотарьова Г. М., 2017

Таблиця 1

Науково-методичні підходи до визначення поняття «транспортні потоки»

Автор	Визначення
Дрю С.	Упорядкований транспортною мережею рух транспортних засобів
Хейт Ф.	Кількість одиниць транспортних засобів одного виду транспорту, які пройшли певну ділянку шляху за певний проміжок часу
Нефьодов Л., Сидоров І., Смирнов Д.	Якісний стан транспортного потоку на різних ділянках маршруту визначає можливі режими й умови руху рухомого складу, що формує рівень результативних показників роботи автотранспортних засобів на маршруті (середня технічна швидкість руху, час поїздки, добова продуктивність)
Багімов А., Клименко В.	Сукупність об'єктів, що сприймаються як єдине ціле, процес, що відбувається безперервно на певному часовому інтервалі; вимірюється в абсолютних одиницях за певний проміжок часу
Щербакова В.	Процес перевезення в цілому, від дверей відправника вантажу до дверей вантажоодержувача
Авторське визначення	Багатокомпонентний процес, що розпочинається з моменту появи замовленої продукції на складі у відправника та закінчується у момент її доставки отримувачу

Отже, більшість науковців визначають транспортний потік як рух транспорту на певній ділянці; інші – як процес із багатьма складовими. У авторському тлумаченні впорядковано опрацьовані визначення для надання повнішого опису транспортного потоку.

Розглянемо складові, їх взаємозв'язки та першочерговість здійснення операцій транспортного потоку (рис. 1) [2–4].

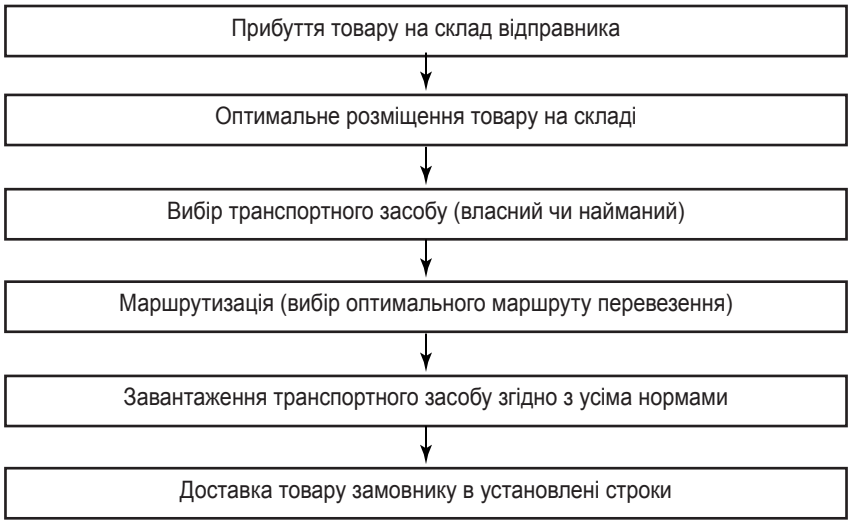

Рис. 1. **Загальний вигляд транспортного потоку**

На сучасному ринку товарів і послуг створено всі умови для якісного функціювання підприємств, які здійснюють зовнішні та внутрішні вантажоперевезення. Існує чимало сучасних специфічних програм, наприклад, «СуперСклад», які дозволяють вести повноцінний облік товарів і грошових коштів, що рухаються від підприємства до великої оптової бази, якісно здійснювати внутрішньоскладські перевезення тощо. Програма «Склад і торгівля» дозволяє легко та швидко створювати первинні документи (рахунки, рахунки-фактури, накладні, договори та ін.), контролювати залишки на складі, якісно здійснювати внутрішньоскладські перевезення, вести облік продажів і надходження товару, робити резервування, вести облік заборгованості клієнтів і постачальникам, ураховувати закупівельні ціни, калькулювати собівартість товарів виробництва, підраховувати отриманий прибуток та ін. [5].

Окрім цих програм, існує ще багато гаджетів, які істотно спрощують здійснення, наприклад, внутрішньоскладських перевезень та управління ними. Також існує чимало сервісів, за допомогою яких кожне підприємство може обрати оптимального перевізника, якщо воно не має власного автопарку. Існують програми та сервіси для вибору оптимального маршруту. Логістичні програми для складання маршрутів доставки спрощують роботу менеджера з логістики, підвищуючи при цьому ефективність вантажоперевезень. Одна з таких програм – це «ABM Rinkai TMS» [6].

Удосконалення вантажних перевезень є однією з актуальних проблем управління транспортними потоками, оскільки від якості транспортного обслуговування багато в чому залежить оперативність доставки товарів, їх збереження, а найголовніше – витрати з перевезення, які є складовою витрат обігу.

Таким чином, транспортний потік розпочинається з правильного розташування товару на складі, вибору оптимального засобу для перевезення – власного чи найманого, комплектування транспортного засобу, вибору оптимального маршруту та доставки товару до кінцевого учасника цього процесу (замовника). У ході дослідження теоретичних засад здійснення транспортних потоків та їх сутності узагальнено, уточнено й надано власне визначення сутності поняття «транспортні потоки». Надано рекомендації щодо ефективного здійснення транспортних потоків із застосуванням специфічних програм, пристроїв і сервісів. Предметом подальших досліджень мають стати аналіз та узагальнення західноєвропейського досвіду управління транспортними потоками підприємства.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Руденко Г. Р.

Література: 1. Аникин Б. А., Федорова А. Н. Логистика : учебное пособие / под ред. Б. А. Аникина. М. : Инфра-М, 2002. 368 с. **2.** Щербаков В. В. Основы логистики / под ред. В. В. Щербакова. СПб. : Питер, 2005. 454 с. **3.** Клименко В. В., Федоренко А. И. Логистические центры в транспортных узлах. *Логистика.* 2011. № 8. С. 26–34. **4.** Джонсон Д., Вуд Д., Мерфи П. Современная логистика. М. : Вильямс, 2002. 654 с. **5.** «СуперСклад» – простая программа складского учета. URL: http://sklad-prog.ru. **6.** Управление транспортом и транспортная логистика предприятия. URL: http://tms.abmcloud.com.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА ПЕРЕВАГИ ЗДІЙСНЕННЯ ВАНТАЖОПЕРЕВЕЗЕНЬ АВТОМОБІЛЬНИМ ТРАНСПОРТОМ

УДК 656.073

Золотарьова Г. М.

Магістрант 2 року навчання
факультету менеджменту і маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто особливості сучасних транспортних засобів, їх види та призначення. Досліджено теоретичні основи та засоби здійснення вантажоперевезень, визначено сутність поняття «вантажоперевезення». Проаналізовано основні переваги здійснення вантажоперевезень автомобільним транспортом. На підставі опрацювання й узагальнення тлумачень сутності поняття «вантажоперевезення» запропоновано власне визначення.*

Ключові слова: *перевезення, транспорт, транспортні засоби, автомобільний транспорт, вантажоперевезення, партія вантажу, замовник, виконавець.*

Аннотация. *Рассмотрены особенности современных транспортных средств, их виды и назначение. Исследованы теоретические основы и способы осуществления грузоперевозок, определена сущность понятия «грузоперевозки». Проанализированы основные преимущества осуществления грузоперевозок автомобильным транспортом. На основании обработки и обобщения толкований сущности понятия «грузоперевозки» предложено собственное определение.*

Ключевые слова: *перевозки, транспорт, транспортные средства, автомобильный транспорт, грузоперевозки, партия груза, заказчик, исполнитель.*

Annotation. *The features of modern vehicles, their types and purpose are considered. The theoretical bases and methods of cargo transportation are investigated, the essence of the concept of «cargo transportation» is defined. The main*

© Золотарьова Г. М., 2017

advantages of cargo transportation by motor transport are analyzed. Based on the processing and generalization of the interpretation of the essence of the concept of «cargo transportation», its own definition.

Keywords: *transportation, transport, vehicles, road transport, cargo transportation, consignment, customer, performer.*

Автомобільний транспорт почав розвиватися у XX ст. у зв'язку із зростанням виробництва автомобілів і будівництвом автомобільних доріг. У 1900 р. в усьому світі було 11 тисяч автомобілів, 1 826 тисяч – у 1914 р., 10 922 тисяч – у 1921 р., 46 057 тисяч – у 1940 р., 70 388 тисяч – у 1950 р., 126 955 тисяч – у 1960 р., 177 902 тисяч – у 1965 р. Частка автомобільного транспорту з 1913 по 1985 рр. у внутрішньому вантажообігу зросла в усьому світі з 0,2 % до 35,1 %. Автомобільний транспорт України є найгнучкішим і наймасовішим видом транспорту. Щодня автомобільним транспортом перевозиться близько 17 млн т вантажів. З початку 2017 р. транспортні підприємства України перевезли 153 млн т вантажів, що на 8,4 % перевищує показники відповідного періоду 2016 р. [1].

Дослідженням сутності вантажоперевезень та особливостей їх здійснення займалися Фришев С. Г., Докухінін В. З., Козупиця С. І., Дмитриченко М. Ф., Вікович І. А., Будник С. І., Василенко В. Г., Бузовський Є. А. та ін.

Метою написання статті є аналіз тлумачення сутності поняття «вантажоперевезення» й на підставі узагальнення формування власного авторського визначення, дослідження теоретичних засад здійснення вантажоперевезень, конкретизація специфіки ринку вантажоперевезень в Україні та за кордоном.

На сьогодні у вітчизняній та світовій практиці не існує єдиного визначення сутності поняття «вантажоперевезення», але науковці погоджуються із тим, що вантажоперевезення – це переміщення вантажів від виконавця до замовника (табл. 1) [2–4].

Таблиця 1

Науково-методичні підходи до визначення сутності поняття «вантажоперевезення»

Автор	Визначення
Білоус А. Б.	Вантажоперевезення – це переміщення вантажів від виконавця до замовника
Василенко В. Г.	Вантажоперевезення – це процес, унаслідок якого відбувається переміщення (транспортування) з одного місця в інше будь-яких об'єктів за допомогою транспорту
Фришев С. Г., Будник С. І.	Вантажоперевезення – це процес переміщення вантажів рухомим складом
Дмитриченко М. Ф.	Вантажоперевезення – це перевезення вантажів вантажними автомобілями
Авторське визначення	Вантажоперевезення – це процес переміщення вантажів, їх транспортування від складу виконавця до складу замовника, здійснюване із застосуванням вантажного транспорту

Отже, більшість науковців визначають вантажоперевезення як процес переміщення вантажу. У авторському тлумаченні впорядковано опрацьовані визначення для надання повнішого опису явища.

Перевезення вантажів автомобільним транспортом є важливою складовою відповідної галузі народного господарства, що розвивається як невід'ємна складова єдиної транспортної системи. За сучасних умов подальший розвиток економіки неможливий без добре налагодженого транспортного забезпечення. Від його чіткості й надійності багато в чому залежить ефективність господарювання підприємств промисловості, будівництва та сільського господарства. Поряд з іншими видами транспорту він забезпечує раціональне переміщення й обіг продукції промисловості та сільського господарства, задовольняє потреби населення у перевезеннях. Виробниче значення транспорту визначається об'єктивною потребою переміщення вантажу від місця виробництва до місця споживання [5].

За сучасних умов господарювання перспективним є надання послуг з вантажних перевезень, а також послуги вантажників. Щомісяця кількість підприємств, які надають такі послуги, стрімко зростає. Саме людські потреби є основною причиною стрімкого розвитку сфери вантажних перевезень. Чимало підприємств, які займаються вантажоперевезеннями, надають повний перелік послуг: допомогу в організації й здійсненні квартирних і офісних переїздів, послуги вантажників та експедиторів, визначення оптимальних маршрутів тощо.

Метою транспортних вантажоперевезень є доставка вантажу в цілості в установлені строки. При виборі варіантів доставки вантажу слід пам'ятати, що кожний вид транспортування має як свої переваги, так і недоліки.

Перевезення вантажів за допомогою автомобільного транспорту є одним із найпопулярніших. Основними його перевагами є:

– надшвидка і своєчасна доставка: для здійснення транспортування вантажів у межах одного регіону може знадобитися лише кілька годин, а для здійснення транспортування через усю країну – не більше тижня;

– під час перевезення забезпечується повний контроль над вантажем; сучасні засоби пакування вантажів, пристосування для їх утримування в нерухомому стані в автомобільному транспорті гарантує збереження вантажу навіть за тривалого транспортування;

– гнучке планування маршрутів надає можливості для транспортування вантажу замовнику напряму, без проміжних розвантажень чи навантажень на інший вид транспорту; для порівняння: за використання авіатранспорту клієнт або транспортна компанія мають турбуватися про те, щоб при отриманні вантажу в аеропорту провести його навантаження, наприклад, на автомобільний транспорт, для подальшого транспортування у потрібне місце;

– висока економічність при транспортуванні вантажу на близькі відстані та перевезеннях середньої дальності [5].

Недоліками перевезення вантажів за допомогою автомобільного транспорту є:

– обмеженість використання на далекі відстані у разі перевезення значних партій вантажів;

– залежність від дорожньої мережі;

– дорогий вид транспорту у разі вантажних перевезень на далекі відстані;

– обмеженість перевезення негабаритних вантажів [4; 5].

Автомобільний транспорт розвивається прискореними темпами, особливо за ринкових умов, як наймасовіший вид транспорту для перевезення пасажирів і вантажів будь-якої вартості, у тому числі дорогих, на короткі й середні відстані, а також забезпечення роздрібної торгівлі, малого бізнесу, систем промислової логістики. Він може бути єдиним видом транспорту у сільськогосподарських регіонах під час перевезення пасажирів і вантажів.

Розвиток сучасних технологій, наприклад контейнерної, розширює сферу застосування автомобільного транспорту (дальність). Ефективними є перевезення на значні відстані при міжнародному сполученні, що прискорює доставку експортних та імпортних вантажів.

Таким чином, автомобільний транспорт має дуже широку сферу застосування: у місті, області, міжрегіональному, міжміському й міжнародному сполученні, як самостійний або для підвозу-вивозу до магістральних видів транспорту. Він є відносно дешевим і швидким. У ході дослідження теоретичних основ і переваг здійснення вантажоперевезень автомобільним транспортом узагальнено, уточнено й надано власне визначення сутності поняття «вантажоперевезення». Предметом подальших досліджень мають стати пошук і розробка заходів з удосконалення вантажоперевезень автомобільним транспортом.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Руденко Г. Р.

Література: 1. Фришев С. Г., Докухінін В. З., Козупиця С. І. Транспортний процес в АПК : навч. посіб. Київ : НАКККіМ, 2010. 460 с. **2.** Дмитриченко М. Ф., Вікович І. А., Самсін І. Л., Зінько Р. В. Міжнародні перевезення : навч. посіб. Львів : Вид-во «Львівської політехніки», 2012. 308 с. **3.** Докуніхін В. З., Михайлович Я. М. Правила перевезення і класифікація вантажів : навч. посіб. Київ : НАУ, 2008. 118 с. **4.** Козупиця С. І. Основи вантажних автомобільних перевезень : навч. посіб. Київ : Аграр Медіа Груп, 2011. 290 с. **4.** Смирнов І. Г., Косарева Т. В. Транспортна логістика : навч. посіб. Київ : Центр навч. літ., 2008. 224 с. **5.** Аникин Б. А., Федорова А. Н. Логистика : учебное пособие / под ред. Б. А. Аникина. М. : Инфра-М, 2002. 368 с.

ІНВЕСТИЦІЙНА СКЛАДОВА ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

УДК 658.155

Іскров Г. Д.

Магістрант 2 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто інвестиційну складову фінансової безпеки сільськогосподарського підприємства. Із застосуванням бально-матричного методу оцінювання та за допомогою позиціонування за матрицею «ризик–фінансовий потенціал» проаналізовано її сучасний стан.*

Ключові слова: *підприємство, організація, суб'єкт господарювання, сільське господарство, сільськогосподарське підприємство, безпека, фінанси, фінансова безпека, інвестиції, інвестиційна привабливість.*

Аннотация. *Рассмотрена инвестиционная составляющая финансовой безопасности сельскохозяйственного предприятия. С применением балльно-матричного метода оценки и с помощью позиционирования по матрице «риск–финансовый потенциал» проанализировано ее современное состояние.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, субъект хозяйствования, сельское хозяйство, сельскохозяйственное предприятие, безопасность, финансы, финансовая безопасность, инвестиции, инвестиционная привлекательность.*

Annotation. *The investment component of financial security of an agricultural enterprise is considered. Using the point-matrix estimation method and using the positioning of the «risk–financial potential» matrix, its current state is analyzed.*

Keywords: *enterprise, organization, business entity, agriculture, agricultural enterprise, security, finance, financial security, investment, investment attractiveness.*

У забезпеченні гідного рівня соціально-економічного добробуту населення країни важливу роль відіграє сільськогосподарська галузь, оскільки здійснює стабільне забезпечення громадян якісним, безпечним і доступним продовольством.

Світова фінансова криза негативно вплинула на діяльність сільськогосподарських підприємств країн світу. Але впродовж останніх п'яти років Україна зміцнила свої позиції на міжнародному аграрному ринку та впевнено посіла місце у світовій десятці виробників зерна, стала лідером з виробництва насіння соняшнику та експорту соняшникової олії, увійшла до трійки лідерів з експорту зерна, поступаючись лише США та Європейському Союзу [5]. Однак, стан інвестиційної діяльності в агропромисловому комплексі України тривалий час визначається як кризовий і такий, що не відповідає сучасному рівню у розвинених країнах. Галузева структура інвестицій свідчить, що найбільші капітальні інвестиції в Україні спрямовано у промисловість, будівництво й інші види діяльності – 32,1 %, 15,9 % та 26,0 % відповідно (2015 р.) [8]. Але протягом 2010–2015 рр. найвищими темпами зростали капітальні інвестиції в сільське господарство – у 2,6 рази, а його питома вага в загальних капітальних інвестиціях зросла з 6 % до 10,7 % [8]. Крім того, слід сказати про загальну спрямованість агропромислових компаній на підвищення рівня інвестиційної складової фінансової безпеки. Без інвестиційних накопичень і відповідних фінансових ресурсів позитивні довготривалі зрушення в сільському господарстві України неможливі. Забезпечення інвестиційної складової фінансової безпеки сприяє розвитку агропромислових підприємств.

Дослідженням питань інвестиційного забезпечення розвитку аграрного сектора та інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств займалися Дацій О. І., Маслак О. М., Саблук П. Т., Кісіль М. І., Кожем'якіна М. Ю., Лупенко Ю. О. та ін. Дослідженням інвестиційної складової фінансової безпеки займалися Барановський О. І., Горячева К. С., Погосова М. Ю., Медведєва І. Б. та ін. Однак, незважаючи на значну кількість наукових досліджень, невирішеними залишаються питання визначення рівня інвестиційної безпеки економічних систем, формування ефективного інвестиційного розвитку в агропромисловому комплексі, розробки заходів щодо збільшення рівня їх інвестиційної безпеки та наукове забезпечення аналізу цих процесів.

Метою написання статті є розробка методичних підходів до аналізу інвестиційної складової фінансової безпеки агропромислових підприємств.

Інвестиційну складову фінансової безпеки визначають як сукупність потенціалу та ризиків вкладення коштів у об'єкт за групами показників. На підставі узагальнення наукових джерел пропонуємо оцінювати потенціал із застосуванням групи показників: абсолютного розміру чистого прибутку, рентабельності операційної діяльності

© Іскров Г. Д., 2017

галузі, абсолютного розміру інвестицій, коефіцієнта придатності активів, частки прибуткових підприємств за видом економічної діяльності; а ризики визначати на підставі оцінювання абсолютного розміру непрямих податків, середньої поточної ліквідності за видом економічної діяльності, частки необоротних активів у активах підприємства та капіталоємносты продукції виду економічної діяльності. При аналізі інвестиційної складової фінансової безпеки використовуватимемо бально-матричний метод. Кінцевим етапом визначення інвестиційної складової фінансової безпеки э розподіл видів економічної діяльності на три групи: найвищий рівень інвестиційної безпеки (клас А), середній рівень інвестиційної безпеки (клас Б) та низький рівень інвестиційної безпеки (клас В). У табл. 1 [4–7] подано розподіл цих груп за рівнем потенціалу та ризику. Фрагмент алгоритму для розподілу значень показників за трьома категоріями подано в табл. 2 [4–7].

Таблиця 1

Розподіл груп інвестиційної безпеки видів економічної діяльності

Потенціал / Ризик	Високий	Середній	Низький
Низький	А	А	Б
Середній	А	Б	В
Високий	Б	В	В

Таблиця 2

Фрагмент алгоритму розподілу значень показників для видів економічної діяльності за категоріями

Галузь			
Потенціал			
Показник	**Високий**	**Середній**	**Низький**
Чистий прибуток (збиток), млн грн	Прибуток перевищує середньогалузевий	Прибуток нижче за середньогалузевий	Збиток
Рентабельність галузі	Перевищує середньогалузеву (додатна)	На рівні середньогалузевого (додатна, 0)	Нижче середньогалузевої (від'ємна)
…			
Бали за кожну ознаку	3	2	1
Кількість балів для залучення до класу	12–15	9–11	5–8
Ризики			
Показник	**Високий**	**Середній**	**Низький**
Коефіцієнт фінансової залежності, у відсотках	67–100	34–66	0–33
…			
Бали за кожну ознаку	3	2	1
Кількість балів для залучення до класу	12–15	9–11	5–8

У результаті розподілу балів і віднесення виду діяльності до певного класу інвестиційної безпеки як складової фінансової безпеки здійснено позиціонування сільськогосподарської галузі щодо рівня потенціалу та ризику (табл. 3) [6; 7].

Таблиця 3

Визначення класу інвестиційної привабливості сільського господарства

Рівень	**Сільське господарство**		
Потенціал / Ризик	**Високий**	**Середній**	**Низький**
Низький	А	А	Б
Середній	А	Б	В 2013; 2014; 2015; 2016
Високий	Б	В	В

Проведений аналіз інвестиційної складової фінансової безпеки сільськогосподарської галузі показав: за інвестиційною привабливістю вітчизняна сільськогосподарська галузь належить до класу В, що відповідає середньому значенню ризиків і низькому потенціалу вкладення коштів у цей вид діяльності. Протягом аналізованого періоду інвестиційний потенціал сільськогосподарської галузі не змінився, однак, зріс інвестиційний ризик, але це не вплинуло на зміну класу інвестиційної безпеки.

Таким чином, нині нестача фінансування є основною проблемою розвитку підприємств сільськогосподарської галузі. Тому для інвесторів за умов обмеження банківського фінансування досить актуальним є пошук альтернативних джерел капіталу, що й має стати предметом подальших досліджень.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Журавльова І. В.

Література: 1. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення) : монографія. Київ : КНТЕУ, 2004. 760 с. **2.** Горячева К. С. Оцінка рівня фінансової безпеки підприємства. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України.* 2004. № 10. С. 288–295. **3.** Кісіль М. І., Кожем'якіна М. Ю., Лупенко Ю. А., Месель-Веселяк В. Я. Інвестиційне забезпечення розвитку сільського господарства. *Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 р.* 2012. № 8. С. 76–80. **4.** Лупенко Ю. А., Пугачов М. І., Месель-Веселяк В. Я. Перспективи та можливі ризики розвитку сільського господарства України у 2014 р: науково-аналітичний прогноз. Київ : ННЦ ІАЕ, 2014. 32 с. **5.** Брагар О. В. Агробізнес сьогодні : інформаційно-аналітичне видання. URL: www.agro-business.com.ua. **6.** Медведєва І. Б., Погосова М. Ю. Діагностування безпеки промислового підприємства у трирівневій системі фінансових відносин : монографія. Харків : ХНЕУ, 2011. 264 с. **7.** Медвідь М. М. Фінансова безпека регіону: інтереси, загрози, індикатори, заходи щодо забезпечення фінансової безпеки. *Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна. Економічна серія*. 2005. № 668. С. 187–191. **8.** Статистична інформація // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua.

THE INNOVATIONAL APPROACHES IN HUMAN RESOURCE MANAGEMENT

УДК 331.104.2

Kvitka N. A.

Master of 1 year of study
at the Faculty of Management and Marketing KhNEU S. Kuznets

Annotation. *The necessity of effective management of the company's labor resources in crisis conditions is substantiated. It is proved that the applied methods of recruiting, organizing, managing and motivating the personnel are mostly ineffective and require the introduction of significant innovative changes.*

Keywords: *enterprise, organization, right to work, employee, personnel, human resources, personnel assessment, corporate culture, motivation.*

Анотація. *Обґрунтовано необхідність ефективного управління трудовими ресурсами підприємства за кризових умов. Доведено, що застосовувані методи поповнення, організації, управління та мотивації персоналу переважно є неефективними, а тому потребують суттєвих змін інноваційного характеру.*

Ключові слова: *підприємство, організація, право на працю, співробітник, персонал, людські ресурси, оцінювання персоналу, корпоративна культура, мотивація.*

© Kvitka N. A., 2017

Аннотация. *Обоснована необходимость эффективного управления трудовыми ресурсами предприятия в кризисных условиях. Доказано, что применяемые методы пополнения, организации, управления и мотивации персонала преимущественно неэффективны и требуют существенных изменений инновационного характера.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, право на труд, сотрудник, персонал, человеческие ресурсы, оценка персонала, корпоративная культура, мотивация.*

As is well known, Ukrainian society is presently in a process of transformation towards a market economy. Since the start of this transformation, radical changes have been seen in all spheres of society, including economic and managerial development. The significance of adopting western methodology for an investigation of the dynamics of Ukrainian personnel management practices during the transition to a market economy stems from the fact that the western market management model has developed over a long period, during which the labour market and related infrastructures have also evolved. Thus, the evolution of the theoretical backdrop to personnel management in western countries is integral to its gradual development under market conditions over a long period of time, and by the need to satisfy concrete needs related to changing demands on personnel management techniques in organizations [1].

The main objectives of human resource management, in the opinion of those authors, were the achievement of the following primary goals:

- the integration of human resource issues into the strategic plans of firms;
- a high level of commitment;
- a high level of quality;
- flexibility in employee relations
- basic labour rights of workers [2].

The right of citizens of Ukraine to work – that is, to obtain work with wages not below the state minimum amount – including the right to free choice of profession, occupation and work provided by the state. State creates conditions for effective employment, contributes to employment, training and improvement of labour skills, if necessary, provides retraining people released as a result of the transition to a market economy.

Employees realize the right to work through an employment contract to work in the enterprise, institution, organization or individual. Workers have the right to rest under the laws limiting the working day and the working week and the paid annual leave, the right to a healthy and safe working conditions, to unite trade unions and the settlement of collective labour disputes (disputes) in accordance with the law, to participate in the management of the enterprise, organization, to maintenance in order of social security in old age and in case of illness, total or partial disability, financial assistance in the event of unemployment, for the right to go to court to resolve labour disputes, regardless of the nature of the job or position, except as required by law, and other rights established by law [3].

In pursuing these objectives in managerial practice, firms were able to adapt quickly and effectively to changes in the business environment through efficient use of all organizational resources, including personnel. Both from theoretical and practical points of view, it is important to clarify the difference between the notions of «personnel management» and «human resource management». The analysis of differences related to changes in management concepts and approaches in western market societies must be based on a clarification of the societal circumstances that determine the development of modern personnel management techniques, and which comprise possible dimensions in the dynamics of Ukrainian personnel management, taking into account the societal context of Ukraine. The study of the dynamics of personnel management in Ukrainian organizations during the transition to a market economy is facilitated by the existence of two scientific paradigms developed within western managerial theory: the universal and the contextual. The universal paradigm is essentially a nomothetic social science approach. It helps to clarify what constitutes the positive in HRM by coalescing views around the concept of high performance and the quality of work systems. The adoption of such approaches to the analysis of the dynamics of personnel management in Ukrainian organizations, because of the nomothetic orientation, leads to the study of positive and negative tendencies in this dynamic – what in Ukrainian personnel management innovations can be evaluated as modernization, and what can be evaluated as a transition process. The contextual paradigm, widely used in western science, is idiographic, oriented towards clarifying what in personnel management practice is contextually unique, and the reasons why. It helps to determine what is different within HRM in various societal contexts. It is assumed that societies, governments or regions as well as firms can have HRM practices and policies.

The adoption of the concept of flexibility in relation to the problems enumerated by western authors can be explained by the need to observe the labour sphere, taking into account non-market institutions as constituting or reflecting sources of flexibility: for instance, labour legislation, social partnership institutions, organizational culture, the type of organizational vision prevailing in society, etc. Contrary to the concept of flexibility, institutional analysis confronts institutions directly. The use of a narrower perspective of the concept of flexibility in relation to Ukrainian management leads to clarification of the reasons for the evolution of personnel management theory and practice with regard to the evolution

in the Ukrainian labour sphere, which in turn determine the adaptation of numerous types of flexible work practices. The adoption of the concept of flexibility for the study of personnel management problems in the two senses mentioned above presupposes the analysis of the flexibility factors suggested by the OECD research group at the beginning of the adoption of such a concept in western social science within the frame of the study of employment relations [3.

The factors determining the diffusion of flexible work practices in the labour market was divided by this research group i six main categories:

– conditions of employment, including job protection and various types of labour contract;

– labour costs, including level of wages, wage differentiation and non-wage labour costs;

– work practices and patterns of work, including arrangements for working time, working environment and the organization of work;

– rules and regulations related to the labour market, including taxation and regulations concerning small businesses;

– basic labour rights of workers [4].

In this way, the right of citizens of Ukraine to work – that is, to obtain work with wages not below the state minimum amount – including the right to free choice of profession, occupation and work provided by the state. State creates conditions for effective employment, contributes to employment, training and improvement of labour skills, if necessary, provides retraining people released as a result of the transition to a market economy. Employees realize the right to work through an employment contract to work in the enterprise, institution, organization or individual. Workers have the right to rest under the laws limiting the working day and the working week and the paid annual leave, the right to a healthy and safe working conditions, to unite trade unions and the settlement of collective labour disputes (disputes) in accordance with the law, to participate in the management of the enterprise, organization, to maintenance in order of social security in old age and in case of illness, total or partial disability, financial assistance in the event of unemployment, for the right to go to court to resolve labour disputes, regardless of the nature of the job or position, except as required by law, and other rights established by law [5].

It can be said that with certain steps done to change the situation it is possible to develop strong and effective HRM in Ukrainian companies which will correspond to the modern problems and questions that connects with hiring, organizing, motivating, controlling, firing and solving daily problems on the work place. Modern young managers definitely have new vision about this subject and they understand that motives and system of controls of HR has been changed. Now one of the most important features of good management is not the satisfaction of employees with their salaries but with their duties responsibilities and final results which they can achieve. In this case listed in these work main tips for effective modern HRM is very useful in real work place, where the problems can be very complex and there might be numbers of possible good decisions.

Supervisor – Candidate of Economics Sciences, Associate Professor Veretennikova G. B.

Literature: 1. Stolovitch H. D., Keeps E. J. Handbook of human performance technology : a comprehensive guide for analyzing and solving performance problems in organizations. San-francisco, 1992. 586 p. **2.** Martory B. Contrôle de gestion sociale: salaries, masse salariale, effectifs, compétences, performances. Paris : Librarie vulbert, 2003. 258 p. **3.** Кодекс законів про працю України : Закон України від 10.12.1971 № 322-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/322-08. **4.** Guest D. Personnel management: the end of orthodoxy. *British journal of industrial relations.* 1991. № 29 (2). 149–175. **5.** Nordhaug O. Human capital in organizations. *Competence, training and learning.* 1993. № 11. P. 26–29.

ОПТИМИЗАЦИЯ ОБЪЕМОВ ПРОИЗВОДСТВА ФРУКТОВОГО И ОВОЩНОГО ПЮРЕ КОМПАНИЕЙ «HIPP» В КИЕВЕ

УДК 519.863.658.155-044.69(477-55)

Кисиль П. А.

Студент 2 курса
факультета международных экономических отношений ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Проведен анализ производства фруктового и овощного пюре компанией «HIPP» в Киеве. Создана оптимизационная модель максимизации прибыли с учетом имеющихся запасов ресурсов. Обосновано, что результаты решения задачи целесообразно использовать для управления деятельностью предприятия с целью максимизации прибыли и удовлетворения потребностей потребителей.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, компания, детское питание, фруктовое пюре, овощное пюре, прибыль, оптимизация, максимизация прибыли, регрессионная модель, корреляция, автокорреляция, статистическая значимость.*

Анотація. *Проведено аналіз виробництва фруктового й овочевого пюре компанією «HIPP» у Києві. Створено оптимізаційну модель максимізації прибутку із урахуванням наявних запасів ресурсів. Обґрунтовано, що результати розв'язання задачі доцільно використовувати для управління діяльністю підприємства задля максимізації прибутку та задоволення потреб споживачів.*

Ключові слова: *підприємство, організація, компанія, дитяче харчування, фруктове пюре, овочеве пюре, прибуток, оптимізація, максимізація прибутку, регресійна модель, кореляція, авто кореляція, статистична значущість.*

Annotation. *The analysis of the production of fruit and vegetable puree by the company «HIPP» in Kiev is carried out. An optimization model of profit maximization has been created taking into account available resources of resources. It is substantiated that the results of the solution of the problem should be used to manage the activities of an enterprise in order to maximize profits and meet the needs of consumers.*

Keywords: *enterprise, organization, company, baby food, fruit puree, vegetable puree, profit, optimization, profit maximization, regression model, correlation, autocorrelation, statistical significance.*

За последние годы значительно возросла популярность детского питания. Оно имеет немало плюсов: изготовлено из органически чистых продуктов с соблюдением гигиенических норм, рекомендовано Всемирной организацией здравоохранения, экономит время, доступно в любое время года. Детское питание «HIPP» соответствует всем европейским стандартам, гарантирующим, что продукт выращен естественным путем, без использования химикатов и нитратных удобрений. В компании есть собственная лаборатория – ведущая в Европе по анализу пестицидов. В этой лаборатории все поступающие продукты проходят проверку на наличие 850 вредных веществ [2].

Для нормального функционирования предприятия и получения максимальной прибыли нужно рассчитать оптимальный выпуск продукции, учитывая при этом себестоимость производства и технологические условия. Для этого необходимо знать нормы затрат каждого вида ресурсов на изготовление 1 кг изделия, а также прибыль от реализации 1 кг каждого вида фруктового и овощного пюре [2].

Каждый процесс должен быть описан функцией, задающей допустимые варианты решения; ее называют целевой.

Рассмотрим производство компанией «HIPP» за один день фруктового и овощного пюре на примере девяти видов пюре: фруктовое пюре «Яблоко», фруктовое пюре «Слива», фруктовое пюре «Персик», фруктовое пюре «Груша Уильям Крист», фруктовое пюре «Яблоко и тыква», овощное пюре «Морковь», овощное пюре «Тыква», овощное пюре «Брокколи» и овощное пюре «Кабачок». Нормы затрат ингредиентов на производство 1 кг продукции (кг) взяты из официального сайта компании (табл. 1) [2].

Целевая функция имеет вид:

$$Z = 31x_1 + 33x_2 + 33x_3 + 33x_4 + 31x_5 + 31x_6 + 31x_7 + 31x_8 \to \max.$$

где x_1 – количество банок фруктового пюре «Яблоко»,

x_2 – количество банок фруктового пюре «Слива»,

© Кисиль П. А., 2017

x_3 – количество банок фруктового пюре «Персик»,

x_4 – количество банок фруктового пюре «Груша Уильям Крист»,

x_5 – количество банок фруктового пюре «Яблоко и тыква»,

x_6 – количество банок овощного пюре «Морковь»,

x_7 – количество банок овощного пюре «Брокколи»,

x_8 – количество банок овощного пюре «Кабачок».

Таблица 1

Нормы затрат на производство 1 кг продукции

Вид ингредиента	x_1	x_2	x_3	x_4	x_5	x_6	x_7	x_8	Запас
Яблоко	1	0	0	0	0,3	0	0	0	150
Слива	0	0,46	0	0	0	0	0	0	40
Персик	0	0	0,6	0	0	0	0	0	80
Груша	0	0	0	0,6	0	0	0	0	60
Морковь	0	0	0	0	0	0,5	0	0	50
Тыква	0	0	0	0	0,35	0	0	0	75
Брокколи	0	0	0	0	0	0	0,2	0	20
Кабачок	0	0	0	0	0	0	0	0,35	35
Цена за ед., грн	31	33	33	33	31	31	31	31	

Система ограничений имеет вид:

$$\begin{cases} x_1 + 0,3x_5 \le 150, \\ 0,46x_2 \le 40, \\ 0,6x_3 \le 80, \\ 0,6x_4 \le 60, \\ 0,5x_6 \le 50, \\ 0,35x_5 \le 75, \\ 0,2x_7 \le 20, \\ 0,35x_8 \le 35, \\ x_i \ge 0, i = \overline{1,8}. \end{cases}$$

Решим задачу с применением симплексного метода в программе Microsoft Excel, используя надстройку «Поиск решений».

$$x_1^* = 86, x_2^* = 87, x_3^* = 133, x_4^* = 100, x_5^* = 214, x_6^* = 100, x_7^* = 100, x_8^* = 100;$$

$$Z_{\max} = 29169,57.$$

Таким образом, чтобы компания «HIPP» получала максимальную прибыль в размере 29169,57 грн за один день, ей необходимо изготовлять 86 банок фруктового пюре «Яблоко», 87 банок фруктового пюре «Слива», 133 банки фруктового пюре «Персик», 100 банок фруктового пюре «Груша Уильям Крист», 214 банок фруктового пюре «Яблоко и тыква», 100 банок овощного пюре «Морковь», 100 банок овощного пюре «Брокколи», 100 банок овощного пюре «Кабачок».

Составим двойственную задачу для определения теневых цен заданных ресурсов. Целевая функция двойственной задачи имеет вид:

$$F = 150y_1 + 40y_2 + 80y_3 + 60y_4 + 50y_5 + 75y_6 + 20y_7 + 35y_8 \to \min.$$

где y_1 – теневая цена яблок,

y_2 – теневая цена сливы,

y_3 – теневая цена персика,

y_4 – теневая цена груши,

y_5 – теневая цена моркови,

y_6 – теневая цена тыквы,

y_7 – теневая цена брокколи,

y_8 – теневая цена кабачка.

Система ограничений имеет вид:

$$\begin{cases} y_1 \geq 31, \\ 0,46y_2 \geq 33, \\ 0,6y_3 \geq 33, \\ 0,6y_4 \geq 33, \\ 0,3y_1 + 0,35y_6 \geq 31, \\ 0,5y_5 \geq 31, \\ 0,2y_7 \geq 31, \\ 0,35y_8 \geq 31, \\ y_i \geq 0, i = \overline{1,8}. \end{cases}$$

Для решения двойственной задачи используется надстройка «Поиск решения» в Microsoft Excel.

$$y_1^* = 31, y_2^* = 71,74, y_3^* = 55, y_4^* = 55, y_5^* = 62, y_6^* = 62, y_7^* = 155, y_8^* = 88,57;$$

$$F_{\min} = Z_{\max} = 29169,57.$$

Исходя из результата, все ресурсы являются дефицитными. Чтобы продолжить производство пюре, их необходимо закупать. При этом теневая цена яблок составляет 31 грн, сливы – 71,74 грн, персика – 55 грн, груши – 55 грн, моркови – 62 грн, тыквы – 62 грн, брокколи – 155 грн, кабачка – 88,57 грн.

Таким образом, если компания «Hipp» будет придерживаться оптимального плана выпуска продукции, она сможет максимизировать прибыль и удовлетворить потребности потребителей. Это поможет предприятию развиваться дальше, а также оставаться конкурентоспособным на рынке.

Научный руководитель – д-р экон. наук, профессор Малярец Л. М.

Литература: 1. История бренда детского питания Hipp. URL: http://www.brandreport.ru/hipp. **2.** Компания «HIPP» // «HIPP». Для найдорожчого в житті. URL: https://www.hipp.ua/?L=4

НЕДЕРЖАВНІ ПЕНСІЙНІ ФОНДИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

УДК 331.25 (477)

Кібасова Т. І .
Чеботарьова А. С.

Студенти 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано сучасний стан недержавних пенсійних фондів в Україні. Визначено особливості їх функціонування та проблеми розвитку. Запропоновано шляхи стимулювання зростання кількості учасників та обсягів пенсійних накопичень, поліпшення їх розвитку в цілому.*

Ключові слова: *пенсія, фінансова система, пенсійні активи, інвестиції, інвестування, недержавні пенсійні фонди, акумульовані кошти учасників.*

© Кібасова Т. І., Чеботарьова А. С., 2017

Аннотация. *Проанализировано современное состояние негосударственных пенсионных фондов в Украине. Определены особенности их функционирования и проблемы развития. Предложены пути стимулирования роста количества участников и объемов пенсионных накоплений, улучшения их развития в целом.*

Ключевые слова: *пенсия, финансовая система, пенсионные активы, инвестиции, инвестирование, негосударственные .*

Annotation. *The current state of non-state pension funds in Ukraine is analyzed. Specific features of their functioning and development problems are determined. The ways of stimulating the growth of the number of participants and the volume of pension savings, improving their development in general, are suggested.*

Keywords: *pension, financial system, pension assets, investments, investments, non-state pension funds, accumulated funds of participants.*

За сучасних економічних умов проблема модернізації та трансформації чинних пенсійних систем є однією з найважливіших на порядку денному більшості країн світу, у тому числі України. Одним із основних шляхів реформування пенсійного забезпечення є створення належних умов для розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення як складової системи фінансового посередництва в державі. Цим зумовлено актуальність дослідження основних показників діяльності недержавних пенсійних фондів – центральних органів цієї системи.

Питання пенсійного забезпечення постійно перебували та залишаються в центрі уваги науковців. На сучасному етапі розвитку нашої держави дослідженням проблем системи пенсійного забезпечення в Україні займалися і займаються Витка Ю. О., Коваль О. П., Мелешко О. В., Андрійченко Ж. О. та ін. Однак, незважаючи на наявність численних теоретичних розробок, і донині не вповні досліджено окремі аспекти функціонування системи добровільного пенсійного забезпечення, через що вона не користується такою популярністю в нашій країні, як за кордоном.

Метою написання статті є визначення проблем функціонування системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні, а також аналіз перспектив її розвитку.

Важливим кроком на шляху до забезпечення права громадян на соціальний захист і забезпечення гідного рівня життя за досягнення пенсійного віку є реформування пенсійної системи та створення додатково до гарантованого державою джерела пенсійних виплат недержавної системи пенсійного забезпечення [1].

В Україні відбувається поступовий розвиток недержавного пенсійного забезпечення, що засвідчує динаміка зміни основних показників діяльності недержавних пенсійних фондів (табл. 1) [5].

Таблиця 1

Динаміка зміни основних показників діяльності недержавних пенсійних фондів

Показники	Рік			Темпи зростання, %	
	2014	2015	2016	2015 / 2014	2016 / 2015
Загальна кількість укладених пенсійних контрактів, тис. од.	55,1	59,7	62,6	8,3	4,9
Кількість учасників за укладеними пенсійними контрактами, тис. осіб	833,7	836,7	834,0	0,4	-0,3
Загальні активи НПФ, млн грн	2469,2	1980,0	2138,7	-19,8	8,0
Пенсійні внески, млн грн, у тому числі	1808,2	1886,8	1895,2	4,3	0,4
від фізичних осіб	71,4	80,3	92,2	12,5	14,8
від фізичних осіб – підприємців	0,2	0,2	0,2	0,0	0,0
від юридичних осіб	1736,1	1806,3	1802,1	4,0	-0,2
Пенсійні виплати, млн грн	421,4	557,1	629,9	32,2	13,1
Кількість тих, хто отримав (отримують) пенсійні виплати, тис. осіб	75,6	82,2	81,3	8,7	-1,1

Як бачимо, для України характерним є низький рівень охоплення населення послугами недержавного пенсійного страхування, що знижує його роль у фінансуванні потреб пенсіонерів у короткостроковій і середньостроковій перспективі. Передусім це пов'язано із низьким рівнем доходів населення, через що відсутні можливості для здійснення відрахувань на потреби пенсійного страхування на добровільних засадах. Окрім того, розвиток програм добровільного страхування гальмує низький рівень довіри населення до установ фінансово-кредитної сфери, а також недостатність фінансових інструментів для інвестування акумульованих коштів учасників недержавних пенсійних фондів.

У 2016 р. адміністраторами недержавних пенсійних фондів укладено 62,60 тис. од. пенсійних контрактів, що на 4,9 % перевищує показники 2015 р., з яких 2,3 тис. вкладників – юридичні особи, на них припадає 92,20 млн грн пенсійних внесків, і 54,2 тис. вкладників – фізичні особи із пенсійними внесками 1802,10 млн грн. Одним із основних якісних показників, які характеризують систему недержавного пенсійного забезпечення, є сплачені пенсійні внески. Станом на 31 грудня 2016 р. сума пенсійних внесків становить 1 895,2 млн грн, протягом дванадцяти місяців вона зросла на 0,4 % (8,4 млн грн). Порівняно зі станом на 31 грудня 2014 р. сума пенсійних внесків станом на 31 грудня 2015 р. зросла на 4,3 % (78,6 млн грн). У загальній сумі пенсійних внесків станом на 31 грудня 2016 р. основну частину, або 95,1 %, становлять пенсійні внески від юридичних осіб, на нихприпадає 1 802,1 млн грн.

Недержавне пенсійне забезпечення можна розглядати як вагоме доповнення до державної складової пенсійної системи України, найімовірніше, лише в довгостроковому періоді. Недержавні пенсійні фонди є суб'єктами довгострокових фінансових вкладень і, як наслідок, мають велику кількість ризиків, що ускладнює їх упровадження та розвиток. Такими ризиками є:

– фінансові – безпосередньо пов'язані з діяльністю на фінансовому ринку;

– демографічні й управлінські – пов'язані зі зростанням демографічного навантаження через зростання кількості осіб похилого віку та прийняття неправильних управлінських рішень;

– технологічні ризики – пов'язані із функціонуванням обладнання та програмного забезпечення недержавних пенсійних фондів;

– політичні та психологічні ризики є найпоширінішими, виявляються у недовірі населення до фінансових інститутів довгострокового інвестування [2].

Частина ризиків не залежать від недержавних пенсійних фондів, відповідальність за них несе держава. Важливо розмежовувати рекомендації щодо удосконалення діяльності недержавних пенсійних фондів, що мають бути реалізовані на рівні держави й окремої фінан-сової установи. На державному рівні перспективними заходами є:

– дотримання міжнародних стандартів фінансової звітності, що сприятиме підвищенню прозорості діяльності недержавних пенсійних фондів;

– упровадження жорсткіших умов реєстрації недержавного пенсійного фонду як фінансової установи;

– обов'язкове страхування фінансових ризиків, що підвищує рівень гарантій для вкладників недержавних пенсійних фондів;

– урегулювання стандартів обліку пенсійних коштів, накопичених на користь учасника недержавного пенсійного фонду;

– підвищення кваліфікації працівників недержавних пенсійних фондів, а також загального рівня фінансової культури населення [2].

На рівні недержавних пенсійних фондів удосконалення їх діяльності має бути спрямоване на підвищення якості та диверсифікованості фінансових послуг, що надаються. Це можна реалізувати за умови укрупнення недержавних пенсійних фондів. Розвивати сферу недержавного пенсійного забезпечення шляхом укрупнення недержавних пенсійних фондів можна за рахунок залучення максимальної кількості платників внесків на потреби недержавного пенсійного забезпечення або залучення платників із високим рівнем доходів, збільшення прибутку за рахунок відповідного зростання загальної суми комісійних. Із урахуванням сучасних економічних реалій, пріоритетною може бути друга стратегія, що зумовлено низьким рівнем оплати праці. Подальший розвиток недержавних пенсійних фондів створить можливості для економії на масштабі. У такому разі рентабельність стає додатною навіть для платників з низькими доходами і нерегулярною сплатою відрахувань. Економія на масштабі дозволить активізувати діяльність недержавних пенсійних фондів у сегменті громадян із низьким рівнем доходів, які є менш прибутковими. Окрім того, джерелом економії є витрати на утримання агентств, адміністрування пенсійних коштів і загальне забезпечення функціонуван¬ня недержавних пенсійних фондів.

Таким чином, в Україні система недержавного пенсійного забезпечення перебуває на етапі становлення, однак, спостерігаються високі темпи розвитку. У нашій країні достатньо можливостей для впровадження недержавного пенсійного забезпечення. Для цього важливо посилити інтерес потенційних учасників недержавних пенсійних фондів до недержавного пенсійного страхування, запроваджувати заходи, що сприятимуть підвищенню рівня довіри до недержавних пенсійних фондів. Із урахуванням досвіду провідних країн світу процес реформування пенсійної системи в Україні доцільно здійснювати шляхом переходу від державних форм накопичення до недержавних моделей за участю страхових компаній і недержавних пенсійних фондів. За умови вирішення цих проблем можна сподіватися на стабільний розвиток недержавних пенсійних фондів, що сприятиме стабілізації пенсійної системи України та підвищенню рівня життя осіб пенсійного віку.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Андрійченко Ж. О.

Література: 1. Витка Ю. О. Недержавні пенсійні фонди: українська модель. Київ : НАДУ, 2010. 168 с. **2.** Коваль О. П. Перспективи впровадження загальнообов'язкової накопичувальної пенсійної системи в Україні: вплив на економічну безпеку : монографія. Київ : НІСД, 2012. 240 с. **3.** Мелешко О. В. Концептуальні засади формування фінансових ресурсів недержавною системою пенсійного забезпечення в Україні // Національна економіка в умовах зміни ролі та місця людини в системі суспільного виробництва : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. 2009. С. 55–57. **4.** Андрійченко Ж. О., Протиняк О. І. Аналіз сучасного стану недержавного пенсійного забезпечення в Україні. *Тернопільський національний економічний університет. Економічний аналіз.* 2011. № 8. С. 240–243. **5.** Підсумки розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення станом на 31.12.2016 р. // Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. URL: https://www.nfp.gov.ua/files/17/NPF_III_kv%202017.pdf.

ДІАГНОСТИКА КРИЗОВОГО СТАНУ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ДИСКРИМІНАНТНОЇ МОДЕЛІ

УДК 338.124.4

Кобзар О. Р.

Магістрант 2 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Із застосуванням методу дискримінантного аналізу вдосконалено інструментарій діагностики кризового стану машинобудівних підприємств. Визначено показники, які дають змогу ідентифікувати клас кризи. На підставі цих показників побудовано функції детермінації класу кризи на підприємстві.*

Ключові слова: *підприємство, організація, фінанси, прибутковість, ліквідність, фінансова стійкість, рентабельність, клас кризи, антикризове фінансове управління.*

Аннотация. *С применением метода дискриминантного анализа усовершенствован инструментарий диагностики кризисного состояния машиностроительных предприятий. Определены показатели, позволяющие идентифицировать класс кризиса. На основании этих показателей построены функции детерминации класса кризиса на предприятии.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, финансы, доходность, ликвидность, финансовая устойчивость, рентабельность, класс кризиса, антикризисное финансовое управление.*

Annotation. *Using the method of discriminant analysis, the toolkit for diagnosing the crisis condition of machine-building enterprises has been improved. Indicators that identify the crisis class are defined. Based on these indicators, functions of determination of the crisis class in the enterprise are constructed.*

Keywords: *enterprise, organization, finance, profitability, liquidity, financial stability, profitability, crisis class, anti-crisis financial management.*

За сучасних умов для економіки України характерними є дестабілізація та невизначеність, що негативно впливає на кінцевий результат господарювання промислових підприємств. Кризовий стан на підприємстві призводить до порушень його функціонування й розвитку. Негативними наслідками є зниження ділової активності підприємства, його фінансової стійкості, зростання фінансового ризику. За таких умоа дієвим інструментом відновлення платоспроможності підприємства є антикризове фінансове управління.

© Кобзар О. Р., 2017

Дослідженням теоретичних і практичних аспектів антикризового управління на підприємстві займалися Берест М., Терещенко О., Мозенков О., Клебанова Т., Бондар О., Раєвнева О., Майвійчук А., Котляревський Я., Павловський С. та ін. Однак, з огляду на значні розбіжності в результатах оцінювання кризового стану на підприємстві за різними моделями існує необхідність удосконалення методичного забезпечення діагностики кризового стану машинобудівних підприємств за сучасних умов господарювання.

Метою написання статті є вдосконалення методичного підходу до оцінювання рівня кризового стану на прикладі машинобудівних підприємств Харківського регіону.

Найпоширенішим методом діагностики кризового стану підприємства є дискримінантний аналіз – різновид багатовимірного аналізу, призначеного для вирішення задач розпізнавання образів. Для класифікації класу кризи на підприємствах машинобудівної галузі використано параметричний дискримінантний аналіз у ПП «Statistica».

Необхідною умовою проведення дискримінантного аналізу є попереднє віднесення об'єктів дослідження до класів, тобто попереднє визначення рівнів кризи підприємств, що є базою дослідження. Підставою для цього є результати проведеного кластерного аналізу.

У результаті кластеризації підприємств машинобудівної галузі за показниками чистого прибутку, власного капіталу та валюти балансу, які є основними показниками діяльності підприємств, що визначають масштаби їх діяльності, фінансову стійкість, ефективність і наявність внутрішніх джерел фінансування, що є основними факторами забезпечення стабільного функціонування підприємств, виокремлено чотири кластери підприємств за рівнем розвитку.

До першого кластера ввійшли підприємства ПАТ «Харківський ремонтно-механічний завод», ПАТ «Завод Фрунзе», ПАТ «Турбоатом», ПАТ «Турбогаз» і ПАТ «Харківський завод сантехвиробів». Ці підприємства характеризуються найбільш стійким фінансовим станом, оскільки мають найвищі показники чистого прибутку, власного капіталу та валюти балансу. Для цього кластера відсутня загроза кризового стану (клас А).

Другий кластер сформували підприємства: ПрАТ «Куп'янський машинобудівний завод», ДП «Завод «Електроважмаш», ПАТ «Харківський котельно-механічний завод», ПАТ «Харківський машинобудівний завод «Світло шахтаря», ПАТ «Електромашина», ПрАТ «Харківський електротехнічний завод «Трансзв'язок», ПрАТ «НВП «Теплоавтомат», ПрАТ «Харківпродмаш». Ці підприємства мають нижчі показники порівняно з підприємствами першого кластера, для них характерним є існування легкої кризи на підприємстві (клас Б).

До третього кластера належать ПАТ «Точприлад», ПАТ «Харківський підшипниковий завод», ПАТ «Харківський верстатобудівний завод», ПАТ «Харківський електротехнічний завод «Укрелектромаш». На цих підприємствах існують ознаки помірної кризи (клас В).

Ознаки сильної кризи (клас Г) мають підприємства, що ввійшли до четвертого кластера. Це підприємства із найнижчими показниками ефективності діяльності та фінансової стійкості: ПАТ «Харківський велосипедний завод ім. Г. І. Петровського», ДП «Харківський електромеханічний завод», ПАТ «Харківський тракторний завод ім. С. Орджонікідзе».

Вхідну матрицю для проведення дискримінантного аналізу формують значення показників фінансового стану машинобудівних підприємств: коефіцієнта поточної, швидкої, абсолютної ліквідності, коефіцієнта забезпеченості власними оборотними коштами, автономії, маневреності власного капіталу, оборотності активів, оборотності основних засобів, оборотності оборотних активів, рентабельності майна, рентабельності власного капіталу, рентабельності продажів, рентабельності необоротних активів і рентабельності оборотних активів.

У результаті проведення дискримінантного аналізу за критерієм Фішера та Р-рівнем обрано змінні, які є значущими при дискримінації підприємств за рівнем розвитку кризи (рис. 1) [6; 7].

	Discriminant Function Analysis Summary No. of vars in model: 4; Grouping: Клас кризи (4 grps) Wilks' Lambda: ,02563 approx. F (12,34)=48,6555 p< ,0000					
N=20	Wilks' Lambda	Partial Lambda	F-remove (3,13)	p-value	Toler.	1-Toler. (R-Sqr.)
Коефіцієнт поточної ліквідності	0,145395	0,176258	20,25185	0,000035	0,723171	0,276829
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	0,049797	0,514633	4,08690	0,030105	0,659706	0,340294
Коефіцієнт автономії	0,042145	0,580711	3,79303	0,042178	0,584069	0,415931
Рентабельність продажів	0,043384	0,530702	4,00257	0,032164	0,665882	0,334118

Рис. 1. **Показники, що є значущими при ідентифікації класу кризи машинобудівних підприємств**

На рис. 1 статистична значущість побудованої дискримінантної моделі підтверджується коефіцієнтом лямбда (λ) Уілкса та F-критерієм [7].

Статистика лямбда (λ) Уілкса є стандартною статистикою, використовуваною для визначення статистичної значущості потужності дискримінації в поточній моделі. Її значення змінюється від 1,0 (відсутня дискримінація) до 0,0 (повна дискримінація) [7]. Для моделі значення коефіцієнта лямбда (λ) Уілкса становить 0,02563, отже, модель має високий рівень дискримінації. Про адекватність моделі свідчить і значення F-критерію, розрахункове значення якого 48,6555 перевищує табличне (2,04).

Статистична значущість показників, що ввійшли до моделі ідентифікації класу кризи (рис. 1), підтверджується F-критерієм, фактичне значення якого для всіх змінних перевищує критичне (2,38), P-рівнем, значення якого наближається до 0, та рівнем толерантності, що перевищує граничне значення 0,01. Найбільшу дискримінаційну здатність має коефіцієнт поточної ліквідності, для якого значення коефіцієнта лямбда (λ) Уілкса є максимальним, а значення часткової лямбди – мінімальним [7].

Отже, дискримінантними змінними при розподілі машинобудівних підприємств на класи за рівнем кризи є коефіцієнт поточної ліквідності, автономії, рентабельності власного капіталу та рентабельності продажів.

Побудовану модель необхідно також перевірити на мультиколінеарність. Для цього використовують парні коефіцієнти кореляції (рис. 2) [7]. Відповідно до шкали Чеддока високий ступінь зв'язку наявний між показниками, парні коефіцієнти кореляції між якими перевищують |0,7|.

Correlations
Marked correlations are significant at p < ,05000
N=20 (Casewise deletion of missing data) CumulativePe

Variable	Means	Std.Dev.	Коефіцієнт автономії	Коефіцієнт поточної ліквідності	Рентабельність продажів	Коефіцієнт рентабельності власного капіталу
Коефіцієнт автономії	0,193818	0,786888	1,000000	0,598468	0,625589	-0,062718
Коефіцієнт поточної ліквідності	1,643878	1,541746	0,598468	1,000000	0,438474	-0,210206
Рентабельність продажів	-0,290924	2,238409	0,625589	0,438474	1,000000	-0,164252
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	0,445591	1,360847	-0,062718	-0,210206	-0,164252	1,000000

Рис. 2. **Значення парних коефіцієнтів кореляції між показниками дискримінантної моделі**

Дані засвідчують відсутність тісного зв'язку між показниками, тобто відсутність мультиколінеарності.

Результати проведеного дискримінантного аналізу мають вигляд функцій класифікації (рис. 3) [7].

Classification Functions; grouping: Клас кризи

Variable	В p=,20000	Б p=,40000	Г p=,15000	А p=,25000
Коефіцієнт поточної ліквідності	2,10424	3,43451	0,5997	12,6452
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	0,48223	0,00853	3,6210	0,6550
Коефіцієнт автономії	-1,68116	0,36983	-6,5533	-3,2089
Рентабельність продажів	0,29830	0,51546	-1,7783	2,8529
Constant	-2,34355	-3,15954	-12,7464	-27,2308

Рис. 3. Функції визначення класу кризи на підприємствах машинобудівної галузі

Віднесення підприємства до класу кризи відбувається на підставі розрахунку значень функцій f(x) для кожного класу кризи (рис. 3). Підприємство належить до того класу, для якого розраховане значення функції є максимальним [7].

Відсоток правильної класифікації підприємств становить 95 % (рис. 4), що свідчить про адекватність і високу достовірність результатів, отриманих за побудованою дискримінантною моделлю.

Підприємства з класу А (відсутність загрози кризового стану), Б (легка криза) та Г (сильна криза) 100 % класифіковано правильно, клас В (помірна криза) – 75 %, що зумовлено помилковим віднесенням ПАТ «Харківський верстатобудівний завод» до класу Б.

Таким чином, шляхом побудови системи дискримінантних моделей удосконалено інструментарій діагностики кризового стану машинобудівних підприємств. Визначено, що показниками, які дають змогу ідентифікувати клас кризи на підприємстві, є коефіцієнт поточної ліквідності, автономії, рентабельності власного капіталу та рентабельності продажів. На їх підставі побудовано функції класифікації класу кризи: клас А – відсутність загрози кризового стану, клас Б – легка криза, клас В – помірна криза та клас Г – сильна криза. Перевагами розробленої моделі є врахування галузевої специфіки діяльності підприємств і сучасних умов господарювання, що забезпечує високу точність результатів ідентифікації класу кризи на підприємствах машинобудування. Перспективами по-

дальших досліджень у цьому напрямку є формування стратегії антикризового фінансового управління на машинобудівних підприємствах задля забезпечення їх платоспроможності.

Group	Classification Matrix Rows: Observed classifications Columns: Predicted classifications Percent Correct	В p=,20000	Б p=,40000	Г p=,15000	А p=,25000
В	75,0000	3	1	0	0
Б	100,0000	0	8	0	0
Г	100,0000	0	0	3	0
А	100,0000	0	0	0	5
Total	95,0000	3	9	3	5

Рис. 4. **Відсоток правильної класифікації підприємств машинобудування за класом кризи**

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Берест М. М.

Література: 1. Берест М. М. Сутність та змістовні аспекти антикризового фінансового управління підприємством. *Світ фінансів.* 2013. № 2. С. 131–136. **2.** Мозенков О. В., Клебанова Т. С., Бондар О. М., Раєвнева О. В. Банкрутство і санація підприємства: теорія і практика кризового управління : монографія / за ред. О. В. Мозенкова. Харків : ІНЖЕК, 2003. 272 с. **3.** Передерієнко Н., Котляревський Я. Антикризова діагностика на мікроекономічному рівні. *Технологія і техніка друкарства.* 2009. № 22. С. 91–105. **4.** Матвійчук А. Моделювання фінансової стійкості підприємств із застосуванням теорії нечіткої логіки, нейронних мереж і дискримінантного аналізу. *Вісник Національної академії наук України.* 2010. № 9. С. 24–46. **5.** Терещенко О. О., Павловський С. В. До питання щодо удосконалення фінансового механізму антикризового управління підприємством. *Фінанси України.* 2016. № 8. С. 108–122. **6.** Терещенко О. О. Дискриминантная модель интегральной оценки финансового положения предприятия. *Экономика Украины.* 2003. № 8. С. 38–44. **7.** Халафян А. А. Statistica 6. Статистический анализ данных : учебник. М. : Бином-Пресс, 2010. 528 с.

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ КРЕДИТНИХ СПІЛОК

УДК 336.73

Кобильник Ю. В.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто роль і значення кредитних спілок у розвитку ринку фінансових послуг. Обґрунтовано необхідність створення на законодавчому рівні сприятливих умов для діяльності кредитних спілок, проаналізовано основні показники їх діяльності. Доведено, що розвиток цього сектора сприяє зростанню потенціалу вкладів і кількості небанківських фінансових установ.*

Ключові слова: *організація, установа, банк, банківська установа, банківська система, фінанси, кредит, кредитування, фінансові послуги, фінансовий ринок, кредитні спілки.*

Аннотация. *Рассмотрены роль и значение кредитных союзов в развитии рынка финансовых услуг. Обоснована необходимость создания на законодательном уровне благоприятных условий для деятельности кре-*

© Кобильник Ю. В., 2017

дитных союзов, проанализированы основные показатели их деятельности. Доказано, что развитие этого сектора способствует росту потенциала вкладов и количества небанковских финансовых учреждений.

Ключевые слова: *организация, учреждение, банк, банковское учреждение, банковская система, финансы, кредит, кредитование, финансовые услуги, финансовый рынок, кредитные союзы.*

Annotation. *The role and importance of credit unions in the development of the financial services market are considered. The necessity of creating favorable conditions for the activity of credit unions at the legislative level is substantiated, the main indicators of their activity are analyzed. It is proved that the development of this sector contributes to the growth of the potential of deposits and the number of non-banking financial institutions.*

Keywords: *organization, institution, bank, banking institution, banking system, finance, credit, lending, financial services, financial market, credit unions.*

За умов ринкової економіки важливим є створення конкурентоспроможного фінансового сектора, що ефективно функціонуватиме та забезпечуватиме розвиток, надаючи країні необхідні фінансові ресурси. Наразі особливого значення набуває не тільки кількісне зростання установ фінансового сектора, а й ефективна їх діяльність. У сучасній Україні сектор небанківських фінансових установ є незначним, але вони можуть посісти власне місце, надаючи послуги, не характерні для вітчизняних банківських установ. Серед небанківських фінансових установ виокремимо кредитні спілки, які завдяки кредитній кооперації сприяють самоорганізації учасників ринку та становленню громадського суспільства.

Питання щодо значення фінансових посередників у підвищенні рівня ефективності функціонування національної економіки та добробуту суспільства завжди перебували у полі зору дослідників. Дослідженням проблем становлення та розвитку інституту фінансового посередництва за умов ринкової економіки займаються Ачкасова С. А., Внукова Н. М., Воротинцева М. М., Осадчий Є. С., Ходаківська В. П. та ін.

Метою написання статті є аналіз проблем розвитку кредитних спілок на ринку фінансових послуг, а також основних показників діяльності кредитних спілок в Україні.

На сучасному етапі економічного розвитку в Україні найрозвиненішими фінансовими посередниками є установи банківської системи. Однак, банки підтримують фінансово передусім великі державні підприємства, які здійснюють постійну підприємницьку діяльність і зацікавлені в довготривалих фінансово-кредитних взаємовідносинах. З огляду на досвід країн, де широко використовують акумульовані кредитними спілками грошові кошти дрібних підприємців і фізичних осіб для їх кредитування, та оцінюючи функції сучасних вітчизняних кредитних спілок, очевидними стають необхідність поглибленого дослідження діяльності кредитних спілок і вдосконалення відповідної законодавчої бази.

Кредитна спілка – це неприбуткова громадська організація, що діє на кооперативних засадах задля соціального захисту своїх членів шляхом здійснення взаємокредитування за рахунок акумульованих заощаджень. Неприбутковість кредитної спілки є зумовленою тим, що вся її діяльність спрямована не на отримання прибутку, а на надання кредитних та ощадних послуг своїм членам. Кредитна спілка – це форма самоорганізації людей, які, об'єднавшись власними силами, створюють для самих себе можливість задоволення своїх потреб у фінансовій сфері. Надання фінансових послуг з кредитування є предметом діяльності кредитної спілки.

Відповідно до Закону України «Про кредитні спілки», кредитна спілка – це неприбуткова організація, заснована фізичними особами на кооперативних засадах задля задоволення потреб її членів у взаємному кредитуванні та надання фінансових послуг за рахунок об'єднаних грошових внесків членів кредитної спілки [1].

Як свідчить міжнародна та вітчизняна практики, кредитні спілки завжди виникають, коли потрібні певні фінансові послуги, адже через непривабливість цього сектора фінансового ринку їх не надає жодна фінансова інституція.

Нині функціонування установ банківської та позабанківської систем України відбувається за складних економічних умов, коли забезпечення стабілізації фінансового ринку ускладнюється політичною ситуацією, гострим дефіцитом інвестиційних ресурсів, внутрішніми проблемами фінансових установ. Однак, усі суб'єкти ринку мають здійснювати свою основну діяльність, застосовуючи при цьому найрізноманітніші методи зниження впливу як зовнішніх, так і внутрішніх ризиків. Ризиками кредитної спілки є загроза втрати частки ресурсів, недоотримання доходів або створення додаткових видатків у результаті надання фінансових послуг своїм членам. Кредитні спілки, як і будь-які інші економічні структури, зазнають впливу зовнішніх ризиків: політичних, соціальних, економічних, демографічних, екологічних та ін. Внутрішні ризики, притаманні кредитним спілкам, розподіляють на ризики від фінансової діяльності та організаційні.

Сучасними проблемами розвитку вітчизняних кредитних спілок, що гальмують процеси зростання показників їхньої діяльності, є:

– відсутність системної діяльності кредитної спілки, нерозвинена мережа продажів;

– невідповідність стратегії розвитку кредитної спілки цільовому сегменту (наприклад розвитку малого бізнесу);

– диспропорція між пасивами й активами кредитної спілки як фактор низької платоспроможності;

– відсутність стандартизованої методики оцінювання ризиків клієнтів кредитної спілки;

– наявність у структурі кредитної спілки значної кількості неактивних членів;

– відсутність державних гарантій щодо повернення внесків вкладників;

– наявність значних правопорушень у кредитній сфері, як адміністративних, так і кримінальних.

Так, у провадженні органів досудового розслідування Національної поліції України станом на перше півріччя 2016 р. перебувало понад 100 кримінальних проваджень за фактами шахрайств і службових зловживань, учинених під прикриттям діяльності кредитних спілок (40 проваджень пов'язані зі створенням фінансових пірамід), у яких понад 60 тис. громадян визнано потерпілими; сума спричинених збитків перевищує 500 млн грн [6].

Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, з початку 2017 р. виключила з Державного реєстру фінансових установ 87 кредитних спілок, з яких 4 – за заявою спілки, а 83 – за систематичне порушення вимог законодавства у сфері ринків фінансових послуг [7].

Найбільш доходними для кредитних спілок є кредитні операції, отже, удосконалення кредитної політики, розробка нових видів кредитів, що дає змогу диверсифікувати ризики і залучити широке коло членів, є важливими завданнями для кредитних спілок. Традиційно кредитні спілки розпочинають кредитну діяльність із надання споживчих кредитів, однак, якщо їх членами переважно є суб'єкти малого підприємництва, упроваджують і бізнес-кредити. Сучасні кредитні спілки найчастіше надають споживчі кредити на лікування, навчання, придбання товарів, споживчі потреби. Підприємницькі кредити надають двох видів: на збільшення обігових коштів і придбання основних засобів.

Відмінністю кредитних спілок є те, що вони створені певними соціально-професійними групами: фермерами, освітянами, працівниками великого підприємства, жителями одного мікрорегіону. Це можна використати для надання такого прогресивного виду підприємницького кредиту, як позикові кола. Якщо кредитна спілка прагне надавати кредити у вигляді позикових кіл, слід підшукати підприємців, які мають спільний бізнес, пов'язані між собою виробничо-сировинними відносинами або користуються спільними знаряддями праці.

Ефективність діяльності кредитних спілок – це економічна категорія, яка комплексно характеризує результативність економічного потенціалу цих організацій. Щоб за нестабільного фінансового ринку запобігти банкрутству, кредитний кооператив має періодично розраховувати, відстежувати та планувати нормативи забезпечення фінансової стабільності.

Динаміку зміни кількості учасників кредитних спілок у межах наданих послуг подано на рис. 1 [6].

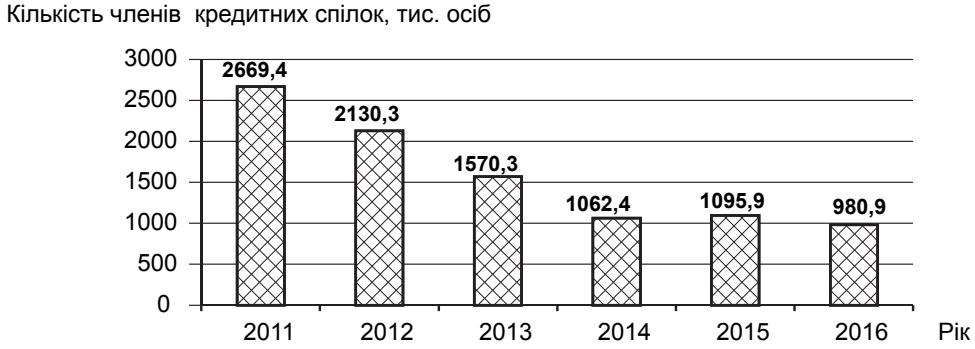

Рис. 1. **Динаміка зміни кількості членів кредитних спілок, 2011–2016 рр.**

Бачимо, що кредитні спілки перебували на підйомі в 2015 р., продовжуючи тенденцію минулих років, при цьому зростає кількість великих спілок, а дрібних – зменшується. До того ж зростають основні показники їх діяльності, у тому числі кількість членів кредитних спілок. З 1995 р. до 2015 р. кількість спілок зросла на 38,9 %, або на 23 619 од. Ці зміни відбувалися поступово, без різких коливань. Але з початком світової економічної кризи 2008 р. їх кількість відносно різко знизилася – на 8,8 %, або на 4 359 од. Це доводить інтеграцію кредитних спілок у економічні процеси, тобто кредитні спілки теж зазнають впливу ринкових процесів і мають ураховувати та пристосовуватися до них.

За нестабільних економічних умов ефективне управління власним капіталом кредитної установи є запорукою активізації підприємницької діяльності, зміцнення фінансового стану, підвищення довіри економічних агентів до установ фінансової системи і розширення кредитної підтримки розвитку реального сектора економіки.

Таким чином, процес розбудови системи вітчизняних кредитних спілок ще триває. Вони мають переваги перед іншими фінансовими установами позабанківської системи: механізм створення є простим, структура управління – демократичною, а система контролю дає змогу уникати зловживань. Кооперативні принципи є привабливими для населення, а статус неприбуткової організації надає пільги в оподаткуванні. Перспективними напрямами створення ефективної системи державного сприяння є узгодження всіх законодавчих і удосконалення підзаконних актів стосовно діяльності кредитних спілок, надання кредитним спілкам пільгового довгострокового кредиту з боку банків, формування інформаційної мережі для висвітлення особливостей діяльності кредитних спілок і створення здорової економічної конкуренції на фінансовому ринку.

Науковий керівник – викладач Давиденко Д. О.

Література: 1. Про кредитні спілки : Закон України від 20.12.2001 № 2908-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2908-14. **2.** Осадчий Є. С. Світовий досвід управління капіталом кредитних спілок. *Міжнародні економічні відносини та світове господарство.* 2016. № 9. С. 132–138. **3.** Внукова Н. М. Ринок фінансових послуг : навч. посіб. Харків : ХНЕУ, 2004. 276 с. **4.** Воротинцев М. М. Аналіз динаміки та актуальності наукових досліджень у сфері оцінки ризику кредитування фінансових установ. *Бізнес Інформ.* 2014. № 11. С. 280–286. **5.** Ходаківська В. П., Вихор О. І., Лятамбор О. А. Ринок фінансових послуг: теорія та практика : навч. посіб. Київ : Центр навч. літ., 2009. 392 с. **6.** Національна асоціація кредитних спілок України // Офіційний веб-сайт Національної асоціації кредитних спілок України. URL: http://www.ukrcu.kiev.ua. **7.** Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування // Генеральна прокуратура України. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113281&libid=100820&c=edit&_c=fo. **8.** Про затвердження Положення про Державний реєстр фінансових установ : Закон України від 28.08.2003 № 41 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0797-03.

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЙОГО КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

УДК 338

Коломієць Н. І.

Студент 2 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Обґрунтовано важливість інноваційної діяльності для забезпечення конкурентоспроможності сучасного підприємства. Проаналізовано, як змінюється якість ресурсної бази інноваційного підприємства.*

Ключові слова: *підприємство, організація, фінанси, ресурси, ресурсна база, інновації, інноваційна діяльність, конкурентоспроможність, конкурентні переваги.*

Аннотация. *Обоснована важность инновационной деятельности для обеспечения конкурентоспособности современного предприятия. Проанализировано, как изменяется качество ресурсной базы инновационного предприятия.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, финансы, ресурсы, ресурсная база, инновации, инновационная деятельность, конкурентоспособность, конкурентные преимущества.*

© Коломієць Н. І., 2017

Annotation. *The importance of innovative activity for ensuring the competitiveness of a modern enterprise is grounded. The quality of the resource base of an innovative enterprise is analyzed.*

Keywords: *enterprise, organization, finances, resources, resource base, innovations, innovative activity, competitiveness, competitive advantages.*

Конкуренція є найважливішим фактором ринкової економіки. Досвід розвинених країн засвідчує, що конкуренція є важливим фактором стимулювання господарської активності, розширення асортименту та підвищення якості продукції, зниження витрат і стабілізації економічного зростання. За умов конкуренції це основні переваги підприємства на ринку, що забезпечують успішний збут. Стратегічні завдання вимагають підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки на інноваційних засадах, що має створити конкурентні переваги для вітчизняних виробників на внутрішніх і міжнародних ринках, допомогти Україні посісти гідне місце поряд із розвиненими світовими країнами. Однак, нині в Україні впровадження інновацій як одного з головних факторів підвищення рівня конкурентоспроможності системно не здійснюється.

Дослідженням ролі та значення інноваційної діяльності для забезпечення конкурентоспроможності сучасного підприємства займалися Портер М., Бжуска Я., Продіус Ю., Саблук П., Дацій О., Ілляшенко С., Клименко М., Осипов В. та ін.

Метою написання статті є аналіз впливу інноваційної діяльності на забезпечення конкурентоспроможності сучасного підприємства.

У сучасному світі країни-лідери мають значний відрив у розподілі сил порівняно з країнами, що розвиваються. Для країн, що належать до інноваційних лідерів, характерними є висока концентрація найрентабельніших видів бізнесу (продукти, що мають найбільший вміст доданої вартості), переважно високотехнологічна структура національного виробництва, винесення за межі країни промислово-технологічного циклу екологоємних і ресурсоємних виробництв, зосередження найбільших фінансових потоків [5].

Конкурентоспроможність, економічне зростання та інноваційна діяльність є тісно пов'язаними між собою. За сучасних умов глобалізації найперспективнішим підходом є ставка на інновації, адже перемогу в конкурентній боротьбі отримують ті учасники ринку, які займають активну позицію щодо застосування інновацій. Саме інновації визначають конкурентні переваги в ринковій боротьбі, їх реалізація дозволяє брати активну участь у формуванні світової економічної системи завдяки досягненню інноваційної конкурентоспроможності на національному рівні [2].

Із урахуванням впливу і способів створення конкурентної переваги важливим є розподіл інновацій на зростаючі та радикальні.

1. Зростаючі інновації – інновації з характером удосконалення продуктів і технологій; упроваджують найчастіше систематично, уможливлюючи поступове зростання чи підтримку конкурентоспроможності. Їх можна розглядати як фактор послідовного впливу на зростання конкурентоспроможності.

2. Радикальні інновації – створюють не тільки нові технології та продукти, але і нові концепції бізнесу; через революційний, стрибкоподібний характер часто забезпечують порівняно тривалу конкурентну перевагу, створюючи нові умови конкуренції [2].

Як зростаючі, так і радикальні інновації впливають на три важливі сфери, які є вирішальними для конкурентоспроможності:

- економіка та сектори, що її утворюють;
- підприємства та реалізовувана ними бізнес-діяльність;
- продукти і процеси.

У першій сфері вплив зростаючих інновацій виявляється переважно у побудові бізнес-стосунків типу «бізнес для бізнесу (B2B)», а також змінах і вдосконаленні виробничих поставок. Радикальні інновації створюють нові сектори економіки, їх створюють як так звані підприємства нової економіки, так і інших секторів, що застосовують, наприклад, біотехнології чи нанотехнології. Виникненням нових секторів зумовлено структурні зміни всієї економіки через посилення в ній ролі та частки підприємств, які спираються на знання.

У сфері підприємств і їхньої бізнес-діяльності зростаюча інноваційність є пов'язаною із удосконаленнями організації, такими, як, наприклад, реінжиніринг або загальне управління якістю. Радикальні інновації, у свою чергу, створюють нові бізнес-концепції, які значно більше, ніж, наприклад, нові технології, змінюють систему конкуренції, тим самим часто руйнуючи поточний стан речей.

Вплив зростаючих інновацій у сфері продуктів і процесів виявляється в їх модифікації та покращенні. Радикальні інновації спричиняють зміни конфігурації процесів, створюють нові продукти та процеси.

Ефективне здійснення інновацій дає змогу створити визначальні стратегічні переваги в найбільш конкурентних галузях. Підприємства – лідери досягають конкурентних переваг завдяки інноваціям, через застосування як

нових технологій, так і методів роботи, але після досягнення переваг утримання їх стає можливим тільки шляхом постійних удосконалень, тобто безперервних інновацій [4].

На сучасному етапі світового економічного розвитку головною ознакою конкурентоспроможності є її інноваційність, тобто спроможність системи до безперервного розвитку, оновлення та змін діяльності на підставі засвоєння нововведень. Також інноваційність означає застосування наявного науково-технічного, інформаційного та інтелектуального потенціалу задля подальшого розвитку, підвищення результатів діяльності та якості життя.

Вплив інноваційності на формування конкурентоспроможності системи подано на рис. 1 [2].

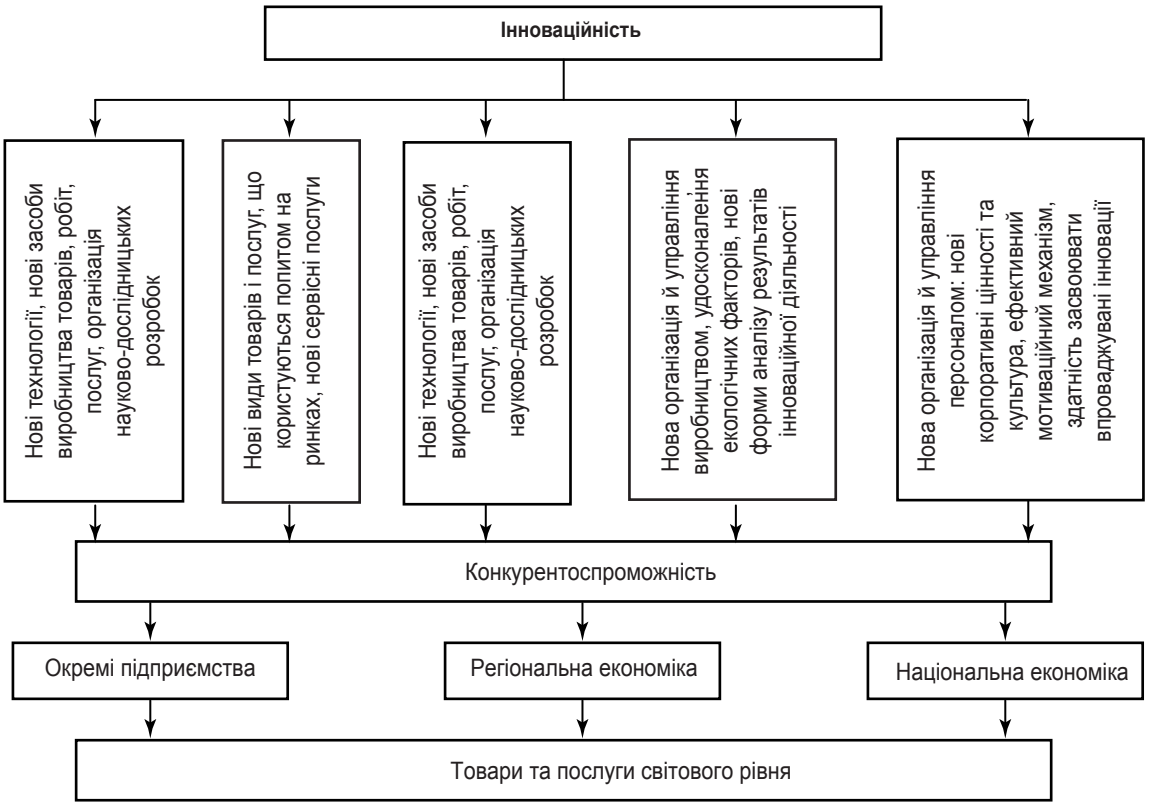

Рис. 1. **Вплив інноваційності на формування конкурентоспроможності**

Якщо детальніше розглянути сутність інноваційності, стає зрозумілим, що цей процес є спрямованим на вдосконалення, відкриття й упровадження нововведень, які спрямовуватимуться на оновлення технологій, техніки й організацію виробництва, здійснення соціальних інновацій задля отримання запланованих результатів. Поєднання всіх складових дає змогу системі не тільки вижити за умов загострення конкуренції, але й досягти необхідного рівня конкурентоспроможності.

Інновації є важливим елементом формування стратегій, а також бізнес-моделей, які кореспондують із ними. У сучасних науково-дослідницьких роботах чимало уваги приділено саме структурі та принципам побудови бізнес-моделей, у яких ключовими є різні форми інновацій. Склад елементів інноваційної бізнес-моделі, запропонований Бжуска Я., подано на рис. 2 [2].

Найважливішими елементами інноваційної бізнес-моделі є:

– зв'язок і стосунки з клієнтами;

– головна (базова) стратегія;

– стратегічні запаси;

– цінності мережі.

Ці чотири елементи є взаємопов'язаними, створюють характерні три «мости».

1. Базова стратегія → вигоди для клієнта → зв'язок і стосунки з клієнтами.

2. Базова стратегія → конфігурація дій → стратегічні засоби.

3. Стратегічні засоби → межі діяльності підприємства → цінність мережі.

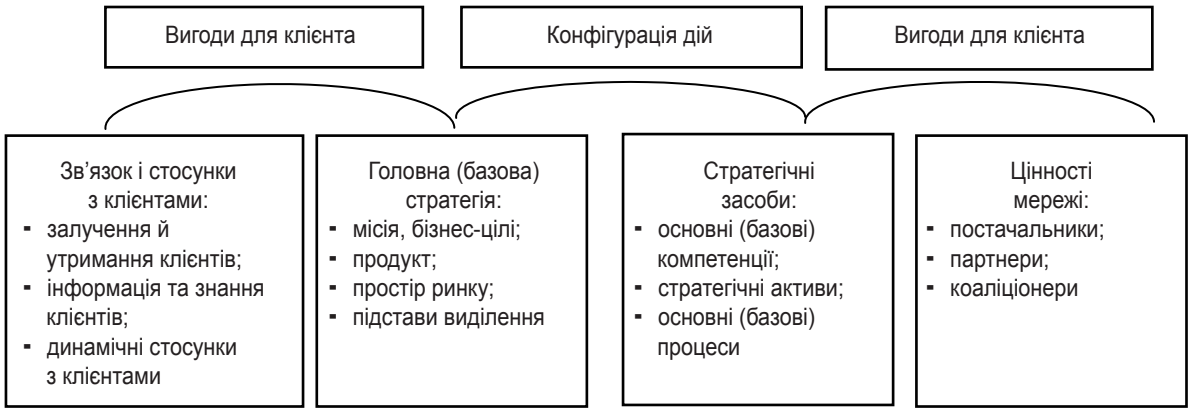

Рис. 2. **Елементи інноваційної бізнес-моделі**

Підставою для побудови моделі та її елементів, а також з'єднувальних мостів, є потенціал прибутку. Розрізняють чотири фактори, що визначають потенціал: ефективність, унікальність, внутрішня зумовленість, задуми і здатність до створення прибутку. Найважливішими перевагами цієї моделі є трактування її елементів однаковою мірою як джерел інновації, так і сфер їхньої аплікації, а також ідентифікація істотних з точки зору впровадження інновацій зв'язків між окремими елементами моделі [2]. Для результативності моделі значною мірою вирішальними є внутрішні зв'язки (мости) між складовими моделі, як і зовнішні стосунки. Оригінальним є підхід, що розглядає здатність до формування багатства (цінності) як найвищу мету інноваційної концепції бізнесу, критерій його оцінки .

Нині важко уявити країну, яка б змагалася за лідерство на світових ринках без застосування інновацій. Для нашої країни ця проблема є ключовою, адже створити, а тим паче утримати національні конкурентні переваги, реалізувати їх у економіці глобального ринку можна лише через упровадження інновацій.

Таким чином, новий стратегічний курс має бути напрвлений на розробку та реалізацію програми, спрямованої на інноваційний розвиток підприємства. Слід змінити пріоритети промислової політики щодо вітчизняних підприємств, здійснити переорієнтування промислового комплексу на переважний розвиток високотехнологічних галузей. Інноваційний розвиток підприємств дасть змогу досягти необхідного рівня конкурентоспроможності продукції задля вільного конкурування на світових ринках.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Гіль С. Є.

Література: 1. Богма О. С., Болдуєва О. В., Роль інновацій у забезпеченні конкурентоспроможності національної економіки. *Вісник Запорізького національного університету.* 2010. № 3. С. 166–170. **2.** Бжуска Я. Інноваційні моделі бізнесу. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка».* 2008. № 628. С. 29–35. **3.** Балабанова Л. В., Кривенко А. В. Управление конкурентоспособностью предприятий на основе маркетинга. Донецк : ДонГУЕТ им. Туган-Барановского, 2008. 148 с. **4.** Соловйов В. П. Інноваційна діяльність як системний процес у конкурентній економіці. Київ : Кондор, 2006. 558 с. **5.** Апатова Н. В. Теоретико-методологічні підходи до створення моделі інноваційного розвитку національної економіки. *Економіка України.* 2011. № 2. С. 3–15. **6.** Алієва-Барановська В. М. Глобальний бізнес : навч. посіб. Київ : Знання-Прес, 2006. 332 с.: Центр навч. літ., 2013. 560 с.

РІВНОВАГА НЕША

УДК 330.45:519.83

Корж Д. В.

Студент 2 курсу
факультету менеджменту і маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто особливий випадок безкоаліційної гри двох осіб, коли жоден із гравців не може збільшити свій виграш, якщо інший не змінює свою стратегію, тобто має місце рівновага Неша. Наведено приклади з теорії ігор, що дають змогу розкрити сутність цього поняття.*

Ключові слова: *теорія ігор, стратегія, безкоаліційні ігри, мішані стратегії, оптимальний стан, рівновага Неша, дилема ув'язненого.*

Аннотация. *Рассмотрен особый случай бескоалиционной игры двух человек, когда ни один из игроков не может увеличить свой выигрыш, если другой не меняет свою стратегию, то есть имеет место равновесие Нэша. Приведены примеры из теории игр, позволяющие раскрыть сущность этого понятия.*

Ключевые слова: *теория игр, стратегия, бескоалиционные игры, смешанные стратегии, оптимальное состояние, равновесие Нэша, дилемма заключенного.*

Annotation. *A special case of a two-person non-cooperative game is considered, when none of the players can increase their winnings, if the other does not change its strategy, that is, the Nash equilibrium takes place. Examples are given from the theory of games, allowing to reveal the essence of this concept.*

Keywords: *game theory, strategy, non-coalition games, mixed strategies, optimal state, Nash equilibrium, prisoner's dilemma.*

Обґрунтування управлінських рішень, спрямованих на оптимізацію певних процесів або явищ, є можливим завдяки застосуванню методів математичного програмування. Найбільше розповсюдження отримали методи, застосовувані для розв'язання детермінованих задач, коли ще до початку моделювання відомі параметри процесу, який необхідно оптимізувати. Ці методи для заданих вхідних даних дають зумовлений результат. Однак, зазвичай такі задачі мають невелику вимірність і спрямовані переважно на оптимізацію окремих операцій. Чимало реальних економічних задач мають не тільки велику вимірність, але й містять елементи невизначеності та ризику, коли не до кінця відомими є стани навколишнього середовища та ймовірності, із якими ці стани можуть реалізовуватись. Це коло задач, які належать до задач стохастичного програмування, і теорія ігор, яка є розділом математичного програмування, розглядає саме такі задачі.

Метою написання статті є деталізація одного із найпоширеніших підходів до розв'язання безкоаліційної гри двох осіб, що має назву «рівновага Неша».

Теорія ігор – це розділ математичного програмування, предметом якого є побудова математичних моделей для обґрунтування прийняття управлінських рішень за умов конфлікту інтересів сторін. Оскільки учасники конфлікту зацікавлені у приховуванні своїх намірів щодо дотримування тієї чи іншої зі своїх можливих стратегій, прийняття рішень відбувається за умов ризику.

Уперше математичні аспекти теорії ігор та особливості її застосування до задач економіки і соціології викладено ще у 1944 р. Нейманом Д. і Моргенштерном О. у монографії «Теорія ігор і економічна поведінка» [4]. Подальший розвиток теорія ігор знайшла у 50-х рр. XX сторіччя у роботах Неша Д. До речі, Неш Д. разом із Зельтеном Р. і Харсані Д. став лауреатом Нобелівської премії з економіки 1994 р. за «Аналіз рівноваги в теорії некооперативних ігор» [4].

У роботі визначатимемо комбінації ходів для кожного гравця, які мають більшу ймовірність, ніж інші. Цей результат називають чистою рівновагою Неша, за умови, що ніхто не зможе отримати вищий виграш, відхиляючись від ходу, у той час як інші гравці дотримуватимуться свого вибору. Отже, якщо до події відбуватимуться переговори, то задля досягнення оптимального кінцевого результату обидві сторони надалі намагатимуться дотримуватися узгодженої позиції.

Розрізняють чисті та мішані стратегії. Чиста стратегія дає точні дані щодо наступного кроку гравця. Мішана стратегія може лише визначати ймовірність дотримання певної чистої стратегії, тобто гравець обирає одну з кількох чистих стратегій, і супротивник заздалегідь не може знати, яку саме стратегію він обере. За цих умов важливу роль відіграє те, наскільки повною є інформація, якою володіє кожен із гравців щодо особистості й уподобань су-

© Корж Д. В., 2017

противника. Якщо гравці зустрічаються вперше та нічого один про одного не знають, стратегія буде однією, а якщо гравці володіють хоч мінімальною інформацією, то ситуація буде іншою. Наприклад, якщо гравці мають певний досвід, набутий завдяки розв'язанню конфліктних ситуацій у минулому, то у процесі аналізу поточної ситуації вони можуть передбачати вибір супротивника, якщо зробили вже хоча б по одному кроку. Якщо ж гравцями зроблено багато кроків, то існує можливість проаналізувати спосіб мислення супротивника, його логіку та стратегію гри. Завдяки цьому зростає ймовірність передбачити його наступний крок. Це можна наочно відстежити на прикладі гри у покер. Так, коли гра тільки розпочинається, для кожного з гравців важливо вивчити стратегії всіх інших учасників. На початку гри з незнайомим супротивником ймовірність правильно передбачити, блефує гравець чи ні, є дуже низькою, але із часом аналіз поведінки гравця у випадках, коли той має гарні карти та коли він має погані карти, дає змогу супротивнику зробити достатньо коректні висновки щодо того, блефує супротивник чи ні [4].

Однак, у ході аналізу можливих стратегій слід брати до уваги, що супротивники не завжди співпрацюють один із одним навіть у тих випадках, коли це відповідає їх інтересам. Прикладом цього є одна з фундаментальних проблем теорії ігор – так звана дилема ув'язненого; розглянемо її.

Двоє ув'язнених, скажімо, А і Б, були заарештовані за пограбування. Їх опитали окремо, але у поліції недостатньо доказів, щоб ув'язнити їх надовго. Тому поліція запропонувала кожному ув'язненому угоду: якщо ув'язнений А дасть свідчення проти ув'язненого Б, то йому дадуть один рік ув'язнення, а ув'язненому Б – шість років. Таку саму пропозицію зробили й ув'язненому Б. Якщо обидва ув'язнені дадуть свідчення один проти одного, то обох посадять на чотири роки. Якщо обидва ув'язнені мовчатимуть, кожного випустять через два роки. Усі можливі випадки узагальнено у вигляді таблиці (табл. 1) [3; 4].

Таблиця 1

Дилема ув'язненого

	Ув'язнений А свідчить	**Ув'язнений Б свідчить**
Ув'язнений А мовчить	2; 2	1; 6
Ув'язнений Б мовчить	6; 1	4; 4

Здається, що в цьому випадку для обох ув'язнених найвигідніше зберігати мовчання. Але в кожного є спокуса скоротити власний термін перебування у в'язниці, до того ж кожний хвилюється, чи не дасть інший ув'язнений свідчення проти нього. Слід зауважити, що рівновагою Неша є мовчання обох ув'язнених. Якщо обидві сторони від початку мали б можливість провести переговори й домовитися мовчати, то існує певна ймовірність, що обидва отримають по два роки ув'язнення. Але оскільки це лише усна домовленість, то для обох сторін все одно існуватиме спокуса зрадити. Отже, навіть після укладення компромісу між двома сторонами не можемо бути абсолютно впевненими щодо його дотримання. Якщо ж ув'язнені не мали попередньої домовленості, існує велика ймовірність, що обидва ув'язнені під дією згаданих вище причин виберуть не варіант зберігати мовчання, а варіант надання свідчень один проти одного, що призведе в результаті до ситуації, коли обидва ув'язнені отримають по чотири роки, що є парадоксальним результатом.

Дилема ув'язненого є застосовуваною в різних галузях, від бізнесу, фінансів, економіки та політології до філософії, психології, біології та соціології. Класичним прикладом реалізації дилеми ув'язненого у реальному світі є боротьба двох конкурентів за ринки. Чимало секторів економіки мають двох основних конкурентів. Так, у США на ринку легких напоїв має місце жорстоке суперництво між кампаніями Coca-Cola та PepsiCo, на глобальному ринку мобільних телефонів такими конкурентами є Apple й Samsung [5].

Розглянемо випадок «Coca-Cola проти PepsiCo». Припустимо, що кампанія Coca-Cola має намір зменшити ціни на свій відомий напій. Якщо це так, PepsiCo, щоб зберегти свою частку на ринку, необхідно наслідувати приклад конкурента, що може спричинити значне зменшення прибутку обох компаній. Отже, рішення про зниження цін будь-якою компанією може розглядатися як шкідливе, оскільки порушує неявну угоду, спрямовану на збереження високої ціни на продукцію задля отримання максимальних прибутків. Якщо Coca-Cola, порушивши угоду, знизить ціну, а PepsiCo, дотримуючись неявної угоди, підтримуватиме високі ціни, за таким сценарієм Coca-Cola може виграти частку ринку й отримати додаткові прибутки, продаючи більше свого напою.

Розглянемо ще один приклад під назвою «Битва статей».

Пара Марія і Петро незалежно один від одного вирішують, куди піти ввечері. І Марія, і Петро полюбляють робити щось разом, але Марія надає перевагу театру, а Петро – хокею. Загальним виграшем гравця вважатимемо суму виграшів від перебування в привілейованому місці й від перебування разом із партнером. Тобто для кожного важливими є два фактори: куди піти (позначимо через С) і піти з партнером чи самому (позначимо через Д). Можливою є ситуація, коли отримання задоволення в одному може перешкодити отриманню задоволення в іншому. Якщо $С < Д$, то власне бути разом для пари є важливішим, ніж те місце, яке вони відвідають (табл. 2) [4].

Таблиця 2

Спільне проведення часу є важливішим за місце (С = 1, Д = 2)

	Хокей	**Театр**
Хокей	3; 2	1; 1
Театр	0; 0	2; 3

За табл. 2 маємо дві точки рівноваги Неша: «хокей – хокей» і «театр – театр». Якщо Петро вважатиме за краще піти на хокей, то для Марії найкращим варіантом буде теж піти на хокей, оскільки перебування з Петром для неї є важливішим за власні уподобання. Якщо Марія вибере театр, то для Петра кращим варіантом буде піти в театр разом із Марією. Якщо *С* > Д, матимемо протилежну ситуацію (табл. 3) [4].

Таблиця 3

Місце є важливішим за спільне проведення часу (С = 2, Д = 1)

	Хокей	**Театр**
Хокей	3; 1	2; 2
Театр	0; 0	1; 3

Оскільки важливість спільного проведення часу є нижчою, ніж місце, то існує тільки одна рівновага Неша, а саме «хокей – театр». Тобто рівновага Неша має місце в тому випадку, коли кожен окремо піде в улюблене місце. У цій ситуації жодному гравцю невигідно окремо змінювати свою стратегію.

Таким чином, рівновагою Неша є ситуація, коли для обох сторін конфлікту, моделлю якого є гра двох осіб, вигідно діяти певним чином, тобто обидва учасники досягають компромісу на максимально можливо вигідних умовах. Гра може мати кілька рівноваг Неша або не мати жодної.

Науковий керівник – канд. фіз.-мат. наук, доцент Лебедєва І. Л.

Література: 1. Печерский С. Л., Беляева А. А. Теория игр для экономистов : вводный курс. СПб. : Изд-во Европейского университета в Санкт-Петербурге, 2001. 342 с. **2.** Васин А. А., Морозов В. В. Теория игр и модели математической экономики. М. : Макс Пресс, 2003. 278 с. **3.** Писарук Н. Н. Введение в теорию игр. Минск : БГУ, 2015. 256 с. **4.** Нейман Д., Моргенштерн О. Теория игр и экономическое поведение. М. : Книга по требованию, 2012. 708 с. **5.** Ricardo E. The Prisoner's Dilemma in Business and the Economy. URL: https://www.investopedia.com/articles/investing/110513/utilizing-prisoners-dilemma-business-and-economy.asp.

COMPETITIVENESS OF THE ENTERPRISE

УДК 330.112.2

Kuznetcov A. V.

Master of 1 year of study
at the Faculty of Management and Marketing and International Business KhNEU S. Kuznets

Annotation. *The essence of the concept of enterprise competitiveness is considered, the factors determining it are concretized. The ways of increasing the competitiveness of a modern domestic enterprise are suggested.*

Keywords: *economy, enterprise, organization, production, competitiveness, technical equipment, finance, capital, financial stability, innovations, investments, management, marketing, personnel motivation, personnel qualification, strategy of competitiveness increase.*

Анотація. *Розглянуто сутність поняття конкурентоспроможності підприємства, конкретизовано фактори, що її визначають. Запропоновано шляхи підвищення конкурентоспроможності сучасного вітчизняного підприємства.*

Ключові слова: *економіка, підприємство, організація, виробництво, конкурентоспроможність, технічне оснащення, фінанси, капітал, фінансова стабільність, інновації, інвестиції, менеджмент, маркетинг, мотивація персоналу, кваліфікація персоналу, стратегія підвищення конкурентоспроможності.*

Аннотация. *Рассмотрена сущность понятия конкурентоспособности предприятия, конкретизированы факторы, ее определяющие. Предложены пути повышения конкурентоспособности современного отечественного предприятия.*

Ключевые слова: *экономика, предприятие, организация, производство, конкурентоспособность, техническое оснащение, финансы, капитал, финансовая стабильность, инновации, инвестиции, менеджмент, маркетинг, мотивация персонала, квалификация персонала, стратегия повышения конкурентоспособности.*

In market conditions in Ukraine it's unreal to achieve stable success in business if not to plan its effective development, not to accumulate constantly information on own prospects and opportunities, on a condition of the target markets, on a provision on them of competitors and the competitiveness. Business competitiveness is a relative characteristic which expresses degree of difference of this entity from competitors in the sphere of a requirements satisfaction of clients. High business competitiveness is caused by satisfaction and readiness of consumers to repeatedly purchase products of this firm, lack of claims to the entity from society, shareholders, partners, prestigiousness of work at this entity.

The methodical bases of the competitiveness of the enterprise are reflected in works of many foreign and national authors, in particularly Porter M., Fathutdinov R., Mazilkina E., Tsipes D., Pelekh A., Chydnovskiy A., Sheresheva M., Gybskiy B., Marenich A., Skudar G., Yankovskiy N., Smirnov U., Polishuk V., Astakhova I.

The aim of the article is to study concept of the enterprise competitiveness and ways of its improvement. The object of the article is the competitiveness of the enterprise. The subject of the article is theoretical statements and methods of improving the competitiveness of the enterprise.

Business competitiveness, being a many-sided concept, not only includes high-quality and price parameters of industrial output, but depends on the level of management, the developed management system financial flows, investment and innovative components of its activities. Besides, the environment developing in this or that market, the extent of the competition tested by the entity from other participants of the market, technical equipment and extent of implementation of innovations, motivation and qualification of personnel, financial stability exerts impact on competitiveness [4].

With other things being equal the major role is purchased by a marketing component of business competitiveness. Marketing is oriented to detection of the most significant needs of clients, accounting of changes of consumer preferences, assessment of prospects of segments of the market, development and implementation of efficient strategy for increase in competitiveness.

Competition availability acts as a necessary condition of determination of competitiveness. The competition is performed in the market – the conditional place of purchase and sale of a specific type of goods, the conclusion of commercial transactions which are performed in the conditions of the competition to observance determined by intensity ethical and precepts of law and rules [1].

Goods competitiveness – a capability to answer requirements of the competitive market, requests of buyers in comparison with other similar goods presented at the market. It is determined, on the one hand, by goods quality, its technological level, consumer properties, on the other hand – the prices established by sellers of goods. Besides, competitiveness

© Kuznetcov A. V., 2017

is influenced by fashion, selling and after-sale service, advertising, image of the producer, a situation in the market, the fluctuations in demand [3].

Classification of the listed competitive advantages with subsequent their coding is necessary for automation of process of accounting and competitiveness analysis objects.

Factors of competitive advantage of the organization are subdivided on external (which manifestation in small degree depends on the organization), and internal (almost entirely the organizations determined by a management).

Treat standard competitive advantages structural, resource, technical, managerial, market, efficiency [2].

Product competitiveness it is possible and it is necessary to manage as it plays a large role in ensuring business competitiveness. Modeling of indicators of competitiveness is carried out on blueprint stage of goods. The task of marketing specialists in this part of work consists in finding of parameters of quality, after-sale service, service, the price which cause product competitiveness, programming its success in the market.

In the market the ratio of quality, service and the price is the cornerstone of ensuring goods competitiveness. Of course, influence of other factors (advertising, prestige of brand etc.) can be the reason of good luck or failure. But competitiveness is pledged at a design stage and productions therefore restrictedly come under influence of marketing during sales activities.

Providing competitiveness is an important problem which solution is connected with enhancement of development, production, sale and maintenance of products, i.e. with implementation of purposeful activities for establishment, forming and maintenance of required level of competitiveness at all stages of product lifecycle [3].

As a rule efforts go for achievement of the following purposes: improvement of quality; production cost reduction; increase in profitability and efficiency of the after-sale equipment; Constituent elements of competitiveness are multiple-factor characteristics which are considered as independent objects of management [2].

In the theory of competitive advantages of M. Porter two main sources of benefits are considered: marketing and expenses. Benefits in marketing are a competitive advantage in goods and services which more satisfy the consumer, than goods of the competitor. The benefit in expenses is the competitive advantage arising thanks to lower production and marketing costs than costs of competitors that allows the company to reduce the prices or to use economy on advertising and distribution [3].

The firm which is trying to obtain benefits in marketing is more oriented to the consumer, than the firm aiming at benefits in expenses which, however, too can't ignore consumers. Otherwise the benefit will be fragile.

For providing competitiveness of the entities the system of providing competitiveness can be recommended. In the theory the problem of providing competitiveness of the issued goods is considered at the same time as structure and as process. Providing competitiveness as structure is the system consisting of an external environment of the organization (an entrance, an exit, communications with the external environment, feedback) and its internal structure aimed at providing competitiveness of the issued goods. The system of providing competitiveness as process is an implementation of the interconnected scientific approaches, the principles, methods, means and actions developed on all management functions and stages of lifecycle of the managed objects and aimed at providing competitiveness of the issued goods [2].

In case of a comparative efficiency evaluation of a marketing activity of rival firms (in general on set of activities in all markets or rather separate markets) the following criteria grouped in marketing mix elements can be used.

Product: product brand, variety of the nomenclature (assortment) of products, integrated indicator of the quality level of a product, quality of packaging, level of pre-sale preparation, level of after-sale service, market share, speed of scope change of sales.

Price: price level, flexibility of price policy, pricing on new goods.

Distribution of a product: sales amount on different sales channels; numerical list of staff of sales services and commercial agents; level of their qualification; overall performance of sales channels (a sales amount ratio with costs on creation and functioning of separate sales channels); use of instruments of direct marketing [4].

It is necessary for achievement of business competitiveness:

– to provide products competitiveness in target segments of the market; goods competitiveness is meant as property of goods on the basis of which these goods exceed at a given time according to quality and price characteristics analogs in a specific segment of the market without prejudice to the producer;

– to lift the business competitiveness potential and consequently, and its divisions, to the level of global manufacturers in this industry; this indicator characterizes a possibility of successful work of the organization in the future.

For providing competitiveness the entity shall have a certain set of internal competitive advantages, quantitative assessment of factors can be presented in the following form product competitiveness, efficiency of a marketing activity, profitability of sales, image (branded equity) of the entity, efficiency of management [3].

Thus, business competitiveness is a possibility of effective economic activity and its practical profitable implementation in the conditions of the competitive market. Maintenance on high level of competitiveness it is provided with all components of the marketing means which are available for the entity [5].

As a conclusion, the competitiveness of the enterprise is considered as a complex characteristic of the enterprise formed and influenced by many factors, both internal and external, and shows the position of the enterprise on the market and among its competitors. Improvement of the competitiveness of the enterprise is very important and so, every enterprise has to develop its own strengths and minimize weaknesses to increase the level of its competitiveness. So, taking into account all mentioned above, it can be concluded, that studying the competitiveness of the enterprise and methods of its improvement would be very valuable for current situation of Ukrainian enterprises.

Supervisor – Candidate of Economic Sciences, assistant professor Veretennikova G. B.

Literature: 1. Anderson A. Technology and Development: Lessons from Success Stories. *Journal of Scientific & Industrial Research.* 1992. № 3. P. 157–171. **2.** Globalization or the Age of Transition? URL: https://iwallerstein.com/wp-content/uploads/docs/TRAJWS1.PDF. **3.** Porter M. The Competitive Advantage of Nations. URL: http://www.economie.ens.fr/IMG/pdf/porter_1990/_the_competitive_advantage_of_nations.pdf. **4.** Thompson E. National competitiveness: A question of cost conditions or of institutional circumstances. URL: https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1467-8551.2004.00415.x. **5.** Stern P. The Long and the Short of US International Trade: The Crisis Deepens Despite Recovery. The Business Council. 1984. № 8. C. 112–114.

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 658.15 (477)

Котова О. О.

Магістрант 2 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто особливості управління фінансовими ресурсами підприємства. Досліджено сучасні методи управління фінансовими ресурсами, застосовувані суб'єктами господарювання. Визначено переваги та недоліки методів управління фінансовими ресурсами підприємств згідно із існуючими підходами до оцінювання ефективності використання фінансових ресурсів.*

Ключові слова: *підприємство, організація, фінанси, фінансові ресурси, управління фінансовими ресурсами, переваги методів управління фінансовими ресурсами.*

Аннотация. *Рассмотрены особенности управления финансовыми ресурсами предприятия. Исследованы современные методы управления финансовыми ресурсами, применяемые субъектами хозяйствования. Определены преимущества и недостатки методов управления финансовыми ресурсами предприятий в соответствии с существующими подходами к оценке эффективности использования финансовых ресурсов.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, финансы, финансовые ресурсы, управление финансовыми ресурсами, преимущества методов управления финансовыми ресурсами.*

© Котова О. О., 2017

Annotation. *Features of management of financial resources of the enterprise are considered. The modern methods of financial resources management, applied by business entities, are studied. The advantages and disadvantages of methods for managing financial resources of enterprises are determined in accordance with existing approaches to assessing the effectiveness of the use of financial resources.*

Keywords: *enterprise, organization, finance, financial resources, management of financial resources, advantages of financial resources management methods.*

Інноваційним розвитком вітчизняної економіки зумовлено необхідність всебічного дослідження проблем фінансування суб'єктів господарювання, зокрема процесів формування й ефективного використання фінансових ресурсів.

Важливість дослідження методів оцінювання ефективності використання фінансових ресурсів підприємств є зумовленою передусім необхідністю забезпечення результативної діяльності та досягнення динамічної рівноваги із зовнішнім середовищем, пошуку засобів виживання підприємств за умов розвитку ринку та інтеграційних процесів, нових факторів їх успіху в конкурентному середовищі [9].

Дослідженням особливостей управління фінансовими ресурсами підприємства займалися Бланк І. О., Загородній А. Г., Зятковський І. В., Білик М. Д., Опарін В. М., Ковальов В. В., Поддєрьогін А. М., Романенко О. Р. та ін. Але і донині тривають дискусії щодо визначення сутності фінансових ресурсів підприємства та джерел їх формування. Потребують подальшого поглибленого дослідження теоретичні та методичні підходи до організації цілісної системи управління фінансовими ресурсами підприємства.

У зарубіжній практиці широко застосовуваною є модель Дюпона, що становить чітко детерміновану факторну залежність основних компонентів фінансової звітності підприємства. Згідно із моделлю, на рентабельність власного капіталу впливають рентабельність продажу, оборотність активів і показник фінансового важеля [7].

Поширеною є і об'єктивно орієнтована система інтегрального аналізу використання капіталу підприємства, запропонована фірмою «Модернсофт». Основою цієї концепції є подання моделі формування рівня рентабельності власного капіталу підприємства у вигляді сукупності взаємодіючих фінансових блоків, які моделюють класи елементів, що безпосередньо формують цей показник. Користувач сам визначає систему таких блоків залежно від специфіки господарської діяльності підприємства [5].

Для розрахунку впливу факторів у всіх типах детермінованих моделей Гаврилова А. Н. та Попов А. А. пропонують використовувати підхід ланцюгових підстановок [3]. У своїй роботі «Основи управління фінансами» Ван Хорн Д. пропонує оцінювати ефективність використання фінансових ресурсів із застосуванням моделі SGR (Sustainable Growth Rate). За цієї моделлю темпи нарощування економічного потенціалу підприємства залежать від рентабельності власного капіталу та коефіцієнта реінвестування прибутку [2].

Серед компаній США найбільш поширеною є система SWOT-аналізу, сутність якого полягає в дослідженні характеру сильних і слабких сторін підприємства відносно можливостей використання його капіталу, а також зовнішніх і внутрішніх факторів на умови його використання [5].

Значний внесок у розробку підходів до оцінювання ефективності використання фінансових ресурсів зробили вітчизняні науковці. Так, Панченко А. І. запропонував збалансовану систему індикаторів діяльності (ЗСІД). Головна структурна ідея ЗСІД полягає в тому, щоб збалансувати систему показників за чотирма групами. Перша група містить традиційні фінансові показники. Друга – описує зовнішнє оточення підприємства, його взаємини з клієнтами. Третя група характеризує внутрішні процеси підприємства, четверта – дає змогу описати здатність підприємства до навчання і зростання, що фокусується у впливі таких факторів: люди з їхніми здібностями, навичками і мотивацією; інформаційні системи та організаційні процедури [8].

Вартість використовуваного в бізнесі капіталу розраховують як відношення середньої величини компоненти капіталу за рік до середньої величини сумарного капіталу за рік (WACC). Прибутковість використовуваного капіталу розраховують як відношення чистого прибутку до середнього річного значення залученого до бізнесу капіталу (ROCK). Якщо цю різницю помножити на суму спрямованого в бізнес капіталу, то матимемо показник, який називають EVA [6].

Гречан А. П. та Радіонова Н. Й. пропонують показник «термін повернення капітальних вкладень» – кількість років, протягом яких прибуток від продажів за відрахуванням функціонально-адміністративних витрат відшкодовує основні капітальні вкладення.

Згідно із Прушківською Е. В. та Санакоєвою М. А. основними групами показників, які можуть оцінити ефективність використання фінансових ресурсів, є динаміка доходу та його структура, рівні витрат і показники прибутковості, управління робочим капіталом і грошові потоки, використання активів та інвестиційна ефективність [10].

Однак, ці методи не є універсальними, раціональність застосування того чи іншого методу залежить від характеру діяльності конкретного підприємства. Для спрощення проблеми вибору розглянемо переваги та недоліки кожного з цих підходів (табл. 1) [8; 10].

аблиця 1

Переваги та недоліки підходів до оцінювання ефективності використання фінансових ресурсів на підприємстві

Назва підходу	Переваги	Недоліки
Зарубіжний досвід		
Модель Дюпона	Швидкість оцінки; дає можливість оцінити фінансову діяльність у цілому, виявляє способи підвищення норми прибутку	Приблизність результатів; має галузеву специфіку; необхідність використання у поєднанні з іншими методами
Система «Модернсофт»	Інтегральність аналізу; точність результатів; можливість доповнення та налагодження	Необхідність відповідного програмного забезпечення; необхідність досвіду підбору показників
Підхід ланцюгових підстановок	Дає можливість виявити слабкі сторони підприємства, використовується для усіх типів детермінованих факторних моделей	Необхідність використання в поєднанні з іншими методами; необхідність досвіду підбору результативного показника
Модель SGR	Дає змогу надати комплексну й узагальнену оцінку; виявлення напрямків покращення ситуації	Обмеженість факторів впливу; неточність оцінки
Система SWOT- аналізу	Дозволяє зробити комплексну оцінку впливу факторів; виявити слабкі та сильні сторони підприємства	Не дозволяє оцінити вплив факторів у кількісному вираженні
Вітчизняний досвід		
ЗСІД	Комплексність, збалансованість, повнота; всебічність оцінки	Не враховує аналітичних показників
EVA	Простота розрахунку; швидкість оцінки; дає можливість оцінити фінансову діяльність у цілому	Обмеженість факторів; дає інформацію лише для власника підприємства
Термін повернення капітальних вкладень	Простота розрахунку; дає можливість оцінити ефективність у часовому вираженні	Невирішеність питання щодо використання дисконтування при його використанні
Система блоків	Інформативність; фундаментальність; всебічність оцінки	Тривалість розрахунку та відсутність аналітичних показників

Таким чином, кожний із цих підходів до оцінювання ефективності використання фінансових ресурсів має як переваги, так і недоліки. Тому для підвищення якості оцінювання ефективності використання фінансових ресурсів необхідно використовувати комплекс методів. При управлінні фінансовими ресурсами підприємства важливим є застосування системного підходу, що підпорядкований загальній меті розвитку підприємства, є сформованим під впливом внутрішнього та зовнішнього середовища та визначає доцільність управлінського рішення залежно від ситуації на підприємстві

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Кіпа М. О.

Література: 1. Кірейцев Г. Г., Александрова М. М. Фінанси підприємств : навч. посіб. / за ред. Г. Г. Кірейцева. Київ : Центр навч. літ., 2008. 268 с. **2.** Ван Хорн Д. Основы управления финансами / пер. с англ. М. : Финансы и статистика, 2003. 800 с. **3.** Гаврилова А. Н., Попов А. А. Финансы организаций (предприятий) : учебное пособие. М. : Кнорус, 2010. 608 с. **4.** Гайдис Н. М. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Львів : ЛБІ НБУ, 2006. 414 с. **5.** Довбня С. Б., Зайченко І. В. SWOT-аналіз як інструментарій формування обґрунтованої стратегії підприємства. *Механізм регулювання економіки.* 2012. № 4. С. 85–94. **6.** Лігоненко Л. О., Гуляєва Н. М., Гринюк Н. А. Фінанси підприємств : підручник. Київ : КНТЕУ, 2007. 490 с. **7.** Маринич І. А., Дзіковський І. І. Сучасні підходи до діагностики фінансового потенціалу підприємства. *Науковий вісник НЛТУ України.* 2010. № 1. С. 105–108. **8.** Панченко А. І. Узагальнення моделі статистичної оцінки основних показників діяльності підприємства. *Фінанси України.* 2005. № 3. С. 133–137. **9.** Поддєрьогін А. М., Білик А. М., Буряк Л. Д. Фінанси підприємств : підручник / за ред. А. М. Поддєрьогіна. Київ : КНЕУ, 2008. 552 с. **10.** Прушківська Е. В., Санакоєва М. А. Напрями вдосконалення, формування та використання фінансових ресурсів на підприємстві. *Економічні науки.* 2010. № 3. С. 256–262.

ЕКОНОМЕТРИЧНИЙ АНАЛІЗ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ ПОСЛУГАМИ УКРАЇНИ

УДК 303.725.33:658.64(477)

Коц Я. Р.

Студент 2 курсу
факультету менеджменту і маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено вплив різних факторів на динаміку експорту послуг в Україні. Побудовано економетричну модель, що інтерпретує вплив економічних показників на зростання конкурентоспроможності держави на світовому ринку праці. Отриману модель перевірено на статистичну значущість.*

Ключові слова: *економіка, експорт, послуги, ринок послуг, експорт послуг, зовнішня торгівля, податок на додану вартість, конкурентоспроможність, економічні показники, фактори впливу, структура валової вартості послуг, інвестиції в сферу послуг, економетрична модель, кореляція, автокореляція, статистична значущість.*

Аннотация. *Исследовано влияние различных факторов на динамику экспорта услуг в Украине. Построена эконометрическая модель, интерпретирующая влияние экономических показателей на рост конкурентоспособности государства на мировом рынке труда. Полученная модель проверена на статистическую значимость.*

Ключевые слова: *экономика, экспорт, услуги, рынок услуг, экспорт услуг, внешняя торговля, налог на добавленную стоимость, конкурентоспособность, экономические показатели, факторы влияния, структура валовой стоимости услуг, инвестиции в сферу услуг, эконометрическая модель, корреляция, автокорреляция, статистическая значимость.*

Annotation. *The influence of various factors on the dynamics of export of services in Ukraine was studied. An econometric model is developed that interprets the influence of economic indicators on the growth of the state's competitiveness in the world labor market. The obtained model is checked for statistical significance.*

Keywords: *economy, export, services, services market, export of services, foreign trade, value added tax, competitiveness, economic indicators, factors of influence, structure of gross cost of services, investments in services, econometric model, correlation, autocorrelation, statistical significance.*

За умов посилення міжнародної конкуренції сфера послуг інтенсивно розвивається та стає одним із факторів підвищення конкурентоспроможності країни на світових ринках, зростання добробуту населення та економіки країни в цілому. Так, за даними Світової організації торгівлі, сфера послуг становить приблизно 75 % від обсягу світового валового внутрішнього продукту та 20 % світової торгівлі, а також забезпечує щонайменше 30 % зайнятості працездатного населення в світі.

Для України дослідження проблем у зовнішній торгівлі послугами є особливо актуальним. Частка країни в міжнародній торгівлі послугами поки що є обмеженою, а основними статтями експорту є продукція переважно з низьким і середнім технологічним ступенем переробки.

Проблеми розвитку та динаміку структури експорту у сфері послуг України досліджували чимало науковців. Однак, на сьогодні доводиться говорити про недостатню кількість комплексних досліджень, спрямованих на оптимізацію зовнішньої торгівлі послугами для реалізації комплексу національних інтересів. За умов глобалізації дослідження тенденцій розвитку національного та світового ринку послуг і його постійної диверсифікації, а також механізмів регулювання та функціонування має не лише вагоме теоретичне, а й практичне значення.

Метою написання статті є дослідження факторів, що впливають на конкурентоспроможність України на ринку послуг, а також побудова економетричної моделі, що дозволяє кількісно оцінити цей вплив.

На ефективність українського експорту негативно впливають повільна структурна перебудова виробництва, висока собівартість більшості видів експортної продукції, а також нездатність суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності забезпечити ефективніші умови поставок продукції на зовнішні ринки (CIF, CIP, DDP та ін.).

Стримує експортну діяльність вітчизняних підприємств і поширена практика неповернення податку на додану вартість суб'єктам господарювання, що експортують продукцію на зовнішні ринки за валюту. Зрозуміло, що за таких умов експортери згортають поставки продукції на зовнішні ринки, оскільки неповернення податку на додану вартість впливає на фінансовий стан підприємств-експортерів. Надзвичайно негативно це впливає на

© Коц Я. Р., 2017

експорт продукції металургійного комплексу та харчової промисловості – виробництв, які є збитковими чи мають незначний рівень рентабельності.

Конкурентоспроможність продукції вітчизняної промисловості в міжнародному масштабі є зумовленою здатністю до інноваційного розвитку й застосування новітньої техніки й технології. Витрати на науково-дослідні роботи мають значний вплив на товарну структуру експорту.

При побудові економетричної моделі як внутрішній фактор розглядатимемо обсяг експорту послуг з України (y), а як зовнішні – обсяг валового внутрішнього продукту України, млн грн (x_1); кількість зареєстрованих підприємств сфери послуг, тис. од. (x_2); загальну суму витрат на інноваційну діяльність, млн грн (x_3) і прямі іноземні інвестиції в Україну, млн дол. (x_4). Оцінювання параметрів економетричної моделі здійснюватимемо за даними Державної служби статистики України та Міністерства фінансів за 2006–2016 рр. (табл. 1) [3; 4].

Таблиця 1

Вихідні дані для побудови економетричної моделі

Рік	Обсяг експорту послуг, млн дол.	Обсяг валового внутрішнього продукту, млрд грн	Кількість зареєстрованих підприємств сфери послуг, тис. од.	Загальна сума витрат на інноваційну діяльність, млн грн	Прямі іноземні інвестиції в Україну, млн дол
2006	7505,50	544153	65,00	6160,00	5604
2007	9038,90	720731	79,80	10821,00	9891
2008	12260,12	948056	83,70	11994,20	10913
2009	10129,73	913345	80,60	7949,90	4816
2010	12324,18	1082569	82,10	8045,50	6495
2011	14180,34	1316600	86,10	14333,90	7207
2012	14096,18	1408889	67,50	11480,60	8401
2013	14233,23	1454931	70,50	9562,60	4499
2014	11520,85	1566728	73,00	7695,90	4100
2015	9736,65	1979458	72,60	13813,70	2961
2016	9868,00	2383182	76,10	15010,00	3284

Обчислення проводитимемо із застосуванням програми Microsoft Excel та її вбудованих функцій і надбудов. Із застосуванням надбудови «Кореляція» Microsoft Excel визначено коефіцієнти парної кореляції між усіма факторами моделі (табл. 2).

Таблиця 2

Парні коефіцієнти кореляції

	Y	X_1	X_2	X_3	X_4
Y	1				
X_1	0,186631	1			
X_2	0,222131	-0,11453	1		
X_3	0,239822	0,64494	0,323272	1	
X_4	0,176034	-0,57267	0,376365	0,150031	1

Із табл. 2 бачимо, що всі парні коефіцієнти кореляції $|r| = < 0,7$, що свідчить про відсутність мультиколінеарності факторів.

На результативну ознаку найбільше впливає фактор x_3 ($r = 0,2398$), отже, при побудові моделі він першим увійде до регресійного рівняння. Це означає, що нині загальна сума витрат на інноваційну діяльність найбільше впливає на експорт послуг України.

За розрахунками за критерієм Стьюдента фактор x_2 не є суттєво значущим. Це означає, що кількість зареєстрованих підприємств у сфері послуг не впливає на обсяг експорту послуг з України.

У результаті розрахунків отримано рівняння множинної регресії:

$$y = 118,5679 - 0,1545x_1 + 7,3168x_3 - 50,4338x_4.$$

За економічною інтерпретацією параметрів моделі збільшення x_1 (обсяг валового внутрішнього продукту) на 1 одиницю вимірювання спричиняє зниження y в середньому на 0,154 одиниць вимірювання. Зростання x_2 (кіль-

кість зареєстрованих підприємств у сфері послуг) на 1 одиницю вимірювання спричиняє зниження *y* в середньому на 415,76 одиниць вимірювання. Зростання x_3 (загальна сума витрат на інноваційну діяльність) на 1 одиницю вимірювання спричиняє зростання *y* в середньому на 7,32 одиниць вимірювання. Збільшення x_4 (прямі іноземні інвестиції) на 1 одиницю вимірювання спричиняє зменшення *y* в середньому на 50,43 одиниць вимірювання.

За максимальним коефіцієнтом $\beta_1 = 1{,}237$ можна зробити висновок, що найбільший вплив на результат *y* має фактор x_1 – обсяг валового внутрішнього продукту, обернено пропорційний вплив, а фактор x_3 – загальна сума витрат на інноваційну діяльність має найбільший позитивний вплив.

Для виявлення автокореляції використаємо критерій Дарбіна–Уотсона, що в цій моделі дорівнює 0,0986. Оскільки $1{,}5 > 0{,}0986 < 2{,}5$, у моделі наявна автокореляція.

Необхідно перевірити загальну якість рівняння множинної регресії. Оскільки розрахункове значення критерію (= 270,6) перевищує табличне ((0,05; 3; 20) = 3,10), нульова гіпотеза відхиляється. Побудована модель є статистично значущою, її можна застосовувати для пояснення залежності результативної ознаки від факторних ознак.

Подана модель ураховує основні фактори впливу на динаміку експорту послуг України. Її слід застосовувати лише для опису залежності між результативною ознакою та факторними ознаками. У моделі наявна позитивна автокореляція, через що погіршуються прогнозні якості моделі, її недоцільно застосовувати для прогнозування. Автокореляція вказує на можливість чи неможливість використання моделі для прогнозування. Для визначення її наявності використовують критерій Дарбіна–Уотсона. У побудованій моделі він дорівнює 0,986, отже, модель не є придатною для прогнозування.

Таким чином, кореляційно-регресійний аналіз надає змогу встановити залежність між обсягом валового внутрішнього продукту, сумою витрат на інноваційну діяльність, прямими іноземними інвестиціями й обсягом експорту послуг України. Отримана модель дає змогу аналізувати процеси експорту послуг України, визначати основні фактори впливу, а також досліджувати коливання значень цього показника за умови зміни інших показників.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Малярець Л. М.

Література: 1. Олефір А., Тіпанов В. Тенденції розвитку міжнародної торгівлі послугами в умовах динамізації конкурентного середовища. *Міжнародна економічна політика.* 2008. № 1. С. 179–221. **2.** Іксарова Н. О. Зовнішня торгівля послугами у системі економічної безпеки держави : автореф. дис. … канд. екон. наук : 08.00.03. Київ, 2010. 23 с. **3.** Динаміка експорту-імпорту послуг України за країнами світу. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/oper_new.html. **4.** Статистична інформація // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua. **5.** Мінфін. Фінансовий портал. URL: https://minfin.com.ua.

ОПТИМИЗАЦИЯ ТРАНСПОРТНЫХ ПОСТАВОК ПРОДУКЦИИ КОНДИТЕРСКОЙ ФАБРИКИ «СЛАДКИЙ МИР»

УДК 519.863:656.073.7(477)

Кравченко К. А.

Студент 2 курса
факультета международных экономических отношений ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Рассмотрены основные задачи, факторы и проблемы транспортной логистики, решение которых будет способствовать развитию транспортной отрасли в целом. Проанализированы цели и зада-*

© Кравченко К. А., 2017

чи транспортной логистики, определены причины неэффективной организации транспортных процессов на предприятии. Предложены пути совершенствования транспортной логистики.

Ключевые слова: *экономика, предприятие, организация, фабрика, кондитерская фабрика, транспорт, транспортные процессы, транспортная логистика, экономико-математическая модель, регрессионная модель, целевая функция, корреляция, автокорреляция, статистическая значимость.*

Анотація. *Розглянуто основні завдання, фактори та проблеми транспортної логістики, вирішення яких сприятиме розвитку транспортної галузі в цілому. Проаналізовано цілі та завдання транспортної логістики, визначено причини неефективної організації транспортних процесів на підприємстві. Запропоновано шляхи вдосконалення транспортної логістики.*

Ключові слова: *економіка, підприємство, організація, фабрика, кондитерська фабрика, транспорт, транспортні процеси, транспортна логістика, економіко-математична модель, регресійна модель, цільова функція, кореляція, автокореляція, статистична значущість.*

Annotation. *The main tasks, factors and problems of transport logistics are considered, the solution of which will contribute to the development of the transport industry as a whole. The goals and objectives of transport logistics are analyzed, the reasons for the ineffective organization of transport processes at the enterprise are determined. Ways of improving transport logistics are suggested.*

Keywords: *economy, enterprise, organization, factory, confectionary factory, transport, transport processes, transport logistics, economic-mathematical model, regression model, objective function, correlation, autocorrelation, statistical significance.*

Пищевая промышленность является одной из ведущих отраслей промышленности Украины. Кондитерская фабрика «Сладкий мир» начала выпуск продукции «SHOUD'E» в 2007 г. Все началось со стремления создать в Украине линейку шоколадных изделий, которые бы ни в чем не уступали лучшим европейским образцам.

Торговая марка «SHOUD'E» выпускает более ста наименований различных шоколадных сладостей ручной работы. Ассортимент торговой марки – конфеты, драже, шоколадные плитки ручной работы, фигурки из черного, молочного и белого шоколада. В производстве используется только высококачественное сырье из Швейцарии, Испании, Кот-д'Ивуара и Бельгии. Продукция торговой марки «SHOUD'E» реализуется в Украине, Молдове, Польше, Латвии, Литве, Болгарии и Германии. Сладости «SHOUD'E» – это не только праздник вкуса для ценителей настоящего шоколада, но и прекрасный подарок.

Продукцию кондитерской фабрики «Сладкий мир» нужно перевезти четырем основным предприятиям-потребителям: ООО «Спектр Трейд» (Киев), ООО «Норок» (Львов), ООО «Струм» (Херсон) и ООО «Аметист» (Одесса). Важно перевезти продукцию компании в разные регионы Украины так, чтобы общая стоимость перевозки была минимальной, т. е. нужно решить классическую транспортную задачу. Известно расстояние в километрах от места хранения до основных потребителей (табл. 1) [1].

Таблица 1

Расстояние между поставщиком и потребителями, км

Склады кондитерских изделий	Предприятия-потребители			
	«Спектр Трейд» (Киев)	«Норок» (Львов)	«Струм» (Херсон)	«Аметист» (Одесса)
«Шоколад и шоколадные фигурки» (Харьков)	482	1016	538	685
«Восточные сладости» (Одесса)	480	743	205	14
«Мармелад» (Днепр)	479	948	316	463

Пусть транспортировка продукции осуществляется грузовиками, расход дизельного топлива которых равен 20 *л* на 100 км, а средняя стоимость одного литра дизельного топлива в 2017 г. составляет 25 грн. Чтобы перевести расстояние между складами и предприятиями-потребителями в денежное выражение, нужно сначала разделить его на 100 (км), затем умножить на 20 (*л*), а затем на 25 (грн). Стоимость перевозки продукции одним грузовиком от поставщиков к потребителям представлена в табл. 2 [1].

Известно, что со склада «Шоколад и шоколадные фигурки» (Харьков) отгружено продукции на 84 грузовика, «Восточные сладости» (Одесса) – 42 грузовика, «Мармелад» (Днепр) – 54 грузовика. Потребность предприятий составляет: «Спектр Трейд» (Киев) – 86 грузовиков, «Норок» (Львов) – 34 грузовика, «Струм» (Херсон) – 22 грузовика, «Аметист» (Одесса) – 38 грузовиков.

Таблица 2

Стоимость перевозки продукции одним грузовиком

Склады кондитерских изделий	Предприятия-потребители			
	«Спектр Трейд» (Киев)	«Норок» (Львов)	«Струм» (Херсон)	«Аметист» (Одесса)
«Шоколад и шоколадные фигурки» (Харьков)	2410	5080	2690	3425
«Восточные сладости» (Одесса)	2400	3715	1025	70
«Мармелад» (Днепр)	2395	4740	1580	2315

Для решения задачи необходимо составить экономико-математическую модель. Целевая функция состоит из суммы перевозок продукции от определенных складов до соответствующих потребителей и имеет вид:

$$Z(x)_{\min} = 2410x_1 + 5080x_2 + 2690x_3 + 3425x_4 + 2400x_5 + 3715x_6 +$$
$$+1025x_7 + 70x_8 + 2395x_9 + 4740x_{10} + 1580x_{11} + 2315x_{12};$$

где x_1 – стоимость перевозки одного грузовика продукции из «Шоколад и шоколадные фигурки» (Харьков) на предприятие «Спектр Трейд» (Киев);

x_2 – стоимость перевозки одного грузовика продукции из «Шоколад и шоколадные фигурки» (Харьков) на предприятие «Норок» (Львов);

x_3 – стоимость перевозки одного грузовика продукции из «Шоколад и шоколадные фигурки» (Харьков) на предприятие «Струм» (Херсон);

x_4 – стоимость перевозки одного грузовика продукции из «Шоколад и шоколадные фигурки» (Харьков) на предприятие «Аметист» (Одесса);

x_5 – стоимость перевозки одного грузовика продукции из «Восточные сладости» (Одесса) на предприятие «Спектр Трейд» (Киев);

x_6 – стоимость перевозки одного грузовика продукции из «Восточные сладости» (Одесса) на предприятие «Норок» (Львов);

x_7 – стоимость перевозки одного грузовика продукции из «Восточные сладости» (Одесса) на предприятие «Струм» (Херсон);

x_8 – стоимость перевозки одного грузовика продукции из «Восточные сладости» (Одесса) на предприятие «Аметист» (Одесса);

x_9 – стоимость перевозки одного грузовика продукции из «Мармелад» (Днепр) на предприятие «Спектр Трейд» (Киев);

x_{10} – стоимость перевозки одного грузовика продукции из «Мармелад» (Днепр) на предприятие «Норок» (Львов);

x_{11} – стоимость перевозки одного грузовика продукции из «Мармелад» (Днепр) на предприятие «Струм» (Херсон);

x_{12} – стоимость перевозки одного грузовика продукции «Мармелад» (Днепр) на предприятие «Аметист» (Одесса).

В классической транспортной задаче в основной системе ограничений все потребности должны быть удовлетворены в полном объеме при использовании всего объема предложения. Система ограничений имеет вид:

$$\begin{cases} \sum_{j=1}^{4} x_{1j} = 84; \\ \sum_{j=2}^{4} x_{2j} = 42; \\ \sum_{j=3}^{4} x_{3j} = 54; \end{cases} \qquad \begin{cases} \sum_{i=1}^{3} x_{1i} = 86; \\ \sum_{i=2}^{3} x_{2i} = 34; \\ \sum_{i=3}^{3} x_{3i} = 22; \\ \sum_{i=4}^{3} x_{4i} = 38. \end{cases}$$

Ограничение на знак:

$$x_{ij} \geq 0; i = 1,3; j = 1,4.$$

Проверим задачу на закрытость. Для этого нужно просуммировать все предложения и все потребности:

$$\sum x_{1j} + x_{2j} + x_{3j} = 84 + 42 + 54 = 180.$$

$$\sum x_{1i} + x_{2i} + x_{3i} + x_{4i} = 86 + 34 + 22 + 38 = 180.$$

Так как сумма потребностей равна сумме предложения, задача является закрытой и вводить фиктивных участников нет смысла.

Для нахождения решения задачи воспользуемся надстройкой «Поиск решений» в Microsoft Excel. Внесем исходные данные задачи в таблицу (табл. 3) [1; 4].

Таблица 3

Исходные данные для решения задачи

Склады кондитерских изделий	Предприятия-потребители				Количество продукции на складах
	«Спектр Трейд» (Киев)	«Норок» (Львов)	«Струм» (Херсон)	«Аметист» (Одесса)	
«Шоколад и шоколадные фигурки» (Харьков)	2410	5080	2690	3425	84
«Восточные сладости» (Одесса)	2400	3715	1025	70	42
«Мармелад» (Днепр)	2395	4740	1580	2315	54
Потребности в продукции	86	34	22	38	180

В результате решения задачи получен оптимальный план перевозок, а также определено значение целевой функции (табл. 4) [1; 4].

Таблица 4

Оптимальный план перевозки, полученный с помощью встроенной функции Microsoft Excel «Поиск решения»

Склады кондитерских изделий	Предприятие				Количество продукции на складах
	«Спектр Трейд» (Киев)	«Норок» (Львов)	«Струм» (Херсон)	«Аметист» (Одесса)	
«Шоколад и шоколадные фигурки» (Харьков)	23	23	15	23	84
«Восточные сладости» (Одесса)	40	0	0	2	42
«Мармелад» (Днепр)	24	11	7	13	54
Целевая функция	7205	13535	5295	5810	31845

$Z(x)_{\min} = 2410 \cdot 23 + 5080 \cdot 23 + 2690 \cdot 15 + 3425 \cdot 23 + 2400 \cdot 40 + 70 \cdot 2 + 2395 \cdot 24 + 4740 \cdot 11 + 1580 \cdot 7 + 2315 \cdot 15 = 31845$ грн.

С учетом полученного оптимального плана можно сказать, что минимизация затрат при перевозке продукции кондитерской фабрики «Сладкий мир» будет достигнута при условии, что из «Шоколад и шоколадные фигурки» (Харьков) будет перевезено 23 грузовика на предприятие «Спектр Трейд» (Киев), 23 грузовика – на предприятие «Норок» (Львов), 15 грузовиков – на предприятие «Струм» (Херсон), 23 грузовика – на предприятие «Аметист» (Одесса). Из «Восточные сладости» (Одесса) следует перевезти 40 грузовиков на предприятие «Спектр Трейд» (Киев), 2 грузовика – на предприятие «Аметист» (Одесса), а из «Мармелад» (Днепр) 24 грузовика – на предприятие «Спектр Трейд» (Киев), 11 грузовиков – на предприятие «Норок» (Львов), 7 грузовиков – на предприятие «Струм» (Херсон) и 13 грузовиков – на предприятие «Аметист» (Одесса). В такой комбинации затраты кондитерской фабрики «Сладкий мир» на перевозку продукции будут наименьшими – 31 845 грн. Другие варианты перевозок нерациональны, поскольку будут способствовать увеличению затрат.

Таким образом, проанализировав результаты решения задачи, работники отдела продаж и логистики компании смогут реорганизовать перевозки продукции кондитерской фабрики «Сладкий мир» с тем, чтобы сократить транспортные расходы. Эти расчеты помогут предприятию не только минимизировать затраты, но и поддерживать сегодняшние позиции на рынке, развиваться в будущем и быть конкурентоспособными на рынке кондитерской продукции.

Научный руководитель – д-р экон. наук, профессор Малярец Л. М.

Литература: 1. Кондитерская фабрика «Сладкий мир». Мир натуральных сладостей // Официальный сайт кондитерской фабрики «Сладкий мир». URL: http://www.sladkiymir.com.ua. **2.** Малярець Л. М., Куліков П. М., Лебедєва І. А. Лабораторний практикум з навчальної дисципліни «Економіко-математичне моделювання» : навч.-практ. посіб. Харків : ХНЕУ, 2009. 136 с. **3.** Єгоршин А. А., Малярец Л. М. Корреляционно-регрессионный анализ : учебное пособие. Харьков : Основа, 1998. 208 с. **4.** Малярец Л. М. Экономико-математические методы и модели : учебное пособие. Харьков : ХНЭУ, 2013. 288 с.

ОСНОВНІ ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ ІНВЕСТУВАННЯ У НІМЕЧЧИНУ

УДК 330.322(430)

Ксенофонтова Ю. Ю.

Студент 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано можливості інвестицій у Німеччину за сучасних економічних умов. Розглянуто основні напрямки інвестицій, інвестиційний клімат Німеччини. Деталізовано основні ризики інвестування.*

Ключові слова: *економіка, держава, інвестиції, інвестиційна привабливість, напрямки інвестицій, інвестиційні ризики, інвестиційний клімат, інвестиційна діяльність.*

Аннотация. *Проанализированы возможности инвестиций в Германию в современных экономических условиях. Рассмотрены основные направления инвестиций, инвестиционный климат Германии. Детализированы основные риски инвестирования.*

Ключевые слова: *экономика, государство, инвестиции, инвестиционная привлекательность, направления инвестиций, инвестиционные риски, инвестиционный климат, инвестиционная деятельность.*

Annotation. *The possibilities of investing in Germany in the current economic conditions are analyzed. The main areas of investment, investment climate in Germany are considered. The main risks of investment are detailed.*

Keywords: *economy, state, investments, investment attractiveness, investment directions, investment risks, investment climate, investment activity.*

Серед економік світу німецька є однією з найстабільніших, найбільшим експортером транспортних засобів, обладнання та виробів хімічної промисловості. Стабільне зростання німецької економіки триває чимало років. Позитивними є імпульси прибутку від вітчизняного використання як приватних, так і державних споживчих витрат та інвестицій.

За даними німецької служби статистики обсяг валового внутрішнього продукту Німеччини щороку стабільно зростає, водночас спостерігається зростання інвестицій (табл. 1; 2) [1].

Зауважимо, що валові інвестиції – це загальний обсяг інвестицій за певний період незалежно від джерел фінансування, а чисті інвестиції – це сума валових інвестицій без суми амортизаційних відрахувань у певному періоді. На рисунку подано графік валових інвестицій за роками, що відтворює постійне зростання валових інвестицій за 2012–2016 рр. (рис. 1) [2].

© Ксенофонтова Ю. Ю., 2017

Таблиця 1

Обсяг валового внутрішнього продукту Німеччини, 2012–2016 рр.

Роки	2012	2013	2014	2015	2016
Обсяг валового внутрішнього продукту, млрд євро	2 758,260	2 826,240	2 932,470	3 043,650	3 144,050

Таблиця 2

Іноземні інвестиції у економіку Німеччини, 2012–2016 рр.

Рік	Валові інвестиції, млрд євро	Валові інвестиції в основний капітал, млрд євро	Амортизація, млрд євро	Чисті інвестиції, млрд євро	Чисті інвестиції в основний капітал, млрд євро
2012	532,531	554,746	492,278	40,253	62,468
2013	551,462	556,752	506,192	45,270	50,560
2014	572,336	586,555	520,625	51,711	65,930
2015	582,812	604,285	536,120	46,692	68,165
2016	603,591	630,034	552,291	51,300	77,743

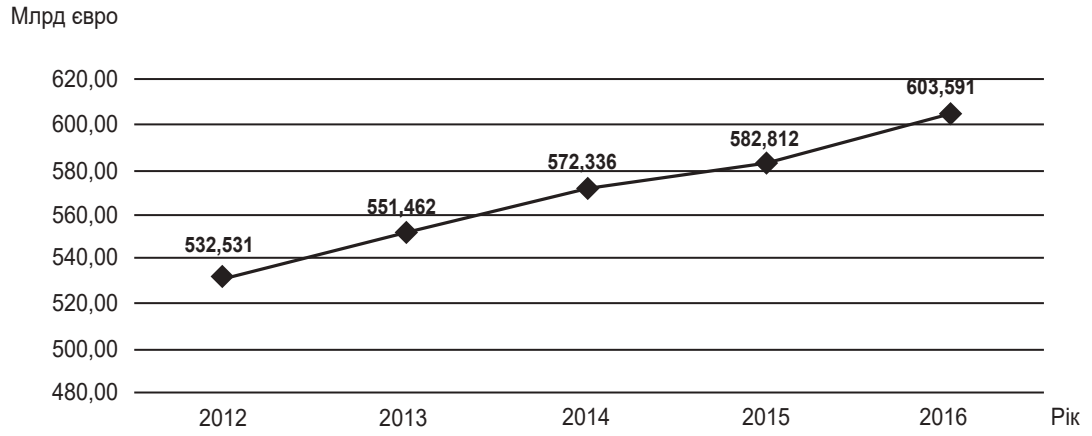

Рис. 1. **Валові інвестиції у економіку Німеччини, 2012–2016 рр.**

Одним із важливих напрямів інвестування у Німеччині є колективні інвестиції у нерухомість. Саме ця галузь має найсприятливіший клімат для інвестування. Німеччина сприяє веденню цього бізнесу: існують готові проекти, де інвестору необхідно тільки проінвестувати розроблений проект, у ціновому діапазоні інвестиції становлять від 500 тис. до 500 млн євро. На думку експертів, інвестування у нерухомість є одним із найперспективніших напрямків.

До інвестування у нерухомість належать такі форми ведення бізнесу:

– інвестування у готові проекти будівництва будівель, приміщень та ін.;

– здача в оренду комерційної, складської та торговельної нерухомості: офісів, складських приміщень, кафе, ресторанів і магазинів;

– купівля земельних ділянок для будування вілли (котеджу, постоялого двору) та подальшого продажу;

– здача житла в оренду;

– відкриття хостелу або готелю;

– купівля й утримання будинку для людей похилого віку.

Доходність інвестування готових проектів будівництва сягає 10 % на рік. Готовими проектами є будівництво великих супермаркетів, торговельних центрів, бізнес-центрів та ін. Рентабельність пропонованих інвесторам проектів – у межах 10–15 %.

Здачу в оренду комерційної, складської та торговельної нерухомості умовно розподіляють на два напрямки за розміром нерухомості – велика та мала. До великої нерухомості належать складські приміщення, будівлі офісних центрів, а до малої – кафе, ресторани та невеликі магазини. Окремо варто розглянути перукарні та салони

краси. За наявності висококваліфікованих кадрів такий бізнес окупається в середньому до одного року, оскільки послуги перукарів, стилістів, візажистів, спеціалістів манікюру та педикюру в Німеччині є популярними, але дорогими.

Купівля земельних ділянок задля будування вілли (котеджу, постоялого двору) та подальшого продажу не має гарантій стосовно доходу інвестицій. Обсяг коштів, вкладених у придбання землі, будування та реалізацію проекту, може перевищувати середню вартість цього об'єкта на ринку на певний момент.

Здача житла в оренду є досить надійним напрямком інвестування з доходністю до 5 % річних. Більшість німців не купують, а орендують квартири протягом усього життя. Очевидно, що існує постійний попит, що є гарантією реалізації інвестиційного проекту.

Якщо метою інвестування є отримання значного прибутку у невеликі строки, одним із кращих варіантів є відкриття хостелу або готелю. Швидка окупність проекту є пов'язаною із тим, що постійним є значний приплив туристів із різних країн і подорожуючих студентів.

Стабільним і надійним варіантом ведення бізнесу є купівля й утримання будинку для людей похилого віку. Такі будівлі користуються попитом і підтримкою з боку держави, що дає чимало переваг і забезпечує певні гарантії.

Отже, саме робота з нерухомістю дозволяє отримувати стабільний прибуток, що безпосередньо залежить від правильного вибору об'єкта інвестування. Основними моментами, які слід ураховувати при виборі об'єкта інвестування, є місце розташування, інфраструктура та перспективи регіону.

Одним із перспективних напрямів інвестування є вкладення коштів у довкілля. Серед німців дуже популярною є турбота про навколишнє середовище.

У Німеччині інвестиціями вже не такого далекого майбутнього є:

- вкладення коштів у сонячні батареї;
- інвестування технологій утилізації відходів;
- розробка й упровадження в масове обслуговування екоавтомобілей;
- дослідження альтернативних джерел енергії;
- дослідження напрямів очищення довкілля від забруднень.

У майбутньому такі варіанти інвестицій можуть виявитися найдохіднішими.

Менш популярним напрямком інвестування є інвестування в оборону. Основними загрозами для німецької безпеки є терористичні акти, кібератаки та імміграція, що може вийти з-під контролю. Відповідно до цього німецький уряд вирішив збільшити бюджет на оборону та залучення інвестицій у цю галузь.

Досить непопулярними, але перспективними напрямами інвестування є інвестування в освіту майбутніх дослідників і працівників дослідницьких інститутів. За даними періодичного німецького видання німецького Міністерства освіти і наукових досліджень «Wir machen Zukunft. Mit Bildung und Forschung die Herausforderungen von morgen meistern», останнім часом збільшилась кількість грошей, які виділяють на стипендіальні програми, наукові дослідження та програми навчання майбутніх дослідників.

Завдяки виділенню коштів на науково-дослідні програми:

- відкрито шість центрів з дослідження основних епідемічних захворювань;
- на 12,4 % зросла кількість експорту досліджень;
- зросла кількість партнерів;
- розроблено нові програми, що дало змогу заощадити кошти бюджетів.

Отже, інвестування в освіту кваліфікованих кадрів дає змогу залучити ці ресурси у власних інтересах, наприклад у виробництві або мати патент, що може бути прибутковим у майбутньому. Такі інвестиції мають непрямий дохід або дохід у майбутньому.

Особливе значення в інвестуванні мають ризики. Цей аспект має завжди бути ключовим у питанні вибору об'єкта вкладення коштів, що визначає розмір втрат за виникнення непередбаченої ситуації.

Для інвестора існує можливість інвестування як у великий, так і малий бізнес із різним рівнем доходності та рівнем вкладень. Чим більшим є рівень доходності, тим вищими є ризики, тому саме від інвестора залежить вибір об'єкта інвестування. Основними ризиками є економічні, політичні та соціальні. Знизити ризики можна шляхом їх диверсифікації, адекватного оцінювання рівня ризиків або формування інвестиційного портфеля.

У Німеччині спостерігаються відносно низькі ризики та існує можливість страхування інвестицій, що позитивно впливає на інвестиційний клімат країни. Факторами впливу також є політична стабільність, ступінь втручання уряду в економіку, наявність чи відсутність природних ресурсів, демографічна ситуація, географічне положення.

Таким чином, проведений аналіз дає підстави говорити про сприятливий інвестиційний клімат у Німеччині, оскільки оподаткування бізнесу має прозору і справедливу систему, інвестиції захищені законодавчою владою, що забезпечує надійність інвестицій.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Доброскок Ю. Б.

Література: 1. Internetangebot des Statistischen Bundesamtes. URL: https://www.destatis.de/DE/Startseite.html. **2.** Шарп У., Александер Г., Бэйли Д. Инвестиции / пер. с англ. М. : Инфра-М, 1997. 1024 с. **3.** Wir machen Zukunft. Mit Bildung und Forschung die Herausforderungen von morgen meistern. URL: https://www.bmbf.de/pub/Wir_machen_Zukunft.pdf. **4.** Der Einsatz von Technologie. URL: http://www.linde-gas.de/Technologie2565_71302.pdf. **5.** Heute entwickelt sich die Zukunft. URL: https://www.welt.de/wissenschaft/article112447946/Die-Zukunft-der-Menschheit-wird-fantastisch.html. **6.** Морозов В. С. Сучасна соціально-ринкова економіка ФРН. Інформаційно-аналітична довідка. Торговельно-економічна місія у складі Посольства України у ФРН. Берлін, 2006. 15 с.

ОПТИМИЗАЦИЯ ПЛАНА ПРОИЗВОДСТВА КОМПАНИИ «VITMARK»

УДК 330.43:641.56-053.2

Кулибаба А. Ю.

Студент 2 курса
факультета международных экономических отношений ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Проанализирована деятельность компании «Vitmark», специализирующейся на производстве соков, нектаров и детского питания. С использованием надстройки Microsoft Excel построена оптимизационная модель максимизации прибыли с учетом реальных данных предприятия. Рассчитаны объемы максимально выгодного производства продукции.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, производство, эффективность производства, прибыль, максимизация прибыли, экономико-математическое моделирование, оптимизационная модель, регрессионная модель, целевая функция, корреляция, автокорреляция, статистическая значимость.*

Анотація. *Проаналізовано діяльність компанії «Vitmark», що спеціалізується на виробництві соків, нектарів і дитячого харчування. Із застосуванням надбудови Microsoft Excel побудовано оптимізаційну модель максимізації прибутку з урахуванням реальних даних підприємства. Розраховано обсяги максимально вигідного виробництва продукції.*

Ключові слова: *підприємство, організація, виробництво, ефективність виробництва, прибуток, максимізація прибутку, економіко-математичне моделювання, оптимізаційна модель, регресійна модель, цільова функція, кореляція, автокореляция, статистична значущість.*

Annotation. *The activity of the company «Vitmark», specializing in the production of juices, nectars and baby food has been analyzed. Using the Microsoft Excel add-in, an optimization model of profit maximization based on real enterprise data has been constructed. The volumes of the most profitable production of products are calculated.*

Keywords: *enterprise, organization, production, production efficiency, profit, profit maximization, economic and mathematical modeling, optimization model, regression model, objective function, correlation, autocorrelation, statistical significance.*

© Кулибаба А. Ю., 2017

Компания «Vitmark» создана в 1994 г. и уже более 20 лет занимает ведущие позиции на украинском рынке соков и напитков, а также на рынке детского питания в сегменте фруктово-овощных соков и пюре. По итогам 2016 г. доля компании на рынке детского питания составляет приблизительно 35 %. В соковой категории продукция всех брендов компании составляет 30 % украинского рынка. В портфеле компании – широкий ассортимент продукции, включающий популярные торговые марки «Jaffa», «Aquarte», а также семью брендов от Одесского завода детского питания «Наш сок», соки прямого отжима «Прямосок», смузи «Просто Фрукты», детское питание «Чудо-чадо». Лидерство компании обусловлено высоким качеством выпускаемой продукции, ее натуральностью и доступностью благодаря собственной переработке украинских фруктов и овощей и сотрудничеству с ведущими мировыми поставщиками. Продукция компании экспортируется в более чем 20 стран мира. В Украине «Vitmark» представлен большим разнообразием соков: виноградно-яблочный, яблочный, томатный, вишневый [1].

Чтобы предприятие функционировало нормально, необходимо рассчитать возможные оптимальные объемы выпуска с учетом себестоимости продукции и технологических условий. В таких случаях рассматривают максимизацию прибыли на основе производственных функций, определяют зависимость между реальными объемами используемых в производстве ресурсов и максимально возможным выпуском продукции.

Рассмотрим пять видов продукции, которое выпускает предприятие: «Вишневый нектар», «Томатный сок», «Персиковый сок», «Апельсиновый нектар» и «Грушевый сок». Известен состав продукции и запасы ресурсов, необходимые для производства продукции за одни сутки, а также прибыль от реализации 1000 мл продукции (табл. 1) [1].

Таблица 1

Исходные данные для решения оптимизационной задачи

План выпуска						
Состав	**Нормы затрат на производство 1000 мл продукции, г**					**Запасы, г**
	Вишневый нектар	**Томатный сок**	**Персиковый сок**	**Апельсиновый нектар**	**Грушевый сок**	
Вода	1100	1080	1050	1100	1070	140000
Соль пищевая	20	45	22	18	15	4600
Вишневый сок	400	0	0	0	0	3300
Томатный сок	0	800	0	0	0	4500
Персиковый сок	0	0	700	0	200	5000
Апельсиновый сок	0	0	100	600	50	3900
Грушевый сок	0	0	150	0	750	4100
Концентрат 1-го вида	12	12	12	0	0	3000
Концентрат 2-го вида	24	20	18	0	0	2200
Концентрат 3-го вида	0	0	0	120	140	2600
Регуляторы кислотности	50	44	38	34	40	1500
Прибыль на 1000 мл продукции, грн	14	11	16	12	13	

Пусть x_1 – объем произведенного «Вишневого нектара», x_2 – объем произведенного «Томатного сока», x_3 – объем произведенного «Персикового сока», x_4 – объем произведенного «Апельсинового нектара», x_5 – объем произведенного «Грушевого сока».

Целевая функция имеет вид:

$$Z = 14x_1 + 11x_2 + 16x_3 + 12x_4 + 13x_5.$$

Определим ограничения оптимизационной задачи. Известно, что норма расхода ресурсов не должна превышать их запасы [2]. Составим систему неравенств:

$$\begin{cases} 1100x_1 + 1080x_2 + 1050x_3 + 1100x_4 + 1070x_5 \le 140000, \\ 20x_1 + 45x_2 + 22x_3 + 18x_4 + 15x_5 \le 4600, \\ 400x_1 \le 3300, \\ 800x_2 \le 4500, \\ 700x_3 + 200x_5 \le 5000, \\ 100x_3 + 600x_4 + 50x_5 \le 3900, \\ 150x_3 + 750x_5 \le 4100, \\ 12x_1 + 12x_2 + 12x_3 \le 3000, \\ 24x_1 + 20x_2 + 18x_3 \le 2200, \\ 120x_4 + 140x_5 \le 2600, \\ 50x_1 + 44x_2 + 38x_3 + 34x_4 + 40x_5 \le 1500. \end{cases}$$

Для решения задачи используем симплексный метод. С помощью Microsoft Excel построим опорную таблицу, соответствующую условию задачи. *Для* поиска оптимального решения задачи с заданными ограничениями в Microsoft Excel используем надстройку «Поиск решения», получим:

$$x_{опт}^{*} = (x_1^{*} = 8{,}25,\ x_2^{*} = 5{,}625,\ x_3^{*} = 5{,}919,\ x_4^{*} = 5{,}157,\ x_5^{*} = 4{,}283).$$

В соответствии с полученным оптимальным объемом производства значение целевой функции имеет вид:

$$Z(x_{îïò}) = 389{,}6 \text{ грн.}$$

Исходя из решения задачи, рационально производить все виды соков и нектаров. Необходимо произвести 8,25 *л* «Вишневого нектара», 5,625 *л* «Томатного сока», 5,919 *л* «Персикового сока», 5,157 *л* «Апельсинового нектара», 4,283 *л* «Грушевого сока». При этом можно получить прибыль в размере 389 грн 60 коп.

Чтобы продолжить анализ, нужно решить двойственную задачу, которая опровергнет или подтвердит полученные результаты. Анализ полученного оптимального решения основан на использовании оценок и коэффициентов последней симплексной таблицы, полученных в результате решения задачи. Коэффициенты последней симплексной таблицы называют коэффициентами структурных сдвигов или замещения, а оценки ресурсов получили название объективно обусловленных оценок, или двойственных оценок. Это название связано с понятием двойственной задачи линейного программирования [3].

Целевая функция задачи имеет вид:

$$F_{\min} = 140000y_1 + 4600y_2 + 3300y_3 + 4500y_4 + 5000y_5 + 3900y_6 + \\ + 4100y_7 + 3000y_8 + 2200y_9 + 2600y_{10} + 1500y_{11},$$

где y_1 – теневая цена воды, y_2 – теневая цена соли пищевой, y_3 – теневая цена вишневого сока, y_4 – теневая цена томатного сока, y_5 – теневая цена персикового сока, y_6 – теневая цена апельсинового сока, y_7 – теневая цена грушевого сока, y_8 – теневая цена концентрата 1-го вида, y_9 – теневая цена концентрата 2-го вида, y_{10} – теневая цена концентрата 3-го вида, y_{11} – теневая цена регуляторов кислотности.

Двойственная задача имеет свою систему ограничений, определяющую стоимость ресурсов *для* производства единицы продукции и их запасов:

$$\begin{cases} 1100y_1 + 20y_2 + 400y_3 + 12y_8 + 24y_9 + 50y_{11} \ge 14, \\ 1080y_1 + 45y_2 + 800y_4 + 12y_8 + 20y_9 + 44y_{11} \ge 11, \\ 1050y_1 + 22y_2 + 700y_5 + `100y_6 + 150y_7 + 12y_8 + 18y_9 + 38y_{11} \ge 16, \\ 1100y_1 + 18y_2 + 600y_6 + 120y_{10} + 34y_{11} \ge 12, \\ 1070y_1 + 15y_2 + 200y_5 + 50y_6 + 750y_7 + 140y_{10} + 40y_{11} \ge 13. \end{cases}$$

Двойственные оценки (теневые цены) по каждому виду сырья обозначены через $y_1, y_2, y_3, \ldots, y_{11}$, они являются стоимостными оценками полезности ресурсов. Если теневая цена равна нулю, этот вид ресурса является избыточным, а если теневая цена отлична от нуля – ресурс является дефицитным и используется без остатка.

После использования *для* поиска оптимальных решений надстройки «Поиск решений» в Microsoft Excel получены данные, подтвердившие результат, полученный при использовании симплексного метода:

$y_1 = 0, y_2 = 0, y_3 = 0{,}035, y_4 = 0{,}013, y_5 = 0{,}017, y_6 = 0{,}02, y_7 = 0{,}011, y_8 = 0, y_9 = 0, y_{10} = 0, y_{11} = 0.$

Целевая функция приобрела вид: $F(y_{опт}) = 389{,}6$ грн.

Исходя из полученного оптимального плана использования ресурсов, можно сказать, что вода, пищевая соль, концентрат 1-го вида, концентрат 2-го вида, концентрат 3-го вида и регуляторы кислотности являются избыточными ресурсами.

Таким образом, рационально выпускать все виды представленных соков и нектаров и в полной мере удовлетворять потребности потребителей; при таком объеме выпуска максимальная прибыль за сутки составит 389,6 грн. Это поможет компании «Vitmark» развиваться и быть конкурентоспособной на рынке соковых изделии.

Научный руководитель – д-р экон. наук, профессор Малярец Л. М.

Литература: 1. Компания Vitmark // Официальный сайт компании «Vitmark». URL: https://www.vitmark.com. **2.** Малярець Л. М., Куліков П. М., Лебедєва І. А. Лабораторний практикум з навчальної дисципліни «Економіко-математичне моделювання» : навч.-практ. посіб. Харків : ХНЕУ, 2009. 136 с. **3.** Єгоршин А. А., Малярец Л. М. Корреляционно-регрессионный анализ : учебное пособие. Харьков : Основа, 1998. 208 с. **4.** Малярец Л. М. Экономико-математические методы и модели : учебное пособие. Харьков : ХНЭУ, 2013. 288 с.

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС БІЖЕНЦІВ І ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

УДК 341.342

Кулішенко А. О.

Студент 4 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Обґрунтовано необхідність вивчення зовнішньої міграції як складного різнопланового явища. Досліджено правовий статус біженців і внутрішньо переміщених осіб у сучасному світі, а також особливості міжнародного захисту їх прав. Деталізовано позитивні та негативні наслідки цього процесу.*

Ключові слова: *економіка, політика, держава, міграція, біженці, внутрішньо переміщені особи, міжнародний захист, міжнародно-правовий статус, резолюція, Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, Організація Об'єднаних націй.*

Аннотация. *Обоснована необходимость изучения внешней миграции как сложного разнопланового явления. Исследован правовой статус беженцев и внутренне перемещенных лиц в современном мире, а также особенности международной защиты их прав. Детализированы положительные и отрицательные последствия этого процесса.*

Ключевые слова: *экономика, политика, государство, миграция, беженцы, внутренне перемещенные лица, международная защита, международно-правовой статус, резолюция, Управление Верховного комиссара ООН по делам беженцев, Организация Объединенных наций.*

Annotation. *The necessity of studying external migration as a complex diverse phenomenon is substantiated. The legal status of refugees and internally displaced persons in the modern world, as well as the peculiarities of international protection of their rights, has been studied. The positive and negative consequences of this process are detailed.*

© Кулішенко А. О., 2017

Keywords: *economy, politics, state, migration, refugees, internally displaced persons, international protection, international legal status, resolution, Office of the United Nations High Commissioner for Refugees, United Nations.*

Проблема біженців є одним із найактуальніших питань, навколо якого чимало років невпинно точиться гостра боротьба. Щоб уникнути переслідування, наслідків збройних конфліктів або стихійних лих люди часто вимушені залишати свої будинки. У вирішенні проблем біженців держави передусім керуються необхідністю дотримання прав і свобод людини й громадянина. Глобалізаційні процеси впливають на міграційні потоки, роблять міграцію транскордонною та масштабнішою [1]. Однак, навіть за ров'язання одних проблем міграція як явище породжує інші. Вона є гарячим напрямком соціальної політики та соціальної роботи. Отримання статусу біженця є формальним підтвердженням права людини на міжнародний захист або притулок. Як і будь-який формальний статус, статус особи, яка шукає притулку, є пов'язаним із сумою прав і обов'язків, сукупність яких характеризує юридичний стан особи в державі, а також характер взаємовідносин між людиною і державою.

Метою написання статті є аналіз статусу біженців відповідно до сучасного міжнародного права.

Специфіка правового становища біженця є визначуваною тим, що країна національної належності не гарантує йому найважливіші права і свободи людини, що є причиною втечі та пошуку захисту в іншій державі. Країна-притулок з гуманітарних міркувань надає іноземному громадянину права й обов'язки замість країни його громадянської належності. Очевидно, що ця ситуація виходить за межі дії національного законодавства та регулюється нормами міжнародного права, заснованими на визнанні певних загальнолюдських прав і свобод. Водночас правове становище біженців визначається і чинним національним законодавством щодо інших іноземних громадян, які перебувають у цій державі, і власних громадян цієї країни [1].

Дослідженням проблем біженців, осіб без громадянства та іноземців займаються Брітченко С., Копиленко А., Чалий П., Чехович С., Шемчунко Ю. та ін.

У міжнародному праві термін «біженці» з'явився після Першої світової війни. Однак, постійним зростанням локальних і глобальних збройних конфліктів зумовлено не тільки необхідність детальної регламентації правового статуса біженців, але й створення міжнародних структур профільного характеру. В ООН на підставі резолюції Генеральної Асамблеї 428 (5) від 14 грудня 1950 р. створено Управління Верховного комісара у справах біженців (УВКБ) [2]. Ця організація отримала мандат на три роки для надання допомоги щодо розселення в Європі 1,2 млн біженців, які залишилися без даху над головою в результаті Другої Світової війни. Держави, що перебували в процесі відновлення після затяжного й руйнівного конфлікту, хотіли бачити сильну й ефективну організацію, яка б могла піклуватися про біженців [3]. У 1951 р. було укладено багатосторонню Конвенцію про статус біженців – Женевську конвенцію, у якій визначено перелік прав, свобод і відповідальності біженців, а також вимушених поселенців перед країною, що дає вид на проживання [4]. Згідно із ключовими положеннями цього правового акта, головним апаратом, що регламентує і регулює права біженців, є державні структури влади. Вони зобов'язані зберігати права і свободи вимушених переселенців і біженців, але при цьому стежити за створенням такого правового становища, яким на загальних підставах користуються всі іноземці, які прибули в іншу країну. До моменту винесення вердикту про затвердження конкретної особи біженцем прохач обов'язково отримує державну та соціальну допомогу, право на пільгове житло [5].

Згідно із визначенням Женевської конвенції, біженцем є людина, яка змушена покинути свою батьківщину через побоювання отримання шкоди з огляду на расові або релігійні причини, участь у громадських формуваннях або політичні переконання і готова відмовитися від свого громадянства [4]. У межах такого визначення найважливішими причинами, які змусили людину виїхати з країни свого постійного проживання в пошуках притулку, є війна або будь-який воєнний конфлікт. Нині статус біженця може бути отриманий за виникнення певних проблем економічного або екологічного характеру.

Крім Женевської конвенції, іншими найважливішими міжнародними угодами з прав біженців вважають Нью-Йоркський протокол від 1967 р. і резолюцію Генеральної Асамблеї ООН № 428 [2; 6]. ООН прийняло рішення, що Конвенція вимагає негайних поправок багатьох пунктів з питань біженства через глобальні світові зміни. Згідно з Протоколом, Конвенція надалі поширюватиметься виключно на «нових біженців», тобто на тих, хто зареєстрував свій статус не пізніше 1 січня 1951 р. Протокол від Конвенції поширюється без географічних обмежень, виняток становлять лише ті країни, які зробили спочатку застереження при прийнятті Конвенції про біженців. Конвенція 1951 р. ніколи не розглядалася як засіб вирішення всіх міграційних проблем, її метою є захист біженців. Один із ключових принципів Конвенції 1951 р. полягає в тому, що біженці не можуть бути вислані або повернуті на кордон країни, де їх життю або свободі загрожує небезпека [4].

Основними національними правами біженців, прописаними в Конвенції, є право на вільне віросповідання (ст. 4), неприпустимість дискримінації (ст. 3), право біженців на вільне працевлаштування та найм (ст. 17–19), а також право на отримання безкоштовної початкової освіти, медичної, судової та іншої державної допомоги, право вступу в різні аполітичні асоціації, право на вільне пересування. Важливим є положенням ст. 33 Конвенції, що

передбачає заборону на примусову депортацію біженця з тієї країни, у якій людина шукає притулку. Усе це забезпечує біженцям досить лояльні умови, що дозволяють закріпитися та жити в країні [5].

Держави виїзду зобов'язані:

– здійснювати евакуацію населення із зон збройних і міжнаціональних конфліктів, надавати можливості для безперешкодного добровільного виїзду на територію однієї зі сторін Угоди;

– забезпечувати особисту і майнову безпеку, домагатися припинення вогню, дотримання охорони громадського порядку під час евакуації;

– вирішувати питання фінансового, матеріально-технічного, продовольчого, медичного і транспортного забезпечення евакуйованих.

Держава, яка надала притулок, зобов'язана:

– забезпечувати біженцям і вимушеним переселенцям у місцях їх тимчасового розміщення необхідні соціально-побутові умови;

– сприяти біженцям і вимушеним переселенцям у працевлаштуванні відповідно до прийнятого в кожній із держав-учасників законодавства про зайнятість населення;

– сприяти біженцям і вимушеним переселенцям у видачі документів, необхідних для вирішення питань, що є пов'язаними з громадянством, свідоцтв про шлюб, народження, трудових книжок та інших документів, необхідних для вирішення питань пенсійного забезпечення, підтвердження трудового стажу, виїзду за кордон [7].

У Положенні про припинення статусу (пп. 1–6 розділу З ст. 1 Конвенції 1951 р.) перераховано, за яких умов біженець перестає бути біженцем. Вони грунтуються на тому розумінні, що міжнародний захист не повинен надаватися, якщо в цьому немає потреби або це більше не виправдано [4].

Однією з гострих проблем, пов'язаних з біженцями, є те, що крім міжнародно-правових актів, що визначають їх статус, у багатьох державах існують і свої законодавчі акти, які вносять додаткові критерії визначення тих чи інших категорій вимушеної міграції [8]. Україна разом з іншими країнами не залишилася байдужою до проблеми біженців. Передусім Україна підписала Женевську конвенцію про статус біженців 1951 р. 24 грудня 1993 р. прийнято Закон України про біженців, який набрав чинності 1994 р. [9]. Закон регулює основні положення стосовно правового статусу біженців в країні, а також порядок набуття і припинення статусу біженця.

На території України з березня 1994 р. діє представництво Управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй у справах біженців (УВКБ ООН). Головним його завданням є спостереження за діяльністю держави з питань допомоги біженцям і сприяння в цьому питанні. Так, Управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй у справах біженців надає матеріали та проводить тренінги для посилення діяльності уряду з вирішенням проблеми біженців, а також надає матеріальну та фінансову допомогу особам, які найбільше цього потребують.

Механізм надання допомоги біженцям не є досконалим. Дуже невеликий відсоток осіб, визнаних такими, хто потребує притулку, в Україні є визнаними біженцями та інтегруються серед населення країни. Оскільки біженці врішнього законодавства, а також вирішення організаційних питань, надважливим є постійне співробітництво між державами.

Таким чином, проблема біженців залишається викликом міжнародному співтовариству. У той час як держави, що приймають біженців, мають і надалі виконувати свої зобов'язання щодо забезпечення їх захисту, держави походження біженців мають запобігати діям, що породжують масовий відтік населення [8]. Якщо головною причиною потоків біженців є злидні, то одним із варіантів вирішення проблеми могло б стати надання допомоги задля розвитку або технічної допомоги. Якщо основними причинами масового відтоку є порушення прав людини, вирішення проблеми полягатиме в постійному спостереженні за ходом розвитку подій із боку органів системи ООН з прав людини, засудження порушень міжнародним співтовариством і призначення спеціальних доповідачів для вивчення конкретних ситуацій і підготовки рекомендацій. Якщо причинами потоків біженців є конфлікти із застосуванням насильства, рішенням має стати сприяння посередництву як засобу врегулювання конфлікту, а також дотримання положень гуманітарного права.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, викладач Ваганова І. М.

Література: 1. Гетьман-Павлова И. В. Международное частное право. М. : Эксмо, 2005. 752 с. **2.** Резолюція 428 (V) Генеральної Асамблеї ООН «Статут управління Верховного Комісара Організації [...] : Міжнародний документ від 14.12.1950 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_277. **3.** Мельцер Н., Кустер Э. Международное гуманитарное право : справочное издание. М. : МККК, 2007. 420 с. **4.** Конвенція про статус біженців (укр. / рос.) : Міжнародний документ від 28.07.1951 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_011. **5.** Тиунов О. И. Международное гуманитарное право : учебное пособие. М. : Норма, 2012. 320 с. **6.** Протокол щодо статусу біженців (укр. / рос.) : Міжнародний документ від 16.12.1966 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_363. **7.** Гай С. Гудвин-Гилл. Статус беженца в международном праве. М. : Юрайт, 2007. 394 с. **8.** Лица, перемещенные внутри страны: вопросы и ответы. URL: http://www.refworld.org.ru/docid/4b1fc2cd2.html. **9.** Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту : Закон України від 08.07.2011 № 3671-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3671-17.

РИНОК АГРОСТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ: СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

УДК 368.5

Куниця Т. С.

Студент 3 року навчання
факультету економіки і права ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано роль і значення агрострахування для сільськогосподарських товаровиробників. Проведено оцінювання сучасного стану ринку агрострахування в Україні, визначено перспективи його подальшого розвитку.*

Ключові слова: *економіка, підприємство, організація, виробництво, сільське господарство, сільськогосподарське підприємство, товаровиробники, управління ризиками, агрострахування, державна підтримка.*

Аннотация. *Проанализированы роль и значение агрострахования для сельскохозяйственных товаропроизводителей. Проведена оценка современного состояния рынка агрострахования в Украине, определены перспективы его дальнейшего развития.*

Ключевые слова: *экономика, предприятие, организация, производство, сельское хозяйство, сельскохозяйственное предприятие, товаропроизводители, управление рисками, агрострахование, государственная поддержка.*

Annotation. *The role and importance of agricultural insurance for agricultural commodity producers is analyzed. An assessment of the current state of the agricultural insurance market in Ukraine has been made, and prospects for its further development have been determined.*

Keywords: *economy, enterprise, organization, production, agriculture, agricultural enterprise, commodity producers, risk management, agri-insurance, state support.*

У світі агрострахування визнано ефективним інструментом управління ризиками в сільському господарстві. Україна є аграрною країною: сільськогосподарське виробництво становить близько 8 % обсягу валового внутрішнього продукту, на сільськогосподарські землі припадає понад 70 % території країни.

© Куниця Т. С., 2017

Згідно із Законом України «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою», термін страхування сільськогосподарської продукції являє економічні відносини щодо страхового захисту майнових інтересів сільськогосподарських товаровиробників за настання певних подій (страхових випадків), визначених цим Законом, за рахунок грошових фондів, що формуються у страховика шляхом сплати страхувальником страхових платежів (премій), частка яких компенсується за рахунок державних субсидій, і доходів від розміщення коштів цих фондів, здійснюваного відповідно до положень цього Закону й визначуваного наявністю й особливостями ризиків, носіями яких є сільськогосподарські рослини і тварини [4].

Агрострахування є найважливішим засобом зменшення ризикованості сільгосподарського виробництва. Однак, незважаючи на очевидну необхідність такого захисту, нині робляться лише перші кроки в цьому складному ринковому сегменті.

До сільськогосподарського страхування належить страхування культур або тварин, а також майнових об'єктів сільського господарства. Агропромисловий сектор економіки є пов'язаним із великою кількістю ризиків, причому більшість із них зумовлено незалежними від людини факторами – природними умовами. Через неможливість передбачити ризики сільськогосподарське страхування має свою специфіку.

Дослідженням питань агрострахування займалися Гудзь О., Дем'яненко М., Залєтов О., Лузан Ю., Смоленюк Р., Шинкаренко Р. та ін.

Метою написання статті є оцінка роботи сучасного вітчизняного ринку страхування сільськогосподарської продукції та визначення перспектив його подальшого розвитку.

Ризиками сільськогосподарського страхування є:

– природні явища: заморозки, посухи, пожежі, опади (град, зливи), бурі, урагани;

– хвороби рослин, у тому числі через розмноження шкідників;

– протиправні дії: знищення насаджень, теплиць, крадіжки [1].

Страхування може здійснюватися за окремим ризиком – одним із перерахованих.

Страхування посіву може здійснюватися за різними схемами. Підприємству може бути відшкодована фактична вартість витрат, що передбачає і витрати на оплату праці, ПММ та паливо, амортизацію техніки і закупівлю насіння. Тоді поліс покриє збиток, не враховуючи втрачені вигоди, і сума страхових внесків буде зовсім незначною.

Інша справа – страхування врожаю. У цьому випадку враховують середній показник урожайності культури за попередні п'ять років. Теоретичний результат урожаю з 1 га збільшується на посівну площу і ціну культури на ринку; це і є сумою страхової виплати у разі загибелі врожаю.

У разі страхування тварин обов'язковими вимогами є дотримання санітарних норм при збереженні корів і вакцинація в певному порядку. Основними страховими ризиками є загибель тварин через стихійні лиха, погодні катаклізми, неправомірне втручання третіх осіб (крадіжки, умисні пожежі).

У 2016 р. уперше після тривалого періоду скорочення ринок агрострахування продемонстрував деяке пожвавлення. 2017 р. тенденція зростання тривала, поширюючись на більшу кількість показників. У 2017 р. вперше з 2011 р. зросла кількість укладених договорів страхування, зростання становило 21 %. Обсяг зібраних страхових премій у гривні зростає вже третій рік поспіль. Так, у 2017 р. він виріс на 30 % і становив 204,4 млн грн. Другий рік поспіль зростає також обсяг страхових премій у доларовому еквіваленті, у 2017 р. він становив 7,7 млн дол, що на 28 % перевищує показник 2016 р.

Що стосується показників страхування за областями, то перелік за обсягом зібраних премій очолюють Полтавська (33,7 млн грн, або 16,5 %), Дніпропетровська (18,1 млн грн, або 8,8 %), Сумська (17,8 млн грн, або 8,7 %) , Херсонська (15,9 млн грн, або 7,8 %), Хмельницька (15,6 млн грн, або 7,6 %), Рівненська (14,8 млн грн, або 7,2 %), Черкаська (11,5 млн грн, або 5,6 %) області.

За показником застрахованої площі першість належить Полтавській (75,6 тис. га, або 11,5 %) і Хмельницькій (75,3 тис. га, або 11,5 %), областям. Далі за ними Дніпропетровська (67,3 тыс. га, або 10,2 %), Харківська (57,5 тыс. га, або 8,7 %), Чернігівська (48,0 тыс. га, або 7,3 %), Сумська (46,9 тыс. га, або 7,1 %) і Тернопольська (39,4 тис. га, або 6 %) області.

Отже, першість за виплатами тримає Хмельницька область, хоча частка виплат за попереднім роком дещо скоротилася. Значно знизилася частка виплат у Харківській (з 27,0 % до 0,7 %) та Тернопільській областях (з 21,0 % до 12,2 %). Суттєво зросла частка виплат у Черкаській області (з 2,0 % до 30,9 %).

За результатами на 1 жовтня 2017 р. страхові виплати за договорами аграрного страхування здійснювали вісім страхових компаній: «Брокбізнес» (40,3 %), «ІНГО Україна» (24 3 %), «Аска» (19,8 %), «Здорово» (7,7 %), «АХА» (3,6 %), «Країна» (2,2 %), «ПЗУ Україна» (1,5 %) і «Аско-Донбас Північний» (0,5 %). Середня збитковість за ринком становила 3,73 %.

Таблиця 1

Показники компаній з агрострахування, 2017 р.

Страхувальник	Премії, грн	Виплати, грн	Збитковість, %
АХА Страхування	6 518 798	278 056	4,27
АСКА	17 497 926	1 512 775	8,65
Аско-Донбас Північний	13 015	37 760	290,13
Брокбізнес	5 705 248	3 071 547	53,84
Гардіан	4 093 767	-	-
Здорово	824 562	584 111	70,84
ІНГО Україна	17 554 086	1 857 209	10,58
Країна	14 353 506	171 500	1,19
Оранта-Січ	19 186	-	-
ПЗУ Україна	15 974 039	115 585	0,72
ТАС	369 556	-	-
УАСК	12 006 526	-	-
Універсальна	109 516 655	-	-
Разом	204 446 870	7 628 543	3,73

Станом на 1 жовтня 2017 р. середній рівень збитковості загального портфеля страхування становив 3,7 %; 23,9 % – за результатами зимівлі і 0,3 % – за весняно-літній період. Однак, слід ураховувати, що до кінця року рівень виплат на весняно-літній період може ще бути скоректований у бік підвищення, оскільки вирощування деяких культур, які були застраховані на весняно-літній період, ще не завершено, і окремі заявки на страхове відшкодування ще в роботі. Нині можна сказати, що рівень виплат за період перезимівлі 2016–2017 рр. перевищує аналогічний показник за період 2015–2016 рр. більш ніж у 1,5 рази (23,9 % проти 15,4 %).

Рівень агрострахування в Україні залишається вкрай низьким: він становить близько 5 % від засіяних площ. І це в країні, де сільське господарство є однією з провідних галузей національної економіки. Для порівняння: рівень агрострахування у Франції становить 30–35 %, у Іспанії – 60 %, Канаді – 80%, а в Америці – 90 % від засіяних площ [2].

Для вирішення проблем у сфері страхування ризиків сільськогосподарських підприємств необхідно повністю перезавантажити всю систему, від окреслення чітких правил і пунктів у законодавстві до створення нового регулюючого центра з агрострахування:

– на етапі формування системи страхового захисту сільськогосподарських підприємств доцільно використовувати як добровільні, так і обов'язкові види страхування, але до страхових програм мають бути встановлені вимоги щодо однозначного та спрощеного трактування умов страхового захисту;

– запровадити субсидування страхових премій державою та на практиці реалізувати Закон України «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою», щоб тим самим зменшити фінансове навантаження на суб'єктів бізнесу;

– страховим компаніям зробити акцент на співпраці з постійним колом клієнтів, надаючи їм пільги та виконуючи свої зобов'язання, закріплюючи довіру аграріїв та створюючи умови для залучення нових клієнтів;

– повністю переглянути діяльність Агрострахового пулу, його функції, склад, особливості співпраці з державою, а не тільки змінити його керівництво;

– створити електронну базу даних зі страхування сільськогосподарських ризиків на рівні Агрострахового пулу та зобов'язати всі страхові компанії, які мають ліцензії, надавати в повному обсязі інформацію про їх страхову діяльність [5].

На даному етапі вітчизняні сільгосподарські виробники вбачають у агрострахуванні не спосіб регулювання фінансових потоків, а додаткове оподаткування. Намагаючись максимально здешевити своє виробництво, вони прагнуть уникнути агрострахування. При цьому не завжди беруть до уваги, що насправді страхують не тільки сільгосподарські культури, скільки власний бізнес. Насправді агрострахування забезпечує певну стабільність у доходах: завдяки відшкодуванням завданих збитків аграрії мають змогу пересіяти свої поля чи компенсувати значну частку очікуваного доходу.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Голофаєва І. П.

Література: 1. Герасименко Н. А. Регулювання системи страхування сільськогосподарських культур в Україні : автореф. дис. … канд. екон. наук : 08.00.03. Київ, 2010. 20 с. **2.** Добіжа Н. В. Сучасний стан та проблеми агрострахування в Україні. *Ефективна економіка.* 2013. № 8. С. 56–68. **3.** Про страхування : Закон України від 07.03.1996 № 85/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80. **4.** Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою : Закон України від 09.02.2012 № 4391-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4391-17. **5.** Рубцова Н. М. Сучасний стан та перспективи розвитку діючої системи агрострахування в Україні. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету.* 2014. № 4. С. 237–240.

ОПТИМИЗАЦИЯ ПЛАНА ПРОИЗВОДСТВА ХЛОПЬЕВ КОМПАНИЕЙ «ЛАНТМАННЕН АКСА»

УДК 519.863:[658.155-044.69+664.696.1]

Куприянов В. М.

Студент 2 курса
факультета международных экономических отношений ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *С использованием надстройки «Поиск решений» в Microsoft Excel 2013 составлена и решена оптимизационная задача плана производства хлопьев компанией «Лантманнен Акса» в Украине. Определен оптимальный объем производства при максимизации прибыли, проведен послеоптимизационный анализ. Описаны управленские решения, сформированные на основании построенных оптимизационных моделей.*

Ключевые слова: *экономика, предприятие, организация, производство, прибыль, максимизация прибыли, оптимизация, оптимизационная задача, оптимизационная модель, регрессионная модель, целевая функция, корреляция, автокорреляция, статистическая значимость.*

Анотація. *Із застосуванням надбудови «Пошук рішень» у Microsoft Excel 2013 складено й розв'язано оптимізаційну задачу плану виробництва пластівців компанією «Лантманнен Акса» в Україні. Визначено оптимальний обсяг виробництва задля максимізації прибутку, проведено післяоптимізаційний аналіз. Описано управлінські рішення, сформовані на підставі побудованих оптимізаційних моделей.*

Ключові слова: *економіка, підприємство, організація, виробництво, прибуток, максимізація прибутку, оптимізація, оптимізаційна задача, оптимізаційна модель, регресійна модель, цільова функція, кореляція, автокореляція, статистична значущість.*

Annotation. *Using the add-in «Find solutions» in Microsoft Excel 2013, the optimization task of the «Lantmannen Aksa» flakes production plan in Ukraine was compiled and solved. The optimum volume of production was determined at profit maximization, post-optimization analysis was carried out. Management decisions based on the constructed optimization models are described.*

Keywords: *economy, enterprise, organization, production, profit, profit maximization, optimization, optimization problem, optimization model, regression model, objective function, correlation, autocorrelation, statistical significance.*

Компания «Лантманнен Акса» – часть скандинавского пищевого концерна «Lantmannen». Продукты компании: хлопья, мюсли, фигурки, каши, батончики, Finn Crisp – пользуются огромным спросом и продаются в 45 странах, то есть в каждой четвертой стране мира. Годовой оборот «Lantmannen» превышает 3 млрд долл. Над удовлет-

© Куприянов В. М., 2017

ворением потребностей и запросов потребителей работают почти 10000 человек в 18 странах мира, где открыты представительства концерна. «Лантманнен Акса» прилагает максимум усилий, чтобы полностью контролировать производственную цепочку, от земли к столу. Очевидно, что поиск новых решений по увеличению эффективности деятельности предприятий «Лантманнен Акса» в Украине и достижения максимальной прибыли от производства являются актуальными.

Используя данные, предоставленные представителем компании «Лантманнен Акса» об используемом сырье для производства разных видов хлопьев, его запасах, затратах сырья на производство 500 г различных продуктов и цен на них, составим таблицу (табл. 1) [1].

Таблица 1

Исходные данные для решения оптимизационной задачи

Виды сырья	Нормы расходов сырья на производство 500 г изделия, кг								Запасы сырья, кг
	Мультизерновые хлопья, обогащенные минералами	Мультизерновые хлопья, обогащенные минералами с тропическими фруктами	Кукурузные хлопья с отрубями и яблочным соком	Гречнево-пшеничные хлопья с отрубями	Овсяно-пшеничные хлопья с отрубями и соком клюквы	Кукурузные хлопья натуральные	Кукурузные хлопья глазированные	Кукурузные хлопья медовые	
Пшеница	0,17	0,17	0	0,065	0,13	0	0	0	1012,5
Крупа рисовая	0,055	0,055	0	0	0	0	0	0	708,45
Крупа ячменная	0,055	0,055	0	0	0	0	0	0	675,78
Глюкоза	0,02	0,01	0,045	0,045	0,015	0	0	0,02	69,23
Мед натуральный	0,03	0,02	0	0	0	0	0	0,04	56,67
Ячменно-солодовый экстракт (солод ячменный, солод ржаной, вода питьевая)	0,035	0,025	0,02	0,02	0,02	0,04	0,04	0,04	54,9
Соль	0,025	0,015	0,015	0,015	0,015	0,02	0,01	0	612,34
Минеральный комплекс	0,11	0,11	0	0	0	0	0	0	100,45
Кусочки фруктов (ананаса, папайи, персика, манго)	0	0,035	0	0	0	0	0	0	50,34
Крупа кукурузная	0	0	0,25	0	0	0,4	0,37	0,35	987,34
Отруби пшеничные	0	0	0,15	0,07	0	0	0	0	890,34
Сок яблочный концентрированный	0	0	0,01	0	0	0	0	0	50,12
Антиокислитель Е 306	0	0,005	0,005	0,005	0,005	0	0	0	10,2
Ароматизатор «Яблоко»	0	0	0,005	0	0	0	0	0	9,1
Крупа гречневая	0	0	0	0,28	0	0	0	0	980,2
Крупа овсяная	0	0	0	0	0,3	0	0	0	890,4
Сок клюквы концентрированный	0	0	0	0	0,01	0	0	0	45,6
Ароматизатор «Клюква»	0	0	0	0	0,005	0	0	0	9
Сахар	0	0	0	0	0	0,04	0,08	0,03	320,4
Масло пальмовое	0	0	0	0	0	0	0	0,01	43,2
Эмульгатор (лецитины Е 322)	0	0	0	0	0	0	0	0,005	5,2
Ароматизатор «Мед»	0	0	0	0	0	0	0	0,005	5,3
Цена за упаковку, 500 г	46	58	49	33	41	32	44	40	

Составим математическую модель задачи. Обозначим x_1 – объем мультизерновых хлопьев, обогащенных минералами; x_2 – объем мультизерновых хлопьев, обогащенных минералами с тропическими фруктами; x_3 – объем кукурузных хлопьев с отрубями и яблочным соком; x_4 – объем гречнево-пшеничных хлопьев с отрубями; x_5 – объем овсяно-пшеничных хлопьев с отрубями и соком клюквы; x_6 – объем кукурузных хлопьев натуральных; x_7 – объем кукурузных хлопьев глазированных; x_8 – объем кукурузных хлопьев медовых [1]. Функция, максимизирующая прибыль от реализации продукции, имеет вид:

$$Z = 46x_1 + 58x_2 + 49x_3 + 33x_4 + 41x_5 + 32x_6 + 44x_7 + 40x_8 \to \max.$$

Исходя из объемов ресурсов, имеем систему ограничений:

$$\begin{cases} 0,17x_1 + 0,17x_2 + 0,065x_4 + 0,13x_5 \le 1012,45, \\ 0,055x_1 + 0,055x_2 \le 708,45, \\ 0,055x_1 + 0,055x_2 \le 675,78, \\ 0,02x_1 + 0,01x_2 + 0,045x_3 + 0,045x_4 + 0,015x_5 + 0,02x_8 \le 69,23, \\ 0,03x_1 + 0,02x_2 + 0,04x_8 \le 56,67, \\ 0,035x_1 + 0,025x_2 + 0,02x_3 + 0,02x_4 + 0,02x_5 + 0,04x_6 + 0,04x_7 + 0,04x_8 \le 54,9, \\ 0,025x_1 + 0,015x_2 + 0,015x_3 + 0,015x_4 + 0,015x_5 + 0,02x_6 + 0,01x_7 \le 612,34, \\ 0,11x_1 + 0,11x_2 \le 100,45, \\ x_2 \le 50,34, \\ 0,25x_3 + 0,4x_6 + 0,37x_7 + 0,35x_8 \le 987,34, \\ 0,15x_3 + 0,07x_4 \le 890,34, \\ 0,01x_3 \le 50,12, \\ 0,005x_2 + 0,005x_3 + 0,005x_4 + 0,005x_5 \le 10,2, \\ 0,005x_3 \le 9,1, \\ 0,28x_4 \le 980,2, \\ 0,3x_5 \le 890,4, \\ 0,01x_5 \le 45,6, \\ 0,005x_5 \le 9, \\ 0,04x_6 + 0,08x_7 + 0,03x_8 \le 320,4, \\ 0,01x_8 \le 43,2, \\ 0,005x_8 \le 5,2 \\ x_j \ge, i = \overline{1,8} \end{cases}$$

Для нахождения решения оптимизационной задачи используем надстройку «Поиск решений» в Microsoft Excel 2013. Решим задачу симплексным методом, получим оптимальный план производства:

$$x_1^* = 170,75, x_2^* = 742,43, x_3^* = 1297,57, x_4^* = 0, x_5^* = 0, x_6^* = 0, x_7^* = 110,29, x_8^* = 0.$$

При таком оптимальном производстве значение целевой функции: $X_{опт} = 119349,14$ грн.

Чтобы максимизировать прибыль, компании нужно приостановить производство гречнево-пшеничных хлопьев с отрубями, овсяно-пшеничных хлопьев с отрубями и соком клюквы, кукурузных хлопьев натуральных и кукурузных хлопьев медовых. В то же время нужно производить 170 упаковок мультизерновых хлопьев, обогащенных минералами, 742 упаковки мультизерновых хлопьев, обогащенных минералами с тропическими фруктами, 1297 упаковок кукурузных хлопьев с отрубями и яблочным соком и 110 упаковок кукурузных хлопьев глазированных. При таком производстве ингредиенты (глюкоза, ячменно-солодовый экстракт: солод ячменный, солод ржаной, вода питьевая), минеральный комплекс, антиокислитель Е 306) будут использованы полностью, а некоторые виды ресурсов не будут использованы полностью: пшеница – на 857,21 кг, крупа рисовая – на 658,23 кг, крупа ячменная – на 625,56 кг, мед натуральный – на 36,7 кг, соль – на 576,37 кг, кусочки фруктов – на 24,35 кг, крупа кукурузная – на 622,14 кг, отруби пшеничные – на 695,7 кг, сок яблочный концентрированный – на 37,14 кг, ароматизатор «Яблоко» – на 2,61 кг, крупа гречневая – на 980,2 кг, крупа овсяная – на 890,4 кг, сок клюквы концентрированный – на 45,6 кг, ароматизатор «Клюква» – на 9 кг, сахар – на 311,58 кг, масло пальмовое – на 43,2 кг, эмульгатор (лецитины Е 322) – на 5,2 кг, ароматизатор «Мед» – на 5,3 кг.

Чтобы дать относительную оценку ресурсам компании, нужно решить двойственную задачу. Составим модель двойственной задачи, обозначим $y_1, y_2, y_3, y_4, y_5, y_6, y_7, y_8, y_9, y_{10}, y_{11}, y_{12}, y_{13}, y_{14}, y_{15}, y_{16}, y_{17}, y_{18}, y_{19}, y_{20}, y_{21}, y_{22}$ – условные (теневые) цены единицы каждого из ресурсов. Тогда функция цели двойственной задачи имеет вид:

$$F_{\min} = 1012,45y_1 + 708,45y_2 + 675,78y_3 + 69,23y_4 + 56,67y_5 + 54,9y_6 + 612,34y_7 + 100,45y_8 + 50,34y_9 + 987,34y_{10} +$$
$$+890,34y_{11} + 50,12y_{12} + 10,2y_{13} + 9,1y_{14} + 980,2y_{15} + 890,4y_{16} + 45,6y_{17} + 9y_{18} + 311,58y_{19} + 43,2y_{20} + 5,2y_{21} + 5,3y_{22}.$$

Получим систему ограничений двойственной задачи:

$$\begin{cases} 0,17y_1 + 0,055y_2 + 0,055y_3 + 0,02y_4 + 0,03y_5 + 0,035y_6 + 0,025y_7 + 0,11y_8 \le 46, \\ 0,17y_1 + 0,055y_2 + 0,055y_3 + 0,01y_4 + 0,02y_5 + 0,025y_6 + 0,015y_7 + 0,11y_8 + 0,035y_9 + 0,01y_{13} \le 58, \\ 0,045y_4 + 0,02y_6 + 0,015y_7 + 0,25y_{10} + 0,15y_{11} + 0,01y_{12} + 0,01y_{13} \le 49, \\ 0,065y_1 + +0,045y_4 + 0,02y_6 + 0,015y_7 + 0,07y_{11} + 0,01y_{13} + 0,028y_{15} \le 33, \\ 0,13y_1 + 0,015y_4 + 0,02y_6 + 0,015y_7 + 0,01y_{13} + 0,3y_{16} + 0,01y_{17} \le 41, \\ 0,04y_6 + 0,02y_7 + 0,04y_{10} + 0,04y_{19} \le 32, \\ 0,04y_6 + 0,02y_7 + 0,37y_{10} + 0,08y_{19} \le 44, \\ 0,02y_4 + 0,04y_5 + 0,04y_6 + 0,35y_{10} + 0,03y_{19} + 0,01y_{20} \le 40, \\ y_j \ge 0, i = \overline{1,20} \end{cases}$$

Для нахождения решения двойственной задачи используем надстройку «Поиск решений» в Microsoft Excel 2013. Решим задачу симплексным методом, получим:

$$y_1^* = 0, y_2^* = 0, y_3^* = 0, y_4^* = 72,73, y_5^* = 0, y_6^* = 1100, y_7^* = 0, y_8^* = 54,959, y_9^* = 0,$$
$$y_{10}^* = 0, y_{11}^* = 0, y_{12}^* = 0, y_{13}^* = 4745, y_{14}^* = 0, y_{15}^* = 0, y_{16}^* = 0, y_{17}^* = 0, y_{18}^* = 0,$$
$$y_{19}^* = 0, y_{20}^* = 0, y_{21}^* = 0, y_{22}^* = 0.$$

Исходя из полученного решения, теневые цены первого, второго, третьего, пятого, седьмого, девятого, десятого, одиннадцатого, двенадцатого, четырнадцатого, пятнадцатого, шестнадцатого, семнадцатого, восемнадцатого, девятнадцатого, двадцатого, двадцать первого и двадцать второго типа равны нулю: решение совпадает с теневыми ценами плана начальной задачи. Это означает, что эти ресурсы являются избыточными, расходуются не полностью. В то же время четвертый, шестой, восьмой, тринадцатый ресурсы являются дефицитными, наиболее дефицитный из них – тринадцатый, поскольку его теневая цена – самая высокая.

Данные отчета об устойчивости свидетельствуют о том, что, если увеличивать запасы каждого типа ресурсов (четвертого, шестого, восьмого, тринадцатого) на 1 кг, прибыль возрастет на 72,72 грн, 1100 грн, 54,96 грн, 4745,45 грн соответственно. Если поднимать цены на первый, второй, третий, седьмой вид продукции, удельная прибыль от каждого из видов продукции возрастет на 170,75 грн, 742,43 грн, 1297,57 грн, 110,29 грн соответственно. При этом оптимальный план остается без изменений, и значение целевой функции по этому плану составляет 119349,14 грн. Такое же решение имеет целевая функция и в соответствии с решением двойственной задачи, что согласуется с первой теоремой двойственности.

На основании полученных данных, в том числе отчета об устойчивости, полученного в Microsoft Excel, *для* более эффективного производства компании «*Л*антманнен Акса» нужно остановить производство гречневопшеничных хлопьев с отрубями, овсяно-пшеничных хлопьев с отрубями и соком клюквы, кукурузных хлопьев натуральных, кукурузных хлопьев медовых. *Для* получения большей прибыли следует осуществлять допустимое увеличение и допустимое уменьшение запасов ресурсов и цен по каждому виду продукции согласно данным отчета об устойчивости, чтобы теневые цены оставались такими же в соответствии с оптимальным планом, поскольку, если превысить допустимое увеличение определенного запаса ресурсов, его теневая цена изменится.

Таким образом, полученные данные компании «*Л*антманнен Акса» рекомендуется использовать *для* максимизации прибыли, но учитывать и другие факторы. На основании полученных данных компании нужно остановить производство некоторых видов продукции. Однако, если на них есть спрос, компании целесообразно продолжать производить некоторые виды продукции, которые не вошли в оптимальный план производства, чтобы обеспечить разнообразие на внутреннем рынке и максимально удовлетворять потребительский спрос.

Научный руководитель – д-р экон. наук, профессор Малярец Л. М.

Литература: 1. Компания «Лантманнен Акса» // Официальный сайт компании «Лантманнен Акса». URL: http://lantmannen.ua/ru/content/kto-my. **2.** Малярець Л. М., Куліков П. М., Лебедєва І. А. Лабораторний практикум з навчальної дисципліни «Економіко-математичне моделювання» : навч.-практ. посіб. Харків : ХНЕУ, 2009. 136 с. **3.** Єгоршин А. А., Малярец Л. М. Корреляционно-регрессионный анализ : учебное пособие. Харьков : Основа, 1998. 208 с. **4.** Малярец Л. М. Экономико-математические методы и модели : учебное пособие. Харьков : ХНЭУ, 2013. 288 с.

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СУРОГАТНОГО МАТЕРИНСТВА В УКРАЇНІ

УДК 347.63(477)

Кураш В. С.

Студент 3 курсу
факультету менеджменту і маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано нормативно-правові акти, що регулюють питання сурогатного материнства в Україні. Досліджено основні проблеми його правового регулювання, запропоновано шляхи їх ефективного вирішення.*

Ключові слова: *материнство, сурогатне материнство, договір, законодавство, нормативно-правові акти, правове регулювання, свідоцтво про народження.*

Аннотация. *Проанализированы нормативно-правовые акты, регулирующие вопросы суррогатного материнства в Украине. Исследованы основные проблемы его правового регулирования, предложены пути их эффективного решения.*

Ключевые слова: *материнство, суррогатное материнство, договор, законодательство, нормативно-правовые акты, правовое регулирование, свидетельство о рождении.*

Annotation. *The regulatory legal acts regulating surrogate motherhood issues in Ukraine are analyzed. The main problems of its legal regulation are investigated, the ways of their effective solution are offered.*

Keywords: *motherhood, surrogate motherhood, contract, legislation, normative legal acts, legal regulation, birth certificate.*

За статистикою, кожна 4–6 пара не може зачати дитину природним шляхом. Для багатьох подружніх пар, у яких немає власних дітей через проблеми зі здоров'ям, саме сурогатне материнство є останнім шансом стати батьками. Проблема сурогатного материнства є актуальною не тільки в Україні, а й в усьому світі.

Сурогатне материнство було і залишається одним зі складних явищ як з точки зору законодавства, так і з точки зору моралі. Деякі європейські країни пішли шляхом повної заборони використання сурогатного материнства, інші дозволяють застосування виключно некомерційного сурогатного материнства. В Україні сурогатне материнство дозволено на законодавчому рівні, але на практиці поза законом залишаються чимало важливих питань, що створює проблеми для всіх учасників програм сурогатного материнства. Саме цим і зумовлено актуальність цієї теми.

Сімейним кодексом України, що набрав чинності 1 січня 2004 р., легалізовано сурогатне материнство, через що українське законодавство стало одним із найсприятливіших у світі для таких програм. Однак, нормами чинного законодавства України не визначено сутність поняття, а сутність сурогатного материнства розкрито лише з медичної точки зору [6].

© Кураш В. С., 2017

Сурогатне материнство передбачає перенесення ембріона, отриманого запліднення яйцеклітини біологічної матері – дружини, спермою біологічного батька – чоловіка, і виношування дитини, яка є біологічно «чужою» для жінки. За медичною термінологією таку процедуру називають екстракорпоральним заплідненням; його здійснюють висококваліфіковані фахівці лише в спеціалізованих медичних установах [2].

Згідно зі статистичними даними, у 1978–1979 рр. імовірність завагітніти після екстракорпорального запліднення і перенесення ембріонів становила 1 %. Нині відсоток успішних процедур становить 20–25 % і залежить від віку жінки, біологічних факторів, кількості перенесених ембріонів і їх якості [3].

Отже, визначено сутність сурогатного материнства як соціального явища і його сутність з медичної точки зору. Юридична сутність правового забезпечення сурогатного материнства полягає в правовому врегулюванні відносин біологічних батьків із сурогатною матір'ю.

Правове регулювання відносин сурогатного материнства здійснюється положеннями Сімейного кодексу України, Наказу Міністерства юстиції України «Про затвердження Правил реєстрації актів цивільного стану в Україні» та Наказу Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження умов та порядку застосування штучного запліднення і імплантації ембріона (ембріонів) та методів їх проведення» [4–7].

При визначенні законних батька і матері дитини, народженої сурогатною матір'ю в результаті застосування екстракорпорального запліднення, слід керуватися положеннями Сімейного кодексу України. Так, згідно із положеннями ч. 2 ст. 123 Сімейного кодексу України у разі перенесення в організм іншої жінки ембріона людини, зачатого подружжям у результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій, батьками дитини є подружжя [6]. При цьому згідно з ч. 2 ст. 139 Сімейного кодексу України оспорювання материнства не допускається у разі перенесення в організм іншої жінки ембріона людини, зачатого подружжям у результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій [4; 6].

Наведені положення чинного законодавства України спрямовані на забезпечення захисту прав дитини та прав подружжя, яке є біологічними батьками дитини. Дитині, зачатій у результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій, гарантовано право на сім'ю, наявність матері та батька, які є її біологічними батьками. Такі батьки і дитина мають права, обов'язки та гарантії відповідно до Сімейного кодексу України. Біологічні батьки дитини, народженої сурогатною матір'ю із застосуванням екскракорпорального запліднення, є законними батьками такої дитини.

Положеннями розділу ІІІ Сімейного кодексу України визначено права та обов'язки матері, батька і дитини. Так, ст. 139 Сімейного кодексу України передбачено можливість оскарження материнства жінкою, записаною матір'ю дитини, або жінкою, яка вважає себе матір'ю дитини, але не записана нею. Однак, не допускається оспорювання материнства біологічної матері сурогатною матір'ю. Вважають, що це положення регламентовано законодавчо, виходячи з моральних позицій. У такому випадку права біологічної матері, а також права та інтереси дитини захищено законом із урахуванням їх генетичної і біологічної спорідненості [6].

У разі оформлення документів для дитини, народженої сурогатною матір'ю в результаті застосування екстракорпорального запліднення, слід керуватися положеннями Правил державної реєстрації актів громадянського стану в Україні. Так, згідно з п. 2.2. Правил у разі народження дитини жінкою, якій було імплантовано ембріон, зачатий подружжям, реєстрація народження проводиться за заявою подружжя, яке дало згоду на імплантацію. У цьому випадку одночасно з документом, що підтверджує факт народження дитини цією жінкою, подається засвідчена нотаріусом її письмова згода на запис подружжя батьками дитини. При цьому в графі «Для відміток» роблять відповідний запис: матір'ю дитини згідно із медичним свідоцтвом про народження за формою № 103 / о-95 є громадянка (прізвище, ім'я по батькові) [4].

Саме такий порядок оформлення народження дитини має застосовуватися при народженні дитини через програму сурогатного материнства. Однак, на практиці, як правило, виникає чимало питань з приводу того, кого слід записувати матір'ю дитини в свідоцтві про народження. Але обурення викликає те, що такі питання виникають не тільки у пересічних громадян, а у посадових осіб органів реєстрації актів цивільного стану. У зв'язку з цим важливо вдосконалювати законодавство, яке регламентує порядок реєстрації народження дітей (у випадках сурогатного материнства), підвищувати професійний рівень фахівців органів реєстрації актів цивільного стану про особливості реєстрації дітей, народжених у результаті застосування екстракорпорального запліднення; ці заходи необхідні для попередження порушення прав такої дитини [4].

Щодо правового регулювання медичних аспектів застосування програми сурогатного материнства, слід звернути увагу на положення Наказу Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження умов та порядку застосування штучного запліднення і імплантації ембріона (ембріонів) та методів їх проведення». Цим нормативно-правовим актом безпосередньо регламентовано умови і порядок штучного запліднення та імплантації ембріона (ембріонів), метод інсемінації жінок спермою чоловіка (донора), метод екстракорпорального запліднення і перенесення ембріонів у порожнину матки. При цьому в межах висвітлення теми сурогатного материнства доречно детально проаналізувати саме метод екстракорпорального запліднення і перенесення ембріонів у порожнину матки [5].

Отже, законодавством України регламентовано деякі аспекти сурогатного материнства: визначено батьківство і материнство дитини, народженої сурогатною матір'ю, установлено правила оформлення документів при народженні дитини сурогатною матір'ю, урегульовано медичну процедуру застосування програми сурогатного материнства.

Однак, ці нормативно-правові акти спрямовані у цілому на закріплення права на застосування допоміжних репродуктивних технологій і врегулювання медичних нюансів, а юридичний аспект залишають без належної уваги. У такій ситуації необхідним є створення окремого закону, що має визначити порядок і умови застосування допоміжних репродуктивних технологій, регламентувати оформлення договірних відносин учасників програми, уніфікувати термінологію тощо. Важливо привести у відповідність із нормами спеціального закону інші нормативно-правові акти. Також необхідно закріпити норму про надання чоловіком жінки, яка планує стати сурогатною матір'ю (якщо вона перебуває у шлюбі) згоди на її участь у програмі сурогатного материнства.

Необхідно також визначити умови застосування програми сурогатного материнства. Тому варто зупинитися на позиціях, які вимагають правового регулювання. При цьому почати слід із визначення поняття «сурогатне материнство», адже жоден з нормативно-правових актів не містить такого визначення. У Сімейному кодексі Україні (ст. 122) чітко встановлено презумпцію батьківства, яка означає, що батьком дитини, народженої в шлюбі, автоматично є чоловік. Отже, не можна виключати, що чоловік сурогатної матері після народження нею дитини може звернутися до суду із вимогою про встановлення його батьківства, оскільки немає заборони оскаржувати батьківство на підставі ч. 2 ст. 123 СКУ Сімейного кодексу Україні [6].

Незважаючи на той факт, що Наказ Міністерства охорони здоров'я № 787 «Про затвердження Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні» передбачає наявність згоди чоловіка майбутньої сурогатної матері на її участь в програмі, необхідність оформлення такої згоди як передумови укладення договору про виношування дитини слід зафіксувати на законодавчому рівні [7].

Доцільно закріпити і положення про нотаріальне посвідчення згаданого договору між сурогатною матір'ю та потенційними батьками. Чинний Наказ Міністерства охорони здоров'я України № 787 містить досить дивне формулювання щодо форми такого договору, який обов'язково має бути представлений у клініку репродуктивної медицини: «нотаріально завірена копія письмового спільного договору між сурогатною матір'ю і дружиною (чоловіком) або подружжям». Тому деякі пари уникають нотаріального посвідчення договору про виношування дитини і надають нотаріально засвідчену копію договору, укладеного в простій письмовій формі [7].

Оскільки посвідчення цього документа нотаріусом зі збереженням його копії в архіві максимально захищає інтереси сторін і забезпечує належні достовірні докази в разі виникнення будь-яких розбіжностей або судового спору, необхідно законодавчо закріпити вимогу про нотаріальне посвідчення договору про виношування дитини.

Слід визначити і зміст такого договору. Чинне законодавство не містить ніяких вказівок щодо регулювання договірних відносин, пов'язаних із застосуванням допоміжних репродуктивних технологій. Тому договори між потенційними батьками і майбутньою сурогатною матір'ю укладаються відповідно до положень цивільного законодавства із урахуванням індивідуальних вимог, побажань і можливостей учасників програми. Але відсутність належного правового регулювання договорів у сфері сурогатного материнства може призвести до порушень прав цих осіб. Так, на практиці можуть виникнути ситуації, коли сурогатна мати відмовляється передати новонароджену дитину генетичним батькам, шантажує перериванням вагітності, вимагає додаткових коштів, погрожує розголошенням інформації про народження дитини. Або, скажімо, подружжя відмовляється виплачувати сурогатній матері обумовлену компенсацію, забезпечувати її належними умовами під час вагітності та пологів. З огляду на те, що договір про виношування дитини є головним документом, який визначає відносини потенційних батьків із сурогатною матір'ю, необхідно на законодавчому рівні закріпити його орієнтовний зміст.

Реалізація програми сурогатного материнства є пов'язаною із певними ризиками, зокрема ймовірністю настання багатоплідної вагітності або народження дитини з вадами розвитку. Такі програми досить тривалі, тому в житті їх учасників можуть відбутися істотні зміни. Звичайно, неможливо передбачити всі сценарії розвитку подій, але слід мати на увазі, якими є шляхи практичного врегулювання ситуації у разі:

– народження кількох дітей батьки зобов'язуються прийняти їх усіх і зареєструвати, указавши себе батьками;

– народження дитини із вадами розвитку або з особливими потребами, не пов'язаними із виконанням зобов'язань за договором про виношування дитини сурогатною матір'ю, подружжя не має права відмовитися від нього й зобов'язане своєчасно здійснити державну реєстрацію народження дитини, указавши себе батьком і матір'ю;

– розірвання шлюбу або визнання його недійсним у період вагітності сурогатної матері потенційні батьки зобов'язані разом або окремо прийняти немовля, здійснити державну реєстрацію його народження із зазначенням подружжя батьками;

– смерті одного з потенційних батьків або визнання померлим під час вагітності сурогатної матері всі права й обов'язки за договором про виношування дитини переходять до того з потенційних батьків, хто залишився. Він

(вона) повинні прийняти новонароджену дитину й ужити заходів щодо державної реєстрації його народження із зазначенням подружжя батьками;

– смерті або визнання померлим подружжя – учасників програми сурогатного материнства до народження дитини батьками такої дитини визнають подружжя [4–8].

Щоб уникнути зловживань, слід внести зміни до Інструкції щодо заповнення та видачу медичного свідоцтва про народження, затверджену Наказом Міністерства охорони здоров'я України «Про впорядкування ведення медичної документації, яка засвідчує випадки народження і смерті», щодо зазначення в медичному свідоцтві про народження відомостей про вагітність жінки, звичайна вагітність або сурогатне материнство [8].

Одним із документів, необхідних для реєстрації дитини, народженої сурогатною матір'ю, є нотаріально засвідчена згода цієї жінки на запис подружжя батьками дитини. Однак, питання, яким чином здійснювати реєстрацію, коли сурогатна мати не зможе дати своєї згоди, наприклад, через смерть у пологах або дуже тяжкий стан здоров'я після пологів, залишається неврегульованим. Очевидно, що в разі відсутності нотаріально засвідченої заяви сурогатної матері потенційним батькам доведеться звертатися до суду із позовом про встановлення батьківства, через що статус новонародженої дитини та її законних батьків тривалий час буде невизначено.

Шляхами забезпечення своєчасної реєстрації народження дитини за сучасних умов можуть бути:

– повна відмова від оформлення заяви сурогатної матері про згоду на запис подружжя батьками;

– оформлення такої заяви до пологів;

– чітке визначення особливостей реєстрації народження дитини у разі смерті сурогатної матері або її важкого стану здоров'я після пологів (наприклад, заміна заяви копією договору про виношування дитини).

У разі смерті обох потенційних батьків для реєстрації народження дитини застосовуватиметься п. 8 ч. 1 розділу ІІІ Правил державної реєстрації актів громадянського стану в Україні, у якому зазначено, що державна реєстрація народження проводиться за усною або письмовою заявою батьків дитини або одного з них, а у разі смерті батьків або якщо вони з інших причин не можуть зареєструвати народження – за заявою родичів, інших осіб, уповноваженого представника закладу охорони здоров'я, у якому народилася дитина або у якому вона перебуває [4].

Регулювання вимагає і питання перебування потенційних батьків у пологовому будинку із новонародженою дитиною до оформлення свідоцтва про народження. Наказом Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні» передбачено, що можуть бути партнерські пологи між потенційними батьками і сурогатною матір'ю. Тому дозвіл на відвідування дитини до оформлення свідоцтва про народження із придбанням подружжям статусу законних батьків часто залежить від волі адміністрації пологового будинку, що не відповідає ні інтересам дитини, ні інтересам генетичних батьків, які прагнуть піклуватися про дитину з моменту її появи на світ. Тому доцільно закріпити на законодавчому рівні можливість організації спільного перебування батьків і новонародженої дитини в пологовому будинку відповідно до правил його внутрішнього розпорядку і спеціальних нормативно-правових актів [7].

Таким чином, в Україні питання сурогатного материнства не є врегульованим. Існує чимало нормативно-правових аспектів, на вирішення яких мають звернути пильну увагу законодавчі органи, аби захисти права всіх учасників програми сурогатного материнства

Науковий керівник – канд. юрид. наук, викладач Ваганова І. М.

Література: 1. Сколько платят суррогатным матерям? URL: https://artemida.ua/ru/info-surrogacy. **2.** Суррогатное материнство. Семейное право. URL: http://studbooks.net/81464/pravo/surrogatnoe_materinstvo. **3.** Правовое регулирование суррогатного материнства в Украине. URL: http://materinstwo.com/lechenie-besplodiya/pravovoe-regulirovanie-surrogatnogo-materinstva-v-ukraine.html. **4.** Про затвердження Правил державної реєстрації актів громадянського стану в Україні : Наказ від 18.10.2000 № 52/5 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0719-00. **5.** Про затвердження Умов та порядку застосування штучного запліднення та імплантації ембріона (ембріонів) та методів їх проведення : Наказ від 04.02.1997 № 24 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0058-97. **6.** Сімейний кодекс України : Закон України від 10.01.2002 № 2947-ІІІ // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2947-14. **7.** Про затвердження Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні : Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 09.09.2013 № 787 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1697-13. **8.** Про впорядкування ведення медичної документації, яка засвідчує випадки народження і смерті : Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 08.08.2006 № 545 787 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1150-06.

ОСОБЛИВОСТІ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

УДК 005.936.3

Леонова О. Ю.

Студент 2 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто процес антикризового управління підприємством, його сутність, форми та методи здійснення. Проаналізовано основні напрямки діяльності підприємства за кризових умов. Запропоновано шляхи ефективного здійснення антикризового управління.*

Ключові слова: *підприємство, організація, виробництво, фінанси, фінансовий стан, криза, менеджмент, маркетинг, маркетингова стратегія, антикризове управління, антикризова політика підприємства.*

Аннотация. *Рассмотрен процесс антикризисного управления предприятием, его сущность, формы и методы осуществления. Проанализированы основные направления деятельности предприятия в кризисных условиях. Предложены пути эффективного осуществления антикризисного управления.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, производство, финансы, финансовое состояние, кризис, менеджмент, маркетинг, маркетинговая стратегия, антикризисное управление, антикризисная политика предприятия.*

Annotation. *The process of anti-crisis management of the enterprise, its essence, forms and methods of implementation are considered. The main activities of the enterprise in crisis conditions are analyzed. The ways of effective implementation of anti-crisis management are suggested.*

Keywords: *enterprise, organization, production, finance, financial condition, crisis, management, marketing, marketing strategy, crisis management, anti-crisis policy of the enterprise.*

За сучасних умов панування ринкової економіки досить складно керувати підприємством, оскільки в діяльності будь-якого суб'єкта господарювання можуть виникати періоди, коли йому загрожують кризові явища чи ситуації, які вимагають запровадження певних дій, що є спрямованими на запобігання цим процесам. Окрім цього, і світова економіка негативно впливає на сучасне вітчизняне промислове виробництво. Задля вирішення цієї проблеми необхідно застосовувати ефективні методи антикризового управління підприємством.

Чимало науковців вважають кризовий стан на підприємстві нормальною стадією його розвитку. Водночас вона є дуже серйозною проблемою для суб'єктів господарювання, і тому дослідження питань антикризової політики підприємства є актуальним.

Дослідженням питань антикризового управління займалися і займаються Ансофф І, Петерс Т., Альтаман Е., Бланк І., Брюховецька М., Бойко Є., Ткаченко А., Коваленко О., Єлець О., Тюріна Н., Федулова Л., Кошкіна В., Ситник Л. та ін. У своїх роботах автори акцентують увагу на таких проблемних питаннях, як діяльність підприємства за виникнення загрози банкрутства. Однак, не приділено достатньої уваги питанню запобігання кризовим процесам як складовій антикризової політики підприємства [2].

Метою написання статті є розгляд шляхів упровадження ефективних методів антикризової політики, а також аналіз основних напрямків діяльності підприємства за кризових умов.

Антикризове управління – це спеціально організована система управління, ціллю якої є своєчасне виявлення потенційних загроз на підприємстві, що перешкоджають його роботі, створення умов для їх подолання задля відновлення життєдіяльності підприємницької одиниці, запобігання його банкрутству та кризовому стану в майбутньому [2].

Одними із основних завдань антикризового управління на підприємстві є забезпечення перспективного розвитку підприємства в майбутньому, ефективного використання ресурсів підприємства, а також створення дієвої антикризової програми.

Для здійснення ефективного антикризового управління слід пам'ятати, що:

- до кризи необхідно бути завчасно готовим;
- кризу можна як передбачити, так і викликати;
- кризовий вплив на підприємство можна пом'якшувати;
- для боротьби із кризою необхідно мати спеціалізовані навички та вміння [3].

© Леонова О. Ю., 2017

Антикризова програма підприємства – це система комплексних заходів, які допомагають підприємству вийти із кризового стану. Вона передбачає фінансове управління й організаційне управління, операційний менеджмент, інвестиційну та маркетингову політики й управління персоналом. Ефективне та одночасне впровадження цих заходів дозволить підприємству вийти зі стану кризи та поліпшити фінансовий стан [4].

Розглянемо сутність фінансового управління. Одним із його основних завдань є відновлення фінансової стабільності підприємства та його платоспроможності в максимально короткий термін. Не менш важливою частиною оздоровлення фінансового стану є оцінювання фінансового стану підприємства та перспектив його розвитку в майбутньому.

Основними механізмами відновлення стабільного фінансового стану є:

– тактичний механізм фінансової стабільності, за якого застосовують спеціальні види захисту; спрямований на ліквідацію негативних форм фінансового розвитку;

– стратегічний механізм є стратегію наступу, за якої застосовують моделі швидкого розвитку економіки;

– оперативний механізм є захисною реакцією підприємства на негативний фінансовий розвиток, він не пов'язаний із прийняттям різного роду наступальних управлінських рішень [5].

Надзвичайно важливим елементом атникризового управління є маркетингова стратегія, що передбачає аналіз і прогнозування подальшої діяльності ринку, визначення цінової та асортиментної політики, підготовку висококваліфікованих маркетингових спеціалістів та оцінювання комерційного ризику. Маркетингова програма складається з напрямків, які необхідно подолати для пом'якшення кризи, подолання неконкурентноспроможності та неплатоспроможності підприємства.

Не менш важливим напрямом антикризової діяльності є інвестиційна політика та інвестиційне управління. Під час розробки та реалізації антикризової програми важливим є впровадження інвестиційної політики, що передбачає управління ризиком, стратегічний аналіз, складання капітальних бюджетів і стратегічне управління, що охоплює сферу інвестицій, виробничої діяльності та фінансування. Оптимальне використання виробничих ресурсів, упровадження дієвої фінансової та інвестиційної політики сприятиме ефективній підприємницькій діяльності.

Антикризова політика підприємства передбачає також управління персоналом, що охоплює цілеспрямовану роботи керівного складу з підлеглими задля досягнення поставлених задач і цілей організації. Щоб підвищити рівень конкурентноспроможності продукції та ефективність діяльності в цілому, необхідно формувати кваліфікований кадровий персонал підприємства.

До антикризової політики також відносять операційний менеджмент і організаційне управління. Вихід підприємства з кризового стану вимагає розробки стратегії організаційних заходів. Для цього необхідно проводити аналіз складових структури підприємства:

– рівня господарської самостійності підприємства разом із усіма підрозділами та філіалами;

– рівня концентрації, спеціалізації та кооперації виробництва;

– управлінських процесів і ступеня централізації управління;

– рівня використання організаційних, економічних і соціально-психологічних методів управління [6].

Таким чином, майбутнє процвітання й успіх підприємницької діяльності залежить від попередньо спланованої раціональної антикризової політики управління. Кризові явища на підприємстві краще передбачати заздалегідь, аніж ліквідувати, оскільки найчастіше це зробити надзвичайно важко, якщо взагалі можливо. Завчасна програма антикризових дій дає змогу мінімізувати збитки та максимізувати успішність проведення підприємницької діяльності, а також запобігти банкрутству підприємства.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Гіль С. Є.

Література: 1. Шпачук В. В. Сутність терміна «антикризове управління». URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Nvamu_upravl/2014_1/27.pdf. **2.** Ткаченко А. М., Коваленко О. В., Єлець О. П. Концептуальні підходи до антикризового управління в сучасних умовах господарювання : монографія. Запоріжжя : Вид-во Запорізької Державної інженерної академії, 2010. 356 с. **3.** Мельниченко О. О. Визначення економічної сутності кризи підприємства та основних її видів. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва.* 2015. № 2. С. 16–22. **4.** Приходько Н. П. Сутність антикризового управління на підприємстві. URL: http://masters.donntu.org/2011/iem/potatuev/library/article02.htm. **5.** Маховка В. М. Формування системи антикризового управління туристичними підприємствами : дис. … канд. екон. наук : 08.00.04. Полтава, 2015. 278 с. **6.** Довгань Д.. Антикризове управління як спосіб запобігання та упередження неплатоспроможності корпорації. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту.* 2013. № 3. С. 152–156.

ОПТИМІЗАЦІЯ ОБСЯГІВ ВИДОБУВАННЯ ВУГЛЕВОДНИХ ПАЛИВ ГАЗОПРОМИСЛОВИМ УПРАВЛІННЯМ «ШЕБЕЛИІНКАГАЗВИДОБУВАННЯ»

УДК 519.863:658.155-044.69

Лещенко С. Є.

Студент 2 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано діяльність газопромислового управління «Шебелинкагазвидобування». Розглянуто побудову економіко-математичної моделі й визначення оптимального плану видобування вуглеводних палив цим газопромисловим управлінням. Доведено, що результати розв'язання оптимізаційної задачі доцільно використовувати в управлінні підприємством.*

Ключові слова: *економіка, підприємство, організація, виробництво, конкурентоспроможність, технічне оснащення, економіко-математична модель, видобування енергетичних ресурсів, нафтогазовий комплекс, інновації, інвестиції, менеджмент, максимізація прибутку, оптимізація, оптимізаційна задача, оптимізаційна модель, регресійна модель, цільова функція, кореляція, автокореляція, статистична значущість.*

Аннотация. *Проанализирована деятельность газопромышленного управления «Шебелинкагаздобыча». Рассмотрены построение экономико-математической модели и нахождение оптимального плана добычи углеводородных топлив этим газопромышленным управлением. Доказано, что результаты решения оптимизационной задачи целесообразно использовать в управлении предприятием.*

Ключевые слова: *экономика, предприятие, организация, производство, конкурентоспособность, техническое оснащение, экономико-математическая модель, добыча энергетических ресурсов, нефтегазовый комплекс, инновации, инвестиции, менеджмент, максимизация прибыли, оптимизация, оптимизационная задача, оптимизационная модель, регрессионная модель, целевая функция, корреляция, автокорреляция, статистическая значимость.*

Annotation. *The activity of the gas industry department of Shebelinkagazdobycha has been analyzed. The construction of the economic-mathematical model and determination of the optimal plan for the production of hydrocarbon fuels by this gas industry management are considered. It is proved that the results of solving the optimization problem should be used in enterprise management.*

Keywords: *economy, enterprise, organization, production, competitiveness, technical equipment, economic and mathematical model, energy resource extraction, oil and gas complex, innovations, investments, management, profit maximization, optimization, optimization problem, optimization model, regression model, objective function, correlation, autocorrelation, statistical significance.*

Енергетична безпека є одним із визначальних факторів національної безпеки. Тому стан і перспективи розвитку енергетики мають бути предметом пильної уваги і турботи уряду й усього суспільства в цілому. Істотним складником паливно-енергетичного комплексу країни є нафтогазовий комплекс (НГК). Варто лише сказати, що споживання вуглеводневих палив – природного газу та нафтопродуктів – становить дві третини від усіх органічних палив. Природний газ і нафтопродукти – це тепло та комфорт у оселях, електроенергія, мінеральні добрива та метал, машинобудівна продукція, сільськогосподарське виробництво, транспорт. Крім того, великий рівень забезпеченості нафтогазовими продуктами в країні дає їй змогу бути конкурентоспроможною на міжнародному ринку.

Нині максимізація видобування корисних копалин є надзвичайно актуальним питанням для зростання добробуту населення країни. Як відомо, корисні копалини мають властивість закінчуватися, тому обсяг їх видобутку повинен бути мінімальним, але достатнім для забезпечення споживачів. Сьогодні весь світ намагається знаходити оптимальні шляхи видобутку природного газу та нафтопродуктів за мінімального обсягу видобутку корисних копалин.

Очевидно, що кожна компанія прагне отримувати максимальний дохід за мінімальних витрат. Не відрізняються і компанії важкої промисловості: незважаючи на значні потреби споживачів, вони не можуть добувати достатньо корисних копалин для стовідсоткового задоволення попиту. До того ж слід ураховувати також усі види витрат і податків. Знаходження оптимального рішення для процесу виробництва є одним із найважливіших питань для кожного підприємства, у тому числі і для ГПУ «Шебелинкагазвидобування». Це підприємство відзначилося тим, що, починаючи з 1956 р., – початку експлуатації першого родовища – і донині забезпечує Україну значним

© Лещенко С. Є., 2017

обсягом природного газу та його продуктів. За радянських часів у ГПУ «Шебелинкагазвидобування» спостерігалося економічне зростання за рахунок неймовірної кількості запасів паливних корисних копалин, але, на жаль, щороку тиск у надрах Землі падає, а тому і обсяг видобутку газу та його компонентів знижується. Через це головним завданням компанії є вкладення коштів у новітні технології, що допоможуть стабілізувати або навіть збільшити розмір реалізації продукції.

Вихідні дані для розв'язання оптимізаційної задачі видобування вуглеводних палив подано в табл. 1 [2].

Таблиця 1

Вихідні дані для розв'язання оптимізаційної задачі

Ресурси, грн	Продукція газовидобутку			Запаси ресурсів, тис. грн
	Газ природний	Газовий конденсат	Нафта	
Матеріальні витрати	36,54	54,2	84,5	541174,3
Оплата праці	46,91	57,4	179,11	256698,00
Інші: амортизація, ремонт, діагностика, обладнання	2094,87	4730,28	7285,3	11649953,0
Валовий прибуток	2460	5180	1561	

Зауважимо, що витрати на газовий конденсат і нафти визначають на 1 т, а витрати на природний газ розраховують на 1000 м^3.

Складемо економіко-математичну модель видобування енергетичних ресурсів. Позначимо кількість одиниць кожного виду продукції через змінні: x_1 – обсяги природного газу, x_2 – обсяги газового конденсату та x_3 – обсяги нафти. Цільова функція має вигляд:

$$Z = 2460x_1 + 5180x_2 + 1561x_3 \longrightarrow \max .$$

Система обмежень має вигляд:

$$\begin{cases} 36,54x_1 + 54,2x_2 + 84,5x_3 \le 541174300, \\ 46,91x_1 + 57,4x_2 + 179,11x_3 \le 256698000, \\ 2094,87x_1 + 4730,28x_2 + 7285,3x_3 \le 11649953000, \\ x_1, x_2, x_3 \ge 0. \end{cases}$$

Для знаходження оптимального плану задачі скористаємося програмою Microsoft Excel 2010. Отримуємо такий оптимальний розв'язок задачі:

$$X^* = (5366807; 86081,58; 0)$$

$$x_1^* = 5366807,$$

$$x_2^* = 86081,58,$$

$$x_3^* = 0.$$

$$Z_{\max} = 13648247855 \text{ грн.}$$

Після знаходження оптимального плану виробництва слід побудувати та вирішити двоїсту задачу для визначення рівня тіньових цін на ресурси. Позначимо тіньові ціни кожного виду ресурсів через змінні: y_1 – матеріальні ресурси, y_2 – трудові ресурси та y_3 – амортизація, ремонт, діагностика обладнання; тоді двоїста задача матиме вигляд:

$$F = 541174300\,y_1 + 256698000\,y_2 + 11649953000\,y_3 \to \min$$

$$\begin{cases} 36,54\,y_1 + 46,91\,y_2 + 2094,87x_3 \ge 2460, \\ 54,2\,y_1 + 57,4\,y_2 + 4730,28\,y_3 \ge 5180, \\ 84,5\,y_1 + 179,11\,y_2 + 7285,3\,y_3 \ge 1561, \\ y_1, y_2, y_3 \ge 0. \end{cases}$$

Із застосуванням програми Microsoft Excel 2010 та функції «Пошук рішень» отримуємо такі результати:

$$Y^* = (1; 7,72; 0)$$

$$y_1^* = 1,$$

$$y_2^* = 7,72,$$

$$y_3^* = 0.$$

$$F_{\min} = 13648247855 \text{ грн.}$$

Аналіз результатів оптимального плану та двоїстої задачі дає підстави говорити, що для отримання максимального прибутку за рік видобування за належного рівня ресурсів ГПУ «Шебелинкагазвидобування» слід видобувати природний газ обсягом 5 366 807 000 м^3 і газовий конденсат – 86 081,58 т, що дасть змогу отримати максимальний прибуток розміром 13 648 247 855 (грн). Видобування нафти не є вигідним для компанії.

За збільшення кількості ресурсів y_2 та y_1 на одну гривню через зростання обсягів виробництва загальний прибуток від реалізації продукції зросте на 7,72 грн та 1 грн відповідно. Тіньова ціна ресурсу y_3 дорівнює нулю, тому цей вид ресурсу підприємству не потрібний.

Таким чином, максимізація прибутку є одним із найважливіших питань для кожної компанії. Однак, важливість виробництва певних видів продукції, у цій ситуації – корисних копалин потребує від компанії перегляду та дещо іншого визначення пріоритетів із урахуванням оптимального плану та поточних можливостей.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Малярець Л. М.

Література: 1. Воробьев А. Е., Малюков В. П. Газовые гидраты. Технологии воздействия на нетрадиционные углеводороды : учебное пособие. М. : РУДН, 2009. 288 с. **2.** Пилип'юк М. Золотий ювілей Шебелинки. Львів : Модерн, 2000. 210 с. **3.** Скляренко В., Іовлева Т. Україна : для дітей середнього шкільного віку. Харків : Фоліо, 2006. 464 с. **4.** Витенко В. А., Гонтовый И. З., Круглов С. С. Проблемы нефтяной геологии Украины. М. : Недра, 1972. 128 с. **5.** Еременко Н. А. Геология нефти и газа. М. : Недра, 1968. 256 с. **6.** Малярець Л. М., Куліков П. М., Лебедєва І. А. Лабораторний практикум з навчальної дисципліни «Економіко-математичне моделювання» : навч.-практ. посіб. Харків : ХНЕУ, 2009. 136 с. **7.** Єгоршин А. А., Малярец Л. М. Корреляционно-регрессионный анализ : учебное пособие. Харьков : Основа, 1998. 208 с. **8.** Малярец Л. М. Экономико-математические методы и модели : учебное пособие. Харьков : ХНЭУ, 2013. 288 с.

СТРАТЕГІЧНИЙ АНАЛІЗ МАШИНОБУДІВНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

УДК 338.45

Лісніченко К. К.

Магістрант 2 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розкрито особливості застосування SWOT-аналізу та PEST-аналізу як інструментів антикризового управління на машинобудівних підприємствах. Охарактеризовано етапи побудови матриці та проведення обґрунтованих SWOT-аналізу та PEST-аналізу на прикладі машинобудівної промисловості.*

© Лісніченко К. К., 2017

Ключові слова: *підприємство, організація, виробництво, машинобудівна промисловість, машинобудівне підприємство, конкурентоспроможність, технічне оснащення, фінанси, капітал, фінансова стабільність, криза, антикризова стратегія, статистичні показники, SWOT-аналіз, PEST-аналіз.*

Аннотация. *Раскрыты особенности применения SWOT-анализа и PEST-анализа как инструментов антикризисного управления на машиностроительных предприятиях. Охарактеризованы этапы построения матрицы и проведения обоснованных SWOT-анализа и PEST-анализа на примере машиностроительной промышленности.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, производство, машиностроительная промышленность, машиностроительное предприятие, конкурентоспособность, техническое оснащение, финансы, капитал, финансовая стабильность, кризис, антикризисная стратегия, статистические показатели, SWOT-анализ, PEST-анализ.*

Annotation. *Features of SWOT-analysis and PEST-analysis as tools of anti-crisis management in machine-building enterprises are disclosed. The stages of constructing the matrix and conducting reasonable SWOT-analysis and PEST-analysis on the example of the machine-building industry are characterized.*

Keywords: *enterprise, organization, production, engineering industry, machine-building enterprise, competitiveness, technical equipment, finance, capital, financial stability, crisis, crisis management strategy, statistical indicators, SWOT-analysis, PEST-analysis.*

Для сучасних суб'єктів господарювання дослідження питань розпізнавання кризових явищ і виявлення їх причин є надзвичайно актуальним. Розглянемо інструменти антикризового управління, що дають змогу машинобудівним підприємствам уникнути кризових ситуацій і запроваджувати заходи нейтралізації появи всіляких загроз.

Дослідженням питань антикризового управління займалися Терещенко О. О., Герасимчук В. Г., Пивоваров М. Г., Шаповалов А. М. та ін.

Метою написання статті є проведення SWOT-аналізу та PEST-аналізу для оцінювання сильних і слабких сторін підприємств машинобудівної промисловості, а також визначення конкурентоспроможного потенціалу сучасного вітчизняного машинобудування.

Погіршення фінансового стану машинобудівних підприємств через руйнівний вплив, зумовлений непередбачуваними негативними тенденціями у світовій економіці, є наслідком спаду виробництва, погіршення фінансових результатів і втратою платоспроможності підприємств. Формування антикризової стратегії підприємства надає можливості для виходу з кризової ситуації [2].

Для вітчизняного машинобудування сьогодні не кращі часи. На підставі статистичних даних Державної служби статистики України на рисунку подано динаміку індексів обсягів вітчизняного машинобудування у відсотках до попереднього року за 2006–2016 рр. (рис. 1) [3]. У 2014–2016 рр. виробництво машинобудівної галузі скоротилося на 17 % і 24 % відповідно; найбільший спад зафіксовано у транспортному машинобудуванні: обсяг виробництва локомотивів у 2016 р. скоротився на 62 % порівняно із 2015 р.

Розглянемо стан показників структурної статистики, до яких віднесемо кількість зареєстрованих підприємств, зайнятих працівників на цих підприємствах, а також обсяг реалізованої продукції за 2014–2016 рр. (табл. 1–3) [3].

Бачимо, що підприємства, які спеціалізуються на промисловості, становлять лише 12,4 % від усіх підприємств, що є досить низьким показником. У машинобудуванні зосереджено понад 15 % вартості основних засобів, майже 6 % оборотних активів вітчизняної промисловості та понад 22 % найманих працівників. Показники кількості зайнятих щороку зменшуються, оскільки зменшується кількість підприємств. Відсоток зайнятих у промисловості в середньому становить 37 % (рис. 2) [3].

Проведемо аналіз факторів зовнішнього ділового середовища щодо машинобудування – PEST-аналіз для визначення конкурентоспроможного потенціалу вітчизняного машинобудування (табл. 2) [3; 4].

Бачимо, що нині у вітчизняної машинобудівної галузі не кращі часи, оскільки в кожному з аналізованих факторів наявні недоліки (табл. 2) [3; 4].

SWOT-аналіз, як і інші інструменти антикризового фінансового управління, має певні переваги та недоліки. Його перевагами є можливість періодичного проведення діагностики ресурсів підприємства та ринку, а також визначення переваг підприємства щодо конкурентів. Недоліками SWOT-аналізу є суб'єктивність вибору факторів внутрішнього та зовнішнього середовища, які впливають на діяльність підприємства; слабка адаптація до стрімко змінюваного середовища. Однак, попри недоліки, цей інструмент є широко застосовуваним у межах антикризо-

вого фінансового управління, а за якісного проведення дає змогу виявити максимальну кількість проблем у діяльності підприємства [4].

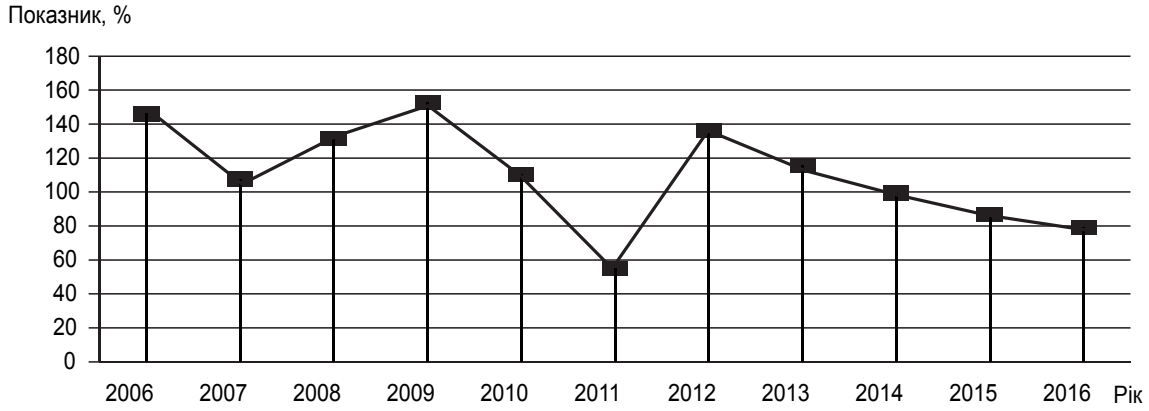

Рис. 1. **Індекси обсягів виробництва вітчизняного машинобудування, у відсотках до попереднього року**

Таблиця 1

Кількість суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності, 2014–2016 рр.

Рік						
	Підприємства			Фізичні особи підприємства		Відхилення
	Усього одиниць	Одиниць промислових підприємств	У відсотках до загальної кількості	Одиниць	У відсотках до загальної кількості	Одиниць
2014	131491	42187	12,4	89304	5,6	10247
2015	135149	42564	12,4	92585	5,7	3658
2016	127069	38555	12,6	88514	5,7	-8080

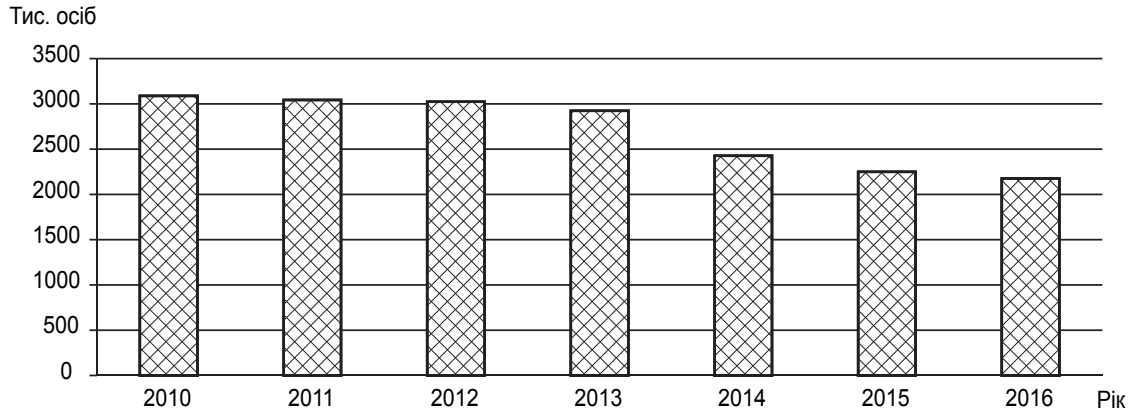

Рис. 2. **Динаміка зміни кількості осіб, зайнятих у промисловості**

Проведемо діагностику факторів внутрішнього та зовнішнього середовища фінансово-господарської діяльності на прикладі ДНВП «Об'єднання Комунар» із застосуванням SWOT-аналізу (табл. 3) [3; 4].

Таблиця 2

PEST-аналіз вітчизняного машинобудування

Політичні фактори	**Вага**	**Бал**	**Оцінка**	**Економічні фактори**	**Вага**	**Бал**	**Оцінка**
1. Надмірна політизація суспільства	0,1	1	0,1	Ймовірність зростаня темпів інфляції	0,2	4	0,8
				Підвищення податкових ставок	0,2	5	1
2. Необхідність дотримуватися норм Світової організації торгівлі (СОТ) в законодавчій і нормативній діяльності щодо імпорту й експорту	0,2	3	0,3	Рівень безробіття	0,1	4	0,4
3. Недовіра суспільства до влади та її органів	0,1	3	0,3	Нестача у підприємств обігових коштів	0,1	3	0,3
				Слабке залучення іноземних і вітчизняних інвестицій до галузі машинобудування	0,1	4	0,4
Разом	1	15	3,2	Разом	1	27	3,9
Соціальні фактори	**Вага**	**Бал**	**Оцінка**	**Технологічні фактори**	**Вага**	**Бал**	**Оцінка**
1. Зниження рівня освіти	0,1	1	0,1	Науково-технічний прогрес у сфері виробництва	0,2	5	1
2. Вимоги щодо якості виготовленої продукції	0,1	1	0,1	Відсутня спрямованість галузі на технологічний розвиток	0,2	4	0,8
3. Низька престижність праці у виробничій сфері	0,1	3	0,3	3. Низька інноваційна активність підприємств	0,2	3	0,6
4. Зменшення чисельності фахівців і робітників у найбільших промислових регіонах	0,3	4	1,2	4. Державна технологічна політика	0,2	2	0,4
5. Недооцінка ролі машинобудування як основи економічної та соціальної захищеності значної частини населення	0,3	4	1,2	5. Продукція, що випускається на більшості підприємств, є морально застарілою, із низьким рівнем автоматизації виробництва	0,2	4	0,8
6. Відсутність чітко вираженої орієнтації на якість як основу конкурентоспроможності	0,1	3	0,3				
7. Зниження привабливості праці у машинобудуванні	0,1	1	0,1				
8. Значний розрив між рівнем заробітної плати і рівнем потреб працівника	0,1	1	0,1				
Разом	1	25	34	Разом	1	18	3,6

Таблиця 3

Матриця SWOT-аналізу ДНВП «Об'єднання Комунар»

1	**Стан зовнішнього середовища**	
	2	**3**
Стан внутрішнього середовища	Можливості 1. Перехід до ефективніших стратегій. 2. Підвищення ефективності господарської діяльності за рахунок залучених позикових коштів.	Загрози 1. Економічна нестабільність. 2. Відсутність або недостатність державних заходів для розвитку машинобудування. 3. Зниження рівня доходів населення.
	3. Залучення державного кредиту. 4. Налагодження ділових стосунків з іноземними підприємствами	4. Відсутність можливості погашення заборгованостей за всіма зобов'заннями. 5. Низька рентабельність продажу робіт і послуг. 6. Висока собівартість послуг підприємств

Закінчення табл. 3

1	2	3
Сильні сторони 1. Упізнаваність організації, позитивний імідж. 2. Кваліфікований персонал. 3. Значний досвід функціонування на ринку. 4. Унікальність технологій виробництва. 5. Значний спектр виготовлюваних товарів. 6. Значні обсяги виробництва. 7. Продукція переважно є конкурентоспроможною порівняно із продукцією розвинених країн	1. Проведення перепідготовки та підвищення рівня освіти без відриву від виробництва. 2. Почасова оплата праці. 3. Доступ до баз законодавства та можливість своєчасного моніторингу змін у ньому	1. Можливості для кар'єрного зростання. 2. Уведення додаткових пільг за вислугу років. 3. Покращення умов праці. 4. Залучення нового обладнання задля автоматизації виробництва. 5. Упровадження новітніх технологій
Слабкі сторони 1. Недостача оборотних коштів. 2. Відсутність достатньої автоматизації праці. 3. Потреба в знаннях у суміжних професіях. 4. Застарілість технологічного обладнання	1. Залучення нових інвесторів. 2. Пошук додаткових постачальників для підприємства. 3. Перегляд внутрішнього обліку, уведення додаткових контрольних точок для перегляду звітів про проведення діяльності й обсяги продукції	1. Детальніше розглядати показники від діяльності підприємства у вигляді звітів. 2. Дотримуватися підвищення рівня показників виробленої продукції. 3. Тримати додаткові резерви на випадок підвищення податкових тарифів у державі

Бачимо, що ДНВП «Об'єднання Комунар», як і більшість машинобудівних підприємств, перебувають у скрутному становищі. Основними загрозами є застарілість технологічного обладнання, низький контроль фінансової звітності діяльності, низька рентабельність продажу робіт і послуг.

Таким чином, спираючись на проведений аналіз машинобудівної промисловості, можна стверджувати, що за допомогою сильних сторін і можливостей галузь може зменшити негативний вплив загроз, зміцнити слабкі позиції, вивести тим самим машинобудування на більш конкурентоспроможний рівень. Успіх діяльності сучасного вітчизняного підприємства машинобудівної промисловості залежить від завчасної підготовки антикризового управління до майбутніх загроз, що дає змогу значно мінімізувати негативний вплив кризових явищ.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Полтініна О. П.

Література: 1. Терещенко О. О. Антикризове фінансове управління на підприємстві : монографія. Київ : КНЕУ, 2004. 512 с. **2.** Герасимчук В. Г. Стратегічне управління підприємством. Київ : КНЕУ, 2000. 360 с. **3.** Статистична інформація // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua. **4.** Пивоваров М. Г., Шаповалов А. М. SWOT-анализ производственно-хозяйственной деятельности малых предприятий. *Вісник економічної науки України.* 2010. № 2. С. 109–114.

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА ТА ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА НЕЇ

УДК 658.14

Літвінова А. А.

Магістрант 1 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто економічну сутність поняття управління фінансовою стійкістю підприємства. Проаналізовано внутрішні та зовнішні фактори впливу на ефективність управління фінансовою стійкістю підприємства. Подано узагальнене визначення поняття управління фінансовою стійкістю підприємства із урахуванням впливу факторів внутрішнього та зовнішнього середовища.*

Ключові слова: *підприємство, організація, виробництво, фінанси, капітал, фінансова стійкість, власні кошти, позикові кошти, менеджмент, зовнішні фактори, внутрішні фактори, управління фінансовою стійкістю підприємства.*

Аннотация. *Рассмотрена экономическая сущность понятия управления финансовой устойчивостью предприятия. Проанализированы внутренние и внешние факторы влияния на эффективность управления финансовой устойчивостью предприятия. Приведено обобщенное определение понятия управления финансовой устойчивостью предприятия с учетом влияния факторов внутренней и внешней среды.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, производство, финансы, капитал, финансовая устойчивость, собственные средства, заемные средства, менеджмент, внешние факторы, внутренние факторы, управление финансовой устойчивостью предприятия.*

Annotation. *The economic essence of the concept of financial stability management of an enterprise is considered. Internal and external factors of influence on the efficiency of financial stability management of the enterprise are analyzed. A generalized definition of the concept of financial stability management of an enterprise is given taking into account the influence of factors of the internal and external environment.*

Keywords: *enterprise, organization, production, finance, capital, financial stability, own funds, borrowed funds, management, external factors, internal factors, financial stability management of the enterprise.*

Управління фінансовою стійкістю підприємств базується на принципах і методах, із застосуванням яких розробляють і реалізують управлінські рішення, що є пов'язаними з покращенням стану фінансових ресурсів підприємства.

Дослідженням питань управління фінансовою стійкістю підприємства займалися Бланк І. О., Коробов М. Я., Костирко Р. О., Лахтіонова Л. А., Лиференко Г. М., Мамонтова Н. А., Савицька Г. В., Філімоненков О. С. та ін.

Метою написання статті є визначення економічної сутності поняття управління фінансовою стійкістю підприємства й аналіз факторів впливу на ефективність управління його фінансовою стійкістю.

За умов нестабільного економічного середовища важливим є вирішення питання щодо ефективного управління фінансовою стійкістю підприємства. Узагальнення підходів авторів до визначення сутності поняття «фінансова стійкість підприємства» дає підстави стверджувати, що фактично їх визначення є подібними.

Науковці Лахтіонова Л. А., Лиференко Г. М. по-різному визначають фінансову стійкість підприємства. Але за детальнішого розгляду бачимо чимало спільного між їх підходами до цього питання: так, автори розглядають склад фінансових ресурсів, сформованих за рахунок власних коштів та отриманих кредитів [1; 2].

Бланк І. О. акцентує увагу на характеристиці стабільності фінансового стану підприємства [3]. Коробов М. Я. вважає, що фінансові ресурси в цілому залежать від досягнень підприємства [4], а Савицька Г. В. вважає, що фінансова стійкість підприємства в цілому залежить від здатності суб'єкта господарювання функціонувати та розвиватися [5].

Костирко Р. О. у своїх публікаціях визначає фінансову стійкість як стабільне перевищення доходів над витратами [6]. Родіонова В. М. визначає фінансову стійкість як наявність власних оборотних коштів і співвідношення між власними і позиковими коштами [7]. Філімоненков О. С. стверджує, що фінансова стійкість напряму залежить від розміру майна підприємства, якого має вистачати для покриття його зобов'язань [8]. Мамонтова Н. А., Старо-

© Літвінова А. А., 2017

стенко Г. Г., Мірко Н. В. вважають одним із найважливіших показників визначення фінансового стану стабільну фінансову діяльність підприємства за якісного використання всіх фінансових ресурсів [9].

Якщо об'єднати визначення науковців, можна зробити висновок, що фінансово стійким є підприємство із високою часткою власного капіталу в загальній сумі фінансових ресурсів, високою платоспроможністю та кредитоспроможністю за мінімального рівня підприємницького ризику, яке є інвестиційно привабливим і спроможним вільно маневрувати грошовими коштами.

Щоб досягти високого рівня фінансової стійкості, нею необхідно управляти. Найгрунтовнішим є визначення сутності поняття фінансової стійкості Савицької Г. В., тому це поняття використовуватиме для виведення поняття «управління фінансовою стійкістю підприємства».

Схематичне узагальнення поняття «управління фінансовою стійкістю підприємства» подано на рис. 1 [5–8].

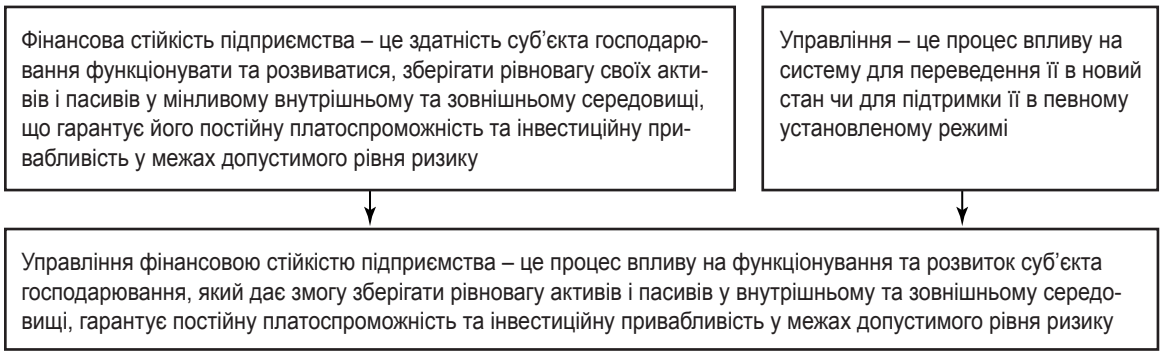

Рис. 1. **Узагальнене визначення сутності поняття управління фінансовою стійкістю підприємства**

Для управління окремими факторами й зменшення їх впливу на фінансову стійкість підприємства більшість науковців поділяють їх на кілька видів (рис. 2) [3–9].

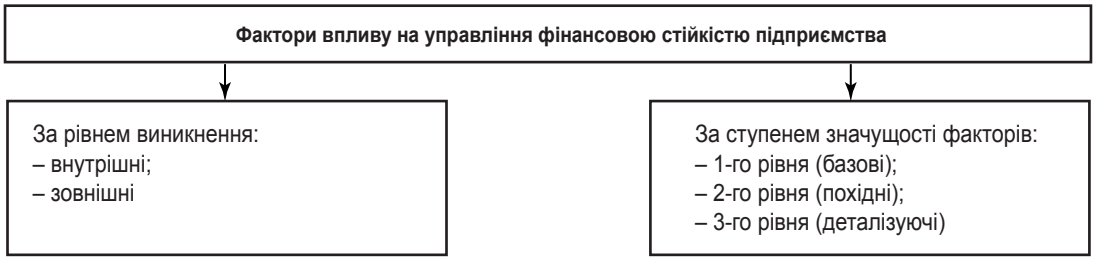

Рис. 2. **Фактори впливу на управління фінансовою стійкістю підприємства**

За ступенем значущості впливу на управління фінансовою стійкістю підприємства розрізняють фактори:

1-го рівня – базові, або основні, виникають через дію факторів нижчого рівня (2-го та 3-го), також через взаємодію з системою є генератором дрібних факторів;

2-го рівня – похідні, виникають здебільшого через дію базових факторів; зовнішні фактори 2-го рівня виникають на рівні національної економіки;

3-го рівня, деталізуючі, за їх допомогою з'ясовують і деталізують механізм впливу на фінансовий стан підприємства похідних факторів.

Фактори впливу на фінансову стійкість підприємства поділяють на зовнішні та внутрішні. Зовнішніми факторами впливу є законодавчі умови господарювання, недосконала податкова політика, соціальна та політична ситуація в суспільстві, різка зміна курсу національної валюти, інфляція, конкуренція на ринку, рівень безробіття, попит на ринку, кліматичні умови. Ці фактори активно впливають на управління фінансовою стійкістю підприємства, але підприємство ніяк не може вплинути на них і за потреби щось змінити. Але незалежно від цього, підприємство продовжуватиме свою діяльність і намагатиметься підвищувати фінансову стійкість.

Внутрішніми факторами впливу є неефективна стратегія управління фінансовою стійкістю підприємства, розмір статутного капіталу, галузева належність суб'єкта господарювання, стан фінансових ресурсів, неефективна маркетингова політика підприємства, низька ліквідність активів, структура витрат. Внутрішні фактори впливу напряму залежать від діяльності підприємства.

Досконале управління капіталом, власним чи запозиченим, є дуже важливим, оскільки від якості цієї діяльності залежить стабільна робота підприємства в цілому та його фінансова стійкість. Чим краще працює підприємство, тим вищими є його прибутковість і рентабельність, тим вищою є його фінансова стійкість. Підприємство саме може вирішувати потребу у запозиченні додаткових активів. Фінансові ресурси є дуже важливою складовою в управлінні фінансовою стійкістю підприємства, від них залежить як виробництво в цілому, так і реалізація різних інвестиційних проектів, спрямованих на досягнення високого рівня управління діяльністю підприємства. Так, прибуток є однією зі складових фінансової стійкості, і чим він вищий, тим ефективніше працює підприємство, тим стабільніший його фінансовий стан. Однак, неефективна маркетингова політика підприємства може завдати його фінансовій стійкості значної шкоди. Отже, чим краще налагоджена маркетингова служба на підприємстві, ти вищим є шанс отримати високі прибутки та покращити рівень фінансової стійкості підприємства.

Здатність підприємства враховувати ризики і мінімізувати їх є найважливішим фактором забезпечення його фінансової стійкості й ефективного функціонування. Аналіз ризиків і способи їх зниження мають важливе практичне значення, оскільки дають змогу керівництву підвищувати ділову та інноваційну активність, а також допомагають обґрунтовувати прийняті рішення фінансового та виробничого характеру.

Існують ще так звані попереджувальні методи нейтралізації ризиків, що впливають на фінансову стійкість підприємств. Як правило, вони більш трудомісткі, вимагають великої попередньої аналітичної роботи, від повноти і ретельності якої залежить ефективність їх застосування. До таких методів належать стратегічне планування діяльності підприємства, забезпечення компенсації можливих фінансових втрат за рахунок системи штрафних санкцій, скорочення переліку форс-мажорних обставин у контрактах з партнерами, удосконалення управління оборотними коштами підприємства, збір та аналіз додаткової інформації про фінансовий ринок, прогнозування тенденцій зміни зовнішнього середовища і кон'юнктури ринку.

Таким чином, наявність чималої кількості підходів до визначення сутності поняття фінансової стійкості підприємства є зумовленою його багатоаспектністю. Задля досягнення необхідного рівня фінансової стійкості потрібно здійснювати ефективне управління нею. Зовнішніми факторами впливу на управління фінансовою стійкістю підприємства практично неможливо управляти, але деякі з них можна передбачити, а внутрішніми факторами впливу слід обов'язково управляти та зменшувати їх вплив. Аналізовані методи дозволяють заздалегідь прорахувати витрати і мінімізувати ймовірні ризики, що сприяє забезпеченню та збереженню стабільного фінансового стану підприємства.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Алексєєнко І. І.

Література: 1. Лахтіонова Л. А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання : монографія. Київ : КНЕУ, 2001. 388 с. **2.** Лиференко Г. Н. Финансовый анализ предприятия : учебное пособие. М. : Экзамен, 2005. 160 с. **3.** Бланк И. А. Управление финансовой безопасностью предприятия. Киев : Эльга ; Ника-Центр, 2004. 784 с. **4.** Коробов М. Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств : навч. посіб. Київ : Знання, 2002. 294 с. **5.** Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства : навч. посіб. Київ : Знання, 2005. 662 с. **6.** Костирко Р. О. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Харків : Фактор, 2007. 784 с. **7.** Родионова В. М., Федотова М. А. Финансовая устойчивость предприятия в условиях инфляции. М. : Перспектива, 2005. 328 с. **8.** Філімоненков О. С. Фінанси підприємства : навч . посіб. Київ : Ельга ; Ніка-Центр, 2003. 360 с. **9.** Старостенко Г. Г., Мірко Н. В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Київ : Центр навч. літ., 2006. 224 с.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ БАНКУ

УДК 336.71:33.054.22(477)

Лубяна К. О.

Магістрант 2 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано визначення сутності поняття «прибуток». Деталізовано методологічні підходи до управління прибутком банківської установи. Узагальнено теоретичні та методичні засади, розроблено практичні рекомендації щодо управління прибутком банківської установи.*

Ключові слова: *банк, банківська установа, банківська система, конкурентоспроможність, фінанси, прибуток, управління прибутком.*

Аннотация. *Проанализированы определения сущности понятия «прибыль». Детализированы методологические подходы к управлению прибылью банковского учреждения. Обобщены теоретические и методические основы, разработаны практические рекомендации по управлению прибылью банковского учреждения.*

Ключевые слова: *банк, банковское учреждение, банковская система, конкурентоспособность, финансы, прибыль, управление прибылью.*

Annotation. *The definitions of the essence of the concept «profit» are analyzed. Methodological approaches to managing the profit of a banking institution are detailed. The theoretical and methodological bases are generalized, practical recommendations for profit management of the banking institution are developed.*

Keywords: *bank, banking institution, banking system, competitiveness, finance, profit, profit management.*

Поглибленням ринкових відносин в Україні зумовлено потребу в оновленні фінансової політики держави щодо посилення її впливу на всі вектори соціально-економічного розвитку задля підвищення ефективності діяльності суб'єктів господарювання. Важливу роль у цих процесах відіграє вітчизняна банківська система, що належить до найбільш розвинених елементів господарського комплексу. Її подальший розвиток як головного елемента фінансового сектора націлений на прискорення трансформації суспільства і розвиток ринкових механізмів, що підтверджує безперервність процесу реформування банківської системи.

Мета діяльності банку, як і будь-якого іншого суб'єкта господарювання, спрямована на отримання прибутку. Обсяг прибутку, синтезуючи всі сторони й аспекти діяльності економічних суб'єктів, забезпечує їх стабільне функціонування. Для управління прибутковістю банківської діяльності необхідно відпрацьовувати дієві інструменти організації обліково-аналітичного менеджменту для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, обрання стратегії розвитку банківських установ, адекватної конкретному періоду, що сприятиме посиленню їх стійкості та конкурентоспроможності як на внутрішньому, так і на зовнішньому фінансових ринках.

Метою написання статті є узагальнення теоретичних і методичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо управління прибутком банку.

Теоретичні, методичні, економіко-організаційні питання фінансового управління сучасними банківськими установами стали провідними темами досліджень відомих зарубіжних економістів, серед яких Бакстер Н., Бреддік У., Роуз П. та ін. Однак, пропоновані ними методики не можуть бути безпосередньо перенесені до практики діяльності вітчизняних банків. Проблеми фінансового управління банками відображено і в українській науковій літературі, зокрема у дослідженнях Васюренка О. В., Заруби О. Д., Кириченка О. А., Грушка В. І., Козьменка С. М. та ін. Високо оцінюючи вклад вітчизняних і зарубіжних авторів, слід наголосити на об'єктивній необхідності подальшого поглибленого дослідження.

Вагомий внесок здійснено науковцями у вивчення питань, пов'язаних із механізмом управління прибутком підприємств виробничої сфери. Цьому напрямку наукових досліджень значну увагу приділяли у своїх працях як зарубіжні автори, так і вітчизняні. Окремі теоретичні положення та висновки цих досліджень можуть бути застосовувані у банках.

Прибуток є головною метою діяльності банків. Саме він забезпечує формування фондів і резервів на випадок непередбачуваних збитків, можливих у банківській справі; стимулює діяльність управлінського персоналу щодо вдосконалення роботи банку, зниження витрат і підвищення конкурентоспроможності.

© Лубяна К. О., 2017

Оскільки прибуток є однією з найбільш неоднозначних економічних категорій, складність його визначення обумовлено різноманітністю інтересів, які він відображає. Аналіз підходів науковців до визначення сутності поняття прибутку дає підстави говорити, що в науковій літературі не існує єдиної точки зору щодо визначення цієї економічної категорії. Підходи до визначення сутності поняття прибутку подано в табл. 1 [1–5; 10–17; 20].

Таблиця 1

Підходи науковців до визначення сутності поняття прибутку

№ п\п	Автор	Визначення
1	Бакстер Н. [2], Бреддік У. [4]	Прибуток є різницею між загальною сумою доходів і витратами на виробництво та реалізацію продукції
2	Роуз П. [1]	Прибуток є грошовим вираженням основної частини грошових збережень, створених підприємством будь-якої форми власності
3	Поддєрьогін А. [20]	Прибуток – це похідна форма додаткової вартості, яка з кількісної точки зору є різницею між ціною продажу і витратами на її виробництво
4	Бланк І. [3]	Прибуток є одним з узагальнюючих показників діяльності окремого підприємця, підприємства, галузі та економіки в цілому
5	Василик О. [5]	Прибуток є результатом капіталу як обов'язкового фактора будь-якого виробництва; трудовим доходом від підприємницької діяльності в усіх його видах, а також результатом існування монополії
6	Поддєрьогін А. [20], Опарін В. [12]	Прибуток (eariangs, profit, прибыль) – це виражений у грошовій формі чистий дохід підприємства на викладений капітал, який характеризує його винагороду за ризик здійснення підприємницької діяльності та є різницею між сукупним доходом і сукупними затратами у процесі цієї діяльності
7	Примостка Л. [13], Сало І. [16]	Прибуток – це сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати, перевищення сукупних доходів над сукупними витратами
8	Савчук В. [15]	Прибуток – це різниця між продажною ціною товару або послуги і витратами виробництва, виражає вартість додаткового та частково необхідного продукту
9	Слав'юк Р. [17], Васюренко О. [17]	Прибуток – це перевищення доходів від продажу товарів і послуг над витратами на виробництво і продаж цих товарів; один із найважливіших показників фінансових результатів господарської діяльності підприємства
10	Грушко В., Любунь О. [11]	Прибуток – це зменшення суми скоригованого валового доходу звітного періоду на суму валових витрат платника податку та суму амортизаційних відрахувань
11	Заруба О. [8], Кириченко О. [9], Козьменко С. [10]	Прибуток – це різниця між виручкою від реалізації продукції у цінах продажу без акцизного збору, податку на додану вартість, ввізного мита, митного збору та інших обов'язкових зборів і платежів, передбачених чинним законодавством, та витратами, залучених до собівартості реалізації продукції. Прибуток торговельний – це виражена в грошовій формі різниця між валовими прибутками і валовими витратами
12	Примостка Л. [13], Сало І. [16]	Нерозподілений прибуток складається із тієї частини прибутку компанії, який зберігається, а не витрачається на виплати у вигляді дивідендів

Аналіз визначень сутності поняття прибутку різними науковцями засвідчує, що існуючі підходи є взаємодоповнюючими. Основний акцент у визначенні прибутку підприємства автори роблять на тому, що він є основним показником ефективності функціонування підприємства за минулий період, ефективності вкладеного капіталу та інших господарських операцій, різницею між сукупними доходами та сукупними витратами підприємця.

На підставі опрацювання й узагальнення термінів визначатимемо прибуток як дохід на вкладений капітал, який є винагородою підприємця за ризик, мотивом його діяльності, що розраховують як різницю між сукупним доходом і сукупними витратами. Ефективне управління прибутком передбачає побудову в банку відповідних організаційно-методичних систем його забезпечення, знання основних механізмів формування прибутку, використання сучасних методів його аналізу і планування (табл. 2) [5; 7; 14; 15; 19; 21].

Бачимо, що сутність поняття управління прибутком банку досліджували чимало науковців. На підставі опрацювання й узагальнення термінів визначатимемо поняття управління прибутку банку як процес розробки і прийняття управлінських рішень, що є пов'язаними з процесами обґрунтування різних напрямків вкладення та використання ресурсів банку.

Таким чином, на формування прибутку як фінансового показника роботи банку, що відображається в обліку й у офіційній фінансовій звітності, впливає встановлений порядок визначення результатів діяльності банку, обчислення собівартості банківських продуктів, загальнобанківських витрат, визначення прибутків (збитків) від фінансових операцій та іншої діяльності. Будучи кінцевим фінансовим результатом, розмір отриманого банком прибутку відображає результати всіх факторів, що впливають на діяльність банку. Обсяг прибутку в цілому за банківською

системою забезпечує її надійність, гарантує безпеку вкладів і наявність джерел кредитування, від яких залежать і споживачі банківських послуг.

Таблиця 2

Організаційно-методичні системи забезпечення управління прибутком

№ з/п	Автор	Визначення
1	Заров К. Г. [7]	Управління прибутком банку – це система підходів, методів та інструментів розробки і реалізації управлінських рішень, що є пов'язаними із процесами обґрунтування різних напрямків вкладення та використання ресурсів банку для досягнення головної мети управління банком у межах ефективної повномасштабної банківської діяльності протягом тривалого інтервалу часу
2	Ткаченко Є. Ю. [19]	Управління прибутком у банку із розгалуженою мережею філій – це комплекс взаємопов'язаних управлінських рішень щодо процесу його формування, розподілу та використання
3	Радковська Н. П. [14]	Управління прибутком комерційного банку – це складний багатофункціональний механізм, що складається з окремих ланок, тісно пов'язаних між собою: визначення підрозділів банку, що беруть участь у процесі управління прибутком, а також планування доходів, витрат і прибутку банку
4	Худа В. В. [21]	Управління прибутком – це цілеспрямований систематичний процес підготовки, оцінювання, відбору та реалізації альтернативних управлінських рішень з усіх питань його формування, розподілу та використання на конкретному підприємстві
5	Савчук В. П. [15]	Управління прибутком передбачає вплив на фактори фінансово-господарської діяльності задля підвищення доходів і зниження витрат
6	Василик О. Д. [5]	Головною метою управління прибутком банку є забезпечення максимізації добробуту засновників, учасників банку в поточному та перспективному періодах

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Полтініна О. П.

Література: 1. Rose P. Commercial Bank Management. New York : Mc Graw-Hill, 2002. 804 p. **2.** Бакстер Н. Банковское дело. Стратегическое руководство / пер.с англ. под ред. В. Платонова, М. Хиггинса. М. : Консалтбанкир, 2001. 432 с. **3.** Бланк И. А. Управление прибылью. М. : Ника-Центр, 2007. 768 с. **4.** Бреддик У. Менеджмент для банкиров / пер с англ. М. : Инфра-М, 1997. 334 с. **5.** Василик О. Д. Теорія фінансів : підручник. Київ : Ніос, 2003. 416 с. **6.** Васюренко О. В. Банківський менеджмент : навч. посіб. Київ : Академія, 2001. 320 с. **7.** Заров К. Г. Обобщенный анализ возможностей повышения прибыли коммерческого предприятия. *Финансовый менеджмент.* 2008. № 1. С. 3–8. **8.** Заруба О. Д. Фінансовий менеджмент у банках : навч. посіб. Київ : Знання, 1997. 172 с. **9.** Кириченко О., Гіленко І., Ятченко А. Банківський менеджмент : навч. посіб. Київ : Основи, 1999. 672 с. **10.** Козьменко С. М., Шпиг Ф. І., Волошко І. В. Стратегічний менеджмент банку : навч. посіб. Суми : Університетська книга, 2003. 734 с. **11.** Любунь О. С., Грушко В. І. Фінансовий менеджмент у банку : навч. посіб. Київ : Слово, 2004. 296 с. **12.** Опарін В. М. Фінанси : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2002. 240 с. **13.** Примостка Л. Фінансовий менеджмент банку : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 1999. 456 с. **14.** Радковская Н. П. Методологические подходи к управлению прибылью коммерческого банка. *Банковский менеджмент*. 2006. № 1. С. 20–25. **15.** Савчук В. П. Управление прибылью и бюджетирование. М. : Бином, 2007. 432 с. **16.** Сало І. В., Криклій О. А. Фінансовий менеджмент банку : навч. посіб. Суми : Університетська книга, 2007. 314 с. **17.** Слав'юк Р. А. Фінанси підприємств : навч. посіб. Київ : Центр навч. літ., 2002. 460 с. **18.** Стоянова Е. С. Финансовый менеджмент. М. : Перспектива, 2003. 656 с. **19.** Ткаченко Є. Ю. Система управління прибутком підприємства. *Вісник Сумського національного аграрного університету.* 2006. № 3. С. 214–220. **20.** Поддєрьогін А. М. Фінанси підприємств : підручник. Київ : КНЕУ, 2000. 460 с. **21.** Худа В. В. Управління прибутком торговельних підприємств : автореф. дис. … канд. екон. наук : 08.00.04. Київ, 2007. 22 с.

ПІДХІД ДО ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 658.15

Люта Т. С.

Магістрант 2 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано особливості оцінювання фінансових ризиків діяльності підприємства. Запропоновано підхід до оцінювання фінансово-кредитного та фінансово-інвестиційного ризиків, управління якими є підґрунтям фінансової безпеки підприємства.*

Ключові слова: *підприємство, виробництво, конкурентоспроможність, фінанси, капітал, прибуток, фінансова стабільність, фінансова безпека, фінансовий важіль, фінансово-кредитний ризик, фінансово-інвестиційний ризик.*

Аннотация. *Проанализированы особенности оценки финансовых рисков деятельности предприятия. Предложен подход к оценке финансово-кредитного и финансово-инвестиционного рисков, управление которыми является основой финансовой безопасности предприятия.*

Ключевые слова: *предприятие, производство, конкурентоспособность, финансы, капитал, прибыль, финансовая стабильность, финансовая безопасность, финансовый рычаг, финансово-кредитный риск, финансово-инвестиционный риск.*

Annotation. *Peculiarities of assessing the financial risks of the enterprise's activities have been privatized. An approach to the assessment of financial and credit and financial and investment risks is proposed, the management of which is the basis for the financial security of the enterprise.*

Keywords: *enterprise, production, competitiveness, finance, capital, profit, financial stability, financial security, financial leverage, financial and credit risk, financial and investment risk.*

Невизначеність і мінливість внутрішнього та зовнішнього середовищ, обмеженість ресурсів і капіталу, збільшення обсягів витрат у процесі господарської діяльності вимагають теоретичного розгляду питань ризику та менеджменту ризику підприємства. Багатогранність форм прояву ризику, неможливість абсолютного його уникнення, відсутність універсальних засобів мінімізації ризику та втрат – саме цим зумовлено актуальність і практичний інтерес до вивчення проблеми організації управління ризиків на підприємстві.

Дослідженням питань фінансової безпеки суб'єктів господарювання займалися Бланк І. О., Барановський О. І., Єрмошенко М. М., Мойсеєнко І. П., Коротков Є. М. та ін. Однак, незважаючи на значну кількість напрацювань, актуальними залишаються питання вдосконалення методів управління фінансовою безпекою підприємств за умов невизначеності та плинності економічних процесів.

Метою написання статті є обґрунтування підходів до оцінювання фінансових ризиків як складової управління фінансовою безпекою підприємства.

Управління підприємством є складним процесом, пов'язаним із розробкою і прийняттям рішень, результат реалізації яких визначає загальну ефективність діяльності суб'єкта господарювання на ринку. Цим зумовлено необхідність урахування умов зовнішнього середовища, що являють сукупність факторів впливу на діяльність підприємства, і, як наслідок, на рівень його фінансової безпеки. Для суб'єкта ринку вони можуть бути як сприятливими, так і несприятливими. Негативний вплив несприятливих факторів може призводити до дестабілізації стану підприємства, зниження рівня його фінансової безпеки та виникнення кризи. Зауважимо, що заздалегідь урахувати в процесі прийняття рішень імовірні прояви всіх без винятку несприятливих факторів практично неможливо, але їх постійний моніторинг і набуття досвіду управління ними для забезпечення достатнього рівня фінансової безпеки є необхідними умовами ефективного функціонування підприємства.

Дослідження дає підстави стверджувати, що на практиці аналіз фінансових ризиків передбачає два етапи – якісний і кількісний. Завданням якісного аналізу ризиків є виявлення джерел і причин ризиків, етапів і робіт, за виконання яких виникає ризик, тобто визначення потенційних зон ризиків; виявлення ризиків, які супроводжують діяльність підприємства; прогнозування практичних вигід і можливих негативних наслідків прояву виявлених ризиків [2].

Для оцінювання фінансового ризику діяльності підприємства науковці виокремлюють фінансово-кредитні та фінансово-інвестиційні ризики, оскільки їх вплив на фінансову безпеку є найістотнішим. Критерієм оцінювання

© Люта Т. С., 2017

фінансово-кредитного ризику обрано показники ефекту фінансового важеля та сили впливу фінансового важеля [3–5]. Показник сили впливу фінансового важеля (*СВФВ*) розраховують за формулою:

$$СВФВ = 1 + \frac{ФВК}{Пр_о + Пр_ф + Пр_і}, \quad (1)$$

де *ФВК* – сума фінансових витрат на обслуговування кредиту за поточний період (виплачені відсотки тощо), у грн;

$Пр_о$, $Пр_ф$, $Пр_і$ – прибуток (збиток) від операційної, фінансової діяльності підприємства та інвестиційної діяльності або збиток до оподаткування відповідно, у грн [5].

Чим істотнішою є сила впливу фінансового важеля, тим вищим є фінансовий ризик підприємства: зростає ризик неповернення кредиту з відсотками для банкіра, а також ризик падіння дивідендів і курсу акцій для інвестора.

Виходячи із величини показника сили впливу фінансового важеля, можна визначити рівні фінансово-кредитного ризику: за *СВФВ* [1; 1,25) ризик є мінімальним, за *СВФВ* [1,25; 1,5) ризик є низьким, за *СВФВ* = 1,5 ризик є середнім, за *СВФВ* (1,5; 2) ризик є високим, за *СВФВ* [2; 3) ризик є критичним, за *СВФВ* ≥ 3 ризик є катастрофічним.

Якщо показник сили впливу фінансового важеля менше одиниці, це свідчить про збитковість діяльності підприємства і катастрофічний рівень ризику. Оцінити фінансово-інвестиційний ризик (ризик фінансових інвестицій) можна із урахуванням індексу доходності:

$$ІД = \frac{Дф}{Вф}, \quad (2)$$

де *Дф*, *Вф* – фінансові доходи (від участі в капіталі, дивіденди, інші фінансові доходи) і фінансові витрати (втрати від участі в капіталі тощо) відповідно, у грн [5].

За ефективної діяльності фінансових менеджерів індекс доходності має перевищувати одиницю. Чим вищим є значення індексу, тим нижчим є ризик фінансово-інвестиційної діяльності на підприємстві [3; 5].

На підставі розрахованого показника індексу доходності можна визначити характеристики фінансово-інвестиційного ризику. За *ІД* = 1 ризик є мінімальним, за *ІД* (0,8; 1] ризик є низьким, за *ІД* (0,64; 0,8] ризик є середнім, за *ІД* (0,37; 0,64] ризик є високим, за *ІД* (0,2; 0,37] ризик є критичним, за *ІД* (0; 0,2] ризик є катастрофічним [3; 5].

Динаміку зміни показників оцінки фінансово-кредитного та фінансово-інвестиційного ризиків ДНВП «Об'єднання «Комунар» у 2014–2016 рр. подано на рис. 1 [5].

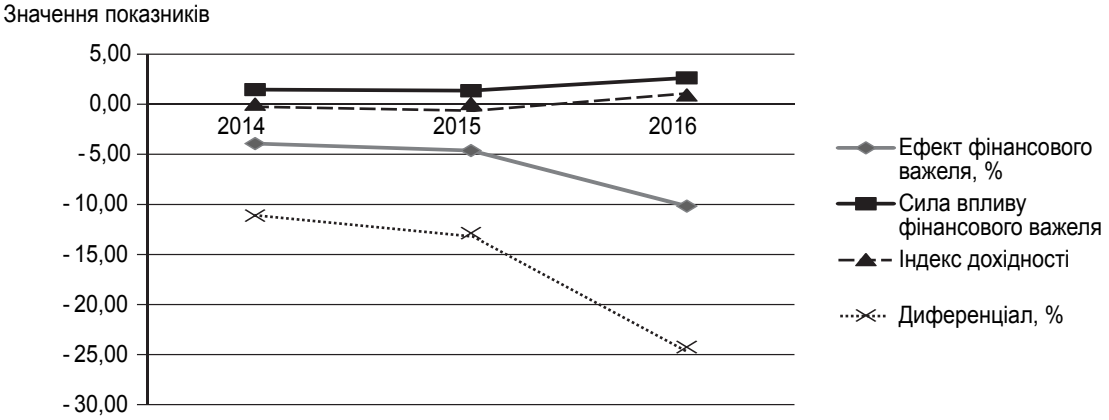

Рис. 1. **Динаміка зміни показників оцінки фінансово-кредитного та фінансово-інвестиційного ризиків ДНВП «Об'єднання «Комунар», 2014–2016 рр.**

За критерієм оцінки сили впливу фінансового важеля визначено негативну тенденцію зростання рівня фінансово-кредитного ризику. У 2014–2015 рр. його рівень був низьким, а 2016 р. за якісною його оцінкою набув значення критичного ризику.

Значення індексу доходності впродовж аналізованого періоду зростало з 0,01 до 0,93 відсоткових пункти. При цьому слід зауважити, що показник фінансово-інвестиційного ризику є низьким, оскільки впродовж аналізованого періоду на підприємстві не спостерігалося високої інвестиційної активності.

Ефект фінансового важеля підприємства (приріст чистої рентабельності) у 2014 –2016 рр. мав від'ємні значення, що свідчить про невигідність залучення кредитів і високий ступінь фінансово-кредитного ризику ДНВП «Об'єднання «Комунар».

Визначені рівні фінансово-кредитного та фінансово-інвестиційного ризиків є підставою говорити про неефективну політику управління фінансовими ризиками на підприємстві, що спричиняє погіршення фінансового стану, зниження конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості, а також зниження фінансової безпеки підприємства.

Таким чином, запропонована система оцінки є підґрунтям для побудови ефективної системи управління фінансовою безпекою підприємства, що дає змогу підвищити обґрунтованість управлінських рішень і визначити конкретні заходи для підвищення рівня його фінансової безпеки.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Алексєєнко І. І.

Література: 1. Карпунцов М. В. Ризикостійкість підприємства. *Актуальні проблеми економіки.* 2008. № 3. С. 71–76. **2.** Зоріна О. А. Методи аналізу фінансових ризиків. *Міжнародний збірник наукових праць.* 2010. № 2. С. 221–229. **3.** Лук'янова В. В. Діагностика ризику діяльності підприємства. Хмельницький : ПП Ковальський, 2007. 312 с. **4.** Лук'янова В. В., Головач Т. В. Економічний ризик : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2007. 464 с. **5.** Малик О. В. Управління ризиками як складова механізму забезпечення фінансової безпеки підприємства. *Вісник Одеського національного університету.* 2015. № 4. С. 116–120.

ВИЗНАЧЕННЯ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ КРЕДИТНИХ СПІЛОК

УДК 336.732(477)

Макарова К. А.
Кошляк О. В.

Студенти 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано роль і значення сучасних кредитних спілок. Визначено динаміку основних показників діяльності цих кредитних установ. Конкретизовано спільні та відмінні риси кредитної спілки та банківської установи.*

Ключові слова: *організація, установа, фінанси, кредит, банк, банківська установа, банківська система, фінансовий ринок, ринок кредитних ресурсів, кредитні спілки.*

Аннотация. *Проанализированы роль и значение современных кредитных союзов. Определена динамика основных показателей деятельности этих кредитных учреждений. Конкретизированы общие и отличительные черты кредитного союза и банковского учреждения.*

Ключевые слова: *организация, учреждение, финансы, кредит, банк, банковское учреждение, банковская система, финансовый рынок, рынок кредитных ресурсов, кредитные союзы.*

Annotation. *The role and significance of modern credit unions are analyzed. Dynamics of the main performance indicators of these credit institutions is determined. The general and distinctive features of a credit union and a banking institution are specified.*

© Макарова К. А., Кошляк О. В., 2017

Keywords: *organization, institution, finance, credit, bank, banking institution, banking system, financial market, credit resources market, credit unions.*

Ефективність роботи фінансового ринку безпосередньо залежить від успішної діяльності всіх його учасників. Нині в Україні актуальним є розвиток кредитного сектора, оскільки існує проблема фінансування як підприємств, так і населення. Серед альтернативних джерел кредитування на особливу увагу заслуговують кредитні спілки, які мають свої переваги та недоліки, тому доцільно дослідити їх діяльність для вдосконалення та сприяння їх розвитку.

В Україні кредитні спілки переживають період свого становлення. Більшість суб'єктів господарювання та населення до кінця не розуміють сутності кредитних кооперативів, тому нині актуальним є дослідження правової природи їх діяльності, функцій, які вони виконують у економіці держави, можливостей упровадження світового досвіду в цій сфері, а також оцінювання їх конкурентних переваг порівняно із банківськими установами.

Дослідженням питань діяльності кредитних спілок займаються Андрійченко Ж., Зіновчук В., Остапенко В., Прудніков А., Стадник А. та ін.

Метою написання статті є аналіз функціонування та характеристика діяльності кредитних спілок на вітчизняному ринку кредитних послуг.

Згідно із Законом України «Про кредитні спілки», кредитна спілка – це неприбуткова організація, заснована фізичними особами, професійними спілками, їх об'єднаннями на кооперативних засадах із метою задоволення потреб її членів у взаємному кредитуванні та надання фінансових послуг за рахунок об'єднаних грошових внесків членів кредитної спілки. Основні принципи функціонування кредитної спілки відповідно до Закону України «Про кредитні спілки» подано на рис. 1 [1].

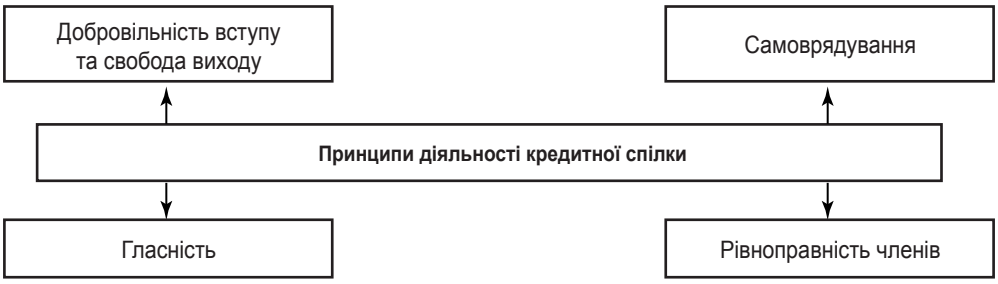

Рис. 1. **Основні принципи діяльності кредитної спілки**

Фінансовий характер діяльності кредитних спілок робить їх подібними до інших учасників фінансового ринку – банківських установ. Мета кредитної спілки – шляхом надання доступних кредитів забезпечити умови для ефективної діяльності господарств, які належать її членам, а також послуг із зберігання особистих заощаджень членів кооперативу. У зв'язку із тим, що діяльність кредитного кооперативу має споживчий характер, кредити надаються тільки членам кооперативу. Кредитний кооператив не може надавати послуги фізичним та юридичним особам, які не беруть участь у кооперативі, що обов'язково фіксується в його статуті. Кредитна спілка є дещо подібною до банківської установи, однак, існують суттєві відмінності і переваги (табл. 1) [7].

Таблиця 1

Порівняльна характеристика кредитних спілок і банківських установ

Ознаки	Кредитна спілка	Банк
Мета	Кредитна спілка створюється задля задоволення потреб її членів у взаємному кредитуванні та надання фінансових послуг за рахунок об'єднаних грошових внесків членів кредитної спілки	Банк створюється задля отримання прибутку
Призначення	Задовольняє специфічні потреби фінансового характеру лише своїх членів шляхом надання фінансової взаємодопомоги	Має необмежений контингент клієнтів і надає широкий спектр послуг
Організація	Створюються громадянами, які мають спільне місце проживання, роботи, інші ознаки на підставі об'єднання їх особистих зберігань, не переслідуючи мети отримання прибутку	Створюється бізнесменами – обмеженою групою осіб, які об'єднали великі капітали задля отримання прибутку
Власність	Члени кредитної спілки є її власниками й одночасно клієнтами	Клієнти банку є лише зовнішніми клієнтами, не є його акціонерами чи власниками
Управління	Кожний член кредитної спілки має один голос незалежно від внесеного паю, може впливати на прийняття рішень	Акціонери банку управляють ним пропорційно частці у статутному капіталі; клієнти банку ніяк не впливають на процес прийняття рішень

Отже, перевагами кредитних спілок є максимальна їх наближеність до безпосередніх отримувачів послуг, а також можливість позичальника за спрощеною схемою отримати кредит, навіть незначних розмірів, вони є чи не єдиним джерелом фінансування малих і середніх підприємств. Кредитні спілки мають змогу уважніше підходити до відбору членів, а отже, і до своїх клієнтів, тому при видачі кредиту не перевіряють так ретельно кредитоспроможність позичальника. Банки більш зацікавлені у великих клієнтах, їм не вигідно мати справу з дрібними позичальниками через значні адміністративні витрати [7].

Нині в Україні діють близько 462 кредитних спілок і майже 117 банківських установ. Порівняльну динаміку зміни кількості кредитних спілок і банків подано на рис. 2 [2].

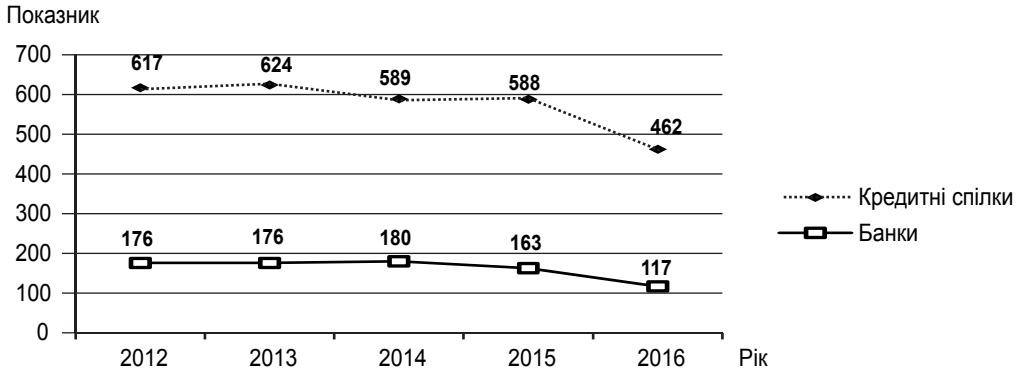

Рис. 2. **Динаміка зміни кількості кредитних спілок і банківських установ**

З рис. 2 бачимо, що кількість кредитних спілок щороку зменшується. Динаміка кількості банків у 2012–2015 рр. має стабільний характер, а у 2016 р. спостерігається значне зменшення їх кількості. У 2012 р. на один банк припадало три кредитні спілки, а у 2016 р. – чотири. Результати діяльності кредитних спілок і динаміку зміни основних показників їх діяльності подано в табл. 2 [3].

Таблиця 2

Динаміка зміни основних показників діяльності кредитних спілок

Показник	Значення за роками					Темп зростання, %, 2016 / 2012
	2012	2013	2014	2015	2016	
Кількість членів КС, тис. осіб	1095,9	980,9	821,6	764,6	642,9	58,7
Кількість членів КС, які мають внески на депозитних рахунках, тис. осіб	44,9	40,3	31,5	26,5	41,1	91,5
Кількість членів КС, які мають чинні кредитні договори, тис. осіб	254,0	233,6	186,6	162,2	148,6	58,5
Загальні активи, млн грн	2656,9	2598,8	2338,7	2064,3	2032,5	76,5
Кредити, надані членам КС (залишок на кінець періоду), млн грн	2531,0	2349,1	1994,4	1792,7	1799,5	71,1
Внески членів КС на депозитні рахунки (залишок на кінець періоду), млн грн	1287,5	1330,1	989,8	855,2	831,8	64,6
Капітал, млн грн	1088,7	1055,6	1048,7	1040,9	1044,4	95,9

Відповідно до табл. 2 кількість членів кредитних спілок протягом 2012–2016 рр. зменшилася на 58,7 %, зменшилася також і кількість членів, які мають чинні кредитні договори – на 58,5 %.

Найбільшу питому вагу на ринку становлять кредити, надані на споживчі потреби: придбання техніки, оплату навчання, лікування та інші соціальні потреби, їх частка перевищує 64 % наданих кредитів. Депозитний портфель кредитних спілок України з початку 2016 р. зріс на 12,19 % і досяг 1330,1 млн грн.

Для вирішення проблем на ринку кредитних ресурсів і його розвитку та покращення соціально-економічної ситуації створено Національну асоціацію кредитних спілок України (НАКСУ), що об'єднує велику кількість кредитних спілок зі всіх областей України. НАКСУ бере участь у створенні необхідної інфраструктури для забезпечення ефективної і стабільної роботи кредитних спілок; розробляє та ініціює створення повноцінної нормативно-правової бази для роботи вітчизняних кредитних спілок; здійснює захист інтересів членів кредитних спілок перед державою; надає консультації членам кредитних спілок щодо правових, фінансових і бухгалтерських аспектів їх

функціонування; сприяє підвищенню кваліфікації кадрів кредитних спілок; проводить уніфікацію діяльності кредитних спілок-учасників НАКСУ за допомогою розробки внутрішніх операційних стандартів; займається безпосереднім поширенням ідей фінансової кооперації серед населення; координує єдиний інформаційний простір кредитних спілок України [8].

Таким чином, розглянуто динаміку основних показників діяльності кредитних спілок, визначено спільні та відмінні риси кредитних спілок і банківських установ, а також фактори впливу на рівень розвитку кредитних спілок як фінансових установ, що сприяють стабілізації соціально-економічної ситуації в країні. Вважаємо, що сучасні вітчизняні кредитні спілки поряд із банківськими установами мають значний потенціал розвитку.

Науковий керівник – канд. екон. наук, викладач Остапенко В. М.

Література: 1. Про кредитні спілки : Закон України від 20.12.2001 № 2908-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2908-14. **2.** Національна асоціація кредитних спілок України // Офіційний веб-сайт Національної асоціації кредитних спілок України. URL: http://www.ukrcu.kiev.ua. **3.** Національна комісія, що здійснює регулювання у сфері ринків фінансових послуг // Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює регулювання у сфері ринків фінансових послуг. URL: https://www.nfp.gov.ua/ua/Pro-nas.html. **4.** Зіновчук В. В. Організаційні основи сільськогосподарського кооперативу. Київ : Логос, 2001. 380 с. **5.** Стадник А. А. Розвиток кооперативного руху в Україні. *Фінанси України*. 2004. № 7. С. 104–110. **6.** Прудніков А. О. Основні принципи функціонування кредитних спілок України в сучасних умовах. *Фінанси, банки, інвестиції.* 2011. № 2. С. 57–63. **7.** Луцишин О. О. Забезпечення фінансової стійкості та надійності кредитних спілок в Україні. *Світ фінансів.* 2014. № 1. С. 174–188. **8.** Остапенко В. Н., Колесниченко В. Ф. Участие кредитных организаций в финансировании национальных проектов. *Бизнес Информ.* 2015. № 1. С. 175–180. **9.** Андрійченко Ж. О. Визначення напрямів інституційних змін для забезпечення ефективного функціонування ризик-орієнтованого підходу у сфері фінансового моніторингу. *Глобальні та національні проблеми економіки.* 2017. № 7. С. 19–27.

АНАЛІЗ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ У СФЕРІ БУДІВНИЦТВА ЖИТЛА

УДК 330.322.214

Макух І. А.

Магістрант 1 курсу навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто особливості інвестування та фінансування будівництва. Деталізовано правові форми залучення приватних коштів. Визначено сучасні проблеми інвестування у будівельну сферу. Запропоновано напрями покращення інвестиційного клімату в цій сфері.*

Ключові слова: *економіка, підприємство, організація, виробництво, конкурентоспроможність, фінанси, фінансова стабільність, фінансування, будівництво, будівельний ринок, будівельна сфера, залучення коштів, інвестиції, інвестиційний клімат.*

Аннотация. *Рассмотрены особенности инвестирования и финансирования строительства. Детализированы правовые формы привлечения частных средств. Определены современные проблемы инвестирования в строительную сферу. Предложены направления улучшения инвестиционного климата в этой сфере.*

© Макух І. А., 2017

Ключевые слова: *экономика, предприятие, организация, производство, конкурентоспособность, финансы, финансовая стабильность, финансирование, строительство, строительный рынок, строительная сфера, привлечение средств, инвестиции, инвестиционный климат.*

Annotation. *Features of investment and construction financing are considered. Legal forms of attracting private funds are detailed. The modern problems of investing in the construction sector are determined. Suggested directions for improving the investment climate in this area.*

Keywords: *economy, enterprise, organization, production, competitiveness, finances, financial stability, financing, construction, construction market, construction, attraction of funds, investments, investment climate.*

Процес здійснення фінансово-господарської діяльності будь-якого підприємства супроводжується безперервним кругообігом грошових коштів, що реалізується у вигляді витрат на ресурси, одержання доходів, їх розподіл і подальшого використання. При цьому важливим є визначення джерел залучення коштів, напрямків і форм фінансування, оскільки розвиток підприємства передбачає розширення виробництва, забезпечення найефективніших шляхів розширення активів підприємства з позицій перспектив його розвитку і збільшення ринкової вартості, а також матеріально-технічної бази. Як показує досвід зарубіжних країн, інвестиції є головним джерелом фінансування інноваційних процесів, без яких неможливо уявити роботу жодної фірми.

Метою написання статті є аналіз фінансових послуг щодо інвестування у будівельну сферу, виявлення причин спаду інвестування в будівельну сферу за сучасних умов і аналіз втілених останнім часом будівельних проектів.

Відсутність системної соціально орієнтованої житлової політики в державі призвела до суттєвого (трохи не вдвічі) скорочення обсягів житлового будівництва та загострення житлової проблем, що набуває дедалі ознак серйозної системної кризи, украй негативно позначається на соціально-економічній ситуації в країні. Тому актуальними в цьому аспекті є теоретичні та прикладні питання житлового забезпечення населення, питання залучення інвестиційних ресурсів і забезпечення ефективності будівництва. Проблема виходу будівельної галузі з кризового стану нині не втрачає своєї актуальності.

Дослідженням питань інвестування коштів у будівництво житла займалися Воронова О. В., Загорняк Н. Б., Мащенко М. В., Плукар І. І., Радченко Л. І., Чернуха І. В. та ін. Особливості правового регулювання господарських відносин у сфері капітального будівництва, інноваційної діяльності та зарубіжного інвестування розкриває у своїх працях Вінник О. М. Вітчизняні науковці значну увагу приділяють аналізу сучасної ситуації та інвестиційної привабливості вітчизняної будівельної галузі [4; 5].

Для інвестора вибір об'єкта фінансування є ключовим питанням під час здійснення операцій із житловою нерухомістю. В Україні аналіз ризику операції кожний суб'єкт відносин на ринку житла виконує самостійно, отже, інвестор має адекватно оцінювати фінансову послугу, що надає фінансова установа [6].

Частиною 3 ст. 4 Закону України «Про інвестиційну діяльність», викладеною у новій редакції із урахуванням положень Закону України від 29.06.2010 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення державного регулювання у сфері будівництва житла» та змін, внесених згідно із Законом України від 02.06.2011 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо облігацій», передбачено, що інвестування та фінансування будівництва об'єктів житлового будівництва із використанням недержавних коштів, залучених від фізичних та юридичних осіб, у тому числі в управління, може здійснюватися виключно через фонди фінансування будівництва, фонди операцій із нерухомістю, інститути спільного інвестування, а також шляхом емісії цільових облігацій підприємств, виконання зобов'язань за якими є здійснюваним шляхом передачі об'єкта (частини об'єкта) житлового будівництва. Інші способи фінансування будівництва таких об'єктів визначаються виключно законами [2].

Згідно із Законом України «Про інвестиційну діяльність» існують чотири правові форми залучення приватних коштів у сферу будівництва житла (рис.1) [7].

Засоби фінансування будівництва житла класифікують за певними ознаками.

1. Чи здійснюється у процесі фінансування емісія цінних паперів: емісія цінних паперів не здійснюється – ФФБ; емісія цінних паперів здійснюється – цільові будівельні облігації, ФОН (сертифікати ФОН), ІСІ (акції або інвестиційні сертифікати, залежно від форми ІСІ).

2. Чи отримує інвестор у власність житло, будівництво якого він фінансує: інвестор отримує житло – ФФБ та цільові будівельні облігації; інвестор не отримує житла – ФОН та ІСІ. При фінансуванні будівництва житла через ФОН та ІСІ інвестор отримує не житло у власність, а доходи від придбаних ним цінних паперів, які обумовлені тим, що емітент таких цінних паперів продає збудовану нерухомість третім особам і розподіляє отримані кошти між всіма інвесторами – власниками цінних паперів, або інвестор перепродає цінні папери третім особам дорожче, ніж він їх придбав.

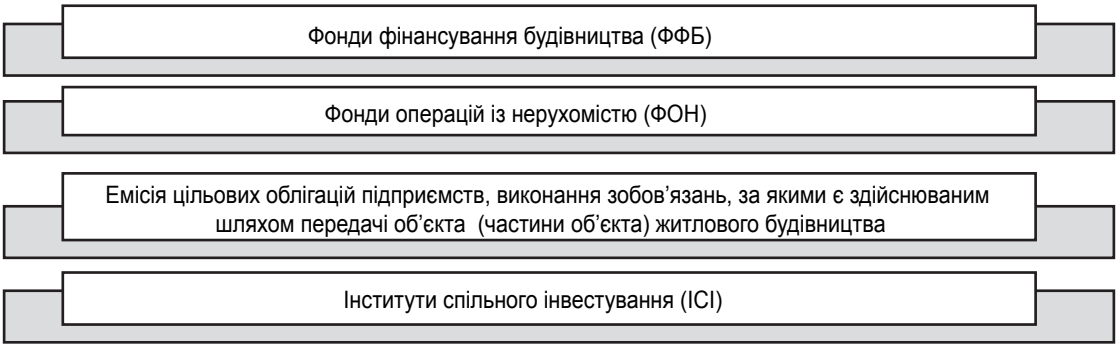

Рис. 1. **Правові форми залучення приватних коштів у будівельну сферу**

Усі ці засоби фінансування будівництва житла об'єднує те, що забудовник опиняється під досить жорстким контролем державного органу (НКЦПФР чи НКРРФП), та у випадку ФОН і ФФБ – фінансової установи, на нього розповсюджуються вимоги щодо розкриття інформації, що є позитивним явищем. Приймаючи рішення, інвестувати в облігації чи брати участь у ФФБ, залучати власні кошти або банківські кредити, інвестор має зважати передусім на можливі ризики, ураховувати позитивні та негативні риси існуючих механізмів фінансування будівництва.

Структуру учасників ринку фінансових послуг подано на рис. 2 [8].

Рис. 2. **Структура учасників ринку фінансових послуг**

Згідно із державним реєстром фінансових установ НКРРФП ФФБ становить 6,71 % від усіх фінансових компаній (рис. 2). Це досить невелика частка, однак, зважаючи на частку будівельної сфери у народному господарстві, кількість ФФБ є пропорційною.

Нині в Україні близько 60 % житла будується за рахунок коштів населення, до 5% – за рахунок бюджетних коштів, близько 1,5 % – за рахунок кредитів банків, решта – кошти підприємств різних форм власності [8].

За рахунок державного та місцевих бюджетів освоєно 6,8 % капітальних інвестицій. Частка коштів іноземних інвесторів становила 1,5 % усіх капіталовкладень, частка коштів населення на будівництво житла – 8,9 %, інші джерела фінансування становлять 3,3 %.

У структурі капітальних інвестицій України у період січня–червня 2017 р. будівництво посідає третю позицію (рис. 3) [8].

Щороку капітальні інвестиції в Україні змінюються; на рис. 4 подано динаміку цих змін у будівельної сфері за 2010–2016 рр. [8].

Аналізуючи отримані дані, бачимо, що з 2014 р. простежується зростання капітальних інвестицій у будівництво: на 2016 р. вони становили 44444 млн грн, що на 980,3 млн грн перевищує показник 2015 р., тобто спостерігалося підвищення ефективності інвестиційної діяльності у цій сфері. Україні необхідно створити реальні стратегічні плани, реалізація яких забезпечила б притік іноземних інвестицій, а отже, і розвиток будівельної галузі. Слід створити позитивний імідж країни, забезпечити гарантії інвесторам, упроваджуючи державні програми, такі як «Державна програма забезпечення молоді житлом на 2013–2017 рр.» та «Державна цільова соціально-економічна програма будівництва (придбання) доступного житла на 2010–2017 роки», метою яких є підвищення рівня забезпечення громадян, які потребують поліпшення житлових умов відповідно до законодавства, житлом шляхом удосконалення існуючого й упровадження нового ефективного фінансово-інвестиційного механізму державної підтримки будівництва (придбання) доступного житла.

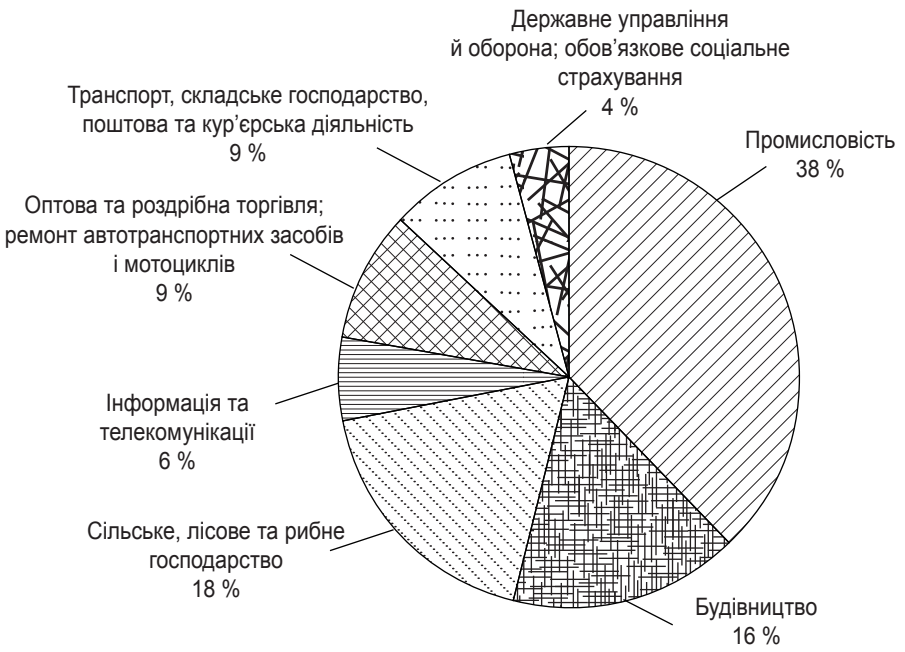
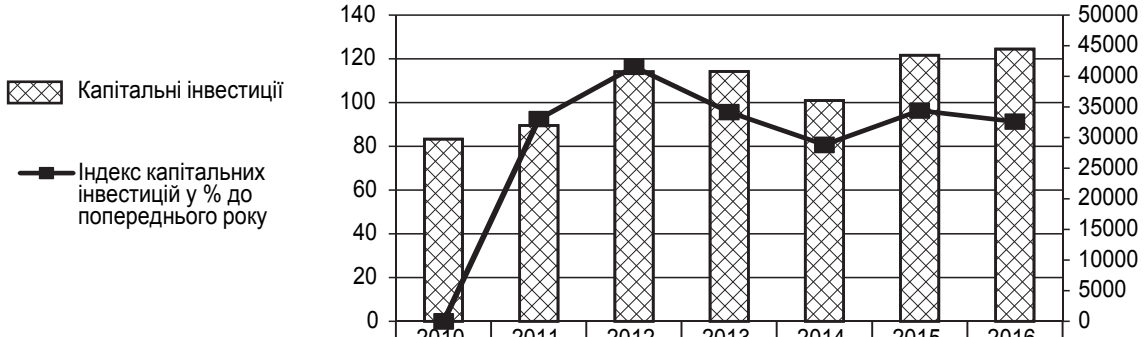

Рис. 3. **Структура капітальних інвестицій за сферами економічної діяльності, питома вага у відсотках до загального обсягу**

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Капітальні інвестиції	29767	31990,8	40760,3	40796,2	36056,7	43463,7	44444
Індекс капітальних інвестицій у % до попереднього року	0	92,5	116,4	95,7	80,7	96,4	91,3

Рис. 4. **Капітальні інвестиції у будівельну сферу, 2010–2016 рр.**

У будівельній сфері інвестиційний клімат істотно залежить від стабільності забудовників, їх репутації, стабільності економіки та гарантій, наданих фінансовими установами.

У 2016 р. обсяг уведеного до експлуатації житла становив трохи більше дев'яти мільйонів квадратних метрів, що є найнижчим показником за останні шість років. Основною причиною скорочення темпів будівництва житла є зниження доходів населення і скорочення попиту на нерухомість.

За даними Державної служби статистики України, середня заробітна плата українців становить 6,5 тис. грн [12]. Вартість одного квадратного метра житла в столиці в середньому становить 22 тис. грн, а в регіонах – 13–20 тис. грн.

Але показник уведення до експлуатації житла в Україні в січні–червні 2017 р. зріс на 56,2 % порівняно з аналогічним періодом 2016 р. – до 5 млн 139,2 тис. м²; показники наведено без урахування тимчасово окупованої території Криму і Севастополя та частини зони проведення Операції об'єднаних сил на сході України.

Зниження обсягів уведення житла (без урахування тимчасового порядку) за шість місяців 2017 р. порівняно з аналогічним періодом 2016 р. зафіксовано в двох областях України, зростання – у 23.

За єврорейтингом, нині спостерігається певне коригування ринку після його штучного «перегріву» у 2014 р. Це було зумовлено тим, що відбулося знецінення гривні, ведуться воєнні дії, окуповано Крим, що призвело до масової міграції населення з цих регіонів.

У 2017 р. значний тиск на розвиток ринку житлової нерухомості має економічна криза і воєнні дії на сході країни, відбувається коригування ринку в бік скорочення обсягів будівельних робіт і пошук нових інструментів залучення коштів інвесторів у цю галузь економіки.

Зауважимо, що на сьогодні існує мало фінансових програм як для потенційних інвесторів (іпотека), так і для самих забудовників (банківське фінансування і страхування), що є вагомим стримуючим фактором. З огляду на те, що у фінансовій сфері спостерігається перехідний період, відбувається переформатування правового поля для забудовників як у частині спрощення дозвільної процедури, так і підвищення відповідальності забудовників, тому у 2017 р. не слід очікувати оптимізації фінансових програм.

Стагнація будівельного ринку триватиме до 2018 р., подальше зростання залежатиме від впливу кількох факторів: економічної ситуації, упровадження іпотечних програм, поліпшення якості будівництва за одночасного скорочення витрат. Зауважимо, що забудовники, які зможуть уже сьогодні залучити населення як інвесторів за рахунок власних програм лояльності та якісної забудови, закладуть міцний фундамент для розвитку.

Таким чином, для інвестора задля захисту його прав у майбутньому надзвичайно важливим є чітке розуміння особливостей чинних правових форм залучення коштів у будівництво, які є достатньо складними та мають як позитивні, так і негативні сторони. Сучасна сфера житлового будівництва регулюється значною кількістю законодавчих актів, які є досить розрізненими та суперечливими, регулюють окремі аспекти, тоді як ситуація на вітчизняному ринку житла потребує розробки комплексного механізму вирішення проблем галузі, таких як недостатня пропозиція житла, значна вартість будівництва, зростання цін на житло, відсутність гарантій і недостатній державний контроль за виконанням інвестиційних договорів.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Внукова Н. М.

Література: 1. Загорняк Н. Б. Фонд фінансування будівництва як об'єкт цивільних правовідносин : автореф. дис. … канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2014. 20 с. **2.** Чернуха І. В. Механізми фінансування будівництва. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Evu/2012_19_1/Chernukh.pdf. **3.** Вінник О. М. Господарське право : навч. посіб. Київ : Правова єдність, 2008. 766 с. **4.** Мількін І. В., Пушкар Т. А. Оцінка стану капітального будівництва в регіоні. URL: http://eprints.kname.edu.ua/29617/1/52.pdf. **5.** Винник Т. М. Оцінювання інвестиційної привабливості будівництва. *Інноваційна економіка.* 2012. № 9. С. 240–244. **6.** Внукова Н. М., Давиденко Д. О. Збалансований підхід інвестора до вибору об'єкта житлової нерухомості. *Економіка розвитку.* 2017. № 7. С. 24–31. **7.** Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09.1991 № 1560-XII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1560-12. **8.** Вознюк М. А., Садов'як М. С. Сучасні особливості інвестування сфери житлового будівництва нерухомості в Україні. URL: http://ird.gov.ua/sep/sep20162(118)/sep20162(118)_057_VoznyukM,SadovyakM.pdf. **9.** Кравець А. В., Мельник В. М., Бобик О.І. Особливості фінансування житлового будівництва в Україні. *Економічний простір.* 2010. № 1. С. 182–188. **10.** Быковский В. В. Инвестиционный потенциал: механизм формирования и использования. М. : Машиностроение-1, 2002. 168 с. **11.** Головатюк В. Галузеві аспекти привабливості інвестиційного середовища. *Вісник Національного банку України.* 2011. № 4. С. 36–42. **12.** Средняя месячная зарплата по регионам Украины // Минфин Украины. URL: https://index.minfin.com.ua/labour/salary/average. **13.** Скорочення житлового будівництва в Україні: казуси статистики або не все так погано? URL: https://gazobeton.org/uk/node/313.

ОПТИМІЗАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА МЕТАЛЕВИХ ВИРОБІВ ТОВ ФАБРИКА «ВАРІАНТ»

УДК 519.863:672(477.54)

Манукян М. Е.

Студент 2 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Із застосуванням Microsoft Excel побудовано математичну модель задачі оптимізації плану виробництва продукції ТОВ Фабрики «Варіант» (Харків). Обґрунтовано доцільність використання результатів розв'язання оптимізаційної задачі в управлінні діяльністю підприємства.*

Ключові слова: *підприємство, організація, виробництво, оптимізаційний план, задача лінійного програмування, симплексний метод, двоїста задача, цільова функція, кореляція, автокореляція, статистична значущість.*

Аннотация. *С применением Microsoft Excel построена математическая модель задачи оптимизации плана производства продукции ООО Фабрики «Вариант» (Харьков). Обоснована целесообразность использования результатов решения оптимизационной задачи в управлении деятельностью предприятия.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, производство, оптимизационный план, задача линейного программирования, симплексный метод, двойственная задача, целевая функция, корреляция, автокорреляция, статистическая значимость.*

Annotation. *With the use of Microsoft Excel a mathematical model of the task of optimizing the plan for the production of LLC Variant (Kharkiv) was built. The expediency of using the results of solving the optimization problem in the management of the enterprise.*

Keywords: *enterprise, organization, production, optimization plan, linear programming problem, simplex method, dual task, objective function, correlation, autocorrelation, statistical significance.*

За сучасних умов чимало підприємств базових галузей промисловості переживають не кращі часи через економічну нестабільність і посилення глобальної конкуренції, а очевидних можливостей для зниження витрат практично немає. Задля підвищення конкурентоспроможності промислові компанії вибирають стратегію оптимізації та у її межах знижують витрати, використовуючи різні інструменти. Однак, досягти бажаних результатів вдається не завжди. Якщо змінити підхід, можна домогтися стійких результатів підвищення ефективності та продуктивності діяльності.

У теорії прийняття рішень серед оптимізаційних задач найпоширенішими є задачі лінійного програмування, у яких функція максимізації $F(X)$ є лінійною, а обмеження задаються лінійними нерівностями.

Розглянемо докладніше розв'язання оптимізаційної задачі для знаходження оптимальних умов виготовлення металевих виробів на конкретному прикладі, використовуючи дані ТОВ Фабрики «Варіант». Підприємство спеціалізується на виготовленні чотирьох видів деталей: деталь розміром 550 мм × 200 мм × 275 мм; деталь розміром 586 мм × 185 мм × 280 мм; деталь розміром 1260 мм × 900 мм × 1075 мм і деталь розміром 2585 мм × 1900 мм × × 2275 мм. Для їх обробки використовують три види верстатів: фрезерні, токарні, верстати із числовим програмним управлінням (ЧПУ). Тривалість обробки кожної деталі: на фрезерному верстаті перша деталь – 15 одиниць, друга – 17 одиниць, третя – 12 одиниць, четверта – 17 одиниць. На токарному верстаті перша деталь – 15 одиниць, друга – 19 одиниць, третя – 18 одиниць, четверта – 16 одиниць. На верстаті із числовим програмним управлінням перша деталь – 14 одиниць, друга – 17 одиниць, третя – 13 одиниць, четверта – 15 одиниць. Прибуток від реалізації першої деталі розміром 550 мм × 200 мм × 275 мм – 49 одиниць, другої деталі розміром 586 мм × 185 мм × 280 мм – 47 одиниць, третьої деталі розміром 1260 мм × 900 мм × 1075 мм – 58 одиниць і четвертої деталі розміром 2585 мм × × 1900 мм × 2275 мм – 53 одиниці. Робочий час фрезерного верстата – 490 одиниць, токарного верстата – 502 одиниці та верстата із числовим програмним управлінням – 476 одиниць. Необхідно визначити план випуску цих деталей для максимізації прибутку ТОВ Фабрика «Варіант» (Харків); математичну модель подано в табл. 1 [2].

Позначимо:

x_1 – кількість деталей розміром 550 мм × 200 мм × 275 мм;

x_2 – кількість деталей розміром 586 мм × 185 мм × 280 мм;

© Манукян М. Е., 2017

x_3 – кількість деталей розміром 1260 мм × 900 мм × 1075 мм;

x_4 – кількість деталей розміром 2585 мм × 1900 мм × 2275 мм.

Таблиця 1

Математична модель задачі

Верстат	Вид деталей				Робочий час
	Деталь 550 мм × × 200 мм × 275 мм	Деталь 586 мм × × 185 мм × 280 мм	Деталь 1260 мм × × 900 мм × 1075 мм	Деталь 2585 мм × × 1900 мм × 2275 мм	
Фрезерний	15	17	12	17	490
Токарний	15	19	18	16	502
Із числовим програмним управлінням	14	17	13	15	476
Прибуток від реалізації	49	47	58	53	max

За обмежень цільова функція має вигляд:

$$Z = 49x_1 + 47x_2 + 58x_3 + 53x_4 \to \max,$$

$$\begin{cases} 15x_1 + 17x_2 + 12x_3 + 17x_4 \le 490, \\ 15x_1 + 19x_2 + 18x_3 + 16x_4 \le 502, \\ 14x_1 + 17x_2 + 13x_3 + 15x_4 \le 476. \end{cases}$$

$$x_{1,2,3,4} \ge 0.$$

Задача має вигляд першої стандартної форми; оптимальний план задачі:

$$x_1^* = 0, x_2^* = 0, x_3^* = 347/57, x_4^* = 1651/57.$$

За оптимальним планом обчислюємо екстремальне значення цільової функції: $Z = 1652\,56/57 \to \max$.

Отже, за реалізації оптимального плану недовикористаними є ресурси третього виду кількістю $28\,55/57$. Значення $x_1 = 9/19$ та значення $x_2 = 15\,4/19$ показують, що використання цих ресурсів недоцільне. Значеннння x_3 та x_4 дорівнюють нулю, отже, використання цих ресурсів є вигідним для підприємства. Для подальшого аналізу слід скласти двоїсту задачу:

$$F = 490y_1 + 502y_2 + 476y_3 \to \min,$$

$$\begin{cases} 15y_1 + 15y_2 + 14y_3 \ge 49, \\ 17y_1 + 19y_2 + 17y_3 \ge 47, \\ 12y_1 + 18y_2 + 13y_3 \ge 58, \\ 17y_1 + 16y_2 + 15y_3 \ge 53. \end{cases}$$

$$y_{1,2,3} \ge 0.$$

Змінні y_j називають обліковими, або неявними цінами. Двоїста задача дає змогу зрозуміти, якою має бути тіньова ціна кожного ресурсу y_j, щоб за заданих кількостях і доходах мінімізувати витрати. Для розв'язання двоїстої задачі використовують теореми подвійності.

У результаті розв'язання двоїстої задачі маємо такий оптимальний план:

$$y_1^* = 13/57, y_2^* = 3\,4/57, y_3^* = 0.$$

У оптимальному плані перший і другий ресурси використовуються повністю, вони є дефіцитними. Ресурс третього виду витрачено не повністю, це означає, що цей ресурс не є дефіцитним, його оцінка в оптимальному плані дорівнює нулю.

Таким чином, на підставі побудованих оптимізаційних моделей отримано оптимальний план виробництва, де максимальний прибуток становить 1658,98 грн. Для його досягнення слід виготовляти тільки деталі розміром 1260 мм × 900 мм × 1075 мм кількістю 6,1 одиниць. Визначення максимальних обсягів виробництва продукції для ТОВ Фабрика «Варіант» дає підстави зробити висновок про шляхи його оптимізації. Ці розрахунки допоможуть

фабриці з металообробки максимізувати прибуток від продажу продукції, а також визначити перспективи розвитку, щоб і надалі гідно конкурувати з іншими виробниками на відповідному ринку.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Малярець Л. М.

Література: 1. Шамолин М. Тотальная оптимизация производства // Вестник McKinsey. URL: http://vestnikmckinsey.ru/manager-toolkit/top-total-naya-optimizaciya-proizvodstva. **2.** Сиргалина Г. Г., Семашко Н. А. Использование методов линейного программирования для решения задач оптимизации производства. URL: http://www.ndu.edu.ua/storage/styd_visnuk/visnuk_stud_tov_16_2017.pdf. **3.** Малярець Л. М., Куліков П. М., Лебедєва І. А. Лабораторний практикум з навчальної дисципліни «Економіко-математичне моделювання» : навч.-практ. посіб. Харків : ХНЕУ, 2009. 136 с. **4.** Єгоршин А. А., Малярец Л. М. Корреляционно-регрессионный анализ : учебное пособие. Харьков : Основа, 1998. 208 с. **5.** Малярец Л. М. Экономико-математические методы и модели : учебное пособие. Харьков : ХНЭУ, 2013. 288 с.

ВИЗНАЧЕННЯ ФАКТОРІВ ВПЛИВУ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ КРЕДИТНИХ СПІЛОК

УДК 336.732

Мельник К. В.
Протоковило Ю. О.

Студенти 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто економічну сутність кредитних спілок, їх місце на ринку фінансових послуг. Проаналізовано особливості діяльності сучасних вітчизняних кредитних спілок. Визначено ефективність активних операцій шляхом оцінювання впливу економічних параметрів діяльності кредитної спілки.*

Ключові слова: *організація, установа, фінанси, кредит, фінансова установа, фінансові послуги, банківська установа, кредитні спілки, ринок фінансових послуг, фінансове посередництво.*

Аннотация. *Рассмотрена экономическая сущность кредитных союзов, их место на рынке финансовых услуг. Проанализированы особенности деятельности современных отечественных кредитных союзов. Определена эффективность активных операций путем оценки влияния экономических параметров деятельности кредитного союза.*

Ключевые слова: *организация, учреждение, финансы, кредит, финансовое учреждение, финансовые услуги, банковское учреждение, кредитные союзы, рынок финансовых услуг, финансовое посредничество.*

Annotation. *The economic essence of credit unions, their place in the financial services market is considered. The features of the activity of modern domestic credit unions are analyzed. The effectiveness of active operations is determined by assessing the impact of economic parameters of the credit union.*

Keywords: *organization, institution, finance, credit, financial institution, financial services, banking institution, credit unions, financial services market, financial intermediation.*

Сучасний стан розвитку вітчизняної економіки та фінансового ринку потребує узгодженості та спрямованості руху коштів від тих суб'єктів, які заощадили, до суб'єктів-позичальників. Важливу роль у цьому відіграють небанківські кредитні установи. Серед таких установ особливо важливого значення набувають кредитні спілки як

© Мельник К. В., Протоковило Ю. О., 2017

ефективний інститут акумулювання грошових коштів і задоволення соціально-економічних потреб, надійний засіб фінансової підтримки й поліпшення економічного добробуту населення країни [5].

Розвиток національних кредитних спілок відбувається за умов фінансової нестабільності, недосконалості законодавства, зниження платоспроможності та довіри населення до фінансово-кредитних установ, що потребує істотного вдосконалення їхнього функціонування на фінансовому ринку. Особливу увагу слід приділити аналізу діяльності кредитних спілок як фінансових установ, головною метою яких є фінансовий і соціальний захист своїх членів шляхом залучення їх особистих заощаджень для взаємного кредитування. Наявність розвиненої та повнофункціональної фінансово-кредитної системи є запорукою економічного зростання країни [2].

Дослідженням діяльності вітчизняних кредитних спілок на ринку фінансових послуг та ефективності активних операцій займаються Андрійченко Ж. О., Гончаренко О. О., Іваненко О. І., Коцовська Р. Р., Мєшко О. І., Остапенко В. М., Прудніков А. О. та ін.

Метою написання статті є аналіз ефективності діяльності кредитних спілок із застосуванням економіко-математичного моделювання.

Для визначення напрямів для розробки заходів щодо збільшення доходів кредитних спілок здійснено аналіз факторів впливу на їх діяльність задля виявлення найбільш значущих.

Станом на 31 березня 2017 р. у Державному реєстрі фінансових установ налічувалось 478 кредитні установи, у тому числі 449 кредитних спілок та 29 юридичних осіб публічного права [2].

За даними Всеукраїнської асоціації кредитних спілок (ВАКС), різке падіння показників відбулося через погіршення економічного становища кредитних спілок сходу країни, що є зумовленим воєнними діями в регіоні. Однак, відбувається підвищення капіталізації та зменшення ризиків у діяльності кредитних спілок – членів Всеукраїнської асоціації кредитних спілок за рахунок зростання капіталу та його складових, а саме резервного й пайового капіталів на тлі зменшення загальної суми капіталу ринку [2].

Для мінімізації кредитних ризиків кредитні спілки, підвищивши вимоги до потенційних позичальників і надаючи перевагу позичальникам із позитивною кредитною історією, продовжують працювати за надзвичайно складних умов, щоб люди не втратили свої, ймовірно, останні заощадження та мали можливість отримати у тимчасове користування необхідні кошти.

Важливою ділянкою управління кредитним операціями є створення умов для досягнення стабільного зростання фінансових результатів, чим зумовлено постійну увагу до їх аналізу, завданням якого є дослідження впливу окремих факторів на дохід кредитної спілки, прогнозування доходу на наступний період і виявлення резервів його зростання [5].

Отже, кредитні спілки є ефективним інструментом підтримки, а також поліпшення економічного добробуту населення держави. Підвищення ефективності діяльності кредитних спілок на всіх етапах створює відповідні умови щодо формування сприятливого середовища для динамічного розвитку вітчизняних кредитних спілок.

На дохід кредитної спілки впливають чимало факторів. Проведемо моделювання зв'язку між факторними (x_1, x_2, x_3, x_4, x_5) та результативним (Y – кількість зареєстрованих кредитних спілок) показниками. Визначимо фактори, що найістотніше впливають на збільшення або зменшення кількості кредитних спілок. За результатами статистичного аналізу впливу економічних факторів на рейтинг кредитної спілки виявлено, що всі фактори суттєво впливають на формування рейтингу (табл. 1) [2; 4].

Таблиця 1

Фактори впливу на діяльність вітчизняних кредитних спілок

Фактор	Зміст	Щільність кореляційного зв'язку з показником	Економічна інтерпретація
X_1	Кількість членів КС	0,7921	За зростання кількості кредитних спілок на 1 % показник зростає на 2,72 %
X_2	Загальні активи	0,6899	За зростання кількості кредитних спілок на 1 % показник зростає на 2,64 %
X_3	Капітал	0,1182	За зростання кількості кредитних спілок на 1 % показник зростає на 0,08 %
X_4	Кредити, надані членам КС	0,6488	За зростання кількості кредитних спілок на 1 % показник зростає на 3 %
X_5	Внески членів КС на депозитні рахунки	0,6709	За зростання кількості кредитних спілок на 1 % показник зростає на 2,3 %

Багатофакторна модель, яка відображає залежність результату діяльності кредитної спілки від факторних впливів, має вигляд:

$$Y(x_1, x_2, x_3, x_4, x_5) = 38{,}583 + 0{,}5825\,x_1 + 0{,}5325\,x_2 + 0{,}0591\,x_3 - 0{,}5721\,x_4 - 0{,}0117x_5.$$

Залучені до моделі фактори на 98,7 % пояснюють варіації інтегрального показника (R2 = 0,9876). Коефіцієнт множинної кореляції становить 0,9259 і є достатньо високим. Зв'язок між залученими до моделі факторами та результативним показником є істотним, оскільки фактичне значення F-критерію (63,71) суттєво перевищує теоретичне (4,59).

Якщо комплексно проаналізувати результати кореляційно-регресійного аналізу, можна стверджувати, що найбільший вплив на кількість вітчизняних кредитних спілок мають кількість членів кредитних спілок і загальні активи, а вплив капіталу не є суттєвим і занижує бальну оцінку кредитних спілок, що свідчить про неоптимальний його розподіл. Тому доцільним є проведення оптимізації структури продуктивних активів задля підвищення ефективності діяльності кредитних спілок із урахуванням імовірнісних факторів попиту та ризиків неповернення кредитів.

Таким чином, спираючись на проведене дослідження, можна зробити висновок, що для розвитку діяльності кредитні спілки мають зорієнтувати свої зусилля на зміцнення довіри учасників і клієнтів, зберігати і примножувати залучені кошти, задовольняти інтереси позичальників, щоб отримувати максимальний дохід. Кредитні спілки можуть і повинні посісти належне місце на ринку фінансових послуг, стати важливим елементом фінансової системи країни. Успішність діяльності кредитних спілок значною мірою залежить від ефективності управління та сформованої репутації.

Науковий керівник – канд. екон. наук, викладач Остапенко В. М.

Література: 1. Андрійченко Ж. О. Визначення напрямів інституційних змін для забезпечення ефективного функціонування ризик-орієнтованого підходу у сфері фінансового моніторингу. *Глобальні та національні проблеми економіки.* 2017. № 7. С. 19–27. **2.** Національна асоціація кредитних спілок України // Офіційний веб-сайт Національної асоціації кредитних спілок України. URL: http://www.ukrcu.kiev.ua. **3.** Іваненко О. І. Статистична оцінка діяльності кредитних спілок в Україні в регіональному розрізі. *Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка.* 2014. № 7. С. 44–47. **4.** Коцовська Р. Р. Кредитні спілки як джерело підтримки економічного розвитку держави. *Вісник соціально-економічних досліджень.* 2011. № 8. С. 186–189. **5.** Мєшко О. І. Аналіз впливу факторів на дохід кредитної спілки. *Науковий вісник Державної академії статистики, обліку та аудиту.* 2007. № 3. С. 67–76. **6.** Остапенко В. Н., Колесниченко В. Ф. Участие кредитных организаций в финансировании национальных проектов. *Бизнес Информ.* 2015. № 1. С. 175–180. **7.** Прудніков А. О. Основні принципи функціонування кредитних спілок України в сучасних умовах. *Фінанси, банки, інвестиції.* 2011. № 2. С. 57–63.

РОЗВИТОК ІНСТИТУТІВ СПІЛЬНОГО ІНВЕСТУВАННЯ ЯК ПОТЕНЦІЙНОГО ІНСТРУМЕНТУ СТИМУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

УДК 336.761

Мишура Д.
Барінова А.

Студенти 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено тенденції функціонування інститутів спільного інвестування в Україні. Визначено основні проблеми, що перешкоджають їх розвитку. Запропоновано заходи задля підвищення ефективності діяльності вітчизняних інститутів спільного інвестування.*

© Мишура Д., Барінова А., 2017

Ключові слова: *підприємство, організація, установа, фінанси, кредит, інвестиції, активи, управління активами, інвестування, інститути спільного інвестування, фондовий ринок, інвестиційні фонди, компанії з управління активами.*

Аннотация. *Исследованы тенденции функционирования институтов совместного инвестирования в Украине. Определены основные проблемы, препятствующие их развитию. Предложены меры для повышения эффективности деятельности отечественных институтов совместного инвестирования.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, учреждение, финансы, кредит, инвестиции, активы, управление активами, инвестирование, институты совместного инвестирования, фондовый рынок, инвестиционные фонды, компании по управлению активами.*

Annotation. *The tendencies of functioning of joint investment institutes in Ukraine are investigated, the main problems and prospects of their development are defined. Measures are proposed to increase the efficiency of the activities of domestic joint investment institutions.*

Keywords: *enterprise, organization, institution, finance, credit, investments, assets, asset management, investment, joint investment institutions, stock market, investment funds, asset management companies.*

Одним із головних елементів багатоступінчастої моделі інвестиційної діяльності є інститути спільного інвестування (ІСІ), які в перспективі можуть скласти серйозну конкуренцію банкам у боротьбі за вільні кошти як громадян, так і суб'єктів господарювання.

Дослідженням проблем функціонування та розвитку інститутів спільного інвестування на вітчизняному фінансовому ринку займаються Гориславець П., Москвін С., Козаченко В., Андрійченко Ж. та ін. Однак, незважаючи на наявність численних теоретичних розробок, мінливими умовами сучасного економічного життя зумовлено необхідність детальнішого розгляду й вирішення окремих питання, зокрема недостатньої поінформованості населення про функціонування інститутів спільного інвестування.

Метою написання статті є виявлення проблем функціонування інститутів спільного інвестування та розробка пропозицій щодо ефективного їх вирішення.

Інститут спільного інвестування – корпоративний інвестиційний фонд або пайовий інвестиційний фонд, що провадить діяльність, пов'язану з об'єднанням (залученням) грошових коштів інвесторів задля отримання прибутку від вкладення їх у цінні папери інших емітентів, корпоративні права та нерухомість [1].

На ринку цінних паперів потребу у спільному інвестуванні зумовлено тим, що цінні папери часто є недосяжними для дрібних індивідуальних інвесторів через високу ціну, складність роботи з ними або небажання емітентів і посередників працювати із такими угодами. Державне регулювання у сфері спільного інвестування відповідно до Закону України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» виконує Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. Задля поліпшення діяльності інститутів спільного інвестування в липні 2012 р. ухвалено Закон України «Про інститути спільного інвестування» [1].

Відповідно до чинного законодавства інститути спільного інвестування в Україні класифікують за певними признаками (рис. 1) [1].

У зв'язку із змінами, внесеними у Закон України «Про інститути спільного інвестування» 2012 р., до класифікації додано нові види – спеціалізовані та кваліфікаційні інститути спільного інвестування, що вплинуло на доцільність вкладу інвесторами коштів у активи.

Небанківські фінансові інститути відіграють важливу роль у функціонуванні фінансового ринку та економіки країни в цілому. Для визначення ролі інститутів спільного інвестування серед інших небанківських фінансових установ проаналізуємо детальніше їх динаміку (рис. 2) [4].

Як бачимо, у 2014–2016 рр. спостерігався спад кількості небанківських фінансових інститутів, і лише у другому кварталі 2017 р. відбулося незначне зростання. Частка інститутів спільного інвестування в структурі небанківських фінансових установ є достатньо великою, що вказує на розвиток інвестиційної діяльності в Україні. У 2016 р. кількість інститутів спільного інвестування в структурі небанківських фінансових установ зросла і становила 135,8 %.

Розглядаючи розвиток інститутів спільного інвестування, звернемо увагу на динаміку їх кількості та активів (рис. 3) [4].

Як видно з рис. 3, у 2013–2016 рр. кількість інститутів спільного інвестування демонструвала спадаючу тенденцію, однак, у другому кварталі 2017 р. їх кількість зросла на 27 інститутів. Це свідчить про активне розширення діяльності інститутів спільного інвестування та майбутнє збільшення їх доходності. Активи інститутів спільного інвестування, навпаки, до 2016 р. зростали, а в 2017 р. – зменшилися.

Щоб визначити, наскільки прибутковими є інститути спільного інвестування, порівняємо їх доходність із наймаштабнішим і найрозвиненішим ринком фінансових послуг – банківським сектором (табл. 1) [4].

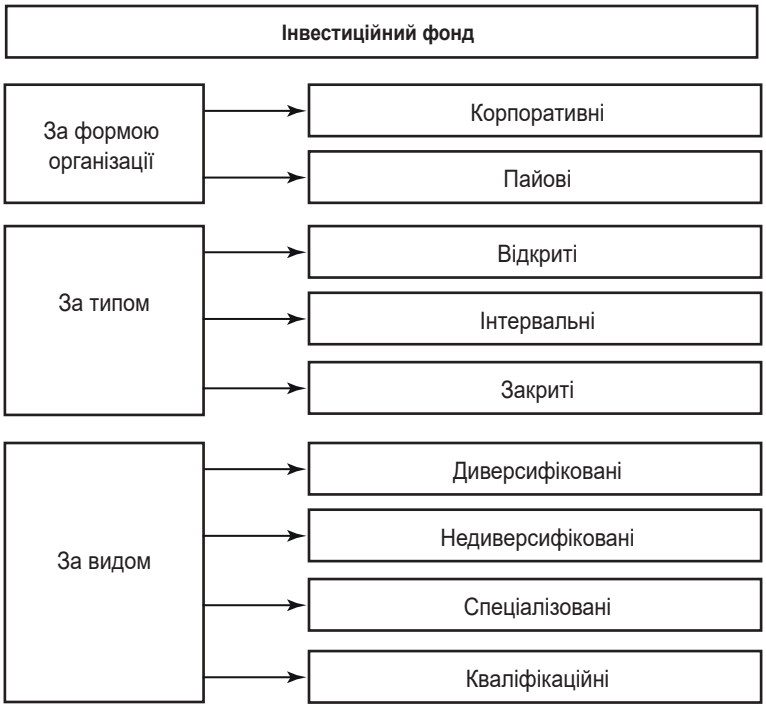

Рис. 1. **Класифікація інститутів спільного інвестування**

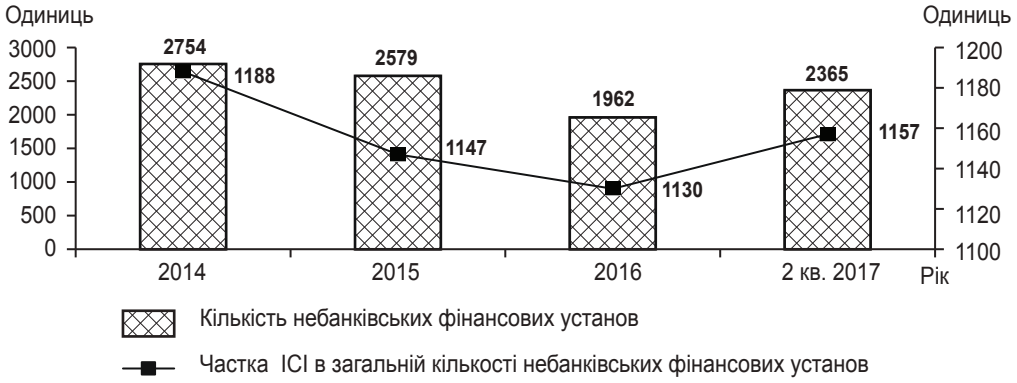

Рис. 2. **Частка інститутів спільного інвестування в загальній структурі небанківських фінансових установ**

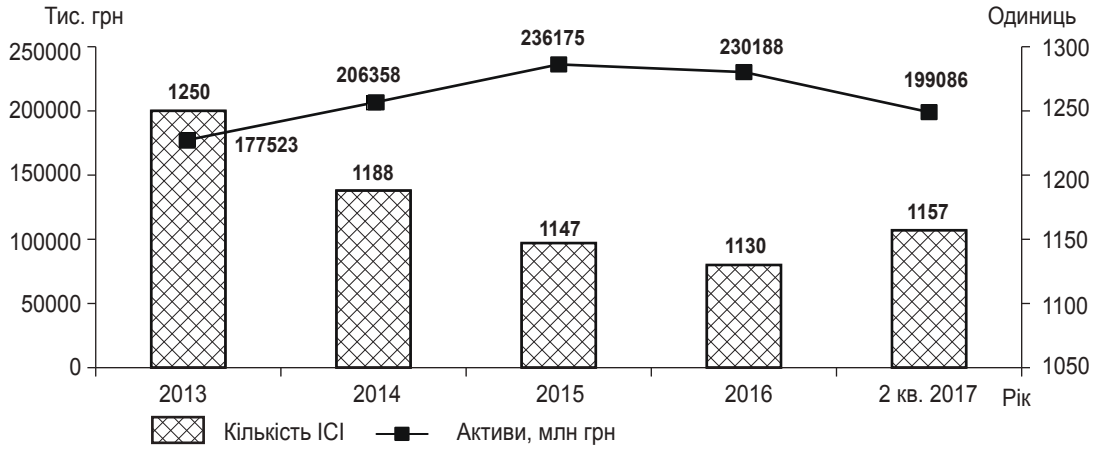

Рис. 3. **Співвідношення активів інститутів спільного інвестування та їх кількості**

Таблиця 1

Порівняння доходності інвестицій інститутів спільного інвестування з доходністю депозитів

Рік	Доходність інститутів спільного інвестування, у відсотках			Доходність депозитів (грн), у відсотках
	Відкриті	Інтервальні	Закриті (крім венчурних)	
2013	4,26	7,02	16,20	21,4
2014	14,18	1,84	26,60	16,7
2015	-4,1	0,7	10,7	15,0
2016	14,0	-6,2	5,4	14,7

Найвищу середню доходність демонструють закриті інститути спільного інвестування, і хоча у 2013–2014 рр. їх доходність перевищувала доходність за гривневими депозитами, у 2015–2016 рр. вона спадала. Протягом 2013–2014 рр. спостерігалося зростання доходності відкритих інститутів спільного інвестування, але вона не перевищувала доходності за депозитами. Найнижчу доходність мають інтервальні інститути спільного інвестування, і у 2016 р. доходність за цим видом інститутів спільного інвестування була від'ємною. Отже, можна сказати, що доходність інститутів спільного інвестування є значно нижчою від доходності гривневих депозитів.

Розвитку інститутів спільного інвестування як потужного механізму залучення інвестиції у вітчизняну економіку перешкоджають значна недовіра інвесторів (як фізичних, так і юридичних осіб) до фінансових установ і політична нестабільність у країні.

Ще однією проблемою є ризики, що виникають під час інвестицій. Інвестиційні ризики є пов'язаними із ймовірністю недоотримання або втрати прибутку в ході реалізації інвестиційних проектів. За сучасних умов ступінь ризику зростає зі зростанням невизначеності, а також через швидку змінюваність економічної ситуації в країні в цілому і на інвестиційному ринку зокрема.

Основними заходами підвищення інвестиційного потенціалу інститутів спільного інвестування є розширення інструментів для інвестування; пільгове оподаткування інвесторів, які вкладають кошти в інститути спільного інвестування на довгий термін, або зменшення ставки оподаткування інвестиційного доходу; подолання розриву між потребою економіки у спільному інвестуванні та переконання населення у можливостях надання йому якісних послуг з боку інститутів спільного інвестування; збільшення кількості та типів інститутів спільного інвестування.

Таким чином, на тлі наявних проблем ринок інвестиційних фондів поступово стабілізується. За сучасних умов відбувається повноцінний розвиток цього сегмента ринку фінансових послуг.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Андрійченко Ж. О.

Література: 1. Про інститути спільного інвестування : Закон України від 05.07.2012 р. № 5080-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5080-17. **2.** Аналітичні огляди ринку спільного інвестування // Українська асоціація інвестиційного бізнесу. URL: http://www.uaib.com.ua/analituaib.html. **3.** Андрійченко Ж. О., Шараметов О. С. Проблеми розвитку венчурного капіталу України. *Молодий вчений.* 2015. № 2. С. 34–38. **4.** Гориславець П. А., Бабяк О. М. Динаміка розвитку відкритих інститутів спільного інвестування на тлі світової фінансової кризи. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2009. № 10. С. 110–128. **5.** Козаченко В., Надвиничная Л., Михайловська О. Дослідження інститутів спільного інвестування в Україні на сучасному етапі. URL: http://www.rusnauka.com/14_NPRT_2010/Economics/66488.doc.htm. **6.** Москвін С. Інвестиційний ринок України: передумови та проблеми формування у контексті світової фінансової кризи. *Фінанси України.* 2009. № 3. С. 18–31. **7.** Терещенко Г. М. Залучення потенціалу інститутів спільного інвестування для забезпечення інноваційного розвитку економіки. *Фінанси України*. 2012. № 9. С. 105–115.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА»

УДК 330.322:336

Мишура Д.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано сутність інвестиційної привабливості підприємства, розглянуто основні фактори впливу на неї. Визначено роль і значення інвестиційної привабливості для забезпечення ефективної діяльності сучасного вітчизняного підприємства.*

Ключові слова: *підприємство, організація, установа, фінанси, капітал, прибуток, інвестиції, активи, управління активами, інвестування, інвестиційна привабливість, фінансово-економічний стан, фінансова стабільність.*

Аннотация. *Проанализирована сущность инвестиционной привлекательности предприятия, рассмотрены основные факторы влияния на нее. Определены роль и значение инвестиционной привлекательности для обеспечения эффективной деятельности современного отечественного предприятия.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, учреждение, финансы, капитал, прибыль, инвестиции, активы, управление активами, инвестирование, инвестиционная привлекательность, финансово-экономическое положение, финансовая стабильность.*

Annotation. *The essence of the investment attractiveness of the enterprise is analyzed, the main factors of influence on it are considered. The role and importance of investment attractiveness for ensuring the effective operation of a modern domestic enterprise are determined.*

Keywords: *enterprise, organization, institution, finance, capital, profit, investments, assets, asset management, investment, investment attractiveness, financial and economic situation, financial stability.*

Розвиток економіки України суттєво залежить від фінансового стану суб'єктів господарювання. Нині через економічну нестабільність у державі, зміни в законодавчій базі, низьку конкурентоспроможність підприємств, пасивність банківського кредитування та зниження темпів інноваційного розвитку вітчизняні підприємства опинились у критичній ситуації. Усім цим зумовлено необхідність дослідження проблеми інвестиційної привабливості підприємств, що дасть змогу залучати не тільки прямі та портфельні іноземні інвестиції, але й підвищити ефективність розподілу міжгалузевих інвестиційних ресурсів.

Основні аспекти визначення сутності поняття «інвестиційна привабливість» досліджено у наукових працях Бланка І. О., Коюди В. О., Брюховецької Н. Ю., Хасанової О. В., Нападовської І. В., Черваньова А. І., Гриньової В. М. та ін. Водночас слід сказати про недостатність розробки теоретичних аспектів визначення інвестиційної привабливості підприємства, чим зумовлено необхідність подальших досліджень у цій сфері.

Метою написання статті є узагальнення теоретичних положень визначення сутності поняття інвестиційної привабливості підприємства.

Одним із найважливіших аспектів функціонування підприємств є інвестиційна діяльність. Для залучення інвестиційних ресурсів підприємство має відповідати певним характеристикам, тобто бути інвестиційно привабливим. У сучасній економічній літературі немає єдиного підходу до визначення сутності поняття «інвестиційна привабливість підприємства», але кожен із дослідників стосовно цього має свою точку зору.

Бланк І. О. вважає, що аналіз інвестиційної привабливості підприємства здійснюється на підставі показників фінансової стійкості, прибутковості, ліквідності та оборотності активів; цієї точки зору дотримується і Іванов В. Л. [1; 5].

Дещо іншої точки зору дотримуються автори навчального посібника Гриньова В. М., Коюда В. О., Лепейко Т. І., Коюда О. П., які інвестиційну привабливість розглядають як сукупність характеристик фінансово-господарської та управлінської діяльності підприємства, перспектив розвитку та можливостей залучення інвестиційних ресурсів на підставі формалізації оцінювальних методів [6].

Нападовська І. В. розглядає інвестиційну привабливість як сукупність потенційних можливостей вкладання коштів задля отримання економічної ефективності у майбутньому як результат минулої господарської діяльності

© Мишура Д., 2017

потенційного об'єкта інвестування, суб'єктивно оцінювана інвестором [7]. Брюховецька Н. Ю. вважає, що інвестиційна привабливість – це збалансована система інтегральних і комплексних показників доцільності вкладання капіталу інвестором у об'єкт інвестування, яка відображає сукупність об'єктивних і суб'єктивних умов, що сприяють або перешкоджають процесу інвестування [2]. На противагу їм Макарій Н. П. розглядає інвестиційну привабливість у широкому розумінні, як справедливу кількісну та якісну характеристику зовнішнього та внутрішнього середовища об'єкта потенційного можливого інвестування [8].

Дещо інакше трактує інвестиційну привабливість Черваньов А. І.: на його думку, інвестиційна привабливість підприємства характеризується сукупністю показників його фінансово-економічного стану, на підставі аналізу яких потенційний інвестор може прийняти управлінське рішення щодо доцільності вкладення вільних засобів у розвиток цього підприємства без значного ризику їх втрати або неотримання очікуваного доходу на інвестований капітал [10].

Суттєво звужує поняття «інвестиційної привабливості» Донцов С. С., зводячи його до характеристики надійності отримання прибутку за вкладання грошей у цінні папери підприємства [4].

Ці визначення сутності поняття «інвестиційна привабливість» є схожими за змістом, але мають певні відмінності. У табл. 1 подано морфологічний аналіз для порівняння наукових підходів до визначення поняття «інвестиційна привабливість підприємства» [1–4; 6–8; 10].

Таблиця 1

Результати морфологічного аналізу визначення сутності поняття інвестиційної привабливості підприємства за виокремленими ознаками

Ключове слово	Сутність поняття в межах ключового слова	Автор
Система	інтегральних і комплексних показників доцільності вкладання інвестором капіталу в об'єкт інвестування, яка відображає сукупність об'єктивних і суб'єктивних умов, що сприяють або перешкоджають процесу інвестування	Брюховецька Н. Ю. [2]
Сукупність	показників його фінансово-економічного стану, на підставі аналізу яких потенційний інвестор може прийняти управлінське рішення щодо доцільності вкладення вільних засобів у розвиток цього підприємства без значного ризику їх втрати або неотримання очікуваного доходу на інвестований капітал	Черваньов А. І. [10]
	потенційних можливостей вкладання коштів задля отримання економічної ефективності у майбутньому як наслідок результатів минулої господарської діяльності потенційного об'єкта інвестування, суб'єктивно оцінювана інвестором	Нападовська І. В. [7]
	характеристик фінансово-господарської та управлінської діяльності підприємства, перспектив розвитку та можливостей залучення інвестиційних ресурсів на підставі формалізації оцінювальних методів	Коюда В. О. [6]
Аналіз	інвестиційної привабливості підприємства на підставі показників фінансової стійкості, прибутковості, ліквідності активів та оборотності активів	Бланк І. О. [1]
Надійність	отримання прибутку за вкладання грошей у цінні папери підприємства	Донцов С.С. [4]
Характеристика	зовнішнього та внутрішнього середовища об'єкта потенційного можливого інвестування	Макарій Н. П. [8]

Аналіз підходів науковців до визначення сутності поняття інвестиційної привабливості дає підстави стверджувати, що вони відрізняються, але водночас мають чимало спільного. Більшість науковців для визначення інвестиційної привабливості використовують поняття «сукупність». Трактування інвестиційної привабливості як сукупності свідчить про обов'язковість оцінювання загального стану підприємства для отримання більшого доходу та запобігання ризику [5; 6; 8].

Інвестиційну привабливість підприємства можна подати як характеристику, що враховує цілі інвестора – отримання максимального прибутку за мінімального ризику. Застосування економіко-математичних методів дозволяє визначити інвестиційну привабливість як сукупність показників фінансово-економічного стану, які впливають на стан об'єкта господарювання.

Отже, інвестиційна привабливість – це сукупність усіх поточних і минулих економічних показників діяльності підприємства, у результаті аналізу яких інвестор може прийняти рішення про доцільність вкладу коштів у це підприємство або його активи задля отримання найбільшого доходу.

Після аналізу підходів до тлумачення сутності інвестиційної привабливості підприємства виокремимо фактори впливу на інвестиційну привабливість підприємства (табл. 2) [4; 6].

Таблиця 2

Характеристика факторів впливу на інвестиційну привабливість підприємства

Фактори	Складові
Внутрішні	
Фінансово-економічний стан підприємства	Основні показники фінансово-економічної діяльності підприємства
Безпека вкладень	Інвестиційний ризик, фінансовий ризик
Виробничо-технологічні	Продуктивність праці, рівень розвитку виробництва, застосовувані технології, наявність основних фондів
Інституціональний	Організаційно-правова форма, особливості функціонування, правовий статус, специфіка органів управління, якість управління
Інформаційний	Наявність сучасного програмного забезпечення: програми для аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства, оцінювання рівня інвестиційної привабливості, веб-сайт
Ділова репутація	Історія економічної діяльності підприємства
Зовнішні	
Соціальні	Демографічна ситуація в країні, попит споживачів
Політична ситуація в країні	Бюджетно-податкова політика, грошово-кредитна, амортизаційна, цінова, валютна, інноваційна політика, нормативне законодавче регулювання
Конкуренція	Стан конкуренції галузевого ринку, наявність рівних конкурентів
Інфраструктурні	Близьке розташування підприємства до основних джерел сировини та споживачів продукції
Ринкові	Розмір ринку, темпи зростання його потенціалу, циклічність попиту, еластичність цін, прибутковість, диференціація продукту
Технологічні	Рівень технічних нововведень у галузі, складність продукції та виробництва, капіталоємкість і наукоємкість продукції

Як бачимо (табл. 2), внутрішніми факторами є фінансово-економічний стан підприємства, безпека вкладень, виробничо-технологічні фактори, інституціональні та ін. Зовнішні – це фактори, які не залежать від результатів господарської діяльності підприємства, до них належать соціальні фактори, політична ситуація в країні, конкуренція, інфраструктурні фактори та ін.

Позитивними факторами є розвинена виробнича інфраструктура, місткий ринок, сприятливі природні умови, велика чисельність населення, високий рівень кваліфікації кадрів і низький рівень конкуренції. Негативними факторами є нерозвинений фінансовий ринок, низький рівень гарантій для іноземних інвесторів, низькі темпи приватизації, тривала процедура реєстрації підприємств, низький рівень економічної безпеки, негативний міжнародний рейтинг; саме такий їх склад визначають більшість зарубіжних рейтингових агенцій [3].

Таким чином, аналіз досліджень сутності інвестиційної привабливості дає підстави узагальнити основні підходи до визначення поняття «інвестиційна привабливість підприємства», а також класифікувати основні фактори впливу на неї. Найповнішим є розуміння інвестиційної привабливості як сукупності різноманітних факторів, які характеризують рівень прибутковості підприємства, ефективність використання його майна, платоспроможність, фінансову стійкість і здатність до саморозвитку, що сприяють виникненню в потенційного інвестора бажання піти на певний ризик і забезпечити приплив інвестицій.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Опешко Н. С.

Література: 1. Бланк И. А. Инвестиционный менеджмент : учебное пособие. Киев : Ника-Центр ; Эльга, 2001. 448 с. **2.** Брюховецька Н. Ю., Хасанова О. В. Оцінка інвестиційної привабливості підприємства: визначення недоліків деяких існуючих методик. *Економіка промисловості.* 2009. № 1. С. 110–117. **3.** Гайдуцький А. П. Оцінка інвестиційної привабливості економіки. *Економіка і прогнозування.* 2004. № 3. С. 119–128. **4.** Донцов С. С. Оценка инвестиционной привлекательности предприятия посредством анализа надежности его ценных бумаг. *Финансовый менеджмент.* 2003. № 3. С. 78–84. **5.** Іванов В. Л. Аналіз інвестиційної привабливості на основі комплексної оцінки фінансово-економічної діяльності. *Економіка, менеджмент, підприємництво.* 2001. № 6. С. 11–15. **6.** Гриньова В. М., Коюда В. О., Лепейко Т. І., Коюда О. П. Інвестування : навч. посіб. / за заг. ред. В. М. Гриньової. Харків: ІНЖЕК, 2003. 320 с. **7.** Нападовська І. В. Організаційно-методичні аспекти економічного аналізу

як інструмент аудиту оцінювання вартості підприємств. *Науковий вісник Ужгородського університету.* 2015. № 1. С. 256–260. **8.** Макарій Н. Оцінка інвестиційної привабливості українських підприємств. *Економіст.* 2001. № 10. С. 52–60. **9.** Русак В. А., Русак Н. О. Финансовый анализ субъекта хозяйствования : справочное пособие. Минск : Высшая школа, 1997. 310 с. **10.** Черваньов А. І., Нейкова Л. І. Менеджмент інвестиційної діяльності. Київ : Знання, 1999. 514 с.

АНАЛІЗ РІВНЯ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

УДК 33.021:331.5(477)

Мішура Н. А.

Студент 2 курсу
факультету менеджменту і маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано вплив фундаментальних соціально-економічних факторів на стан сучасного вітчизняного ринку праці. Для кількісного аналізу впливу цих факторів на рівень зайнятості населення побудовано багатофакторну економетричну модель. На підставі проведеного аналізу визначено найважливіші фактори впливу на рівень зайнятості населення України. Отриману модель перевірено на статистичну значущість.*

Ключові слова: *економіка, підприємство, організація, установа, право на працю, ринок праці, безробіття, рівень зайнятості населення, кореляційно-регресійний аналіз, багатофакторна регресійна модель, економетрична модель, статистична значущість.*

Аннотация. *Проанализировано влияние фундаментальных социально-экономических факторов на состояние современного отечественного рынка труда. Для количественного анализа влияния этих факторов на уровень занятости населения построена многофакторная эконометрическая модель. На основании проведенного анализа определены важнейшие факторы влияния на уровень занятости населения Украины. Полученная модель проверена на статистическую значимость.*

Ключевые слова: *экономика, предприятие, организация, учреждение, право на труд, рынок труда, безработица, уровень занятости населения, корреляционно-регрессионный анализ, многофакторная регрессионная модель, эконометрическая модель, статистическая значимость.*

Annotation. *The influence of fundamental socio-economic factors on the state of the modern domestic labor market is analyzed. To quantify the impact of these factors on the level of employment, a multifactorial econometric model has been constructed. Based on the analysis, the most important factors of influence on the level of employment of the population of Ukraine were determined. The obtained model was checked for statistical significance.*

Keywords: *economy, enterprise, organization, institution, right to work, labor market, unemployment, employment, correlation-regression analysis, multifactor regression model, econometric model, statistical significance.*

Забезпечення зайнятості населення є не лише актуальним завданням з точки зору усунення соціального протиріччя, але й пріоритетним напрямком урегулювання рівня доходів населення. Зміни на ринку праці є головними тенденціями динаміки зміни рівня зайнятості, соціальним розподілом праці. Під забезпеченням зайнятості йдеться про ефективне використання трудових ресурсів на мікроекономічних умовах, що характеризується передусім ефективним використанням виробничого потенціалу та рівнем розвитку економіки країни в цілому [1].

Згідно із Законом України «Про зайнятість населення» до зайнятого населення належать особи, які працюють за наймом на умовах трудового договору (контракту) або на інших умовах, передбачених законодавством; особи, які забезпечують себе роботою самостійно, у тому числі члени особистих селянських господарств, проходять військову чи альтернативну (невійськову) службу, на законних підставах працюють за кордоном та які мають

© Мішура Н. А., 2017

доходи від такої зайнятості, а також особи, які навчаються за денною формою у загальноосвітніх, професійно-технічних і вищих навчальних закладах та поєднують навчання з роботою. До зайнятого населення належать також непрацюючі працездатні особи, які фактично здійснюють догляд за дитиною-інвалідом, інвалідом I групи або за особою похилого віку, яка за висновком медичного закладу потребує постійного стороннього догляду або досягла 80-річного віку, й отримують допомогу, компенсацію та (або) надбавку відповідно до законодавства; батьки – вихователі дитячих будинків сімейного типу, прийомні батьки, якщо вони отримують грошове забезпечення відповідно до законодавства; особа, яка проживає разом з інвалідом I чи II групи внаслідок психічного розладу, який за висновком лікарської комісії медичного закладу потребує постійного стороннього догляду, й одержує грошову допомогу відповідно до законодавства на догляд за ним [2].

Для правильної характеристики таких важливих соціально-економічних явищ, як економічна активність населення, зайнятість і безробіття, для вибору найефективніших методів управління ними важливе значення має їх адекватне оцінювання. Оскільки ці явища є дуже складними й багатоаспектними, то й характеризувати їх потрібно з різних сторін і різними показниками.

Основні показники соціально-економічних явищ розподіляють на дві групи: абсолютні, які відображають чисельність зайнятих, і відносні, які показують рівень поширеності в суспільстві певного явища, відображаючи частку відповідної категорії відносно всього (або певної більшої категорії) населення [1].

Для управління процесами зайнятості населення слід визначити найважливіші фактори, що впливають на них, тобто побудувати економетричну модель залежності рівня зайнятості населення y від кількості занятого населення віком 15–70 років – x_1, середньомісячної номінальної заробітної плати – x_2 та обсягу валового внутрішнього продукту на душу населення – x_3.

Вихідні дані для побудови економетричної моделі (макроекономічні показники за 2000–2017 рр.) подано в табл. 1 [3–5].

Таблиця 1

Вихідні дані для побудови економетричної моделі

Рік	Рівень зайнятості, у відсотках, y	Кількість зайнятого населення віком 15–70 років, млн осіб, x_1	Середньомісячна номінальна заробітна плата, грн, x_2	Обсяг валового внутрішнього продукту на душу населення, тис. дол., x_3
2000	55,8	20,175	230	0,64
2001	55,4	19,972	311	0,78
2002	56	20,091	376	0,88
2003	56,2	20,163	462	1,05
2004	56,7	20,296	590	1,37
2005	57,7	20,68	806	1,83
2006	57,9	20,73	1041	2,3
2007	58,7	20,905	1351	3,07
2008	59,3	20,972	1806	3,89
2009	57,7	20,192	1906	2,55
2010	58,5	20,266	2239	2,97
2011	59,2	20,324	2633	3,57
2012	59,7	20,354	3026	3,86
2013	60,3	20,41	3265	4,03
2014	56,6	20,28	3480	3,01
2015	56,7	19,099	4195	2
2016	56,9	16,423	4838	2,19
2017	56	17,8	7114	2,64

Економетричну модель доцільно розраховувати із застосуванням статистичного пакета Statgraphics. У результаті досліджень отримано множинну регресію із параметрами й відповідними критеріями перевірки значущості параметрів регресії та моделі в цілому. У результаті відбору даних з'ясувалося, що кількість зайнятого населення віком 15–70 років x_1 не має істотного впливу на рівень зайнятості населення. Рівняння множинної регресії має вигляд: $y = 61,4607 + 0,053x_2 + 1,6462x_3$.

З отриманого рівняння регресії можна зробити висновок, що за нульового значення факторів рівень зайнятості населення становив би 61 %. Коефіцієнт регресії b_1 дозволяє зробити висновок, що за зростання середньомісячної номінальної заробітної плати на 1 грн рівень зайнятості населення зріс би на 0,05 %. Значення коефіцієн-

та b_2 вказує на те, що за зростання обсягу валового внутрішнього продукту на душу населення на 1 тис. дол. рівень зайнятості населення зріс би на 1,6 %.

У цій моделі значення коефіцієнта детермінації становить 0,8879, отже, 88,79 % варіації рівня зайнятості населення залежить від середньомісячної номінальної заробітної плати та від обсягу валового внутрішнього продукту на душу населення. 11, 21 % варіації досліджуваного показника залежать від факторів, не врахованих у моделі.

Критерій Фішера підтверджує статистичну значущість моделі (45,90 > 3,74). Залучені до моделі фактори є статистично значущими, оскільки значення t-критерію Стьюдента $t_a = 13,56$, $t_{b1} = 3,38$ та $t_{b2} = 8,57$ перевищують табличні.

Для ранжирування факторів за ступенем впливу на результативну ознаку дослідимо β-коефіцієнти. Побудуємо модель: $t_y = 0,306t_1 + 0,496t_2$. Виходячи зі значень β-коефіцієнтів, обсяг валового внутрішнього продукту на душу населення є найбільш значущим фактором, менш значущим фактором є середньомісячна номінальна заробітна плата.

Отже, основними кількісними факторами, що впливають на досліджувані ознаки, є обсяг валового внутрішнього продукту на душу населення та середньомісячна заробітна плата. Ці фактори пояснюють варіацію рівня зайнятості населення на 88,79 %.

Значення статистики Дарбіна–Уотсона становить 2,67, це свідчить про те, що не можна говорити про відсутність автокореляції, отже, модель не можна використовувати для прогнозування рівня зайнятості населення в Україні [1].

Таким чином, макроекономічним показником, що суттєво впливає на рівень зайнятості в Україні, є обсяг валового внутрішнього продукту на душу населення. При цьому спостерігається додатна кореляція, тобто за зростання обсягу валового внутрішнього продукту на душу населення рівень зайнятості також зростає. Статистична інформація про зайнятість і безробіття, аналіз їх рівнів із застосуванням економетричних методів є необхідними для держави, оскільки ця інформація має бути застосовуваною у процесі дослідження рівня життя населення та конкурентоспроможності економіки держави в цілому. Державі слід зосередити увагу на подальших соціальних та економічних реформах, що сприятимуть створенню умов для забезпечення здоров'я, добробуту й гідного рівня життя співвітчизників.

Науковий керівник – д-р екон. наук, проф. Малярець Л. М.

Література: 1. Ровшан Н. Ч. Классификация факторов, влияющих на уровень и строение занятости. *Молодой ученый.* 2009. № 7. С. 113–117. **2.** Про зайнятість населення : Закон України від 05.07.2012 № 5067-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5067-17. **3.** Динаміка ВВП на душу населення в Україні // FinStat. URL: http://finstat.info/dinamika-vvp-na-dushu-naseleniya-v-ukraine. **4.** Статистична інформація // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua. **5.** Рівень безробіття в Україні // Мінфін. URL: https://index.minfin.com.ua/labour/unemploy.

АНАЛИЗ И ПРОГНОЗИРОВАНИЕ УРОВНЯ БЕЗРАБОТИЦЫ В УКРАИНЕ

УДК 33.021:331.56/.57(477) 2005/2016

Мягков Д. С.

Студент 2 курса
факультета менеджмента и маркетинга ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *На основании анализа статистических данных за 2005–2016 гг. определены факторы, наиболее влияющие на уровень безработицы в Украине. Приведены прогнозные значения количества безработных в Украине на последующие три года. Обоснована целесообразность использования результатов прогнозных расчетов по кривым роста при составлении программ социально-экономического развития страны.*

Ключевые слова: *экономика, предприятие, организация, учреждение, право на труд, рынок труда, безработица, уровень занятости населения, корреляционно-регрессионный анализ, многофакторная регрессионная модель, множественная регрессия, эконометрическая модель, прогнозирование.*

Анотація. *На підставі аналізу статистичних даних за 2005–2016 рр. визначено фактори, що найбільш впливають на рівень безробіття в Україні. Наведено прогнозні значення кількості безробітних в Україні на наступні три роки. Обґрунтовано доцільність використання результатів прогнозних розрахунків за кривими зростання у процесі складання програм соціально-економічного розвитку країни.*

Ключові слова: *економіка, підприємство, організація, установа, право на працю, ринок праці, безробіття, рівень зайнятості населення, кореляційно-регресійний аналіз, багатофакторна регресійна модель, множинна регресія, економетрична модель, прогнозування.*

Annotation. *Based on the analysis of statistical data for 2005–2016. The factors most influencing the unemployment rate in Ukraine are identified. The forecasted values of the number of unemployed in Ukraine for the next three years are given. The expediency of using the results of predictive calculations on growth curves during the compilation of social and economic development programs of the country is substantiated.*

Keywords: *economy, enterprise, organization, institution, right to work, labor market, unemployment, employment level of the population, correlation-regression analysis, multifactor regression model, multiple regression, econometric model, forecasting.*

Проблема безработицы и количества безработных – на сегодняшний день одна из главных во всем мире. От количества занятых и безработных зависят уровень жизни населения, наличие квалифицированной рабочей силы и уровень миграции. Сегодня в глобальной экономике вопрос занятости и безработицы является важной проблемой среди других ожидающих решения.

Анализ работ Чуриловой О. В. и Тахтаровой К. А. показал, что современный экономический кризис в результате процессов глобализации мирового хозяйства и интеграции в него Украины значительно влияет на состояние отечественного рынка труда.

Цель написания статьи – определить основные факторы, влияющие на количество безработных, и с помощью эконометрического исследования спрогнозировать уровень безработицы в Украине.

В качестве исходных данных были взяты макроэкономические показатели. В 2016 г. численность экономически активного населения в Украине составила 17303,6 тыс. чел., или 40,6 % от общего количества населения. На рис. 1 представлена динамика изменения численности экономически активного населения в 2005–2016 гг. [1].

В 2016 г. по сравнению с 2005 г. численность безработных уменьшилась на 15,5 %, что обусловлено ростом численности экономически активного населения на 5,2 %. В 2005–2016 гг. абсолютное увеличение численности безработных в Украине составило 82,3 тыс. чел., то есть ежегодно в среднем на 7,9 тыс. чел.

За исследуемый период (2005–2016 гг.) общая численность безработных то снижалась, то увеличивалась. Наибольшая численность безработных наблюдалась в 2009 г. и составляла 1956,6 тыс. чел.

Очевидно, что численность безработного населения не является величиной постоянной. Определим, какие факторы влияют на изменение численности безработных, с помощью построения регрессионной модели.

На основании теоретико-логического анализа была определена спецификация модели. В модель целесообразно включить следующие факторы: минимальная зарплата – x_1, численность населения Украины – x_2, сред-

© Мягков Д. С., 2017

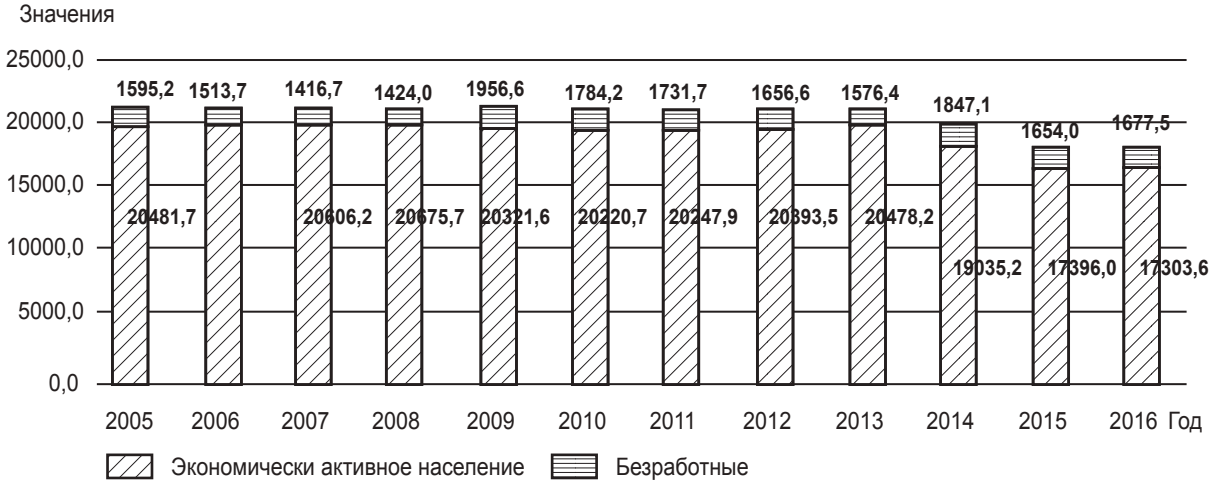

Рис. 1. **Динамика изменения численности экономически активного населения Украины, 2005–2016 гг.**

няя зарплата – x_3, объем валового внутреннего продукта, млн грн – x_4, прожиточный минимум, грн – x_5, а в качестве результативного – численность безработного населения, тыс. чел. – y (табл. 1) [1–4].

Таблица 1

Исходные данные для построения модели

Год	Численность безработного населения, тыс. чел.	Минимальная зарплата, грн	Численность населения Украины, тыс. чел.	Средняя зарплата, грн	Объем валового внутреннего продукта, млн грн	Прожиточный минимум, грн
	y	x_1	x_2	x_3	x_4	x_5
2005	1595,2	332	47280,8	804	441452	423
2006	1513,7	400	46929,5	1043	544153	472
2007	1416,7	460	46646,0	1353	720731	532
2008	1424,0	605	46372,7	1809	948056	607
2009	1956,6	744	45962,9	1909	913345	701
2010	1784,2	922	45778,5	2247	1082569	875
2011	1731,7	1004	45633,6	2639	1316600	953
2012	1656,6	1134	45553,0	3032	1408889	1095
2013	1576,4	1218	45426,2	3274	1454931	1176
2014	1847,1	1218	42928,9	3470	1566728	1176
2015	1654,0	1218	42760,5	4207	1979458	1330
2016	1677,5	1600	42584,5	5002	2383182	1544

Для обработки данных воспользуемся статистическим пакетом анализа StatGrapgics *для* расчета многофакторной регрессионной модели.

Уравнение регрессии имеет вид: $y = 140{,}52 - 0{,}2835x_1 + 0{,}0307x_2$.

Анализ построенной модели показал, что факторы x_3, x_4, x_5 являются статистически незначимыми (на уровне доверия 95 %) и их нецелесообразно включать в модель. На основании коэффициента регрессии b_1 можно сделать вывод, что при изменении минимальной заработной платы на 1 грн количество безработных уменьшится на 283 чел. Значение коэффициента регресс b_2 указывает, что при изменении количества населения на 1 тыс. чел. количество безработных возрастет на 30 чел.

Критерий Фишера F подтверждает статистическую значимость построенной модели, поскольку $R = 959{,}7597$ больше табличного. Значения статистики Дарбина–Уотсона $DW = 2{,}0187$ свидетельствует об отсутствии автокорреляции, что подтверждает высокое качество построенной модели.

Коэффициент множественной корреляции R показал, что модель на 99,2326 % имеет весьма сильную (тесную) связь всего набора факторов с результатом. Если возвести этот показатель в квадрат, можно сказать, что

на 99,1558 % изменчивость численности безработного населения зависит от изменчивости учтенных факторов, а остальные 0,8442 % – от факторов, не учтенных в модели.

Прогнозирование уровня безработицы на ближайшие три года целесообразно выполнить по кривым роста. Прогнозируемая модель уровнения безработицы имеет вид:

$$y(t)=\frac{1}{0{,}00069-0{,}000034\sqrt{t}}.$$

Прогноз уровня безработицы и рассчитанные 95 % доверительные интервалы имеют вид:

$$y_{t+1}=1753{,}8 \qquad [1403{,}39;2333{,}88]$$

$$y_{t+2}=1767{,}19 \qquad [1407{,}15;2374{,}84]$$

$$y_{t+3}=1781{,}3 \qquad [1410{,}34;2417{,}08].$$

Таким образом, в результате проведенного регрессионного анализа можно сделать вывод, что численность безработных в Украине в ближайшие три года будет возрастать. На количество безработных значительно влияют минимальная заработная плата и численность населения Украины. Государству необходимо уделить особое внимание проведению экономических и социальных реформ, чтобы обеспечить занятость работоспособного населения и сокращение численность безработных.

Научный руководитель – д-р экон. наук, профессор Малярец Л. М.

Литература: 1. Уровень безработицы в Украине // Минфин. URL: https://index.minfin.com.ua/labour/unemploy. **2.** Валовой внутренний продукт Украины // Минфин. URL: http://index.minfin.com.ua/index/gdp. **3.** Прожиточный минимум в Украине // Минфин. URL: http://index.minfin.com.ua/index/wage. **4.** Чурилова О. В. Безработица в Украине: причины, виды, последствия. *Научные труды молодежи – решению проблем европейской интеграции.* 2008. № 2. С. 182–184. **5.** Тахтарова К. А. Прогнозування рівня безробіття України. *Економіка і організація управління.* 2014. № 4. С. 268–276.

УЗАГАЛЬНЕННЯ ПІДХОДІВ ДО УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 336.764.1: 653

Недосвітій К. Ю.

Магістрант 2 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано застосовувані сучасними вітчизняними підприємствами моделі управління оборотними активами. Подано порівняльну характеристику цих моделей, визначено ризики та напрями їх практичного застосування.*

Ключові слова: *підприємство, організація, виробництво, фінанси, прибуток, капітал, активи, фінансовий стан, фінансові ризики, ліквідність, оборотні активи, чистий оборотний капітал.*

Аннотация. *Проанализированы применяемые современными отечественными предприятиями модели управления оборотными активами. Приведена сравнительная характеристика этих моделей, определены риски и направления их практического применения.*

© Недосвітій К. Ю., 2017

Ключевые слова: *предприятие, организация, производство, финансы, прибыль, капитал, активы, финансовое состояние, финансовые риски, ликвидность, оборотные активы, чистый оборотный капитал.*

Annotation. *The models of management of circulating assets applied by modern domestic enterprises are analyzed. Comparative characteristics of these models are given, risks and directions of their practical application are determined.*

Keywords: *enterprise, organization, production, finance, profit, capital, assets, financial condition, financial risks, liquidity, current assets, net working capital.*

Управління оборотними активами полягає у виявленні та задоволенні потреби підприємства в окремих видах коштів для забезпечення ритмічного процесу відтворення, а також оптимізації обсягу і структури джерел фінансування оборотних активів для підтримки необхідного рівня стійкості та платоспроможності підприємства. З огляду на це існує необхідність формування оптимального підходу до управління оборотними активами. У літературі ці підходи розглянуто через моделі управління оборотними активами.

Дослідженням питань пошуку оптимальної моделі управління оборотними активами займалися Макарова А. А., Соколова Л. А., Ярошевич Н. Б., однак, на сьогодні єдиної думки щодо їх застосування не сформовано.

Метою написання статті є оцінка й аналіз існуючих моделей управління оборотними активами підприємства, визначення ризиків, що притаманні кожній із моделей, а також розробка напрямів практичного застосування кожної з аналізованих моделей управління оборотними активами підприємства.

Розрізняють чотири основні типи моделей управління оборотними активами: агресивну, консервативну, помірну та ідеальну. Також моделі управління оборотними активами розрізняють за ступенем співвідношення ризику й прибутковості (рис. 1) [3].

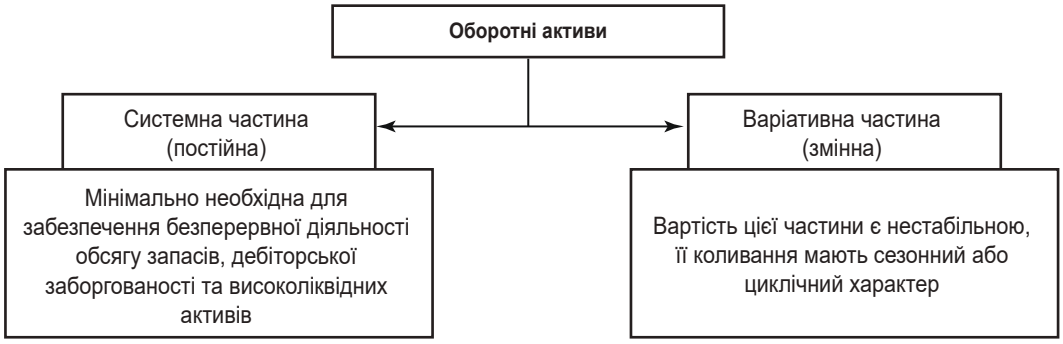

Рис. 1. **Склад оборотних активів підприємства**

Під час огляду моделей управління оборотними активами чимало науковців-економістів не беруть до уваги ідеальну модель, оскільки на практиці вона майже не трапляється. Відповідна назва моделі є відображенням поєднання активів із джерелами їх фінансування. У цій моделі поточні активи дорівнюють поточним зобов'язанням, отже, чистий оборотний капітал дорівнює нулю. Така модель в реальному житті практично не існує, оскільки будь-якому підприємству потрібний певний запас вільних грошових коштів для підтримки поточних видатків [1].

В агресивній моделі управління оборотними активами інвестований капітал використовують для фінансування як необоротних активів, так і системної частини оборотного капіталу. У такому разі чистий оборотний капітал дорівнюватиме цій частині оборотного капіталу. Агресивний підхід до формування оборотних активів полягає в мінімізації або відсутності страхових резервів усіх видів оборотних активів. Такий підхід забезпечує найбільшу ефективність використання оборотних активів за відсутності збоїв у відтворювальному процесі, однак, і зумовлює підвищений ступінь підприємницького та фінансового ризиків [2].

Перейдемо до з'ясування основних аспектів консервативної моделі. У цій моделі навіть варіативна частина оборотних активів покривається за рахунок довгострокових джерел фінансування. Відповідно до цієї моделі у підприємства відсутні короткострокові зобов'язання, ризик платоспроможності теж відсутній. У такому разі чистий оборотний капітал дорівнює всій величині оборотних активів. Консервативна модель супроводжується відносно низьким поточним прибутком, оскільки підприємство змушене нести додаткові витрати з підтримки зайвих запасів. Консервативна модель є економічно невигідною і з тієї точки зору, що підприємство нібито відмовляється від кредиторської заборгованості, що є умовно безкоштовним джерелом фінансування [1].

Компромісна модель є найреальнішою. Помірний підхід передбачає повне задоволення потреби в усіх видах оборотних коштів для фінансування поточної діяльності та створення нормальних страхових запасів на випадок найтиповіших збоїв у процесі відтворення. При цьому підході існує оптимальне співвідношення між ризиком та ефективністю використання капіталу [3].

Компромісна модель передбачає, що необоротні активи, системна частина оборотних активів, а також певна частина варіативної частини оборотних активів фінансуються за рахунок інвестованого капіталу. Відповідно до цієї моделі в окремі моменти часу підприємство може мати навіть зайві оборотні активи, які сполученими з ними витратами знижуватимуть його прибутковість, однак, це ціна за те, щоб підприємство могло підтримувати ризик ліквідності у допустимих межах.

Загальну характеристику підходів до фінансування оборотних активів підприємства подано в табл. 1. [1; 3].

Таблиця 1

Характеристика підходів до фінансування оборотних активів підприємства

Модель	Ризик з позиції ліквідності	Вплив на обсяги обігових активів	Практичне використання
Ідеальна	Найризикованіша, особливо якщо існує ймовірність, що необхідно одночасно погасити всі зобов'язання перед кредиторами	Характеризується постійними обсягами запасів, грошових коштів, поточних фінансових інвестицій, дебіторської заборгованості	На практиці майже не трапляється
Агресивна	Досить ризикована, також має високий ризик порушення безперервності виробництва	Характеризується створенням лише мінімально необхідних обсягів запасів, грошових коштів, проведенням жорсткої кредитної політики, спричиняє фінансові витрати через зниження обсягів реалізації	Трапляється рідко
Консервативна	Відсутній ризик втрати ліквідності через відсутність короткострокової кредиторської заборгованості, а також майже немає ризику порушення безперервності виробництва	Характеризується створенням значних резервів запасів, грошових коштів, проведенням ліберальної кредитної політики, знижує ефективність використання обігових активів	Має штучний характер
Компромісна	Низький рівень втрати ліквідності та низький ризик порушення безперервності виробництва	Характеризується тим, що в окремі періоди підприємство може мати надлишкові обсяги запасів, грошових коштів	Трапляється часто

На практиці досить часто зустрічається не однозначна модель фінансування оборотних активів, а можливі варіанти поєднання різних типів політик управління оборотними активами та джерелами їх фінансування з точки зору їх впливу на найважливіші критерії оцінки діяльності організації: рентабельність активів, швидкість їх оборотності та платоспроможність підприємства (табл. 2) [3].

Таблиця 2

Матриця вибору комплексної політики управління оборотними активами та джерелами їх фінансування

Модель	Консервативна	Помірна	Агресивна
Консервативна	КК – консервативна низька швидкість обігу оборотних активів, низький рівень рентабельності активів, високий рівень фінансової стійкості та платоспроможності	ПК – помірно-консервативна середня швидкість обігу оборотних активів, середній рівень рентабельності активів, високий рівень фінансової стійкості та платоспроможності	АК – агресивно-консервативна висока швидкість обігу оборотних активів, високий рівень рентабельності активів, високий рівень фінансової стійкості та платоспроможності
Помірна	КП – консервативно-помірна низька швидкість обігу оборотних активів, низька рентабельність, достатній рівень фінансової стійкості та платоспроможності	ПП – помірна середня швидкість обігу оборотних активів, середня рентабельність, достатній рівень фінансової стійкості та платоспроможності	АП – агресивно-помірна висока швидкість обігу оборотних активів, високий рівень рентабельності, достатній рівень фінансової стійкості та платоспроможності
Агресивна	КА – консервативно-агресивна низька швидкість обігу оборотних активів, низька рентабельність активів, низький рівень фінансової стійкості та платоспроможності	ПА – помірно-агресивна середня швидкість обігу оборотних активів, середній рівень рентабельності активів, низький рівень фінансової стійкості та платоспроможності	АА – агресивна висока швидкість обігу оборотних активів, високий рівень рентабельності активів, низький рівень фінансової стійкості та платоспроможності

Зауважимо, що сприятливими з точки зору забезпечення рентабельності та платоспроможності організації варіантами поєднання різних типів політики формування оборотних активів і джерел їх фінансування є агресивно-консервативна, агресивно-помірна, помірно-консервативна, а також помірна.

Таким чином, переваги тієї чи іншої моделі є умовними, оскільки для кожної з них характерні різні види ризику. Практична реалізація моделі на підприємстві є здійснюваною насамперед не за рахунок варіювання довгострокових джерел фінансування, а управлінням величиною оборотних активів і короткострокових зобов'язань.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Полтініна О. П.

Література: 1. Соколова Л. А., Баринова О. И. Выбор комплексной политики оперативного управления оборотними активами организации и источниками их финансирования. *Молочнохозяйственный вестник.* 2013. № 2. С. 78–84. **2.** Ярошевич Н. Б. Управління джерелами коштів фірми : навч. посіб. Київ : Знання, 2012. 342 с. **3.** Макарова А. А. Управление денежными потоками с помощью построения модели фінансового равновесия предприятия и модели регулирования остатков денежных средств. *Аудит и финансовый анализ.* 2009. № 5. С. 116–128.

МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО ОПТИМІЗАЦІЇ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 658.14.17

Нетецька К. І.

Магістрант 2 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто основні методичні підходи до вирішення завдання оптимізації фінансових ресурсів, визначено їх роль у фінансово-господарській діяльності підприємства. Досліджено механізм формування оптимальної структури джерел фінансування підприємства.*

Ключові слова: *підприємство, організація, виробництво, фінанси, прибуток, капітал, структура капіталу, власний капітал, позикові кошти, фінансовий стан, фінансові ресурси, фінансові ризики, фінансовий левередж.*

Аннотация. *Рассмотрены основные методические подходы к решению задачи оптимизации финансовых ресурсов, определена их роль в финансово-хозяйственной деятельности предприятия. Исследован механизм формирования оптимальной структуры источников финансирования предприятия.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, производство, финансы, прибыль, капитал, структура капитала, собственный капитал, заемные средства, финансовое положение, финансовые ресурсы, финансовые риски, финансовый левередж.*

Annotation. *The main methodological approaches to solving the problem of optimization of financial resources are considered, their role in the financial and economic activities of the enterprise is determined. The mechanism of formation of the optimal structure of sources of financing of the enterprise is investigated.*

Keywords: *enterprise, organization, production, finance, profit, capital, capital structure, equity, borrowed funds, financial position, financial resources, financial risks, financial leverage.*

У системі управління підприємствами одним із важливих елементів є забезпечення його фінансовими ресурсами. Своєчасні розробка та застосування цілісної системи управління фінансовими ресурсами забезпечують надійне та довгострокове функціонування підприємства.

© Нетецька К. І., 2017

Дослідженням питань підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами займалися Бланк І. О., Буряковський В. В., Волков А. М., Гаретовський М. В., Павлюк К. В., Поддєрьогін А. М., Кузьмінський З. В., Опарін В. М., Шахова Г. Я. та ін. Однак, аналіз публікацій з питань методології оптимізації фінансових ресурсів підприємства свідчить про недостатню їх розробку та принципову поляризацію у діапазоні існуючих визначень, чим зумовлено потребу подальшого узагальнення та дослідження цього поняття.

Метою написання статті є розробка методичних підходів до оптимізації фінансових ресурсів підприємства.

Оптимізація структури фінансових ресурсів є важливим етапом стратегічного аналізу підприємства, який полягає у визначенні такого співвідношення між вартістю, втіленою у кошти підприємства, які йому належать і приносять прибуток, і вартістю, інвестованою в грошові кошти, що залучаються на основі їх повернення, за умови якого досягається максимальна ефективність діяльності підприємства [2].

Кількісно визначити оптимальну структуру капіталу неможливо, однак, керівництво об'єкта дослідження ДНВП «Об'єднання Комунар» може знайти приблизне її значення, розраховане на підставі факторів впливу та власного практичного досвіду, яке максимально наближає планову структуру до оптимального значення.

Процес оптимізації структури фінансових ресурсів підприємства слід проводити в певній послідовності. Необхідно здійснити аналіз складу фінансових ресурсів підприємства в динаміці; оцінити основні фактори, які визначають структуру фінансових ресурсів, здійснити оптимізацію структури фінансових ресурсів за критерієм доходності власного капіталу. Із урахуванням цих етапів підприємство визначає на плановий прогнозний період найприйнятнішу для себе структуру капіталу.

У деяких країнах діють нормативи (співвідношення) між власним і позиченими коштами. Так, у США застосовують співвідношення – 60 / 40, а в Японії – 30 / 70. В Україні більшість підприємств нехтують науковими підходами до оптимізації структури капіталу, що є помилкою, оскільки від співвідношення між власним і позиковим капіталом залежить результат діяльності підприємства та його стан у майбутньому [4].

Оптимальну структуру капіталу можна визначити, користуючись ефектом фінансового важеля (левериджу). Він характеризує використання запозичених засобів, які впливають на зміну коефіцієнта рентабельності власного капіталу. Іншими словами, фінансовий леверидж – це об'єктивний фактор, який виникає із появою позичених засобів у обсязі капіталу, що використовує підприємство, і дозволяє підприємству отримати додатковий прибуток на власний капітал.

З даних табл. 1 можна зробити висновок, що в структурі капіталу ДНВП «Об'єднання Комунар» в аналізованому періоді переважає власний капітал підприємства. Однак, економічна рентабельність капіталу порівняно з чинною ставкою кредиту є надто низькою, а коефіцієнт фінансової рентабельності, а отже, і ефект фінансового левериджу, мають від'ємні значення [6].

Таблиця 1

Ефект фінансового левериджу для ДНВП «Об'єднання Комунар», 2014–2016 рр.

Показник	2014	2015	2016к
Обсяг власного капіталу, тис. грн	232 846	233 385	233 706
Обсяг позикового капіталу, тис. грн	103 224	156 998	183 688
Загальний обсяг капіталу, тис. грн.	336 070	390 383	417 394
Власний капітал, у відсотках	69,28	59,78	55,99
Позичений капітал, у відсотках	30,72	40,22	44,01
Коефіцієнт фінансового важеля	0,443	0,673	0,786
Коефіцієнт рентабельності активів	0,0012	0,0013	0,0013
Ставка банківського відсотка, у відсотках	24	24	24
Ставка банківського відсотка із урахуванням ризику, у відсотках	24,44	24,67	24,79
Ставка податку на прибуток	21	19	18

У табл. 2 подано розрахунки оптимальної структури капіталу ДНВП «Об'єднання Комунар» на 2017 р. За результатами дослідження можна стверджувати, що підприємству взагалі недоцільно залучати позикові кошти [6]. Така ситуація є зумовленою порівняно низькою економічною рентабельністю активів і несприятливою ситуацією на ринку позикових коштів.

Ситуація, що склалася на підприємстві, відображає не позитив, а негатив ефекту фінансового левериджу, оскільки під час рецесії ефект фінансового важеля набуває від'ємних значень і, навпаки, зменшує рентабельність або і власні кошти підприємства. Але, якщо враховувати, що підприємство насправді має прибуток, але не використовує весь свій потенціал, то для нього позиковий капітал є необхідною умовою збільшення ефективності господарської діяльності, нові кредити гарантують збільшення прибутку та розкриття прихованих потужностей підприємства.

Таблиця 2

Прогноз ефекту фінансового левериджу для ДНВП «Об'єднання Комунар» на 2018 р.

Показник	Варіанти розрахунку						
	1	2	3	4	5	6	7
Обсяг власного капіталу,млн грн	0,233	0,233	0,233	0,233	0,233	0,233	0,233
Можливий обсяг позикового капіталу, млн грн	0	0,077	0,116	0,233	0,351	0,467	0,701
Загальний обсяг капіталу, млн грн	0,233	0,311	0,351	0,467	0,584	0,701	0,934
Власний капітал, у відсотках	100	75	66,67	50	40	33,33	25
Позичений капітал, у відсотках	0	25	33,33	50	60	66,67	75
Коефіцієнт фінансового важеля	0	0,33	0,5	1	1,5	2	3
Коефіцієнт рентабельності активів	0,0013	0,0013	0,0013	0,0013	0,0013	0,0013	0,0013
Ставка банківського відсотка, у відсотках	0,24	0,24	0,24	0,24	0,24	0,24	0,24
Ставка банківського відсотка із урахуванням ризику, у відсотках	0,24	0,57	0,74	1,24	1,74	2,24	3,24
Обсяг прибутку без урахування відсотків за кредит, тис. грн.	303,82	405,09	455,73	607,64	759,54	911,45	1215,27
Сума сплачених відсотків за кредит, тис. грн	0	186,96	280,44	560,89	841,34	1121,7	1682,6
Обсяг прибутку із урахуванням відсотків за кредит, тис. грн	303,82	218,13	175,28	46,74	-81,80	-210,34	-467,41
Ставка податку на прибуток	0,18	0,18	0,18	0,18	0,18	0,18	0,18
Сума податку на прибуток, тис. грн	0,55	0,39	0,32	0,08	-0,15	-0,38	-0,84
Обсяг чистого прибутку, тис. грн	303,27	217,73	174,96	46,66	-81,65	-209,96	-466,57
Коефіцієнт фінансової рентабельності	0,0013	0,0007	0,0005	0,0001	-0,0001	-0,0003	-0,0005
Ефект фінансового левериджу	0	-0,157	-0,303	-1,017	-2,140	-3,674	-7,972

Для підтримання наявного темпу зростання та збільшення прибутку ДНВП «Об'єднання Комунар» слід запровадити певні заходи, що є спрямованими на оптимізацію структури фінансових ресурсів підприємств. Важливо збільшувати економічну рентабельність активів за рахунок збільшення прибутків, що дозволить зробити підприємство менш залежним від стрибків відсоткових ставок за кредитами, а також акумулювати більшу суму коштів на рахунках. Підприємство потребує збільшення обсягу власного капіталу, щоб у разі банкрутства воно змогло розрахуватися зі всіма кредиторами, продавши свої активи. Наявність власних ресурсів також зменшить потребу в залученні додаткових кредитів і здешевить необхідні завдяки наданню банками стабільнішому підприємству нижчих відсоткових ставок за кредитами.

Таким чином, дослідження показало, що нині функціонування ДНВП «Об'єднання Комунар» має незадовільну структуру капіталу, а тому необхідно визначити адекватний варіант його перерозподілу, оскільки прибуток підприємство тим не менш отримує, хоч і не використовує в повній мірі свій потенціал. За таких умов порівняно ефективним може бути залучення позикового капіталу лише на 77902 тис. грн, тобто на 25 % у пасиві. Однак, досягнення такого стану є досить довгим процесом, тому насамперед потрібно орієнтуватися на збільшення економічної рентабельності активів. Напрямом подальшого дослідження стане вдосконалення методичного забезпечення управління фінансовими ресурсами сучасного вітчизняного підприємства.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Журавльова І. В.

Література: 1. Бланк И. А. Инвестиционный менеджмент : учебное пособие. Киев : Ника-Центр ; Эльга, 2001. 448 с. **2.** Ільїна К. О. Аналіз фінансового потенціалу стійкості інноваційного підприємства : автореф. дис. … канд. екон. наук : 08.00.08. Львів, 2011. 24 с. **3.** Казакова В. І. Концептуальні основи управління фінансовими ресурсами підприємства. *Економіка АПК.* 2004. № 1. С. 109–113. **4.** Киндзерский В. В. Воспроизводство основного капитала в Украине в институциональном аспекте. *Наукові праці Донецького національного технічного університету.* 2007. № 3. С. 203–210. **5.** Ковалев В. В. Финансовый анализ: управление капиталом. Выбор инвестиций. Анализ отчетности. М. : Финансы и статистика, 2000. 512 с. **6.** Ласій В. Г. Про динамічні показники внутрішньої норми доходу та рентабельності капітальних вкладень. *Актуальні проблеми економіки.* 2004. № 4. С. 137–141. **7.** Опарін В. Фінансові ресурси: проблеми визначення та розміщення. *Вісник Національного банку України.* 2000. № 5. С. 10–11. **8.** Романко О. П. Чинники формування конкурентоспроможності машинобудівного підприємства. *Актуальні проблеми економіки.* 2009. № 3. С.113–125. **9.** Стецюк П. А. Економічна сутність фінансових ресурсів. *Фінанси України.* 2007. № 1. С. 129–143.

СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КРЕДИТНИХ СПІЛОК

УДК 336.773(477)

Нецвітаєва О. І.
Агаркова Т. О.

Студенти 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено проблеми становлення й розвитку вітчизняних кредитних спілок. Проаналізовано їх роль і значення, а також окреслено перспективи діяльності на вітчизняному кредитному ринку. Запропоновано шляхи вирішення проблем функціонування сучасних кредитних спілок.*

Ключові слова: *організація, установа, фінанси, кредит, банк, банківська установа, банківська система, фінансовий ринок, ринок кредитних ресурсів, кредитні спілки, активи, позичальники.*

Аннотация. *Исследованы проблемы становления и развития отечественных кредитных союзов. Проанализированы их роль и значение, а также намечены перспективы деятельности на отечественном кредитном рынке. Предложены пути решения проблем функционирования современных кредитных союзов.*

Ключевые слова: *организация, учреждение, финансы, кредит, банк, банковское учреждение, банковская система, финансовый рынок, рынок кредитных ресурсов, кредитные союзы, активы, заемщики.*

Annotation. *The problems of formation and development of domestic credit unions are investigated. Their role and importance are analyzed, as well as outlooks for activities in the domestic credit market. The ways of solving the problems of functioning of modern credit unions.*

Keywords: *organization, institution, finance, credit, bank, banking institution, banking system, financial market, credit resources market, credit unions, assets, borrowers.*

У розвиненому суспільстві фінансові послуги мають не менше значення, ніж виробництво. Найактивніше розвивається сегмент сфери послуг, що є пов'язаним із задоволенням потреб суспільного виробництва і споживання, а також фінансово-кредитне обслуговування та страхові послуги.

Одним із учасників вітчизняного ринку фінансових послуг є ощадно-кредитні кооперативи – кредитні спілки, що є формою самоорганізації громади.

Після проголошення незалежності в Україні розпочався процес відродження кредитних спілок як організацій реальної взаємної допомоги між фізичними особами на випадок тимчасових фінансових труднощів. Цьому сприяло закріплення у ст. 36 Конституції України права на об'єднання фізичних осіб у громадські організації для задоволення своїх потреб та інтересів, у тому числі економічних і соціальних.

Кредитні спілки надають фінансові послуги, але їх діяльність має певні особливості: вона не має на меті отримання прибутку, а спрямована власне на надання конкретних послуг, що і визначає її вузьку спеціалізацію щодо можливих напрямів використання акумульованих фінансових ресурсів за рахунок заощаджень членів.

Дослідженням проблем становлення й розвитку інституту фінансового посередництва за умов перехідної економіки займалися і займаються Внукова Н., Василик О., Корнєєв В., Терещенко Г., Науменкова С., Савлук М., Ходаківська , В. Ільченко Л. та ін.

Сучасний вітчизняний ринок фінансових послуг, як і інші складові ринкової інфраструктури, переживає не кращі часи. Нині особливого значення набуває як кількісне зростання фінансових посередників, так і підвищення ефективності їх діяльності. Важливо розвивати не лише банківські установи, а й небанківські фінансові інститути різних видів для забезпечення повноцінного функціонування фінансової інфраструктури, що має стати запорукою економічного зростання.

За умов фінансової кризи та кризи вітчизняної банківської системи проблеми діяльності кредитних спілок ще більше загострилися. Цим зумовлено актуальність і необхідність дослідження питань поточного стану та подальшого розвитку кредитних спілок.

Метою написання статті є узагальнення проблем становлення й розвитку кредитних спілок, а також оцінювання перспектив їх діяльності на вітчизняному кредитному ринку.

Відповідно до Закону України «Про кредитні спілки» кредитна спілка – це неприбуткова організація, заснована фізичними особами, професійними спілками, їх об'єднаннями на кооперативних засадах задля задоволення

© Нецвітаєва О. І., Агаркова Т. О., 2017

потреб її членів у взаємному кредитуванні та наданні фінансових послуг за рахунок об'єднаних грошових внесків членів кредитної спілки [1].

Головною метою діяльності спілки є фінансовий і соціальний захист своїх членів шляхом залучення їх особистих заощаджень для взаємного кредитування, фінансової підтримки підприємницьких ініціатив та надання інших фінансових послуг.

Кредитна спілка має кредитний характер, оскільки на підставі залучення й акумулювання тимчасово вільних коштів надає кредити, що різняться за своїм цільовим призначенням, терміном користування, режимами сплати відсотків та основною сумою кредиту, а також за рівнями забезпеченості. Переважною більшістю кредитів (52 % від загальної суми наданих кредитів) є дрібні кредити на споживчі цілі. Комерційні кредити та кредити, що передбачають триваліший термін кредитування та більші суми кредиту, становлять 24 %, кредити на придбання, ремонт та реконструкцію житла – 8 % .

Суб'єктами кредитної угоди є кредитна спілка як кредитор і член спілки як позичальник. Елементи кредитування наявні у відносинах між особою, яка передає в розпорядження юридичної особи свій внесок (вклад), і спілкою, яка на такі вклади розподіляє частину свого доходу.

Специфіка посередницької діяльності кредитних спілок полягає в тому, що надання таких послуг не має на меті отримання прибутку. Умови отримання позики для всіх членів спілки однакові. Водночас вкладник набуває своєрідних «корпоративних прав»: право на участь в управлінні справами кредитної спілки через загальні збори, а також право на виділення належної частки в майні спілки в разі її ліквідації або виходу з неї [2].

Процес кредитування спілками у цілому подібний до банківського, але наслідком неповернення кредиту може бути не лише договірна відповідальність, а й виключення із членів спілки. Основні переваги та недоліки кредитних спілок подано в табл. 1 [3].

Таблиця 1

Переваги та недоліки співпраці з кредитними спілками

Переваги	Недоліки
– відсотки за кредит можуть бути нижчими за банківські; – можливість для членів кредитної спілки напрацювати позитивну кредитну історію; – кредит можна отримати за кілька днів і навіть годин	– відсоткові ставки річних у регіональних спілках є надзвичайно високими; – термін кредитування короткий (найчастіше до одного року); – кількість спілок, спроможних надати позичку понад 10 тис. грн, є незначною; – реалізація ризикової ринкової політики та сумнівних фінансових схем є однією з причин припинення діяльності багатьох кредитних спілок

Як бачимо, на сучасному етапі існують підстави стверджувати, що недоліки в діяльності кредитних спілок певною мірою домінують над перевагами через орієнтацію державної політики на підтримку вітчизняного банківського сектора та відсутність фонду гарантування вкладів членів кредитних спілок.

Щороку кількість кредитних спілок поступово зменшується, що є зумовленим поточним економічним станом (рис. 1) [4].

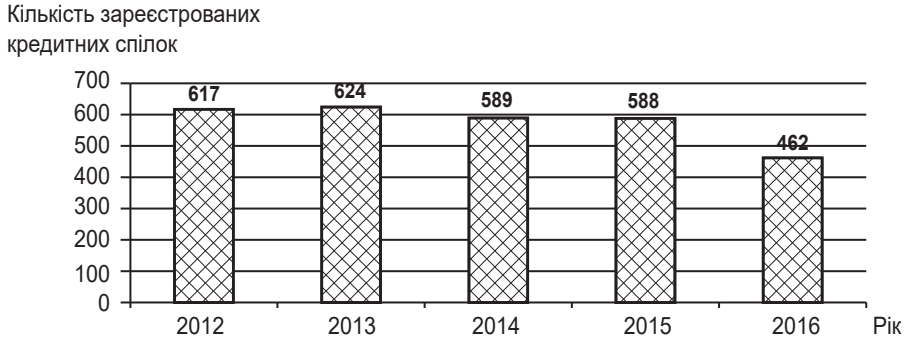

Рис. 1. **Динаміка зміни кількості зареєстрованих кредитних спілок, 2012–2016 рр.**

Починаючи з 2012 р., кількість кредитних спілок стала зменшуватися, на кінець 2014 р. порівняно з аналогічним періодом 2013 р. їх кількість зменшилася на 35 одиниць, або на 5,6 %. На кінець 2016 р кількість кредитних спілок становить 462 одиниць, що на 21,4 % (126 одиниць) менше за показник минулого року – 588 [4].

Це пояснюється передусім істотним погіршенням фінансового стану кредитних спілок у 2014–2016 рр., суттєвим зниженням показників платоспроможності та ліквідності. Відсутність заходів впливу, що раніше застосовувалися до кредитних спілок, призвело до посилення контролю з боку Державного реєстру фінансових установ і, як наслідок, виключення інформації з Державного реєстру фінансових установ та анулювання свідоцтва про реєстрацію фінансової установи кредитним спілкам у зв'язку із систематичним невиконанням заходів впливу та відсутністю за заявленим місцезнаходженням [4].

Результати діяльності кредитних спілок за 2016 р. засвідчують уповільнення рівня ділової активності та значне зниження темпів приросту показників діяльності (табл. 2) [4].

Таблиця 2

Показники рівня забезпечення фінансовими активами кредитних спілок

Показники	Роки				
	2012	2013	2014	2015	2016
Загальні активи, млн грн	2656,9	2598,8	2338,7	2064,3	2032,5
Капітал, млн грн	1088,7	1055,6	1048,7	1040,9	1044,4
Рівень забезпечення активами, у відсотках	51	50	45	42	40

Як бачимо, зменшення обсягів активів і капіталу відбувалося за рахунок зменшення кількості кредитних спілок і зменшення кількості їх членів, що є зумовленим значним зниженням ринкової вартості активу протягом звітного періоду, перевищенням балансової вартості чистих активів над їх ринковою вартістю, збільшенням ринкових ставок відсотка або інших ринкових ставок доходу від інвестицій, що може вплинути на ставку дисконту і суттєво зменшити суму очікуваного відшкодування активу, негативними змінами ринкового та правового середовища, у якому діє кредитна спілка.

Основні проблеми діяльності кредитних спілок та напрями їх ефективного вирішення подано в табл. 3 [5].

Таблиця 3

Проблеми розвитку кредитних спілок та напрями їх вирішення

Проблеми	Напрями вирішення
– недосконалість законодавства, що регулює діяльність суб'єктів системи кредитної кооперації, значна обмеженість можливостей кредитних спілок у наданні фінансових послуг їх членам та юридичним особам; – недостатній рівень капіталізації для належного виконання зобов'язань перед їх членами; – недостатня поінформованість населення про діяльність кредитних спілок; – концептуальна невизначеність на тривалу перспективу; – збільшення концентрації ринку кооперативного кредитування	– створення системи страхування і захисту вкладів від фінансових ризиків; – запровадження на державному й регіональному рівнях системи стабілізації та фінансового оздоровлення кредитних спілок; – створення бюро кредитних історій для формування єдиної бази позичальників, що дасть змогу знизити частку прострочених і неповернених позик; – запровадження жорсткішої системи нагляду та контролю дотримання й виконання основних показників діяльності кредитних спілок; – формування установ сервісної інфраструктури, які надаватимуть послуги кредитним спілкам і у сфері навчання

Отже, функціонування кредитних спілок ускладнюється через неврегульованість питань нагляду і контролю за їх діяльністю. Наглядовими функціями наділені Національний банк України та Національна комісія з регулювання ринків фінансових послуг. З огляду на цю проблему доцільно зобов'язати контролюючі органи проводити на підставі звітності розрахунок показників, які характеризують стан кредитних спілок, і виносити рішення рекомендаційного характеру щодо усунення виявлених недоліків. При цьому контролюючий орган має тісно співпрацювати з Національною асоціацією кредитних спілок України [4].

Головною проблемою функціонування вітчизняних кредитних спілок є недосконалість законодавчо-нормативного середовища й закріплення кооперативної природи кредитних спілок. Оптимальним розв'язанням цієї проблеми є внесення змін до нормативно-правових актів, які регламентують діяльність кооперативних неприбуткових товариств і кредитних спілок. Нині в Україні є два стабілізаційні фонди, що діють при загальнодержавній асоціації кредитних спілок: Програма захисту вкладів при Всеукраїнській асоціації кредитних спілок та Стабілізаційний фонд при Національній асоціації кредитних спілок України. До того ж дуже важливою є проблема захисту кредитних спілок від збитків, що є пов'язаними із несвоєчасним поверненням чи неповерненням кредитів. Напрямом розв'язання цієї проблеми є створення регіональних, а згодом і загальнодержавної системи ведення кредитних історій позичальників – бюро кредитних історій [6].

Ефективним способом істотного скорочення витрат є делегування повноважень щодо роботи із проблемними кредитами єдиному органу – Агенції з роботи із проблемними кредитами. З огляду на загальносвітові тенденції розвитку кредитних спілок важливо запроваджувати моніторинг їх діяльності.

Таким чином, одним із основних пріоритетів розвитку кредитних спілок в Україні є збереження кооперативного принципу їх функціонування, а також забезпечення якісного обслуговування їх членів.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Андрійченко Ж. О.

Література: 1. Про кредитні спілки : Закон України від 20.12.2001 № 2908-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2908-14. **2.** Внукова Н. М., Унинець-Ходаківська В. П. Ринок фінансових послуг : навч.-метод. комплекс. Ірпінь : НУДПСУ, 2010. 258 с. **3.** Терещенко Г. М. Перспективи розвитку кредитних спілок в Україні. *Фінанси України.* 2009. № 5. С. 87– 94. **4.** Національна комісія, що здійснює регулювання у сфері ринків фінансових послуг // Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює регулювання у сфері ринків фінансових послуг. URL: https://www.nfp.gov.ua/ua/Pro-nas.html. **5.** Гавриленко О. Ю. Кредитні спілки в Україні: проблеми розвитку та умови підвищення ефективності управління діяльністю. *Вісник економічної науки України.* 2006. № 1. С. 29–32. **6.** Ільченко-Сюйва Л. В. До проблеми використання потенціалу кредитних спілок у забезпеченні економічного зростання: сучасна практика і реалії України. *Економіка та держава.* 2009. № 1. С. 66–69.

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КАТЕГОРІЇ «ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА»

УДК 336.011

Нецвітаєва О. І.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено теоретичні підходи до визначення сутності поняття «фінансова безпека підприємства», визначено недоліки кожного трактування. Систематизовано наукові підходи до визначення сутності поняття «фінансова безпека підприємства».*

Ключові слова: *підприємство, організація, виробництво, фінанси, безпека, фінансова безпека, економічна безпека, фінансовий стан, рівень фінансової безпеки.*

Аннотация. *Исследованы теоретические подходы к определению сущности понятия «финансовая безопасность предприятия», определены недостатки каждого трактования. Систематизированы подходы к определению сущности понятия «финансовая безопасность предприятия».*

Ключевые слова: *предприятие, организация, производство, финансы, безопасность, финансовая безопасность, экономическая безопасность, финансовое состояние, уровень финансовой безопасности.*

Annotation. *The theoretical approaches to the definition of the essence of the concept of «financial security of the enterprise» are investigated, the shortcomings of each interpretation are defined. Systematized approaches to the definition of the essence of the concept of «financial security of the enterprise».*

Keywords: *enterprise, organization, production, finance, security, financial security, economic security, financial condition, level of financial security.*

© Нецвітаєва О. І., 2017

Ринкова економіка України спричиняє ускладнення умов господарювання й зростання конкуренції між господарюючими суб'єктами, що може призвести до погіршення їх фінансового стану й навіть до банкрутства. Тому необхідними є розробка й упровадження адаптивних механізмів забезпечення фінансової безпеки підприємства, що є спрямованими на підтримку стійкого функціонування та розвитку його фінансової системи за умов нестабільного зовнішньоекономічного середовища.

Для підприємства фінансова безпека є важливою передумовою стабільної економічної діяльності. Однак, невирішеність проблем у цій сфері не дозволяє забезпечити відповідний рівень фінансового захисту, тим самим ускладнює здійснення ефективної реструктуризації економіки. Тому актуальним напрямком сталого функціонування вітчизняних підприємств є контроль за їх фінансовою безпекою.

Дослідженням питань фінансової безпеки підприємства та факторів впливу на неї займаються Бланк І. О., Горячева К. С., Кузенко Т. Б., Кириченко О. А., Мунтіян В. І., Пономаренко О. Е. та ін. Однак, на сьогодні немає єдності серед науковців щодо визначення сутності поняття фінансової безпеки.

Найрозповсюдженішим є підхід, за яким автори розглядають фінансову безпеку підприємства як складову економічної безпеки підприємства, що полягає у наявності такого його фінансового стану, який характеризується збалансованістю і якістю фінансових інструментів, технологій і послуг, стійкістю до загроз, здатністю підприємства забезпечувати реалізацію фінансових інтересів. Прихильниками такого підходу є Бланк І. А., Горячева К. С., Пономаренко О. Е. [1–3]. Визначення цих науковців змістовно відображають функціональні характеристики фінансової безпеки. Однак, ототожнювати фінансову безпеку підприємства з його фінансовим станом не зовсім правильно, оскільки фінансова чи економічна безпека – це передусім потенційні можливості підприємства протистояти негативному впливу внутрішнього та зовнішнього середовища. До того ж у цих визначеннях не йдеться про шляхи убезпечення, що є дуже важливим.

Фінансова безпека підприємства – це складне поняття, тому точки зору щодо його сутності різняться. У таблиці систематизовано визначення сутності поняття «фінансова безпека підприємства» різними науковцями (табл. 1) [4–6].

Таблиця 1

Визначення сутності поняття «фінансова безпека підприємства» різними науковцями

Автор	Визначення	Ключове слово
Журавка О. С., Бондаренко Є. К. [4]	Здатність суб'єкта підприємництва здійснювати свою господарську, у тому числі фінансову, діяльність ефективно і стабільно шляхом використання сукупності взаємопов'язаних діагностичних, інструментальних і контрольних заходів фінансового характеру, що мають оптимізувати використання фінансових ресурсів	Здатність
Мунтіян В. І. [5]	Стан найефективнішого використання корпоративних ресурсів підприємства, виражений у найкращих значеннях фінансових показників прибутковості й рентабельності бізнесу, якості управління, використання основних і оборотних засобів підприємства, структури його капіталу, норми дивідендних виплат як синтетичного індикатора поточного фінансово-господарського стану підприємства	Стан
Ареф'єва О. В., Кузенко Т. Б. [6]	Стан найефективнішого використання корпоративних ресурсів підприємства, виражений у найкращих значеннях фінансових показників прибутковості й рентабельності бізнесу, якості управління, використання основних і оборотних засобів підприємства, структури його капіталу, норми виплат за цінними паперами підприємства	Стан
Папехин Р. С.	Здатність підприємства самостійно розробляти і втілювати фінансову стратегію відповідно до цілей загальної корпоративної стратегії за умов невизначеного й конкурентного середовища	Здатність
Гукова А. В., Анікіна І. Д.	Здатність підприємства самостійно розробляти й втілювати фінансову стратегію відповідно до цілей до цілей загальної корпоративної стратегії за умов невизначеного й конкурентного середовища	Здатність
Кириченко О. А., Кудря І. В.	Діяльність з управління ризиками та захисту інтересів підприємства від зовнішніх і внутрішніх загроз задля забезпечення стабільного розвитку підприємництва та зростання його власного капіталу у поточній і стратегічній перспективах	Діяльність
Лаврова Ю. В.	Система, що забезпечує стабільність важливих фінансових пропорцій розвитку підприємства, які формують захищеність його фінансових інтересів у балансі із фінансовими інтересами його економічних агентів	Система

Бачимо, що деякі науковці фінансову безпеку розглядають як здатність підприємства ефективно і стабільно здійснювати свою діяльність, ефективно використовувати потенціал підприємства та ресурси. Так, автори Журавка О. С. та Бондаренко Є. К. фінансову безпеку розглядають як здатність суб'єкта підприємництва здійснювати свою господарську, зокрема фінансову діяльність, ефективно і стабільно шляхом використання сукупності взаємопов'язаних діагностичних, інструментальних і контрольних заходів фінансового характеру, що мають опти-

мізувати використання фінансових ресурсів, забезпечити належний їх рівень та нівелювати вплив ризиків внутрішнього та зовнішнього середовищ [4].

Фінансову безпеку як стан найефективнішого використання корпоративних ресурсів підприємства, виражений у найкращих значеннях фінансових показників прибутковості й рентабельності бізнесу, якості управління, розглядають Мунтіян В. І., Ареф'єва О. В. та Кузенко Т. Б. [5; 6].

Окремі науковці фінансову безпеку розглядають як здатність підприємства самостійно розробляти й втілювати фінансову стратегію відповідно до цілей корпоративної стратегії за умов невизначеного й конкурентного середовища, цю точку зору поділяють Папехін Р. С., Гукова А. В. та Анікіна І. Д. Кириченко О. А. та Кудря І. В. визначають фінансову безпеку підприємства як діяльність з управління ризиками та захисту інтересів підприємства від зовнішніх і внутрішніх загроз задля забезпечення стабільного розвитку підприємництва та зростання його власного капіталу у поточній і стратегічній перспективах. Науковці Лаврова Ю. В. та Кудрицька Ж. В. розглядають фінансову безпеку підприємства як систему, що забезпечує стабільність важливих фінансових пропорцій розвитку підприємства або збалансований стан.

Неординарний підхід пропонує Сорокіна О. М., яка фінансову безпеку підприємства визначає як специфічний вид економічних відносин, що виникають між підприємством і суб'єктами його зовнішнього оточення щодо забезпечення оптимального фінансового стану, у якому має перебувати підприємство для реалізації своєї стратегії, характеризується здатністю підприємства протистояти зовнішнім і внутрішнім загрозам [7]. На підставі аналізу трактувань науковцями поняття «фінансова безпека підприємства» можна виокремити основні підходи до його визначення (рис. 1) [1–7].

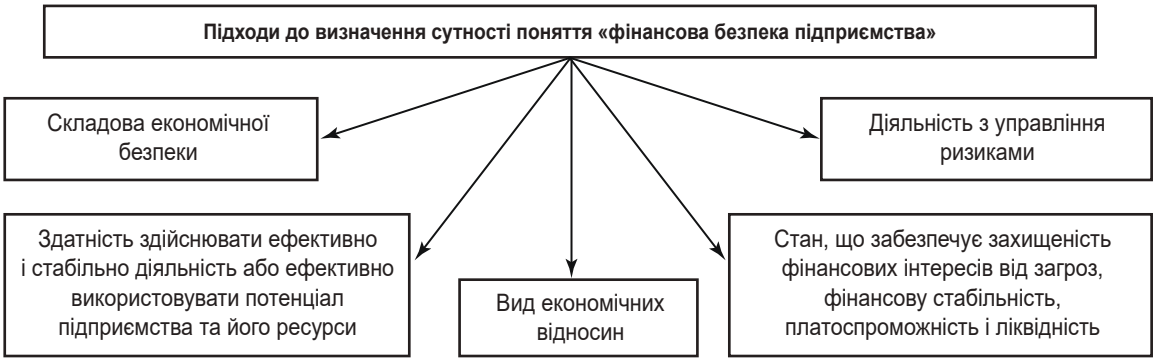

Рис. 1. **Підходи до визначення сутності поняття «фінансова безпека підприємства»**

Отже, різноманіття наукових підходів до визначення сутності поняття «фінансова безпека підприємства» є зумовленим його багатоаспектністю. Однак, кожний із цих підходів не враховує ту чи іншу істотну характеристику фінансової безпеки підприємства. Вважаємо найраціональнішим визначення сутності поняття Ареф'євої О. В. та Кузенко Т. Б., за яким фінансовою безпекою підприємства є стан найефективнішого використання корпоративних ресурсів, виражений у найкращих значеннях фінансових показників прибутковості й рентабельності бізнесу, якості управління та використання основних і оборотних коштів, структури його капіталу, норм виплат за цінними паперами підприємства, а також курсової вартості його цінних паперів як синтетичного індикатора поточного фінансово-господарського стану підприємства й перспектив його технологічного та фінансового розвитку.

Таким чином, поняття фінансової безпеки підприємства інтегрує важливі характеристики категорій «економічна безпека підприємства» та «фінанси підприємства». Науковці присвятили чимало праць дослідженню сутності цих понять, що дозволяє використовувати сутнісні характеристики цих категорій як теоретичну основу і методологічний апарат у процесі вивчення важливих змістовних характеристик поняття фінансової безпеки сучасного вітчизняного підприємства.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Кузенко Т. Б.

Література: 1. Бланк И. А. Управление финансовой безопасностью предприятия : монография. СПб. : Экслибрис, 2004. 776 с. **2.** Горячева К. С. Фінансова безпека підприємства. Сутність та місце в системі економічної безпеки. *Економіст.* 2003. № 8. С. 65–68. **3.** Пономаренко О. Е. Теоретичні аспекти фінансової безпеки підприємства. *Економіка розвитку.* 2010. № 1. С. 77–80. 4. Журавка О. С., Бондаренко Є. К. Теоретичні аспекти формування системи фінансової безпеки підприємства. *Інноваційна економіка.* 2012. № 4. С. 234–237. **5.** Мунтіян В. І. Еконо-

мічна безпека України. Київ : КВІЦ, 1999. 464 с. **6.** Ареф'єва О. В., Кузенко Т. Б. Економічні основи формування фінансової складової економічної безпеки. *Актуальні проблеми економіки.* 2009. № 1. С. 98–103. **7.** Сорокіна О. М. Зміст дефініції «фінансова безпека». *Торгівля і ринок України.* 2009. № 28. С. 270–274.

ОЦІНЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НА РИНКУ ФАКТОРИНГОВИХ ПОСЛУГ

УДК 336.717

Мушенко О. В.
Нечай А. О.

Студенти 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Визначено сутність поняття факторингу та механізму здійснення діяльності факторингових компаній. Проведено оцінювання показників діяльності сучасного вітчизняного ринку факторингу.*

Ключові слова: *підприємство, організація, фінанси, прибуток, капітал, заборгованість, дебіторська заборгованість, фінансування, фінансові послуги, факторинг, факторингові компанії.*

Аннотация. *Определена сущность понятия факторинга и механизма осуществления деятельности факторинговых компаний. Проведена оценка показателей деятельности современного отечественного рынка факторинга.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, финансы, прибыль, капитал, задолженность, дебиторская задолженность, финансирование, финансовые услуги, факторинг, факторинговые компании.*

Annotation. *The essence of the concept of factoring and the mechanism for carrying out the activity of factoring companies is defined. The estimation of performance indicators of the modern domestic factoring market was carried out.*

Keywords: *enterprise, organization, finance, profit, capital, debt, receivables, financing, financial services, factoring, factoring companies.*

За сучасних умов розвитку підприємництва актуальним питанням є розуміння суб'єктами господарювання такого інституту, як факторинг. Задля розвитку господарської діяльності суб'єкти господарювання завжди потребують додаткових обігових коштів. Нині можливим стало залучення суб'єктами господарювання додаткових обігових грошових коштів не лише шляхом отримання кредитів у банківських установах, але і через факторингові компанії або послуги факторингу, що надають деякі вітчизняні банківські установи [2].

Факторинг є достатньо новим фінансовим інструментом для України, що враховує інтереси всіх сторін комерційної угоди, вирішує у тому числі питання виробничого характеру. За умов дефіциту оборотних активів факторинг дає змогу вирішити поточні фінансові проблеми.

Дослідженням теоретичних засад факторингу займалися і займаються Внукова Н. М., Волкова Н. О., Момот Л. В., Манаєнко І. М., Апарова О. В. та ін. Однак, зміна векторів та акцентів розвитку міжнародного факторингу в світовій економіці потребує проведення подальших наукових досліджень, що мають ґрунтуватись як на теоретичних засадах факторингу, так і на аналітичній інформації щодо тенденцій розвитку цієї сфери.

Метою написання статті є оцінювання діяльності на ринку факторингових послуг, визначення сучасних тенденцій розвитку вітчизняного факторингу на підставі показників макроекономічного характеру, що впливають на діяльність факторингових компаній.

© Мушенко О. В., Нечай А. О., 2017

Факторинг – це комплекс фінансових послуг для виробників і постачальників, які здійснюють торговельну діяльність на умовах відстрочення платежу. Основною діяльністю факторингової компанії є кредитування постачальників шляхом викупу короткострокової дебіторської заборгованості [5].

На сьогодні головне завдання факторингових компаній, які є тісно пов'язаними з великими банками, полягає у фінансуванні дебіторської заборгованості на підставі використання регресивного факторингу.

Функціональні аспекти факторингового механізму є досить різноманітними. У всіх випадках вони належать до фінансового менеджменту, оскільки факторинг є істотним важелем в управлінні фінансовими потоками підприємств і організацій, а також засобом істотного поліпшення аналітичної роботи, оскільки операції факторингу без ретельного всебічного аналізу всіх сторін діяльності підприємств на ринку, особливо стану його фінансів, втрачають свій сенс через надмірний ризик. Факторинг сприяє вдосконаленню стратегічного та бухгалтерського обліку на підприємстві, передусім управлінського [2].

Відносини фактор-фірми і постачальника регулюються договором, у якому фіксують, який вид послуг обслуговування матиме місце. Договір про факторингове обслуговування укладають, як правило, на термін від одного до чотирьохх років. У ньому визначають умови, на яких здійснюватимуться операції, реквізити платіжних вимог, порядок реалізації операції, максимальні суми за операціями факторингу, розміри комісійної винагороди, умови розірвання договору факторингу [1].

У межах договору фінансування під відступ права грошової вимоги одна сторона (фактор) передає або зобов'язується передати іншій стороні (клієнту) кошти у рахунок грошової вимоги клієнта (кредитора) до третьої особи (боржника), що випливає з надання клієнтом товарів, виконання ним робіт або надання послуг третій особі, а клієнт відступає або зобов'язується відступити факторові своє право грошової вимоги [1].

Станом на 2016 р. Державним реєстром фінансових установ було надано інформацію про 504 фінансові компанії, які мають право надавати послуги факторингу [6]. У 2016 р. фінансові компанії уклали 14 521 договір факторингу на загальну суму 11 318,2 млн грн, виконали 11 415 договорів на суму 8 603,1 млн грн. На кінець 2016 р. було укладено 11 656 договорів факторингу (табл. 1) [6].

Таблиця 1

Джерела фінансування об'єктів фінансового факторингу

Показники	Значення за роками, млн грн			2015 / 2016	
	2014	2014	2016	млн грн	у відсотках
Власні кошти	15168,8	13780,2	9384,9	-4395,3	-31,89
Позичкові кошти юридичних осіб (крім банківських)	1279,7	1251,9	767,1	-484,8	-38,73
Банківські кредити	4926,3	793,6	259,9	-533,7	-67,25
Інші джерела	2146,1	730,2	890,2	160	+21,91
Разом	23525,7	16555,9	11318,1	-5237,8	-31,64

Бачимо, що протягом досліджуваного періоду динаміка структури джерел фінансування факторингових операцій є досить нестійкою та істотно коливається передусім за рахунок зміни частки власних коштів і банківських кредитів. За підсумком 2016 р. частка власних коштів становила 82,2 % та була найбільшою у структурі джерел фінансування [6].

Станом на 2016 р. частка банківських кредитів становила 2,3 %, що на 4,0 в. п. менше, ніж станом на аналогічну дату минулого року (6,3 %).

Обсяг позичкових коштів юридичних осіб (крім банківських кредитів) порівняно з показником на відповідну дату 2015 р. зменшився на 1,8 в. п. і становив 6,8 % від загальної суми джерел фінансування.

Розподіл обсягів наданих фінансових послуг за укладеними договорами факторингу за галузями подано в табл. 2 [6].

Таблиця 2

Розподіл договорів факторингу за галузями

Галузь	Значення за роками, млн грн			Темпи 2015 / 2016	
	2014	2015	2016	млн грн	у відсотках
1	2	3	4	5	6
Будівництво	69,60	91,30	381,30	290,00	+317,63
Добувна промисловість	0,10	0,00	1,40	1,40	-

Закінчення табл. 2

1	2	3	4	5	6
Легка промисловість	0,00	0,00	0,00	0,00	-
Машинобудування	0,00	0,00	0,00	0,00	-
Металургія	0,00	0,00	0,00	0,00	-
Сільське господарство	1,30	29,70	64,50	34,80	+117,17
Сфера послуг	1 501,80	738,30	946,20	207,90	+28,16
Транспорт	3,00	50,00	0,70	-49,30	-98,60
Харчова промисловість	133,20	105,00	57,80	-47,20	-44,95
Хімічна промисловість	0,00	0,00	54,40	54,40	-
Інші	21 817,00	15 541,50	9 811,80	-5729,70	-36,87
Разом	23 525,70	16 555,90	11 318,10	--5237,80	-31,64

Згідно із даними (табл. 2), найбільше зростання у 2016 р. продемонстрував обсяг договорів факторингу, укладених у сфері послуг –28,16 % (на 207,9 млн грн) та будівництво – на 290 млн грн).

Отже, факторинг є комплексом фінансових послуг для виробників і постачальників, які здійснюють торговельну діяльність на умовах відстрочення платежу. Основною діяльністю факторингової компанії є кредитування постачальників шляхом викупу короткострокової дебіторської заборгованості.

Таким чином, на підставі аналізу факторингової діяльності визначено, що основним завданням факторингових компаній є фінансування дебіторської заборгованості із застосуванням регресивного факторингу, що забезпечує додатковими обіговими коштами, яких потребують суб'єкти господарської діяльності для провадження своєї подальшої діяльності. Аналіз показників діяльності факторингових компаній засвідчив, що станом на 2016 р. частка банківських кредитів зменшилась порівняно із попереднім аналізованим періодом. Показники аналізу договорів факторингу за галузями дають підстави стверджувати, що в 2016 р. порівняно з 2015 р. спостерігається позитивна тенденція до зростання обсягу договорів факторингу у сфері послуг і будівництва.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Давиденко Д. О.

Література: 1. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 12.07.2001 № 2664-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14. **2.** Апарова О. В., Кудрицька Ж. В. Фінансово-економічна характеристика факторингу в Україні. *Ефективна економіка*. 2012. № 6. С. 15–18. **3.** Ванько С. І. Стан та перспективи розвитку факторингу в Україні. URL: http://libfor.com/index.php?newsid=2833. **4.** Внукова Н. М. Основи факторингу : навч. посіб. Київ : Знання, 1998. 174 с. **5.** Волкова Н. О. Щодо окремих переваг факторингу над кредитуванням. *Юридична Україна.* 2006. № 11. С. 40–45. **6.** Статистична інформація // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua. **7.** Карп'як Я. С., Ріжко Л. І. Факторинг як інструмент вирішення фінансових проблем підприємства. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка».* 2009. № 6 (47). С. 70–75. **8.** Манаєнко І. М. Розвиток міжнародного факторингу в контексті постіндустріалізації світової економіки. URL: http://ev.fmm.kpi.ua/article/view/108759. **9.** Момот Л. В. Розвиток факторингу в Україні. *Наукові праці Національного університету харчових технологій*. 2015. № 2. С. 100–107 **10.** Національна комісія, що здійснює регулювання у сфері ринків фінансових послуг // Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює регулювання у сфері ринків фінансових послуг. URL: https://www.nfp.gov.ua/ua/Pro-nas.html.

АНАЛІЗ І КЛАСИФІКАЦІЯ ВИДІВ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 336.011

Нечай А. О.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено різні теоретичні підходи до визначення сутності поняття «фінансові результати». Систематизовано й узагальнено класифікацію різних видів фінансових результатів діяльності підприємств.*

Ключові слова: *підприємство, організація, фінанси, прибуток, збиток, капітал, власний капітал, доходи, витрати, фінансовий стан, фінансовий результат, класифікація фінансових результатів.*

Аннотация. *Исследованы различные теоретические подходы к определению сущности понятия «финансовые результаты». Систематизированы и обобщены классификации различных видов финансовых результатов деятельности предприятий.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, финансы, прибыль, убыток, капитал, собственный капитал, доходы, расходы, финансовое состояние, финансовый результат, классификация финансовых результатов.*

Annotation. *Various theoretical approaches to the definition of the essence of the concept of «financial results» are explored. The classification of various types of financial performance of enterprises is systematized and summarized.*

Keywords: *enterprise, organization, finance, profit, loss, equity, equity, income, expenses, financial condition, financial result, classification of financial results.*

За сучасних умов господарювання одним із найважливіших показників, що характеризує ефективність фінансової діяльності підприємства, є фінансовий результат, тобто прибуток чи збиток. За умов глобальних економічних перетворень основним завданням діяльності підприємства є одержання максимального прибутку за мінімальних витрат. Формування фінансових результатів залежить від виду діяльності, тому важливим питанням є систематизація різних видів фінансових результатів, отриманих як наслідок різних видів діяльності.

Метою написання статті є систематизація фінансових результатів від різних видів діяльності підприємства, а також формування класифікації фінансових результатів діяльності підприємства відповідно до їх характеристик.

Фінансовий результат є узагальнюючим показником, що відображає кінцевий економічний результат діяльності підприємства за рахунок руху грошових коштів, прибутку або збитку, який отримує підприємство від виробництва або надання послуг [4].

Дослідженням сутності фінансових результатів та їх видів займалися Бланк І. О., Головко В. Ф., Азриліян А. Н., Базілінська О. Я., Нечитайло А. Г., Савицька Г. В., Скалюк Р. В. та ін.

Головною метою створення та подальшої діяльності будь-якого суб'єкта господарювання, незалежно від виду його діяльності чи форми власності, є отримання кінцевого фінансового результату, тобто прибутку. Отже, фінансовим результатом підприємства є отриманий ним прибуток від реалізації із вирахування витрат на провадження його діяльності, що відображає ефективність здійснення операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства.

Савицька Г. В. розглядає фінансовий результат як приріст власного капіталу, основним джерелом якого є прибуток від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності [11]. Толкачева Н. А. розглядає фінансовий результат як приріст (зменшення) капіталу в процесі фінансово-господарської діяльності, що виражається у формі загального прибутку або збитку [13].

Науковець Бланк І. А. характеризує фінансовий результат як один із найважливіших результатів фінансової діяльності підприємства [4].

Єфімова О. В. під фінансовим результатом діяльності підприємства розуміє прибуток, але зауважує, що дійсно кінцевим результатом є той, правом розпоряджатися яким мають власники [6].

Згідно із визначенням у «Великому економічному словнику» під редакцією Азріліяна А. Н., фінансовим результатом є виражений у грошовій формі економічний підсумок господарської діяльності організації в цілому та її окремих підрозділів [1].

© Нечай А. О., 2017

Нечитайло А. І. вважає фінансовий результат діяльності організації результатом відносин, обумовлених взаємними розрахунками між суб'єктами господарювання, рухом грошових коштів, грошовим обігом, використанням грошей за певний період, вираженим у формі приросту капіталу організації [9].

Як бачимо, думки щодо визначення сутності поняття фінансового результату та його видів різних авторів помітно різняться. Узагальнену класифікації фінансових результатів на підставі аналізу їх сутності подано в табл. 1 [1–6; 9; 11–14].

Таблиця 1

Класифікація фінансових результатів діяльності підприємства

Ознака	Вид фінансового результату	Характеристика
За формою прояву	Прибуток	Частина виручки, що залишається після відшкодування всіх витрат на виробничу й комерційну діяльність підприємства
	Збиток	Сума перевищення витрат над доходами, для отримання яких здійснено ці витрати
	Нульовий фінансовий результат	Характеризується рівністю доходів і витрат
За періодом формування	Попереднього періоду	Фінансовий результат підприємства, що є сформованим відповідно в звітному періоді (поточному) та попередньому
	Звітного періоду	
За характером розподілу	Нерозподілений прибуток / непокритий збиток	Частина чистого прибутку, що залишається у розпорядженні підприємства після виплати доходів власникам, формування резервного капіталу, поповнення статутного капіталу та ін.
	Розподілений прибуток / покритий збиток	Частина сформованого прибутку, що в цей час вже розподілена й не використана в процесі господарської діяльності
За характером оподаткування	Оподаткований (прибуток до оподаткування та чистий прибуток)	Різниця між прибутком звітного періоду та сумою прибутку, що обкладається податком на дохід, а також суми пільг з податку на прибуток відповідно до податкового законодавства
	Звільнений від оподаткування	Фінансовий результат, отриманий від такого виду діяльності, з якого не стягується податок згідно із законодавством України
За відповідністю плану	Плановий	Прибуток, розмір якого відповідає запланованим показникам підприємства (може бути відповідно як перевиконаним, так і недотриманим порівняно з плановим обсягом)
	Перевиконаний	
	Недотриманий	
Залежно від виду діяльності	Результат від операційної діяльності	Сукупний обсяг прибутку від реалізації продукції та від операцій, що не належать до інвестиційної або фінансової діяльності
	Фінансовий результат від інвестиційної діяльності	Підсумковий фінансовий результат від операцій з придбання і продажу основних фондів, нематеріальних активів та інших необоротних активів, а також короткострокових фінансових інвестицій, які не є еквівалентами коштів
	Фінансовий результат від фінансової діяльності	Фінансовий результат від операцій, які спричиняють зміни розміру й складу власного капіталу й позик підприємства: залучення акціонерного або пайового капіталу, емісії облігацій, залучення кредиту
	Фінансовий результат від надзвичайної діяльності	Характеризує незвичайне або дуже рідкісне для певного підприємства джерело формування
За методикою розрахунку	Обліковий	Сума прибутку до оподаткування, визначена у бухгалтерському обліку та відображена в звіті про фінансові результати за звітний період
	Маржинальний	Різниця між виручкою від реалізації продукції, товарів і послуг та змінними витратами, віднесеними на реалізовану продукцію
	Чистий	Сума, що залишилася в розпорядженні підприємства після сплати податків, надзвичайних збитків і підлягає перерозподілу за напрямами використання
	Податковий	Сума прибутку, визначена за податковим законодавством як об'єкт оподаткування податком на прибуток за звітний період

Бачимо, що визначення сутності поняття фінансового результату безпосередньо залежить від виду діяльності, унаслідок якого він отриманий.

Прибуток є основним фінансовим джерелом розвитку підприємства, науково-технічного вдосконалення його матеріальної бази та продукції, усіх форм інвестування. Уся діяльність підприємства має бути спрямована на те, щоб забезпечити зростання прибутку або його стабілізацію на певному рівні [2].

На підставі аналізу наукових тлумачень визначатимемо фінансовий результат як узагальнюючий показник, що відображає кінцевий економічний результат діяльності підприємства у ході його економічних відносин, який є пов'язаним із розрахунками між його контрагентами, рухом грошових коштів, грошовим обігом, виражений у формі прибутку або збитку, який отримує підприємство.

Таким чином, відповідно до результатів аналізу сутності поняття та видів фінансових результатів визначено, що різні автори у своїх тлумаченнях акцентують різні аспекти поняття; було сформовано загальну класифікацію видів фінансових результатів діяльності підприємства. Отже, фінансовим результатом є економічний підсумок господарської діяльності організації та її підрозділів, що виражається в отриманому прибутку, який становить різницю між доходами і витратами внаслідок здійснення операційної, інвестиційної та фінансової діяльності і вказує на її ефективність відповідно до його додатного (від'ємного) значення.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Добринь С. В.

Література: 1. Азрилиян А. Н., Азриелян О. М., Калашникова Е. В., Квардакова О. К. Большой экономический словарь / под ред. А. Н. Азрилияна. М. : Институт новой экономики, 2010. 1472 с. **2.** Базілінська О. Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика : навч. посіб. Київ : Центр навч. літ., 2009. 328 с. **3.** Білик М. Д., Білик Т. О. Фінансові результати діяльності малих підприємств: оцінка та прогнозування : монографія. Київ : ПанТот, 2012. 280 с. **4.** Бланк І. О., Ситник Г. В. Фінансове забезпечення розвитку підприємств / за ред. І. О. Бланка. Київ : КНТЕУ, 2011. 344 с. **5.** Головко І. В., Шморгун Н. П. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Київ : Центр навч. літ., 2006. 528 с. **6.** Ефимова О. В. Финансовый анализ. М. : Омега-Л, 2010. 352 с. **7.** Камышанов П. И. Практическое пособие по аудиту. М. : Инфра-М, 1996. 522 с. **8.** Лысов И. А. Понятие, сущность и значение финансовых результатов. *Вестник Нижегородского государственного инженерно-экономического института*. 2015. № 3. С. 60–64. **9.** Нечитайло А. И. Развитие методологии и методики формирования учетной информации о финансовых результатах организации. *Экономические науки.* 2008. № 10. С. 348–357. **10.** Плюта В. Сравнительный анализ в экономических исследованиях. Методы таксономии и факторного анализа / пер. в научной редакции В. М. Жуковой. М. : Статистика, 1980. 152 с. **11.** Савицкая Г. В. Экономический анализ. Мн. : Новое знание, 2005. 652 с. **12.** Скалюк Р. В. Сутність та значення фінансових результатів в системі розвитку господарської діяльності промислових підприємств. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету.* 2010. № 18. С. 135–141. **13.** Толкачева Н. А. Финансовый менеджмент : курс лекций. М. : Директ-Медиа, 2014. 144 с. **14.** Уткіна Н. В. Економічний зміст фінансових результатів діяльності підприємства: історичний аспект. *Формування ринкових відносин в Україні.* 2007. № 1. С. 133–137.

ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УКЛАДАННЯ УГОД ЗЛИТТЯ ТА ПОГЛИНАННЯ В БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ

УДК 336.71:347.441.142(477)

Нечитайло І. В.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто особливості процесів злиття та поглинання у вітчизняній банківській сфері. Проаналізовано динаміку зміни частки іноземного капіталу в банківській системі України. Розраховано мультиплікатори оцінювання вартості банків для дослідження ефективності купівлі акцій вітчизняних банків іноземними інвесторами протягом 2006–2016 рр.*

Ключові слова: *організація, установа, банк, банківська установа, банківська система, фінанси, капітал, фінансовий ринок, злиття та поглинання банків, реорганізація, приєднання банків, іноземний капітал.*

Аннотация. *Рассмотрены особенности процессов слияния и поглощения в отечественной банковской сфере. Проанализирована динамика изменения доли иностранного капитала в банковской системе Украины.*

© Нечитайло І. В., 2017

Рассчитаны мультипликаторы оценки стоимости банков для исследования эффективности покупки акций отечественных банков иностранными инвесторами в 2006–2016 гг.

Ключевые слова: *организация, учреждение, банк, банковское учреждение, банковская система, финансы, капитал, финансовый рынок, слияние и поглощение банков, реорганизация, присоединение банков, иностранный капитал.*

Annotation. *Features of mergers and acquisitions in the domestic banking sector are considered. The dynamics of the change in the share of foreign capital in the banking system of Ukraine is analyzed. The multipliers of the banks' cost estimation have been calculated to study the efficiency of buying shares of domestic banks by foreign investors during 2006–2016.*

Keywords: *organization, institution, bank, banking institution, banking system, finance, capital, financial market, mergers and acquisitions of banks, reorganization, joining banks, foreign capital.*

Несприятливі політичні й економічні умови впливають на діяльність вітчизняних банківських установ і банківську систему в цілому. Недостатність забезпечення банківськими ресурсами, що виключає можливість участі багатьох банків у процесі докапіталізації за новими вимогами Національного банку України, глобалізація фінансових ринків, посилення банківської конкуренції змушують банківські установи шукати способи залишитися на ринку та діяти максимально ефективно, наскільки дозволяють ринкові умови. Одним із шляхів досягнення цього є активізація процесів злиття та поглинання банків, чим і зумовлено актуальність цієї теми.

Дослідженням проблем злиття та поглинання у банківській сфері, а також їх значення для економічного зростання країни займаються Андрійченко Ж. О., Губарєва І. О., Гонтар Д. Д., Остапенко В. М. та ін.

Метою написання статті є узагальнення найважливіших характеристик і особливостей процесів злиття та поглинання у вітчизняному банківському секторі.

У сучасному економіко-правовому середовищі поняття «злиття» та «приєднання» часто ототожнюють із поняттям «злиття та «поглинання», оскільки вони є близькими до способів злиття та поглинання за європейським законодавством.

Згідно із Постановою Правління Національного банку України «Про затвердження Положення про особливості реорганізації банку за рішенням його власників» приєднання банків – це припинення діяльності одного або більше банків із передаванням ним (ними) згідно із передавальним актом усього його (їх) майна, прав та обов'язків іншому банку-правонаступнику [6]. Злиття банків – це виникнення нового банку-правонаступника із передаванням йому згідно із передавальними актами всього майна, усіх прав та обов'язків двох або більше банків одночасно з припиненням їх діяльності [6]. На рис. 1 подано структуру угод злиття та поглинання в Україні за секторами у 2016 р. [4].

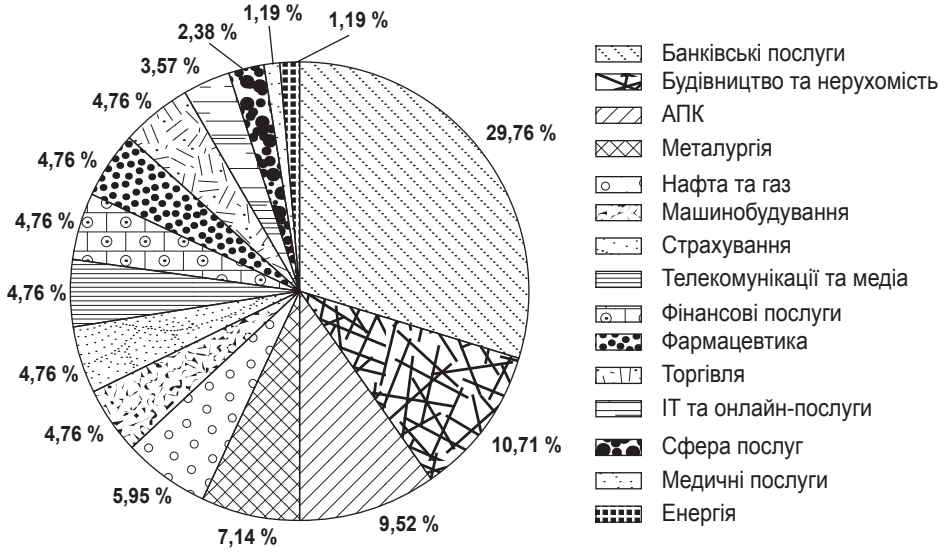

Рис. 1. **Структура угод злиття та поглинання в Україні за секторами, 2016 р.**

Згідно із рис. 1, найбільша кількість угод злиття та поглинання у 2016 р. спостерігалася у секторі банківських послуг, їх питома вага становила 29,76 % (у 2015 р. – 18,42 %) [4]. Таке зростання є пов'язаним із регуляторною діяльністю Національного банку України, який вимагає від банків докапіталізації (тому виникла потенційна можли-

вість придбання неплатоспроможних банків), а також можливим придбанням банків задля отримання банківської ліцензії. Іншими причинами, що сприяли активізації банківського злиття та поглинання, є багаточисельне населення України і досить низький рівень розвитку банківської мережі в регіонах [4; 6].

Як видно з рис. 2, іноземний капітал має значну частку в банківському секторі України. Так, з 2014 р. спостерігається зменшення кількості банків, у тому числі банків з іноземним капіталом, але питома вага банків із іноземним капіталом зросла: у 2014 р. частка банків з іноземним капіталом становила 28,02 %, у 2015 р. – 35,04 %, у 2016 р. – 39,58 % [6].

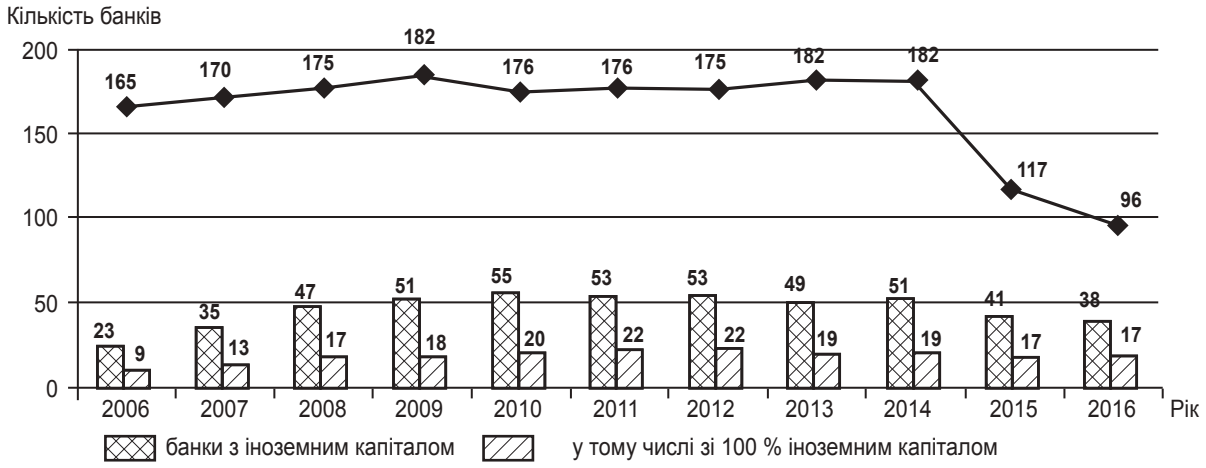

Рис. 2. **Іноземний капітал у банківській системі України**

Така активність іноземного капіталу в банківському секторі не є однозначною, оскільки іноземні банки сприяють запровадженню банківських інновацій, що є спрямованими на підвищення якості обслуговування клієнтів і зниження собівартості банківських продуктів за рахунок ефекту економії на масштабах. Однак, надмірна активність міжнародного капіталу спричиняє виникнення диспропорцій у національній економіці, створює нерівні умови для здійснення банківської діяльності, підвищує ризики [3].

Для дослідження ефективності купівлі акцій вітчизняних банків іноземними інвесторами у 2006–2016 рр. використано порівняльний підхід, який передбачає розрахунок цінових мультиплікаторів (табл. 1) [2].

Таблиця 1

Середні значення основних мультиплікаторів оцінки вартості вітчизняних банківських установ в угодах злиття та поглинання іноземними інвесторами, 2006–2016 рр.

Рік	Цінові мультиплікатори							
	P/E		P/S		P/B		A/P	
	Досягнуте значення	Рекомендоване значення	Досягнуте значення	Рекомендоване значення	Досягнуте значення	Рекомендоване значення	Досягнуте значення	Рекомендоване значення
2006	154,61	15-25	16,12	≥∞	4,69	>1	0,74	>1
2007	117,12		11,3		3,2		0,48	
2008	200,54		23,52		4,49		1,11	
2009	172,2		3,87		2,63		0,25	
2010	-4,53		0,89		1,34		0,13	
2011	2220,14		1,08		1,29		0,1	
2013	30,24		30,24		2,48		5,57	
2014	-18,55		-18,47		54,16		0,06	
2015	-1,51		0,61		0,67		1,44	
2016	24,93		4,49		1,44		2,19	
Середнє значення	263,20		6,70		6,94		1,10	

Співвідношення вартості угоди до її прибутків (P/E) для вітчизняних банків має великий розкид у різні роки здійснення угоди. У 2006–2009 рр. та у 2011 р. значення цього показника перевищувало 100, що свідчить про переоцінену вартість здійснених протягом цих періодів угод злиття та поглинання, хоча й у інші роки значення цього показника перевищувало нормальні межі (15–25). За іншими показниками найприйнятнішим для власників вітчизняних банківських установ був 2013 р., оскільки майже всі показники мали високі значення P/S (відношення вартості угоди до валових доходів банку) – 30,24; P/B (відношення вартості угоди до балансового капіталу банку) – 2,48; A/P (відношення активів банку до вартості угоди) – 5,57. Це означає, що зарубіжні інвестори платили суми, що в рази перевищували балансовий капітал, активи та рівні продажу вітчизняних установ [5].

Згідно із табл. 1, найменш привабливими щодо продажу акцій були 2010, 2014 та 2015 рр., у які спостерігалися найнижчі показники P/E, P/S, P/B, A/P. Це є свідченням того, що вартість угод протягом цього періоду найбільше наближалася до ринкової вартості вітчизняних банківських установ. Такі результати є пов'язаними із несприятливими економічними умовами в країні у ці періоди, що вплинуло на те, що іноземні інвестори не розглядали український банківський ринок як потенційно прибутковий.

Таким чином, можна зробити висновок, що з 2016 р. розпочалося зростання інтересу іноземних банків до українського ринку. Виникає зацікавленість іноземних банків у виході на ринок злиття та поглинання. Таке входження іноземного капіталу до вітчизняної банківської системи сприятиме:

– стимулюванню розвитку місцевих ринків капіталів;

– зменшенню доходності та маржі місцевих банків і підвищенню ефективності банківської системи в цілому;

– підвищенню рівня корпоративного управління, що зумовлюватиме зниження частки активів, які не дають прибутків, і покращенню якості активів;

– посиленню конкуренції на ринку довгострокового кредитування та підвищенню ролі іноземних банків на ньому.

Науковий керівник – канд. екон. наук, викладач Остапенко В. М.

Література: 1. Андрійченко Ж. О. Наукова та освітньо-методична хвиля у сфері фінансового моніторингу. *Фінансовий моніторинг та зовнішній аудит.* 2016. № 1. С. 15–16. **2.** Губарєва І. О., Гонтар Д. Д. Оцінка вартості банку при виборі його конкурентної та корпоративної стратегій : монографія. Харків : ІНЖЕК, 2016. 204 с. **3.** Остапенко В. М. Структурно-категоріальний апарат фінансової політики держави в Україні // Фінансова політика України в умовах євроінтеграційних процесів : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 25 березня 2016 р.) Київ : КІБС, 2016. С. 22–23. **4.** Продажа (покупка) бизнеса // Официальный сайт M&A Ukraine. URL: https://mergers.com.ua. **5.** Инвестиционные предложения // InVenture Investment Group. URL: https://inventure.com.ua. **6.** Національний банк України // Офіційний сайт Національного банку України. URL: https://www.bank.gov.ua/control/uk/index. **7.** Про затвердження Положення про особливості реорганізації банку за рішенням його власників : Постанова від 12.09.2008 р. № 845/15536 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0845-08.

ОПТИМІЗАЦІЯ ПЛАНУ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ ТМ «ДОМІНІК»

УДК 519.863:658.155-044.69(477)

Нікітченко Є. А.

Студент 2 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Із застосуванням Microsoft Excel побудовано оптимальний план виробництва продукції ТМ «Домінік». Розглянуто математичну модель задачі оптимізації плану виробництва. Обґрунтовано доцільність застосування результатів розв'язання оптимізаційної задачі в управлінні діяльністю підприємства.*

Ключові слова: *підприємство, організація, виробництво, прибуток, максимізація прибутку, оптимізація виробництва, симплексний метод, регресійна модель, кореляція, автокореляція, статистична значущість.*

Аннотация. *С применением Microsoft Excel построен оптимальный план производства продукции ТМ «Доминик». Рассмотрена математическая модель задачи оптимизации плана производства. Обоснована целесообразность применения результатов решения оптимизационной задачи в управлении деятельностью предприятия.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, производство, прибыль, максимизация прибыли, оптимизация производства, симплексный метод, регрессионная модель, корреляция, автокорреляция, статистическая значимость.*

Annotation. *With the use of Microsoft Excel an optimal production plan for TM Dominic has been built. A mathematical model of the problem of optimization of the production plan is considered. The expediency of applying the results of solving the optimization problem in the management of the enterprise activity is substantiated.*

Keywords: *enterprise, organization, production, profit, profit maximization, production optimization, simplex method, regression model, correlation, autocorrelation, statistical significance.*

На сьогодні ТМ «Домінік» є одним із визнаних лідерів серед вітчизняних виробників кондитерської продукції, виробнича потужність якої перевищує 200 т на добу. Продукція цього приватного товариства продається на всій території України, а також у країнах ближнього і далекого зарубіжжя. Асортиментний ряд продукції ТМ «Домінік» налічує понад 300 найменувань кондитерських виробів. Створення нових виробів здійснюється із застосуванням найсучасніших технологій і професійного досвіду фахівців компанії. Постійні інновації є основою конкурентних переваг ТМ «Домінік». Для виробництва кондитерських виробів на підприємстві здійснюється ретельний відбір сировини з екологічно чистих регіонів і постійний контроль якості виробів, що випускаються. Останнім часом особлива увага приділяється розробці та випуску продуктів для здорового способу життя. Для цього використовують лише натуральну сировину: мед, горіхи, родзинки, чорнослив, курагу, а також корисні поживні речовини. Солодощі ТМ «Домінік» – це дійсно смачна й корисна високоякісна продукція.

Щоб визначити, яку кількість продукції того чи іншого виду потрібно виготовити для максимізації прибутку, проведено відповідні розрахунки із урахуванням норми витрат кожного інгредієнта на приготування одиниці того чи іншого виробу, а також розміру прибутку, одержуваного від її реалізації.

Для визначення оптимального плану застосовано симплексний метод розв'язання задач лінійного програмування, що дозволяє визначити оптимальний обсяг випуску продукції для максимізації прибутку. Його сутність полягає в тому, що, починаючи з одного опорного рішення, послідовно здійснюється перехід до іншого аж до визначення оптимального опорного розв'язку. Математична постановка задачі полягає в тому, щоб знайти максимальне значення цільової функції за заданої системи обмежень.

Для розв'язання задачі використано вихідні дані про запаси інгредієнтів для приготування різних видів кондитерських виробів у розрахунку на один день, а також про прибуток від реалізації певного кондитерського виробу (табл. 1) [4].

© Нікітченко Є. А., 2017

Таблиця 1

Вихідні дані для розв'язання оптимізаційної задачі

№	Інгредієнти	Шоколад молочний «Домінік»	Цукерки «Оксамитова вишня»	Карамель «Жуйчики»	Печиво «Апетитний Домінік»	Драже «Тоффі Джой»	Халва соняшникова з родзинками	Запаси ресурсів
1	Борошно пшеничне	0	0	0	250	0	0	1000
2	Цукор	250	100	300	100	150	100	2000
3	Патока	0	70	100	0	0	50	500
4	Родзинки, насіння	0	0	0	0	0	600	1000
5	Сіль	0	20	0	50	50	20	300
6	Молоко сухе	200	100	0	70	150	0	800
7	Вишня заспиртована	0	90	0	0	0	0	300
8	Наповнювач фруктовий	0	0	300	0	0	0	500
9	Яйця курячі	0	0	0	100	0	0	400
10	Жири рослинні	200	200	200	200	250	70	1500
11	Вода питна	0	50	0	50	100	0	500
12	Маргарин	0	0	0	50	0	0	200
13	Дріжджі хлібопекарські	0	0	0	20	0	0	150
14	Ванілін	0	20	100	30	0	160	500
15	Какао-продукти	350	350	0	80	300	0	2000
	Ціна за 1 кг, грн	240	238,5	67,5	225	71,5	65	

Щоб сформувати математичну модель задачі, позначимо x_1 – кількість молочного шоколаду «Домінік», x_2 – кількість цукерок «Оксамитова вишня», x_3 – кількість карамелі «Жуйчики», x_4 – кількість печива «Апетитний Домінік», x_5 – кількість драже «Тоффі Джой», x_6 – кількість соняшникової халви з родзинками. Цільова функція має вигляд:

$$Z = 240x_1 + 238{,}5x_2 + 67{,}5x_3 + 225x_4 + 71{,}5x_5 + 65x_6 \to \max.$$

Тепер необхідно сформувати обмеження оптимізаційної задачі. Система нерівностей матиме вигляд:

$$\begin{cases} 250x_4 \le 1000, \\ 250x_1 + 100x_2 + 300x_3 + 100x_4 + 150x_5 + 100x_6 \le 2000, \\ 70x_2 + 100x_3 + 50x_6 \le 500, \\ 600x_6 \le 1000, \\ 20x_2 + 50x_4 + 50x_5 + 20x_6 \le 300, \\ 200x_1 + 100x_2 + 70x_4 + 150x_5 \le 800, \\ 90x_2 \le 300, \\ 300x_3 \le 500, \\ 100x_4 \le 400, \\ 200x_1 + 200x_2 + 200x_3 + 200x_4 + 250x_5 + 70x_6 \le 1500, \\ 50x_2 + 50x_4 + 100x_5 \le 500, \\ 50x_4 \le 200, \\ 20x_4 \le 150, \\ 20x_2 + 100x_3 + 30x_4 + 160x_6 \le 500, \\ 350x_1 + 350x_2 + 80x_4 + 300x_5 \le 2000, \\ x_i \ge 0, \overline{i = 1;6} \end{cases}$$

Щоб знайти оптимальний план задачі, використаємо надбудову «Пошук рішення» програми Microsoft Excel 2010. Побудувавши таблицю із початкових даних (табл. 1) та вказавши необхідні опції в надбудові, із застосуванням симплексного методу обчислення отримуємо оптимальний план виготовлення продукції за один день.

Результат розрахунків: $x_1^* = 1{,}35; x_2^* = 3{,}3; x_3^* = 0; x_4^* = 2{,}8; x_5^* = 0; x_6^* = 0.$

$$Z_{max} = 1752{,}7 \text{ грн.}$$

Для знаходження значень тіньових цін, які вказують на цінність використовуваних ресурсів, побудуємо двоїсту задачу, цільова функція якої матиме вигляд:

$$F_{\min} = 1000y_1 + 2000y_2 + 500y_3 + 1000y_4 + 300y_5 + 800y_6 + 300y_7 + 500y_8 + \\ + 400y_9 + 1500y_{10} + 500y_{11} + 200y_{12} + 150y_{13} + 500y_{14} + 2000y_{15} \to \min.$$

Складемо систему обмежень, розв'яжемо її:

$$\begin{cases} 250y_2 + 200y_6 + 200y_{10} + 350y_{15} \geq 240, \\ 100y_2 + 70y_3 + 20y_5 + 100y_6 + 90y_7 + 20y_{10} + 50y_{11} + 20y_{14} + 350y_{15} \geq 238{,}5, \\ 300y_2 + 100y_3 + 300y_8 + 200y_{10} + 100y_{14} \geq 216{,}9, \\ 250y_1 + 100y_2 + 50y_5 + 70y_6 + 100y_9 + 200y_{10} + 50y_{11} + 50y_{12} + 20y_{13} + 30y_{14} + 80y_{15} \geq 225, \\ 150y_2 + 50y_5 + 150y_6 + 250y_{10} + 100y_{11} + 300y_{15} \geq 288{,}46, \\ 100y_2 + 50y_3 + 600y_4 + 20y_5 + 70y_{10} + 160y_{14} \geq 75{,}9. \end{cases}$$

Отримали розв'язок $y_6^* = 0{,}12, y_7^* = 0{,}1, y_{10}^* = 1{,}08$, за яким значення цільової функції становить $Z_{\max} = F_{\min} = 1752{,}7$ грн.

Проаналізуємо отримані результати оптимізаційного плану. Тіньові ціни на сировини 12 типів дорівнюють нулю, тобто ці види ресурсів підприємству ТМ «Домінік» не потрібні: вихідні запаси цих видів ресурсів такі, що за оптимальним планом маємо їх надлишки. І навпаки, за оптимальним планом ресурси 6-го, 7-го та 10-го виду витрачаються повністю, отже, щоб збільшити виробництво, потрібно поповнити саме ці ресурси.

Отже, для отримання максимального прибутку за заданої кількості ресурсів протягом одного дня потрібно виготовляти 1,35 кг молочного шоколаду «Домінік», 3,3 кг цукерок «Оксамитова вишня», 2,8 кг печива «Апетитний Домінік». За такої структури продажів максимальний прибуток за один день становитиме 1752,7 грн.

Таким чином, ці розрахунки допоможуть ТМ «Домінік» максимізувати денний прибуток від продажу продукції, відкриють перспективи розвитку, а також дадуть змогу конкурувати з іншими виробниками на ринку кондитерської продукції.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Малярець Л. М.

Література: 1. Малярець Л. М. Економіко-математичні методи та моделі : навч. посіб. Харків : ХНЕУ, 2014. 412 с. **2.** Малярець Л. М., Куліков П. М., Лебедєва І. А. Лабораторний практикум з навчальної дисципліни «Економіко-математичне моделювання» : навч.-практ. посіб. Харків : ХНЕУ, 2009. 136 с. **3.** Сиргалина Р. Р., Семашко М. А. Использование методов линейного программирования для решения задач оптимизации производства. *Символ науки.* 2016. № 4. С. 208–211. **4.** ТМ «Домінік» // Офіційний сайт ТМ «Домінік». URL: http://dominik.ua/content/view/16/36/lang.ru.

УЗАГАЛЬНЕННЯ МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 336.025

Ніколаєва К. О.

Магістрант 2 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Визначено сутність фінансової безпеки підприємства, запропоновано шляхи управління нею. На підставі аналізу наукової літератури сформовано систему етапів управління фінансовою безпекою підприємства. Деталізовано основні підходи до оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства для подальшого управління нею.*

Ключові слова: *підприємство, організація, виробництво, фінанси, прибуток, фінансовий стан, фінансові ризики, фінансова безпека, зовнішнє середовище, внутрішнє середовище, система управління.*

Аннотация. *Определена сущность финансовой безопасности предприятия, предложены пути управления ею. На основании анализа научной литературы сформирована система этапов управления финансовой безопасностью предприятия. Детализированы основные подходы к оценке уровня финансовой безопасности предприятия для дальнейшего управления ею.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, производство, финансы, прибыль, финансовое состояние, финансовые риски, финансовая безопасность, внешняя среда, внутренняя среда, система управления.*

Annotation. *The essence of financial security of the enterprise is determined, ways of its management are offered. Based on the analysis of scientific literature, a system of stages of financial security management of the enterprise has been formed. The main approaches to assessing the level of financial security of an enterprise for its further management are determined.*

Keywords: *enterprise, organization, production, finance, profit, financial condition, financial risks, financial security, external environment, internal environment, management system.*

Фінансова безпека є ключовим фактором стабільності економіки, сталого розвитку суб'єктів господарювання, станом підприємства, за якого воно здатне до стабільного розвитку й захищене від загроз зовнішнього та внутрішнього середовища.

Дослідженням питань оцінювання й управління фінансовою безпекою підприємства займалися і займаються Ареф'єва О. В., Бадаева О. Н., Горячева К. С., Ілляшенко С. Н., Кузенко Т. Б., Полтініна О. П. та ін. Однак, на сьогодні не сформовано єдиного узагальненого підходу до управління фінансовою безпекою суб'єкта господарювання.

Метою написання статті є узагальнення підходів до управління фінансовою безпекою підприємства, а також розробка базових напрямів управління нею за сучасних умов функціонування вітчизняних підприємств.

Фінансова безпека підприємства є напрямом забезпечення такого розвитку фінансової системи та фінансових відносин, а також процесів у економіці, за яких створюються необхідні фінансові умови для соціально-економічної та фінансової стабільності країни, збереження цілісності та єдності фінансової системи, успішного подолання внутрішніх і зовнішніх загроз у фінансовій сфері, створення гідного рівня життя населення. Кожна із складових фінансової безпеки підприємства має забезпечувати її високий рівень, створювати належні умови для протидії негативним факторам зовнішнього та внутрішнього характеру.

Щоб управляти фінансовою безпекою підприємства, необхідно проаналізувати внутрішні та зовнішні фактори впливу. Комплексна система управління може бути як основним напрямом формування системи захищеності від загроз у різні періоди його діяльності, так і основою для вибору перспективних варіантів його стратегічного розвитку (рис. 1) [5].

Охарактеризуємо основні етапи управління фінансовою безпекою підприємства, що формуються із урахуванням його фінансових інтересів: забезпечення зростання ринкової вартості, максимізації прибутку, достатності основного й оборотного капіталу, наявності необхідного обсягу інвестиційних ресурсів.

Важливим також є забезпечення збалансованості фінансових інтересів підприємства, окремих його підрозділів і персоналу; взаємна матеріальна відповідальність персоналу та керівництва за стан фінансової безпеки підприємства; постійний моніторинг реальних і потенційних загроз; координація реалізації заходів щодо гарантування

© Ніколаєва К. О., 2017

фінансової безпеки на підприємстві; за потреби своєчасне вдосконалення системи фінансової безпеки підприємства [1; 2].

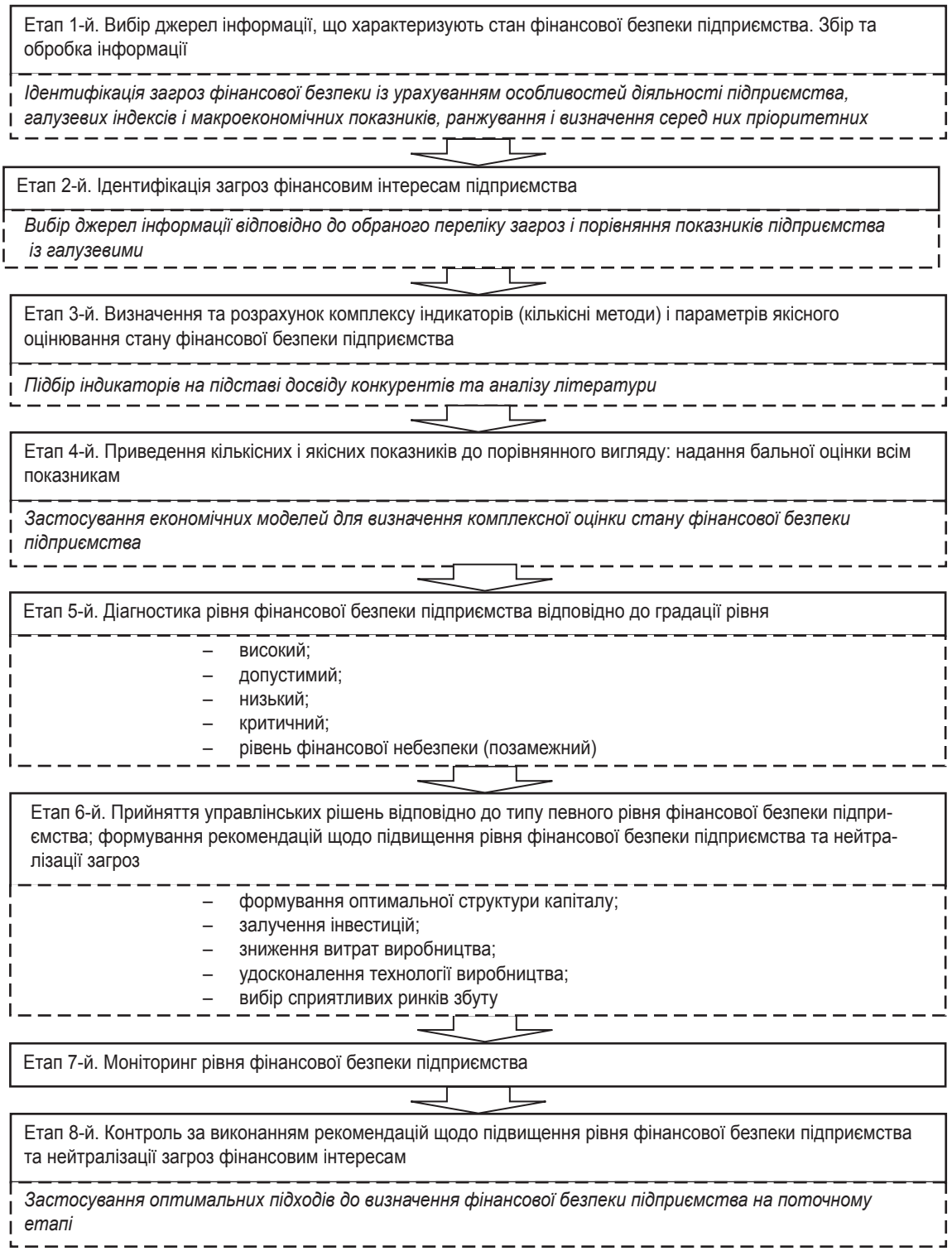

Рис. 1. **Етапи управління фінансовою безпекою підприємства**

Як наслідок детального аналізу діяльності підприємства за конкретних умов мають бути застосовані окремі програмні заходи щодо стабілізації фінансового стану та підвищення рівня фінансової безпеки [3].

Система управління фінансовою безпекою підприємства надає широкі можливості для комплексного аналізу діяльності підприємства, дає змогу виявити загрози, розробити заходи протидії їм.

Однією з основних переваг перед іншими методиками є те, що приведення всіх використовуваних показників до порівняння, бальне оцінювання та діагностика рівня фінансової безпеки дають змогу охопити та оцінити ступінь впливу як кількісних індикаторів, за якими можливе проведення певних вимірювань, так і якісних параметрів оцінки, за якими потрібні судження, що в перспективі розширює діапазон напрямів прийняття управлінських рішень [6].

Наведемо класифікацію підходів до визначення рівня фінансової безпеки підприємства для подальшого управління діагностованою фінансовою безпекою, розділивши їх на три великі групи: ті, що пропонують оцінювати рівень фінансової безпеки як складової економічної безпеки підприємства; ті, що пропонують оцінювати рівень фінансової безпеки на підставі визначення загального стану фінансової діяльності підприємства; ті, що пропонують визначати інтегральний показник фінансової безпеки підприємства. Основні підходи до оцінювання рівня фінансової безпеки подано на рис. 2 [6].

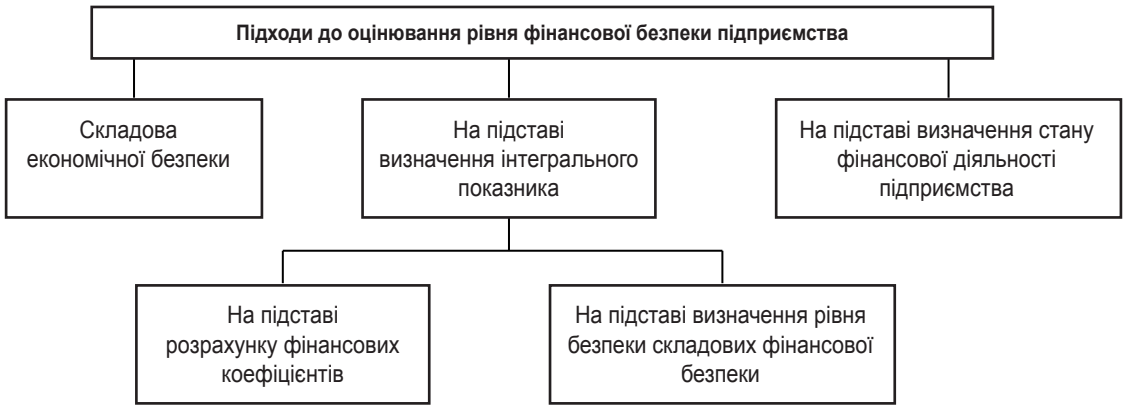

Рис. 2. **Основні підходи до оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства**

Методичні підходи до оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства для подальшого управління нею засвідчують, що їм притаманні певні недоліки: оцінка рівня фінансової безпеки підприємства на підставі аналізу динаміки одного або кількох індикаторів є неефективною, оскільки не враховує системний характер фінансової безпеки; тому за оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства перевагу слід віддавати застосуванню комплексних підходів [6].

Управління фінансовою безпекою базується на врахуванні факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, а також передбачає визначення стратегічних і тактичних заходів, що є спрямованими на досягнення оптимального рівня захищеності від загроз.

Таким чином, управління фінансовою безпекою є процесом вибору оптимальних умов захисту підприємства від загроз зовнішнього та внутрішнього середовища.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Полтініна О. П.

Література: 1. Бадаева О. Н. Методический подход к оценке финансовой безопасности малых и средних предприятий. *Экономика, финансы и управление производством.* 2013. № 3. С. 3–10. **2.** Полтініна О. П. Аналіз рівня фінансової безпеки підприємств машинобудування та шляхи його підвищення. *Бізнес Інформ.* 2011. № 12. С. 115–120. **3.** Вергун А. М. Сучасні підходи до оцінки рівня фінансової безпеки підприємства. *Ефективна економіка.* 2015. № 6. С. 78–92. **4.** Кузенко Т. Б., Полтініна О. П. Узагальнення підходів до оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства // Наука і технологія: крок до майбутнього : матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Прага, 2011. С. 60–63. **5.** Бадаева О. Н. Методические аспекты оценки финансовой безопасности предприятий // Актуальные вопросы экономики и финансов в условиях современных вызовов российского и мирового хозяйства : материалы Международной научно-практической конференции. Самара, 2013. С. 54–57. **6.** Ильяшенко С. Н. Составляющие экономической безопасности предприятия и подходы к их оценке. *Актуальні проблеми економіки.* 2003. № 3. С. 12–19.

ОЦІНЮВАННЯ СТАНУ РОЗВИТКУ ФОНДІВ ФІНАНСУВАННЯ БУДІВНИЦТВА ТА ФОНДІВ ОПЕРАЦІЙ ІЗ НЕРУХОМІСТЮ

УДК 33.021:332.834 (477)

Нурлаєва Е. Л.
Селецька Д. М.

Студенти 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто особливості діяльності вітчизняних фондів фінансування будівництва та фондів операцій із нерухомістю. Проаналізовано сучасний стан і напрями розвитку фондів фінансування будівництва та фондів операцій із нерухомістю.*

Ключові слова: *будівництво, фінанси, фінансування, нерухомість, фінансування будівництва, фонди фінансування будівництва, фонди операцій із нерухомістю.*

Аннотация. *Рассмотрены особенности деятельности отечественных фондов финансирования строительства и фондов операций с недвижимостью. Проанализировано современное состояние и направления развития фондов финансирования строительства и фондов операций с недвижимостью.*

Ключевые слова: *строительство, финансы, финансирование, недвижимость, финансирование строительства, фонды финансирования строительства, фонды операций с недвижимостью.*

Annotation. *The peculiarities of the activity of domestic funds for the financing of construction and funds for real estate transactions are considered. The current state and directions of the development of funds for the financing of construction and real estate funds are analyzed.*

Keywords: *construction, finance, financing, real estate, construction financing, construction financing funds, real estate funds.*

За сучасних умов у економіці будь-якої країни ринок житлової нерухомості відіграє важливу роль. В Україні житлова проблема набула особливої гостроти через надзвичайно високі ціни на житло. Нині існує безліч альтернативних варіантів фінансування будівництва та здійснення операцій із нерухомістю, чим і зумовлено актуальність дослідження наявних шляхів інвестування коштів у будівництво.

Метою написання статті є узагальнення теоретичних положень і розробка практичних рекомендацій щодо оцінювання сучасного стану фондів фінансування будівництва та фондів операцій із нерухомістю в Україні.

Дослідженням питань фінансування будівництва займаються Давиденко Д., Кравець А., Фаріон Д., Горчаківська А., Котова В. та ін.

Згідно із чинним українським законодавством інвестування будівництва житла може здійснюватися через фонди фінансування будівництва (ФФБ), фонди операцій із нерухомістю (ФОН) та інститути спільного інвестування (ІСІ) [6].

Одним із найвідоміших способів інвестування у будівництво є будівництво житла за допомогою фондів фінансування будівництва [1]. Згідно із Законом України «Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю» фонд фінансування будівництва – це грошові кошти, передані управителю фондів фінансування будівництва в управління, які використані чи будуть використані управителем у майбутньому на умовах правил фонду та договорів про участь у фонді фінансування будівництва [6].

Аналіз динаміки зміни кількості довірителів фондів фінансування будівництва в Україні у 2012–2016 рр. подано на рис. 1 [7].

Згідно із рис. 1 у 2012–2016 рр. спостерігалася тенденція до зростання кількості довірителів, що свідчить про популяризацію інвестування коштів у будівництво через фонди фінансування будівництва. Так, у 2016 р. обсяг довірителів фондів фінансування будівництва зріс на 53,9 %, або на 6 924 осіб порівняно з 2012 р. Тенденція до зростання кількості довірителів є зумовленою різкими змінами на вітчизняному валютному ринку, девальвацією національної валюти, чим спричинено зростання цін на нерухомість, яке населення не має можливості купити на власні накопичені кошти. Динаміку зміни кількості коштів, залучених до фондів фінансування будівництва у 2012–2016 рр. (дані Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг), подано на рис. 2 [7].

© Нурлаєва Е. Л., Селецька Д. М., 2017

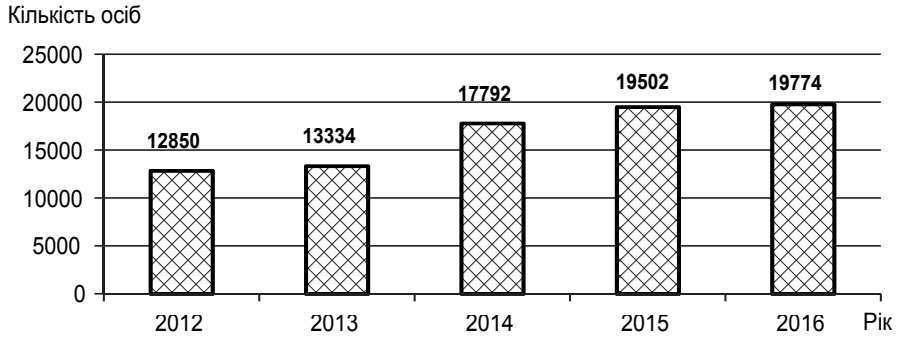

Рис. 1. **Динаміка зміни кількості довірителів фондів фінансування будівництва в Україні, 2012–2016 рр.**

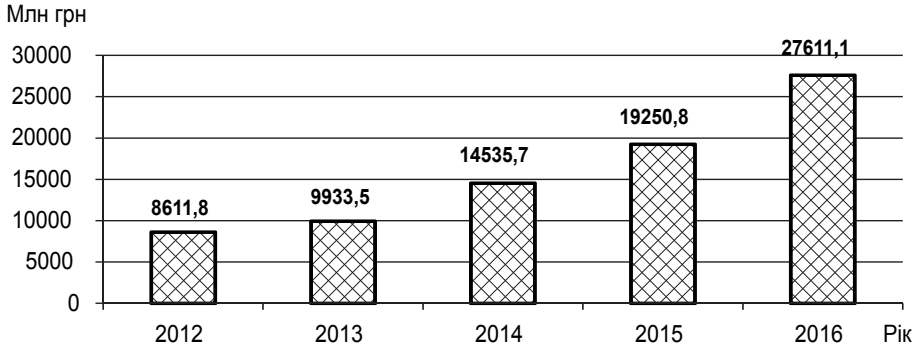

Рис. 2. **Динаміка зміни кількості коштів, залучених до фондів фінансування будівництва, 2012–2016 рр.**

Бачимо, що протягом аналізованого періоду спостерігалася тенденція до зростання обсягу коштів, залучених до фондів фінансування будівництва. У 2016 р. обсяг коштів, залучених до фондів фінансування будівництва, порівняно з 2012 р. зріс більш ніж удвічі, або на 18 999,3 млн грн. Таку ситуацію на ринку можна пояснити тим, що у 2012–2016 рр. постійно зростала потреба населення у житлі, оскільки економічна та політична ситуація в країні спричинила зростання цін на житло, функціонування схем нелегального продажу житла та введення в оману споживачів.

Останнім часом на ринку спостерігається тенденція до зростання кількості довірителів фондів фінансування будівництва, що призводить до збільшення обсягів залучених коштів. На підставі аналізу складемо прогноз кількості довірителів фондів фінансування будівництва на перший квартал 2018 р. (рис. 3) [7].

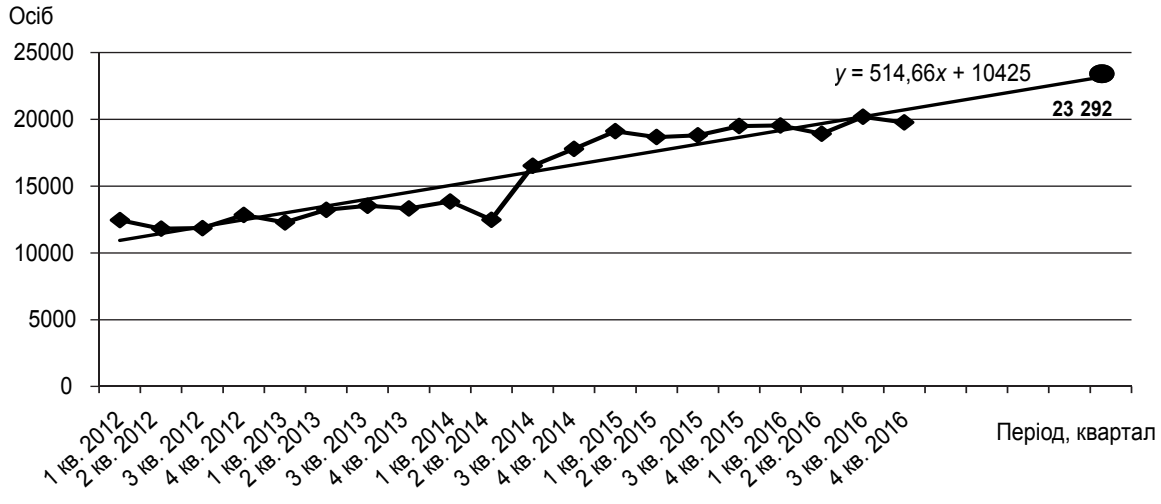

Рис. 3. **Динаміка та лінія тренду зміни кількості довірителів фондів фінансування будівництва, 2012–2016 рр.**

Бачимо (рис. 3), що у 2012–2016 рр. спостерігалася тенденція до зростання кількості довірителів фондів фінансування будівництва. Тому відповідно до рівняння лінії тренду кількість довірителів фондів фінансування будівництва у першому кварталі 2018 р. становитиме 23 292 особи.

Із застосуванням методу факторного аналізу та рівняння регресії, виявленого у процесі дослідження, спрогнозовано обсяг коштів, залучуваних до фондів фінансування будівництва у першому кварталі 2018 р. За зростання кількості довірителів фондів фінансування будівництва зростатиме обсяг залучених коштів, тобто між цими показниками існує пряма залежність. Якщо кількість довірителів фондів фінансування будівництва становитиме 23 292 особи, обсяг залучених коштів до фондів фінансування будівництва становитиме 27 065 млн грн.

На вітчизняному ринку фінансових послуг існують фонди операцій із нерухомістю. Згідно із Законом України «Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю» фонд операцій із нерухомістю – це кошти, отримані управителем фонду операцій із нерухомістю в управління, а також нерухомість та інше майно, майнові права та доходи, набуті від управління цими коштами, у тому числі майнові права та права вимоги, набуті за договорами про участь у фонді фінансування будівництва [6].

В Україні фонди операцій із нерухомістю розвинені незначно. У цілому залучення коштів із застосуванням сертифікатів фондів операцій із нерухомістю не набуло масового характеру та здійснюється незначною кількістю фінансових компаній. Показники кількості створених фондів операцій із нерухомістю у 2012–2016 рр. подано в табл. 1 [7].

Таблиця 1

Показники кількості створених фондів операцій із нерухомістю та наданих дозволів, 2012–2016 рр.

Показник	Значення показника за роками				
	2012	2013	2014	2015	2016
Кількість виданих дозволів	14	15	16	15	15
Кількість компаній, які створили ФОН	4	4	5	4	4
Кількість створених ФОН	6	6	7	4	4

Як видно із табл. 1, у 2012 р. дозвіл, який надає право здійснювати емісію сертифікатів фондів операцій із нерухомістю, мали 14 фінансових компаній, із яких лише 4 створили 6 фондів. У 2014 р. дозвіл отримали 16 фінансових компаній, 5 компаній створили 7 фондів операцій із нерухомістю; надалі показники знижуються. У 2016 р. дозвіл, який надає право здійснювати емісію сертифікатів фондів операцій із нерухомістю, мали 15 фінансових компаній, із яких 4 створили 4 фонди операцій із нерухомістю.

Залучення коштів із застосуванням сертифікатів фондів операцій із нерухомістю не набуло масового характеру. З кінця 2012 р. юридичні особи припинили свою участь у здійсненні операцій із нерухомістю. Залучення коштів від фізичних осіб, які є власниками сертифікатів фондів операцій із нерухомістю, станом на 31 грудня 2016 р. становило 43,1 млн грн, воно не змінювалося протягом останніх п'яти років. Частка обсягу коштів у фондах операцій із нерухомістю у загальному обсязі наданих фінансових послуг на фінансовому ринку у 2016 р. становила 0,039 %. Для ефективного функціонування фондів операцій із нерухомістю важливим є перманентне зростання вартості нерухомості, що дозволить інвестору отримати більший прибуток.

Нині держава розробляє заходи щодо регулювання та підвищення ефективності функціонування фінансових посередників на ринку фінансових послуг. Відповідно до Комплексної програми розвитку фінансового сектора України до 2020 р. пріоритетними напрямами розвитку є забезпечення прозорого та повного розкриття необхідної інформації для всебічного та повного розуміння клієнтом можливих ризиків і сукупної вартості послуг, що надаються; а також посилення відповідальності за шахрайство із використанням фінансових ринків, що призвело до погіршення фінансового стану установ, а також викривлення фінансової інформації [8].

Із урахуванням сучасного стану функціонування фондів фінансування будівництва та фондів операцій із нерухомістю на вітчизняному ринку фінансових послуг доцільними є такі напрями їх подальшого розвитку:

– розповсюдження серед населення інформації про наявність фондів фінансування будівництва та фондів операцій із нерухомістю;

– підвищення ефективності функціонування шляхом постійного моніторингу показників фінансового стану й оперативного подолання виявлених проблем;

– створення фонду гарантування коштів, інвестованих у будівництво, задля уникнення неповернення коштів у разі банкрутства забудовника;

– подальше вдосконалення законодавчої бази із урахуванням сучасних тенденцій розвитку цих фінансових посередників.

Таким чином, аналіз діяльності фондів фінансування будівництва та фондів операцій із нерухомістю на вітчизняному ринку фінансових послуг дає підстави стверджувати, що за сучасних умов фінансування будівництва через такі фонди не набуло масового характеру через недовіру населення та високу ризиковість. Однак, фонди

фінансування будівництва є прийнятнішим варіантом інвестування коштів у будівництво, оскільки його діяльність підлягає тотальному державному регулюванню, що підвищує ступінь довіри населення та знижує рівень ризику втрати ними коштів. Фонди операцій із нерухомістю не набули масового характеру, оскільки їх діяльність не регулюється державою належним чином, що підвищує рівень ризику вкладення коштів у такий фонд. Головною причиною надання населенням переваги саме фондам фінансування будівництва є те, що участь у цих фондах дає змогу вкладнику отримати як результат квартиру, що на сьогодні є основною потребою, а фонди операцій із нерухомістю є надто ризиковими та не гарантують отримання настільки високого доходу, що його вистачило для придбання житла.

Науковий керівник – канд. екон. наук, викладач Остапенко В. М.

Література: 1. Давиденко Д. О. Підхід до оцінки рівня ефективності інвестування житлової нерухомості через фонди фінансування будівництва. *Науковий вісник Ужгородського національного університету.* 2017. № 11. С. 33–37. **2.** Горчаківська Г. В. Інвестиції як складова ефективної діяльності підприємств будівельного комплексу. *Економіка будівництва і міського господарства.* 2009. № 3. С. 147–151. **3.** Котова В. М. Інститути спільного інвестування: функції та перспективи розвитку в Україні. *Економічний простір.* 2011. № 53. С. 138–143. **4.** Кравець А. В., Мельник В. М., Бобик О. І. Особливості фінансування житлового будівництва в Україні. *Економічний простір.* 2010. № 40. С. 182–188. **5.** Фаріон Д. О. Фінансове забезпечення житлового будівництва в Україні. *Ефективна економіка.* 2010. № 11. С. 79–88. **6.** Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю : Закон України від 19.06.2003 р. № 978-IV. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/978-15. **7.** Національна комісія, що здійснює регулювання у сфері ринків фінансових послуг // Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює регулювання у сфері ринків фінансових послуг. URL: https://www.nfp.gov.ua/ua/Pro-nas.html. **8.** Про затвердження Комплексної програми розвитку фінансового сектора України до 2020 р. // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0391500-15.

ВИЗНАЧЕННЯ ФАКТОРІВ ВПЛИВУ НА РІВЕНЬ КРЕДИТНОГО РИЗИКУ БАНКУ

УДК 336.774.3

Орда В. А.

Магістрант 2 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Визначено фактори впливу на рівень кредитного ризику банківської установи. Обґрунтовано, що до таких належать ефективність використання ресурсів, стратегія фінансування кредитних операцій, ліквідність та агресивність депозитної політики.*

Ключові слова: *організація, установа, банк, банківська установа, банківська система, фінанси, кредит, кредитний ризик, факторний аналіз.*

Аннотация. *Определены факторы влияния на уровень кредитного риска банковского учреждения. Обосновано, что к таковым относятся эффективность использования ресурсов, стратегия финансирования кредитных операций, ликвидность и агрессивность депозитной политики.*

Ключевые слова: *организация, учреждение, банк, банковское учреждение, банковская система, финансы, кредит, кредитный риск, факторный анализ.*

Annotation. *The factors of influence on the level of credit risk of a banking institution are determined. It is justified that such factors include the efficiency of resource use, the strategy for financing lending operations, the liquidity and aggressiveness of the deposit policy.*

© Орда В. А., 2017

Keywords: *organization, institution, bank, banking institution, banking system, finance, credit, credit risk, factor analysis.*

За сучасних економічних умов питання управління кредитними ризиками є актуальним для вітчизняних банківських установ передусім у зв'язку із ослабленням банківської системи країни через посилення негативного впливу світової фінансової кризи. Саме цим зумовлено необхідність вироблення банківськими установами нових підходів до формування та реалізації кредитної політики.

Питанню наукового тлумачення сутності кредитних ризиків і методів управління ними присвячено праці багатьох науковців: Внукової Н., Меньшової А., Балабанова І., Ачкасової С., Грушка В. та ін.

Метою написання статті є визначення факторів впливу на рівень кредитного ризику банківської установи.

Для визначення факторів, що впливають на рівень кредитного ризику банківської установи, застосовано метод факторного аналізу, який дає змогу стиснути вихідні дані, скоротивши їх розмірність за збереження всієї необхідної інформації [6].

Факторний аналіз – це комплекс моделей і методів, застосовуваних для стиснення інформації, що міститься у матриці даних. Стиснення здійснюється за стовпцями матриці, тобто за параметрами.

Завдання факторного аналізу полягає в тому, щоб, спостерігаючи значну кількість вимірюваних параметрів, виявити невелику кількість латентних (прихованих) макропараметрів – факторів, якими в основному визначаються відмінності в значеннях вимірюваних параметрів. Це дозволяє згрупувати подібні за змістом параметри в макропараметри (агрегатні змінні) задля скорочення кількості параметрів та оптимізації структури даних [8].

Для визначення факторів впливу на динаміку рівня кредитного ризику обрано п'ять груп показників. Перша характеризує рівень достатності капіталу, до неї належать питома вага капіталу в пасивах, коефіцієнт достатності капіталу, співвідношення суми проблемних кредитів і балансового капіталу. Друга група відображає якість активів, до неї належать показник кредитної активності, рівень сумнівної та простроченої заборгованості до недоходних активів. Третя група показників – це коефіцієнти ефективності менеджменту, до неї належать коефіцієнт використання зобов'язань, питома вага вкладів громадян у зобов'язаннях. Останні дві групи показників – це коефіцієнти ефективності діяльності та ліквідності. Для проведення факторного аналізу використано програмне забезпечення «Statgraphics Centurion».

Перш за все визначено кількість факторів, що пояснюють понад 70 % мінливості досліджуваного процесу (табл. 1). Накопичена дисперсія досліджуваних показників становить 85,95 %, що перевищує 70 % мінливості [9].

Таблиця 1

Визначення кількості факторів впливу на рівень кредитного ризику

Фактор		Загальна дисперсія, %	Накопичена дисперсія, %
	Значення		
1	4,28329	38,939	38,939
2	2,37777	21,616	60,555
3	1,43547	13,05	73,605
4	1,35901	12,355	85,959
5	0,843501	7,668	93,628
6	0,318167	2,892	96,52
7	0,26059	2,369	98,889
8	0,065231	0,593	99,482
9	0,046019	0,418	99,9
10	0,009555	0,087	99,987

Як видно з табл. 1, перший фактор пояснює найвищий ступінь мінливості, його дисперсія становить 38,93 %. Дисперсія другого фактора становить 21,61 %, третього – 13,05 %. Дисперсія останнього показника є найнижчою і становить 12,35 %.

Визначено навантаження відповідного фактора на кожний із показників. Показник увійшов до фактора, якщо відповідне навантаження перевищує 0,70; таке навантаження називають вагомим, або значущим. Розподіл навантажень факторів на показники подано в табл. 2 [7; 9].

Отже, показник рівня сумнівної та простроченої заборгованості до недоходних активів (А2) та коефіцієнт достатності капіталу (К2) не мають вагового навантаження, тому їх можна не враховувати у подальшому дослідженні. Після вилучення незначущих показників отримуємо розподіл дисперсії факторів впливу на рівень кредитного ризику (табл. 3) [7; 9].

Таблиця 2

Результати факторного аналізу

Показник	Фактор			
	ефективності використання ресурсів банками	стратегії фінансування кредитних операцій	ліквідності	агресивної депозитної політики
К1	0,265976	0,063381	0,013788	-0,88693
К2	-0,66789	0,101221	0,052416	0,594168
К3	-0,70833	-0,48231	-0,13097	0,389698
А1	0,162298	0,975497	-0,01046	0,019431
А2	-0,45931	-0,04086	-0,43291	-0,01625
М1	0,240121	0,891979	0,007661	-0,34112
М2	0,189344	-0,28454	0,164135	0,804931
Е1	0,896061	0,230261	0,058221	0,140407
Е2	0,930194	0,18406	0,050021	-0,16508
Л1	0,006906	-0,04596	0,976277	0,031393
Л2	0,071414	0,037747	0,979833	0,086931

Таблиця 3

Фактори впливу на рівень кредитного ризику

Фактор		Загальна дисперсія, %	Накопичена дисперсія, %
	Значення		
1	3,73508	41,501	41,501
2	2,20938	24,549	66,05
3	1,3637	15,152	81,202
4	1,11079	12,342	93,544
5	0,322104	3,579	97,123
6	0,173376	1,926	99,049
7	0,073896	0,821	99,87
8	0,009785	0,109	99,979
9	0,00188	0,021	100

Як бачимо з табл. 3, після вилучення показників К2 та А2 кількість факторів не змінилася. Накопичена дисперсія чотирьох факторів, які пояснюють мінливість явища, становить 93,54 %. Дисперсія першого фактора у цьому випадку становить 41,5 %, другого – 24,25 %, третього 15,15 %, останнього – 12,34 %. Остаточні результати факторного аналізу подано в табл. 4 [7; 9].

Таблиця 4

Остаточні результати факторного аналізу

Показник	Фактор			
	ефективності використання ресурсів банками	стратегії фінансування кредитних операцій	ліквідності	агресивної депозитної політики
К1	0,30	0,016	0,024	-0,88
К3	-0,70	-0,45	-0,07	0,41
А1	0,18	0,98	-0,010	0,009
М1	0,27	0,87	0,009	-0,35
М2	0,17	-0,25	0,18	0,83
Е1	0,93	0,17	0,056	0,12
Е2	0,95	0,15	0,055	-0,14
Л1	0,030	-0,04	0,99	0,035
Л2	0,088	0,046	0,98	0,088
Загальна дисперсія, %	41,501	24,549	15,152	12,342
Накопичена дисперсія, %	–	66,050	81,202	93,544

Аналіз та узагальнення даних табл. 4 дають підстави зробити певні висновки. До першого фактора увійшли коефіцієнти співвідношення балансового капіталу до доходних активів (К3), прибутковість активів (Е1), прибутковість капіталу (Е2), що характеризують прибутковість основної діяльності банку, із навантаженнями (-0,7), 0,93, та 0,95 відповідно. Від'ємне значення показника К3 свідчить про низьку ефективність використання ресурсів банками, тобто вони не в змозі у повному обсязі захистити активи власним капіталом. Це дозволяє інтерпретувати перший фактор як ефективність використання ресурсів досліджуваними банками.

Другий фактор містить значущі коефіцієнти кредитної активності (А1), що характеризують співвідношення кредитного портфеля до сукупних активів і свідчить про активність банків на ринку традиційних послуг та спрямованість їх кредитної політики; коефіцієнт виконання зобов'язань М2, що є призначеним для оцінювання здійснюваної банками політики з управління активно-пасивними операціями, із навантаженням 0,98 та 0,87 відповідно, що дає змогу визначити такий зв'язок як фактор стратегії фінансування кредитних операцій.

Структуру третього фактора визначають показники миттєвої ліквідності (*Л*1), (*Л*2), що характеризують можливості банку одночасно погасити всі його зобов'язання, із навантаженням 0,99 та 0,98 відповідно. Однакова спрямованість навантажень (усі значення є додатними) засвідчує, що показник миттєвої ліквідності є безпосередньо пов'язаним із співвідношенням високоліквідних активів до сукупних зобов'язань. Цей фактор визначено як фактор ліквідності.

Четвертий фактор містить показники питомої ваги капіталу в пасивах ((К1), (М2), що характеризують орієнтацію банків на ринку залучення коштів. Навантаження першого показника становить (-0,88), а другого – 0,83. Від'ємне значення показника свідчить, що у банків низька достатність капіталу, що є необхідною для забезпечення надійності та стійкості банку. Виходячи з тлумачення сутності четвертий фактор можна визначити як фактор агресивної депозитної політики.

Таким чином, на рівні 93 % (значення накопиченої дисперсії) рівень кредитного ризику найбільших вітчизняних банківських установ визначають ефективність використання ресурсів, стратегія фінансування кредитних операцій, ліквідність та агресивність їх депозитної політики.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Медведєва І. Б.

Література: 1. Волик Н. Г. Теоретико-методичні основи управління кредитними ризиками в банках України. *Сучасні питання економіки і права.* 2015. № 2. С. 96–102. **2.** Внукова Н. М., Меньшова А. Ю. Управління ризиками кредитування в банку. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики.* 2009. № 1. С. 117–122 **3.** Балабанова И. Т. Банки и банковское дело : учебное пособие. СПб. : Питер, 2003. 256 с. **4.** Штаєр О. М. Управління кредитними ризиками банку // Розвиток європейського простору очима молоді : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених та студентів. Харків, 2015. С. 292–297. **5.** Ачкасова С. А. Обґрунтування теоретичних підходів до визначення сутності кредитного ризику банку. *Сталий розвиток економіки*. 2015. № 1. С. 263–269. **6.** Грушко В. І., Пилипченко О. І. Фінансові ризики : навч. посіб. Житомир : ЖІТІ, 1998. 188 с. **7.** Зайченко Ю. П. Исследование операций : учебное пособие. Київ : Вища школа, 1979. 340 с. **8.** Иберла К. Факторный анализ : учебное пособие / пер. с нем. В. М. Ивановой. М. : Статистика, 1980. 398 с. **9.** Плюта В. Сравнительный многомерный анализ в экономических исследованиях: методы таксономии и факторного анализа. М. : Статистика, 2015. 152 с.

УДОСКОНАЛЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМИ РИЗИКАМИ БАНКУ

УДК 336.774.3

Орда В. А.

Магістрант 2 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано шляхи вдосконалення процесу складання звіту про ефективність управління кредитними ризиками банківської установи. Деталізовано основні етапи складання таких звітів.*

Ключові слова: *організація, установа, банк, банківська установа, банківська система, фінанси, кредит, кредитний ризик, кредитний експерт.*

Аннотация. *Проанализированы пути совершенствования процесса составления отчета об эффективности управления кредитными рисками банковского учреждения. Детализированы основные этапы составления таких отчетов.*

Ключевые слова: *организация, учреждение, банк, банковское учреждение, банковская система, финансы, кредит, кредитный риск, кредитный эксперт.*

Annotation. *The ways of improving the process of drawing up a report on the effectiveness of credit risk management of a banking institution are analyzed. The main stages of drawing up such reports are detailed.*

Keywords: *organization, institution, bank, banking institution, banking system, finance, credit, credit risk, credit expert.*

За сучасних економічних умов питання визначення сутності кредитного ризику й управління ним є найактуальнішим для кредиторів різних рівнів, а особливо для фінансових установ. Під час визначення умов кредитного договору і надалі, упродовж безпосередньо терміну його дії, постає питання про вибір методів зниження ризиків, у тому числі й кредитних. Це питання не є одноразовим, моніторинг ризику слід проводити регулярно, постійно уточнюючи рівень ризику.

Управління кредитними ризиками банківської установи – це діяльність, що передбачає прогнозування та планування рівня кредитних ризиків відповідно до обсягів і видів кредитних операцій, мотивування організації ефективного моніторингу кредитних ризиків, що є здійснюваним працівниками департаменту кредитних ризиків у процесі кредитної діяльності банку, здійснення аналізу й оцінювання факторів виникнення кредитних ризиків та їх впливу на показники діяльності банківської установи, контроль за рівнем кредитних ризиків і за потреби здійснення їх регулювання задля досягнення стратегічних цілей і поточних завдань діяльності банку.

Процес управління кредитними ризиками є складним за організацією, тривалим за строками та таким, що потребує постійної уваги з боку персоналу банківської установи.

Метою написання статті є вдосконалення технології оцінювання ефективності управління кредитними ризиками банківської установи. Для виконання завдання проведено структурно-функціональне моделювання цього процесу із застосуванням стандарту IDEF0.

Процес моделювання системи починається з найбільш абстрактного рівня опису системи у цілому – із побудування контекстної діаграми (рис. 1) [2].

Результатом реалізації функціонального блоку контекстної діаграми є звіт про ефективність управління кредитними ризиками, сформований кредитним менеджером за участю фінансового аналітика та співробітника департаменту ризик-менеджменту із урахуванням відповідного методичного забезпечення, інформації, отриманої безпосередньо від клієнтів, і внутрішньої інформації [3–5].

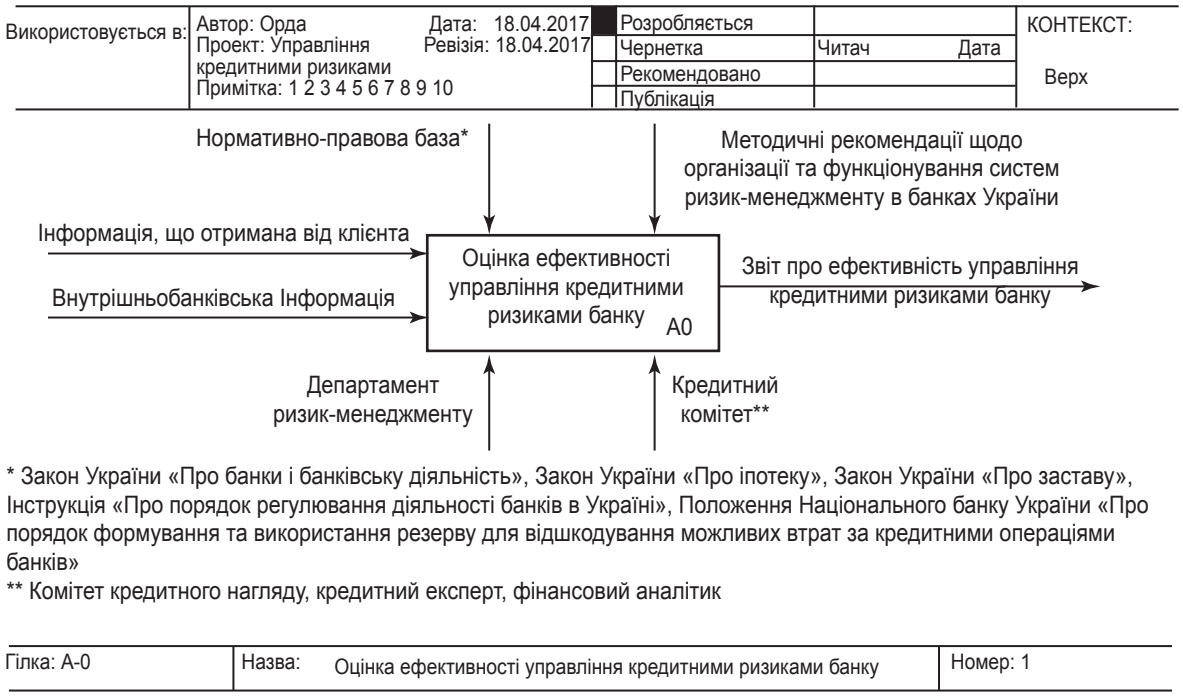
Наступним етапом моделювання є декомпозиція контекстної діаграми (A0), яка відображує структуру етапів процесу, поданого у контекстній діаграмі (рис. 2) [3–5].

Декомпозиція контекстної діаграми дає змогу визначити логіку проведення процесу у контекстній діаграмі, а також дозволяє:

– виявити фактори кредитного ризику (блок A1);

– оцінити ступінь кредитних ризиків (блок A2);

© Орда В. А., 2017

* Закон України «Про банки і банківську діяльність», Закон України «Про іпотеку», Закон України «Про заставу», Інструкція «Про порядок регулювання діяльності банків в Україні», Положення Національного банку України «Про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків»

** Комітет кредитного нагляду, кредитний експерт, фінансовий аналітик

Рис. 1. **Оцінювання ефективності управління крединими ризиками**

– сформувати методи захисту від кредитних ризиків (А3); такими є лімітування, диверсифікація, резервування та страхування;

– провести моніторинг і контроль кредитних ризиків (А4);

– оцінити ефективність управління кредитними ризиками (А5).

У реалізації всіх процесів бере участь кредитний експерт, який діє від імені кредитного комітету.

Реалізація третього та четвертого етапів модельованого процесу також відбувається за участю департаменту ризик-менеджменту. Управлінські впливи першого етапу аналогічні до контекстної діаграми. У подальших етапах як управлінські впливи задіяні також виходи з попередніх етапів (рис. 2) [3–5].

Оскільки процес оцінювання ступеня кредитних ризиків (блок А2), формування методів захисту від кредитних ризиків (блок А3) та процес моніторингу і контролю кредитних ризиків (блок А4) (рис. 2) є комплексним, доцільно провести декомпозицію процесу оцінювання ступеня кредитних ризиків (блок А2, рис. 2) (рис. 3) [3–5].

Відповідно до рис. 3, процес оцінювання рівня конкурентоспроможності банку передбачає:

– оцінювання кредитного портфеля із застосуванням аналітичного методу (блок А21);

– оцінювання кредитного портфеля із застосуванням коефіцієнтного методу (блок А22);

– оцінювання кредитного портфеля із застосуванням статистичного методу (блок А23);

– проведення стрес-тестування (блок А24).

Результати всіх блоків є вихідною інформацією до блоку А24, результатом якого є визначення ступеня кредитного ризику (рис. 2).

Усі аналізовані підпроцеси процесу оцінювання ступеня кредитного ризику банку кредитний експерт реалізує із застосуванням інформаційних технологій згідно із методичним забезпеченням і нормативно-правовою базою. Входом до блоку А21 є інформація про наявні фактори кредитного ризику. Діаграму декомпозиції процесу формування методів захисту від кредитних ризиків (блок А3, рис. 2) подано на рис. 4 [3–5].

Відповідно до рис. 4, процес формування методів захисту від кредитних ризиків передбачає застосування методу:

– лімітування (блок А31);

– диверсифікації (блок А32);

– резервування (блок А33);

– страхування (блок А34).

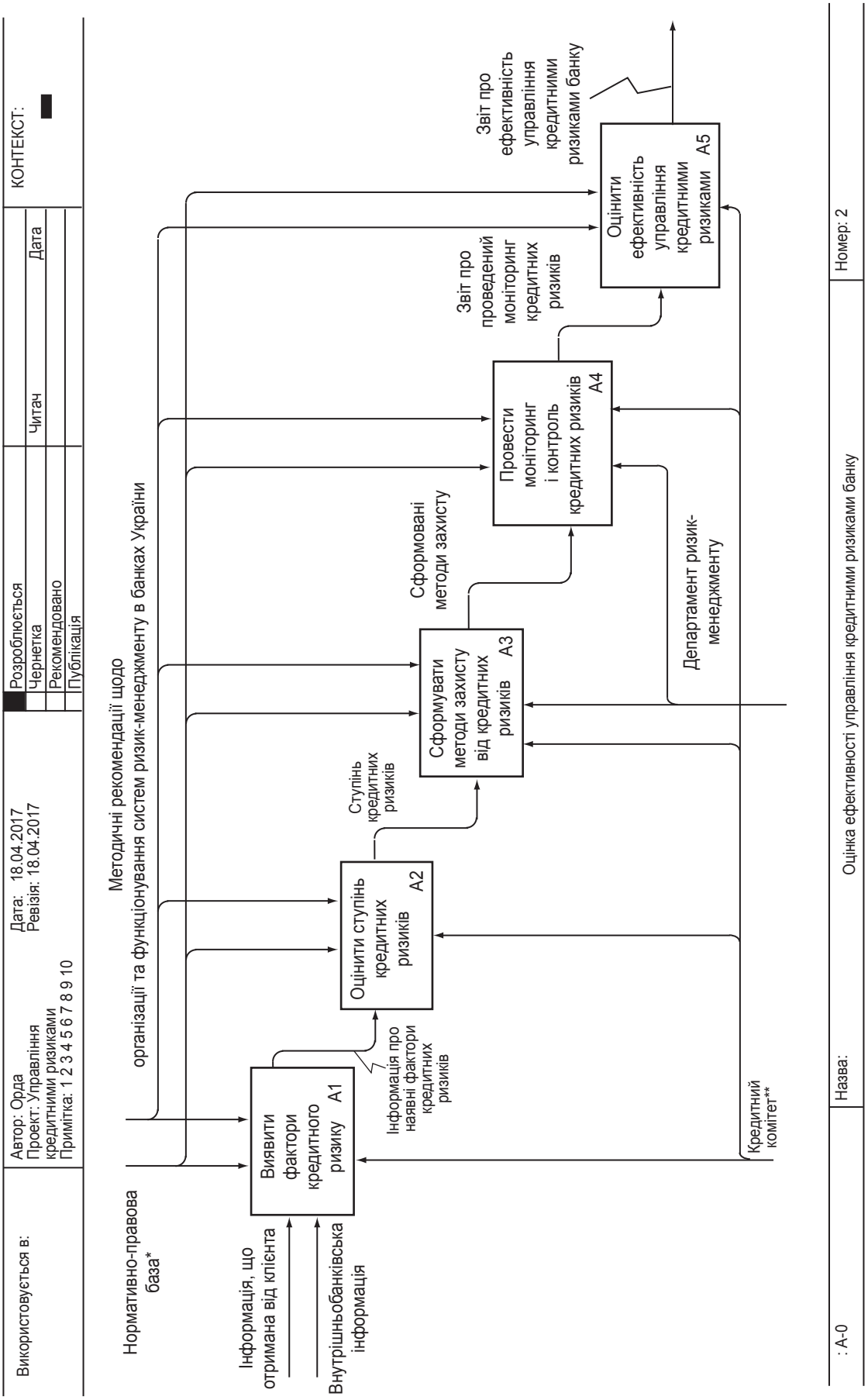

Рис. 2. **Декомпозиція контекстної діаграми**

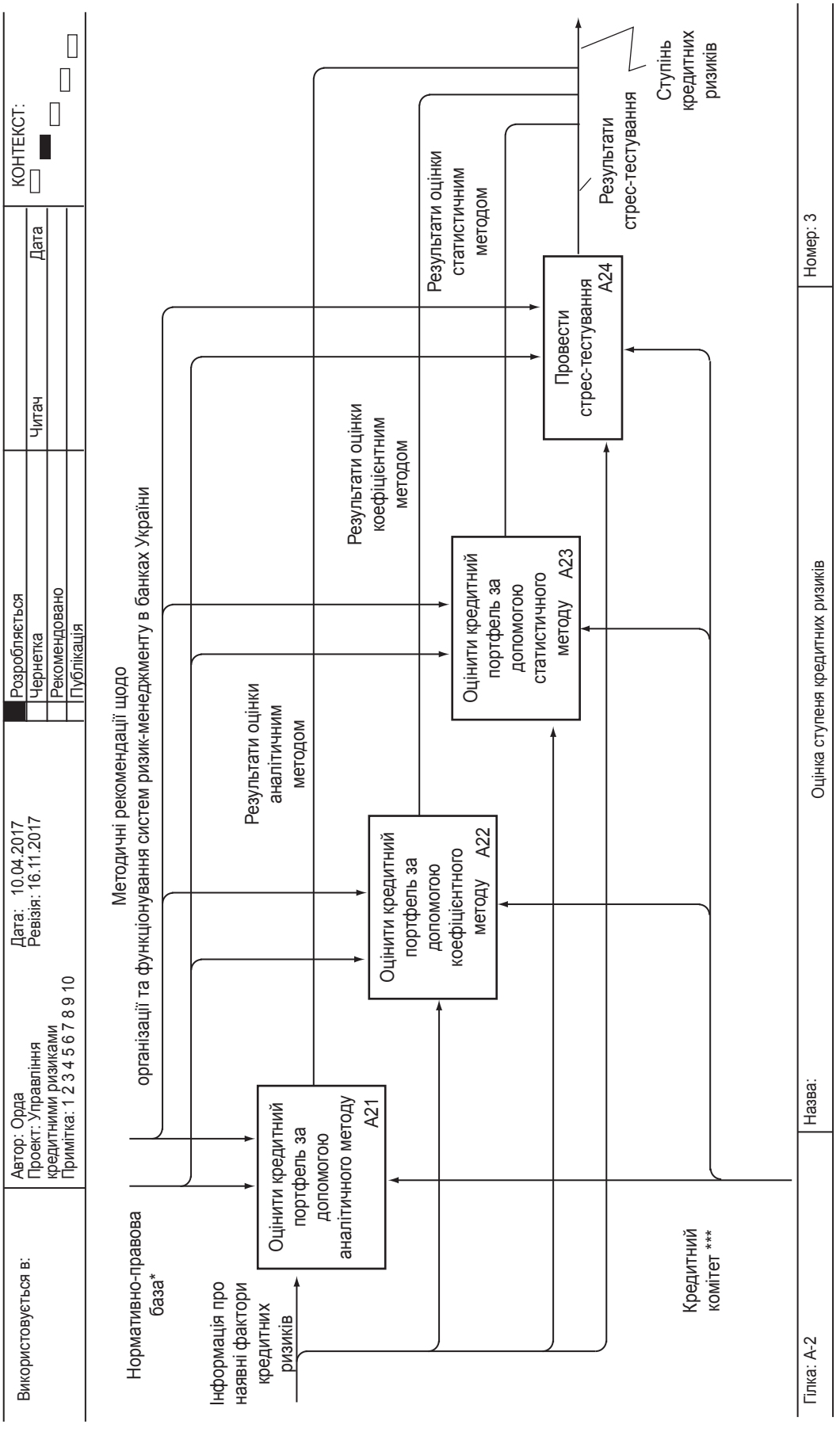

Рис. 3. **Діаграма декомпозиції процесу оцінювання ступеня кредитних ризиків**

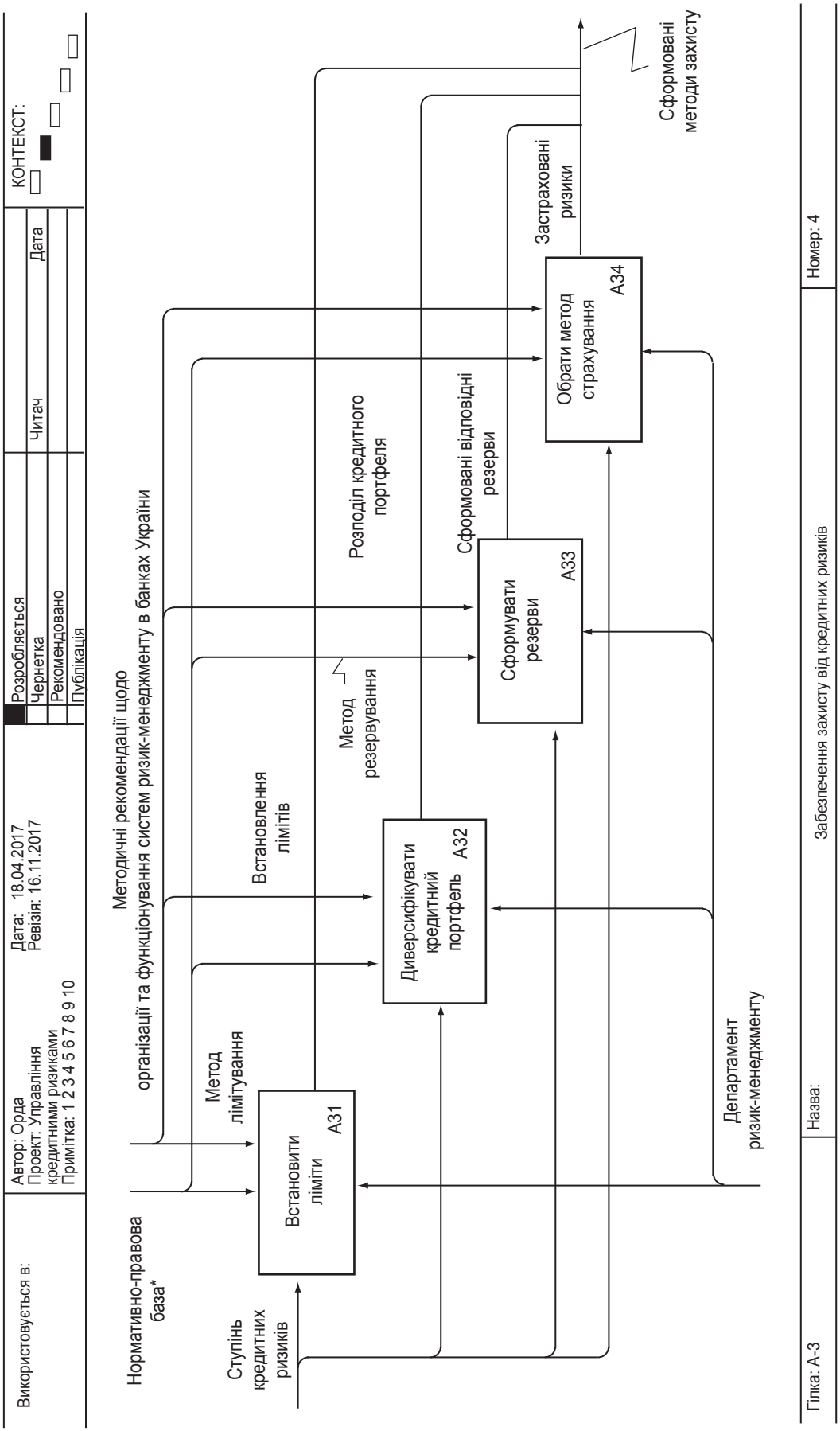

Рис. 4. **Діаграма декомпозиції процесу формування методів захисту від кредитних ризиків**

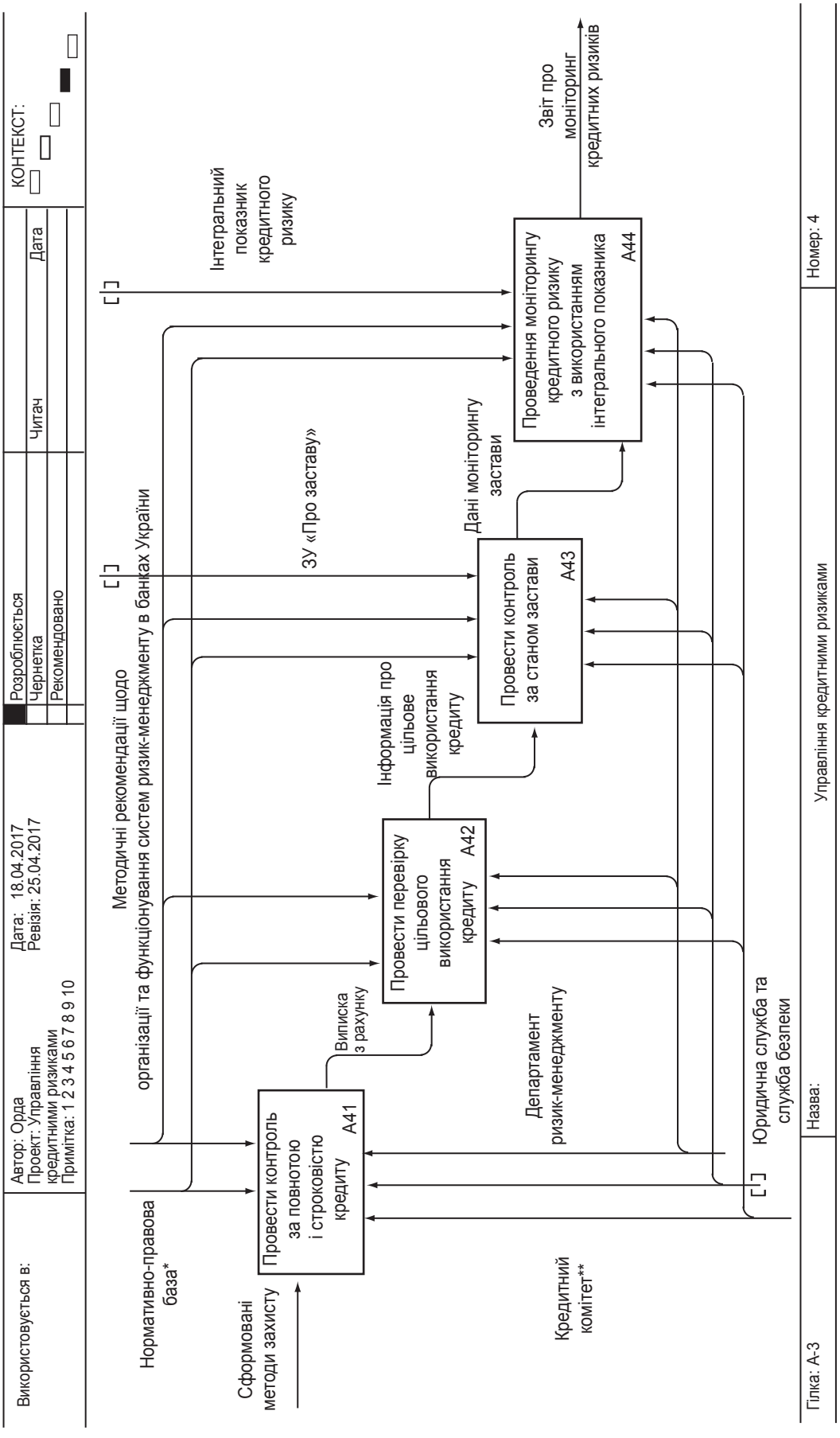

Рис. 5. **Діаграма декомпозиції процесу моніторингу та контролю кредитних ризиків**

Отримана після застосування кожного методу управління кредитними ризиками інформація є виходом з блоку А34. Результатом блоку А34 є сформовані методи захисту від кредитного ризику.

Для кожного блоку діаграми декомпозиції процесу формування методів захисту від кредитних ризиків управлінням є нормативно-правова база і методичні рекомендації щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту у вітчизняних банківських установах. Блоки реалізуються департаментом ризик-менеджменту.

З рис. 5 бачимо, що процес моніторингу та контролю кредитних ризиків передбачає:

– контроль за повнотою та строковістю кредиту (блок А41);
– перевірку цільового використання кредиту (блок А42);
– контроль за станом застави (блок А43);
– моніторинг кредитного ризику із застосуванням інтегрального показника (блок А44) [3–5].

Результатом блоку А41 є виписка з рахунків, які, у свою чергу, є вхідною інформацією до блоку А42. Цей блок проводиться на підставі сформованих методів захисту (рис. 4). Виходом з блоку А42 є інформація про цільове використання кредиту, яка є вхідною інформацією до блоку А43. Для проведення останньої у декомпозиції операції (блок А44) використано дані моніторингу застави, отримані з блоку А43. Виходом з блоку А44 є звіт про моніторинг кредитного ризику.

Управлінням усіх блоків є нормативно-правова база та методичні рекомендації щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту у вітчизняних банківських установах. Проведення контролю за станом застави (блок А43) є здійснюваним відповідно до нормативного забезпечення, а також Закону України «Про заставу». Проведення моніторингу кредитних ризиків із застосуванням інтегрального показника (блок А44) регулюється нормативно-правовими актами, методичними рекомендаціями а також інтегральним показником кредитного ризику.

Усі блоки декомпозиції реалізують кредитний експерт, департамент ризик-менеджменту, а також юридична служба та служба безпеки.

Таким чином, запропонована система організації оцінювання ефективності управління кредитними ризиками банку дає змогу практично реалізувати неперервний процес спостереження за кредитними ризиками, постійного його коригування й оптимізації. Це сприятиме збільшенню прибутку банківської установи, зміцненню позиції на ринку, посиленню конкурентних переваг. Ця функціональна модель окреслює широкий спектр питань управління кредитними ризиками, серед яких проблема визначення ефективності моніторингу кредитних ризиків, вивчення якої стане предметом подальших досліджень.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Медведєва І. Б.

Література: 1. Слобода Л. Я. Регулювання в системі управління кредитними ризиками банку. *Вісник Української академії банківської справи.* 2012. № 2 (17). С. 18–25. **2.** Мінухін С. В., Беседовський О. М., Знахур С. В. Методи і моделі проектування на основі сучасних CASE-засобів : навч. посіб. Харків : ХНЕУ, 2008. 272 с. **3.** Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 № 2121-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2121-14. **4.** Про заставу : Закон України від 02.10.1992 р. № 2654–XII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2654-12. **5.** Про іпотеку : Закон України від 5.06.2003 р. № 898–IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-15.

ОПТИМІЗАЦІЯ ПЛАНУ ВИРОБНИЦТВА ТОРТІВ ТМ «ТОРТіЯ»

УДК 519.863:658.155-044.69(477.54)

Орехова А. С.

Студент 2 курсу
міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Із застосуванням надбудови «Пошук рішень» у Microsoft Excel 2010 розв'язано оптимізаційну задачу плану виробництва тортів ТМ «ТОРТіЯ» (Харків). Описано математичну модель задачі, визначено оптимальний обсяг виробництва задля отримання максимального прибутку.*

Ключові слова: *підприємство, виробництво, організація, фінанси, прибуток, симплексний метод, оптимізація виробництва, максимізація прибутку, регресійна модель, цільова фунуція, кореляція, автокореляція, статистична значущість.*

Аннотация. *С применением надстройки «Поиск решений» в Microsoft Excel 2010 решена оптимизационная задача плана производства тортов ТМ «ТОРТиЯ» (Харьков). Описана математическая модель задачи, определен оптимальный объем производства для получения максимальной прибыли.*

Ключевые слова: *предприятие, производство, организация, финансы, прибыль, симплексный метод, оптимизация производства, максимизация прибыли, регрессионная модель, целевая фунуция, корреляция, автокорреляция, статистическая значимость.*

Annotation. *With the use of the add-in «Search Solutions» in Microsoft Excel 2010 the optimization task of the cake production plan for TM TORTiYA (Kharkiv) has been solved. A mathematical model of the problem is described, the optimal volume of production is determined for obtaining the maximum profit.*

Keywords: *enterprise, production, organization, finance, profit, simplex method, production optimization, profit maximization, regression model, target function, correlation, autocorrelation, statistical significance.*

Сучасне життя важко уявити без солодощів, у тому числі без тортів – популярних у всьому світі і зокрема у Харкові смачних кондитерських виробів.

Нині не так уже й легко знайти продукцію лише з натуральних компонентів. Але фірма «ТОРТіЯ» не використовує у виробництві суміші, штучні барвники та покращувачі смаку, бо тут піклуються про здоров'я споживачів.

«ТОРТіЯ» – це невелике підприємство на Харківщині, яке займається виробництвом тортів. Політика підприємства є спрямованою на збільшення асортименту й обсягів реалізації шляхом завоювання нових сегментів на ринку кондитерських виробів. Тому питання щодо збільшення ефективності діяльності підприємства та досягнення максимального прибутку для цієї торговельної марки є актуальним.

Метою будь-якого виробництва є максимізація прибутку, і фірма «ТОРТіЯ» не є винятком. Аби досягти цієї мети, слід розрахувати оптимальний обсяг виробництва товарів. Для отримання результату необхідно знати норму витрат кожного інгредієнта на виготовлення одиниці товару, ціну торта та запаси інгредієнтів. Найкращим для розрахунку оптимального плану є застосування симплексного методу, сутність якого полягає в тому, що, починаючи з одного опорного рішення, послідовно здійснюють перехід до інших аж до знаходження оптимального опорного рішення. Математична постановка задачі полягає в тому, щоб знайти найбільше значення цільової функції за заданої системи обмежень [2].

Інформацію про запаси сировини, ціни на різні види товару за один виріб і витрати сировини на виготовлення кожного виробу подано в табл. 1 [1].

Із урахуванням даних складемо математичну модель задачі. Позначимо через x_1 – кількість тортів «Абрикоска», x_2 – кількість тортів «Казка», x_3 – кількість тортів «Південний», x_4 – кількість тортів «Меркурій», x_5 – кількість тортів «Каприз»; очевидно, що усі ці змінні є додатними величинами. Головною метою оптимізації плану виробництва є отримання максимального прибутку. Цільова функція матиме вигляд:

$$Z = 125x_1 + 70x_2 + 70x_3 + 110x_4 + 125x_5 \to \max.$$

© Орехова А. С., 2017

Таблиця 1

Вихідні дані для розрахунку затрат на виготовлення одиниці продукту

Сировина	На виготовлення одного виробу, кг					Запаси, кг
	Абрикоска, 1,0	Казка, 0,5	Південний, 0,5	Меркурій, 1,0	Каприз, 1,1	
Борошно	0,117	0,146	0,076	0,134	0,133	1000
Цукор	0,339	0,37	0,167	0,235	0,329	1000
Меланж	0,18	0,244	0,122	0,216	0,215	150
Стабілізатор «Полуниця»	0	0	0	0	0,04	2
Вершки рослинні	0	0	0	0	0,158	100
Лимонна кислота	0,001	0,001	0,001	0,001	0,002	3
Коньяк	0,004	0,005	0,002	0,003	0,012	5
Есенція	0,001	0,001	0,001	0,001	0,001	5
Гель сухий	0	0	0	0,113	0,007	5
Смородина	0	0	0	0	0,041	20
Полуниця	0	0	0	0	0,072	20
Ванілін	0,001	0,001	0,001	0,001	0,001	5
Вода	0,113	0,142	0,055	0,075	0,385	1000
Вершкове масло	0,208	0,245	0,818	0	0	200
Какао-порошок	0,017	0,007	0,004	0,003	0	40
Шоколадна глазур	0,007	0,006	0	0,03	0	30
Повидло	0,052	0	0	0	0	50
Крохмаль	0,007	0	0	0	0	50
Курага	0,032	0	0	0	0	20
Ядра горіха	0,004	0	0	0	0	50
Желатин	0	0,001	0,001	0	0	5
Молоко згущене	0,05	0,061	0,028	0	0	100
Мак	0	0	0	0,011	0	10
Ціна	125	70	70	110	125	

За системи обмежень:

$$
\begin{cases}
0{,}117x_1+0{,}146x_2+0{,}076x_3+0{,}134x_4+0{,}133x_5\le 1000,\\
0{,}339x_1+0{,}37x_2+0{,}167x_3+0{,}235x_4+0{,}329x_5\le 1000,\\
0{,}18x_1+0{,}244x_2+0{,}122x_3+0{,}216x_4+0{,}215x_5\le 115,\\
0{,}04x_5\le 2,\\
0{,}158x_5\le 100,\\
0{,}001x_1+0{,}001`x_2+0{,}001x_3+0{,}001x_4+0{,}002x_5\le 3,\\
0{,}004x_1+0{,}005x_2+0{,}002x_3+0{,}003x_4+0{,}012x_5\le 5,\\
0{,}001x_1+0{,}001x_2+0{,}001x_3+0{,}001x_4+0{,}001x_5\le 5,\\
0{,}113x_4+0{,}007x_5\le 5,\\
0{,}041x_5\le 20,\\
0{,}072x_5\le 20,\\
0{,}001x_1+0{,}001x_2+0{,}001x_3+0{,}001x_4+0{,}001x_5\le 5,\\
0{,}113x_1+0{,}142x_2+0{,}055x_3+0{,}075x_4+0{,}385x_5\le 1000,\\
0{,}208x_1+0{,}245x_2+0{,}818x_3\le 200,\\
0{,}017x_1+0{,}007x_2+0{,}004x_3+0{,}003x_4\le 40,\\
0{,}007x_1+0{,}006x_2+0{,}03x_4\le 30,\\
0{,}052x_1\le 50,\\
0{,}007x_1\le 50,\\
0{,}032x_1\le 20,\\
0{,}004x_1\le 50,\\
0{,}001x_2+0{,}001x_3\le 5,\\
0{,}05x_1+0{,}061x_2+0{,}028x_3\le 100,\\
0{,}011x_4\le 10,\\
x_j\ge 0.
\end{cases}
$$

Щоб знайти оптимальний план задачі, використаємо надбудову «Пошук рішення» програми Microsoft Excel 2010. Побудувавши таблицю із вихідними даними і вказавши необхідні опції в надбудові, отримаємо оптимальний план виготовлення продукції. Результат розрахунку:

$$X_{(опт)}: x_1^* = 625, x_2^* = 36, x_3^* = 74, x_4^* = 41, x_5^* = 50.$$

За такого оптимального плану виробництва цільова функція матиме вигляд:

$$Z_{\max} = 96585 \text{ грн.}$$

Аналіз отриманих результатів дає підстави зробити висновок, що для отримання максимального прибутку розміром 96585 грн необхідно виготовляти 625 тортів «Абрикоска», 36 тортів «Казка», 74 тортів «Південний», 41 тортів «Меркурій» і 50 тортів «Каприз».

Припустимо, що підприємство може використовувати не тільки наявні ресурси для виробництва тортів, але і розширити виробництво, докупивши цінні ресурси. Для перевірки чутливості знайденого оптимального плану до малих варіацій у запасах ресурсів складемо двоїсту задачу. Нехай кожному виду сировини відповідає оцінка y_i $((i=\overline{1,m}),\ m=14)$. Тоді загальна оцінка сировини *F*, що є використовуваною під час виробництва тортів, становитиме:

$$F = 1000y_1 + 1000y_2 + 150y_3 + 2y_4 + 100y_5 + 3y_6 + 5y_7 + 5y_8 + 5y_9 + 20y_{10} + 20y_{11} + 5y_{12} + \\ + 1000y_{13} + 200y_{14} + 40y_{15} + 30y_{16} + 50y_{17} + 50y_{18} + 20y_{19} + 50y_{20} + 5y_{21} + 100y_{22} + 10y_{23} \to \min.$$

де y_1 – кількість борошна, y_2 – кількість цукру, y_3 – кількість меланжу, y_4 – кількість стабілізатора, y_5 – кількість вершків, y_6 – кількість лимонної кислоти, y_7 – кількість коньяку, y_8 – кількість есенції, y_9 – кількість гелю, y_{10} – кількість смородини, y_{11} – кількість полуниці, y_{12} – кількість ваніліну, y_{13} – кількість води, y_{14} – кількість вершкового масла, y_{15} – кількість какао-порошку, y_{16} – кількість шоколадної глазурі, y_{17} – кількість повидла, y_{18} – кількість крохмалю, y_{19} – кількість кураги, y_{20} – кількість ядра горіха, y_{21} – кількість желатину, y_{22} – кількість молока згущеного, y_{23} – кількість маку.

За системи обмежень:

$$\begin{cases} 0{,}117y_1 + 0{,}339y_2 + 0{,}18y_3 + 0{,}001y_6 + 0{,}004y_7 + 0{,}001y_8 + 0{,}001y_{12} + 0{,}113y_{13} + 0{,}208y_{14} + 0{,}017y_{15} + \\ + 0{,}007y_{16} + 0{,}052y_{17} + 0{,}007y_{18} + 0{,}032y_{19} + 0{,}004y_{20} + 0{,}05y_{22} \ge 125, \\ 0{,}146y_1 + 0{,}37y_2 + 0{,}244y_3 + 0{,}001y_6 + 0{,}005y_7 + 0{,}001y_8 + 0{,}001y_{12} + 0{,}142y_{13} + 0{,}245y_{14} + 0{,}007y_{15} + \\ + 0{,}006y_{16} + 0{,}001y_{21} + 0{,}061y_{22} \ge 70, \\ 0{,}076y_1 + 0{,}167y_2 + 0{,}122y_3 + 0{,}001y_6 + 0{,}002y_7 + 0{,}001y_8 + 0{,}001y_{12} + 0{,}055y_{13} + 0{,}818y_{14} + 0{,}004y_{15} + \\ 0{,}001y_{21} + 0{,}028y_{22} \ge 70, \\ 0{,}134y_1 + 0{,}235y_2 + 0{,}216y_3 + 0{,}001y_6 + 0{,}003y_7 + 0{,}001y_8 + 0{,}113y_9 + 0{,}001y_{12} + 0{,}075y_{13} + 0{,}003y_{15} + \\ 0{,}03y_{16} + 0{,}011y_{23} \ge 110, \\ 0{,}133y_1 + 0{,}329y_2 + 0{,}215y_3 + 0{,}04y_4 + 0{,}158y_5 + 0{,}002y_6 + 0{,}012y_7 + 0{,}001y_8 + 0{,}007y_9 + 0{,}041y_{10} + \\ 0{,}072y_{11} + 0{,}001y_{12} + 0{,}385y_{13} \ge 125. \end{cases}$$

Із застосуванням надбудови «Пошук рішення» програми Microsoft Excel, попередньо побудувавши опорну таблицю, яка відповідає умові задачі, і вказавши необхідні опції в надбудові, знаходимо розв'язок цільової функції.

Отримаємо результати:

$$Y_{(опт)}: y_1 = 0; y_2 = 0; y_3 = 236{,}356; y_4 = 176{,}299; y_5 = 0; y_6 = 0; y_7 = 0; y_8 = 0; y_9 = 521{,}657; y_{10} = 0; y_{11} = 0; \\ y_{12} = 0; y_{13} = 0; y_{14} = 50{,}324; y_{15} = 0; y_{16} = 0; y_{17} = 0; y_{18} = 0; y_{19} = 2249{,}648; y_{20} = 0; y_{21} = 0; y_{22} = 0; y_{23} = 0.$$

Цільова функція матиме вигляд: $F(Y^*) = 96646.$

Бачимо, що з 23 ресурсів 18 витрачаються повністю, 5 із них не є надто цінними: меланж, стабілізатор «Полуниця», гель сухий, вершкове масло та курага.

Таким чином, застосування цього методу розв'язання задач лінійного програмування дає змогу визначати оптимальні величини випуску продукції за найефективнішого використання ресурсів, раціонально планувати роботу підприємства задля задоволення потреб усіх учасників економічних відносин, а також бути конкурентоспроможними на ринку кондитерських виробів.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Малярець Л. М.

Література: 1. Статистична інформація // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua. **2.** Малярець Л. М., Куліков П. М., Лебедєва І. А. Лабораторний практикум з навчальної дисципліни «Економіко-математичне моделювання» : навч.-практ. посіб. Харків : ХНЕУ, 2009. 136 с. **3.** Єгоршин А. А., Малярец Л. М. Корреляционно-регрессионный анализ : учебное пособие. Харьков : Основа, 1998. 208 с. **4.** Малярец Л. М. Экономико-математические методы и модели : учебное пособие. Харьков : ХНЭУ, 2013. 288 с.

МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО АНТИКРИЗОВОГО ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ БУДІВЕЛЬНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ НА ПІДСТАВІ КОНЦЕПЦІЇ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ

УДК 658.14/.17:005.52.934:332.834.3(477)

Осадча С. С.

Магістрант 1 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проведено аналіз стану вітчизняної будівельної галузі за показниками обсягу реалізації промислової продукції, фінансовими результатами, кількістю прибуткових і збиткових підприємств. Розроблено методичний підхід до антикризового фінансового управління будівельними підприємствами на підставі концепції фінансової безпеки. Запропоновано структурно-функціональну модель управління фінансовою безпекою підприємств на прикладі ТДВ «Житлобуд-2».*

Ключові слова: *підприємство, організація, будівельна галузь, фінанси, прибуток, фінансова безпека.*

Аннотация. *Проведен анализ состояния отечественной строительной отрасли по показателям объема реализации промышленной продукции, финансовым результатам, количеству прибыльных и убыточных предприятий. Разработан методический подход к антикризисному финансовому управлению строительными предприятиями на основании концепции финансовой безопасности. Предложена структурно-функциональная модель управления финансовой безопасностью предприятий на примере ОАО «Жилстрой-2».*

Ключевые слова: *предприятие, организация, строительная отрасль, финансы, прибыль, финансовая безопасность.*

Annotation. *The analysis of the state of the domestic construction industry on the indicators of the volume of sales of industrial products, financial results, the number of profitable and unprofitable enterprises. A methodical approach to the anti-crisis financial management of construction enterprises was developed on the basis of the concept of financial security. A structural-functional model for managing financial security of enterprises is proposed using the example of JSC Zhilstroy-2.*

Keywords: *enterprise, organization, construction industry, finance, profit, financial security.*

У національній економіці будівельна галузь посідає одну з ключових позицій, а рівень її розвитку є показником економічного розвитку країни в цілому. Особливістю функціонування будівельної галузі є тісний взаємозв'язок з іншими галузями національної економіки, оскільки саме тут створюється матеріальна база виробництва. Розробка та реалізація стратегій розвитку національної економіки, кожного з регіонів країни неможливі без інтенсифікації будівництва, підвищення його обсягів і якості будівельних робіт на підставі застосування сучасних методів будівництва, капітального ремонту, реконструкції та модернізації.

Дослідженням питань фінансової безпеки та її оцінювання займалися Бланк І. О., Петренко Л. М., Єпіфанов А. О., Захаров О. І., Лаптєв С. М., Пригунов П. Я. та ін. Однак, незважаючи на чисельні наукові праці, чимало

© Осадча С. С., 2017

питань залишаються нерозробленими або дискусійними, особливо на рівні окремих суб'єктів господарювання, зокрема будівельних підприємств, що не дає змогу створити надійну й ефективну систему їх фінансової безпеки, чим і зумовлено актуальність і необхідність дослідження.

Метою написання статті є аналіз фінансового стану вітчизняних будівельних підприємств і розробка методичного підходу до управління їх фінансовою безпекою.

Рівень розвитку та формування перспектив підприємств будівельної сфери є визначуваним передусім їх фінансовим станом. Аналіз фінансового стану дає змогу виявити потенційні можливості та загрози, що виникають на шляху їх розвитку. Оцінюючи ефективність діяльності підприємств будівельної галузі у 2011–2017 рр., можна сказати, що впродовж 2011–2016 рр. вітчизняні будівельні підприємства працювали збитково (рис. 1) [4]. Найбільший збиток вони мали у 2014 р. – 27 288,4 млн грн. У 2014–2016 рр. спостерігалася позитивна динаміка до зменшення збитковості, у січні–червні 2017 р. підприємства отримали 815,8 млн грн прибутку.

Аналіз обсягу продукції, реалізованої підприємствами будівельної галузі, дає підстави стверджувати, що у 2011–2017 рр. суттєвої динаміки не спостерігалося, лише у 2016 р. обсяг реалізованої продукції значно зріс – до 180 966,5 млн грн (рис. 1) [4].

Рис. 1. **Фінансові результати до оподаткування підприємств галузі, січень 2012 р. – червень 2017 р.**

Частка будівництва в обсязі реалізації вітчизняної промисловості у 2012–2016 рр. скоротилася на 0,94 %. У 2011–2014 рр. у сфері вітчизняного будівництва відбулося значне прискорення темпів падіння виробництва будівельної продукції – до 67,1 %, найнижчий темп приросту – у 2014 р. (рис. 2) [4]. Така динаміка виникла як наслідок впливу кризових явищ, які в Україні спостерігаються останнім часом. Однак, з 2015 р. простежується підвищення індексу будівельної продукції до 125,7 % порівняно з 2014 р. та до 118,5 % у 2016 р. порівняно з 2015 р. (рис. 3) [4].

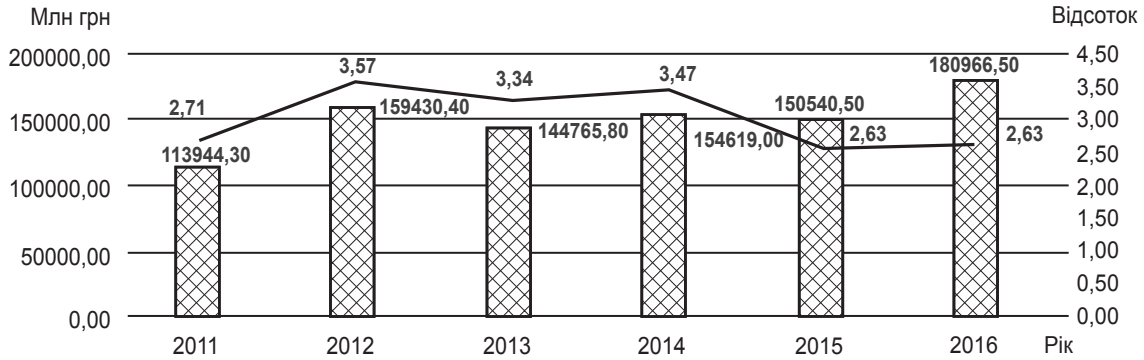

Рис. 2. **Динаміка абсолютної величини та питомої ваги обсягу реалізації продукції будівництва в загальному обсязі реалізації продукції вітчизняної промисловості**

На підставі аналізу встановлено, що сучасна вітчизняна будівельна галузь переживає не кращі часи, адже, незважаючи на зменшення кількості збиткових підприємств і зростання обсягу реалізованої продукції, залишаються чимало невирішених проблем, серед них зменшення обсягів уведення до експлуатації житла через обмеженість фінансових ресурсів забудовників, низька рентабельність будівельних підприємств, нездатність протистояти кризовим явищам, висока собівартість будівельних послуг і низька інвестиційна привабливість будівельної галузі.

Дієвим механізмом вирішення цих проблем є впровадження обґрунтованої цілеспрямованої системи управління фінансовою безпекою на підприємствах, що гарантуватиме високий рівень стійкості до існуючих і потенційних загроз задля забезпечення стійкого зростання у поточному та перспективному періодах.

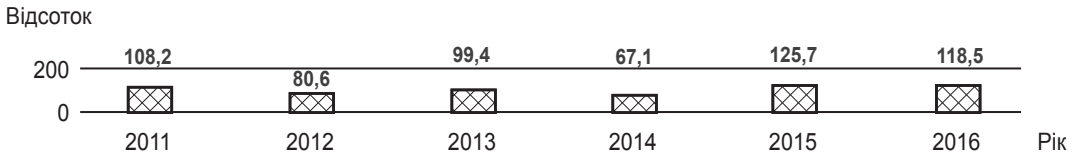

Рис. 3. **Індекси будівельної продукції України, 2011–2016 рр.**

Управління фінансовою безпекою підприємства Захаров О. І. розглядає як свідомий цілеспрямований вплив з боку суб'єктів управління підприємством і системою його безпеки, що є здійснюваним задля спрямування їх дії на зниження рівня загроз і ризиків, а також попередження небажаних результатів фінансової діяльності [1].

Бланк І. О. зауважує, що управління фінансовою безпекою підприємства реалізує свою головну мету й основні завдання шляхом здійснення певних функцій, що розподіляють на дві основні групи: управління фінансовою безпекою як управлінською системою та як спеціалізованою системою менеджменту [2]. Його погляди поділяє Петренко Л. М., яка управління фінансовою безпекою підприємства у загальному вигляді розглядає як систему принципів і методів розробки та реалізації управлінських рішень, що є пов'язаними із забезпеченням захисту його пріоритетних фінансових інтересів від зовнішніх і внутрішніх загроз [3].

Ці підходи до визначення сутності поняття управління фінансовою безпекою підприємства дають змогу уявити процес і конкретні завдання формування методичного підходу до управління фінансовою безпекою будівельних підприємств. На сьогодні одним із найпоширеніших методів моделювання є застосування структурно-функціонального методу, сутністю якого є виявлення загального потоку інформації, її типізації, виділення із великого масиву якісних і кількісних сторін явища найсуттєвіших. Структурно-функціональна модель передбачає застосування CASE-засобу в програмному продукті Ramus Educational за стандартом IDEF0, який містить опис етапів модельованого процесу, розробка яких розпочинається зі створення контекстної діаграми (рис. 4) [5].

Процес управління фінансовою безпекою підприємства передбачає реалізацію кількох послідовних етапів (рис. 5) [5].

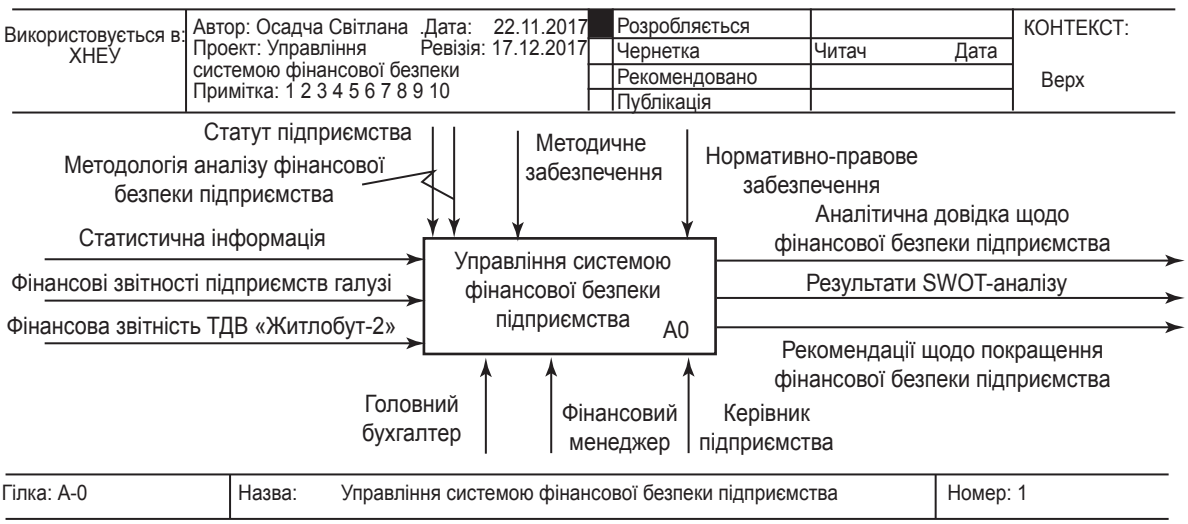

Рис. 4. **Контекстна діаграма IDEF0 щодо управління системою фінансової безпеки підприємства**

Основними етапами є аналіз і діагностика фінансової безпеки та SWOT-аналіз стану підприємства, адже для забезпечення ефективного функціонування сучасному підприємству будівельної галузі необхідно не лише постійно проводити моніторинг рівня фінансової безпеки, а й оперативно реагувати на зміни зовнішнього середовища, виникнення потенційних і реальних загроз, визначати сильні та слабкі сторони із урахуванням особливостей соціально-економічного розвитку, його тенденції й перспективи. На підставі отриманих показників розраховують показники фінансової стійкості, ділової активності, ліквідності та ефективності діяльності підприємства (рис. 6) 5].

Аналіз та діагностика фінансової безпеки підприємства є необхідними етапами для розробки стратегії гарантування фінансової безпеки підприємства, підґрунтям для складання прогнозу його розвитку. Результатом аналізу

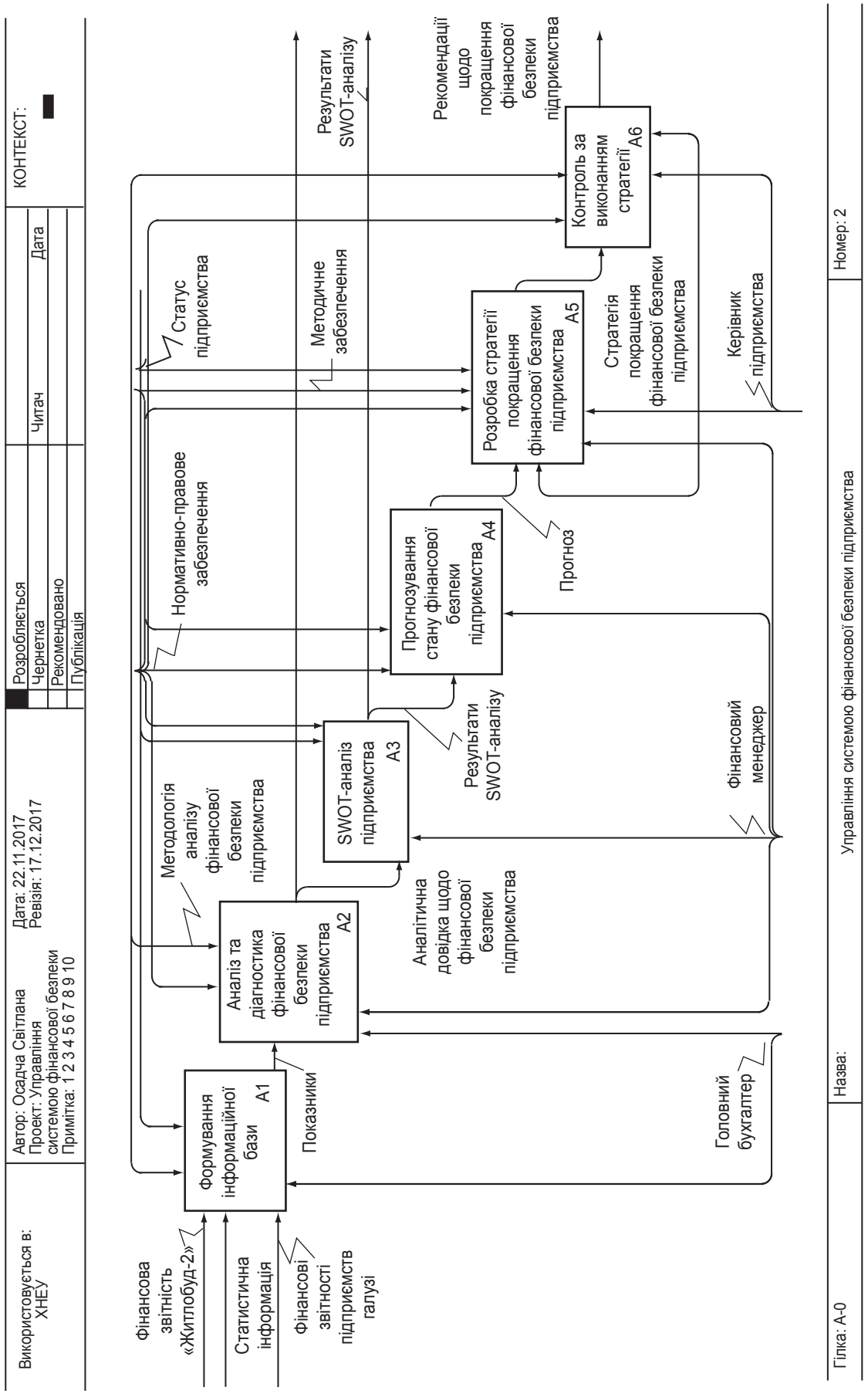

Рис. 5. **Декомпозиція контекстної діаграми «Управління системою фінансової безпеки підприємства»**

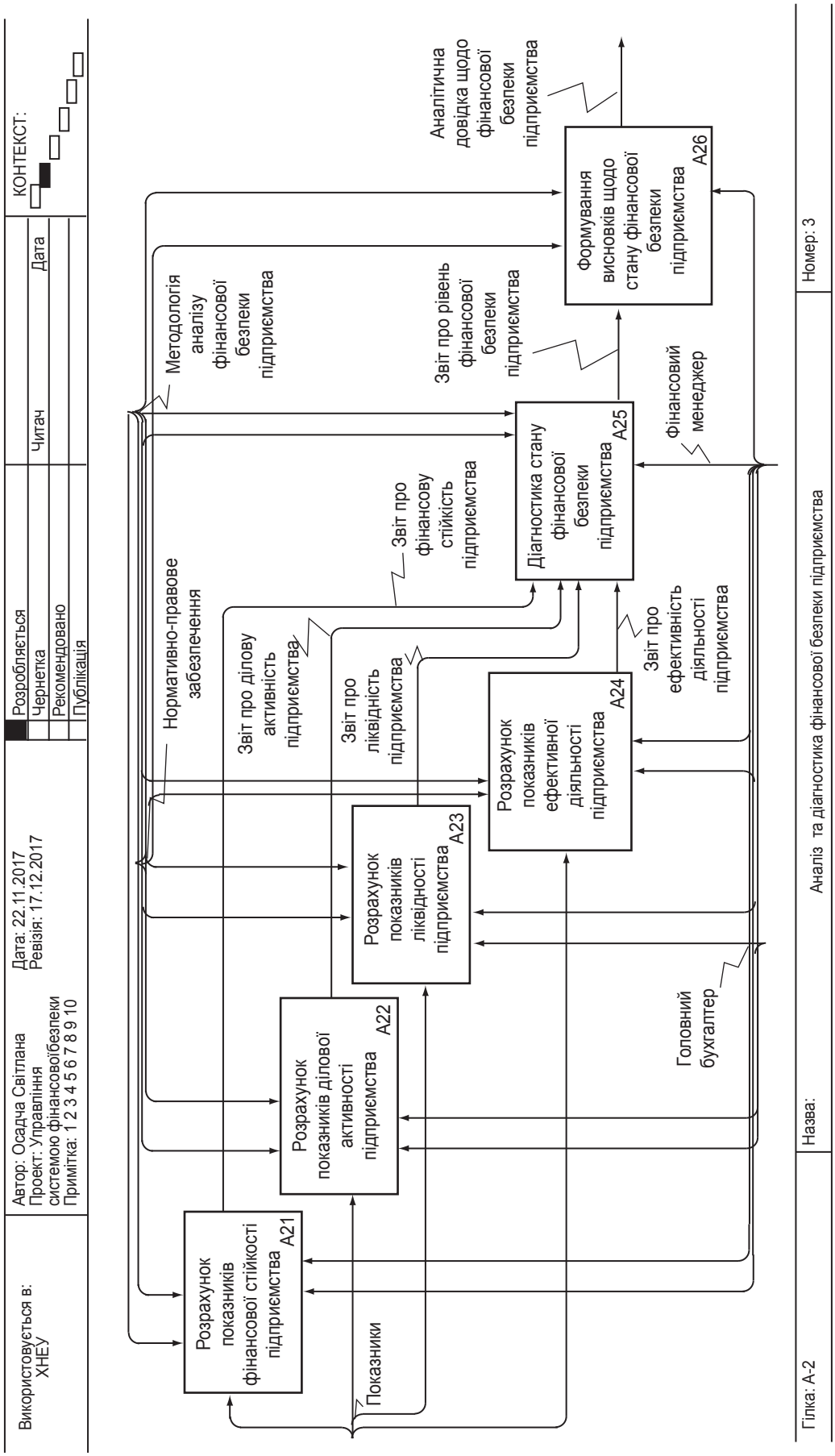

Рис. 6. **Декомпозиція другого рівня процесу «Аналіз і діагностика фінансової безпеки підприємства»**

та діагностики фінансової безпеки є аналітична довідка щодо фінансової безпеки суб'єкта господарювання, яка об'єктивно і точно відображає рівень його фінансової безпеки.

На підставі отриманих результатів розробляють рекомендації щодо покращення фінансової безпеки підприємства.

Запропонований методичний підхід до управління фінансовою безпекою підприємства дозволяє формалізувати процес управління фінансовою безпекою, забезпечуючи при цьому підвищення якості прийняття управлінських рішень у процесі господарської діяльності підприємства.

Таким чином, проведене дослідження дає підстави стверджувати, що сучасний стан вітчизняної будівельної галузі не відповідає ознакам сталого розвитку. Підприємства постійно стикаються із фінансовими проблемами, чим зумовлено необхідність передбачення їх майбутнього стану, що можливо за умови формування ефективної системи управління фінансовою безпекою. Суттєвою перевагою запропонованого методичного підходу до управління фінансовою безпекою підприємства є детальна ілюстрація дій у процесі досягнення необхідного рівня фінансової безпеки на підставі реалізації послідовних етапів з орієнтиром на стратегічний розвиток підприємства, що дозволяє своєчасно виявляти симптоми загроз, запроваджувати превентивні заходи щодо їх усунення, а також забезпечити фінансову стабільність, конкурентоспроможність, захист фінансових інтересів суб'єкта підприємництва, що є необхідним для його ефективного функціонування.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Полтініна О. П.

Література: 1. Захаров О. І., Лаптєв С. М., Пригунов П. Я. Управління економічною безпекою : навч. посіб. Київ : Крок, 2010. 258 с. **2.** Бланк И. А. Управление финансовой безопасностью предприятия : учебное пособие. Киев : Эльга ; Ника-Центр, 2004. 784 с. **3.** Петренко Л. М. Моделювання процесів управління фінансовою безпекою підприємства : автореф. дис. … канд. екон. наук : 08.00.11. Київ, 2010. 21 с. **4.** Статистична інформація // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua. **5.** Мінухін С. В., Беседовський О. М. Лабораторний практикум з курсу «CASE-технології». Харків : ХНЕУ, 2005. 80 с.

МОДЕЛИРОВАНИЕ ФАКТОРОВ ВЛИЯНИЯ НА ДОХОДЫ ПРЕДПРИЯТИЙ УКРАИНЫ

УДК 303.725.33:005.337(477)

Павлова А. С.

Студент 2 курса
факультета консалтинга и международного бизнеса ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Проанализировано влияние различных факторов на сальдо дохода предприятий за январь–июнь 2017 г. Выявлены факторы, наиболее существенно влияющие на этот показатель. Полученная модель проверена на статистическую значимость.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, финансы, доход, фактор, сальдо, эконометрическая модель, эконометрический анализ, регрессионная модель, корреляция, автокорреляция, статистическая значимость.*

Анотація. *Проаналізовано вплив різних факторів на сальдо доходу підприємств за січень–червень 2017 р.. Виявлено фактори, що найсуттєвіше впливають на цей показник. Отриману модель перевірено на статистичну значущість.*

Ключові слова: *підприємство, організація, фінанси, дохід, фактор, сальдо, економетрична модель, економетричний аналіз, регресійна модель, кореляція, автокореляція, статистична значущість.*

© Павлова А. С., 2017

Annotation. *The influence of various factors on the income balance of enterprises for January–June 2017 is analyzed. The factors most significantly influencing this indicator are revealed. The obtained model is checked for statistical significance.*

Keywords: *enterprise, organization, finance, income, factor, balance, econometric model, econometric analysis, regression model, correlation, autocorrelation, statistical significance.*

В Украине на сегодняшний день одним из наиболее актуальных экономических вопросов является проблема неравномерного распределения доходов предприятий по областям Украины. Согласно проведенным в 2016 г. исследованиям, наибольший доход имеют предприятия Киевской, Днепропетровской и Харьковской областей, а наименьший – предприятия Закарпатской, Тернопольской и Черновицкой областей [1].

Финансовый результат организации, выраженный в форме прибыли, сказывается на отчислениях налога на прибыль, что играет большую роль в формировании государственного бюджета за счет налоговых отчислений. Поэтому остро стоит вопрос получения положительных финансовых результатов, как для отдельных предприятий, так и для финансовой системы государства в целом [2].

Исследованием вопросов влияния различных факторов на доходы отдельного предприятия и сальдо предприятий в целом занимаются Галущак В. Л., Дерлица А. Ю., Додонов С. В., Калашников Т. В., Лаговская О. А., Леоненко П. В., Шевчук В. О., Шульга Н. В. и др.

Анализ факторов, влияющих на доход предприятия, очень важен для выработки стратегии развития организации. Этот процесс требует внимательного отслеживания происходящих экономических процессов, выявления возможностей и угроз, оценки факторов и установления связей между ними. Чтобы организация могла результативно изучать влияние факторов, должна быть создана специальная система мониторинга внешней среды для проведения как специальных наблюдений, связанных с какими-либо особыми событиями, так и регулярных наблюдений за состоянием ключевых для организации внешних факторов. Очевидно, что, не зная среды, организация не сможет функционировать [4].

Целью написания статьи является выявление и изучение факторов, в наибольшей степени влияющих как на доход отдельного предприятия, так и на сальдо дохода украинских предприятий в целом.

Для проведения анализа выбраны такие показатели: объем реализованной продукции, ед., среднемесячная заработная плата работников, грн, уровень экономической активности населения, грн/чел., количество субъектов хозяйствования, шт., сальдо экспорта и импорта, тыс. грн. В качестве исследуемого показателя выбрано сальдо дохода предприятий по областям – *y*, млн грн. Исходные данные для проведения расчетов и построения модели представлены в табл. 1 [1].

Таблица 1

Исходные данные для проведения расчетов и построения эконометрической модели за январь–июнь 2017 г.

Области	Сальдо доходов предприятий, млн грн, y	Объем реализованной продукции, ед., x_1	Средняя з/п работника, грн/мес., x_2	Уровень экономически активного населения, чел., x_3	Количество субъектов хоз., ед., x_4	Сальдо экспорта и импорта, тыс. грн, x_5
1	2	3	4	5	6	7
Винницкая	562,10	139 582,3	4 189	729,80	75 005	683 565,4
Волынская	920,80	116 585,4	4 047	431,80	47 063	-518 883
Днепропетровская	26 054,2	742 248,7	5 075	1 547,10	151 432	2 421 266,9
Донецкая	-15 684,8	356 039,5	5 989	871,30	63 694	2 320 006,6
Житомирская	83,50	87 548,1	4 000	571,30	54 201	147 981,8
Закарпатская	179,20	55 240,4	4 298	561,80	56 329	78 521,50
Запорожская	9 101,10	237 709,6	5 080	816,30	87 122	1 294 372,6
Киевская	6 564,4	415 406,3	5 229	789,80	97 923	-1 246516,2
Кировоградская	388,60	82 197,5	3 974	428,80	38 849	243 433,6
Луганская	-2 664,6	53 490,7	4 637	355,50	21 589	78 330,40
Львовская	1 826,4	237 688,2	4 559	1 134,9	114 679	-423 845,7
Николаевская	374,20	131 428,8	4 887	551,40	55256	980 581,6
Одесская	3 306,1	308 935,4	4 809	1 073,1	125 948	289 113,3
Полтавская	4 159,1	227 374,20	4 621	653	61 291	593 321,4
Ровенская	894,30	59 557,4	4 364	530,5	40 006	63 277,7
Сумская	505,90	81 395,5	4 131	527,3	41 569	105 324,4

Окончание табл. 1

1	2	3	4	5	6	7
Тернопольская	1,30	55 943,8	3 695	460,4	40 365	19 364,60
Харьковская	2 430,2	319 754,8	4 448	1 321,2	158 463	-461 608,2
Херсонская	378,60	65 283	4 046	496,9	47 411	80 225
Хмельницкая	858,2	80 919	4 043	563,1	58 973	-13 211
Черкасская	1 746,2	135 796	4 148	577,3	53 325	183 106,9
Черновицкая	190,2	31 143,60	3 828	411,8	44 884	23 560,7
Черниговская	28,1	87 015,5	4 002	478,7	39 525	-41 149,6
Киев	96 964,8	2 688251	8 648	1 461,6	240 082	-7 568169,9

С помощью надстройки «Анализ данных» Microsoft Excel рассчитаны параметры уравнения. Многофакторная модель имеет вид:

$$\hat{y} = 10,25 + 7,63x_1 - 3,83x_2 - 1,43x_3 + 1,11x_4 + 0,875x_5.$$

Такие факторы, как уровень экономической активности населения, количество субъектов хозяйствования и сальдо экспорта и импорта, оказались статистически незначимыми и были исключены из модели, эконометрическая модель преобразована к виду:

$$\hat{y} = 9,54 + 12,286x_1 - 4,215x_2.$$

С помощью матрицы парных коэффициентов корреляции установлено отсутствие мультиколлинеарности в построенной модели.

Анализ уравнения позволяет сделать вывод, что при увеличении объема реализованной продукции на 1 млн доходы предприятий увеличатся на 0,055 млн грн. При увеличении среднемесячной заработной платы сотрудников на 1 млн грн доходы предприятий снизятся на 9,65 млн грн.

Анализ полученных данных позволяет сделать вывод, что построенная модель является значимой, о чем свидетельствует $F_{расч} = 102,937$. Значение коэффициента детерминации $R^2 = 0,9643$, то есть в Украине 96,43 % вариации дохода предприятий обусловлено объемами реализованной продукции и размерами среднемесячной заработной платы сотрудников. Влияние других факторов, которые не включены в модель, составляет 3,57 % от общей вариации.

Для увеличения дохода предприятий необходимо рационально расходовать экономические ресурсы, повышать производительность труда и технический уровень производства, улучшать качество продукции, расширять рынки сбыта, от которых непосредственно зависят такие факторы, как количество реализованной продукции и заработная плата сотрудников, напрямую влияющие на доход предприятия [5].

Таким образом, наибольшее влияние на месячное сальдо доходов украинских предприятий имеют объем реализованной продукции и среднемесячная заработная плата сотрудников. Построенная модель может быть использована для прогнозирования доходов предприятий, что автоматически позволит прогнозировать уровень финансовых поступлений в государственный бюджет Украины. С учетом прогноза можно превентивными действиями предотвратить экономические спады.

Научный руководитель – канд. физ.-мат. наук, доцент Железнякова Э. Ю.

Литература: 1. Статистична інформація // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua. **2.** Галимова Г. Р. Управление финансовыми ресурсами организации. *Состояние и перспективы развития экономики в условиях неопределенности.* 2014. № 8. С. 47–50. **3.** Борисейко Ю. В. Категорія «дохід» у наукових публікаціях: критична оцінка. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку контролю і аналізу.* 2010. № 1. С. 18–35. **4.** Грузинов В. П., Грибов В. Д. Экономика предприятия : учебное пособие. М. : Финансы и статистика, 2000. 208 с. **5.** Рябец П. С., Бондаренко Т. Н. Анализ факторов, влияющих на финансовые результаты деятельности предприятия. *Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований.* 2016. № 6. С. 761–764.

ВИЗНАЧЕННЯ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ НАДАННЯ ПОСЛУГ ФІНАНСОВОГО ЛІЗИНГУ

УДК 339.187.6:336(477)

Передерій А. І.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано діяльність фінансових і лізингових компаній. Визначено їх місце на вітчизняному фінансовому ринку, а також тенденції їх подальшого розвитку.*

Ключові слова: *фінанси, прибуток, кредит, фінансовий ринок, фінансові компанії, лізингові компанії, заборгованість, дебіторська заборгованість, факторинг, фінансовий лізинг, фінансові послуги.*

Аннотация. *Проанализирована деятельность финансовых и лизинговых компаний. Определено их место на отечественном финансовом рынке, а также тенденции их дальнейшего развития.*

Ключевые слова: *финансы, прибыль, кредит, финансовый рынок, финансовые компании, лизинговые компании, задолженность, дебиторская задолженность, факторинг, финансовый лизинг, финансовые услуги.*

Annotation. *The activity of financial and leasing companies and their place in the domestic financial market has been analyzed. The trends of their further development are determined.*

Keywords: *finance, profit, credit, financial market, financial companies, leasing companies, debt, receivables, factoring, financial leasing, financial services.*

За сучасних умов господарювання підприємства потребують значних фінансових ресурсів. Одним із способів фінансування є лізинг – дієвий засіб активізації інвестиційної діяльності, ефективного відтворення основних фондів підприємства, підвищення рівня якості вітчизняної продукції, що є своєрідним показником розвитку економіки країни. В Україні останнім часом лізингова діяльність поступово розвивається та інтегрується у світову фінансову систему.

Дослідженням перспектив розвитку та проблем лізингової діяльності займаються Андрійченко Ж. О., Брус С. І., Кльоба Л. Г., Куліш Т. В., Остапенко В. М., Терехова О. В. та ін. Однак, незважаючи на наявність численних теоретичних розробок, мінливими умовами сучасного економічного життя зумовлено необхідність детальнішого розгляду цього питання, оскільки чимало питань ще залишаються невирішеними.

Метою написання статті є визначення сучасного стану лізингової діяльності та розробка рекомендацій щодо її подальшого розвитку.

У світовій економіці за обсягами інвестицій лізинг посідає друге місце після банківського кредитування. Це один із прогресивних методів матеріально-технічного забезпечення виробництва. Лізинг уможливлює використання новітньої техніки й передових технологій, оновлення, модернізацію обладнання для підвищення власної ефективності та конкурентоспроможності. Він є дієвим способом реалізації продукції підприємств – виробників активів, які можуть передаватися у лізинг. Його чисельні переваги, на відміну від традиційного банківського фінансування, є спрямованими на вирішення проблем нестачі капіталу та проблем ліквідності, із якими часто стикаються вітчизняні підприємства [2].

В Україні законодавчою базою регулювання здійснення операцій з лізингу є Закон України «Про фінансовий лізинг», згідно із яким лізинг – це вид цивільно-правових відносин, що виникають із договору фінансового лізингу, за яким лізингодавець зобов'язується набути у власність річ у продавця (постачальника) відповідно до встановлених лізингоотримувачем специфікацій та умов, і передати її у користування лізингоотримувачу на визначений строк не менше одного року за встановлену плату (лізингові платежі) [8].

Станом на 31 грудня 2016 р. до Переліку юридичних осіб, які мають право надавати фінансові послуги та перебувають на обліку в Національній комісії, що здійснює регулювання у сфері ринків фінансових послуг, внесено інформацію про 202 юридичні особи – лізингодавці, а до Державного реєстру фінансових установ внесено інформацію про 428 фінансові компанії, що надають послуги фінансового лізингу.

У 2016 р. фінансовими компаніями та юридичними особами, які не мають статусу фінансових установ, але можуть згідно із законодавством надавати фінансові послуги, укладено 9160 договір фінансового лізингу на суму 9 822,3 млн грн [5].

© Передерій А. І., 2017

Вартість об'єктів лізингу, що є предметом договорів, становить 7541,8 млн грн. Станом на 31 грудня 2016 р. вартість чинних договорів фінансового лізингу становить 23 177,6 млн грн. Близько 99,7 % усіх послуг фінансового лізингу надається юридичними особами – суб'єктами господарювання, які не є фінансовими установами.

За підсумками 2016 р. спостерігається зростання кількості договорів фінансового лізингу в 1,2 рази (5 041 од.) порівняно з відповідним періодом 2015 р. При цьому вартість договорів фінансового лізингу зросла на 56,9 % – на 3 560,7 млн грн. Розподіл вартості договорів фінансового лізингу за терміном їх дії подано на рис. 1 [5].

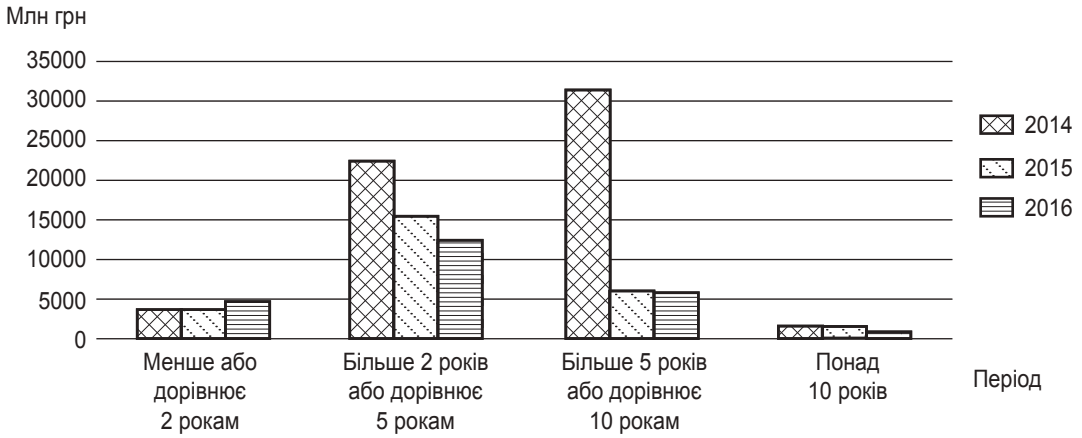

Рис. 1. **Розподіл вартості договорів фінансового лізингу за терміном їх дії**

Станом на 31 грудня 2016 р. спостерігається тенденція зменшення частки довгострокових договорів лізингу. Вартість договорів, термін дії яких перевищує п'ять або дорівнює десяти рокам порівняно з аналогічною датою минулого року зменшилася на 11 % – на 655,3 млн грн, вартість договорів із терміном дії понад десять років зменшилася на 33,8 % – на 437,5 млн грн.

Вартість договорів фінансового лізингу строком до двох років зросла на 30,5 %, або на 1 075,8 млн грн, строком від двох до п'яти років – зменшилася на 20,3 %, або на 3 153,1 млн грн. Вартість договорів фінансового лізингу на кінець періоду за обладнанням подано в табл. 1 [5].

Таблиця 1

Вартість договорів фінансового лізингу на кінець періоду за обладнанням, 2014–2016 рр.

Вид обладнання	Вартість договорів, млн грн			Питома вага		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Транспорт	42362,5	14713,6	13828,2	72,3	55,8	59,7
Комп'ютерна техніка та телекомунікаційне обладнання	482,6	25,4	26,2	0,8	0,10	0,11
Друкарське та поліграфічне обладнання	61,2	46,2	35,4	0,1	0,18	0,15
Торговельне обладнання	229,6	243,3	208,2	0,4	0,92	0,90
Техніка, машини та устаткування для сільського господарства	8876,3	5736,4	4845,2	15,2	21,8	20,9
Будівельне обладнання та техніка	0	1553,8	821	0	5,9	3,5
Обладнання для харчової переробки	0	66,7	48,8	0	0,3	0,2
Медичне обладнання	0	14,2	10,8	0	0,05	0,05
Банківське обладнання	0	5,2	3,1	0	0,02	0,01
Промислове обладнання	0	166	121,1	0	0,6	0,5
Будівлі та споруди	0	893	786	0	3,4	3,39
Інше	6560,4	2883,9	2443,7	11,2	10,95	10,5
Разом	58572,6	26347,7	23177,6	100	100	100

Отже, станом на 31 грудня 2016 р. основними об'єктами фінансового лізингу за чинними договорами є:

– транспортні засоби – 13 828,2 млн грн, або 59,7 % від загальної суми договорів; порівняно з відповідним періодом 2015 р. показник зменшився на 6,0 % – на 885,4 млн грн;

– техніка, машини й устаткування для сільського господарства – 4845,2 млн грн, або 20,9 %; порівняно з відповідним періодом 2015 р. вартість договорів зменшилася на 15,5 % – на 891,2 млн грн;

– будівельне обладнання та техніка – 821,0 млн грн, або 3,5 % від загальної суми договорів; порівняно з відповідним періодом 2015 р. вартість договорів зменшилася на 47,2 % – на 732,8 млн грн [5].

За 2016 р. загальний обсяг джерел фінансування юридичних осіб – лізингодавців і фінансових компаній становить 7578,0 млн грн, що на 2 635 млн грн, або на 53,3 % менше порівняно з відповідним періодом 2015 р. У структурі джерел фінансування лізингових операцій юридичних осіб – лізингодавців найбільшу частку має власний капітал – 48,9 %, або 3690,2 млн грн.

Серед лізингових компаній, які працюють на сучасному вітчизняному ринку лізингу, виділяються ТОП-10 компаній, які активно працюють на ринку і залишаються в лідерах. За даними Асоціації «Українське об'єднання лізингодавців» станом на 31 грудня 2016 р. відповідно до розміру лізингового портфеля вартості активів виділяються такі найбільші лізингодавців – члени Асоціації «Українське об'єднання лізингодавців»: УніКредит Лізинг, Райффайзен Лізинг Аваль, ОТП Лізинг, Порше Лізинговий Фонд, Сканія Кредит Україна. У табл. 2 подано рейтинг лізингових компаній – членів Асоціації «Українське об'єднання лізингодавців», які оприлюднили свої дані відповідно до розміру лізингового портфеля станом на 31 грудня 2016 р. [6].

Таблиця 2

Рейтинг лізингових компаній за розміром лізингового портфеля

	Лізингова компанія	Лізинговий портфель, млн грн
1	УніКредит Лізинг	2622,58
2	Райффайзен Лізинг Аваль	2243,09
3	ОТП Лізинг	2038,58
4	Порше Лізинг Україна	1635,7
5	Сканія Кредит Україна	1298,7
6	ІНГ Лізинг Україна	718,49
7	ALD Automotive/Перша лізингова компанія	657,08
8	VAB Лізинг	563,84
9	Автоприват	361,6
10	Ілта	266,1
Разом		13160,71

Активне зростання ринку в 2016 р. свідчить про новий етап у розвитку лізингових послуг. Зауважимо, що жодна з лізингових компаній, що увійшли до трійки лідерів, не є українськими. Так, «УніКредит Лізинг», яка посідає першу позицію рейтингу, входить до складу фінансової групи «UniCredit Group», 100 % акцій якої належать УніКредит Лізинг (Італія). Компаніями з іноземним капіталом є також «Райффайзен Лізинг Аваль», що є дочірньою компанією «Райффайзен Банк Аваль» та «Райффайзен Лізинг Інтернаціональ», «ОТП Лізинг» входить до складу фінансової групи «OTP Group» [6].

Отже, ринок лізингових послуг розвивається, зростає його частка на ринку фінансових послуг. Однак, умови ринку лізингу в Україні вибудовано у такий спосіб, що ведення лізингової діяльності є можливим лише для великого та фінансово стійкого капіталу. Аналіз лізингового капіталу в Україні засвідчує, що недоліки українських умов лізингу може долати лише великий іноземний капітал. Головним стимулом для розвитку лізингового кредиту є існування в країні стабільного правового поля та сприятливого податкового середовища, які дозволяють мінімізувати ризики інвесторів. Лише за цих умов будь-яка країна може очікувати на стрімкий розвиток національного ринку лізингових послуг, побудованого на засадах здорової конкуренції [9].

Таким чином, позитивним стане вихід на ринок суто українських компаній, що братимуть менший авансовий платіж і забезпечення, прийматимуть рішення по кредитуванню швидше, орієнтуючись більше на грошовий потік, ніж на кредитну історію, запроваджуватимуть простішу процедуру заявки й оформлення лізингових угод. Завдяки приходу на ринок таких нових компаній конкуренція зростатиме, що поступово зробить лізинг доступнішим для середнього і малого бізнесу. Проведений аналіз та виявлені тенденції засвідчують, що в Україні розвиток ринку лізингових послуг має реальні перспективи.

Науковий керівник – канд. екон. наук, викладач Остапенко В. М.

Література: 1. Внукова Н. М., Андрійченко Ж. О. Фінансовий моніторинг : навч. посіб. Харків : ХНЕУ, 2012. 242 с. **2.** Брус С. І. Лізинг як фінансовий інструмент. *Фінанси України.* 2008. № 11. С. 75–79. **3.** Кльоба Л. Г. Пробле-

ми і перспективи діяльності банків у сфері фінансового лізингу. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/problemi-i-perspektivi-diyalnosti-bankiv-u-sferi-finansovogo-lizingu-1. **4.** Куліш Т. В. Оцінка ефективності лізингових операцій. *Інвестиції: практика та досвід.* 2007. № 3. С. 24–28. **5.** Національна комісія, що здійснює регулювання у сфері ринків фінансових послуг // Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює регулювання у сфері ринків фінансових послуг. URL: https://www.nfp.gov.ua/ua/Pro-nas.html. **6.** Асоціація «Українське об'єднання лізингодавців» // Офіційний сайт Українського об'єднання лізингодавців. URL: http://www.uul.com.ua. **7.** Остапенко В. М., Купчіна О. В. Типологізація банків України за рівнем ризикованості кредитної діяльності. *Економіка та суспільство.* 2017. № 1. С. 645–651. **8.** Про фінансовий лізинг : Закон України від 16.01.2000 № 723/97-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/723/97-%D0%B2%D1%80. **9.** Терехова О. В., Терехов В. І. Вдосконалення механізму впровадження лізингу в господарську діяльність країни. *Вчені записки Університету економіки і права «КРОК».* 2009. № 18. С. 112–123. **10.** Українська аграрна лізингова компанія. URL: http:// www.leasing.org.ua.

РОЗРОБКА КОМПЛЕКСНОГО МЕТОДИЧНОГО ПІДХОДУ ДО УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ПРИВАБЛИВІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 336.61

Петрова К. В.

Магістрант 2 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Узагальнено методичні підходи до управління інвестиційною привабливістю підприємства. Досліджено концепції та методи досягнення інвестиційної привабливості суб'єкта господарювання. Визначено основні фактори впливу на інвестиційний потенціал. Запропоновано напрями підвищення рівня інвестиційної привабливості підприємства.*

Ключові слова: *економіка, підприємство, організація, суб'єкт господарювання, виробництво, прибуток, інвестиції, інвестування, інвестиційна привабливість, інвестиційний потенціал.*

Аннотация. *Обобщены методические подходы к управлению инвестиционной привлекательностью предприятия. Исследованы концепции и методы достижения инвестиционной привлекательности предприятия. Определены основные факторы влияния на инвестиционный потенциал. Предложены направления повышения уровня инвестиционной привлекательности предприятия.*

Ключевые слова: *экономика, предприятие, организация, субъект хозяйствования, производство, прибыль, инвестиции, инвестирование, инвестиционная привлекательность, инвестиционный потенциал.*

Annotation. *Generalized methodical approaches to managing the investment attractiveness of the enterprise. The concepts and methods of achieving the investment attractiveness of the enterprise are explored. The main factors influencing the investment potential are determined. Areas for increasing the level of investment attractiveness of the enterprise are suggested.*

Keywords: *economy, enterprise, organization, business entity, production, profit, investments, investment, investment attractiveness, investment potential.*

За сучасних умов інвестування відіграє ключову роль у фундаментальних економічних процесах, що відбуваються на підприємстві. Від якісних і кількісних характеристик інвестиційних рішень залежить виробничий потенціал підприємства, ефективність його функціонування, галузева та відтворювальна структура суспільного виробництва.

© Петрова К. В., 2017

Інвестиційна привабливість – це сукупність економічних і фінансових показників підприємства, що визначають можливість одержання максимального прибутку в результаті вкладення капіталу за мінімального ризику втрати коштів.

Теоретичні та практичні аспекти питання досліджували Бланк І. А., Бочаров В. В., Гайдуцький А. П., Нападовська І. В., Задорожна Я. Є., Коюда В. О., Лепейко Т. І., Ястремська О. М., Чумаченко О. Г. та ін. Однак, на сьогодні вирішення проблеми формування комплексного методичного підходу до управління інвестиційною привабливістю підприємства не завжди економічно обґрунтовано, оскільки не до кінця вивчено. У сучасній науковій літературі донині не розроблено єдиного універсального методу щодо підвищення інвестиційної привабливості підприємства.

Метою написання статті є формування комплексного методичного підходу до управління інвестиційною привабливістю підприємства, а також визначення потенційних напрямів її підвищення. Для досягнення поставленої мети слід проаналізувати фактори, що потенційно можуть впливати на рівень інвестиційної привабливості суб'єкта господарювання.

Правильне формування стратегії управління інвестиційною привабливістю підприємства має враховувати вплив певних факторів: привабливість ринку, наявність природних ресурсів, безпеку інвестиційної діяльності, інвестиційний клімат в регіоні [2].

В Україні вже досить давно активно обговорюються проблемні моменти інвестиційного забезпечення розвитку окремих секторів національної економіки, що є пов'язаним із необхідністю модернізації техніко-технологічної бази промислового виробництва, розбудови виробничої та невиробничої інфраструктур, упровадження перспективних форм активізації інноваційної діяльності, використання передового досвіду інформаційного забезпечення суспільного відтворення [4].

Основним кроком у системі заходів щодо вдосконалення інвестиційної політики у сфері лісогосподарського виробництва має стати покращення інвестиційного клімату шляхом імплементації до вітчизняної практики апробованих за кордоном управлінських методів, упорядкування національного ринку лісопродукції та стимулювання лісогосподарських підприємств до збільшення інвестиційних вливань у нарощення лісоресурсного потенціалу. Принциповим моментом нової моделі інвестиційної діяльності в лісогосподарському комплексі є усунення рентної привабливості господарського освоєння лісоресурсної бази та переорієнтація вектора інвестиційної активності на комплексну переробку деревини.

Останнім часом частка капітальних інвестицій лісового сектора Харківської області зменшилася вдвічі, що свідчить про стрімке перетворення області з потужного раніше лісопереробного регіону на лісосировинний. Цьому сприяє недостатнє фінансування лісової галузі у Харківській області, спричинене нестачею власних коштів лісогосподарських підприємств, а також необґрунтованим перерозподілом державного фінансування лісового господарства на користь інших, не лісогосподарських регіонів [5].

Наступною компонентою інвестиційної привабливості є рівень безпеки інвестиційної діяльності, що є одним із ключових при ухваленні рішення про пряме іноземне інвестування, оскільки впливає не тільки на можливість одержання прибутку, але й на збереження інвестованого капіталу. Найважливішими умовами безпеки інвестиційної діяльності є політична та економічна стабільність в країні. Кримінальний аспект безпеки інвестиційної діяльності віддзеркалює рівень злочинності (кількість випадків на 10 000 осіб населення), що характеризує загальний рівень злочинності у певному регіоні та є важливим фактором для інвесторів, які вимогливо ставляться до власної безпеки та безпеки власного бізнесу [3].

На підставі узагальненої статистичної інформації за обраними статистичними показниками проведено необхідні розрахунки із застосуванням Microsoft Excel (табл. 1) [6].

Таблиця 1

Індекси потенціалу інвестиційної привабливості та ранги підприємств лісового господарства Харківської області, 2017 р.

Лісогосподарські підприємства	Фактори інвестиційної привабливості лісогосподарських підприємств							
	Фінансовий стан ринку		Наявність природних ресурсів		Безпека інвестиційної діяльності		Загальна оцінка	
	Індекс	Ранг	Індекс	Ранг	Індекс	Ранг	Індекс	Ранг
1	2	3	4	5	6	7	8	9
ДП «Балаклійське лісове господарство»	0,221	6	0,345	7	0,177	8	0,247	9
ДП «Вовчанське лісове господарство»	0,435	1	0,398	4	0,188	7	0,340	2
ДП «Гутянське лісове господарство»	0,167	9	0,312	8	0,204	6	0,227	8
ДП «Зміївське лісове господарство»	0,210	7	0,444	2	0,358	3	0,337	3

Закінчення табл. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9
ДП «Ізюмське лісове господарство»	0,275	4	0,412	3	0,103	9	0,263	7
ДП «Красноградське лісове господарство»	0,242	5	0,215	9	0,341	4	0,266	6
ДП «Куп'янське лісове господарство»	0,307	3	0,351	6	0,322	5	0,326	5
ДП «Жовтневе лісове господарство»	0,421	2	0,382	5	0,412	1	0,405	1
ДП «Чугуєво-Бабчанське лісове господарство»	0,171	8	0,467	1	0,368	2	0,335	4

З одного боку, вплив усіх факторів слід розглядати комплексно, з іншого – роль і значення кожного фактора істотно залежать від індивідуальних особливостей інвестора. Так, якщо основною метою інвесторів є завоювання нових ринків або витіснення з існуючих конкурентів, зростає значущість місткості ринку, при цьому зростає значення розміру ринку, купівельної спроможності населення, перспектив зростання ринку. Матрицю результатів дослідження комплексного рівня інвестиційної привабливості подано в табл. 2 [6].

Таблиця 2

Матриця квадратного розподілу лісогосподарських підприємств за рівнем інвестиційної привабливості

Ранг	Високий рівень	Ранг	Середній рівень
1–3	ДП «Жовтневе лісове господарство» ДП «Вовчанське лісове господарство» ДП «Зміївське лісове господарство»	6–7	ДП «Ізюмське лісове господарство» ДП «Красноградське лісове господарство»
Напрями підвищення ІПП	Нарощування виробничого потенціалу, застосування у виробництві інноваційних методів, розширення ринків збуту, орієнтація на експорт	Напрями підвищення ІПП	Корегування собівартості продукції, контроль за якістю продукції, маркетингові заходи
Ранг	**Достатній рівень**	**Ранг**	**Низький рівень**
4–5	ДП «Куп'янське лісове господарство» ДП «Чугуєво-Бабчанське лісове господарство»	8–9	ДП «Балаклійське лісове господарство» ДП «Гутянське лісове господарство»
Напрями підвищення ІПП	Модернізація виробництва, оновлення застарілого устаткування, запровадження енергоефективних заходів	Напрями підвищення ІПП	Кардинальна зміна фінансової політики, зміна кадрового резерву, формування стратегії виходу підприємств із кризи

Отже, дослідження інвестиційних процесів є центральною ланкою економіко-статистичного аналізу на всіх рівнях, а інтегральна оцінка інвестиційної привабливості – найоб'єктивнішим індикатором розвитку економічної системи. Цей ефект посилюється ще й тим, що коло явищ і процесів, які аналізують при вивченні інвестиційної привабливості, узагальнює не тільки економічні, але й соціальні, політичні, технічні та інші фактори впливу на розвиток окремого регіону, місцевого ринку та економіки країни в цілому [1].

Вважаємо за доцільне проводити аналіз та впорядкування окремих підприємств лісового господарства Харківської області відповідно до факторів інвестиційної привабливості (привабливості ринку, ціни і якості робочої сили, наявності необхідної інфраструктури, природних ресурсів, безпеки інвестиційної діяльності) на підставі індексу потенціалу інвестиційної привабливості, який розраховують як незважене середнє арифметичне нормованих значень обраних показників [6].

Інвестиційна привабливість підприємства значною мірою залежить від розробки чіткої стратегії, що є пов'язаною як із реалізацією у перспективі його інвестиційного потенціалу, так і з забезпеченням дотримання положень загальної стратегії фінансово-економічного розвитку та головних цілей функціонування підприємства. Інвестиційна стратегія має формуватися з орієнтацією на наявні та потенційні фінансові, організаційні, кадрові, технологічні та сировинні ресурси.

Здійснюючи інвестиції у лісогосподарське виробництво, важливо враховувати комплексний ефект, оскільки, на відміну від інших галузей економіки, у лісовому господарстві утворюється значний позитивний екологічний і соціальний ефекти, що можуть значно перевищувати економічний ефект [1].

Таким чином, важливість формування інвестиційної стратегії лісогосподарських підприємств є зумовленою тим, що лісозаготівля є однією зі складових економіки держави, яка забезпечує умови життєдіяльності суспільства, є вагомим інструментом досягнення динамічного соціально-економічного розвитку країни та її регіонів. Розробка та реалізація інвестиційної стратегії підприємств полягає насамперед у формуванні довгострокових цілей, що є пов'язаними із реалізацією мети діяльності підприємства. Інвестиційна стратегія має формуватися з орієнтаці-

єю на наявні та потенційні фінансові, організаційні, кадрові, технологічні та сировинні ресурси, які є в розпорядженні підприємства і мають бути залучені на вигідних для нього умовах.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Полтініна О. П.

Література: 1. Абрамович І. В. Напрями активізації державної політики щодо залучення іноземних інвестицій в економіку України. *Економіка та держава.* 2006. № 9. С. 25–27. **2.** Кухта П. В. Управління інвестиційною діяльністю підприємств України : автореф. дис. … канд. екон. наук : 08.00.04. Київ, 2014. 21 с. **3.** Резник Н. П. Методика економічної оцінки інвестиційної привабливості. *Формування відносин в Україні.* 2010. № 1. С. 87–91. **4.** Ткашчик Ф. П. Ключові орієнтири формування сприятливого інвестиційного клімату та потенціалу. *Інвестування: практика та досвід.* 2011. № 20. С. 47–50. **5.** Тютюнник Ю. М. Формування та факторний аналіз фінансових результатів діяльності деревообробних підприємств. *Вісник Полтавської державної аграрної академії.* 2015. № 1. С. 195–198. **6.** Чорна Л. О. Результативна стратегія досягнення інвестиційної привабливості підприємства. *Інвестиції: практика та досвід.* 2008. № 24. С. 4–6.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ КРИПТОВАЛЮТНОГО БІЗНЕСУ

УДК 343.359(1-87)

Полякова Н. О.

Студент 4 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено особливості правового регулювання криптовалютного бізнесу у розвинених країнах, перелік яких сформовано за критеріями економічного розвитку та ступенем залучення до криптовалютної діяльності. Проаналізовано податкове законодавство щодо правил оподаткування криптовалютних операцій і політику центральних банків стосовно цього виду валют. Визначено основні переваги та недоліки криптовалютного бізнесу. Запропоновано напрями правового регулювання вітчизняного криптовалютного бізнесу.*

Ключові слова: *валюта, криптовалюта, цифрова валюта, майнинг, криптовалютний бізнес, біткоїн-банкомат, платіжний засіб, правовий статус, криптовалютні операції, ліцензування.*

Аннотация. *Исследованы особенности правового регулирования криптовалютного бизнеса в развитых странах, перечень которых сформирован согласно критериям экономического развития и степени вовлечения в криптовалютную деятельность. Проанализированы налоговое законодательство о правилах налогообложения криптовалютных операций и политика центральных банков касательно этого вида валют. Определены основные преимущества и недостатки криптовалютного бизнеса. Предложены направления правового регулирования отечественного криптовалютного бизнеса.*

Ключевые слова: *валюта, криптовалюта, цифровая валюта, майнинг, криптовалютный бизнес, биткоин-банкомат, платежное средство, правовой статус, криптовалютные операции, лицензирование.*

Annotation. *The peculiarities of legal regulation of the crypto-currency business in the developed countries are studied, the list of which is formed according to the criteria of economic development and the degree of involvement in the crypto-currency activities. The tax legislation on the rules of taxation of crypto-currency transactions, the policy of central banks on this type of currencies are analyzed. The main advantages and disadvantages of the crypto-currency business are determined. The directions of legal regulation of the domestic crypto-currency business are proposed.*

© Полякова Н. О., 2017

Keywords: *currency, crypto currency, digital currency, mining, crypto business, bitcoin-ATM, means of payment, legal status, crypto currency operations, licensing.*

Для сучасного економічного світу характерними є стрімка глобалізація та спроби створити єдиний економічний простір. Світова економіка нині перебуває на порозі нової ери. Так, валютно-фінансова система із появою електронних грошей повністю змінила вектор свого розвитку. Компанії, банки, фінансові та кредитні організації різних країн намагаються повністю відійти від готівкових розрахунків, оскільки це значно впливає не лише на темпи економічного розвитку, а й знижує ризики та напряму формує прибуток.

Із появою криптовалюти перед міжнародним суспільством постали питання реформування міжнародної правової системи у валютно-фінансовій сфері, оскільки одні країни є відкритими до застосування криптовалюти у повсякденному житті, інші – забороняють криптовалютні операції та вважають так звані біткоїни нічим не забезпеченою валютою, яка у будь-який час може значно ослабити свої позиції, що призведе до фінансової кризи.

Правове регулювання криптовалютного бізнесу, оподаткування такого бізнесу є актуальним питанням для кожної країни, оскільки економічний світ має на меті повністю перетворити гроші на цифрову форму. За таких умов правова база має не відставати від технічного прогресу, вона потребує реформування із урахуванням усіх переваг і недоліків.

Дослідженням правового регулювання криптовалютного бізнесу у зарубіжних країнах займаються економісти, фінансові експерти, науковці, представники консалтингових та аудиторських компаній. Вагомий внесок у вивчення цього проблемного питання зробили Ватоліна О. В., Леві Д. А., Миколайчук О. О., Сидоренко Е. Л., Трубін І. О. та ін. Науковці досліджують механізми майнингу, особливості відносин криптовалютної системи та функціонування криптовалютних систем, розглядають процеси правового регулювання й оподаткування криптовалютного бізнесу у зарубіжних країнах.

Метою написання статті є визначення переваг і недоліків правового регулювання криптовалютного бізнесу, деталізація особливостей його оподаткування в інших країнах, а також аналіз доцільності впровадження криптовалюти в Україні.

Вибір країн для дослідження їх досвіду взаємодії з криптовалютами здійснювався із урахуванням економічних показників (обсягу валового внутрішнього продукту, млн дол.) та ступеня залучення країни до криптовалютного бізнесу (кількість біткоїн-банкоматів, од.).

У таблиці подано рейтинг країн за питомою вагою у загальносвітовому обсязі валового внутрішнього продукту згідно із рейтингом Всесвітнього банку World Development Indicators: Gross Domestic Product 2017 (табл. 1) [4]. Ці показники дають змогу акцентувати увагу на тому, наскільки економіка тієї чи іншої країни впливає на світовий економічний розвиток.

Таблиця 1

Показники світового розвитку: обсяг валового внутрішнього продукту, 2017 р.

Позиція у рейтингу	Назва країни	ВВП, млн дол.	Питома вага, %
1	США	18 153 487	23,68
2	Китай	11 393 571	14,86
3	Японія	4 825 207	6,29
4	Німеччина	3 609 439	4,71
5	Велика Британія	2 782 338	3,63

У таблиці подано рейтинг країн за кількістю біткоїн-банкоматів, що є використовуваними для обміну або купівлі криптовалюти (табл. 2) [5].

Таблиця 2

Рейтинг країн світу за кількістю біткоїн-банкоматів, 2017 р.

Позиція у рейтингу	Назва країни	Кількість біткоін-банкоматів, од.
1	США	554
2	Канада	134
3	Велика Британія	47
4	Іспанія	27
5	Фінляндія	11

Для дослідження зарубіжного досвіду правового регулювання й оподаткування криптовалютного бізнесу обрано США та Велику Британію, оскільки ці країни є світовими економічними лідерами, що мають високий ступінь залучення до криптовалютного бізнесу. Кількість біткоїн-банкоматів засвідчує, що населення цієї країни здійснює криптовалютні операції у вигляді купівлі-продажу криптовалюти та її обміну.

Сполучені Штати Америки є однією з країн, яка повністю відкрита для інновацій у будь-якій сфері державного та суспільного життя. На території США сконцентровано велику кількість компаній, бірж, що є пов'язаними з криптовалютним бізнесом [6].

Правове регулювання криптовалютного бізнесу ускладнюється тим, що окрім федерального права існує також право окремих штатів. Більш того, криптовалютний бізнес підлягає ліцензуванню, що передбачено у більшості штатів. В Америці, як і в багатьох країнах, не існує остаточної думки щодо правового статусу криптовалюти [6].

Наприклад, штат Каліфорнія – перший штат США, який на законодавчому рівні дозволив операції з криптовалютою. Згідно із законом про статус біткоїну, будь-яка корпорація, асоціація або фізична особа може стати учасником обігу грошей, відокремлених від законних платіжних засобів США [7].

Штат Нью-Йорк зробив вдалу спробу регулювання криптовалютного бізнесу шляхом отримання ліцензії на ведення криптовалютного бізнесу, яка отримала назву BitLicense. У зв'язку із цим більшість великих криптовалютних компаній залишила штат [8]. Процес отримання такої ліцензії є достатньо складним, тому лише дві компанії отримали її, і ще понад 20 компаній чекають на її отримання.

На федеральному рівні питаннями щодо регулювання криптовалютного бізнесу займається Мережа з боротьби з фінансовими злочинами. Згідно з її нормативними актами, компанії, які займаються переказом, обміном чи продажем криптовалюти, реєструються як оператори з переказу коштів. Такі суб'єкти мають підпорядковуватися законодавству, що є пов'язаним із «відмиванням» доходів, отриманих незаконним шляхом, і відмовитися від політики анонімності. Якщо компанія дізнається, що її клієнт бере участь у нелегальній діяльності, вона має повідомити про це у відповідні органи.

У 2015 р. Податкова служба США визначила криптовалюту як один із видів власності, а тому криптовалютний бізнес, починаючи з майнингу, підлягає оподаткуванню. Крім того, якщо заробітна плата сплачується криптовалютою, вона оподатковується федеральним податком на прибуток і податком на заробітну плату. Криптовалютні операції також мають декларуватись у національній валюті США [1].

Станом на 2017 р. Велика Британія є однією з найсприятливіших країн для ведення криптовалютного бізнесу. Уряд країни вважає, що використання цифрової валюти, зокрема криптовалюти, не є загрозою для фінансової стабільності та валютної системи. Більше того, Банк Великої Британії підкреслив, що розробка правового регулювання криптовалют не лише утримуватиме їх від використання у злочинній діяльності, а й зможе підтримати інноваційний підхід у сфері цифрових валют [9].

Великі англійські банки згодні також працювати з криптовалютними компаніями, оскільки це зміцнює стратегічний і прогресивний регулятивний режим. Так, перша криптовалютна компанія Великої Британії Circle, яка була зареєстрована в Управлінні фінансового регулювання і контролю країни, співпрацювала з банком Barclays.

У 2016 р. було опубліковано план Казначейства щодо боротьби з відмиванням доходів, отриманих нелегальним шляхом, і фінансуванням тероризму. Казначейство запропонувало використовувати це законодавство лише до тих криптовалютних компаній і бірж, які здійснюють обмін валют. Компанії, які лише надають криптовалютні гаманці, під це законодавство не підпадають [10].

Що стосується оподаткування криптовалюти у Великій Британії, то обмін криптовалюти на фунт стерлінг не оподатковується податком на додану вартість, натомість товарообмін або надання послуг, які сплачуються криптовалютою – оподатковуються. При цьому вартість товару або послуги, оподаткована податком на додану вартість, має відповідати вартості криптовалюти у фунтах стерлінгах на момент проведення транзакції.

Україна – одна з країн-лідерів щодо кількості використання криптовалюти [11]. У 2014 р. Національний банк України розглядав криптовалюту як грошовий сурогат, який не має забезпеченості реальною вартістю та не може використовуватися фізичними або юридичними особами на території України як засіб платежу, оскільки це суперечить нормам українського законодавства. У Законі України «Про національний банк України» визначено, що грошовий сурогат – це будь-які документи у вигляді грошових знаків, що відрізняються від грошової одиниці України, випущені в обіг не Національним банком України і виготовлені задля здійснення платежів у господарському обігу. Однак, технологічно криптовалюти далекі від поняття електронного документа, адже електронний документ – це документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних із урахуванням обов'язкових реквізитів документа [12].

Bitcoin Foundation Ukraine – неприбуткова організація, що займається вивченням технологій блокчейн і розповсюдженням інформації про криптовалюту – вважає, що криптовалюта використовується у злочинних цілях не частіше, ніж валюта будь-якої держави. Вони також вбачають необхідність створення правового регулювання криптовалютного бізнесу в Україні [13].

Останні кілька років Національний банк України активно співпрацює щодо обігу криптовалюти, оскільки визнає, що цифрова валюта – один із засобів технологічного прогресу у економіко-фінансовій сфері. Наприкінці 2016 р. Національний банк України схвалив стратегічний план розвитку, відповідно до якого регулятор емітує цифрові гроші на основі технології блокчейн [14].

Незважаючи на зміну ставлення до криптовалютного бізнесу, в Україні досі не визначено статус цифрових грошей, а також відсутнє законодавство, що регулює криптовалютну систему й обіг цифрової валюти; однак, у жовтні 2017 р. у Верховній Раді зареєстровано Проект Закону «Про обіг криптовалюти в Україні» [15].

Оподаткування криптовалютного бізнесу в Україні також не врегульовано, оскільки відсутній правовий статус цифрової валюти.

Отже, криптовалюта – це перспективна технологія, яка надалі розвиватиметься. Кількість людей, які займаються криптовалютним бізнесом, постійно зростає в усьому світі. Основні переваги та недоліки криптовалютного бізнесу подано в табл. 3 [4].

Таблиця 3

Переваги та недоліки криптовалютного бізнесу

Переваги	Недоліки
– доступність та відкритість систем створення криптовалют; – прозорість розрахунків: усі транзакції фіксуються у базі; – можливість вибору своєї участі у криптовалютній системі; – якісний захист криптовалютних баз	– відсутність єдності у розумінні поняття криптовалютного бізнесу та механізму його дії; – проблема децентралізації емітування криптовалюти; – необхідність отримання ліцензії; – наявність ризику під час розрахунків криптовалютою; – невизначеність кримінальної відповідальності за незаконного використання криптовалюти

Таким чином, Україна не зможе уникнути взаємодії з криптовалютним бізнесом передусім через те, що кількість людей, які працюють з криптовалютою, постійно зростає. Дехто будує прибутковий бізнес, який може бути корисним державі як платник податків. Світовий економічний простір вже займається розробкою фінансових стратегій, що є пов'язаними з криптовалютним бізнесом як з інноваційною формою валютно-фінансових розрахунків. До того ж світова економіка має тенденцію до глобалізації максимальної кількості процесів взаємодії між країнами. На думку експертів, наступним глобалізаційним етапом стане створення світової децентралізованої валюти. Тому Україні як державі з нестабільною економікою слід визначити правовий статус криптовалюти та розробити чітку правову базу регулювання криптовалютного бізнесу та його оподаткування, щоб мати змогу контролювати криптовалютний обіг, виникнення нових криптовалют та отримувати дохід у бюджет у вигляді податків з криптовалютних транзакцій.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, викладач Ваганова І. М.

Література: 1. Николайчук О. А. Электронная валюта в свете современных правовых и экономических вызовов. *Journal of Economic Regulation.* 2017. № 1. С. 142–154. **2.** Леви Д. А. Перспективы признания и развития криптовалют в Европейском Союзе и странах Европы. *Управленческое консультирование.* 2016. № 9. С. 148–159. **3.** Сидоренко Э. Л. Криптовалюта как новый юридический феномен. Общество и право. 2016. № 3. С. 193–197. **4.** World Development Indicators: Gross Domestic Product. URL: https://data.worldbank.org/indicator. **5.** ТОП-10 стран по количеству биткоин-банкоматов. URL: https://psm7.com/news/nazvano-top-10-stran-po-kolichestvu-bitkoin-bankomatov.html. **6.** Лихута В., Каплан А. Правовое регулирование криптовалютного бизнеса. *Axon Partners.* 2017. № 2. С. 1–101. **7.** California Governor Grants Bitcoin «Legal Money» Status. URL: http://www.dfs.ny.gov/legal/regulations/adoptions/dfsp200t.pdf. **8.** New York Codes, Rules and Regulations. Virtual Currencies. URL: http://www.dfs.ny.gov/legal/regulations/adoptions/dfsp200t.pdf. **9.** Ben Broadbent. Central banks and digital currencies. *London School of Economics.* 2016. № 8. С. 2–14. **10.** Action Plan for anti-money laundering and counter-terrorist finance. URL: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/517992/6-2118-Action_Plan_for_Anti-Money_Laundering__web_.pdf. **11.** Ben Carnes. Ukraine Is Silently Leading A Digital Currency Revolution // Forbes. URL: https://www.forbes.com/sites/realspin/2017/03/20/ukraine-is-silently-leading-a-digital-currency-revolution/#62aaf126465c. **12.** Поливка Н. Криптовалюти і «різноманітні біткоіни» // Юридична газета онлайн. URL: http://yur-gazeta.com/publications/practice/informaciyne-pravo-telekomunikaciyi/kriptovalyuti-i-riznomanitni-bitkoini.html. **13.** Біткоїн Україна. URL: http://www.bitcoinua.org. **14.** Шевнін О. Готуємося до цифрової гривні: як працюють електронні гроші та криптовалюта // Depo.ua. URL: https://www.depo.ua/ukr/money/gotuyemosya-do-cifrovoyi-grivni-yak-pracyuyut-elektronni-groshi-ta-kriptovalyuta-20170726612724. **15.** Проект Закону про обіг криптовалюти в Україні від 06.10.2017 № 7183 // Офіційний портал Верховної Ради України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62684.

ВИЗНАЧЕННЯ ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ ДЕПОЗИТАРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 336.717.3

Потапенко А. В
Рудська К. О.

Студенти 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано роль і значення депозитарної діяльності на ринку цінних паперів на сучасному етапі розвитку, а також взаємодію елементів інфраструктури депозитарної системи. Визначено особливості та проблеми функціонування депозитарної системи. Конкретизовано перспективні напрями її реформування.*

Ключові слова: *цінні папери, фондовий ринок, ринок цінних паперів, зобов'язання, депозит, депозитарій, депозитарна система, депозитарна діяльність, кліринг, торговельні розрахунки.*

Аннотация. *Проанализированы роль и значение депозитарной деятельности на рынке ценных бумаг на современном этапе развития, а также взаимодействие элементов инфраструктуры депозитарной системы. Определены особенности и проблемы функционирования депозитарной системы. Конкретизированы перспективные направления ее реформирования.*

Ключевые слова: *ценные бумаги, фондовый рынок, рынок ценных бумаг, обязательства, депозит, депозитарий, депозитарная система, депозитарная деятельность, клиринг, торговые расчеты.*

Annotation. *The role and importance of depositary activity on the securities market at the present stage of development, as well as interaction of the elements of the infrastructure of the depository system, are analyzed. Specific features and problems of the depository system functioning are determined. The perspective directions of its reforming are specified.*

Keywords: *securities, stock market, securities market, liabilities, deposit, depository, depository system, depository activity, clearing, trade settlements.*

Кожна країна має свою специфіку системи взаємодії елементів фондового ринку, усе залежить від рівня розвитку економіки країни та системи взаємодії важелів державного регулювання. Одним з основних елементів інфраструктури фондового ринку є депозитарна діяльність, що є складовою системи обліку прав на цінні папери, а депозитарна система забезпечує ефективний і прозорий обіг цінних паперів. Прямі й непрямі учасники депозитарної системи України перебувають у процесі постійного розвитку. Однак, відповідне нормативно-правове забезпечення залишається недостатньо регламентованим і потребує суттєвого вдосконалення.

Створення ефективної депозитарної системи є основою успішного функціонування фінансового сектора кожної країни. Саме вона обслуговує професійних учасників ринку, мінімізує ризики, що є пов'язаними із вчасною поставкою цінних паперів, а також гарантує ефективний режим взаємодії учасників ринку з різних країн у єдиній глобальній мережі. Побудова ефективної депозитарної системи має на меті створення умов для повної дематеріалізації обігу цінних паперів і знерухомлення випусків цінних паперів, емітованих раніше у документарній формі без обов'язкового централізованого зберігання.

Дослідженням теоретичних і практичних аспектів проблем функціонування та розвитку депозитарної системи займаються Москвін С. О., Охріменко І. В., Покришка Д. С. та ін. Однак, деякі аспекти розвитку вітчизняної депозитарної системи висвітлено недостатньо та потребують поглибленого деталізованого розгляду, чим і зумовлено необхідність пошуку нових шляхів удосконалення депозитарної системи.

Метою написання статті є аналіз сучасного стану вітчизняної депозитарної системи й основних проблем її функціонування, а також формування напрямів її вдосконалення.

Сучасний етап розвитку депозитарної системи ознаменувався набранням чинності 11 жовтня 2013 р. Закону України «Про депозитарну систему України», що змінив фундаментальні основи вітчизняної облікової системи фондового ринку: запроваджено єдиний Центральний депозитарій, створено єдиний Розрахунковий центр, переліцензовано колишніх зберігачів у депозитарні установи [4].

Така реформація депозитарної системи призвела до зміни загальної кількості цінних паперів на рахунках у цінних паперах депозитарних установ, депозитаріїв-кореспондентів та емітентів, які обслуговував Центральний депозитарій цінних паперів (табл. 1) [5].

© Потапенко А. В., Рудська К. О., 2017

Таблиця 1

Основні показники діяльності Центрального депозитарію цінних паперів, 2013–2016 рр.

Рік, станом на 31 грудня	Загальна кількість випусків цінних паперів, які обслуговував Центральний депозитарій цінних паперів	Загальна кількість цінних паперів на рахунках у цінних паперах депозитарних установ, депозитаріїв-кореспондентів та емітентів, які обслуговував Центральний депозитарій цінних паперів
2013	12 130	2 763 119 933 574
2014	11 846	2 836 885 534 809
2015	11 615	3 689 647 517 576
2016	11 376	3 910 361 615 138

Бачимо, що показник загальної кількості цінних паперів на рахунках у цінних паперах депозитарних установ, депозитаріїв-кореспондентів та емітентів, які обслуговував Центральний депозитарій цінних паперів, у 2016 р. перевищив на 5,98 % значення показника 2015 р.

Для деталізації поданої динаміки проведено аналіз кількості клієнтів Центрального депозитарію цінних паперів у 2013–2016 рр. (рис. 1) [5].

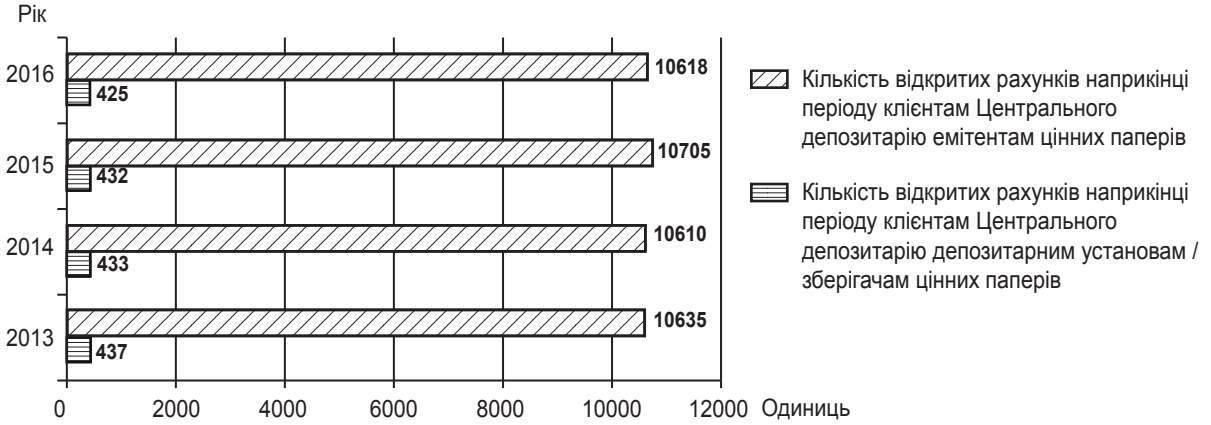

Рис. 1. **Кількість клієнтів Центрального депозитарію цінних паперів, 2013–2016 рр.**

Динаміка кількості клієнтів Центрального депозитарію цінних паперів за досліджуваний період засвідчує тенденцію до збільшення кількості відкритих рахунків як емітентам цінних паперів, так і депозитарним установам (зберігачам цінних паперів), що, у свою чергу, свідчить про незначні, але зрушення у напрямку розвитку депозитарної діяльності.

Незважаючи на певні її досягнення за останні роки, депозитарна система має чимало проблем, які гальмують подальший розвиток. Недоліками вітчизняної депозитарної системи є обмеження доступу зарубіжних інвесторів до українських підприємств. Одним із засобів вирішення цього питання є створення інституту «номінального утримувача».

У міжнародній фінансовій практиці існує таке поняття, як номінальний утримувач цінних паперів. Цей інститут дає змогу трастам, публічним пенсійним фондам та іншим установам, юридично визнаним як суб'єкти господарювання у своїх країнах, відкривати в Україні окремі рахунки в цінних паперах у банках-кастодіанах.

У чинному законодавстві України існує чітке розмежування між банківською діяльністю та депозитарною. Банк-кастодіан, або депозитарний банк, суміщує ці види діяльності, тобто це банк, що здійснює зберігання цінних паперів та інших фінансових активів клієнтів, а також управління цими цінними паперами [6].

Унаслідок існування банків-кастодіанів зарубіжні інвестори мають змогу виконувати транзакції й підписувати угоди про купівлю-продаж від свого імені, як це декларують європейські стандарти. Ними визначено, що рахунок інвестора і рахунок банку-посередника мають бути розділені. Це забезпечує захист прав власності інвестора, який може вільно переводити свої рахунки в цінних паперах у інші банки. Наявність такої можливості є одним із ключових факторів, що впливає на рішення іноземних інвесторів вкладати кошти в будь-яку країну.

У Верховній Раді України зареєстровано Проект Закону № 6141 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо сприяння залученню іноземних інвестицій», яким передбачено імплементацію міжнародних норм щодо інституту номінального утримувача в українське законодавство [7].

Із урахуванням цих нововведень українська економіка може отримати інвестиції від іноземних інвесторів, гривневий еквівалент яких становить орієнтовно 100 млрд [8]. Наразі розробка цього законопроекту відбувається в межах реформування інфраструктури фондового ринку України, яким займається Національний депозитарій України (НДУ) у співпраці з Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку України (НКЦПФР) і Національним банком України (НБУ).

Новий Закон дозволить спростити документообіг не тільки для іноземних, але й для українських інвесторів, з'явиться додатковий стимул до лібералізації валютного регулювання. Це дозволить поповнити бюджет країни і практично повністю позбавитися від необхідності формувати боргові зобов'язання.

Із урахуванням нововведень, запропонованих у Проекті Закону України від 27.02.2017 № 6141 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо сприяння залученню іноземних інвестицій», взаємозв'язок вітчизняного фондового ринку з Центральним депозитарієм України подано на рис. 2 [3].

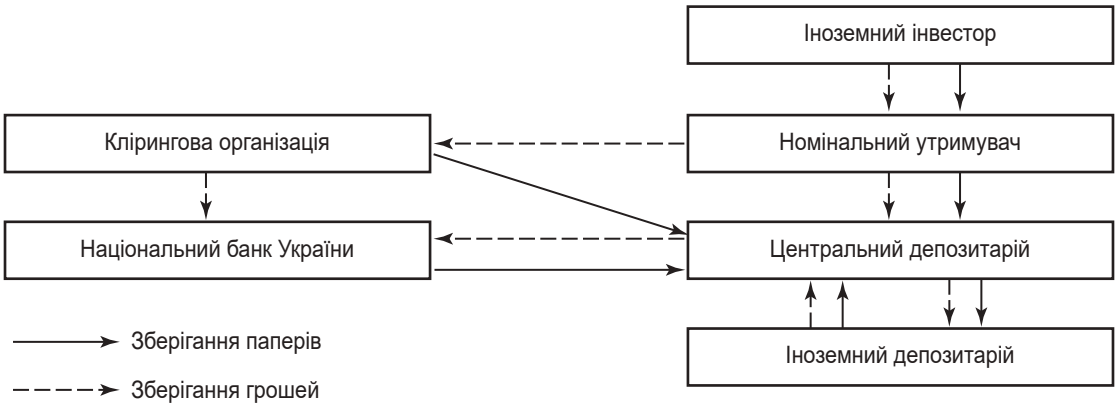

Рис. 2. **Можлива система взаємодії учасників депозитарної системи України з урахуванням номінального утримувача**

Отже, структурний взаємозв'язок чітко регламентує функції кожного компонента у цілісній системі. Виділення номінального утримувача як окремої установи гарантує забезпечення вільного доступу зарубіжних інвесторів до українських емітентів, а також є своєрідним вітчизняним посередником між Центральним депозитарієм України та депозитаріями інших країн.

Таким чином, дослідження засвідчило, що для діяльності Центрального депозитарію України характерною є позитивна динаміка, про що свідчить активне зростання загальної кількості цінних паперів на рахунках депозитарних установ. Однак, незначний досвід функціонування фондового ринку в Україні та відповідно його інфраструктурних інституцій, таких як депозитарна система, потребують постійного вдосконалення задля приведення у відповідність до міжнародних стандартів і кращих зарубіжних практик. Упровадження інституту номінального утримувача сприятиме скороченню документообігу, поліпшенню ситуації з лібералізацією валютного обігу, а також наданню можливості наповнення економіки іноземними інвестиціями.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Андрійченко Ж. О.

Література: 1. Москвін С. О., Посполітак В. В., Хоружий С. Г. Депозитарна діяльність : навч. посіб. Київ : АДС УМК Центр, 2010. 416 с. **2.** Охріменко І. В., Стасіневич С. А. Депозитарна система України: становлення та реформування : монографія. Київ : Компринт, 2014. 166 с. **3.** Покришка Д., Собкевич О., Скиба М. Депозитарна система в Україні: проблеми та перспективи розвитку. *Ринок цінних паперів України.* 2013. № 5. С. 21–32. **4.** Про депозитарну систему України : Закон України від 19.07.2017 № 5178-17 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5178-17. **5.** Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку // Офіційний сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку. URL: https://www.nssmc.gov.ua. **6.** Райзберг Б. А., Лозовский Л. Ш., Стародубцева Е. Б. Современный экономический словарь. М. : Инфра-М., 1999. 480 с. **7.** Проект Закону Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо сприяння залученню іноземних інвестицій від 27.02.2017 № 6141 // Офіційний портал Верховної Ради України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61236. **8.** Бакас М. В поисках гармонии. Как Украине добиться доверия иностранных инвесторов // Фокус. URL: https://focus.ua/opinions/383875.

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ АНАЛІЗУ ІЄРАРХІЙ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ОПТИМІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 519.863:658.14/.17:005.336

Потапенко А. В.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто сутність та особливості застосування методу аналізу ієрархій як інструменту пошуку альтернативних рішень для оптимізації структури фінансового потенціалу підприємства. На прикладі конкретного підприємства визначено можливості застосування методу аналізу ієрархій.*

Ключові слова: *підприємство, організація, виробництво, фінанси, прибуток, фінансова стійкість, фінансовий потенціал, оптимізація структури фінансового потенціалу, метод аналізу ієрархій.*

Аннотация. *Рассмотрены сущность и особенности применения метода анализа иерархий как инструмента поиска альтернативных решений для оптимизации структуры финансового потенциала предприятия. На примере конкретного предприятия определены возможности применения метода анализа иерархий.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, производство, финансы, прибыль, финансовая устойчивость, финансовый потенциал, оптимизация структуры финансового потенциала, метод анализа иерархий.*

Annotation. *The essence and peculiarities of the application of the method of analyzing hierarchies as a tool for finding alternative solutions for optimizing the structure of the financial potential of an enterprise are considered. On an example of the concrete enterprise possibilities of application of a method of the analysis of hierarchies are defined.*

Keywords: *enterprise, organization, production, finance, profit, financial stability, financial potential, optimization of the financial potential structure, method of hierarchy analysis.*

За сучасних ринкових умов функціонування підприємств особливої актуальності набуває питання оптимізації можливостей підприємства. Задля покращення чинної стратегії, забезпечення зростання фінансових результатів і фінансового потенціалу необхідно враховувати внутрішню структуру можливостей та вплив факторів зовнішнього середовища. Задля реалізації пошуку можливих способів взаємодії із зовнішнім середовищем важливо враховувати гармонійну структуру власних можливостей.

Аналіз сутності поняття фінансового потенціалу підприємства, досліджуваного науковцями, серед яких Бланк І. О., Комарецька П. В., Назаренко А. С., Бикова В. Г., Кунцевич В. О., Мельник О. Г., дає підстави говорити про його складність і неоднозначність.

У результаті понятійного аналізу розроблено узагальнююче визначення фінансового потенціалу підприємства як сукупності взаємопов'язаних і взаємодоповнюючих елементів, комплекс яких надає можливості для досягнення запланованих фінансових результатів, а також стратегічних цілей у поточному та майбутньому періодах. Оптимізація фінансового потенціалу підприємства є необхідною для кожного підприємства. У зв'язку із цим особливого значення набувають вивчення та застосування практичних підходів до оптимізації фінансового потенціалу підприємства.

Метою написання статті є обґрунтування рішень стосовно оптимізації структури фінансового потенціалу підприємства із застосуванням методу аналізу ієрархій, що забезпечує визначення найпріоритетнішого напрямку розвитку.

Сукупність фінансових ресурсів і можливостей надає підприємству певний вектор розвитку. Для досягнення необхідного рівня розвитку важливо зосередити увагу на збалансованості й оптимальному співвідношенні між визначеними складовими.

Для найраціональнішого вибору напрямку збільшення фінансового потенціалу підприємства скористаємося методом аналізу ієрархій, розробленим математиком Т. Сааті [9]. Сутність методу зводиться до вибору оптимальної альтернативи на підставі визначення її пріоритетності за обраними критеріями відповідальними особами.

Метод є широко розповсюдженим і застосовуваним для вирішення багатьох практичних задач на різних рівнях планування [10]. Його перевагами є універсальність аналізу складних процесів і проблем, простота застосування і можливість урахування експертних оцінок.

© Потапенко А. В., 2017

Першим етапом визначення необхідного напрямку розвитку для ПАТ «Єкопрод», яке обрано для аналізу, є побудова ієрархії (рис. 1) [1].

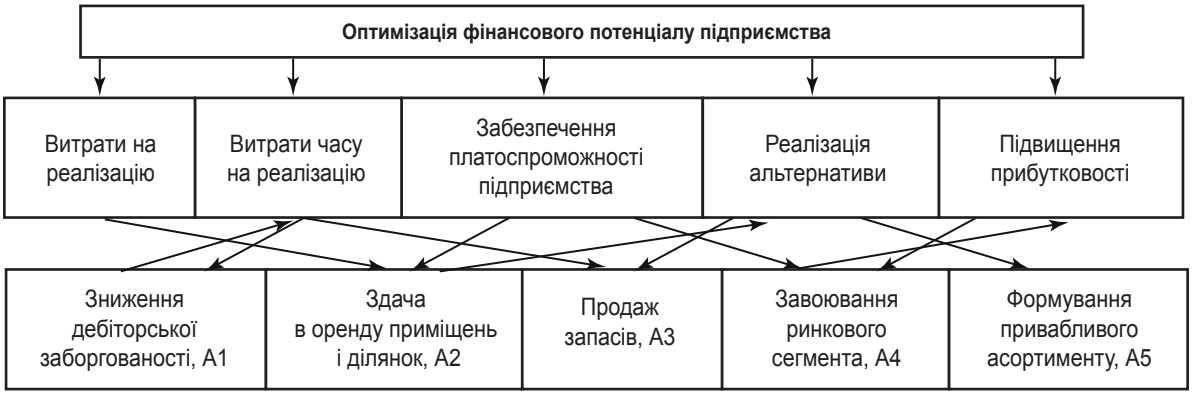

Рис. 1. **Ієрархія визначення напрямку розвитку підприємства**

Відповідно до поданої на рис. 1 ієрархії необхідним є обрання можливого напрямку розвитку для ПАТ «Єкопрод» із урахуванням таких критеріїв, як витрати на реалізацію, витрати часу на реалізацію, можливість реалізації альтернативи, підвищення прибутковості підприємства, забезпечення його ліквідності та платоспроможності.

Серед альтернатив обрано такі напрямки розвитку підприємства: зниження дебіторської заборгованості, продаж запасів, здача в оренду приміщень і ділянок, завоювання ринкового сегмента, виробництво традиційної продукції.

Із застосуванням матриці попарних порівнянь визначено важливість обраних критеріїв. Вирішальне значення при виборі напрямку оптимізації фінансового потенціалу ПАТ «Єкопрод» має підвищення прибутковості підприємства, що безпосередньо відіграє важливу роль у покращенні господарської та фінансової діяльності. Результат розрахунку важливості подано на рис. 2 [1; 9].

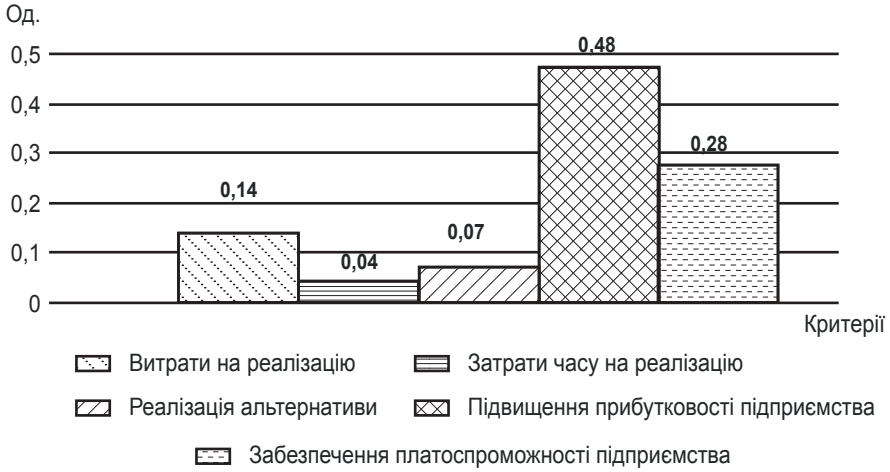

Рис. 2. **Значення пріоритету критеріїв для оптимізації фінансового потенціалу ПАТ «Єкопрод»**

Наступним етапом є визначення пріоритетів критеріїв для інших запропонованих альтернатив. У результаті дослідження виділено три найбільш значущі альтернативи: продаж запасів, виробництво традиційної продукції та завоювання ринкового сегмента.

Отримано значення глобального пріоритету для визначення напрямку розвитку ПАТ «Єкопрод», який стане основою для оптимізації фінансового потенціалу підприємства. Кінцеві дії, що передбачають перемноження матриці локальних пріоритетів на вектор, дали змогу визначити, що найвагомішим фактором впливу на збільшення власного капіталу підприємства та підвищення загального рівня фінансового потенціалу є продаж накопичених запасів, а також виробництво традиційної продукції.

Отже, застосування методу аналізу ієрархій дає змогу визначити в кількісному вираженні важливість запропонованих альтернатив для реалізації поставленої цілі. Після виявлення оптимальних напрямків розвитку підприємства та підвищення його фінансового потенціалу вважаємо, що важливість критеріїв має такий вигляд:

– зниження дебіторської заборгованості – 13 %;
– здача в оренду приміщень і ділянок – 19 %;
– продаж запасів – 28 %;
– завоювання ринкового сегмента – 26 %;
– випуск традиційної продукції – 14 %.

Отримані результати сприятимуть зростанню власного капіталу, підвищенню платоспроможності та фінансової стійкості підприємства, як наслідок – оптимізації фінансового потенціалу підприємства.

Таким чином, усі альтернативи пов'язані між собою, а також із запропонованими критеріями. Максимального прибутку та підвищення фінансового потенціалу можна досягти шляхом найвигіднішої їх комбінації.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Добринь С. В.

Література: 1. Атаева А. Г. Механизм формирования финансовой самостоятельности муниципальных образований : дис. … канд. экон. наук : 08.00.10. Екатеринбург, 2011. 26 с. **2.** Бикова В. Г., Ряснянський Ю. М. Фінансово-економічний потенціал підприємств загальнодержавного значення – оцінка і управління. *Фінанси України.* 2005. № 6. С. 56–61. **3.** Боровикова Е. В. Финансовый потенциал как комплексный показатель эффективности финансово-бюджетной политики. *Экономический анализ: теория и практика.* 2008. № 4. С. 25–28. **4.** Кунцевич В. О. Поняття фінансового потенціалу розвитку підприємства та його оцінка. Актуальні проблеми економіки. 2004. № 7. С. 123–126. **5.** Мельник О. Г. Фінансовий потенціал машинобудівного підприємства : сутність та індикатори оцінювання. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка».* 2007. № 6.С. 46–51. **6.** Бланк І. О. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. Київ : Ельга, 2008. 722 с. **7.** Комарецька П. В. Фінансовий потенціал, його складові, фактори впливу та умови розвитку. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна «Еволюція наукових знань і сучасні проблеми економічної теорії».* 2005. № 663. С. 144–148. **8.** Назаренко А. С. Теоретичні підходи до визначення сутності економічної категорії «фінансовий потенціал». *Економіка, фінанси і право.* 2009. № 8. С. 22–29. **9.** Саати Т. Принятие решений. Метод анализа иерархий. М. : Радио и связь, 1993. 278 с. **10.** Марюта О. М., Єлісєєва О. К. Адаптивне управління прибутком підприємства. *Фінанси України.* 2004. № 3. С. 83–90.

СУТНІСТЬ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 658.152/.153(477)

Проноза А. П.

Магістрант 2 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено підходи до визначення економічної сутності категорій «капітал підприємства» й «управління підприємством». На підставі морфологічного аналізу та синтезу сформовано узагальнене визначення сутності поняття управління капіталом підприємства.*

Ключові слова: *підприємство, організація, виробництво, фінанси, прибуток, капітал, структура капіталу, управління капіталом.*

Аннотация. *Исследованы подходы к определению экономической сущности категорий «капитал предприятия» и «управление предприятием». На основании морфологического анализа и синтеза сформировано обобщенное определение сущности понятия управления капиталом предприятия.*

© Проноза А. П., 2017

Ключевые слова: *предприятие, организация, производство, финансы, прибыль, капитал, структура капитала, управления капиталом.*

Annotation. *The approaches to determining the economic essence of the categories «enterprise capital» and «enterprise management» are explored. Based on the morphological analysis and synthesis, a general definition of the essence of the concept of enterprise capital management is formed.*

Keywords: *enterprise, organization, production, finance, profit, capital, capital structure, capital management.*

Провідна роль категорії «капітал» підкреслюється самим змістовним значенням цього поняття, що походить від латинського слова «capitalis» і означає «головний, основний, ґрунтовний, дуже важливий».

Дослідження цієї категорії розпочинаються з античного періоду, коли під капіталом розуміли багатство. Першу спробу наукового аналізу капіталу зробив давньогрецький мислитель Аристотель (384–322 рр. до н. е.), який розглядав капітал через призму багатства.

Класики буржуазної політичної економії А. Сміт та Д. Рікардо ототожнювали капітал із накопиченою працею, запасом (машин, інструментів, сировини тощо). А. Сміт визначав капітал як «частину запасів, від якої очікується отримання доходу». Визначення капіталу Д. Рікардо збігається в основному із визначенням Сміта А.: «частина багатства країни, що використовується у виробництві, і є її капіталом» [6].

Розглядаючи матеріально-речову структуру капіталу, К. Маркс зазначав, що він складається зі знарядь праці, сировини, засобів до існування, матеріальних продуктів, певної суми товарів, мінових вартостей. За К. Марксом, капітал – це вартість, авансована у той чи інший вид економічної діяльності (передусім виробництво) задля одержання додаткової вартості, яка є результатом експлуатації та перманентно відтворює саму себе, тобто приносить додаткову вартість [4].

Західні економісти дотримуються класичного розуміння капіталу, тобто речовинно-ресурсного підходу, визначають його як виробничі ресурси (засоби виробництва, товари виробничого призначення, виробничі товари тощо), що є необхідними для виробництва товарів і послуг, ігноруючи через це важливі характеристики капіталу: його здатність приносити дохід, його складові (фінансову та інтелектуальну), а також процес постійного руху й перевтілення.

Дослідженням сутності поняття капіталу за сучасних умов займаються Бланк І. О., Кірейцев Г. Г., Клименко О. В., Гончаров А. Б., Ляшенко Г. П., Зятковський І. В., Краснова В. В., Петрук О. М., Поддєрьогін А. М., Потій В. З., Ремньова Л. М., Савицька Г. В., Чухно А. А. та ін.

Дослідники як минулого, так і сучасності з різних сторін підходять до визначення сутності цього поняття. Одні науковці акцентують увагу на фінансовій стороні, інші – на натуральній.

Сучасний економіст Бланк І. А. визначає капітал як накопичений шляхом заощаджень запас економічних благ у формі грошових засобів і реальних капітальних товарів, що залучаються його власниками до економічного процесу як інвестиційний ресурс і фактор виробництва задля отримання доходу, функціонування яких у економічній системі базується на ринкових принципах і є пов'язаним із факторами часу, ризику та ліквідності [2].

Балабанов І. Т. розглядає капітал як частину фінансових ресурсів [1]. Вважаємо таке визначення не достатньо повним, оскільки автор характеризує капітал лише як фінансовий ресурс, виражений у грошовій формі.

Крамаренко Г. О., Чорна О. Е. тлумачать поняття капіталу як фінансові ресурси підприємства, використовувані ним для одержання прибутку, що є необхідними для здійснення господарської діяльності [5]. Це тлумачення, хоча і характеризує напрям інвестування коштів, але не є цілком завершеним і зрозумілим.

На думку Опаріна В. М., капітал – це сума коштів, спрямованих у основні засоби та обігові кошти підприємства. Таке тлумачення визначає капітал лише як грошові кошти і спрямоване тільки на операційну діяльність підприємства, воно ніяк не зачіпає фінансову й інвестиційну діяльність підприємства [7].

Отже, науковці капітал підприємства розглядають переважно як накопичений шляхом збереження запас економічних благ у формі грошових коштів і реальних капітальних товарів, що залучається його власниками до економічного процесу як інвестиційний ресурс і фактор виробництва задля отримання доходу, функціонування яких у економічній системі ґрунтується на ринкових принципах і є пов'язаним з фактором часу, ризику і ліквідності. Систематизація й узагальнення дають підстави визначати капітал як усі фінансово-економічні ресурси суб'єкта господарювання, втілені в його майно, використосуване для розширеного відтворення задля отримання прибутку.

Управління капіталом Бланк І. А. визначає як систему принципів і методів розробки та реалізації управлінських рішень, що є пов'язаними з оптимальним його формуванням із різноманітних джерел, а також забезпеченням ефективного його використання у різних видах господарської діяльності підприємства.

Одним із найскладніших завдань для фінансового менеджменту є правильне управління структурою капіталу підприємства. Управління капіталом підприємства складається з процесів управління формуванням і використанням капіталу (рис. 1) [3].

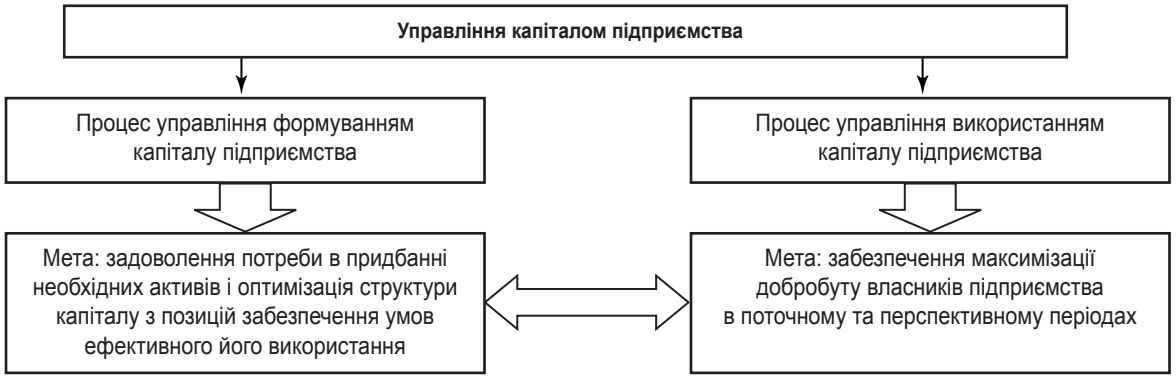

Рис. 1. **Складові процесу управління капіталом підприємства**

Таким чином, управління капіталом – це процес розробки та реалізації управлінських рішень, що є пов'язаними із використанням системи принципів і методів установлення оптимальних параметрів співвідношення власних і позикових ресурсів у структурі капіталу, яке дасть змогу здійснювати господарську діяльність підприємства, ефективно використовувати всі види його капіталу, підтримувати кредитну репутацію, забезпечувати зростання ринкової вартості, залучати необхідні обсяги капіталу для досягнення цільової структури капіталу підприємства.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Кузенко Т. Б.

Література: 1. Балабанов И. Т. Основы финансового менеджмента : учебное пособие. М. : Финансы и статистика, 1999. 512 с. **2.** Бланк И. А. Управление формированием капитала : учебное пособие. М. : Ника-Центр ; Эльга, 2002. 528 с. **3.** Гончаров А. Б. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. Харків : ІНЖЕК, 2003. 238 с. **4.** Маркс К. Капитал. Критика политической экономии. М. : Политиздат, 1983. 3883 с. **5.** Крамаренко Г. О., Чорна О. Є. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. Київ : Центр навч. літ., 2006. 520 с. **6.** Петти В., Смит А., Рикардо Д. Антология экономической классики. М. : Ключ ; Эконов, 1993. 478 с. **7.** Опарін В. М. Фінанси (загальна теорія) : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2002. 240 с.

СТРАТЕГІЯ ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 338.246.2

Прохорова Ю. С.

Магістрант 2 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Визначено етапи формування фінансової стратегії підприємства. Проаналізовано структурну схему методичних рекомендацій щодо розробки стратегії гарантування фінансової безпеки підприємства. Розглянуто варіанти розвитку подій за різних станів фінансової безпеки.*

Ключові слова: *підприємство, організація, виробництво, фінанси, фінансова безпека, управління фінансовою безпекою, фінансова стратегія, рівень фінансової безпеки підприємства.*

© Прохорова Ю. С., 2017

Аннотация. *Определены этапы формирования финансовой стратегии предприятия. Проанализирована структурная схема методических рекомендаций по разработке стратегии обеспечения финансовой безопасности предприятия. Рассмотрены варианты развития событий при различных состояниях финансовой безопасности.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, производство, финансы, финансовая безопасность, управление финансовой безопасностью, финансовая стратегия, уровень финансовой безопасности предприятия.*

Annotation. *The stages of formation of the company's financial strategy are determined. The structural scheme of methodological recommendations for developing a strategy for ensuring the financial security of an enterprise is analyzed. The variants of the development of events under different states of financial security are considered.*

Keywords: *enterprise, organization, production, finance, financial security, financial security management, financial strategy, level of financial security of the enterprise.*

Актуальність обраної теми є зумовленою тим, що сучасні підприємства функціонують за несприятливих умов нестабільності та мінливості навколишнього середовища, а також агресивного впливу на безпосереднє оточення, що призводить до негативних результатів їх діяльності.

Дослідженням питань управління фінансовою безпекою підприємства займаються Бланк І. А., Васильців Т. Г., Горячева К. С., Донець Л. І., Дорофеєв В. Д., Ілляшенко С. М., Іванюта Т. М., Козаченко Г. В., Папехін Р. С., Пономарьов В. П. та ін. Однак, незважаючи на наявність численних теоретичних розробок, мінливими умовами сучасного економічного життя зумовлено необхідність детальнішого розгляду цього питання.

Метою написання статті є дослідження особливостей управління фінансовою безпекою підприємства в стратегічному аспекті.

Стратегія фінансової безпеки підприємства є складовою загальної стратегії, невід'ємним елементом фінансово-економічної стратегії підприємства. Домінантними сферами гарантування фінансово-економічної безпеки підприємства є стратегії:

- забезпечення зростання прибутковості його власного капіталу;
- формування фінансово-економічних ресурсів;
- фінансово-економічної стабільності;
- безпеки інвестиційної діяльності;
- нейтралізації фінансово-економічних ризиків;
- безпеки інноваційної діяльності;
- захисту конкурентної позиції;
- антикризова [3].

Процес формування стратегії управління фінансовою безпекою передбачає декілька етапів. На першому етапі визначають місію та довгострокову мету щодо гарантування фінансової безпеки підприємства (рис. 1) [4; 5].

Другий етап передбачає процедури встановлення загальних і стратегічних цілей фінансової безпеки підприємства, що повинні бути конкретними, визначеними в часі, мати кількісне або якісне вираження і конкретними для кожного структурного підрозділу підприємства. Якщо для якихось підрозділів не вдається сформулювати конкретні цілі, що відповідають загальним цілям підприємства, слід порушувати питання щодо доцільності функціонування цього підрозділу.

Третій етап – аналіз зовнішнього середовища. Основними питаннями, на яких слід зосередити увагу, є виявлення факторів зовнішнього середовища, що впливають на фінансову безпеку підприємства, динаміка таких факторів і визначення можливих напрямів впливу зовнішнього середовища на досягнення загальних цілей підприємства щодо гарантування фінансової безпеки [5].

На четвертому етапі стратегії убезпечення підприємства проводять аналіз наявного стану фінансової безпеки та можливостей досягнення загальних поставлених цілей. Значення цих параметрів беруть із бази даних системи поточного управління підприємством.

На п'ятому етапі проводять діагностику, тобто зіставлення фактичних значень факторів, які впливають на фінансову безпеку, із запланованими. Якщо фактичні та заплановані показники факторів не збігаються, слід провести оцінку прогнозування та формування сценаріїв гарантування фінансової безпеки на підприємстві, здійснювану на шостому етапі стратегічного планування.

На сьомому етапі визначають необхідність управління фінансовою безпекою на підприємстві, на восьмому – перевіряють відповідність розвитку ситуації бажаному напрямку; якщо виявлено невідповідність, необхідним є втручання задля управління ситуацією.

Дев'ятий етап передбачає вибір варіанта управлінських дій, які є визначуваними завданням управління. Останнім етапом стратегічного планування є розробка стратегічного плану і програм його реалізації, аналіз оперативної інформації про об'єкт спостереження [4; 5].

З огляду на мінливе середовище, у якому функціонує підприємство, існують чимало факторів, які впливають на рівень фінансової безпеки. Зважаючи на це, Біломістна І. І. та Грохольська Є. І. пропонують використовувати сітку станів фінансової безпеки підприємства (рис. 2) [4].

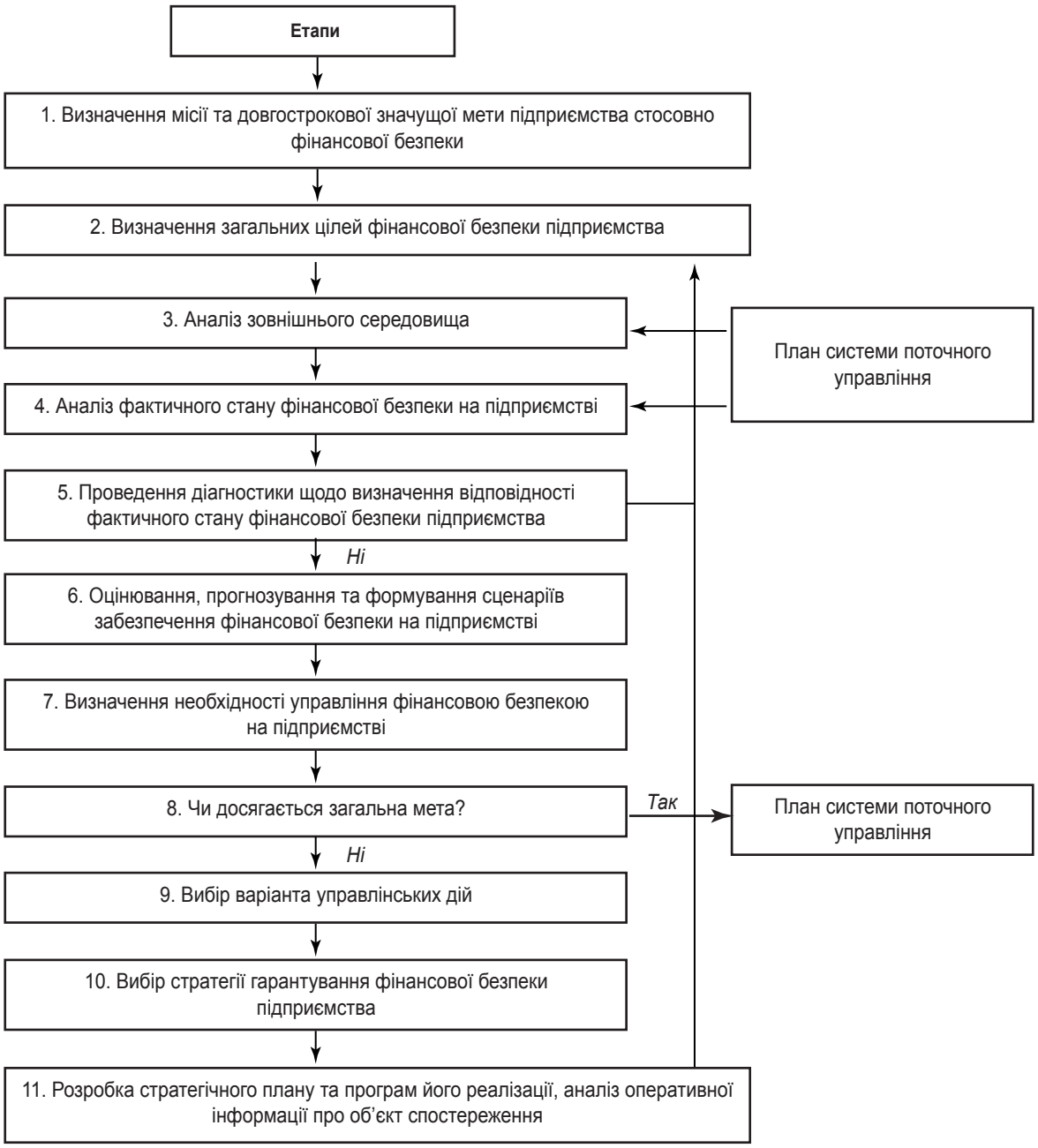
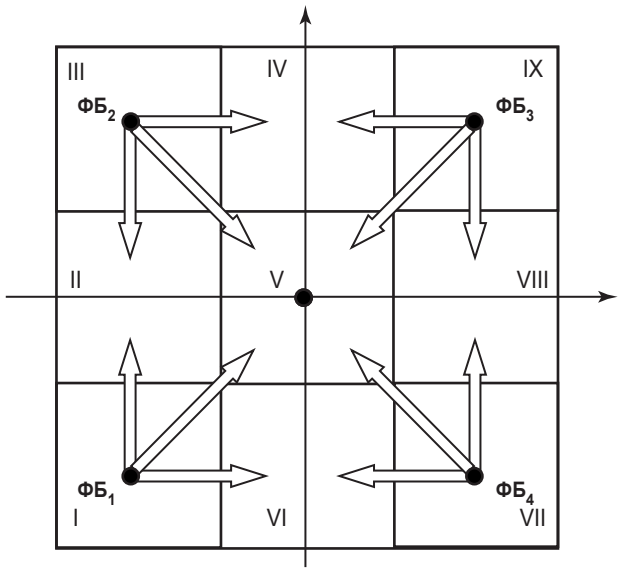

Рис. 1. **Структурна схема методичних рекомендацій щодо розробки стратегії гарантування фінансової безпеки підприємства**

Розглянемо можливі напрямки розвитку подій на підприємстві з позиції гарантування фінансової безпеки із застосуванням сітки станів фінансової безпеки підприємства [5]. Перехід з першого квадрата до другого можливий за умови неефективного управління фінансовою безпекою підприємства і означає перехід від нормального стану фінансової безпеки до нестійкого;

I → IV – може означати відсутність управління та контролю фінансової безпеки;

I → V – засвідчує позитивні зміни щодо фінансової безпеки, які досягаються завдяки ефективному управлінню або попередженню причин погіршення стану фінансової безпеки;

Умовні позначки:
ФБ1 – нормальна фінансова безпека підприємства;
ФБ2 – нестійкий рівень фінансової безпеки;
ФБ3 – критичний рівень фінансової безпеки;
ФБ4 – кризовий рівень фінансової безпеки;
АФБ – абсолютна фінансова безпека підприємства.

Квадрати I, III, VII, IX означають відповідні визначеним точкам зони стану фінансової безпеки, водночас квадрати II, IV, VI, VIII є зонами перехідних станів.

Рис. 2. **Сітка станів фінансової безпеки підприємства**

III → II – засвідчує, що впроваджено певні заходи щодо покращення стану фінансової безпеки;

III → VI – негативна динаміка факторів, які характеризують рівень фінансової безпеки підприємства;

III → V – може означати запровадження ефективних заходів для підвищення рівня фінансової безпеки або попередження причин погіршення стану фінансової безпеки;

IX → VI – рівень фінансової безпеки дещо покращився, але залишається на нестійкому рівні, що зумовлено незначним покращенням фінансової стійкості підприємства;

IX → VIII – кризовий стан фінансової безпеки: підприємство не спроможне забезпечити фінансування своєї діяльності ні за рахунок власних коштів, ні за рахунок позикових;

IX → V – означає різку зміну фінансової безпеки на краще, що може бути зумовлено розробкою нового стратегічного плану з управління фінансовою безпекою підприємства;

VII → VIII – рівень фінансової безпеки дещо покращився, але залишається на нестійкому рівні, що зумовлено незначним покращенням фінансової стійкості, однак, підприємство все ще перебуває в критичному стані;

VII → IV – означає перехід до нормального стану, що є позитивним для будь-якого підприємства;

VII → V – означає різку зміну фінансової безпеки на краще, чому може сприяти розробка нового стратегічного плану щодо гарантування фінансової безпеки підприємства або організація ефективного управління фінансовою безпекою підприємства.

Таким чином, для впровадження заходів щодо підвищення фінансової безпеки підприємства необхідно розробити її стратегію та проводити постійний моніторинг, що дасть змогу виявити вектор стратегії гарантування фінансової безпеки. Формування стратегії є складним поетапним процесом, на початковому етапі якого слід визначити місію та довгострокову мету щодо гарантування фінансової безпеки підприємства, а на останньому – обрати варіант управлінських дій, розробити стратегічний план та програму його реалізації.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Сабліна Н. В.

Література: 1. Черевко О. В. Стратегічне управління фінансово-економічною безпекою підприємства. *Ефективна економіка.* 2014. № 2. С. 13–17. **2.** Ильяшенко С. Н. Составляющие экономической безопасности предприятия и подходы к их оценке. *Актуальні проблеми економіки.* 2003. № 3. С. 12–19. **3.** Васильців Т. Г. Економічна безпека підприємництва України: стратегія та механізми зміцнення : монографія. Львів : Арал, 2008. 384 с. **4.** Біломістна І. І., Грохольська Є. І. Стратегія забезпечення фінансової безпеки промислових підприємств України. *Ефективна економіка.* 2015. № 8. С. 43–49. **5.** Кузенко Т. Б., Сабліна Н. В., Литовченко О. Ю. Управління фінансовою безпекою підприємства : методичний аспект. *Вісник економіки транспорту і промисловості.* 2010. № 29. С. 119–123. **6.** Загорельська Т. Ю. До проблеми формування системи управління фінансовою безпекою на підприємстві. *Економіка і право.* 2009. № 2. С. 243–247.

ВИЗНАЧЕННЯ ТЕНДЕНЦІЙ АГРОСТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

УДК 368.5

Решитнякова А. В.

Магістрант 2 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано тенденції розвитку страхування українських сільськогосподарських підприємств (за застосування добровільної форми). Визначено, що за досліджуваний період найвищим рівень вітчизняного агрострахування був у 2013 р., після чого до 2016 р. спостерігався істотний спад.*

Ключові слова: *підприємство, організація, виробництво, сільське господарство, сільськогосподарське підприємство, сільськогосподарська продукція, страхування, агрострахування, страхові тарифи, таксономічний аналіз, коефіцієнт таксономії, стимулятори, дестимулятори, вектор-еталон.*

Аннотация. *Проанализированы тенденции развития страхования украинских сельскохозяйственных предприятий (с использованием добровольной формы). Определено, что за исследуемый период самым высоким уровень отечественного агрострахования был в 2013 г., после чего до 2016 г. наблюдался существенный спад.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, производство, сельское хозяйство, сельскохозяйственное предприятие, сельскохозяйственная продукция, страхование, агрострахование, страховые тарифы, таксономический анализ, коэффициент таксономии, стимуляторы, дестимуляторы, вектор-эталон.*

Annotation. *The tendencies of the development of insurance of Ukrainian agricultural enterprises (for the application of a voluntary form) are analyzed. It is determined that during the period under study the highest level of domestic agrostarahuvan was in 2013, after which until 2016 there was a significant decline.*

Keywords: *enterprise, organization, production, agriculture, agricultural enterprise, agricultural products, insurance, agri-insurance, insurance tariffs, taxonomic analysis, taxonomy ratio, stimulants, destimulators, vector-standard.*

За сучасних кризових умов вітчизняні сільськогосподарські підприємства потребують захисту їх діяльності через державну підтримку шляхом страхування сільськогосподарської продукції. Розвиток цього напрямку підтримки українського виробника сільськогосподарської продукції є безпосередньо пов'язаним із динамікою страхування аграрних ризиків. Тому дослідження динаміки функціонування вітчизняних суб'єктів ринку аграрного страхування на сьогодні є актуальним питанням.

© Решитнякова А. В., 2017

Дослідженню теоретико-методичних засад державної підтримки розвитку аграрного сектора присвячено роботи Алескерової Ю. В., Бондарчук М. К., Войтко О. В. та ін.

Метою написання статті є визначення тенденцій страхування аграрних ризиків в Україні.

Оскільки результати діяльності страхових компаній на ринку агростархування є багатовимірними, доцільним є застосування таксономічного аналізу, який дозволяє згорнути багатовимірний статистичний матеріал, що надає кількісну характеристику, і побудувати узагальнюючу оцінку рівня якості страхування сільськогосподарської продукції [5]. Основною метою застосування методу таксономії є отримання інформації про наявність або відсутність однорідності в досліджуваній сукупності об'єктів. Його перевагою є простота обробки багатомірного статистичного матеріалу, вираженого у різних вимірниках.

На першому етапі дослідження сформовано систему показників, що всебічно характеризують стан аналізованих об'єктів (табл. 1) [4–8].

Таблиця 1

Зведені дані з агрострахування в Україні, 2012–2016 рр.

Показник, у відсотках	Значення за роками				
	2012	2013	2014	2015	2016
Питома вага застрахованої площі	3,73	4,51	3,89	3,68	3,59
Середній страховий тариф	3,77	3,10	2,40	2,00	2,70
Рівень виплат	41,00	9,70	7,60	12,90	6,40
Збитковість	20,00	8,00	7,00	12,90	9,00
Приріст страхових платежів	75,23	90,45	175,89	0,00	157,79

На другому етапі розрахунку таксономічного показника здійснено стандартизацію значень показників задля нейтралізації різної природи й розмірності. Процедуру стандартизації здійснено за формулою:

$$XS_{ij} = \frac{X_{ij} - \overline{X_i}}{S_i}, \quad (1)$$

де XS_{ij} – стандартизоване значення *i*-го показника *j*-ї групи показників;

X_{ij} – вихідне значення *i*-го показника *j*-ї групи показників;

$\overline{X_i}$ – середнє значення *i*-го показника;

S_i – середньоквадратичне відхилення *i*-го показника [5].

На підставі даних табл. 1 проведено процедуру стандартизації, результати якої подано в табл. 2 [5].

Таблиця 2

Стандартизовані значення аналізованих показників

Показник, у відсотках	Середнє значення, $\overline{X_i}$	Середньо-квадратичне відхилення, S_i	Стандартизовані значення, XS_{ij}				
			Роки				
			2012	2013	2014	2015	2016
Питома вага застрахованої площі	3,88	0,369	-0,41	1,71	0,03	-0,54	-0,79
Середній страховий тариф	2,79	0,678	1,44	0,45	-0,58	-1,17	-0,14
Рівень виплат	15,52	14,456	1,76	-0,40	-0,55	-0,18	-0,63
Збитковість	11,38	5,312	1,62	-0,64	-0,82	0,29	-0,45
Приріст страхових платежів	99,87	70,363	-0,35	-0,13	1,08	-1,42	0,82

Наступним кроком розподілено ознаки на стимулятори та дестимулятори із урахуванням впливу кожного показника (фактора) на досліджуване явище. Показники, зростання яких позитивно впливає на досліджуваний процес, є стимуляторами, а негативно – дестимуляторами. У даному випадку всі показники, окрім показника збитковості, є стимуляторами; показник збитковості є дестимулятором [1].

Вектор-еталон сформовано за формулою:

$$\begin{cases} XO_i = \max X_i, \text{ якщо показник є стимулятором;} \\ XO_i = \min X_i, \text{ якщо показник є дестимулятором.} \end{cases} \quad (2)$$

Відповідно до формули (2) отримано такі значення вектора-еталона:

$$P_o = (1{,}71; 1{,}44; 1{,}76; -0{,}82; -1{,}42).$$

Значення показників зіставляють із еталонними для визначення відхилень фактичного результату від можливого за однією з метрик – евклідовою відстанню – за формулою:

$$d_{0j} = \sqrt{\sum_{j=1}^{m} (XS_{ij} - XS_{i0})^2}, \quad (3)$$

де d_{0j} – відстань між стандартизованими значеннями показників і точками еталона *j*-ї групи показників;

XS_{i0} – еталонне значення *i*-го показника.

Значення евклідових відстаней подано в табл. 3 [5].

Таблиця 3

Розрахунок евклідової відстані

Показник	Евклідова відстань, d_j				
	2012	2013	2014	2015	2016
Питома вага застрахованої площі	4,48	0,00	2,83	5,07	6,23
Середній страховий тариф	0,00	0,98	4,08	6,81	2,49
Рівень виплат	0,00	4,69	5,34	3,78	5,73
Збитковість	11,34	1,81	1,39	4,72	0,00
Приріст страхових платежів	1,14	1,65	6,25	0,00	5,03

Результати розрахунків відстані між спостереженням і вектором-еталоном подано в табл. 4.

Таблиця 4

Результати розрахунків відстані між спостереженням і вектором-еталоном

Показник	2012	2013	2014	2015	2016
d_{0j}	3,41	2,71	4,30	4,11	4,43

Наступним етапом розраховано значення інтегральних показників рівня розвитку агрострахування за формулами:

$$I = 1 - d_{0j} / d_0; \quad d_0 = \overline{d_0} + 2S_0;$$

$$\overline{d_0} = \frac{1}{n} \sum_{j=1}^{n} d_{j0}; \quad S_{oj} = \left[\frac{1}{n} \sum_{j=1}^{n} (d_{oj} - \overline{d_o})^2 \right]^{1/2}.$$

Результати розрахунку інтегрального показника рівня розвитку агростахування та його складових подано в табл. 5.

Таблиця 5

Розрахунок інтегрального показника та його складових

Показник	2012	2013	2014	2015	2016
d_{0j}	3,41	2,71	4,30	4,11	4,43
$\overline{d_0}$		3,79			
S_0	0,65				
d_0		5,08			
I	0,33	0,47	0,15	0,19	0,13

Отримані результати подано графічно на рис. 1.

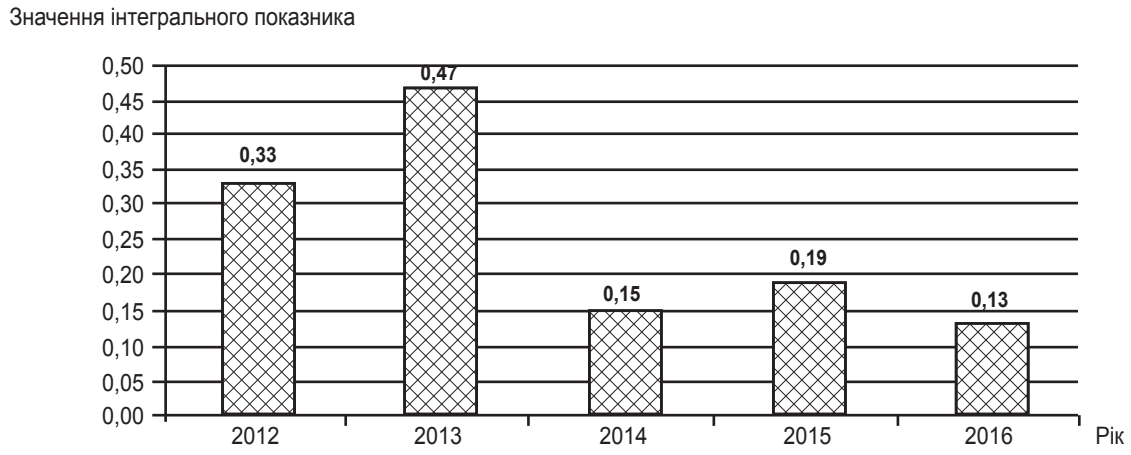

Рис. 1. **Динаміка інтегрального показника рівня розвитку агрострахування в Україні**

Бачимо, що протягом аналізованого періоду значення показника досягло максимуму в 2013 р., що свідчить про найвищий рівень розвитку агрострахування в Україні та відсутність кризових явищ. У 2014 р. показник зменшився майже втричі: до такої динаміки інтегрального показника призвело різке зменшення рівня виплат (табл. 1; 3). У 2015 р. значення показника продовжувало зменшуватися за рахунок зростання показника збитковості. У 2016 р. інтегральний показник перебував на рівні 0,13, що є найнижчим значенням за досліджуваний період.

Таким чином, використання таксономічного показника рівня розвитку дало змогу отримати комплексну характеристику стану страхування аграрних ризиків в Україні у 2012–2016 рр. Подальшим напрямом дослідження стане аналіз шляхів удосконалення технології організації державної фінансової підтримки виробників сільськогосподарської продукції через бюджетне асигнування страхування аграрних ризиків.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Медведєва І. Б..

Література: 1. Алескерова Ю. В. Сільськогосподарське страхування в зарубіжних країнах. *Фінанси та оподаткування.* 2014. № 4. С. 95–103. **2.** Алескерова Ю. В. Агрострахование как инструмент управления рисками в сельском хозяйстве. *Економіка АПК.* 2014. № 12. С. 62–69. **3.** Бондарчук М. К., Кондрат І. Ю. Особливості розвитку сільськогосподарського страхування в Україні на засадах державно-приватного партнерства. *Науковий вісник НЛТУ України.* 2014. № 1. С. 182–188. **4.** Войтко О. В. Оцінка збитків врожаю сільськогосподарських культур за настання страхового випадку. *Ефективна економіка.* 2013. № 4. С. 76–79. **5.** Калашнікова К. М. Застосування таксономічного аналізу для визначення інтегрального показника оптимальності структури капіталу. *Управління розвитком.* 2012. № 2. С. 112–115. **6.** Итоги страхового рынка Украины за 2016 г. URL: https://forinsurer.com/insurancetop_57. **7.** Показатели деятельности страховых компаний за 2016 г. на рынке страхования сельхозпродукции URL: https://forinsurer.com/files/file00601.pdf. **8.** Рейтинг страховых компаний за 2016 г. по агрострахованию. URL: http://forinsurer.com/ratings/nonlife/15/12/76.

ОЦІНЮВАННЯ ЙМОВІРНОСТІ БАНКРУТСТВА ДНВП «ОБ'ЄДНАННЯ КОМУНАР»

УДК 330.43:005.334.4

Рій Д. М.

Магістрант 2 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано особливості застосування моделей Альтмана Е., Ліса Р., Спрінгейта Г. та методики Дюрана Д. для оцінювання та прогнозування ймовірності банкрутства на прикладі підприємства ДНВП «Об'єднання Комунар».*

Ключові слова: *підприємство, виробництво, фінанси, фінансовий стан, банкрутсво, ймовірність банкрутства, оцінювання ймовірності банкрутства.*

Аннотация. *Проанализированы особенности применения моделей Альтмана Э., Лиса Р., Спрингейта Г. и методики Дюрана Д. для оценки и прогнозирования вероятности банкротства на примере ГНПП «Объединение Коммунар».*

Ключевые слова: *предприятие, производство, финансы, финансовое состояние, банкрутсва, вероятность банкротства, оценка вероятности банкротства.*

Annotation. *The features of the application of Altman E., Lisa R., Sprangeit G. and Durand D.'s methods for estimating and predicting the probability of bankruptcy are analyzed using the example of the SNNP «Association Kommunar».*

Keywords: *enterprise, production, finance, financial condition, bankruptcy, probability of bankruptcy, estimation of the probability of bankruptcy.*

За умов динамічних змін у економічному середовищі зростає значення експрес-діагностики ймовірності банкрутства як засобу попередження можливих підприємницьких ризиків.

У сучасній економічній науці існують численні розробки щодо аналізу та прогнозування діяльності підприємства, за застосування яких можна встановити, чи існують сумніви щодо продовження безпроблемної діяльності економічного суб'єкта в майбутньому, тобто виявити й оцінити ознаки (критерії) ймовірності банкрутства підприємства.

Економічні результати діяльності будь-якого суб'єкта господарювання підлягають коливанням і залежать від впливу багатьох факторів. У більшості підприємств стадії підйому та спаду чергуються, а деякі з них наближаються до банкрутства або банкрутують. Причини підйомів і спадів у діяльності підприємства розглядають як вплив різних факторів: зовнішніх по відношенню до нього (підприємство на них не може впливати або його вплив є слабким) та внутрішніх (залежить від організації роботи самого підприємства).

Для прогнозування й оцінювання ймовірності банкрутства підприємства використаємо моделі Альтмана Е., Ліса Р., Спрінгейта Г. та методику Дюрана Д.

За моделлю Альтмана Е. ймовірність банкрутства підприємства визначають за формулою:

$$Z = 0{,}717X_1 + 0{,}847X_2 + 3{,}107X_3 + 0{,}42X_4 + 0{,}995X_5, \quad (1)$$

де X_1 – відношення чистого оборотного капіталу до суми активів;

X_2 – частка формування активів за рахунок нерозподіленого прибутку;

X_3 – рентабельність активів, розрахована, виходячи з прибутку до виплати відсотків і податків;

X_4 – коефіцієнт співвідношення акціонерного капіталу та зобов'язань;

X_5 – коефіцієнт оборотності активів [1].

Оцінка ймовірності банкрутства:

1) $Z < 1{,}23$ – ймовірність банкрутства є дуже високою, підприємство є практично неспроможним (банкрутом);

2) $1{,}23 < Z < 2{,}89$ – ймовірність банкрутства є досить високою (зона невизначеності);

3) $Z > 2{,}89$ – ймовірність банкрутства дуже низька.

Порядок розрахунку показників за моделлю Альтмана Е. подано в табл. 1 [1].

© Рій Д. М., 2017

Таблиця 1

Порядок розрахунку показників за моделлю Альтмана Е.

Показник	Формула розрахунку	2014	2015	2016
X_1	(р. 1195 – р. 1695) ф.1 / р. 1300 ф.1	0,386	0,367	0,374
X_2	р. 1420 ф.1 / р. 1300 ф.1	0,076	0,071	0,023
X_3	(р. 2290 + р.2250) ф.2 / р. 1300 ф.1	0,033	-0,030	-0,020
X_4	р. 1495 ф.1 / (р. 1595 + р.1695 + р.1700) ф.1	2,304	1,689	2,099
X_5	р. 2000 ф.2 / ф. 1300 ф.1	0,788	0,627	0,740
Z	$0,717 \times x_1+0,847 \times x_2+3,107 \times x_3+0,42 \times x_4+0,995 \times x_5$	2,195	1,564	1,843

За розрахунками бачимо, що підприємство у 2014 р. мало дуже низьку ймовірність банкрутства, коефіцієнт *Z* становив 2,195. Але надалі спостерігається тенденція до зменшення цього показника до 1,564 у 2015 р. та зростання до 1,843 у 2016 р., що свідчить про зростання ймовірності банкрутства на підприємстві «Комунар», але воно все ще перебуває у зоні невизначеності.

Модель Ліса Р. для оцінювання фінансового стану підприємства щодо ймовірності його банкрутства має вигляд:

$$Z = 0,063X_1 + 0,092X_2 + 0,057X_3 + 0,001X_4, \quad (2)$$

де X_1 – відношення оборотного капіталу до суми активів;

X_2 – відношення прибутку від продажів до суми активів;

X_3 – відношення нерозподіленого прибутку до суми активів;

X_4 – відношення власного капіталу до позикового [1].

Граничне значення становить 0,037. Чим вищим є значення Z, тим вищою є платоспроможність підприємства.

Порядок розрахунку показників за моделлю Ліса Р. подано в табл. 2 [1].

Таблиця 2

Порядок розрахунку показників за моделлю Ліса Р.

Показник	Формула розрахунку	2014	2015	2016
X_1	р. 1195 ф.1 / р. 1300 ф.1	0,689	0,739	0,697
X_2	р. 2190 ф.1 / р. 1300 ф.1	0,092	0,022	0,000
X_3	р. 1420 ф.1 / р. 1300 ф.1	0,076	0,071	0,023
X_4	р. 1495 ф.1 / (р. 1595 + р.1695 + р.1700) ф.1	2,304	1,689	2,099
Z		0,059	0,054	0,047

За моделлю Ліса Р. значення показника *Z* за аналізований період перевищує граничне, але простежується тенденція до зниження показника – з 0,059 до 0,047, що є свідченням зростання ймовірності банкрутства.

Оцінимо ймовірність банкрутства підприємства ДНВП «Об'єднання Комунар» із застосуванням моделі Спрінгейта Г., що має вигляд:

$$Z = 1,03A + 3,07B + 0,66C + 0,4D, \quad (3)$$

де *A* – відношення робочого капіталу до загальної вартості активів;

B – відношення оподатковуваного прибутку та відсотків до загальної вартості активів;

C – відношення оподатковуваного прибутку до короткотермінової заборгованості;

D – відношення обсягу продажів до загальної вартості активів

Якщо $Z < 0,862$ – підприємство є потенційним банкрутом; за показника Спрінгейта, що перевищує 0,862, підприємство вважають таким, що функціонує нормально.

Порядок розрахунку використовуваних у моделі показників подано в табл. 3 [2].

При оцінюванні ймовірності банкрутства підприємства ДНВП «Об'єднання Комунар» із застосуванням моделі Спрінгейта Г. виявлено, що тільки у 2014 р. підприємство мало значення цього показника, що перевищує норму. Надалі простежується зниження показника майже вдвічі, що засвідчує велику ймовірність банкрутства підприємства.

Таблиця 3

Порядок розрахунку показників за моделлю Спрінгейта Г.

Показник	Формула розрахунку	2014	2015	2016
A	(р. 1195 – р. 1695) ф.1 / р. 1300 ф.1	0,386	0,367	0,374
B	(р. 2290 + р.2250) ф.2 / р. 1300 ф.1	0,033	-0,030	-0,020
C	р. 2290 ф.2 / р. 1695 ф.1	0,217	0,017	0,000
D	р. 2000 ф.2 / ф. 1300 ф.1	0,788	0,627	0,740
Z		0,957	0,549	0,620

Тепер оцінимо ймовірність банкрутства підприємства ДНВП «Об'єднання Комунар» із застосуванням методики Дюрана Д. Порядок розрахунку використовуваних у моделі показників подано в табл. 4 [3].

Таблиця 4

Порядок розрахунку показників за методикою Дюрана Д.

Показник	Формула розрахунку	2014	2015	2016
Рск	р. 2290 ф.2 / р. 1900 ф.1	0,065707	0,006236	0
Кп	р.1195 ф.1 / р. 1695 ф.1	2,27617	1,986606	2,158336
Ка	р. 1495 ф.1 / р. 1900 ф.1	0,697345	0,628127	0,677273

Методику Дюрана Д. застосовують для оцінювання платоспроможності та ризику банкрутства підприємства. Вона належить до класу евристичних моделей. Її створено на основі скорингового аналізу за трьома показниками: рентабельності сукупного капіталу (Рск), коефіцієнта покриття (Кп) і коефіцієнта фінансової незалежності (Ка). За застосування моделі Дюрана Д. розраховують комплексний показник фінансового стану у вигляді показника платоспроможності підприємства (табл. 5) [3].

Таблиця 5

Оцінювання платоспроможності підприємства за методикою Дюрана Д.

Показник	Клас підприємства за Дюраном Д.				
	I	II	III	IV	V
Рск	Рск ≥ 30 50 балів	30 > Рск ≥ 20 від 50 до 35 балів	20 > Рск ≥ 10 від 35 до 20 балів	10 > Рск ≥ 1 від 20 до 4 балів	Рск < 1 0 балів
Кп	Кп ≥ 2 30 балів	2 > Кп ≥ 1,7 від 30 до 20 балів	1,7 > Кп ≥ 1,4 від 20 до 10 балів	1,4 > Кп ≥ 1,1 від 10 до 1 балів	Кп < 1,1 0 балів
Ка	Ка ≥ 0,7 20 балів	0,7 > Ка ≥ 0,45 від 20 до 10 балів	0,45 > Ка ≥ 0,3 від 10 до 5 балів	0,3 > Ка ≥ 0,2 від 5 до 1 балів	Ка < 0,2 0 балів
Межі класів	100 балів	від 100 до 65 балів	від 65 до 35 балів	від 35 до 6 балів	0 балів

Сума балів є комплексним показником фінансового стану підприємства, якісною градацією якого є розподіл підприємств за класами відповідно до рейтингового числа – суми балів:

I – підприємства із добрим запасом фінансової стабільності;

II – підприємства із певним ступенем ризику;

III – проблемні підприємства;

IV – підприємства із високим ризиком банкрутства;

V клас – практично неспроможні підприємства.

При оцінюванні ймовірності банкрутства із застосуванням методики Дюрана Д. визначено такі показники підприємства за роками:

2014 р. – 45 балів;

2015 р. – 40 балів;

2016 р. – 45 балів.

Таким чином, протягом аналізованого періоду підприємство ДНВП «Об'єднання Комунар» належало до III класу – класу проблемних підприємств, тобто перебувало за крок до банкрутства, і щороку ситуація погіршува-

лася. За кризових економічних умов задля забезпечення стабільного функціонування підприємства слід застосувати стратегії антикризового управління. Так, стратегія розробки товару є здійснюваною шляхом створення принципово нових або модифікації товарів, що випускаються. Застосування цієї стратегії є необхідним для підприємства, оскільки нині в нього немає достатньої кількості продукції, що користується попитом покупців. Така стратегія вимагає вкладення додаткових фінансових коштів у розробку, освоєння і просування на ринок нового товару. Вона є достатньо ризикованою, потребує пошуку джерела фінансування, як варіант, залучення нових інвестицій, чого керівництво ДНВП «Об'єднання Комунар» найближчим часом не планувало. Водночас за переорієнтації асортименту на запити платоспроможних клієнтів стратегія може виявитися єдиною можливістю пожвавлення діяльності цього підприємства та припливу інвестиційних ресурсів.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Журавльова І. В.

Література: 1. Андрущак Є. М. Діагностика банкрутства українських підприємств. *Фінанси України*. 2004. № 9. С. 118–124. **2.** Гребенікова О. В., Соломянова-Кирильчук К. О. Дискримінантна модель діагностики неплатоспроможності українських підприємств машинобудівної галузі. *Фінанси України.* 2007. № 12. С. 129–137. **3.** Гриценко Л. Л., Боярко І. М., Губар А. А. Дискримінантна модель діагностики банкрутства малих підприємств. *Актуальні проблеми економіки.* 2009. № 5. С. 256–262.

АНАЛИЗ ФАКТОРОВ, ВЛИЯЮЩИХ НА ЧИСЛЕННОСТЬ НАСЕЛЕНИЯ УКРАИНЫ

УДК 314.18

Романчик А. В.

Студент 2 курса
факультета менеджмента и маркетинга ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Проанализирована зависимость динамики численности населения Украины от влияющих на нее факторов. Построена модель многофакторной регрессии, позволяющая количественно определить, какие макроэкономические факторы оказывают наиболее сильное влияние на численность населения. Полученная модель проверена на статистическую значимость.*

Ключевые слова: *государство, экономика, численность населения, макроэкономические показатели, эконометрическая модель, многофакторная эконометрическая модель, корреляционная связь, результативный признак, статистическая значимость.*

Анотація. *Проаналізовано залежність динаміки чисельності населення України від факторів, що впливають на неї. Побудовано модель багатофакторної регресії, що дає змогу кількісно визначити, які макроекономічні фактори мають найсильніший вплив на чисельність населення. Отриману модель перевірено на статистичну значущість.*

Ключові слова: *держава, економіка, чисельність населення, макроекономічні показники, економетрична модель, багатофакторна економетрична модель, кореляційний зв'язок, результативний ознака, статистична значущість.*

Annotation. *The dependence of population dynamics of Ukraine on the factors influencing it is analyzed. A multifactor regression model has been constructed that allows us to quantify which macroeconomic factors have the strongest impact on the population. The obtained model is checked for statistical significance.*

© Романчик А. В., 2017

Keywords: *state, economy, population size, macroeconomic indicators, econometric model, multifactorial econometric model, correlation connection, resultant sign, statistical significance.*

В настоящее время закономерности развития экономики в значительной степени определяют характер демографических процессов. Важнейшими показателями демографической характеристики народонаселения являются его численность, региональное размещение, динамика и половозрастная структура. Численность населения как страны, так и ее регионов постоянно меняется. В Украине наиболее важным фактором динамики изменения общей численности населения является его естественное движение. Разницу между количеством родившихся и количеством умерших называют естественным приростом, а разницу между количеством прибывших и выбывших – сальдо миграции. Одновременно тенденции демографического развития являются условиями, обуславливающими экономическую и социальную политику государства. Статистика численности населения и прогнозирование на определенный период позволяют оптимально сбалансировать планы развития народного хозяйства и направления демографической политики.

Исследованием современных демографических проблем занимаются Геец В. М., Дуран М. М., Микловда В. П., Пальян С. А., Питюлич М. И., Федоришина Л. Н. и др. Директор Института демографии и социальных исследований НАН Украины Либанова Э. убеждена, что численность населения Украины и в дальнейшем будет уменьшаться.

Целью написания статьи является исследование динамики численности населения Украины за десять лет и оценка факторов, влияющих на этот процесс. Необходимость изучения этой темы связана с тем, что население является непосредственным участником производственного процесса и потребителем его результатов, соответственно, ход экономического развития страны во многом определяется составом и структурой населения [2].

Динамику изменения численности населения Украины за 2007–2017 гг. удобно представить в виде диаграммы (рис. 1) [3].

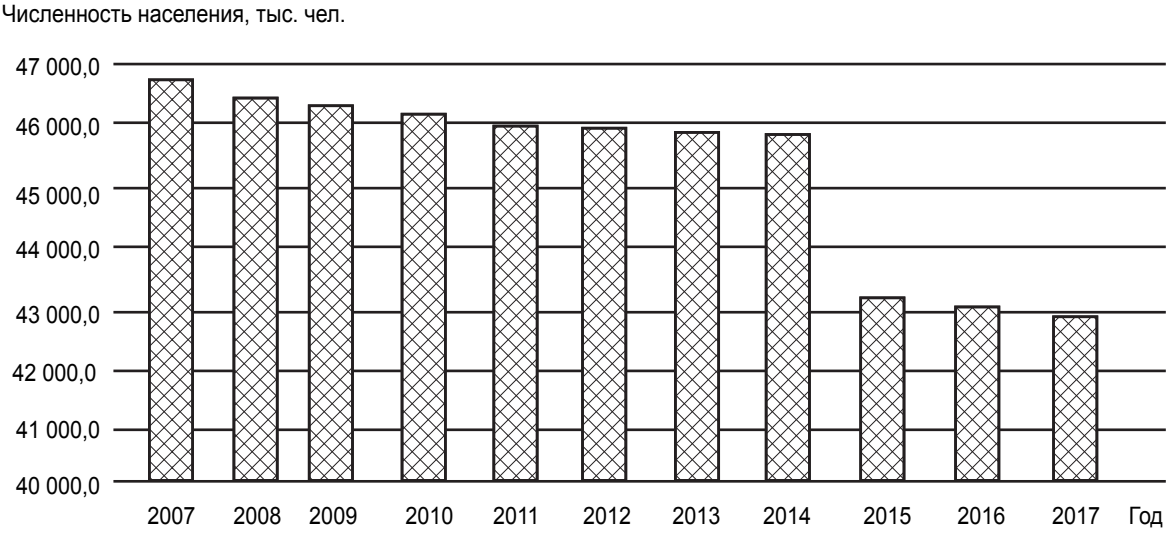

Рис. 1. **Динамика изменения численности населения, 2007–2017 гг.**

Исходя из анализа представленных результатов, можно сделать вывод, что с 2015 г. наблюдается тенденция снижения исследуемого показателя. Для проведения объективного анализа факторов, влияющих на численность населения Украины, взяты данные на 1 сентября 2017 г. (табл. 1.) [3].

С помощью надстройки «Анализ данных» программной среды Microsoft Excel построена модель зависимости численности населения от ряда факторов:

$$\hat{Y} = 1924644 - 53{,}401X_1 + 21{,}42374X_2 - 96258X_3 - 14{,}9377X_4 - 173{,}972X_5,$$

где Y – численность населения Украины, тыс. чел.;

X_1 – миграционный прирост, чел.;

X_2 – чистая прибыль (убыток) больших и средних предприятий, млн грн;

X_3 – уровень безработицы в процентах к экономически активному населению соответствующего возраста;

X_4 – площадь регионов, км^2;

X_5 – естественный прирост населения, чел.

Таблица 1

Исходные данные для проведения объективного анализа факторов, влияющих на численность населения Украины

Область	Численность населения на 1 сентября 2017 г., тыс. чел.	Миграционный прирост, чел.	Чистая прибыль (убыток) больших и средних предприятий, млн грн	Уровень безработицы населения, %	Площадь регионов, км²	Естественный прирост населения, чел.
Винницкая	1 580 632	-3 064	562,1	10,9	26 513	-6 661
Волынская	1 039 684	-255	920,8	12,7	20 144	-1 015
Днепропетровская	3 238 439	24 245	26 054,2	8,4	31 914	-16 217
Донецкая	4 211 332	-19 659	-15 684,8	14,5	26 517	-13 066
Житомирская	1 234 868	-29	83,5	11,3	29 832	-5 585
Закарпатская	1 257 991	-111	179,2	9,9	12 777	-675
Запорожская	1 727 733	-2 329	9 101,1	10,7	27 180	-9 426
Ивано-Франковская	1 378 555	1 190	708,5	8,8	13 900	-2 550
Киевская	1 746 674	19 613	6 564,4	6,4	28 131	-7 410
Кировоградская	960 302	-198	388,6	12,2	24 588	-5 256
Луганская	2 173 207	-16 542	-2 664,6	16,6	26 684	-5 541
Львовская	2 530 435	1 139	1 826,4	7,9	21 833	-4 731
Николаевская	1 143 050	-2 274	374,2	10,3	24 598	-4 802
Одесская	2 382 607	1 737	3 306,1	7,1	33 310	-5 646
Полтавская	1 418 281	-269	4 159,1	12,0	28 748	-8 278
Ровенская	1 162 084	-733	894,3	11,3	20 047	54
Сумская	1 097 881	-230	505,9	9,3	23 834	-6 418
Тернопольская	1 054 354	-1 209	1,3	12,3	13 823	-3 629
Харьковская	2 695 781	7 725	2 430,2	6,1	31 415	-13 132
Херсонская	1 049 945	-1 415	378,6	11,4	28 461	-4 289
Хмельницкая	1 278 072	-1 965	858,2	9,4	20 645	-5 230
Черкасская	1 223 981	-41	1 746,2	10,4	20 900	-7 185
Черновицкая	906 647	-348	190,2	8,5	8 097	-1 125
Черниговская	1 024 297	-1 406	28,1	11,3	31 865	-7 709
г. Киев	2 928 087	-552	96 964,8	7,0	839	2 879

Построенная модель является статистически значимой. Однако, на результативный фактор оказывают достаточно сильное влияние (39 %) и другие факторы, которые не были учтены при моделировании.

Одной из проблем снижения темпов экономического роста является сокращение численности занятых в экономике. Сокращение уровня рождаемости привело к снижению численности населения, достигающего трудоспособного возраста. Если предположить, что сложившиеся демографические тенденции, характеризующиеся низким уровнем рождаемости и значительной миграционной активностью, сохранятся в течение длительного периода, численность занятых в экономике будет продолжать сокращаться [1].

Таким образом, оценка и прогноз численности рабочей силы является важнейшей задачей, поскольку определяет уровень экономической безопасности государства. Эта задача относится к классу ресурсных, решение которых позволяет заранее спланировать последствия изменений на рынке труда, определить необходимую интенсивность миграционного потока, а также потребности экономики в рабочих местах отдельных видов специальностей. Исследование влияния на рынок труда демографических волн, а также изменений демографической структуры позволит оценить инфраструктурные изменения в хозяйственной и социальной сферах.

Науковий керівник – канд. фіз.-мат. наук, доцент Железнякова Е. Ю.

Литература: 1. Латік В., Підлужна Н. Основні показники рівня життя населення. *Праця та зарплата.* 2010. № 46. С. 6–8. **2.** Журавлева Г. П., Видяпин В. И., Добрынин А. И. Экономическая теория : учебник. М. : Инфра-М, 2003. 714 с. **3.** Статистична інформація // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.

ВЫВОД ИТОГОВ

Регрессионная статистика	
Множественный R	0,781001338
R-квадрат	0,609963089
Нормированный R-квадрат	0,507321797
Стандартная ошибка	598335,6032
Наблюдения	25

Дисперсионный анализ

	df	*SS*	*MS*	*F*	*Значимость F*
Регрессия	5	1,06375E+13	2,12751E+12	5,942667668	0,001801323
Остаток	19	6,8021E+12	3,58005E+11		
Итого	24	1,74396E+13			

	Коэффициенты	*Стандартная ошибка*	*t-статистика*	*P-Значение*	*Нижние 95%*	*Верхние 95%*	*Нижние 95,0%*	*Верхние 95,0%*
Y-пересечение	1924644,06	841492,6986	2,287178561	0,033828985	163379,5998	3685909	163380	3685909
Міграційний приріст, скороч	-53,40095431	22,01305719	-2,425876326	0,025398065	-99,47481253	-7,3271	-99,4748	-7,3271
Чистий прибуток (збиток) ве	21,42373624	7,592765474	2,821598575	0,010898129	5,531895465	37,3156	5,5319	37,3156
Рівень безробіття населення	-96258,40918	74716,80033	-1,288310109	0,213106584	-252642,4695	60125,7	-252642	60125,7
Площа регіонів	-14,93767068	25,52441591	-0,585230656	0,565279152	-68,36088714	38,4855	-68,3609	38,4855
Природний приріст, скороче	-173,9722865	43,36100509	-4,012182977	0,000745164	-264,7279132	-83,2167	-264,728	-83,2167

Рис. 2. **Результаты использования инструмента анализа «Регрессия»**

ukrstat.gov.ua. **4.** Адамчук В. В., Ромашов О. В., Сорокина М. Е. Экономика и социология труда : учебник для вузов. М. : Юнити, 1999. 408 с. **5.** Пилипенко С. М., Горобинська М. В., Піддубна Л. І., Рожко В. І. Економіка праці та соціально-трудові відносини : навч. посіб. Харків : ХНЕУ, 2008. 296 с.

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ МНОЖНИКІВ ЛАГРАНЖА ДО РОЗВ'ЯЗАННЯ ЗАДАЧ ОПТИМІЗАЦІЇ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 336.71:519.873

Романчик А. В.

Студент 2 курсу
факультету менеджменту і маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто деякі особливості моделювання банківської діяльності за умов невизначеності та ризику. Проаналізовано типи застосовуваних для опису роботи банківської установи оптимізаційних моделей. Досліджено особливості застосування методу множників Лагранжа у розв'язанні задач для обґрунтування управлінських рішень, що є спрямованими на мінімізацію ризиків банківської діяльності.*

Ключові слова: *банк, банківська діяльність, банківська установа, банківська система, моделювання, ризики, задачі нелінійного програмування, оптимізація, метод множників Лагранжа.*

© Романчик А. В., 2017

Аннотация. *Рассмотрены некоторые особенности моделирования банковской деятельности в условиях неопределенности и риска. Проанализированы типы применяемых для описания работы банковского учреждения оптимизационных моделей. Исследованы особенности применения метода множителей Лагранжа в решении задач для обоснования управленческих решений, направленных на минимизацию рисков банковской деятельности.*

Ключевые слова: *банк, банковская деятельность, банковское учреждение, банковская система, моделирование, риски, задачи нелинейного программирования, оптимизация, метод множителей Лагранжа.*

Annotation. *Some features of modeling of banking activity in conditions of uncertainty and risk are considered. The types of optimization models used to describe the work of a banking institution are analyzed. The peculiarities of the application of the method of Lagrange multipliers in solving problems for substantiating management decisions aimed at minimizing the risks of banking activity.*

Keywords: *bank, banking, banking institution, banking system, modeling, risks, non-linear programming problems, optimization, Lagrange multiplier method.*

Стрімкі зміни в економічній системі, які спостерігаються в нашій країні протягом останнього часу, зобов'язують менеджмент банків адекватно реагувати на коливання економічної кон'юнктури, щоб забезпечити стійкість кожної банківської установи окремо, а також банківської системи в цілому. Сучасні методики діагностики, що є застосовуваними для визначення фінансового стану банку та розробки стратегії його розвитку, базуються на статистичних дослідженнях, систематизації й обробці великого обсягу інформації, що міститься в офіційній звітності про роботу банків.

Алгоритми розрахунків для обчислення показників, які характеризують ефективність роботи банку, є достатньо громіздкими і не завжди очевидними. Тому підсумкові дані не можуть уповні охарактеризувати зміни, які відбуваються у фінансовому стані цієї фінансової організації. Побудова математичних моделей, які відображають саме ті сторони діяльність банку, які підлягають вивченню, дає змогу не тільки нівелювати ці недоліки, але і збільшити швидкість реакції на зміни зовнішнього середовища, а саме це і визначає успіх у виборі як короткострокової, так і довгострокової стратегій. У зв'язку із цим застосування методів математичного програмування стає одним із основних елементів системи підтримки прийняття управлінських рішень, оскільки ці методи мають найменшу серед інших матеріаломісткість. Вони дозволяють підготувати і провести численні експерименти не тільки достатньо швидко, але і без соціального ризику [2].

Метою моделювання банківської діяльності є створення науково обгрунтованої моделі, яка розглядає вплив можливих змін у зовнішньому середовищі на стан цієї фінансової установи та може бути підгрунтям при виборі альтернатив її розвитку. При цьому слід мати на увазі окремі особливості. По-перше, банк є фінансовою установою, діяльність якої пов'язана з підвищеними ризиками, оскільки банк функціонує за умов невизначеності. По-друге, банк прагне підвищити свою прибутковість. Відповідно до цього двома основними напрямками, які слід ураховувати у процесі побудови математичних моделей діяльності банку та визначення стратегії його розвитку, є мінімізація ризиків і максимізація прибутків [3].

Метою написання статті є дослідження задачі про оптимізацію складу портфеля цінних паперів як задачі математичного програмування, а також аналіз можливості застосування методу множників Лагранжа до визначення співвідношення між обсягами капіталовкладень при формуванні складу цього портфеля для мінімізації фінансових ризиків.

Існує безліч прикладів, які наочно доводять, що чимало реальних економічних проблем можна сформулювати як задачу лінійного програмування, використовуючи мову математики. Однак, у сфері банківської діяльності є проблеми, де зв'язки між факторами, що їх характеризують, не є лінійними. До таких задач належить і задача про оптимізацію.

Тому зрозумілою є необхідність вивчення принципів побудови нелінійних моделей і методів пошуку оптимального розв'язку за цими моделями. Ці моделі є складнішими порівняно із моделями лінійного програмування. Крім того, якщо для будь-якої задачі лінійного програмування завдяки застосуванню симплексного методу за скінчену кількість перетворень можна або знайти оптимальний розв'язок, або довести, що такий розв'язок не існує, то для задач нелінійного програмування такого загального методу їх розв'язання немає, а методи, які розроблені для окремих випадків задач нелінійного програмування, є менш ефективними.

Автором концепції щодо оптимізації портфеля цінних паперів є американський економіст Марковіц Г., лауреат Нобелівської премії з економіки 1990 р. за роботи з теорії фінансової економіки. Він розробив сучасну портфельну теорію, що визначає кількість і вид цінних паперів для забезпечення оптимального співвідношення «ризик–прибутковість» для заданого обсягу інвестиційних ресурсів. Отже, ця задача належить до задач математичного програмування.

Нехай інвестор має *n* видів цінних паперів і $x_j, j=\overline{1,n}$ – частка від загального вкладу, що припадає на *j*-й вид цінних паперів. Відповідно $\sum_{j=1}^{n} x_j = 1$. Якщо в задачі оптимізації критерієм ефективності є отримання максимального прибутку за заданого рівня ризику, її математична модель має вигляд:

$$\begin{cases} Z = \sum_{j=1}^{n} R_j x_j \to \max, \\ \begin{cases} \sum_{j=1}^{n} \sigma_j^2 x_j^2 = \psi, \\ \sum_{j=1}^{n} x_j = 1, \end{cases} \\ x_j \geq 0,\ j=\overline{1,n}, \end{cases} \tag{1}$$

де x_j – частка вкладень у *j*-й цінний папір;

R_j – очікувана доходність *j*-го цінного паперу;

σ_j – ризик вкладень у *j*-й цінний папір;

ψ – прийнятний для інвестора рівень ризику.

За математичною моделлю (1) цільова функція *Z*(*X*) є лінійною і сепарабельною відносно змінних, які визначають частки вкладень у кожен вид цінних паперів. Основна система обмежень містить рівняння щодо прийнятного для інвестора рівня ризику, яке є квадратичним відносно цих змінних. Отже, це задача квадратичного програмування.

Однак, можна обрати й інший критерій ефективності. За теорією Марковіца Г., за заданої ставки прибутковості можна мінімізовувати ризик, характеристикою якого є середньоквадратичне відхилення прибутковості портфеля [4]. Марковіц Г. припустив, що доходність цінних паперів підпорядковується нормальному закону розподілу, і ризик портфеля є визначуваним дисперсією доходності цінних паперів, що входять до його складу. Завдяки збільшенню кількості видів цінних паперів, що залучені у портфель, ризик портфеля є обмеженим і зменшується відповідно до значень коефіцієнтів коваріації. Тобто раціональним є формування інвестиційного портфеля, що містить найбільшу кількість різноманітних цінних паперів. Необхідно також ураховувати рівень доходності портфеля, який має не бути нижчим за рівень, визначений інвестором. Тому математична модель задачі у цьому випадку матиме вигляд:

$$\begin{cases} F = \sum_{j=1}^{n} \sigma_j^2 x_j^2 \to \min, \\ \begin{cases} \sum_{j=1}^{n} R_j x_i = \phi, \\ \sum_{j=1}^{n} x_j = 1, \end{cases} \\ x_j \geq 0,\ j=\overline{1,n}, \end{cases} \tag{2}$$

де ϕ – заданий інвестором рівень прибутковості [4].

За математичною моделлю (2) цільова функція $F(X)$ є квадратичною і сепарабельною відносно змінних, які визначають частки вкладень у кожен вид цінних паперів, отже, це задача квадратичного програмування. Оскільки основна система обмежень задачі містить самі рівняння, то для визначення оптимального складу інвестиційного портфеля можна застосовувати метод множників Лагранжа. Завдяки йому задача математичного програмування про відшукання умовного екстремуму функції перетворюється на еквівалентну задачу безумовної оптимізації спеціальної функції, у якій наявні невідомі параметри, звані множниками Лагранжа, а сама функція має назву функції Лагранжа [5]. Для задачі, математичну модель якої задано співвідношеннями (2), функція Лагранжа матиме вигляд:

$$L(X,\Lambda)=\sum_{j=1}^{n}\sigma_j^2x_j^2+\lambda_1\left(\sum_{j=1}^{n}R_jx_i-\phi\right)+\lambda_2\left(\sum_{j=1}^{n}x_j-1\right)\to\min. \quad (3)$$

Значення змінних, за яких функція Лагранжа матиме локальний екстремум, визначають за необхідною умовою екстремуму:

$$\begin{cases} 2\sigma_j^2x_j+\lambda_1x_j+\lambda_2=0,\ j=\overline{1,n},\\ \sum_{j=1}^{n}R_jx_i-\phi=0,\\ \sum_{j=1}^{n}x_j-1=0. \end{cases} \quad (4)$$

Тип екстремуму визначаємо за знаком повного диференціала другого порядку за цими змінними. Утім, і без цього дослідження зрозуміло, що це буде локальний мінімум, оскільки рівняння цільової функції вихідної задачі є рівнянням кола [5].

Таким чином, метод Лагранжа можна застосовувати задля оптимізації роботи банківської установи, управління її ресурсами та планування подальшої діяльності, що допоможе мінімізувати можливі ризики. За допомогою квадратичного програмування можуть бути визначені портфелі, що формують межу ефективності, тобто забезпечують мінімальний рівень ризику за певної прибутковості. При цьому передбачається, що вищий рівень доходності підвищує ризик, але за сучасних реалій ця умова не є обов'язковою. З концепції Марковіца Г. випливає важливий для фінансистів-практиків висновок, що за дотримання стратегії мінімізації інвестиційних ризиків необхідно вибирати такий інвестиційний портфель, де пріоритетними є не стільки ті цінні папери, що мають мінімальний рівень ризику, скільки комбінація таких паперів, для якої характерним є мінімальний кореляційний зв'язок між рівнями їх рентабельності. Така стратегія є прагматичнішою, ніж вибір найбільш прибуткових або найменш ризикових цінних паперів.

Науковий керівник – канд. фіз.-мат. наук, доцент Лебедєва І. Л.

Література: 1. Мещеряков Г. Ю. Общебанковская система риск-менеджмента. *Вестник Ассоциации российских банков.* 2009. № 15. С. 328–342 с. **2.** Иода Е. В., Мешкова Л. Л., Болотина Е. Н. Управление предпринимательскими рисками. Тамбов : Изд-во Тамбовского государственного технического университета, 2002. 212 с. **3.** Жуков Е. Ф., Максимова Л. М., Маркова О. М. Банки и банковские операции : учебник для вузов. М. : Банки и биржи ; Юнити, 1997. 472 с. **4.** Markowitz H. M. Portfolio Selection. *Journal of Finance.* 1952. № 7. P. 77–92. **5.** Базара М., Шетти К. Нелинейное программирование. Теория и алгоритмы. М. : Мир, 1982. 584 с.

ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «ФІНАНСОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВА»

УДК 658.14/.17

Рудська К. О.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проведено аналіз трактування сутності поняття «фінансовий потенціал підприємства» різними науковцями. На підставі систематизації запропоновано узагальнене визначення цього поняття. Деталізовано особливості формування фінансового потенціалу підприємства. Визначено фактори, що впливають на його становлення.*

Ключові слова: *економіка, підприємство, організація, виробництво, фінанси, прибуток, фінансові ресурси, фінансовий потенціал, конкурентоспроможність, оцінювання фінансового потенціалу.*

Аннотация. *Проведен анализ трактования сущности понятия «финансовый потенциал предприятия» разными учеными. На основании систематизации предложено обобщенное определение этого понятия. Детализированы особенности формирования финансового потенциала предприятия. Определены факторы, влияющие на его становление.*

Ключевые слова: *экономика, предприятие, организация, производство, финансы, прибыль, финансовые ресурсы, финансовый .*

Annotation. *The analysis of the interpretation of the essence of the concept of the «financial potential of the enterprise» by various scientists is carried out. On the basis of systematization, a generalized definition of this concept is proposed. Details of the formation of the financial potential of the enterprise are detailed. The factors influencing its formation are determined.*

Keywords: *economy, enterprise, organization, production, finance, profit, financial resources, financial potential, competitiveness, financial potential assessment.*

Успіх підприємницької діяльності багато в чому залежить від ефективного аналізу й використання потенціалу підприємства. Передумовами ефективного господарювання є постійне вивчення потреби у ресурсах, визначення рівня їх забезпечення, оцінювання виробничих і ринкових можливостей та адаптація наявного потенціалу до існуючих тенденцій зміни середовища.

Сучасні умови господарювання ставлять перед підприємством безліч завдань, які необхідно вирішувати у режимі швидкого реагування. Це питання збільшення обсягів виробництва, раціонального використання всіх видів ресурсів підприємства, оптимального завантаження виробничих потужностей тощо. Однією з основних є проблема використання власного фінансового потенціалу для швидкого реагування на зміни зовнішнього економічного середовища. Тому проблеми дослідження сутності фінансового потенціалу підприємства для ефективного маневрування фінансовими ресурсами нині набувають надзвичайної актуальності.

Дослідженням сутності фінансового потенціалу підприємства займаються Ареф'єва О., Бабич В., Ковальов В., Фомін П., Данилюк Г., Назаренко А. та ін.

Метою написання статті є визначення сутності поняття фінансового потенціалу підприємства, а також аналіз особливостей формування фінансового потенціалу і факторів, що впливають на нього.

У сучасній економічній літературі немає єдиного визначення сутності поняття фінансового потенціалу. Різні підходи науковців до визначення цієї категорії подано в таблиці (табл. 1) [1].

Таблиця 1

Підходи науковців до визначення сутності поняття «фінансовий потенціал підприємства»

Автор	Визначення	Підхід
1	2	3
Барсегова І. В.	Ресурс розвитку та зростання на певний момент часу	Ресурсний підхід
Кайгородов А. Г., Хомякова А. А.	Максимально можлива вартість усіх ресурсів підприємства за умови їх функціонування в межах певної організаційної структури	

© Рудська К. О., 2017

Закінчення табл. 1

1	2	3
Данилюк Г. І., Безродна С. М.	Сукупність фінансових ресурсів, спрямованих на реалізацію та нарощування економічного потенціалу задля максимізації прибутку	
Стецюк П. А.	Спроможність генерувати певний обсяг грошових потоків, достатній для реалізації передбачених його економічною стратегією програм і заходів, а також відшкодування використаних (залучених за рахунок усіх джерел) фінансових ресурсів і витрат на їх залучення, не погіршуючи при цьому фінансову стійкість	Результативний підхід
Назаренко А. С.	Фінансові можливості підприємства, які формуються за наявності різного роду ресурсів під впливом зовнішнього оточення та внутрішньої структури підприємства і можуть бути реалізовані за допомогою діяльності персоналу та системи управління задля досягнення бажаного максимального фінансового результату	
Турчак В. В., Чижинська С. Д.	Сукупність власних і залучених фінансових ресурсів підприємства та можливості системи щодо ефективного управління ними для досягнення загальностратегічних цілей	Комплексний підхід
Терещенко О. Ю.	Сукупність фінансових ресурсів у розпорядженні підприємства, а також можливість, здатність і необхідність їх як простого, так і розширеного відтворення задля забезпечення стійкого, динамічного та збалансованого розвитку підприємства	
Маслак О. І.	Сукупність фінансових ресурсів, за допомогою ефективного та раціонального використання яких підприємство здатне отримати прибуток і досягти поставленої мети своєї діяльності, а також отримати максимально можливий фінансовий результат	

Аналіз трактувань дає підстави стверджувати, що жодне із поданих визначень не можна вважати довершеним, оскільки:

– у одних визначеннях науковці ототожнюють фінансовий потенціал із сукупністю фінансових ресурсів, необхідних для нормального функціонування підприємства, що не зовсім коректно, оскільки, ґрунтуючись на ресурсній концепції, такі визначення не враховують того, що фінансовий потенціал проявляється у двох формах – наявній і спожитій;

– у окремих визначеннях автори тлумачать фінансовий потенціал як особливий видовий прояв потенціалу, якому властиві тільки статичність, забуваючи про його здатність бути рушійною силою економічного розвитку підприємства в перспективі;

– забезпечення підприємства фінансовим потенціалом часто ототожнюють із поточним фінансово-майновим станом, а не з його потенціальними фінансовими можливостями.

Отже, більшість визначень сутності поняття фінансового потенціалу підприємства мають дещо однобічний характер, тому їх трактування є неповними.

Вагомим недоліком цих підходів до розуміння фінансового потенціалу є ігнорування його стратегічної (перспективної) компоненти й ототожнення переважно із поточним фінансово-майновим станом. Ураховуючи специфіку, під фінансовим потенціалом підприємства слід розуміти сукупність взаємопов'язаних і взаємодоповнюючих елементів, що надають можливості для досягнення запланованих фінансових результатів у поточному та майбутньому періодах.

На підставі систематизації й узагальнення поглядів науковців визначатимемо фінансовий потенціал підприємства як сукупність наявних фінансових ресурсів і можливостей їх залучення та ефективного управління для забезпечення поточної та перспективної діяльності підприємства, досягнення максимально можливого фінансового результату, тактичних цілей і стратегічної мети – максимізації вартості підприємства в довгостроковому періоді.

За сучасних умов розвитку економічних відносин для підтримки рівня конкурентоспроможності підприємств необхідно застосовувати такі фінансово-економічні механізми, які б сприяли забезпеченню їхньої економічної стабільності; фінансовий потенціал підприємства є одним із таких інструментів.

Фінансовий потенціал передбачає як сукупність власних і залучених фінансових ресурсів підприємства, так і можливості системи щодо ефективного управління ними для досягнення загальних стратегічних цілей. Для визначення рівня фінансового потенціалу підприємства застосовують методику, що передбачає три такі етапи (рис. 1) [2].

Проводити оцінювання фінансового потенціалу підприємства важливо як для внутрішніх, так і зовнішніх користувачів інформації. За умов оптимального використання фінансового потенціалу підприємство збільшує свою ринкову вартість, що є сигналом для потенційних інвесторів, кредиторів, акціонерів, державних структур та інших зовнішніх суб'єктів оцінювання щодо його платоспроможності та доцільності інвестування коштів у підприємство.

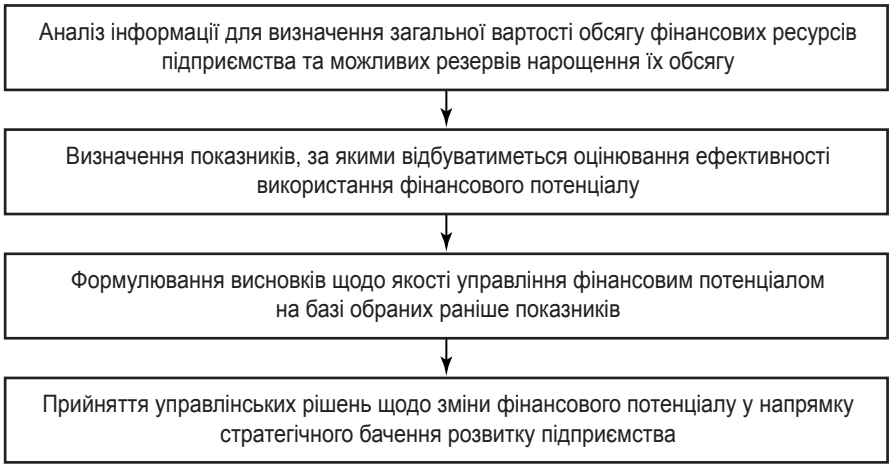

Рис. 1. **Етапи оцінювання фінансового потенціалу підприємства**

Фінансовий потенціал не формується хаотично, існує певна послідовність моментів, що передують його формуванню. Фінансовий потенціал підприємства та його рівень є тісно пов'язаними з конкурентоспроможністю підприємства – його здатністю створювати, виготовляти і продавати товари та послуги, цінові й нецінові якості яких є привабливішими, ніж у аналогічної продукції конкурентів [4]. Це можна пояснити тим, що за наявності великого обсягу фінансових ресурсів, але за відсутності можливостей виробничого, організаційного та маркетингового характеру, а також відсутності можливостей використання кадрових ресурсів, фінансовий потенціал не в змозі ефективно реалізуватися, оскільки підприємство не використовує наявні фінансові ресурси для досягнення визначених цілей.

На формування фінансового потенціалу впливають як фактори внутрішнього середовища організації, так і зовнішнього. Зовнішніми факторами є економічні, соціальні, політичні, юридичні умови, вплив яких визначається обмежувальними або стимулюючими заходами з боку різних державних органів, банків, інвестиційних компаній, суспільних груп, політичних сил тощо. Такими заходами, як правило, є податкові, процентні ставки, законодавчі, етичні, суспільні норми, тиск політичних сил.

Внутрішніми факторами є передусім можливість залучення капіталу; ліквідність, фінансова стійкість, рентабельність, ефективна система управління фінансами; позитивна репутація; стратегія підприємства, для реалізації якої формується потенціал; досвід і навички менеджерів, що є необхідними для реалізації намічених планів; принципи організації та ведення бізнесу, якими керуються на підприємстві; моральні цінності й амбіції керівників, а також загальноприйняті у межах підприємства цінності та культура. Особливості впливу цих факторів на формування фінансового потенціалу схематично подано на рис. 2 [2].

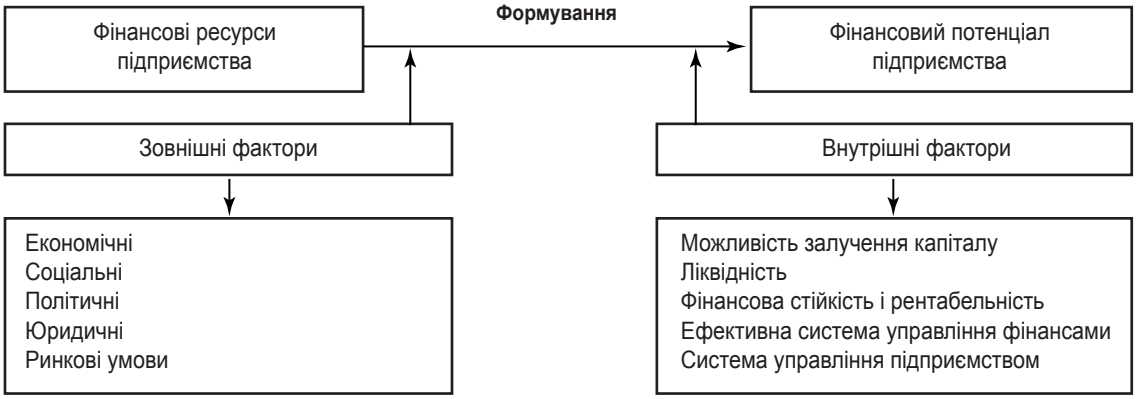

Рис. 2. **Фактори впливу на формування фінансового потенціалу підприємства**

Таким чином, проведене дослідження доводить, що фінансовий потенціал підприємства є важливою складовою його ефективної діяльності та доцільності подальшого існування. При оцінюванні фінансового потенціалу підприємства до уваги беруть показники ефективності використання наявних фінансових ресурсів і стратегічні

напрямки розвитку бізнесу. Однак, через значну залежність фінансових можливостей підприємства від змін у економічному середовищі вкрай важливо враховувати вплив і зовнішніх, і внутрішніх факторів.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Полтініна О. П.

Література: 1. Турчак В. В., Чижинська С. Д. Методика оцінки фінансового потенціалу підприємства в сучасних умовах господарювання. *Молодий вчений.* 2014. № 8. С. 49–52. **2.** Партин Г. О., Задерецька Р. І., Граціян О. В. Формування фінансового потенціалу підприємства. *Ефективна економіка.* 2016. № 1. С. 119–123. **3.** Нефедова О. Г. Механізм вибору конкурентної стратегії підприємства. *Вісник економічної науки України.* 2008. № 2. С. 117–120. **4.** Белінська О. В. Сутність фінансового потенціалу підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2012. № 4. С. 267–271.

ОПТИМИЗАЦИЯ ПЕРЕВОЗКИ САХАРА ЛИДИРУЮЩИМИ ЭКСПОРТЕРАМИ УКРАИНЫ

УДК 519.863:339.564(477)

Сайдалиева Л. Ю.

Студент 2 курса
факультета международных экономических отношений ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Рассмотрена экономико-математическая модель транспортировки и распределения ресурсов. Определен оптимальный план перевозки сахара Глобинским сахарным заводом, Винницким комбинатом хлебопродуктов № 2 и заводом «Радеховский сахар» в другие страны с учетом минимизации затрат на транспортировку.*

Ключевые слова: *транспортировка, ресурсы, экспорт, прибыль, минимизация затрат, экономико-математическая модель, целевая функция, корреляция, автокорреляция, статистическая значимость.*

Анотація. *Розглянуто економіко-математичну модель транспортування та розподілу ресурсів. Визначено оптимальний план перевезення цукру Глобинським цукровим заводом, Вінницьким комбінатом хлібопродуктів № 2 і заводом «Радехівський цукор» у інші країни із урахуванням мінімізації витрат на транспортування.*

Ключові слова: *транспортування, ресурси, експорт, прибуток, мінімізація витрат, економіко-математична модель, цільова функція, кореляція, автокореляція, статистична значущість.*

Annotation. *The economic-mathematical model of transportation and distribution of resources is considered. The optimal plan for transportation of sugar by the following plants has been determined: Globin Sugar Plant, Vinnitsa Bakery №. 2, «Radekhiv sugar» to other countries taking into account the minimization of transportation costs.*

Keywords: *transportation, resources, export, profit, cost minimization, economic-mathematical model, objective function, correlation, autocorrelation, statistical significance.*

Сахар – сложное вещество, дающее человеку энергию, которое добывают из свекловицы или особого вида тростника. Этот продукт имеет как вредные, так и полезные свойства для организма человека. Сахар относится к одним из популярных пищевых товаров, его используют в качестве добавки в различные блюда, а не как самостоятельный продукт.

© Сайдалиева Л. Ю., 2017

Украина обладает обширными запасами чернозема. Как следствие неурожая во многих странах из-за плохих погодных условий в 2016 г. произошла переориентация на рынок украинского сахара в таких странах, как Шри-Ланка, Турция, Ливия, Гвинея, Мьянма, ЮАР, Сомали, Ливан, Объединенные Арабские Эмираты, Джибути, Бенин, Сингапур, Македония, Босния и Герцеговина.

В январе–сентябре 2017 г. объемы экспорта сахара из Украины увеличились в 2,7 раза по сравнению с показателями аналогичного периода 2016 г. – с 161 тыс. т до 442,6 тыс. т [1].

В 2016 г. лидером среди экспортеров сахара из Украины стал Глобинский сахарный завод, который поставил на внешние рынки 81 тыс. т сахара на сумму 39,7 млн долл. Второе место занимает Винницкий комбинат хлебопродуктов № 2, который экспортировал 74,3 тыс. т сахара на 37 млн долл. Замыкает тройку лидеров «Радеховский сахар» с показателем 39 тыс. т на 18,6 млн долл. Всего за 2016 г. украинские производители экспортировали рекордные для Украины 442,7 тыс. т сахара, произведенного из сахара-сырца тростникового [2].

На примере Грузии, Туниса и Шри-Ланки можно определить, какое количество сахара целесообразно производить лидирующим украинским заводам – экспортерам сахара, чтобы издержки на его транспортировку были минимальны. Для этого нужно составить транспортную задачу и решить ее. Потребности Грузии, Туниса и Шри-Ланки в продукции составляют 49000 т, 32700 т и 78500 т в год соответственно. Цены на транспортировку сахара (у. е. / т) представлены в табл. 1; 2 [2].

Таблица 1

Цены на транспортировку сахара, у. е. / т

Поставщики	Потребители			Предложение, т
	Шри-Ланка	Грузия	Тунис	
Глобинский	2985	2425	2375	81000
Винницкий	2200	1985	1665	74300
Радеховский	1895	1625	1275	39000
Потребности, т	78500	49000	32700	160200 / 194300

Составим математическую модель этой транспортной задачи. Критерий эффективности (целевая функция) имеет вид:

$$F = 2985x_1 + 2425x_2 + 2375x_3 + 2200x_4 + 1985x_5 + 1665x_6 + 1895x_7 + 1625x_8 + 1275x_9,$$

где x_1 – обьем сахара, транспортируемого Глобинским заводом в Шри-Ланку;

x_2 – обьем сахара, транспортируемого Глобинским заводом в Грузию;

x_3 – обьем сахара, транспортируемого Глобинским заводом в Тунис;

x_4 – обьем сахара, транспортируемого Винницким заводом в Шри-Ланку;

x_5 – обьем сахара, транспортируемого Винницким заводом в Грузию;

x_6 – обьем сахара, транспортируемого Винницким заводом в Тунис;

x_7 – обьем сахара, транспортируемого заводом «Радеховский сахар» в Шри-Ланку;

x_8 – обьем сахара, транспортируемого заводом «Радеховский сахар» в Грузию;

x_9 – обьем сахара, транспортируемого заводом «Радеховский сахар» в Тунис.

Система ограничений предполагает, что потребности нужно полностью удовлетворить, а предложение – использовать:

$$\begin{cases} \sum_{j=1} x_1 j = 81000; \\ \sum_{j=2} x_2 j = 74300; \\ \sum_{j=3} x_3 j = 39000. \end{cases} \quad \begin{cases} \sum_{i=1} x_1 i = 78500; \\ \sum_{i=2} x_2 i = 49000; \\ \sum_{i=3} x_3 i = 32700. \end{cases}$$

Ограничения на знак: $x_{ij} \geq 0, i = 1,2,3 \;\; j = 1,2,3$.

Сбалансированная задача представлена в табл. 2 [3].

Таблица 2

Цены на транспартировку сахара с фиктивным поставщиком, у. е. / т

Поставщики	Потребители				Предложение, т
	Шри-Ланка	Грузия	Тунис	Другие страны	
Глобинский завод	2985	2425	2375	0	81000
Винницкий комбинат	2200	1985	1665	0	74300
Радеховский сахар	1895	1625	1275	0	39000
Потребности, т	78500	49000	32700	34100	

Решать эту задачу целесообразно в Microsoft Excel, используя надстройку «Поиск решений». Расчеты приведены в табл. 3; 4 [2; 4].

Таблица 3

Расчеты с использованием надстройки «Поиск решений»

Поставщики	Потребители				Предложение, т
1 этап	Шри-Ланка	Грузия	Тунис	Другие страны	
Глобинский завод	4200	3900	0	0	81000
Винницкий комбинат	74300	0	0	0	74300
Радеховский сахар	0	0	4900	34100	39000
Потребности, т	78500	3900	4900	34100	1214100

Таблица 4

Поставщики	Потребители				Предложение, т
2 этап	Шри-Ланка	Грузия	Тунис	Другие страны	
Глобинский завод	2985	2425	2375	0	81000
Винницкий комбинат	2200	1985	1665	0	74300
Радеховский сахар	1895	1625	1275	0	39000
Потребности, т	78500	49000	32700	34100	

Таким образом, в ходе решения получены общие минимальные издержки на перевозку сахара лидирующими украинскими заводами – экспортерами, которые составят 191702000 (у. е.). Глобинский завод должен транспортировать 3900 т сахара в Грузию и 4200 т – в Шри-Ланку, а Винницкий завод должен транспортировать 74300 т сахара, в то время как Радеховский завод транспортирует 4900 т. Результаты решения оптимальной задачи целесообразно использовать в управлении деятельностью предприятий, то есть при планировании, анализе, контроле, для минимизации транспортных затрат. Транспортировка сахара лидирующими экспортерами имеет вид:

Научный руководитель – д-р экон. наук, профессор Малярець Л. М.

Литература: 1. Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» // Офіційний сайт Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки». URL: http://www.iae.org.ua. **2.** Національна асоціація цукровиків України «Укрцукор» // Офіційний сайт Національної асоціації цукровиків України «Укрцукор». URL: http://www.ukrsugar.com/uk. **3.** Малярець Л. М., Куліков П. М., Лебедєва І. А. Лабораторний практикум з навчальної дисципліни «Економіко-математичне моделювання» : навч.-практ. посіб. Харків : ХНЕУ, 2009. 136 с. **4.** Малярец Л. М. Экономико-математические методы и модели : учебное пособие. Харьков : ХНЭУ, 2013. 288 с.

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КЛІМАТ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ПОЛІПШЕННЯ

УДК 330.3

Саковець Л. В.

Студент 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано динаміку інвестицій у основний капітал за джерелами фінансування за останні п'ять років. Акцентовано увагу на аналізі іноземних інвестицій у основний капітал. Визначено проблеми залучення та використання інвестицій в Україні. Запропоновано напрями ефективного вирішення наявних проблем.*

Ключові слова: *підприємство, виробництво, фінанси, інвестиції, капітал, інвестиційний клімат, інвестиційна діяльність, іноземні інвестиції, джерела фінансування.*

Аннотация. *Проанализирована динамика инвестиций в основной капитал по источникам финансирования за последние пять лет. Акцентировано внимание на анализе иностранных инвестиций в основной капитал. Определены проблемы привлечения и использования инвестиций в Украину. Предложены направления эффективного решения имеющихся проблем.*

Ключевые слова: *предприятие, производство, финансы, инвестиции, капитал, инвестиционный климат, инвестиционная деятельность, иностранные инвестиции, источники финансирования.*

Annotation. *The dynamics of investments in fixed assets by sources of financing over the past five years has been analyzed. Attention is focused on the analysis of foreign investment in fixed assets. The problems of attraction and use of investments in Ukraine are determined. Directions for effective solution of existing problems are proposed.*

Keywords: *enterprise, production, finance, investments, capital, investment climate, investment activity, foreign investments, sources of financing.*

Для успішного економічного розвитку держави інвестиції мають надзвичайно важливе значення. Відповідно до Закону України «Про інвестиційну діяльність» інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, у результаті якої створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект [1]. Висока інвестиційна активність сприяє успішному розвитку економіки країни.

Важливе значення для розвитку національної економіки мають іноземні інвестиції, оскільки вони сприяють поліпшенню платіжного балансу країни, розвитку експортного потенціалу та розбудові соціальної інфраструктури. Відповідно до Закону України «Про режим іноземного інвестування» іноземними інвестиціями є цінності, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності відповідно до законодавства України задля отримання прибутку або досягнення соціального ефекту [2]. Інвестиції здійснюються в різних формах: фінансових, матеріальних, нематеріальних, трудових тощо.

Метою написання статті є дослідження інвестиційного клімату в Україні, аналіз основних проблем залучення інвестицій, а також розробка шляхів ефективного вирішення цих проблем.

Дослідженням проблем інвестування займаються Щербина В. С., Вінник О. М., Мілаш В. С., Луць В. В., Малютіна І. П. та ін. Однак, незважаючи на наявність численних теоретичних розробок, мінливими умовами сучасного економічного життя зумовлено необхідність детальнішого розгляду питання щодо інвестиційного клімату в Україні.

Сучасна вітчизняна економіка перебуває у складному становищі, підприємства потребують оновлення виробничих потужностей. Вагоме значення має обрання оптимальної структури джерел фінансування капітальних вкладень, що втілюється із використанням власних і запозичених коштів. Розглянемо структуру капітальних інвестицій за джерелами фінансування за 2012–2016 рр. (табл. 1) [3].

Отже, головним джерелом капітальних інвестицій у 2012–2016 рр. були власні кошти підприємств та організацій, які у 2016 р. становили 69,3 % від усіх капітальних інвестицій. За статистичними даними, упродовж 2016 р. в економіку країни залучено 359,2 млрд грн капітальних інвестицій, що на 31,5 % більше, ніж у 2015 р. Очевидною є позитивна тенденція, але слід мати на увазі, що питома вага валового нагромадження основного капіталу у обсязі валового внутрішнього продукту у 2016 р. становила лише 13,5 %. Тобто розміри інвестування не досягають і мінімального рівня, якого було б достатньо для підтримання річного максимального випуску продукції (виробничі по-

© Саковець Л. В., 2017

тужності) та умов функціонування суспільного виробництва. Тим паче, їх недостатньо для інновацій і технологічного модернізування економіки. Частина залучених і запозичених коштів, тобто кредитів банків і коштів іноземних інвесторів, становила лише 10,3 % (27,1 і 9,8 млрд грн відповідно). Переважна більшість кредитів використовувалася для забезпечення поточної діяльності підприємств, на виплачування боргів, а не на інвестиційну діяльність.

Таблиця 1

Капітальні інвестиції за джерелами фінансування, 2012–2016 рр., млрд грн

Показник	2012	2013	2014	2015	2016
Разом	273,3	249,9	219,4	273,1	359,2
у тому числі за рахунок					
коштів державного бюджету	16,3	6,2	2,8	6,9	9,3
коштів місцевих бюджетів	8,6	6,8	5,9	14,3	26,8
власних коштів підприємств та організацій	171,2	165,8	154,6	184,4	248,8
кредитів банків та інших позик	39,7	34,7	21,7	20,7	27,1
коштів іноземних інвесторів	4,9	4,3	5,6	8,2	9,8
коштів населення на будівництво житла	22,6	24,1	22,1	31,9	29,9
інших джерел фінансування	10,0	8,0	6,7	6,7	7,5

Важливою умовою залучення іноземних інвестицій є гарантії стабільності законодавства, адже іноземний інвестор має бути впевненим, що зміни в законодавстві не погіршать результати його діяльності. Проаналізуємо динаміку прямих іноземних інвестицій в основний капітал у 2012–2016 рр. [3].

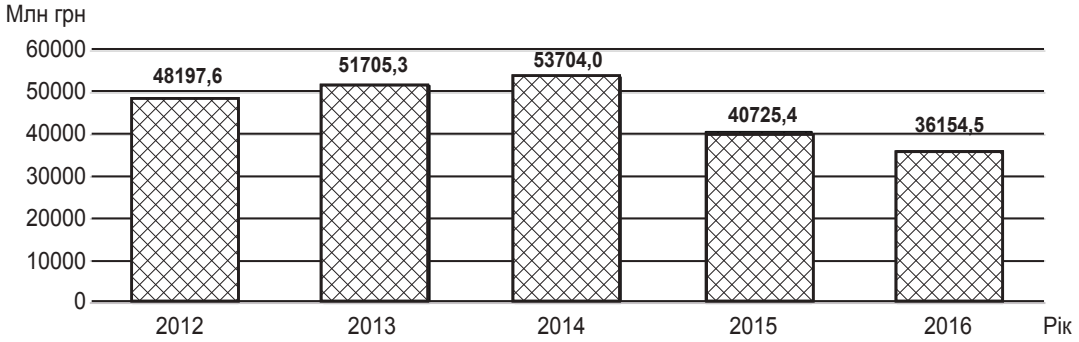

Рис.1. Динаміка прямих іноземних інвестицій в основний капітал, 2012–2016 рр.

Станом на 31 грудня 2016 р. прямі іноземні інвестиції в основний капітал становили 36154,5 млн грн, що на 11,2 % менше, ніж у 2015 р. Звісно, Україна має вигідне геополітичне положення, дешеву робочу силу, високий рівень природно-ресурсної бази та місткий споживчий ринок. Таке зниження відбулося, оскільки країна стала менш інвестиційно привабливою для іноземних інвесторів через політичну нестабільність, непрозорість політики, інфляцію, незадовільну фіскальну та митну політику, а також через те, що більшість підприємств є технологічно відсталими й енергоємними [4]. Також приплив інвестицій стримують складна податкова система, високий рівень тіньової економіки, корупції й економічної злочинності, недостатня захищеність інвестицій тощо.

На сьогодні до десятки основних країн-інвесторів у економіку України належать Кіпр, Німеччина, Нідерланди, Австрія, Велика Британія, США, Франція, Швейцарія та Італія. Ці країни інвестують понад 83 % від загального обсягу капіталовкладень [5].

Таким чином, проведено аналіз капітальних інвестицій за джерелами фінансування, основними джерелами яких є власні кошти підприємства, найменшу частину становили кошти іноземних інвесторів. Прямі іноземні інвестиції в основний капітал щороку зменшуються. На сьогодні надзвичайно важливим є створення сприятливого інвестиційного клімату, щоб країна стала привабливішою для інвесторів, у тому числі іноземних.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Сабліна Н. В.

Література: 1. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09.1991 № 1560-XII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12/ed19910918. **2.** Про режим іноземного інвестування : Закон України від 19.03.1996 № 93/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80/ed19960319. **3.** Статистична інформація // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua. **4.** Іноземні інвестиції, їх залучення і використання в Україні. URL: https://pidruchniki.com/12991010/finansi/inozemni_investitsiyi_zaluchennya_vikoristannya_ukrayini. **5.** Собкевич О. В., Шевченко А. В., Сухоруков А. І., Бєлашов Є. В. Пріоритети інвестиційного забезпечення структурних реформ у промисловості України. Київ : НІСД, 2014. 57 с.

ОСОБЛИВОСТІ КООРДИНАЦІЇ ОСНОВНИХ ЛОГІСТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ НА СКЛАДІ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 658.78

Самойленко Б. В.

Студент 4 курсу
факультету менеджменту і маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто особливості координації основних логістичних процесів на складі. Визначено основні логістичні операції, виконувані під час логістичних процесів на складі. Запропоновано напрями підвищення ефективності діяльності складів.*

Ключові слова: *підприємство, організація, виробництво, склад, складська діяльність, постачальники, споживачі, логістичний процес, логістична операція, координація.*

Аннотация. *Рассмотрены особенности координации основных логистических процессов на складе. Определены основные логистические операции, выполняемые в ходе логистических процессов на складе. Предложены направления повышения эффективности деятельности складов.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, производство, склад, складская деятельность, поставщики, потребители, логистический процесс, логистическая операция, координация.*

Annotation. *Features of coordination of the basic logistical processes in a warehouse are considered. The main logistics operations performed during logistical processes in the warehouse are determined. Ways of increasing the efficiency of warehouses are suggested.*

Keywords: *enterprise, organization, production, warehouse, warehousing, suppliers, consumers, logistics process, logistic operation, coordination.*

На сучасних вітчизняних підприємствах система руху товарів набула абсолютно нової форми для виробників, постачальників, споживачів та інших її учасників. У логістиці інтегрований підхід припускає управління наскрізними потоками, що проходять через всі ланки логістичної системи. Складська діяльність є не тільки інтегрованою складовою, а й системоутворюючою ланкою логістичної системи, у якій передбачено накопичення, переробка та розподіл матеріального потоку. Такий підхід дозволяє забезпечити високий рівень рентабельності всієї системи. Сутність, завдання та функції складських логістичних процесів продовжують змінюватися, що й визначає актуальність цього дослідження.

Метою написання статті є узагальнення особливостей координації основних логістичних процесів на складі підприємства, а також визначення способів підвищення ефективності діяльності складів.

© Самойленко Б. В., 2017

Дослідженням логістичних процесів на складі займаються Сергеєв В. І., Гаджинський А. М., Волгін В. В., Таран С. А., Крикавський Є. В., Чухрай Н. І., Чорнописька Н. В. та ін. Однак, незважаючи на наявність численних теоретичних розробок, існує необхідність узагальнення особливостей координації основних логістичних процесів на складі підприємства.

Логістичний процес на складі – це управління логістичними операціями, які є пов'язаними з вантажопереробкою і координацією суміжних служб, що забезпечують ефективне функціонування складу. Логістична операція – це самостійна частина логістичного процесу, що є відособленою сукупністю дій, спрямованих на генерування, перетворення або поглинання основного (матеріального) та супутніх (інформаційного, фінансового, сервісного, кадрового) потоків [2].

Будь-який склад обробляє три види матеріальних потоків: вхідний, вихідний і внутрішній.

Наявність вхідного потоку потребує розвантаження транспорту, перевірки кількості та якості вантажу, що прибуває. Вихідний потік зумовлює необхідність перевірки кількості та якості вантажу, що відправляється, навантаження транспорту, внутрішній – необхідність переміщення вантажу всередині складу.

Перетворення матеріальних потоків здійснюється шляхом розформування одних вантажних одиниць (вантажна одиниця – певна кількість вантажів, яку навантажують, транспортують, розвантажують та зберігають як єдину масу) та формування інших. Цим зумовлено необхідність розпакування, комплектації нових вантажних одиниць, їх пакування та перетарування [3].

Логістичні процеси на складі охоплюють основні функціональні сфери, що є пов'язаними з організацією руху матеріальних потоків на рівні підприємства. Умовно логістичний процес на складах розподіляють на три складові (рис. 1) [4].

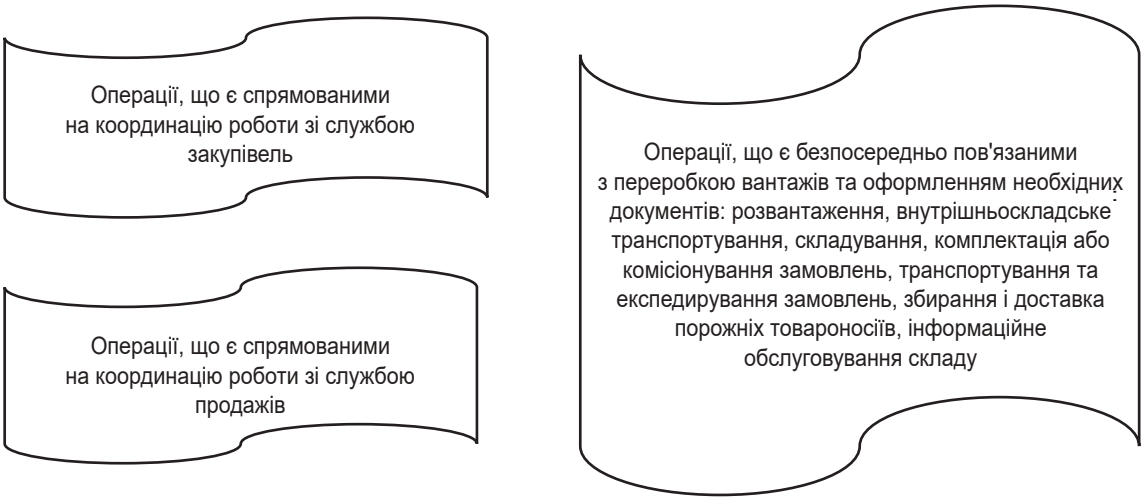

Рис. 1. **Складові логістичного процесу на складі**

Логістичний процес на складі – складний процес, що вимагає узгодженості функцій постачання запасів, переробки вантажу і розподілу замовлень. Логістичний процес на складі охоплює всі основні логістичні операції (рис. 2) [4].

Функціонування всіх складових логістичного процесу має розглядатися у взаємозв'язку та взаємозалежності. Такий підхід не тільки дає змогу чітко координувати діяльність служб складу, він є основою планування й контролю за просуванням вантажу на складі з мінімальними витратами.

На продуктивність роботи складу негативно впливають:

– нестача техніки та персоналу;
– проблемна ергономіка робочих місць;
– невідповідність техніки й обладнання;
– холості пробіги техніки і нераціональні переміщення працівників складу;
– вимушені простої персоналу;
– значні витрати часу на пошук та ідентифікацію товару [4].

Для оптимізації логістичних процесів на складі важливими є:

– якісне інформування про товар, його стан і розміщення на складі: виявлення неконденційного товару, його відокремлення від якісного та створення зони браку, що сприятиме підвищенню оперативності обліку товару на складі);

Рис. 2. **Складові логістичного процесу на складі**

– виділення складської зони стікерування товару, що сприятиме усуненню перешкод для виконання інших операцій співробітниками складу;

– упровадження адресної системи зберігання товарів сприятиме завчасному забезпеченню інформацією про товар і місце його розташування на складі, скоротить час на виконання інших логістичних операцій;

– оптимізація розміщення та мінімізація внутрішньоскладських переміщень техніки та персоналу дасть змогу скоротити вимушені простої та укомплектувати «гарячу зону» відбору замовлень;

– якісний контроль за виконанням внутрішньоскладських логістичних операцій.

Облік і контроль за одержанням та відправкою замовлень дозволяє забезпечити ритмічність переробки вантажопотоків, максимальне використання площі складу та необхідні умови зберігання, скоротити терміни зберігання товарів і тим самим збільшити складський обіг.

Таким чином, у ході дослідження визначено основні логістичні операції, що є виконуваними під час логістичного процесу на складі. Особливостями координації основних логістичних процесів на складі є визначення способів підвищення ефективності їх діяльності. Результати дослідження доцільно використовувати для організації практичної діяльності на складах задля підвищення ефективності їх функціонування.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Авраменко О. В.

Література: 1. Сергеев В. И. Корпоративная логистика. 300 ответов на вопросы профессионалов / под общ. ред. В. И. Сергеева. М. : Инфра-М, 2005. 976 с. **2.** Гаджинский А. М. Современный склад. Организация, технологии, управление и логистика : учебное пособие. М. : Проспект, 2005. 176 с. **3.** Волгин В. В. Склад. Логистика, управление, анализ. М. : Дашков и К°, 2008. 768 с. **4.** Таран С. А. Как организовать склад: практические рекомендации профессионала. М. : Альфа-Пресс, 2006 160 с.

АНАЛИЗ ВЛИЯНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ФАКТОРОВ НА ОБЪЕМ ВАЛОВОГО ВНУТРЕННЕГО ПРОДУКТА УКРАИНЫ

УДК 330.556

Самойлова М. О.

Студент 2 курса
факультета менеджмента и маркетинга ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Исследована динамика изменения объема валового внутреннего продукта Украины за десять лет, а также зависимость объема валового внутреннего продукта от влияющих на него факторов. Определена тесная связь между расходами населения Украины и объемами экспорта и импорта.*

Ключевые слова: *валовой внутренний продукт, численность населения, экспорт, импорт, эконометрическая модель, корреляция, автокорреляция, мультиколлинеарность, статистическая значимость.*

Анотація. *Досліджено динаміку зміни обсягу валового внутрішнього продукту України за десять років, а також залежність обсягу валового внутрішнього продукту від факторів, що на нього впливають. Визначено тісний зв'язок між витратами населення України й обсягами експорту та імпорту.*

Ключові слова: *валовий внутрішній продукт, чисельність населення, експорт, імпорт, економетрична модель, кореляція, автокореляція, мультиколінеарность, статистична значущість.*

Annotation. *The dynamics of changes in the volume of gross domestic product of Ukraine for ten years, as well as the dependence of the volume of gross domestic product on the factors influencing it, is studied. The close connection between the expenditures of the Ukrainian population and the volume of export and import is determined.*

Keywords: *factor, gross domestic product, population, export, import, econometric model, correlation, autocorrelation, multicollinearity, statistical significance.*

Валовой внутренний продукт является значимой экономической величиной, демонстрирующей рыночную стоимость всех конечных товаров и услуг, произведенных на территории страны в течение года; денежный показатель, позволяющий оценить внутреннее производство страны. Его расчет позволяет экономистам выяснить, насколько успешно ведется внутрихозяйственная деятельность, определить показатели активности субъектов, оценить национальный доход, выявить макроэкономические тенденции.

В современном мире ведущие экономисты, политики, предприниматели и средства массовой информации используют объем валового внутреннего продукта как показатель, характеризующий уровень благосостояния населения [1]. Именно поэтому увеличение объема валового внутреннего продукта страны является одной из важнейших задач государства. Чтобы стимулировать изменение величины объема валового внутреннего продукта страны, важно понимать, какие факторы и как на него влияют.

Изучением вопросов изменения объема валового внутреннего продукта страны, а также зависимости объема валового внутреннего продукта от влияющих на него факторов занимаются ученые Вуколов Э. А., Козырев В. М., Агапова Т. А., Серегина С. Ф., Приходько М. И. и др.

Целью написания статьи является анализ влияния основных экономических факторов на динамику изменения объема валового внутреннего продукта Украины.

На основании статистических данных за 2007–2016 гг. с использованием инструмента «Регрессия» надстройки «Анализ данных» программной среды Microsoft Excel проведен анализ зависимости объема валового внутреннего продукта от расходов населения, величины экспорта и импорта (табл. 1); (рис. 1) [2–4].

Таблица 1

Исходные данные для построения эконометрической модели

Год	Объем валового внутреннего продукта, млн грн	Расходы населения, млн грн	Экспорт, млн грн	Импорт, млн грн
1	2	3	4	5
2007	720 731	558 581	323 205	364 373
2008	948 056	758 902	444 859	520 588
2009	913 345	772 826	423 564	438 860

© Самойлова М. О., 2017

Окончание табл. 1

1	2	3	4	5
2010	1 082 569	914 230	549 365	580 944
2011	1 316 600	1 105 201	707 953	779 028
2012	1 408 889	1 269 601	717 347	835 394
2013	1 454 931	1 350 220	681 899	805 662
2014	1 566 728	1 409 772	770 121	834 133
2015	1 979 458	1 715 636	1 044 541	1 084 016
2016	2 383 182	2 018 854	1 174 625	1 323 127

ВЫВОД ИТОГОВ

Регрессионная статистика

Множественный R	0,9972
R-квадрат	0,9944
Нормированный R-квадрат	0,9916
Стандартная ошибка	46702,44
Наблюдения	10,00

Дисперсионный анализ

	df	*SS*	*MS*	*F*	*Значимость F*
Регрессия	3,00	2325351686611,00	775117228870,33	355,38	0,00000038
Остаток	6,00	13086708513,91	2181118085,65		
Итого	9,00	2338438395124,90			

	Коэффициенты	*Стандартная ошибка*	*t-статистика*	*P-Значение*	*Нижние 95%*	*Верхние 95%*	*Нижние 95,0%*	*Верхние 95,0%*
y-пересечение	66078,1166	43043,41	1,54	0,38	-39245,31	171401,55	-39245,31	171401,55
Расходы, млн. грн.	0,5315	0,22	2,38	0,04	-0,01	1,08	-0,01	1,08
Экспорт, млн. грн	0,6599	0,47	1,41	0,01	-0,48	1,80	-0,48	1,80
Импорт млн. грн.	0,3027	0,48	0,62	0,25	-0,88	1,49	-0,88	1,49

Рис. 1. **Вывод итогов с помощью инструмента «Регрессия»**

Построенная эконометрическая модель имеет вид:

$$\hat{y} = 66078{,}12 + 0{,}5315x_1 + 0{,}6599x_2 + 0{,}3027x_3,$$

где y – объем валового внутреннего продукта, млн грн;

x_1 – расходы населения, млн грн;

x_2 – объем экспорта, млн грн;

x_3 – объем импорта, млн грн.

Анализ построенной модели позволяет сделать вывод, что в случае увеличения расходов населения на 1 млн грн объем валового внутреннего продукта Украины увеличится на 0,5315 млн грн. При увеличении объема экспорта страны на 1 млн грн объем валового внутреннего продукта Украины увеличится на 0,6599 млн грн. При увеличения объема импорта на 1 млн грн объем валового внутреннего продукта увеличится на 0,3027 млн грн [5].

Качество построенной модели хорошее, поскольку коэффициент детерминации R^2 = 0,9971.

С использованием дисперсионного анализа установлена статистическая значимость построенной модели: $F_{расч}$ = 355,37, что делает модель применимой для прогнозирования. Модель не содержит мультиколлинеарности, так как среди парных коэффициентов корреляции нет значений, превышающих 0,8 (табл. 2) [5; 6].

Объем валового внутреннего продукта является итоговым показателем состояния экономики и оказывает значительное влияние на фондовые индексы и денежно-кредитную политику центрального банка и правительства; исходя из этого, определяют его влияние на валютный курс, а также на рынок товаров и услуг страны. Увеличение объема валового внутреннего продукта означает улучшение условий жизни и повышение благосостояния граждан страны.

Таблица 2

Матрица парных коэффициентов корреляции

	Объем валового внутреннего продукта, млн грн	Расходы, млн грн	Экспорт, млн грн	Импорт млн грн
Объем валового внутреннего продукта, млн грн	1			
Расходы, млн грн	0,7937	1		
Экспорт, млн грн	0,7924	0,7341	1	
Импорт млн грн	0,7997	0,7877	0,7619	1

Таким образом, на основании проведенного исследования можно сделать вывод, что увеличение используемых ресурсов является важным фактором роста объема валового внутреннего продукта, что, в свою очередь, сопровождается увеличением численности занятых и повышением уровня жизни населения страны, способствует повышению уровня потребления товаров и услуг. Кроме перечисленных факторов, росту объема валового внутреннего продукта благоприятствует научно-технический прогресс, позволяющий производить новые виды товаров, улучшать качество традиционных товаров, более полно использовать применяемые ресурсы и увеличивать объемы экспорта.

Научный руководитель – канд. физ.-мат. наук, доцент Железнякова Э. Ю.

Литература: 1. Экономическое развитие и его уровень. Показатель экономического роста и развития. URL: https://studfiles.net/preview/6701799. **2.** Статистична інформація // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua. **3.** Валовой внутренний продукт Украины, 2012–2017 гг., млн грн // Минфин. URL: https://index.minfin.com.ua/economy/gdp. **4.** Вуколов Э. А. Основы статистического анализа: практикум по статистическим методам и исследованию операций с использованием пакетов Statistica и Excel. М. : Форум, 2008. 464 с. **5.** Малярец Л. М. Экономико-математические методы и модели : учебное пособие. Харьков : ХНЭУ, 2013. 154 с. **6.** Малярець Л. М., Куліков П. М., Лебедєва І. А. Лабораторний практикум з навчальної дисципліни «Економіко-математичне моделювання» : навч.-практ. посіб. Харків : ХНЕУ, 2009. 136 с.

ТЕОРЕМА КУНА–ТАККЕРА ТА ЇЇ ЗАСТОСУВАННЯ ДО РОЗВ'ЯЗАННЯ ЗАДАЧ НЕЛІНІЙНОГО ПРОГРАМУВАННЯ

УДК 330.45:519.857

Самойлова М. О.

Студент 2 курсу
факультету менеджменту і маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто особливості формулювання необхідної та достатньої умов для визначення оптимального розв'язку задачі нелінійного програмування. Деталізовано алгоритм розв'язання задачі нелінійного програмування для випадків, коли основна система обмежень містить рівняння або нерівності.*

Ключові слова: *математичне програмування, задача нелінійного програмування, умова Куна–Таккера, функція Лагранжа, цільова функція, оптимальний план.*

Аннотация. *Рассмотрены особенности формулировки необходимого и достаточного условий для определения оптимального решения задачи нелинейного программирования. Детализирован алгоритм решения зада-*

© Самойлова М. О., 2017

чи нелинейного программирования для случаев, когда основная система ограничений содержит уравнения или неравенства.

Ключевые слова: *математическое программирование, задача нелинейного программирования, условие Куна–Таккера, функция Лагранжа, целевая функция, оптимальный план.*

Annotation. *The features of the formulation of the necessary and sufficient conditions for determining the optimal solution of the problem of nonlinear programming are considered. An algorithm for solving the non-linear programming problem is described in detail for cases when the basic constraint system contains equations or inequalities.*

Keywords: *mathematical programming, non-linear programming problem, Kuhn–Tucker condition, Lagrange function, objective function, optimal plan.*

Задачі про пошук екстремуму функцій кількох змінних, що мають обмеження, досліджують здавна. Одним з основних методів їх розв'язання є запропонований Жозефом Луї Лагранжем метод, що полягає у створенні нової функції, яка, окрім функції, яку необхідно дослідити на умовний екстремум, містить як складові рівняння системи обмежень, що накладаються на змінні. Цю функцію, яка отримала назву функції Лагранжа, досліджують уже на локальний екстремум. Однак, цей метод діє лише якщо умови обмежень мають вигляд рівнянь [1]. Гарольд Кун і Альберт Таккер узагальнили цей метод, розповсюдивши його на випадок, коли система обмежень має вигляд нерівностей. Теорема, що була доведена професором Гарольдом Куном і деканом математичного факультету Прінстонського університету Альбертом Таккером, є однією з базових теорем у нелінійній оптимізації. За її застосування досліджують необхідні умови для задач оптимізації не тільки якщо умова обмежень має вигляд рівнянь, а й у випадку загальної задачі нелінійного програмування з обмеженнями як у вигляді рівностей, так і у вигляді нерівностей. Теорема Куна–Таккера дає змогу встановити типи задач, для яких на множині допустимих розв'язків існує лише один глобальний екстремум зумовленого типу. Вона є тісно пов'язаною з необхідними та достатніми умовами існування сідлової точки для функції кількох змінних. Кун Г. і Таккер А. побудували необхідні й достатні умови оптимальності для задач нелінійного програмування, виходячи з припущення про диференційованість усіх функцій, які входять до складу математичної моделі задачі. Ці умови оптимальності, які широко відомі як умови Каруша–Куна–Таккера, можна сформулювати у вигляді задачі знаходження розв'язку певної системи нелінійних рівнянь і нерівностей, або, як іноді кажуть, задачі Куна–Таккера [2].

Вивченням і доведенням умов Куна–Таккера займалися Охорзін В. А., Покровський В. В., Кострикін А. І., Манін Ю. І., Сумін М. І. та ін.

Метою написання статті є застосування умов Куна–Таккера до розв'язання задачі квадратичного програмування.

Математичну модель задачі нелінійного програмування у стандартній формі можна записати у такому вигляді:

$$f = f(\mathbf{X}) \to \max, \tag{1}$$

$$g_i(\mathbf{X}) \le b_i, \quad i = \overline{1, m}, \tag{2}$$

$$x_j \ge 0, \quad j - \overline{1, n}, \tag{3}$$

де $f = f(\mathbf{X})$ – цільова функція;

$g_i(\mathbf{X}) \le b_i$ – основна система обмежень, що має вигляд нерівностей (якщо цільова функція досліджується на мінімум, то нерівності системи обмежень мають знак «≥»);

$\mathbf{X} = (x_1, x_2, ..., x_n) \in R^n$ – матриця-вектор, компонентами якої є аргументи цільової функції.

Для розв'язання задачі нелінійного програмування з квадратичною функцією цільовою функцією побудуємо функцію Лагранжа:

$$L(\mathbf{X}, \Lambda) = f(\mathbf{X}) + \sum_{i=1}^{m} \lambda_i g_i, \tag{4}$$

де $\Lambda = (\lambda_1, \lambda_2, ..., \lambda_m)$ – матриця-вектор, компонентами якої є невизначені множники Лагранжа.

Допустимим розв'язком задачі нелінійного програмування є підмножина множини натуральних чисел: $M = \{X \mid g_i(X) \ge 0, \quad i = \overline{1, m}\} \subset R^n$. За теоремою Куна–Таккера для задачі опуклого програмування план $\mathbf{X}^*$ є опти-

мальним тоді і тільки тоді, коли існує така пара векторів $(\mathbf{X}^*, \Lambda^*)$, що для всіх $\mathbf{X} \geq 0$ та $\Lambda \geq 0$ має місце подвійна нерівність:

$$L(\mathbf{X}, \Lambda^*) \leq L(\mathbf{X}^*, \Lambda^*) \leq L(\mathbf{X}^*, \Lambda), \tag{5}$$

тобто точка $(\mathbf{X}^*, \Lambda^*)$ є сідловою точкою функції Лагранжа.

Якщо функції $f(\mathbf{X})$ і $g_i(\mathbf{X})$, де $i = \overline{1,m}$, є диференційованими, то теорема Куна–Таккера може бути доповнена аналітичними виразами, що визначають необхідні та достатні умови того, що точка $(\mathbf{X}^*, \Lambda^*)$ є сідловою точкою функції Лагранжа, тобто є розв'язком задачі опуклого програмування; це умова Куна–Таккера [4]:

$$\begin{cases} \dfrac{\partial L(\mathbf{X}^*, \Lambda^*)}{\partial x_j} \leq 0, \quad j = \overline{1,n}, \\ x_j^* \cdot \dfrac{\partial L(\mathbf{X}^*, \Lambda^*)}{\partial x_j} = 0, \quad j = \overline{1,n}, \\ \dfrac{\partial L(\mathbf{X}^*, \Lambda^*)^*}{\partial \lambda_i} \geq 0, \quad i = \overline{1,m}, \\ \lambda_i^* \cdot \dfrac{\partial L(\mathbf{X}^*, \Lambda^*)}{\partial \lambda_i} = 0, \quad i = \overline{1,m}, \\ x_j^* \geq 0, \quad j = \overline{1,n}, \\ \lambda_i^* \geq 0, \quad i = \overline{1,m}. \end{cases} \tag{6}$$

Задачі квадратичного програмування досить часто зустрічаються при дослідженні процесів, що є пов'язаними з оптимізацією ризиків, або у випадках, коли необхідно обмежити ризики [4].

Розглянемо застосування теореми Куна–Таккера на прикладі задачі нелінійного програмування, математична модель якої має вигляд:

$$\begin{aligned} & f(\mathbf{X}) = x_1^2 - x_2^2 \to \max, \\ & \begin{cases} x_1^2 + x_2^2 \leq 26, \\ x_1 + x_2 = 6, \\ x_1 \geq 1, \\ x_2 \geq 0. \end{cases} \end{aligned} \tag{7}$$

Математична модель задачі (7) передбачає дослідження на мінімум квадратичної функції, а система обмежень містить рівняння і нерівності. Перепишемо функції основної системи обмежень задачі у такий спосіб, щоб можна було побудувати функцію Лагранжа. Зауважимо, що, оскільки цільова функція вихідної задачі досліджується на максимум, то нерівності основної системи обмежень повинні мати знак «≥»:

$$\begin{aligned} & g_1(\mathbf{X}) = x_1 - 1 \geq 0, \\ & g_2(\mathbf{X}) = 26 - x_1^2 - x_2^2 \geq 0, \\ & h_1(\mathbf{X}) = 6 - x_1 - x_2 = 0. \end{aligned} \tag{8}$$

За функціями (8) побудуємо функцію Лагранжа:

$$L(\mathbf{X}, \Lambda) = x_1^2 - x_2^2 + \lambda_1(x_1 - 1) + \lambda_2(26 - x_1^2 - x_2^2) + \lambda_3(6 - x_1 - x_2). \tag{9}$$

Функція Лагранжа (9) досліджується на максимум, як і цільова функція вихідної задачі. Множники Лагранжа при функціях $g_1(\mathbf{X})$ та $g_2(\mathbf{X})$ мають обмеження на знак $(\lambda_1 \geq 0, \ \lambda_2 \geq 0)$, тоді як множник λ_3 його не має.

Знайдено частинні похідні першого порядку від функції Лагранжа:

$$\begin{aligned}
&\frac{\partial L}{\partial x_1} = 2x_1 + \lambda_1 - 2\lambda_2 x_1 - \lambda_3,\\
&\frac{\partial L}{\partial x_2} = -2x_2 - 2\lambda_2 x_2 - \lambda_3,\\
&\frac{\partial L}{\partial \lambda_1} = 1 - x_1,\\
&\frac{\partial L}{\partial \lambda_2} = 26 - x_1^2 - x_2^2,\\
&\frac{\partial L}{\partial \lambda_3} = 6 - x_1 - x_2.
\end{aligned} \tag{10}$$

За даними (10) записуємо умову Куна–Таккера:

$$\begin{cases}
2x_1 + \lambda_1 - 2\lambda_2 x_1 - \lambda_3 \le 0,\\
-2x_2 - 2\lambda_2 x_2 - \lambda_3 \le 0,\\
\tilde{o}_1 \cdot (2x_1 + \lambda_1 - 2\lambda_2 x_1 - \lambda_3) = 0,\\
\tilde{o}_2 \cdot (-2x_2 - 2\lambda_2 x_2 - \lambda_3) = 0,\\
x_1 - 1 \ge 0,\\
26 - x_1^2 - x_2^2 \ge 0,\\
6 - x_1 - x_2 \ge 0,\\
\lambda_1 \cdot (x_1 - 1) = 0,\\
\lambda_2 \cdot (26 - x_1^2 - x_2^2) = 0,\\
\lambda_3 \cdot (6 - x_1 - x_2) = 0,\\
x_{1,2} \ge 0, \quad \lambda_{1,2} \ge 0.
\end{cases} \tag{11}$$

Розв'язання системи (11) дозволяє отримати координати сідлових точок $(\mathbf{X}^*, \Lambda^*)$ функції Лагранжа. Отже, отримуємо оптимальний план $\mathbf{X}^* = (5;1)$ вихідної задачі, якому відповідає максимальне значення її цільової функції: $f_{\max} = f(\mathbf{X}^*) = 24$.

Таким чином, розв'язання задачі нелінійного програмування дозволило практично переконатися, що застосування умов Куна–Таккера до розв'язання задач нелінійного програмування є достатньо ефективним, хоча і потребує (навіть для задачі такого невеликого розміру) розв'язання великої кількості рівнянь і нерівностей.

Науковий керівник – канд. фіз.-мат. наук, доцент Лебедєва І. Л.

Література: 1. Покровский В. В. Математические методы в бизнесе и менеджменте. М. : Бином, 2008. 112 с. **2.** Некрасова М. Г. Методы оптимизации и теория управления. Комсомольск-на-Амуре : КНАГТУ, 2007. 132 с. **3.** Плясунов А. В. Методы оптимизации : курс лекций. URL: http://www.math.nsc.ru/LBRT/k5/mo.html. **4.** Кувыкин В. И., Кувыкина Е. В., Петухов М. Ю. Анализ оптимальных решений в задачах нелинейного программирования. *Вестник Нижегородского университета им. Н. И. Лобачевского.* 2011. № 4. С. 84–88.

УЗАГАЛЬНЕННЯ ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ»

УДК 658.15

Свідерська Д. С.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено підходи науковців до трактування сутності поняття фінансової стійкості підприємства. На підставі аналізу та систематизації сформовано узагальнене визначення цього поняття. Конкретизовано основні умови забезпечення фінансової стійкості підприємства.*

Ключові слова: *підприємство, організація, суб'єкт господарювання, виробництво, прибуток, фінанси, фінансовий стан, фінансова стійкість, платоспроможність, конкурентоспроможність, рентабельність, ліквідність, власний капітал.*

Аннотация. *Исследованы подходы ученых к трактовке сущности понятия финансовой устойчивости предприятия. На основании анализа и систематизации сформировано обобщенное определение этого понятия. Конкретизированы основные условия обеспечения финансовой устойчивости предприятия.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, субъект хозяйствования, производство, прибыль, финансы, финансовое состояние, финансовая устойчивость, платежеспособность, конкурентоспособность, рентабельность, ликвидность, собственный капитал.*

Annotation. *The approaches of scientists to the interpretation of the essence of the concept of enterprise financial stability are explored. Based on the analysis and systematization, a generalized definition of this concept is formed. The main conditions for ensuring financial stability of the enterprise are specified.*

Keywords: *enterprise, organization, business entity, production, profit, finance, financial condition, financial stability, solvency, competitiveness, profitability, liquidity, equity.*

За сучасних економічних умов вітчизняні підприємства функціонують під дією факторів постійно змінюваного зовнішнього середовища. Фінансова стійкість є основою стабільного розвитку суб'єкта господарювання, дає змогу як керівництву, так і зовнішнім користувачам фінансової інформації визначити потенційні можливості підприємства, його платоспроможність і незалежність у короткостроковому та довгостроковому періодах.

У сучасній науковій літературі немає єдиної точки зору щодо трактування сутності поняття фінансової стабільності, хоча її дослідження має давню історію. Питання щодо трактування сутності поняття фінансової стійкості підприємства було пріоритетним напрямком наукових досліджень багатьох науковців, серед них Бланк І. О., Білик М. Д., Лахтіонова Л. А., Мамонтова Н. А., Родіонова В. М., Федотова М. О., Стоянова О. С., Шеремет А. Д., Сайфулін Р. С. та ін. Однак, незважаючи на наявність обґрунтованих досліджень, питання щодо формулювання єдиного підходу до визначення сутності поняття фінансової стійкості залишається невирішеним.

Метою написання статті є узагальнення теоретичних підходів до обґрунтованого комплексного визначення сутності поняття фінансової стійкості (табл. 1) [1–7].

Таблиця 1

Визначення сутності поняття фінансової стійкості підприємства різними науковцями

Автор	Визначення
1	2
Білик М. Д. [1]	Фінансова стійкість – стан фінансових ресурсів підприємства, за якого раціональне розпорядження ними є гарантією наявності власних коштів, стабільної прибутковості та забезпечення процесу розширеного відтворення
Бланк І. О. [2]	Фінансова стійкість – характеристика стабільного фінансового стану підприємства, що є забезпечуваним високою часткою власного капіталу у загальній сумі використовуваних фінансових ресурсів
Лахтіонова Л. А. [3]	Фінансова стійкість – стан фінансових ресурсів, за якого підприємство, вільно маневруючи грошовими коштами, здатне шляхом ефективного їх використання забезпечити безперервний процес виробничо-торговельної діяльності, а також затрати на його розширення й оновлення

© Свідерська Д. С. 2017

Закінчення табл. 1

1	2
Мамонтова Н. А. [4]	Фінансова стійкість – економічний стан підприємства, за якого забезпечується стабільна фінансова діяльність, постійне перевищення доходів над витратами, вільний обіг грошових коштів, ефективне управління фінансовими ресурсами, безперервний процес виробництва та реалізації продукції, розширення й оновлення виробництва
Родіонова В. М., Федотова М. О. [5]	Фінансова стійкість – комплексне поняття, стан ресурсів підприємства, що забезпечує розвиток підприємства на основі зростання прибутку та капіталу за збереження платоспроможності та кредитоспроможності за умови допустимого рівня ризику
Стоянова О. С. [6]	Фінансова стійкість передбачає збіг чотирьох сприятливих характеристик: високої платоспроможності, високої ліквідності балансу, високої кредитоспроможності та високої рентабельності
Шеремет А. Д., Сайфулін Р. С. [7]	Фінансова стійкість – результат, що свідчить про забезпечення підприємства власними фінансовими ресурсами, рівень їх використання та напрями розміщення; є тісно пов'язаним із ефективністю виробництва, а також із кінцевими результатами діяльності підприємства

Отже, різні науковці сутність поняття фінансової стійкості підприємства розуміють по-різному.

Так, Білик М. Д., Лахтіонова Л. А., Мамонтова Н. А. розглядають фінансову стійкість як стан фінансових ресурсів, за якого підприємство шляхом ефективного їх використання здатне забезпечити безперервний процес виробництва та реалізації продукції, розширення й оновлення виробництва [1; 3; 4].

Науковці Бланк І. О., Шеремет А. Д. та Сайфулін Р. С. визначають фінансову стійкість як стан підприємства, що є забезпечуваним достатньою кількістю власних ресурсів для забезпечення ефективного виробництва [2; 7].

Науковці Родіонова В. М., Федотова М. О., Стоянова О. С. тлумачать фінансову стійкість як стан ресурсів підприємства, за якого є забезпечуваним високий рівень платоспроможності та кредитоспроможності [5; 6].

Очевидно, що існують певні розбіжності у розумінні сутності поняття фінансової стійкості підприємства різними науковцями. Одні з них фінансову стійкість розглядають як стан фінансових ресурсів, для якого характерним є високий рівень платоспроможності, ліквідності балансу, кредитоспроможності та рентабельності. Інші тлумачать поняття фінансової стійкості підприємства як стан, для якого характерними є ефективна виробничо-торговельна діяльність, розширення й оновленням виробництва.

Отже, фінансова стійкість підприємства – узагальнена характеристика фінансового стану суб'єкта господарювання, для якого характерним є збереження належного рівня власних коштів у загальній сумі ресурсів, стабільне функціонування і розвиток підприємства, постійна платоспроможність та інвестиційна привабливість у межах допустимого рівня ризику.

Нині важливо розуміти практичну спрямованість і надзвичайну значущість проведення оцінювання й аналізу фінансової стійкості підприємства. За сучасних економічних і політичних умов здійснення ефективного функціонування є досить складним завданням для вітчизняних підприємств, більшість підприємств досі не можуть вийти з кризового стану, чимало оголосило себе банкрутами. Саме тому існує необхідність систематичної аналітичної роботи з оцінювання рівня фінансової стійкості, що базується на професійній економічній основі. Здійснення ефективного менеджменту є однією з головних умов забезпечення фінансової стійкості підприємства. Рівень фінансової стійкості підприємства є віддзеркаленням його фінансового стану та фінансових результатів підприємства.

Недостатня фінансова стійкість може призвести до неплатоспроможності підприємства та відсутності у нього коштів для розвитку виробництва і для діяльності суб'єкта господарювання в цілому. Надлишкова фінансова стійкість також негативно впливає на виробничо-торговельну діяльність, оскільки гальмує її розвиток, збільшуючи витрати підприємства через надлишкові запаси і резерви [8].

Оптимальний рівень фінансової стійкості підприємства є забезпечуваним таким станом фінансових ресурсів, який, з одного боку, відповідає вимогам ринку, а з іншого – задовольняє потреби розвитку підприємства у повному обсязі.

Основними умовами гарантування фінансової стійкості є забезпечення достатнього обсягу власних ресурсів, високого рівня рентабельності й ліквідності із урахуванням операційного та фінансового ризиків, високого рівня стабільних доходів і широких можливостей залучення позикових коштів. Важливим аспектом стабільного функціонування для керівництва й акціонерів підприємства є систематичний і детальний аналіз факторів впливу на фінансову стійкість підприємства, що потребує комплексного оцінювання заходів її забезпечення, починаючи із моніторингу досягнутого рівня стійкості і закінчуючи розробкою заходів задля підвищення його інвестиційної привабливості.

Таким чином, точки зору сучасних економістів щодо сутності поняття фінансової стійкості підприємства різняться. У процесі дослідження на підставі систематизації й узагальнення матеріалу сформовано визначення фінансової стійкості підприємства як фінансового стану суб'єкта господарювання, для якого характерним є його

ефективне та стабільне функціонуванням, що за рахунок фінансових ресурсів забезпечує виробництво та реалізацію продукції, розширення й оновлення виробництва, розвиток підприємства на підставі зростання прибутку та капіталу за збереження платоспроможності та кредитоспроможності за допустимого рівня ризику.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Полтініна О. П.

Література: 1. Білик М. Д., Павловська О. В., Притуляк Н. М., Невмержицька Н. Ю. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2005. 592 с. **2.** Бланк И. А. Финансовый менеджмент : учебное пособие. Киев : Ника-Центр, 2004. 656 с. **3.** Лахтіонова Л. А. Фінансовий аналіз сільськогосподарських підприємств : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2004. 366 с. **4.** Мамонтова Н. А. Фінансова стійкість акціонерних підприємств і методи її забезпечення (на прикладі підприємств харчової промисловості) : автореф. дис. … канд. екон. наук. Київ, 2006. 29 с. **5.** Родионова В. М., Федотова М. А. Финансовая устойчивость предприятия в условиях инфляции. М. : Перспектива, 1995. 98 с. **6.** Стоянова О. С. Финансы и кредит : учебный курс. Киев : Эльга-Н ; Ника-Центр, 2008. 448 с. **7.** Шеремет А. Д., Сейфулин Р. С. Методика финансового анализа. М. : Финансы и статистика, 2001. 428 с. **8.** Шеремет О. О. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Київ : Кондор, 2005. 196 с.

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КЛІМАТ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

УДК 338.2:339.13

Селезень К. В.

Студент 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано сучасний стан інвестиційних процесів в Україні. Конкретизовано основні напрями покращення інвестиційного клімату на сучасному етапі розвитку. Запропоновано шляхи подолання перешкод на шляху надходження інвестицій до країни.*

Ключові слова: *інвестори, інвестиційна діяльність, інвестиційна політика, інвестиційний клімат, інвестиційний ресурс, інвестиційні ризики, нормативно-правові документи, іноземні інвестиції.*

Аннотация. *Проанализировано современное состояние инвестиционных процессов в Украине. Конкретизированы основные направления улучшения инвестиционного климата на современном этапе развития. Предложены пути преодоления препятствий на пути поступления инвестиций в страну.*

Ключевые слова: *инвесторы, инвестиционная деятельность, инвестиционная политика, инвестиционный климат, инвестиционный ресурс, инвестиционные риски, нормативно-правовые документы, иностранные инвестиции.*

Annotation. *The modern state of investment processes in Ukraine is analyzed. The main directions of improving the investment climate at the present stage of development are specified. The ways of overcoming obstacles on the way of investment in the country are suggested.*

Keywords: *investors, investment activity, investment policy, investment climate, investment resource, investment risks, regulatory documents, foreign investments.*

Ще десять років тому Україна перебувала у фокусі уваги всіх великих міжнародних фондів. Банки та промислові компанії перебирали пропозиціями про інвестиції від найбільших світових гравців. Ті часи вважають золотими для українського бізнесу, але на сьогодні питання інвестування є великою проблемою. Останнім часом

© Селезень К. В., 2017

інвестиційний клімат в Україні не є таким сприятливим. Зарубіжні інвестори розглядають Україну як одну з потенційних країн для інвестування і навіть пропонують проекти, але чомусь не поспішають з їх здійсненням, що зумовлено чималою кількістю перешкод на шляху до цього.

Дослідженням особливостей інвестиційних процесів займаються Довбенко О., Кушнир О., Гладка Л., Ковальова Д., Ковдря Ю., Ігнатенко М. та ін. Науковці схильні вважати, що останнім часом привабливість України для бізнесу зростає: ризики, що є пов'язаними із воєнними діями, завдяки відносному затишшю відступили, а курс долара протягом останніх кількох місяців залишається стабільним. Оптимістичними є і прогнози аналітиків, які не бачать підстав для різких курсових коливань і згодні з урядом щодо оцінювання рівня інфляції. Міжнародні рейтингові агенства, такі як S&P, Fitch Ratings, Moody's, підтверджують довгостроковий рейтинг кредитоспроможності України на рівні відповідно B-, B-, B3 (ця оцінка кредитоспроможності держави означає, що емітент платоспроможний, але несприятливі економічні умови найімовірніше негативно вплинуть на його можливості та готовність здійснювати виплати за боргами, у високому рівні спекулятивні; зі стабільним прогнозом).

Інвестори готові вкладати кошти виключно у відносно невеликі проекти: нові магазини, торговельні й офісні центри, а також невеликі підприємства. Що ж до великого бізнесу, нині в Україні досить скрутне становище: розвивається переважно малий і середній бізнес. З'являються нові філії магазинів: їх активно відкривають датська мережа «Jysk», магазини дитячого одягу «Steiff», «Anabel Arto» та ін. Фабрику з розфасовки пакетованого чаю «Lipton», «Brooke Bond», «Бесіда» у Гостомелі (Київська область) відкрила компанія Unilever. Сума інвестицій у відкриття українського підрозділу становить 8,3 млн євро. Стосовно великого бізнесу – святкувати ще зарано, бо справи у цьому секторі набагато гірші, ніж у малому чи середньому. Робити вклади у глобальніші проекти інвестори побоюються через незадовільні результати боротьби з корупцією. Компанія Ernst & Young (EY) оприлюднила черговий рейтинг рівня корупції в бізнесі EY EMEIA Fraud Survey, що охоплює 41 країну в Європі, на Середньому Сході, в Індії та Африці. Кілька років тому Україна входила в топ-10 цього рейтингу, але у 2017 р. піднялася на перше місце, рівень корупції у процентному відношенні становить 88 % [2]. За 2015 р. загальний обсяг інвестицій скоротився ще більше і наприкінці року становив 41,1 млрд дол. При цьому надходження нових інвестицій зросли майже в півтора рази порівняно з 2014 р. і становили 3,8 млрд дол.

У 2016 році загальний обсяг іноземних інвестицій досяг 42,8 млрд дол., річні надходження прямих іноземних інвестицій теж зросли – до 4,4 млрд дол. Станом на перший квартал 2017 р. загальний обсяг іноземних інвестицій Державна служба статистики України оцінює в 38 млрд дол., а нові надходження дещо перевищили рівень першого кварталу 2015 р. і становили 393 млрд дол. [3].

Країнами-донорами є Кіпр – понад 11 млрд дол., Нідерланди – 5,76 млрд дол., Німеччина – 5, 4 млрд дол. Отже, інвестори звертають увагу на фактори економічного та політичного характеру. Згідно із опитуванням MIGA, директорів мультинаціональних корпорацій у країнах із конфліктами турбують набагато більше непередбачувані та безсистемні зміни державної політики стосовно інвестицій, ніж питання безпеки. 62 % опитаних визначили «регуляторні зміни» як основний політичний ризик, тоді як лише 15 % і 4 % відповіли, що війна і тероризм є основними загрозами для їх інвестицій [4]. У країнах, що розвиваються, більшість інвесторів постраждало саме через втручання уряду: регуляторні зміни, невиконання контрактів, обмеження на трансфер і конвертацію прибутку і активів або порушення суверенних гарантій, а не через воєнні дії.

Розглянемо фактори, що створюють перешкоди на шляху отримання інвестицій.

1. Недосконалість правового поля є найважливішим фактором, оскільки перешкоди адміністративно-правового характеру – перше, із чим стикається інвестор. Якщо назвати головні з них, це нестабільність, суперечливість, неврегульованість системи захисту прав власності, заплутаність регуляторного поля, численні підзаконні акти, криміналізація економіки, слабкість судової системи, бюрократизм і корупція.

2. Нестабільність у політичній системі: часта зміна уряду, різка зміна політичного напряму й умов ведення бізнесу, аж до націоналізації майна інвесторів, політичні скандали не сприяють зацікавленості іноземних інвесторів.

3. Проблеми державної політики є вагомим фактором, оскільки інвестори скаржаться, що досить раптово змінюються певні рішення, затверджені акти набирають чинності або досить швидко, або мають зворотну дію; до них належить і не завжди прозора інформація щодо перспектив економічної політики.

4. Нестабільність законодавчого регулювання стосовно процесу інвестування, надто швидко змінюються умови щодо залучення іноземних інвестицій.

5. Надто суворий контроль з боку фіскальної служби держави є суттєвим важелем стримування іноземних інвестицій в Україну через нерівномірність розподілу податкового тиску, що є надмірним для суб'єктів господарювання, які працюють легально, і це не враховуючи великого тіньового сектора в економіці країни. Переважна більшість іноземних інвесторів ведуть свій бізнес прозоро і легально, а тому тінізація економіки заважає їм працювати з Україною. Велика частка вилучення прибутку, нестабільність податкових ставок і правил нарахування заважають ефективному веденню бізнесу в Україні.

6. Вузькість і неструктурованість внутрішнього ринку, низький рівень доходів обмежує населення, що виключає раціональну поведінку покупців, коли споживач змушений купувати найдешевший товар. Через це підприємства ведуть недобросовісну конкуренцію, що незрозуміло іноземним інвесторам, які давно перейшли від цінової до продуктової конкуренції.

7. Недосконала митна політика: нині в країні існують досить великі проблеми з увезенням обладнання, комплектуючих, сировини та вивезенням продукції, на що звертають увагу іноземні інвестори. Ослаблення митних бар'єрів для підприємств із інвестиціями вимагає серйозного державного регулювання.

8. «Застарілість» галузей інфраструктури: незважаючи на порівняно високий рівень розвитку мережі автомобільних і залізних доріг, системи енерго- і водопостачання, зв'язку, принципи, за якими працює інфраструктура, потребують суттєвого вдосконалення. На поліпшення інфраструктурних умов спрямовано кілька сучасних проектів Світового банку в Україні.

9. Нерозвиненість інституційної інфраструктури ринку. Світова практика сучасного бізнесу є пов'язаною із постійною співпрацею з різними аудиторськими, консалтинговими й іншими фірмами. Відсутність фірм, гідних довіри з точки зору іноземного інвестора, суттєво погіршує його враження від інвестиційного клімату в Україні. Серйозні інвестори вважають за краще мати справу з іноземними фінансовими установами, банками, що спонукає їх здійснювати іноземні інвестиції у банківську сферу і відкривати філії іноземних банків. Однак, у стратегічному контексті таке розмежування фінансових потоків українського та іноземного капіталів ослаблює фінансову систему країни. Також інвестори звертають увагу на нерозвиненість державних інститутів, що мають здійснювати супровід іноземних інвесторів.

Наявність і вплив цих факторів дають підстави більшості аналітиків ставитися до українського інвестиційного ринку як до малопривабливого. Однією з основних проблем є катастрофічно низька кількість або повна відсутність якісних інвестиційних проектів українських компаній. Розглядаючи процес залучення капіталу з-за кордону, потрібно врахувати, що капітал іноземних інвесторів прагне в ті країни, де існує сприятливий інвестиційний клімат. Інвестори мають бачити здорову інвестиційну діяльність національних компаній, що приносить прибуток: капіталовкладення іноземних інвесторів стануть можливими, коли національні підприємці вкладатимуть свій капітал у національну економіку, оскільки для іноземних інвесторів це найвагоміший орієнтир. Якщо немає національних інвестицій, ніколи не прийдуть і іноземні.

Нині на світовій арені Україну вважають країною з високими ризиками, що істотно обмежує приплив інвестицій. З іншого боку, прибутковість вкладень в Україні може сягати показників, що значно перевищують показники в країнах із розвиненою економікою. У середньостроковій перспективі можна очікувати приплив інвестицій у традиційні сектори: інфраструктуру, енергетику та агросектор. Сучасний стан інфраструктури є таким, що без суттєвої її модернізації розвиток інших секторів перебуває під великим питанням.

Задля покращення інвестиційного клімату в країні важливо позбутися нестабільності, суперечливості, заплутаності регуляторного поля. Слід систематизувати численні підзаконні акти, подолати бюрократизм і корупцію, криміналізацію економіки, забезпечити дієвість системи захисту прав власності та судової системи. Щоб створити сприятливий інвестиційний клімат, український уряд має провести судову реформу: перезапустити судочинство шляхом переатестації і залучити до роботи нових суддів (середня оцінка 7,6 бали з 10 можливих згідно із опитуванням великих інвесторів); притягнути до відповідальності за корупцію чиновників і суддів (7,4 бали з 10 можливих згідно із опитуванням великих інвесторів). Український уряд має виконувати програму МВФ, послабити валютний контроль, скасувати заборону на репатріацію дивідендів (по 6,2 бали).

Державна програма залучення іноземних інвестицій має бути скоригована саме у питанні сертифікації інвестиційних проектів. Відповідальні державні органи мають розпочати готувати спеціалістів і фахівців зі складання бізнес-планів, їх аналізу, проводити конкурси таких бізнес-планів і сертифікацію інвестиційних проектів. По закінченні слід визначати переможця, завдяки якому будуть максимально задоволені приорітети економічного розвитку держави й отриманий максимальний прибуток від бізнесу іноземного інвестора.

Після закінчення конкурсу ці проекти потраплять до спеціального пільгового портфеля проектів для цільового залучення коштів іноземних інвесторів із застосуванням агресивної тактики, яку застосовують у тому числі і США. Ця тактика передбачає формування делегацій, які виїжджають до інших країн – потенційних донорів на цільові конференції, щоб знайти корпоративних інвесторів. На таких конференціях представники проектів і органи влади країни, у яку інвестують капітал, пропонують майбутнім інвесторам докладні проекти загальних інвестицій, обговорюють деталі інвестиційного клімату країни. У межах цієї тактики ведеться широка рекламна кампанія, переважно за рахунок державного бюджету.

Таким чином, якщо удосконалити нормативно-правове регулювання та запозичити зарубіжний досвід розвинених країн щодо інвестування, незабаром ситуація із інвестиційним кліматом у державі істотно покращиться, що допоможе вийти на новий рівень на світовій економічній арені.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Доброскок Ю. Б.

Література: 1. Кушнир Л. В. Проблемы инвестирования в порты Украины. URL: http://ir.nmu.org.ua/jspui/bitstream/123456789/147861/1/115-118.pdf. **2.** Рейтинг Ernst&Young (EY) Рівень корупції країн. URL: http://www.ey.com/ua/uk/newsroom/news-releases/news-ey-senior-managers-failing-to-set-right-tone-on-business-ethics-finds-ey-fraud-survey. **3.** Статистична інформація // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua. **4.** Гладка Л. І., Ковальова Д. Д., Ковдря Ю. В. Особливості залучення іноземних інвестицій в економіку України. *Економіка і регіон.* 2012. № 2. С. 36–39. **5.** Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць : Закон України від 06.09.2012 № 5205-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5205-17.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

УДК [339.9:005.336.6]

Селезень К. В.

Студент 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Висвітлено значення інноваційної діяльності для сучасної економіки. Конкретизовано основні напрями покращення інвестиційного клімату на сучасному етапі розвитку. Запропоновано шляхи подолання перешкод на шляху надходження інвестицій до країни.*

Ключові слова: *підприємство, організація, виробництво, фінанси, прибуток, інновація, інноваційна діяльність.*

Аннотация. *Освещено значение инновационной деятельности для современной экономики. Конкретизированы основные направления улучшения инвестиционного климата на современном этапе развития. Предложены пути преодоления препятствий на пути поступления инвестиций в страну.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, производство, финансы, прибыль, инновация, инновационная деятельность.*

Annotation. *The importance of innovative activity for the modern economy is highlighted. The main directions of improving the investment climate at the present stage of development are specified. Proposed ways to overcome obstacles to investment in the country.*

Keywords: *enterprise, organization, production, finance, profit, innovation, innovation.*

У сучасному світі стрімкими темпами відбувається науково-технічний прогрес, зростає значення інноваційної діяльності. Суб'єкт господарювання може досягти високого рівня конкурентоспроможності лише через постійні якісні зміни технічних засобів виробництва та технологій, тобто оновлення виробництва й продукції. Очевидно, що ринкові умови спонукають виробників здійснювати інновації для збереження конкурентоспроможності власної продукції й послуг. Економіка України є не надто сприятливою ддя науково-технічних нововведень через низький рівень виробничої бази промисловості та слабке державне фінансування науково-дослідних розробок. Із урахуванням того, що важливість інноваційної діяльності для ефективного функціонування підприємства є безперечною, така ситуація є не дуже втішною.

Дослідженням проблем інноваційного розвитку займаються Геєць В., Ілляшенко С., Краснокутська Н., Лепейко Т., Пилипенко А., Савчук В., Федулова Л., Александров В., Базилевич В., Морозов Ю. та ін.

За сучасних економічних умов будь-якому підприємству, щоб бути успішним, необхідно особливу увагу приділяти інноваційній діяльності, передусім оновленню виробництва, реорганізації діяльності, заміні одних струк-

© Селезень К. В., 2017

турних елементів іншими, доповненню наявних елементів новими технологіями. Об'єктами таких інновації на підприємстві є засоби виробництва та технологічні процеси, виготовлена продукція, людський потенціал і розвиток творчої особистості, соціальна сфера, зміна поведінки співробітників організації та організаційний розвиток. Інноваційною є діяльність, спрямована на отримання результатів наукових досліджень і проведення експериментальних розробок, які мають бути реалізовані як новий чи вдосконалений продукт, затребуваний ринком, а також на створення нового або вдосконалення існуючого технологічного процесу, які мають бути використані в подальшій виробничій діяльності організації [1].

Закон України «Про інноваційну діяльність» визначає правові й організаційно-економічні засади державного регулювання інноваційної діяльності, встановлює форми стимулювання державою інноваційних процесів. У Законі інновації визначено як знов створені (застосовувані) і (або) вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, які істотно покращують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери [7].

Конкуренція між підприємствами, що впроваджують інноваційну діяльність, змушує керівників таких закладів підвищувати технічний рівень виробництва та якість продукції, знижувати виробничі витрати, прагнучи підвищити ефективність інноваційної діяльності. Конкурентна боротьба на інноваційному ринку активізує розвиток інноваційної складової в діяльності підприємств, що, у свою чергу, вимагає використання певних механізмів. Механізмом розвитку інноваційної діяльності є обрана організаційно-економічна форма реалізації та стимулювання її проведення, формування інноваційних рішень, методи їх регулювання [5].

Головним завданням інноваційної політики держави є забезпечення збалансованої взаємодії наукового, технічного та виробничого потенціалів, розробка й упровадження механізму активізації інноваційної діяльності суб'єктів підприємництва, поширення інновацій у всіх сферах національної економіки.

За сучасних умов неефективність державного регулювання та податкової системи в країні стають перешкодою для розвитку інноваційної діяльності. Податкова політика має бути спрямована на стимулювання інноваційної активності суб'єктів господарювання, зростання їх власних джерел фінансування інноваційних проектів протягом усього інноваційного циклу, від створення до освоєння й успішного споживання інноваційного продукту.

Інноваційна модель розвитку економіки може бути реалізована завдяки відповідній економічній політиці, найважливішою ланкою якої є бюджетна та податкова системи. При цьому слід спиратися на світовий досвід щодо застосування податкових пільг. У високорозвинених країнах для стимулювання інноваційної діяльності й активізації інвестиційно-інноваційних процесів застосовують різні податкові пільги, серед них упровадження:

– дослідного та інвестиційного податкового кредиту (відстрочка податкових платежів у частині витрат із прибутку на інноваційну діяльність), який доцільно використовувати для модернізації виробництва задля зміцнення його конкурентоспроможності;

– цільових інвестиційних та інноваційних податкових пільг для виконання особливо важливих замовлень, програм або проектів зі створення, упровадження та використання результатів науково-дослідних розробок у реконструкції виробництва;

– податкових знижок у вигляді звільнення від оподаткування частини прибутку, що реінвестується у технологічне переозброєння виробництва чи у науково-дослідну роботу як доповнення до амортизаційних відрахувань;

– цільових інвестиційних та інноваційних податкових пільг у межах санації технологічного переозброєння виробництв, що перебувають на стадії банкрутства;

– зменшених податків під приріст інноваційних витрат;

– «податкових канікул» упродовж кількох років на прибуток від реалізації інноваційних проектів;

– пільгового оподаткування дивідендів юридичних і фізичних осіб, отриманих від акцій інноваційних організацій;

– податкових зон («гаваней») із особливим пільговим режимом оподаткування у межах технопарків, технополісів і науково-промислових зон;

– спеціальних інвестиційних, інноваційних, наукових фондів, що формуються з відрахувань від фонду заробітної плати та прибутку компаній, звільнених від податку на прибуток;

– індексації наявних інвестиційних та інноваційних податкових пільг для збереження їх діяльності за умов інфляції;

– пільг залежно від пріоритетності реалізовуваних проектів [5].

Згідно із даними, наведеними у звіті Світового економічного форуму про глобальну конкурентоспроможність за 2016–2017 рр., Україні належить 85-е місце серед 138 країн світу (за рік країна втратила шість позицій); традиційно рейтинг очолили Швейцарія та Сінгапур [3]. До десятки найконкурентоспроможніших, як і в попередні роки, увійшли США, Нідерланди, Німеччина, Швеція, Велика Британія, Японія, Гонконг та Фінляндія.

У світовій практиці розвинених країн для підтримки інноваційної діяльності вироблено чимало інструментів, із застосуванням яких держава реалізує свої функції в цій сфері; серед них:

– безпосереднє фінансування освіти, наукоємних виробництв та ін. за рахунок коштів державного бюджету;

– ініціювання створення та фінансування науково-дослідних програм, наукових центрів шляхом конкурсного відбору;

– надання безпроцентних або пільгових позик і грантів;

– державні замовлення на інноваційні продукти;

– дотації за рахунок державного бюджету для певних галузей, виробництв і технологій [6].

Отже, особливістю українського інноваційного середовища є, з одного боку, наявність у країні значного інтелектуального потенціалу, а з іншого – дефіцит умов для його повноцінної реалізації. У зв'язку із цим першочерговим завданням державних органів управління є приведення у відповідність економічних, організаційних, політичних і правових умов для розвитку національної інноваційної системи, що має стати основою для забезпечення високої конкурентоспроможності економіки у найближчій і віддаленій перспективі.

Таким чином, інновації є однією з найважливіших складових ефективного функціонування сучасних вітчизняних підприємств. Інноваційна діяльність є складним процесом перетворення новітніх ідей і знань на об'єкт економічних відносин. Цей процес є складною багаторівневою системою економічних відносин із властивими їй специфічними взаємозв'язками та закономірностями. З огляду на вагому роль, яку інноваційні процеси відіграють у сучасній економіці, визначення й урахування цих особливостей є важливою передумовою ефективності державної економічної стратегії.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Сабліна Н. В.

Література: 1. Киба Е. В. Роль инноваций в обеспечении экономической безопасности промышленного предприятия. *Теоретичні та практичні аспекти інтелектуальної власності.* 2014. № 1. С. 234–238 с. **2.** Амоша О. І., Антонюк В. П., Землянкін А. І. Активізація інноваційної діяльності: організаційно-правове та соціально-економічне забезпечення : монографія. Донецьк : ІЕП НАН України, 2007. 328 с. **3.** The Global Competitiveness Report 2016–2017. URL: http://www3.weforum.org/docs/GCR2016-2017/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport 2016-2017_FINAL.pdf. **4.** Геєць В. М. Інноваційна Україна 2020 : національна доповідь / за ред. В. М. Гейця. Київ, 2015. 336 с. **5.** Бутенко О. А. Основні напрями та пріоритети інноваційної діяльності в Україні. Держава та регіони. 2006. № 3. С. 28–30. **6.** Єгоров І. Ю. Інноваційне табло ЄС та визначення місця у ньому України. *Вісник Національної академії наук України*. 2016. № 5. С. 87–91. **7.** Про інноваційну діяльність : Закон України від 05.12.2012 № 5460-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show /40-15.

ІНВЕСТИЦІЇ В ІННОВАЦІЇ У СІНГАПУРІ

УДК 339.972

Сергієнко А. В.
Суворова Ю. К.

Студенти 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено основні причини та фактори зростання економіки Сінгапуру, а також упровадження інвестицій у інновації в цій країні. Проаналізовано динаміку обсягу валового внутрішнього продукту на душу населення й обсягу чистих потоків прямих іноземних інвестицій в економіку Сінгапуру. Запропоновано напрямки для досягнення такого результату політичної та економічної діяльності в Україні.*

Ключові слова: *інвестиції, інвестиційна політика, податкова політика, венчурні інвестиції, прямі іноземні інвестиції, інвестиції в інновації, інноваційний потенціал, інноваційна привабливість.*

Аннотация. *Исследованы основные причины и факторы роста экономики Сингапура, а также внедрение инвестиций в инновации в этой стране. Проанализирована динамика объема валового внутреннего продукта на душу населения и объема чистых потоков прямых иностранных инвестиций в экономику Сингапура. Предложены направления для достижения такого результата политической и экономической деятельности в Украине.*

Ключевые слова: *инвестиции, инвестиционная политика, налоговая политика, венчурные инвестиции, прямые иностранные инвестиции, инвестиции в инновации, инновационный потенциал, инновационная привлекательность.*

Annotation. *The main reasons and factors for the growth of the economy of Singapore, as well as the introduction of investment in innovation in this country. The dynamics of gross domestic product per capita and the volume of net flows of foreign direct investment into the economy of Singapore were analyzed. Suggested directions for achieving such a result of political and economic activity in Ukraine.*

Keywords: *investments, investment policy, tax policy, venture investments, foreign direct investments, investments in innovations, innovative potential, innovative attractiveness.*

Майбутнє зростання будь-якої країни залежить від можливості реалізації людського потенціалу, тобто найефективнішого застосування знань і умінь людей для постійного покращення технологій, економічних результатів, життя суспільства в цілому. Країни, які упроваджують інновації, мають змогу розвивати підприємництво, приваблюють іноземних інвесторів для вкладення капіталу та підтримують диверсифіковану екосистему, що сприяє довготривалому економічному зростанню.

Австрійський науковець Йозеф Шумпетер у своїй науковій праці «Теорія економічного розвитку» 1911 р. уперше ввів поняття «інновації», визначивши його як зміни задля впровадження й використання нових видів споживчих товарів, нових виробничих транспортних засобів, ринків і форм організації в промисловості [1]. За сучасних умов це поняття тлумачать як використання нових ідей у галузі товарів, послуг, технологій, організації праці, управління, а також у інших сферах діяльності задля поліпшення продукції, способів її виробництва та розподілу [2].

Нині однією з найбільш розвинених країн світу, що посідає перші місця за обсягом інвестицій у інновації, є Сінгапур. Незважаючи на незначні розміри Республіки Сінгапур (чисельність населення – 5 млн осіб), ця країна за відносно короткий час перетворилася із країни зі слабкою економікою на високорозвинену державу.

Так, обсяг валового внутрішнього продукту на душу населення у Сінгапурі (2000–2015 рр.) порівняно з іншими промислово розвиненими країнами, такими як США, Австрія, Нова Зеландія, Франція та Іспанія, має одне з найвищих значень (рис. 1) [6]. Щоб краще зрозуміти й наочно побачити, на якому рівні перебуває Україна відносно таких країн, і цей показник відображено на рисунку.

Чистий потік іноземних інвестицій у нашу країну в середньому у 5–7 разів менший, ніж у Сінгапур (рис. 2) [6].

Можна сказати, що у нашій країні на душу населення припадає порівняно з іншими промислово розвиненими країнами малий валовий обсяг доданої вартості всіх виробників-резидентів із урахуванням податків на товарні операції та за вилученням субсидій, що не входять у вартість товарів.

© Сергієнко А. В., Суворова Ю. К., 2017

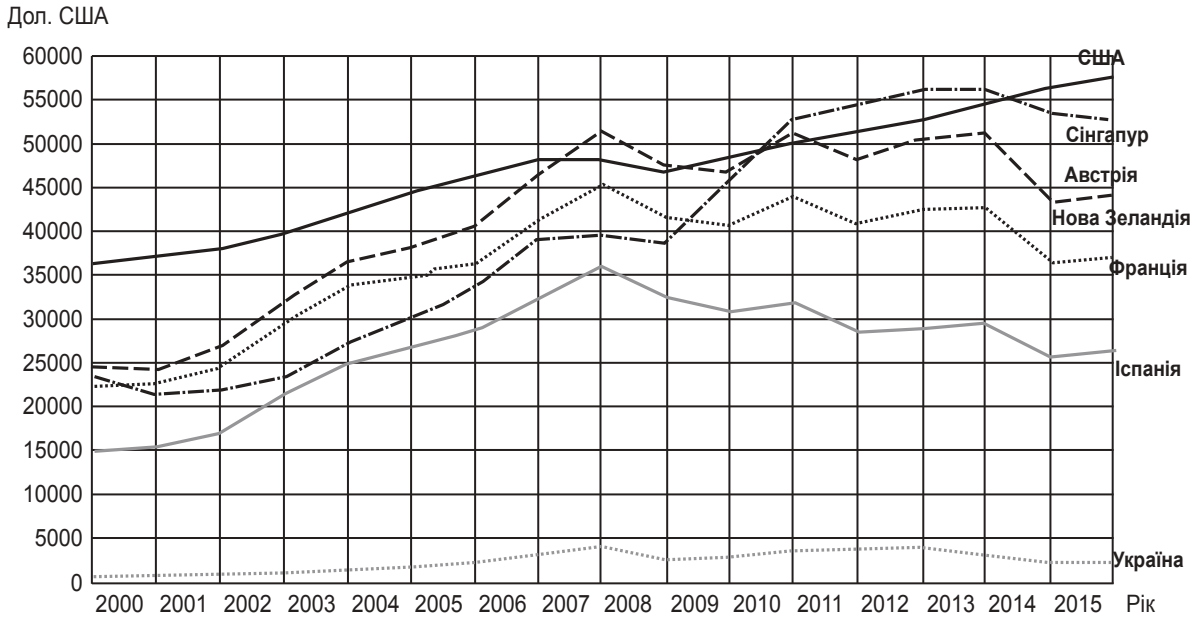

Рис. 1. **Обсяг валового внутрішнього продукту на душу населення, 2000–2015 рр.**

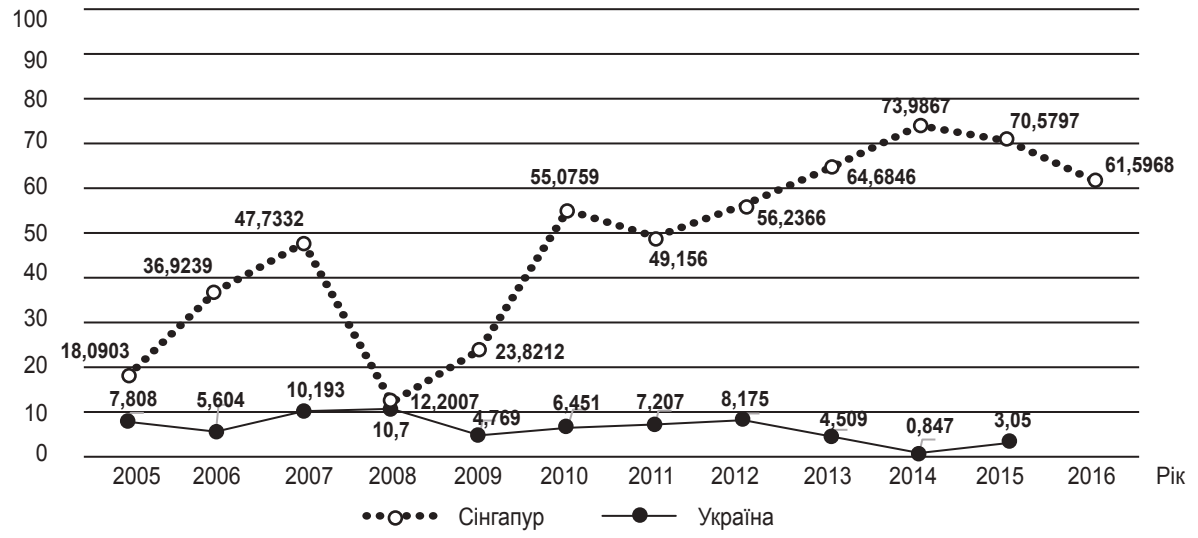

Рис. 2. **Чисті потоки прямих іноземних інвестицій, млрд дол. США**

Значного економічного розвитку Республіка Сінгапур досягла завдяки діяльності колишнього прем'єр-міністра країни Лі Куан Ю. Він упровадив заходи жорстокої боротьби з корупцією, яка була невід'ємною складовою минулого колоніальної економічної моделі, і розпочав здійснення програми будівництва дешевого житла, створення робочих місць та індустріалізацію.

Лі Куан Ю упровадив жорсткий контроль за народжуваністю та плануванням сім'ї: ввів додатковий податок для сімей, які мають більше двох дітей. Але першим важливим кроком до «економічного дива» Республіки Сінгапур стало те, що стратегія економічного розвитку уряду будувалася на перетворенні Сінгапуру на фінансовий і торговельний центр Південно-Східної Азії, а також на залученні іноземних інвесторів. Це привернуло і венчурних капіталістів, коли настала ера інформаційних технологій. У результаті американські транснаціональні корпорації заклали фундамент масштабної високотехнологічної промисловості Сінгапуру. У країні стали виробляти електроніку, а не тільки розвивати традиційне виробництво та переробку [5].

Найбільшу частку інвестицій у Сінгапур становить інноваційна система. Її розвиток, а також розвиток наукової системи відрізняються від багатьох інших успішних наукоємних країн світу. Так, науково-дослідні та інноваційні системи Швейцарії та Німеччини розвивалися поступово на підставі багатовікових досліджень університетів і галузей промисловості. Для Сінгапуру ж наукові дослідження й розробки стали переважним напрямком, що

розвивається урядом для модернізації та підвищення конкурентоспроможності сінгапурської економіки, порівняно нещодавно [4].

Саме завдяки інноваціям за порівняно короткий період часу Сінгапур з невеликого за розмірами сільськогосподарського острова перетворився на одну з найбільш конкурентоспроможних країн світу. На сьогодні Сінгапур утримує високі позиції в світовому індексі конкурентоспроможності в галузі захисту прав інвесторів та інтелектуальної власності, розвитку інфраструктури та фінансового ринку, доступності венчурного капіталу, ефективності державних витрат. Сінгапурський уряд велику увагу приділяє питанням розвитку інноваційної інфраструктури та підтримки підприємництва. У країні розміщуються одні з кращих бізнес-акселераторів Азії, у тому числі флагманський акселератор Сінгапуру JFDI.Asia [5].

За даними Infocomm Investments, у 2011–2016 рр. уряд Сінгапуру виділив на підтримку досліджень, інновацій і підприємницьких екосистем 16 млрд сінгапурських доларів (приблизно 11,5 млрд дол. за поточним курсом). До 2015 р. в Сінгапурі діяло понад десять програм державної підтримки підприємництва, серед них Національний фонд досліджень (National Research Foundation, NRF), що співінвестує в рівних частках з венчурними фондами в сінгапурські технологічні компанії на ранній стадії розвитку [6].

За динамікою обсягів венчурних інвестицій Сінгапур вийшов на перше місце в Азії, а за абсолютними обсягами – на друге, залишивши позаду Японію і поступившись лише Китаю. З 2016 р. Сінгапур вийшов на третю позицію в світі в Innovation Center Index, поступившись тільки Кремнієвій Долині і Лондону.

Важливою особливістю Сінгапуру є наявність високопрофесійних людських ресурсів – ключового компонента для успіху будь-якого бізнесу. Візитна картка Сінгапуру – одні з кращих у світі системи освіти й охорони здоров'я. При цьому у Сінгапурі висока якість життя, що в поєднанні із безпекою проживання незмінно привертає увагу людей з усього світу [5].

Сінгапур є державою, максимально орієнтованою на застосування нових технологій на всіх рівнях економіки, а також активним ініціатором їх застосування в державних проектах.

Програму «Розумна нація» (Smart Nation), що триває і нині, розпочато в 2006 р. Вона передбачає застосування інформаційно-комунікаційних технологій практично в усіх сферах життя суспільства та є спрямованою на виконання певних завдань.

1. Спільне створення рішень для кожного (Co-creating Solutions with Anyone for Everyone), одним із напрямів вирішення цього питання є спеціалізовані мобільні додатки, розроблені для поліпшення надання державних послуг у межах Програми полегшення комунікацій між споживачами і постачальниками державних послуг.

2. Підтримка великих ідей (Opportunities for your big ideas to be supported), однією із тез якої є програмне гасло: «Ми можемо не бути в Кремнієвій долині, але в Сінгапурі має бути побудовано добру екосистему, що втілює сприятливу підприємницьку культуру, де заохочуються експерименти [7]. Це завдання вирішують за допомогою партнерів програми, таких як Infocomm Investments, які працюють із корпораціями, університетами та професійними акселераторами.

3. Розумна мобільність (Smart Mobility) полягає у створенні зручнішої транспортної інфраструктури: коригуванні маршрутів проїзду, наданні ширшого доступу до інформації про транспорт у реальному часі, щоб громадяни Сінгапуру могли ефективніше планувати свої поїздки. Так, у межах цього напрямку робіт Транспортне управління провело конкурс пропозицій для поліпшення транспортної інфраструктури, у якому можуть брати участь як місцеві, так і іноземні компанії.

На сучасному етапі можна говорити про результати роботи підпрограми «Розумна мобільність»:

– пасажири можуть безкоштовно забронювати місце в транспорті за допомогою спеціального додатка;

– на сайті Транспортного управління подано реальні дані про час прибуття на зупинку транспортних засобів, наявність у них місць, а також щодо доступних таксі;

– запущено шестимісячний тест для безконтактних мобільних платежів із застосуванням переносних технологій. SmartBands носять на зап'ясті та використовують для оплати в транспорті і в торговельних підприємствах-партнерах.

4. Розумне проживання (Smart Living). У межах програми Smart Housing and Developing Board (HDB) Town Framework розроблено посібник для створення «розумних» міст (HDB Town) за чотирма основними показниками: розумне планування, розумне середовище, розумна нерухомість і розумне проживання. Перший HDB район у Punggol Northshore запущено в травні 2015 р.

Але, незважаючи на високі оцінки у міжнародних рейтингах інвестиційної привабливості, а також інноваційного потенціалу, і у Сінгапуру є певні проблеми.

Так, за версією центру Economist Intelligence Unit, у 2014–2016 рр. Сінгапур є найдорожчим у світі містом для життя. І це є серйозним стримуючим фактором для переїзду стартап-проектів, науковців і співробітників на територію Сінгапуру.

Сінгапур посідає третє місце в Азії за вартістю будівництва, що обумовлено передусім украй малою територією, яка практично не має вільного місця для нових будівель. Висока вартість стримує будівництво міжнародними компаніями своїх інноваційних виробництв і лабораторій на території Сінгапуру.

На економіку Сінгапуру істотно впливає стан економіки сусідніх держав. Прикладом є падіння сінгапурського експорту в грудні 2015 р. порівняно із попереднім роком на 7,2 %. Причиною цього стало уповільнення економіки Китаю і відповідно придбання товарів з-за кордону. Падіння економіки Сінгапуру позначається на його інвестиційній привабливості, і, як наслідок, на розвитку інновацій.

Однак, Сінгапур на власному прикладі довів важливість і необхідність підтримки інвестицій у інновації як основи всіх процесів у економіці. Сінгапур зробив все можливе для спрощення реєстрації бізнесу, отримання податкових пільг інноваційними підприємствами. Нині Сінгапур розробив стандарт міжнародного класу зі створення інвестиційної інфраструктури в державі та консультує інші країни з цього питання.

Сінгапур займається комплексною підтримкою інноваційних процесів, починаючи від дослідницьких робіт, розвитку інноваційного та підприємницького духу в школах і закінчуючи підтримкою підприємств на стадіях експансії, об'єднання їх у галузеві кластери. Сінгапур виділяє гроші та заохочує підприємства для технологічної модернізації як у нових галузях, що формуються, так і у «старих», менш очевидних для впровадження інновацій [8].

Таким чином, із урахуванням досвіду Сінгапуру можна запропонувати окремі напрямки для досягнення Україною такого самого результату: важливо продовжувати використовувати наявні можливості; зосереджувати діяльність у межах тих галузей, де можна реально досягти успіху; намагатися залучити значні іноземні інвестиції, створюючи найсприятливіші умови для ведення бізнесу. Україна має всі шанси досягти рівня економіки, за якого підприємцям буде легко започатковувати та вести свій бізнес. Уряд має домогтися залучення значних іноземних інвестицій задля підвищення рівня життя й перетворення нашої країни на краще місце для ведення бізнесу.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Доброскок Ю. Б.

Література: 1. Шумпетер Й. Теория экономического развития. М. : Прогресс, 1982. 402 с. **2.** Сумець О. М. Товарна інноваційна політика : навч. посіб. Київ : Хай Тек Прес, 2010. 368 с. **3.** Группа Всемирного банка // Официальный веб-сайт Группы Всемирного банка. http://www.vsemirnyjbank.org. **4.** Листерман А. Оффшор Сингапур: залог успеха – инвестиции в научные исследования и инновации. URL: https://offshorewealth.info/offshore-business-abroad/success-investments-in-science-and-innovation. **5.** Инновационный Сингапур. URL: http://spinupventure.com/innovacionniy_singapur. **6.** Как Израиль, Сингапур и Германия развивают инновации. URL: http://fastsalttimes.com/sections/obzor/908.html. **7.** Smart Nation Singapore. URL: https://www.smartnation.sg. **8.** Развитие инноваций в Сингапуре. Краткий обзор рынка, институты развития, программы поддержки. М. : Росинфокоминвест, 2016. 36 с.

СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЛІЗИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

УДК 336.7

Сметанкін А. С.
Тішков Д. О.

Студенти 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано сутність поняття лізингу. Досліджено сучасний стан і проблеми розвитку ринку лізингових послуг в Україні. Наведено рекомендації щодо подальшого розвитку ринку лізингових послуг.*

Ключові слова: *підприємство, організація, підприємництво, фінанси, інвестування, лізинг, лізингодавець, лізингоодержувач, фінансовий лізинг, лізингові компанії, ринок лізингових послуг.*

Аннотация. *Проанализирована сущность понятия лизинга. Исследованы современное состояние и проблемы развития рынка лизинговых услуг в Украине. Приведены рекомендации касательно дальнейшего развития рынка лизинговых услуг.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, предпринимательство, финансы, инвестирование, лизинг, лизингодатель, лизингополучатель, финансовый лизинг, лизинговые компании, рынок лизинговых услуг.*

Annotation. *The essence of the concept of leasing is analyzed. The current state and problems of development of the leasing services market in Ukraine are studied. Recommendations are given on further development of the leasing services market.*

Keywords: *enterprise, organization, business, finance, investment, leasing, lessor, lessee, financial leasing, leasing companies, leasing services market.*

На сучасному етапі розвитку вітчизняної економіки надзвичайно важливими є оновлення обладнання й створення умов для впровадження прогресивних технологій, що потребують значних витрат, особливо у провідних галузях економіки. Задоволенню цих потреб сприятиме активізація лізингових відносин, оскільки лізинг є ефективним механізмом придбання основних засобів, що враховує інтереси всіх учасників лізингових операцій: постачальників, банків або інших фінансових інститутів, які надають кошти для покупки предмету лізингу; страхових компаній, а також безпосередніх споживачів лізингових послуг.

Особливої актуальності питання лізингу набуло через дефіцит власних фінансових ресурсів сучасних вітчизняних суб'єктів господарської діяльності та високу вартість банківських кредитів.

Однак, останнім часом розвиток лізингових відносин не є надто активним, що зумовлено впливом як об'єктивних, так і суб'єктивних факторів, але передусім дією державного регулювання, оскільки саме від державної участі залежить реальне пожвавлення підприємницької діяльності та забезпечення процесів зростання економіки на засадах лізингу. Як свідчить зарубіжний досвід, лізингові відносини набувають активного розвитку лише за умов належної державної підтримки. У свою чергу, це посилює увагу українських науковців до вивчення сутності лізингу та розробки шляхів і засобів вирішення проблем, що стримують його розвиток.

Дослідженням теоретичних і практичних основ розвитку лізингової діяльності в Україні займаються Внукова Н. Н., Міщенко В. І., Науменкова С. В., Саблук П. Т., Урусова З. П., Смірнова О. О. Переваги фінансового лізингу порівняно з іншими джерелами фінансування вивчав Бакалець Р. І. Праці Гудзя О. Є. присвячено визначенню перспектив розвитку ринку лізингу в Україні [3]. Однак, незважаючи на наявність численних теоретичних розробок, подальшого аналізу потребують проблеми ринку лізингових послуг задля визначення перспективних напрямів його розвитку.

Метою написання статті є дослідження сучасного стану вітчизняного ринку лізингових послуг, а також виявлення основних проблем, що стримують його розвиток.

У Законі України «Про фінансовий лізинг» фінансовий лізинг визначено як вид цивільно-правових відносин, що виникають із договору фінансового лізингу. За договором фінансового лізингу лізингодавець зобов'язується набути у власність річ у продавця (постачальника) відповідно до встановлених лізингоодержувачем специфікацій та умов і передати її у користування лізингоодержувачу на визначений строк не менше одного року за встановлену плату (лізингові платежі). Ідея фінансового лізингу полягає в тому, щоб поєднати оренду із кредитом задля створення фінансового інструменту з економічно привабливими характеристиками [5].

© Сметанкін А. С., Тішков Д. О., 2017

Для оцінки стану розвитку лізингу в Україні проаналізуємо, які зміни відбулися протягом останніх років з огляду на такі характеристики, як динаміка кількості компаній, які надають послуги лізингу, та вартість укладених лізингових договорів, а також договори лізингу за терміном їх дії.

Нині послуги фінансового лізингу надають два основні учасники. Перші – це фінансові компанії, які, крім фінансового лізингу, надають інші фінансові послуги, такі як кредитування, гарантії, поруки тощо. Однак, ця група, незважаючи на те, що станом на перший квартал 2017 р. налічувалося 464 компанії, фактично не здійснює фінансовий лізинг.

Друга група лізингодавців – юридичні особи, які занесені до реєстру Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, але не є фінансовими установами. Саме на них припадає основна частка фінансового лізингу: станом на перший квартал 2017 р. зареєстровано 205 таких установ, при цьому за 2016 р. з реєстру вилучено 62 суб'єкти господарювання [8].

Отже, для сучасного стану розвитку лізингових операцій в Україні характерним є те, що приблизно 99,4 % усіх послуг фінансового лізингу надають юридичні особи – суб'єкти господарювання, які не є фінансовими установами (табл. 1) [8].

Таблиця 1

Інформація щодо вартості договорів фінансового лізингу, укладених юридичними особами та фінансовими компаніями, 2013–2016 рр.

Рік	Юридичні особи – лізингодавці			Фінансові компанії, що надають послуги фінансового лізингу		
	Вартість договорів, млн грн	Частка у загальній вартості договорів, %	Темп приросту вартості договорів, %	Вартість договорів, млн грн	Частка у загальній вартості договорів, %	Темп приросту вартості договорів, %
2013	31536,6	99,9	-	16,5	0,1	-
2014	7181,0	96,5	-77,2	257,4	3,5	1460,0
2015	6241,4	99,7	-13,1	20,2	0,3	-92,2
2016	9755,0	99,3	56,3	67,3	0,7	233,2

Як видно з табл. 1, у 2013–2016 рр. за вартістю договорів фінансового лізингу частка юридичних осіб – лізингодавців коливається від 99,9 % до 96,5 %, що свідчить про однобокість ринку лізингових послуг. Щодо темпів приросту, у 2014–2015 рр. спостерігається зменшення вартості договорів фінансового лізингу на 77,2 % та 13,1 %. Починаючи з 2016 р., приріст став позитивним і становив 56,3 % у 2016 р. порівняно із рівнем 2015 р., що засвідчує зростання попиту на лізингові послуги в Україні [8].

Істотне зростання вартості договорів фінансового лізингу, наданих фінансовими компаніями, спостерігається у 2014 р.: їх вартість виросла з 16,5 млн грн у 2013 р. до 257,4 млн грн, що за темпами приросту становить 1460 %. У 2016 р. знову спостерігається тенденція до зростання: вартість договорів зросла з 20,2 млн грн у 2015 р. до 67,3 у 2016 р., що відповідно до темпів приросту становить 233,3 %.

Для подальшого аналізу вітчизняного ринку лізингових послуг розглянемо розподіл вартості договорів фінансового лізингу за терміном їх дії (2013–2016 рр.) (табл. 2) [8].

Таблиця 2

Розподіл вартості договорів фінансового лізингу, 2013–2016 рр.

Рік	Вартість договорів фінансового лізингу			
	Дорівнює або менше двох років	Понад два роки або дорівнює п'яти	Понад п'ять років або дорівнює десяти	Понад десять років
2012	2861,6	17228,7	19782,4	1672,2
2013	2682,3	21024,7	42157,7	1245,7
2014	3219,8	22409,9	31290,8	1659,1
2015	3528,6	15545,6	5980,6	1293
2016	4604,4	12392,5	5325,3	855,5

Бачимо, що договори терміном, що перевищує два роки або дорівнює п'яти, є найпопулярнішими серед користувачів лізингу, оскільки за сучасних економічних і політичних умов цей строк є найменш ризикованим як для лізингоодержувача, так і для лізингодавця.

Отже, сучасний стан вітчизняного фінансового лізингу є досить суперечливим. З одного боку, наявні позитивні передумови для активного впровадження та розвитку лізингової діяльності, оскільки існує потреба в оновленні виробничих потужностей у реальному секторі економіки, яку може задовольнити лізинг. З іншого – чимало перешкод, які не дозволяють використовувати лізинг у повному обсязі, серед них несприятливий податковий клімат (відсутні або незначні податкові пільги, які не стимулюють розвиток лізингу), обмеженість можливостей залучення коштів для фінансування лізингових операцій, недосконалість структури джерел фінансування лізингових операцій, брак кваліфікованих кадрів у сфері лізингу, низький рівень обізнаності з питань лізингу серед представників малого та середнього бізнесу, недостатній розвиток та обмежене використання інфраструктури ринку лізингу, відсутність дисципліни сплати лізингових платежів та ін.

Аналіз нормативно-правових джерел і робіт науковців дозволив сформувати рекомендації щодо напрямів урегулювання лізингової діяльності.

1. Єдине визначення сутності основних понять у Законі України «Про фінансовий лізинг», Господарському, Цивільному та Податковому кодексах України щодо лізингових операцій, їх видів і форм, оскільки розбіжності у цих нормативних документах створюють проблеми в практиці використання лізингу.

2. Формування загальних умов і порядку здійснення лізингових операцій у Законі України «Про банки і банківську діяльність»: оскільки лізинг суттєво відрізняється від кредиту, тому помилково регулювати лізинг повністю як кредитні операції.

3. Надання податкових пільг банківським установам: комерційні банки не зацікавлені в довгостроковому кредитуванні незалежних лізингових компаній, які частково є їх конкурентами, а це стимулюватиме процес фінансування ними лізингових компаній і дозволить оновити матеріально-технічну базу виробництва.

4. Упровадження пільг для лізингоодержувачів (через використання механізму прискореної амортизації, відшкодування лізингових платежів за рахунок валових витрат) і для лізингових компаній (через відшкодування процентів за банківськими кредитами) та їх кредиторів.

5. Упровадження механізму часткового або повного державного гарантування повернення лізингових платежів, що позитивно вплине на лізингову діяльність [2–5; 10; 11].

Удосконалення законодавчої бази, створення системи пільг та економічних мотивів для стимулювання банківської діяльності на ринку лізингу має активізувати розвиток не лише лізингового бізнесу, а й банківського. Вирішення проблем і підтримка розвитку лізингової діяльності надасть державі певні переваги, серед них підвищення інвестиційної активності, спрямування фінансових ресурсів на інвестиційні проекти, гарантоване використання фінансових ресурсів на оновлення та розширення матеріально-технічної бази. Активне запровадження лізингу може дати відчутний поштовх структурній перебудові реального сектора економіки, оновленню основних фондів, розвитку малого та середнього бізнесу. Це стимулюватиме підвищення ефективності кредитної політики банків як наслідок створення конкурентного середовища між джерелами фінансування [4].

Отже, за сучасних умов лізинг є одним із найперспективніших фінансових інструментів, що спроможний дати поштовх розвитку реального сектора економіки, а також активізувати інвестиційні процеси. Проведений аналіз засвідчує однобокість сучасного вітчизняного ринку фінансового лізингу, що представлений переважно юридичними особами – лізингодавцями. Нині доводиться говорити про низькі темпи зростання лізингових операцій, що є зумовленим недосконалістю законодавчого забезпечення, низьким рівнем обізнаності з питань лізингу серед представників малого та середнього бізнесу, слабкою підтримкою з боку держави, у тому числі відсутністю податкових пільг.

Таким чином, для сприяння розвитку лізингової діяльності в Україні важливо вдосконалити законодавчу базу із урахуванням інтересів як лізингодавців, так і лізингоодержувачів, розвивати інфраструктуру лізингу через створення центрів, що спеціалізуються на малих підприємствах, а також сприяти підвищенню фінансової стійкості лізингодавців.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Андрійченко Ж. О.

Література: 1. Бакалець Р. І. Переваги придбання основних засобів за схемою фінансового лізингу. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vldfa/ 2010_18/ Bakalets.pdf. **2.** Внукова Н. Н. Сучасний стан економіко-правового регулювання фінансового лізингу в Україні. *Лізинг в Україні.* 2005. № 3. С. 8–10. **3.** Гудзь О. Є. Сучасний вимір становлення та перспектив розвитку лізингових послуг в аграрній сфері. URL: http://agrofin.com.ua/files/gudz_17.pdf. **4.** Зайцев В. О., Галахова О. В. Проблеми розвитку ринку лізингу в Україні та його поточний стан. *Вісник Сумського державного університету.* 2012. № 3. С. 170–183. **5.** Про фінансовий лізинг : Закон України від 16.01.2004 № 723/97-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/723/97-%D0%B2%D1%80. **6.** Міщенко В. І., Луб'яницький О. С., Слав'янська Н. Г. Основи

лізингу : навч. посіб. Київ : Знання, 1997. 138 с. **7.** Науменкова С. В. Фінансова інклюзивність та проблеми забезпечення доступу населення до базових фінансових послуг в Україні. *Вісник Національного банку України.* 2014. № 11. С. 31–37. **8.** Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг // Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. URL: https://www.nfp.gov.ua/ua/Ohliad-rynkiv.html. **9.** Саблук Р. П. Теоретичні аспекти лізингових відносин. *Економіка АПК.* 2000. № 11. С. 49–57. **10.** Смірнова О. О. Особливості лізингового бізнесу в Україні. URL: http://www.sworld.com.ua. **11.** Урусова З. П. Особливості вітчизняної практики проведення лізингових операцій у сучасному економічному просторі. *Вісник Запорізького національного університету.* 2010. № 3. С. 145–149.

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 658.153

Смородінова В. А.

Магістрант 2 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено сутність системи управління оборотним капіталом підприємства. Визначено завдання та принципи управління оборотним капіталом. Подано поетапний опис побудови системи управління оборотним капіталом суб'єкта господарювання.*

Ключові слова: *підприємство, організація, виробництво, фінанси, капітал, оборотний капітал, управління оборотним капіталом, принципи управління, система управління.*

Аннотация. *Исследована сущность системы управления оборотным капиталом предприятия. Определены задачи и принципы управления оборотным капиталом. Приведено поэтапное описание построения системы управления оборотным капиталом субъекта хозяйствования.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, производство, финансы, капитал, оборотный капитал, управление оборотным капиталом, принципы управления, система управления.*

Annotation. *The essence of the company's working capital management system is investigated. The tasks and principles of working capital management are defined. A step-by-step description of the construction of a working capital management system for a business entity.*

Keywords: *enterprise, organization, production, finance, capital, working capital, working capital management, management principles, management system.*

Здійснювані в Україні на сучасному етапі економічні перетворення потребують удосконалення управління оборотним капіталом підприємств, оскільки їх фінансова діяльність є тісно пов'язаною із формуванням і використанням оборотного капіталу. Йому належить особливе місце у структурі капіталу підприємства, від якості управління ним залежить безперервність процесу виробництва та реалізації продукції, ліквідність підприємства, його платоспроможність і рентабельність. До того ж оборотний капітал бере безпосередню участь у створенні нової вартості, функціонуючи в процесі кругообігу всього капіталу. Оборотний капітал обертається швидше, ніж основний, тому зі збільшенням частки оборотного капіталу в загальній сумі авансованого капіталу час обігу всього капіталу скорочується, а отже, уможливлюється зростання нової вартості, тобто прибутку. Тому управління ним є актуальним для поліпшення чи стабілізації фінансового стану підприємства [1].

Дослідженням проблем управління оборотним капіталом підприємства займалися і займаються зарубіжні та вітчизняні науковці, серед них Е. Брікхейм, Дж. Ван Хорн, І. Бланк, І. Ансофф, Д. Міддлтон, Т. Турманідзе, Б. Пирсон, О. Ефімова, Н. Пласкова, О. Шеремет та ін. Однак, незважаючи на наявність численних теоретичних розробок, у сучасній теорії та практиці не сформовано єдиної злагодженої системи управління оборотним капіталом.

© Смородінова В. А., 2017

Метою написання статті є теоретичне узагальнення засад ефективного використання оборотного капіталу підприємств, а також дослідження системи управління оборотним капіталом.

Поява категорії «оборотний капітал» як об'єкта управління є наслідком розвитку економічних відносин, створення та функціонування конкурентного середовища. Термін «оборотний капітал» походить від англійського «circulating capital», він став уживаним у зв'язку з активним використанням англомовних джерел економічної літератури. В україномовних джерелах з економічної теорії його синонімами є «оборотні засоби», «оборотні кошти», «оборотні активи», «поточні активи». Однак, незважаючи на неоднорідність термінів, економічну сутність поняття, що ними визначається, у вітчизняній і зарубіжній літературі трактують досить однозначно. Це сукупність грошових коштів, авансованих підприємством для формування оборотних виробничих фондів і фондів обігу, використовуваних у межах одного відтворювального циклу або в короткостроковому періоді (до одного року), що забезпечують безперервний процес виробничо-господарської діяльності та приносять економічну вигоду [4; 5].

Для раціонального формування та використання оборотного капіталу необхідним є створення системи управління оборотним капіталом підприємства. Під системою розуміють сукупність функціонально взаємозалежних і взаємодіючих елементів, що є цілісним утворенням або мають властивості цілісності. Таке визначення передбачає існування зв'язків між її елементами. Крім того, цілісним вважають утворення, у якого в результаті функціональної взаємодії елементів з'являються нові системні властивості або системний результат, відсутній у складових її елементів, що не виводяться з властивостей елементів і не зводяться до них [2].

Система управління оборотним капіталом – це система цілеспрямовано організованої взаємодії між об'єктом (елементами оборотним капіталом і джерелами їх фінансування та економічними відносинами в процесі їх формування та використання в межах певної економічної системи та у взаємозв'язку із зовнішнім середовищем) та суб'єктом управління (органами управління підприємства, які причетні до прийняття управлінських рішень щодо ефективного функціонування оборотного капіталу) шляхом реалізації функцій управління із застосуванням комплексу методів, засобів і фінансово-економічних інструментів дослідження і трансформації взаємопов'язаних процесів формування та використання оборотного капіталу і джерел його фінансування за обсягом, складом, структурою із урахуванням дії на нього численних факторів внутрішнього та зовнішнього середовищ [3].

Управління оборотним капіталом полягає в пошуку ефективних форм його фінансування, оптимізації обсягу, удосконаленні структури, забезпеченні прийнятного рівня ліквідності та підвищенні ефективності використання. Політика управління оборотним капіталом має забезпечити пошук компромісу між ризиком втрати ліквідності й ефективністю роботи, що зводиться до вирішення таких двох важливих задач, як забезпечення платоспроможності та прийнятного обсягу, структури і рентабельності активів [6].

Основними завданнями управління оборотним капіталом є:

– забезпечення безперебійності виробничого процесу: для виконання цього завдання необхідно сформувати окремі види активів відповідно до обсягів господарської діяльності підприємства і тривалості його операційного та фінансового циклів;

– прискорення оборотності загальної суми оборотних активів, що реалізується шляхом збільшення частки активів із високою оборотністю і зменшенням частки активів, що обертаються повільно;

– забезпечення ліквідності оборотних активів, достатньої для підтримки платоспроможності підприємства за поточними фінансовими зобов'язаннями, що реалізується шляхом постійного контролю за розміром оборотних активів у грошовій, абсолютно ліквідній формі, а також шляхом забезпечення відповідної частини високоліквідних активів у вигляді поточних фінансових інвестицій та інших активів, які за необхідності можуть швидко перетворитися на грошові кошти;

– забезпечення підвищення рентабельності оборотних активів: оскільки всі види оборотних активів тією чи іншою мірою пов'язані із ризиком втрати, важливо мінімізувати цей ризик;

– установлення оптимальної пропозиції між короткостроковими та довгостроковими зобов'язаннями у фінансуванні поточних активів [1].

Система управління оборотним капіталом підприємства формується взаємодоповненістю її складових.

1. Аналіз оборотного капіталу підприємства в попередньому періоді передбачає п'ять етапів:

– оцінку динаміки загального обсягу оборотного капіталу підприємства;

– оцінку динаміки складу оборотного капіталу підприємства в розрізі основних його видів;

– оцінку оборотності окремих видів оборотного капіталу у загальній їх сумі;

– визначення рентабельності оборотного капіталу, дослідження факторів, що його формують;

– оцінку складу основних джерел фінансування оборотного капіталу.

Результати аналізу дають змогу визначити загальний рівень ефективності управління оборотним капіталом на підприємстві та виявити основні напрями його підвищення в майбутньому.

2. Визначення принципових підходів до формування оборотного капіталу підприємства.

3. Оптимізація обсягу оборотного капіталу.

4. Оптимізація співвідношення постійної та змінної частин оборотного капіталу.

5. Забезпечення необхідної ліквідності оборотного капіталу.

6. Підвищення рентабельності оборотного капіталу.

7. Мінімізація втрат оборотного капіталу у процесі його використання.

8. Формування принципів, що визначають фінансування окремих видів оборотного капіталу.

9. Оптимізація структури джерел фінансування оборотного капіталу [8].

Система управління оборотним капіталом передбачає процес прийняття управлінських рішень, але на цьому її функції не обмежуються. Під час аналізу систем управління оборотним капіталом як інструмент необхідно використовувати системний підхід, який базується на певних принципах.

1. Принцип взаємопов'язаності, згідно із яким управління оборотним капіталом є здійснюваним у межах загальної системи управління фінансами підприємств, оскільки будь-яке управлінське рішення прямо або опосередковано впливає на ефективність діяльності підприємства.

2. Принцип своєчасності: кожне управлінське рішення щодо формування та використання будь-якої складової оборотного капіталу має прийматися своєчасно й на підставі оперативної достовірної інформації.

3. Принцип координації спрямовує управлінців підприємств на досягнення узгодженості управлінських рішень у сфері оборотного капіталу із рішеннями щодо поточних зобов'язань.

4. Принцип безперервності, у межах якого управління оборотним капіталом розглядають як постійний процес, що забезпечує прийняття низки управлінських рішень, які впливають на ліквідність та платоспроможність підприємства.

5. Принцип оптимальності, виходячи з якого кожне управлінське рішення щодо визначення обсягів оборотного капіталу та всіх його складових є спрямованим на визначення їх оптимального розміру.

6. Принцип раціональності означає, що всі складові оборотного капіталу мають бути раціонально розміщені між стадіями відтворювального процесу підприємства [9].

Таким чином, створення ефективної системи управління оборотним капіталом є здійснюваним для оптимізації забезпечення потреб щодо придбання необхідних видів оборотного капіталу; досягнення обсягів оборотного капіталу, що відповідають обсягам фінансово-господарської діяльності, задля оптимізації прибутку та мінімізації витрат за безпечного рівня ризику. Раціональне використання оборотного капіталу сприяє підвищенню фінансової стійкості підприємства, його платоспроможності та рентабельності. За виконання цих умов підприємство в змозі своєчасно й повністю виконувати свої розрахунково-платіжні зобов'язання перед іншими економічними суб'єктами, що є важливою передумовою ефективної діяльності підприємства.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Сабліна Н. В.

Література: 1. Фроленко Р. В. Аналітична складова управління оборотним капіталом підприємства: концептуальний підхід. *Інноваційна економіка.* 2016. № 1. С. 98–103. **2.** Коюда В. О. Концептуальні засади управління підприємством як економічною системою : монографія / за заг. ред. В. О. Коюди. Харків : ХНЕУ, 2007. 416 с. **3.** Брушко Ґ. В. Методологічні основи управління оборотним капіталом. *Культура народов Причерноморья.* 2010. № 179. С. 31–33 **4.** Кустріч Л. О. Підвищення рівня управління оборотним капіталом. *Вісник Хмельницького національного університету.* 2010. № 3. С. 103–106. **5.** Дукаль Г. С. Управління оборотним капіталом та його вплив на фінансовий стан підприємства. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvnltu/19_1 /181_Dukal_19_1.pdf. **6.** Теницька Н. Б., Мяло О. М., Аніпір Є. Л. Система управління оборотним капіталом підприємства. *Ефективна економіка.* URL: http://www.economy.nayka.com.ua. **7.** Коваленко Л. О., Ремньова Л. М. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. Київ : Знання, 2005. 486 с. **8.** Польова О. Л., Жмурко Л. Ю. Система управління оборотним капіталом підприємства. *Науковий вісник Херсонського державного університету.* 2016. № 21. С. 92–95. **9.** Бондаренко О. С. Методологічні основи управління оборотними активами підприємства. *Інвестиції: практика та досвід.* 2008. № 4. С. 40–44.

ОПТИМИЗАЦИЯ ОБЪЕМОВ ПРОИЗВОДСТВА ШЛИФОВАЛЬНЫХ ЛЕПЕСТКОВЫХ КРУГОВ ООО «БЕЛАБРАЗИВ» (ПГТ МАЛИНОВКА)

УДК 519.863:658.155-044.69(477.54)

Соколов Д. С.

Студент 2 курса
факультета международных экономических отношений ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Проведен анализ деятельности предприятия по производству шлифовальных лепестковых кругов – ООО «Белабразив» (Харьковская обл., Чугуевский р-н, пгт Малиновка). Разработана и решена оптимизационная задача максимизации прибыли с учетом запасов ресурсов на складе. Обосновано, что результаты решения задачи целесообразно использовать при управлении деятельностью предприятия с целью максимизации прибыли и удовлетворения потребностей потребителей.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, производство, прибыль, максимизация прибыли, оптимизация, задача линейного программирования, симплексный метод, целевая функция, теневые цены, корреляция, автокорреляция, статистическая значимость.*

Анотація. *Проведено аналіз діяльності підприємства з виробництва шліфувальних пелюсткових кіл – ТОВ «Белабразив» (Харківська обл., Чугуївський р-н, смт Малинівка). Розроблено й вирішено оптимізаційну задачу максимізації прибутку з урахуванням запасів ресурсів на складі. Обґрунтовано, що результати розв'язання задачі доцільно використовувати при управлінні діяльністю підприємства задля максимізації прибутку та задоволення потреб споживачів.*

Ключові слова: *підприємство, організація, виробництво, прибуток, максимізація прибутку, оптимізація, задача лінійного програмування, симплексний метод, цільова функція, тіньові ціни, кореляція, автокореляция, статистична значущість.*

Annotation. *The analysis of the activity of the enterprise for the production of grinding petal circles is carried out – OOO Belabraziv (Kharkov region, Chuguevsky district, village Malinovka). The optimization task of maximizing profit taking into account the stock of resources in the warehouse was developed and solved. It is substantiated that it is expedient to use the results of solving the problem when managing the activity of an enterprise in order to maximize profit and satisfy the needs of consumers.*

Keywords: *enterprise, organization, production, profit, profit maximization, optimization, linear programming problem, simplex method, objective function, shadow prices, correlation, autocorrelation, statistical significance.*

В условиях современного рынка одной из самых важных целей является ориентация производства на оптимизацию как один из наиболее эффективных способов максимизации прибыли.

Рассмотрим задачу оптимизации для повышения эффективности технологических и организационных систем. В процессе оптимизации с учетом заданных условий определим решение, параметры системы и показатели качества, зависящие от выбора и способствующие нахождению оптимальных конструкций и технологических схем. Рассмотрим решение задачи линейного программирования для нахождения оптимальных условий изготовления изделий на конкретном примере, используя данные ООО «Белабразив».

Известно, что на ООО «Белабразив» для производства трех видов шлифовальных лепестковых кругов (КШЛ 150х30(4Н), КШЛ 150х30 (8Н), КШЛ 150х30(16Н)) за неделю используют три вида сырья: клей (смолу), наждачную бумагу и фланец. На каждый вид продукции используют клея на сумму: 4Н – 2,5 грн, 8Н – 3 грн, 16Н – 2,5 грн; наждачной бумаги на сумму: 4Н – 55 грн, 8Н – 46 грн, 16Н – 40 грн. и фланца на сумму 5 грн для всех видов продукции. Прибыль от реализации изделий составляет: 4Н – 19 грн, 8Н – 18 грн, 16Н – 28,5 грн. На клей всего выделено основных фондов на 9062 грн, на наждачную бумагу – 5130 грн, а на фланец – 2375 грн. Необходимо определить план выпуска этих видов продукции для максимизации прибыли ООО «Белабразив». Данные для составления и решения задачи приведены в табл. 1 [2].

Для решения задачи обозначим: x_1 – количество продукции вида КШЛ 150х30(4Н), x_2 – количество продукции вида КШЛ 150х30(8Н), x_3 – количество продукции вида КШЛ 150х30(16Н); x_i – количество затраченных материалов на изготовление одной единицы продукции. Тогда прибыль от реализации всех этих видов продукции имеет вид:

© Соколов Д. С., 2017

Таблица 1

Исходные данные для составления задачи

Сырье	Продукция			Основные фонды
	КШЛ 150х30 (4Н)	КШЛ 150х30 (8Н)	КШЛ 150х30 (16Н)	
Клей (смола)	2,50	3,00	2,50	9 062,00
Наждачная бумага	55,00	46,00	40,00	5 130,00
Фланец	5,00	5,00	5,00	2 375,00
Прибыль от реализации, грн	19,00	18,00	28,50	max

$$Z = 19x_1 + 18x_2 + 28,5x_3 \to \max.$$

С учетом ограниченности ресурсов имеем такую систему ограничений:

$$\begin{cases} 2,5x_1 + 3x_2 + 2,5x_3 \le 9062 \\ 55x_1 + 46x_2 + +40x_3 \le 5130; \\ 5x_1 + 5x_2 + 5x_3 \le 2375; \\ x_j \ge 0. \end{cases}$$

Чтобы определить теневые цены заданных ресурсов и проверить правильность решения исходной задачи, необходимо составить и решить двойственную задачу.

Целевая функция двойственной задачи имеет вид:

$$F = 9062\,y_1 + 5130\,y_2 + 2375\,y_3 \to \min,$$

где y_1 – теневая цена клея,

y_2 – теневая цена наждачной бумаги,

y_3 – теневая цена фланца, а коэффициенты при y_j – основные фонды, выделенные для соответствующего вида ресурса.

Система ограничений имеет вид:

$$\begin{cases} 2,5y_1 + 55y_2 + 5y_3 \ge 19; \\ 3y_1 + 46y_2 + 5y_3 \ge 18; \\ 2,5y_1 + 40y_2 + 5y_3 \ge 28,5; \\ y_i \ge 0. \end{cases}$$

Для решения исходной задачи симплексным методом воспользуемся надстройкой «Поиск решения» в Microsoft Excel. С помощью надстройки находим максимальное значение прибыли при заданных ограничениях:

$$x_1^* = 0, x_2^* = 0, x_3^* = 128,25, x_4^* = 8420,75, x_5^* = 0, x_6^* = 1733,75; \qquad Z_{\max} = 3655,125 \text{ грн.}$$

Для решения двойственной задачи также используем надстройку «Поиск решения» в Microsoft Excel:

$$y_1^* = 0, y_2^* = 0,7125, y_3^* = 0;$$

$$F_{\min} = Z_{\max} = 3655,125 \text{ грн.}$$

Исходя из решения задачи, клей и фланец не являются дефицитными ресурсами, их не следует докупать, поскольку в производственном процессе эти два вида сырья не используются полностью. Дефицитным ресурсом является наждачная бумага, она используется полностью, ее теневая цена составляет приблизительно 0,7125 грн.

Таким образом, чтобы ООО «Белабразив» получало максимальную прибыль в размере 3655?125 грн за неделю, предприятию необходимо изготовлять КШЛ 150 × 30(16Н) в количестве 128,25 шт. КШЛ 150х30(4Н) и КШЛ 150 × 30 (8Н) производить нерационально, поскольку их производство не удовлетворяет условию максимизации прибыли. Если ООО «Белабразив» будет придерживаться оптимального плана выпуска продукции, предприятие сможет максимизировать прибыль и удовлетворить потребности потребителей, что позволит ему развиваться дальше, а также оставаться конкурентоспособным на рынке.

Научный руководитель – д-р экон. наук, профессор Малярец Л. М.

Литература: 1. Сиргалина Р. Р., Семашко М. А. Использование методов линейного программирования для решения задачи оптимизации производства. *Символ науки.* 2016. № 4. С. 208–211. **2.** Компания «ООО Белабразив» // Официальный сайт ОАО «Белгородский абразивный завод». URL: https://belabraziv.com.ua/about_us. **3.** Егоршин А. А., Малярец Л. М. Корреляционно-регрессионный анализ : учебное пособие. Харьков : Основа, 1998. 208 с. **4.** Малярец Л. М. Экономико-математические методы и модели : учебное пособие. Харьков : ХНЭУ, 2013. 288 с. **5.** Малярець Л. М., Куліков П. М., Лебедєва І. А. Лабораторний практикум з навчальної дисципліни «Економіко-математичне моделювання» : навч.-практ. посіб. Харків : ХНЕУ, 2009. 136 с.

АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ФАКТОРІВ ВПЛИВУ НА ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КЛІМАТ УКРАЇНИ

УДК 303.725.33:330.322(477)

Соломка Д. О.

Студент 2 курсу
факультету менеджменту і маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано вплив основних економічних показників на інвестиційний клімат України. Розроблено економетричну модель, виявлено найбільш значущі показники. Отриману модель перевірено на статистичну значущість. Запропоновано практичні заходи задля підвищення привабливості України для іноземних інвесторів.*

Ключові слова: *інвестиції, інвестиційний клімат, залучення інвестицій, прямі іноземні інвестиції, економетричний аналіз, багатофакторна модель, результативна ознака, коефіцієнт регресії, коефіцієнт детермінації, статистична значущість.*

Аннотация. *Проанализировано влияние основных экономических показателей на инвестиционный климат Украины. Разработана эконометрическая модель, определены наиболее значимые показатели. Полученная модель проверена на статистическую значимость. Предложены практические меры для повышения привлекательности Украины для иностранных инвесторов.*

Ключевые слова: *инвестиции, инвестиционный климат, привлечение инвестиций, прямые иностранные инвестиции, эконометрический анализ, многофакторная модель, результативный признак, коэффициент регрессии, коэффициент детерминации, статистическая значимость.*

Annotation. *The influence of the main economic indicators on the investment climate in Ukraine is analyzed. The econometric model is developed, the most significant indicators are determined. The obtained model is checked for statistical significance. Practical measures are proposed to increase the attractiveness of Ukraine for foreign investors.*

Keywords: *investment, investment climate, investment attraction, foreign direct investment, econometric analysis, multifactor model, effective indicator, regression coefficient, coefficient of determination, statistical significance.*

Інвестиційний клімат – це сукупність політичних, правових, економічних, організаційних і соціальних умов, що визначають привабливість і доцільність інвестування певної господарської системи. Інвестиційна привабливість є незаперечним фактором стабільного соціально-економічного розвитку. За сучасних умов проблема економічного зростання країни є тісно пов'язаною з ефективністю інвестиційної діяльності. Активна інвестиційна діяльність забезпечує повноцінне функціонування суб'єктів господарювання та збалансованість їх економічного розвитку, сприяє підвищенню конкурентоспроможності виробництва [1].

Дослідженням проблем інвестиційної привабливості України займаються Бланк І. О., Геєць В. М., Пересада А. А., Глазунов В. І., Кузьменко Л. М. та ін.

© Соломка Д. О., 2017

Метою написання статті є аналіз факторів, які найбільше впливають на рівень інвестиційної привабливості України, визначення основних проблем у сфері інвестування та розробка напрямів їх вирішення на підставі проведеного економетричного факторного аналізу.

На підставі аналізу робіт фахівців оберемо як фактори для дослідження обсяг валового внутрішнього продукту України, індекс інфляції, облікову ставку рефінансування та курс долара до гривні. Науковець Бесєдіна А. В. у своїй роботі зауважує, що економічними факторами, які впливають на інвестиційну привабливість, є динаміка грошово-кредитної сфери та банківської системи, рівень інфляції та стабільність курсу національної валюти, інакше кажучи, курсу долара до гривні [2].

Як результативну ознаку y розглядатимемо обсяг прямих іноземних інвестицій в Україну, млн дол. Серед факторів, що впливають на результативну ознаку, розглянемо:

x_1 – обсяг валового внутрішнього продукту України, млн дол.;

x_2 – індекс інфляції,%;

x_3 – ставку рефінансування, %;

x_4 – середній курс долара до гривні, грн.

Для проведення аналізу раціонально використати статистичний пакет Statgraphics. Вихідні дані для дослідження подано в табл. 1 [3; 4].

Таблиця 1

Вихідні дані для побудови економетричної моделі

Рік	Прямі іноземні інвестиції в Україну, млн дол.	ВВП, млн дол.	Індекс інфляції, %	Ставка рефінансування,%	Середній курс долара до грн, грн
	y	x_1	x_2	x_3	x_4
1995	483,5	23480,5	281,7	110	1,47
1996	896,5	44388,2	139,7	40	1,83
1997	1438,2	51033,1	110,1	35	1,82
1998	2063,6	55107,2	120	60	1,86
1999	2810,7	53252,5	119,2	45	2,44
2000	3281,8	41175,2	125,8	27	4,13
2001	3875	38309,6	106,1	12,5	5,33
2002	5339	42393,2	99,4	7,5	5,32
2003	6657,6	50133,8	108,2	7	5,33
2004	8353,9	64883,2	112,3	8	5,31
2005	16375,2	86142,1	110,3	9,5	5,12
2006	21186	107753,1	111,6	8,5	5,05
2007	29489,4	142719,1	116,6	8	5,05
2008	35723,4	179992,9	122,3	10	5,26
2009	40026,8	117228,2	112,3	11	7,79
2010	44708	136419,1	109,1	8,5	7,93
2011	49362,3	163160,5	104,6	7,75	7,98
2012	54462,4	175781,2	99,8	7,5	8,02
2013	58156,9	183310,2	100,5	6,5	7,93
2014	45916	131805,4	124,9	14	11,88
2015	45744,8	90615,6	143,3	22	26,25
2016	47562,2	93270,2	112,4	16,5	24,85

Після обробки вихідних даних визначено, що ставка рефінансування не впливає на обсяг прямих іноземних інвестицій. Отже, рівняння множинної регресії має вигляд:

$$Y = 5472{,}65 + 1264{,}76\, x_1 - 2{,}095 x_2 - 5{,}564 x_4.$$

З отриманого рівняння регресії можна зробити висновок, що за нульового значення факторів обсяг прямих іноземних інвестицій становив би 5472,65 млн дол. Коефіцієнт регресії дозволяє зробити висновок, що за збільшення обсягу валового внутрішнього продукту України на 1 млн дол. обсяг прямих іноземних інвестицій збільшиться на 1264,76 млн дол. за закріплення решти факторів на середньому рівні. Значення коефіцієнта вказує, що за зростання рівня інфляції на 1 % обсяг іноземних інвестицій знизиться на 2,095 млн дол. за решти факторів на

середньому рівні. Значення коефіцієнта засвідчує, що за зростання курсу долара на 1 грн обсяг іноземних інвестицій знизиться на 5,564 млн дол. за решти факторів на середньому рівні.

Значення коефіцієнта детермінації у цій моделі дорівнює 0,762, тобто 76,2 % варіації динаміки прямих іноземних інвестицій в Україну залежать від обсягу валового внутрішнього продукту України, індексу інфляції та курсу долара. Від факторів, не врахованих у моделі, залежать 23,8 % варіації досліджуваного показника.

Критерій Фішера підтверджує статистичну значущість моделі (80,48 > 3,71). Залучені до моделі фактори є статистично значущими, оскільки значення t-критерію Стьюдента $t_a = 5{,}42$, $t_{b1} = 2{,}96$, $t_{b2} = 2{,}66$, $t_{b3} = 3{,}24$, перевищують табличні.

Для ранжирування факторів за ступенем впливу на результативну ознаку дослідимо β-коефіцієнти.

Обчислена модель має вигляд:

$$t_y = 0{,}5912t_1 + 0{,}3631t_2 + 0{,}1454t_3.$$

Виходячи зі значень β-коефіцієнтів, обсяг валового внутрішнього продукту є найбільш значущим фактором. Наступним за значущістю фактором є рівень інфляції, найменш значущим є середній курс долара до гривні.

Отже, основними кількісними факторами, що впливають на досліджувану ознаку, є обсяг валового внутрішнього продукту, рівень інфляції та курс національної валюти до курсу долара. Ці фактори на 76,2 % пояснюють варіацію прямих іноземних інвестицій в економіку України.

Значення статистики Дарбіна–Уотсона в моделі становить 1,24, що свідчить про відсутність автокореляції. Цю модель можна використовувати для прогнозування обсягу прямих іноземних інвестицій в Україну.

Прогнозна модель обсягу прямих іноземних інвестицій в Україну на 2017–2019 рр. має вигляд: $y(t) = 1/(-0{,}0000987669 + 0{,}00223535/t)$. Обчислений прогноз засвідчує: наявний різкий спад, що надалі триватиме, якщо не запроваджувати відповідних заходів. Очевидно, слід розглянути проблеми в інвестиційному кліматі України та негайно змінювати інвестиційну політику, оскільки обсяг прямих іноземних інвестицій безпосередньо впливає на економічний розвиток країни.

Таким чином, необхідно розробити заходи для збільшення обсягу валового внутрішнього продукту, зниження темпів інфляції та стабілізації курсу національної валюти. Однак, поряд із кількісними, не можна не враховувати фактори, що впливають на рішення інвесторів про вкладення коштів. Такими є якість і стабільність законодавчої бази, податкової системи, рівень платоспроможності країни за своїми зобов'язаннями, якість системи інформаційного забезпечення, а також повнота і доступність інформації про інвестиційні можливості в країні в цілому й у окремих компаніях зокрема.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Малярець Л. М.

Література: 1. Пересада А. А. Управління інвестиційним процесом : монографія. Київ : Лібра, 2002. 472 с. **2.** Беседина А. В., Вербицкая Ю. В. Инвестиционный климат и иностранные инвестиции в Украине. URL: http://www.rusnauka.com/8_NND_2011/Economics/4_81679.doc.htm. **3.** Индекс инфляции в Украине // Минфин. Финансовый портал. URL: http: https://index.minfin.com.ua/economy/index/inflation. **4.** Статистична інформація // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua. **5.** Єгоршин О. О., Малярець Л. М. Економіко-математичне моделювання. Математичне програмування : підручник. Харків : ІНЖЕК, 2006. 384 с. **6.** Малярець Л. М., Куліков П. М., Лебедєва І. А. Лабораторний практикум з навчальної дисципліни «Економіко-математичне моделювання» : навч.-практ. посіб. Харків : ХНЕУ, 2009. 136 с.

ВИЗНАЧЕННЯ ФАКТОРІВ ВПЛИВУ НА СТАН ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКУ

УДК 336.71.078.3

Солоніченко К. О.

Магістрант 2 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено фактори впливу на фінансову безпеку банківської установи. Обґрунтовано, що рівень фінансової безпеки банківських установ, які належать до групи банків із приватним капіталом, визначають платоспроможність і доходність банку.*

Ключові слова: *банк, банківська установа, банківська система, фінанси, фінансовий стан, безпека, фінансова безпека, зовнішні загрози, внутрішні загрози, платоспроможність, факторний аналіз.*

Аннотация. *Исследованы факторы влияния на финансовую безопасность банковского учреждения. Обосновано, что уровень финансовой безопасности банковских учреждений, относящихся к группе банков с частным капиталом, определяют платежеспособность и доходность банка.*

Ключевые слова: *банк, банковское учреждение, банковская система, финансы, финансовое состояние, безопасность, финансовая безопасность, внешние угрозы, внутренние угрозы, платежеспособность, факторный анализ.*

Annotation. *The factors of influence on the financial security of a banking institution are investigated. It is substantiated that the level of financial security of banking institutions belonging to a group of banks with private capital determines the solvency and profitability of the bank.*

Keywords: *bank, banking institution, banking system, finance, financial condition, security, financial security, external threats, internal threats, solvency, factor analysis.*

Для сучасного вітчизняного фінансового ринку характерною особливістю є важлива роль банківської діяльності в економічному зростанні. Банки забезпечують функціонування платіжної системи країни, регулюють потоки грошових коштів, беруть участь у перерозподілі капіталів відповідно до потреб економіки, створюючи тим самим основу для розширеного відтворення економіки. Економічне убезпечення банківської системи в цілому та в розрізі кожної банківської установи має загальнодержавне значення, є складовою національної безпеки України і за нестабільних економічних умов останнім часом набуває особливої актуальності.

Підтвердженням цьому є скорочення кількості банків: станом на 1 січня 2017 р. ліцензію Національного банку України мали 96 банківських установ, у тому числі 38 банків з іноземним капіталом. Протягом 2016 р. обсяг клієнтського кредитного портфеля скоротився на 0,4 % (3,85 млрд грн) та станом на 1 січня 2017 р. відповідав 1 005,92 млрд грн проти 1 009,77 млрд грн на початок року [1]. Отже, особливої актуальності набуває необхідність забезпечення фінансової безпеки банків за умов посилення макроекономічної нестабільності в країні та світі.

Дослідженням питань забезпечення фінансово-економічної безпеки банківської діяльності займалися Барановський О. І., Єпіфанов А. О., Васильчак С. В., Васильченко З. М., Губарєва І. О. та ін. Однак, незважаючи на наявність численних теоретичних розробок, динаміка зовнішнього середовища функціонування банківської установи потребує постійної уваги до зміни її тенденцій.

Метою написання статті є визначення факторів впливу на стан фінансової безпеки банку.

Фінансова безпека банку є станом банківської установи, для якого характерними є збалансованість і стійкість до впливу зовнішніх і внутрішніх загроз, здатність досягати поставлених цілей і генерувати достатній обсяг фінансових ресурсів для забезпечення стійкого розвитку [7].

Процес забезпечення фінансової безпеки банку вимагає здійснення інформаційно-аналітичної роботи, результати якої є необхідною умовою для моніторингу, оцінювання й аналізу факторів, що впливають на рівень його фінансової безпеки. Визначимо фактори, які впливають на фінансову безпеку банку, із застосуванням багатовимірного факторного аналізу у середовищі Statgraphics Centurion.

Застосування факторного аналізу дає змогу на підставі кореляційних зв'язків між частковими показниками, що характеризують стан фінансової безпеки банківської установи, установити нові агреговані показники – фактори, що відображають основні тенденції динаміки її рівня [8].

Основна модель факторного аналізу є лінійною та має такий вигляд [1]:

© Солоніченко К. О., 2017

$$Y_i = a_{1j}F_1 + a_{2j}F_2 + a_{3j}F_3 + ... + a_{ij}F_i,$$

де F_i – фактори, що визначають систематичну варіацію та кореляційний зв'язок між ними;

a_{ij} – факторні навантаження на показники;

Y_i – характерні фактори, що враховують варіацію, яка не пояснюється загальними факторами [1].

На першому етапі факторного аналізу визначимо систему первісних показників, які характеризують стан фінансової безпеки банку:

– показники достатності капіталу: коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів (К1); коефіцієнт захищеності доходних активів власним капіталом (К2); коефіцієнт надійності (К3); коефіцієнт фінансового важеля (К4); коефіцієнт захищеності власного капіталу (К5); коефіцієнт мультиплікатора капіталу (К6); коефіцієнт достатності капіталу (К7));

– показники оцінки ліквідності: коефіцієнт ресурсної ліквідності (К8); коефіцієнт генеральної ліквідності (К9); коефіцієнт загальної ліквідності (К10); коефіцієнт відношення високоліквідних активів до робочих (К11); коефіцієнт миттєвої ліквідності (К12));

– показники ефективності управління: загальний рівень рентабельності (К13); коефіцієнт окупності витрат доходами (К14); чиста процентна маржа (К15); інший операційний дохід (на середньорічні активи) (К16); рентабельність активів (К17); рентабельність доходних активів (К18); рентабельність загального капіталу (К19); рентабельність статутного фонду (К20); рентабельність діяльності за витратами (К21)).

Дослідження проведено за результатами функціонування банківських установ України, які належать до банків із приватним капіталом, за 2012–2016 рр. [9].

Передусім визначимо кількість факторів, які пояснюють динаміку рівня фінансової безпеки. Зауважимо, що кількість факторів визначається величиною накопиченої дисперсії: достатнім вважають значення накопиченої дисперсії, що є вищим за 70 %. Це означає, що утворені фактори дійсно пояснюють 70 % мінливості досліджуваного процесу або явища, а 30 % пояснюються іншими факторами [8].

Значення загальної та накопиченої дисперсія факторів подано в табл. 1 [10].

Таблиця 1

Загальна та накопичена дисперсії факторів

	Загальна дисперсія	Накопичена дисперсія
1	35,754	35,754
2	26,462	62,216
3	9,946	72,162

Як видно з табл. 1, накопичена дисперсія за трьома факторами становить 72,162 %, тобто утворені фактори пояснюють мінливість рівня фінансової безпеки на 72,162 %, а 27,838 % пояснюються іншими факторами.

Результатом факторного аналізу є склад показників, що увійшли до кожного фактора. За отриманими проміжними результатами встановлено, що не всі показники оцінювання рівня фінансової безпеки є достатньо інформативними й актуальними (факторне навантаження менше 0,7). Такі показники, як коефіцієнт миттєвої ліквідності (К12), коефіцієнт окупності витрат доходами (К14), чиста процентна маржа (К15), коефіцієнт іншого операційного доходу (на середньорічні активи) (К16) не увійшли до цих факторів.

Ітеративне застосування процедури факторного аналізу дозволило отримати такі результати: після вилучення коефіцієнтів (К12), (К14), (К15) та (К16) накопичена дисперсія за трьома факторами зросла до 86,155 %; коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів (К1), коефіцієнт захищеності доходних активів власним капіталом (К2) не увійшли до жодного фактора, оскільки їх навантаження менше 0,7, отже, їх вилучено із аналізу. Остаточні результати факторного аналізу подано у табл. 2 [10].

Як видно з табл. 2, після вилучення коефіцієнтів накопичена дисперсія зросла до 86,328 %. До першого фактора увійшли такі показники: загальний рівень рентабельності (К13), рентабельність активів (К17), рентабельність доходних активів (К18), рентабельність загального капіталу (К19), рентабельність статутного фонду (К20), рентабельність діяльності за витратами (К21) із навантаженням відповідно 0,99, 0,98, 0,99, 0,95, 0,97 та (-0,94). Виходячи з такого угрупування показників, фактор можна визначити як фактор доходності, адже підвищенню рівня ефективності роботи банку сприяє зростання його прибутку.

До другого фактора увійшли такі показники: коефіцієнт надійності (К3), коефіцієнт достатності капіталу (К7), коефіцієнт ресурсної ліквідності (К8), коефіцієнт генеральної ліквідності (К9), коефіцієнт загальної ліквідності (К10), коефіцієнт відношення високоліквідних активів до робочих (К11) із навантаженням відповідно 0,93,

0,92, 0,78, 0,93, 0,77 та 0,74. Виходячи з економічного змісту показників, цей фактор можна визначити як фактор платоспроможності банку, що свідчить про здатність банку забезпечити своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань [10].

Таблиця 2

Остаточні результати факторного аналізу

Показник	Фактор		
	Доходність	Платоспроможність	Достатність капіталу
К3	0,0525293	0,933421	-0,169927
К4	-0,186338	-0,293521	0,876001
К5	-0,0844915	-0,243529	0,911307
К6	0,0755967	-0,227885	0,921983
К7	0,0505903	0,928264	-0,165081
К8	-0,0634098	0,780738	-0,173847
К9	0,0532192	0,930835	-0,165549
К10	-0,0598599	0,774547	-0,18458
К11	0,118885	0,744963	-0,119029
К13	0,990439	0,0309726	-0,0567902
К17	0,989292	0,0497053	-0,0543729
К18	0,990456	0,0377522	-0,0551884
К19	0,952604	0,0249375	0,00347476
К20	0,972935	0,0117026	-0,0249802
К21	-0,941348	-0,00686519	0,0649479
Загальна дисперсія	40,929	33,585	11,813
Накопичена дисперсія	40,929	74,515	86,328

До третього фактора увійшли: коефіцієнт фінансового важеля (К4) із навантаженням 0,87; коефіцієнт захищеності власного капіталу (К5) із навантаженням 0,91; коефіцієнт мультиплікатора капіталу (К6) з навантаженням 0,96. Виходячи з економічного змісту показників, цей фактор можна визначити як фактор достатності капіталу банку.

Таким чином, за отриманими результатами можна стверджувати, що на рівень фінансової безпеки банків основний вплив мають доходність, платоспроможність і достатність капіталу. Подальшим напрямом дослідження має стати вдосконалення організаційного забезпечення процесу управління фінансовою безпекою банку.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Медведєва І. Б.

Література: 1. Національний банк України // Офіційний сайт Національного банку України. URL: http://www.bank.gov.ua. **2.** Барановський О. І. Специфіка фінансової безпеки в банківській сфері. *Вісник Національного банку України.* 2014. № 9. С. 17–25. **3.** Васильчак С. В. Організація безпеки банківської діяльності в Україні. *Науковий вісник НЛТУ України.* 2011. № 21. С. 153–157. **4.** Васильченко З. М. Економічна безпека банку: теоретична концепція моделювання. *Вісник Тернопільського національного економічного університету.* 2010. № 5. С. 144–155. **5.** Губарєва І. О., Штаєр О. М. Забезпечення управління економічною безпекою банку : монографія. Харків : ІНЖЕК, 2013. 310 с. **6.** Єпіфанов А. О. Фінансова безпека підприємств і банківських установ : монографія / за заг. ред. А. О. Єпіфанова. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. 296 с. **7.** Вовк В. Я. Теоретичні засади забезпечення фінансової безпеки банку. *Проблеми економіки.* 2012. № 4. С. 200–204. **8.** Малярець Л. М. Економіко-математичні методи та моделі : навч. посіб. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2014. 412 с. **9.** Про розподіл банків на групи : Рішення Правління Національного банку України від 10.02. 2017. URL: https://bank.gov.ua/control/uk /publish/article?art_id=43805377 **10.** Мельник С. І. Класифікація загроз економічній безпеці банку: аналіз та оцінка їх впливу. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2010. № 1. С. 73–82.

ДІАГНОСТУВАННЯ ЗАГРОЗ ФІНАНСОВІЙ БЕЗПЕЦІ БАНКУ

УДК 336.71.078.3

Солоніченко К. О.

Магістрант 2 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Побудовано структурно-функціональну модель, яка дає змогу подати у стандарті IDEF0 процес діагностування загроз фінансовій безпеці банку, що походять від держави. За подальшої декомпозиції застосування моделі дозволяє наявно відобразити сценарій діяльності співробітників щодо управління фінансовою безпекою банківської установи.*

Ключові слова: *банк, банківська установа, банківська система, фінанси, безпека, фінансова безпека, діагностування загроз, грошово-кредитна безпека, боргова безпека, валютна безпека, бюджетна безпека.*

Аннотация. *Построена структурно-функциональная модель, позволяющая представить в стандарте IDEF0 процесс диагностирования угроз финансовой безопасности банка, исходящих от государства. При дальнейшей декомпозиции применение модели позволяет наглядно отобразить сценарий деятельности сотрудников по управлению финансовой безопасностью банковского учреждения.*

Ключевые слова: *банк, банковское учреждение, банковская система, финансы, безопасность, финансовая безопасность, диагностирование угроз, денежно-кредитная безопасность, долговая безопасность, валютная безопасность, бюджетная безопасность.*

Annotation. *A structural-functional model has been constructed that allows to present in the IDEF0 standard the process of diagnosing financial security threats of the bank emanating from the state. With further decomposition, the application of the model makes it possible to visually display the scenario of the activities of employees in the management of the financial security of a banking institution.*

Keywords: *bank, banking institution, banking system, finance, security, financial security, threat diagnosis, monetary security, debt security, currency security, budget security.*

Зростаюча відкритість національної економіки та посилення інтеграційних і глобалізаційних процесів потенційно підвищують імовірність виникнення кризових ситуацій, що є пов'язаними зі збільшенням ризиків як на рівні економіки в цілому, так і в окремих її секторах, зокрема в банківському. Банки, як і інші суб'єкти національної економіки, вимушені діяти за умов непередбачуваності, невизначеності, загроз і небезпек. Відновлення та підтримання належного рівня фінансової безпеки банків можливі лише за умов відбудови системи виявлення, класифікації, локалізації загроз і регулювання ризиків [1].

Дослідженням питань оцінювання фінансової безпеки банківських установ займалися Барановський О. І., Коваленко В. В., Крупка І. М., Пилипенко Л. М., Сухоруков А. І., Соловйов В. І. та ін. Однак, незважаючи на наявність численних теоретичних розробок, організаційне забезпечення аналізованого процесу потребує подальшого деталізованого дослідження й удосконалення.

Метою написання статті є вдосконалення технології діагностування загроз фінансовій безпеці банку.

Фінансова безпека банку є важливою складовою фінансової, а отже, і національної безпеки, станом банківської установи, для якого характерними є збалансованість і стійкість до впливу зовнішніх і внутрішніх загроз, здатність досягати поставлених цілей і генерувати достатній обсяг фінансових ресурсів для забезпечення стійкого розвитку [6].

Для аналізу загроз фінансовій безпеці банку побудовано модель діагностування на основі стандарту IDEF0, що є процедурним описом етапів модельованого процесу, який передбачає розрахунки, аналіз і виявлення загроз фінансовій безпеці банку.

Використання стандарту IDEF0 дає змогу описати алгоритм діагностування загроз фінансовій безпеці банку у вигляді діаграми і наочно подати послідовність етапів модельованого процесу. Реалізацію цього стандарту здійснюють у такий спосіб. Спочатку будують контекстну діаграму, що є найбільш абстрактним рівнем опису системи виявлення загроз фінансовій безпеці банку, що походять від держави [7].

Контекстну діаграму процесу діагностування загроз фінансовій безпеці банку подано на рис. 1 [5].

© Солоніченко К. О., 2017

Рис. 1. **Контекстна діаграма процесу діагностування загроз фінансовій безпеці банку**

На рис. 1 видно, що результатом реалізації функціонального блоку контекстної діаграми є визначені загрози фінансовій безпеці, що походять від держави, із урахуванням нормативно-правової бази та методичного забезпечення і за участю ризик-менеджера відділу фінансової безпеки банку (ФББ).

Наступним етапом моделювання є декомпозиція контекстної діаграми (A0), яка відображає структуру етапів процесу, поданого в контекстній діаграмі (рис. 2) [5].

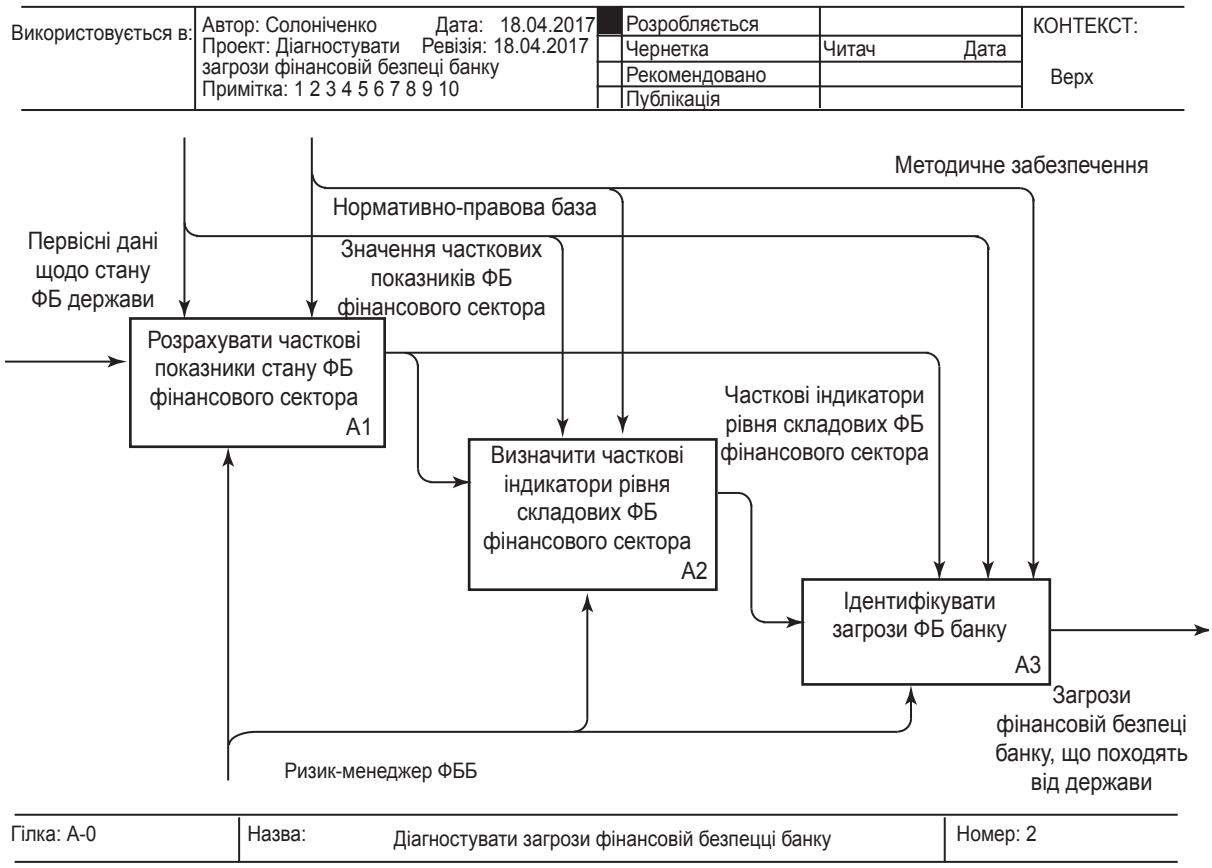

Рис. 2. **Діаграма декомпозиції контекстної діаграми**

Декомпозиція контекстної діаграми дає змогу визначити логіку проведення процесу, визначеного у контекстній діаграмі, і передбачає:

– розрахунок часткових показників стану фінансової безпеки фінансового сектора (блок A1);

– визначення часткових індикаторів рівня складових фінансової безпеки фінансового сектора (блок А2);

– ідентифікацію загрози фінансовій безпеці банку (блок А3).

На рис. 2 подано реалізацію трьох етапів модельованого процесу, що є здійснюваними ризик-менеджером відділу фінансової безпеки банку. Управлінські впливи всіх етапів є аналогічними до контекстної діаграми (за винятком третього етапу, відповідно до якого до управлінського впливу належать попередньо розраховані значення часткових показників стану фінансової безпеки фінансового сектора). Входом блоку А1 є первісні дані щодо стану фінансової безпеки держави, входом до блоку А2 – вихідні дані з першого блоку, входом блоку А3 – вихід із другого етапу.

Оскільки процес визначення часткових індикаторів рівня складових фінансової безпеки фінансового сектора (блок А2, рис. 2) є комплексним, проведено декомпозицію цього процесу. Декомпозицію процесу визначення часткових індикаторів рівня складових фінансової безпеки фінансового сектора подано на рис. 3 [5].

Відповідно до рис. 3 процес визначення часткових індикаторів рівня складових фінансової безпеки фінансового сектора передбачає як підпроцеси визначення індикаторів:

– банківської та небанківської безпеки (блок А21);

– грошово-кредитної безпеки (блок А22);

– боргової безпеки (блок А23);

– валютної безпеки (блок А24);

– бюджетної безпеки (блок А25).

Завершальним підпроцесом є розрахунок часткових індикаторів рівня фінансової безпеки фінансового сектора (блок А26).

Результатом кожного блоку є розраховані індикатори безпеки (А21 – банківської та небанківської; А22 – грошово-кредитної; А23 – боргової; А24 – валютної; А25 – бюджетної), що є вхідною інформацією до блоку А26.

Вхідною інформацією до блоку А22 є часткові значення показників грошово-кредитної системи, до блоку А23 – часткові значення показників боргової системи, блоку А24 – часткові значення показників валютної системи, до блоку А25 – часткові значення показників бюджетної системи (рис. 3). Результатом блоку А26 є розраховані часткові індикатори рівня складових фінансової безпеки фінансового сектора.

Управлінням до всіх блоків є нормативно-правова база та методичне забезпечення. Механізмом здійснення процесів усіх блоків є ризик-менеджер відділу фінансової безпеки банківської установи.

Діаграму декомпозиції процесу ідентифікації загроз фінансовій безпеці банку, що походять від держави (блок А3, рис. 2), подано на рис. 4 [5].

Відповідно до рис. 4, процес ідентифікації загроз фінансовій безпеці банку передбачає:

– розрахунок інтегрального індикатора рівня фінансової безпеки фінансового сектора (блок А31);

– аналіз динаміки часткових та інтегральних індикаторів рівня фінансової безпеки фінансового сектора (блок А32);

– визначення реальних і потенційних загроз фінансовій безпеці банку (блок А33).

Входом до блоку А31 (рис. 4) є розраховані часткові індикатори рівня складових фінансової безпеки фінансового сектора. Результати блоку А31 є входом до блоку А32. Результат кожного блоку є вхідною інформацією до наступного блоку. Усі етапи процесу реалізує ризик-менеджер відділу фінансової безпеки банку. Управлінням усіх блоків є методичне та нормативно-правове забезпечення. Результатом блоку А33 є перелік виявлених загроз фінансовій безпеці банку, що походять від держави.

Отже, застосування стандарту IDEF0 дає змогу подати процес діагностування загроз фінансовій безпеці банку, що походять від держави, у вигляді діаграми, а за подальшої декомпозиції – наочно відобразити сценарій діяльності ризик-менеджера відділу фінансової безпеки банку при виконанні своїх обов'язків.

Таким чином, алгоритм дає змогу банку реалізувати на практиці безперервний процес спостереження за індикаторами фінансової безпеки фінансового сектора, що сприятиме зміцненню фінансової стійкості банку. Подальшим напрямом дослідження стане розробка методичних рекомендацій щодо діагностування рівня загроз фінансовій безпеці банку, що походять від держави.

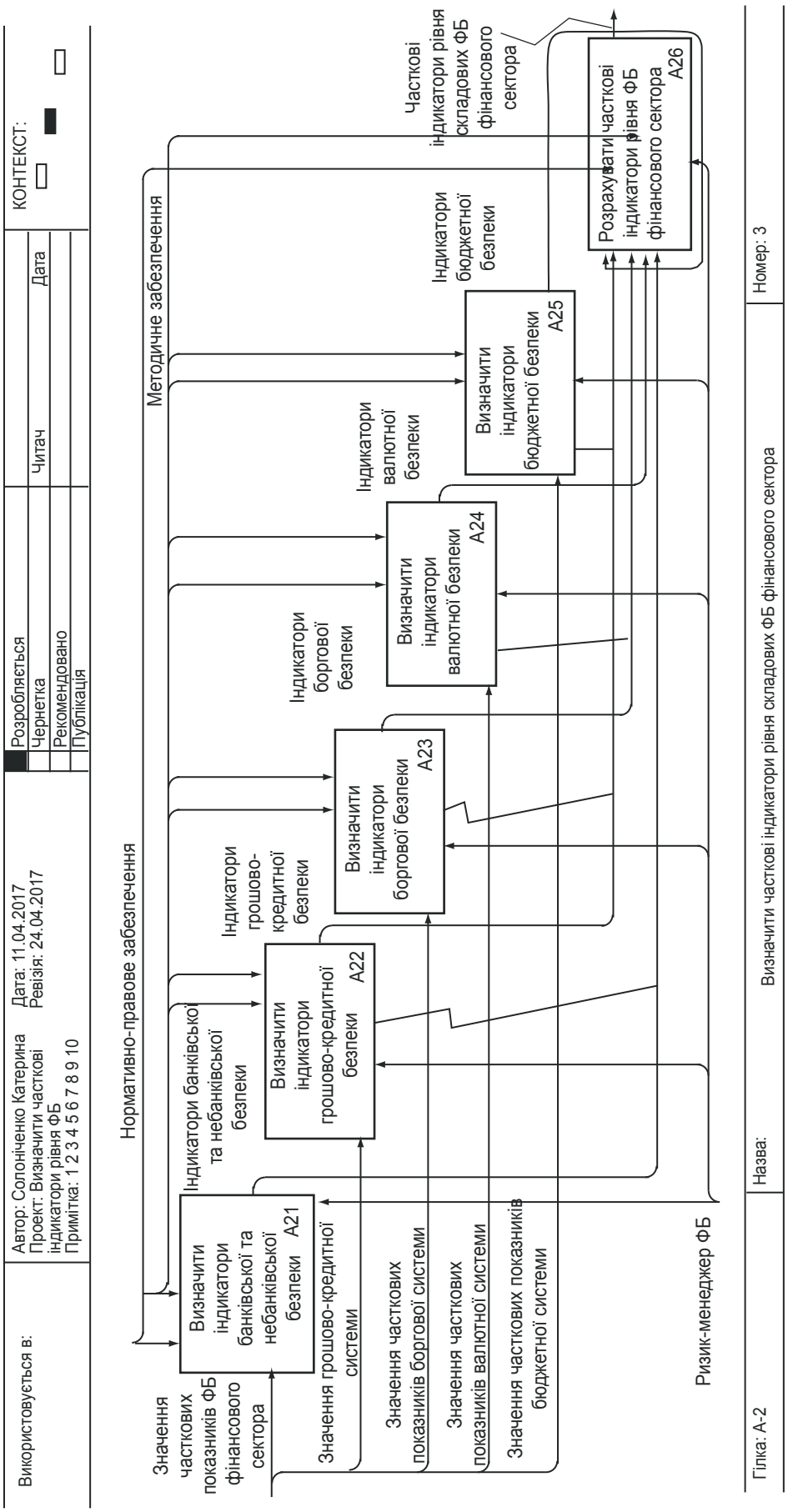

Рис. 3. **Діаграма декомпозиції процесу визначення часткових індикаторів**

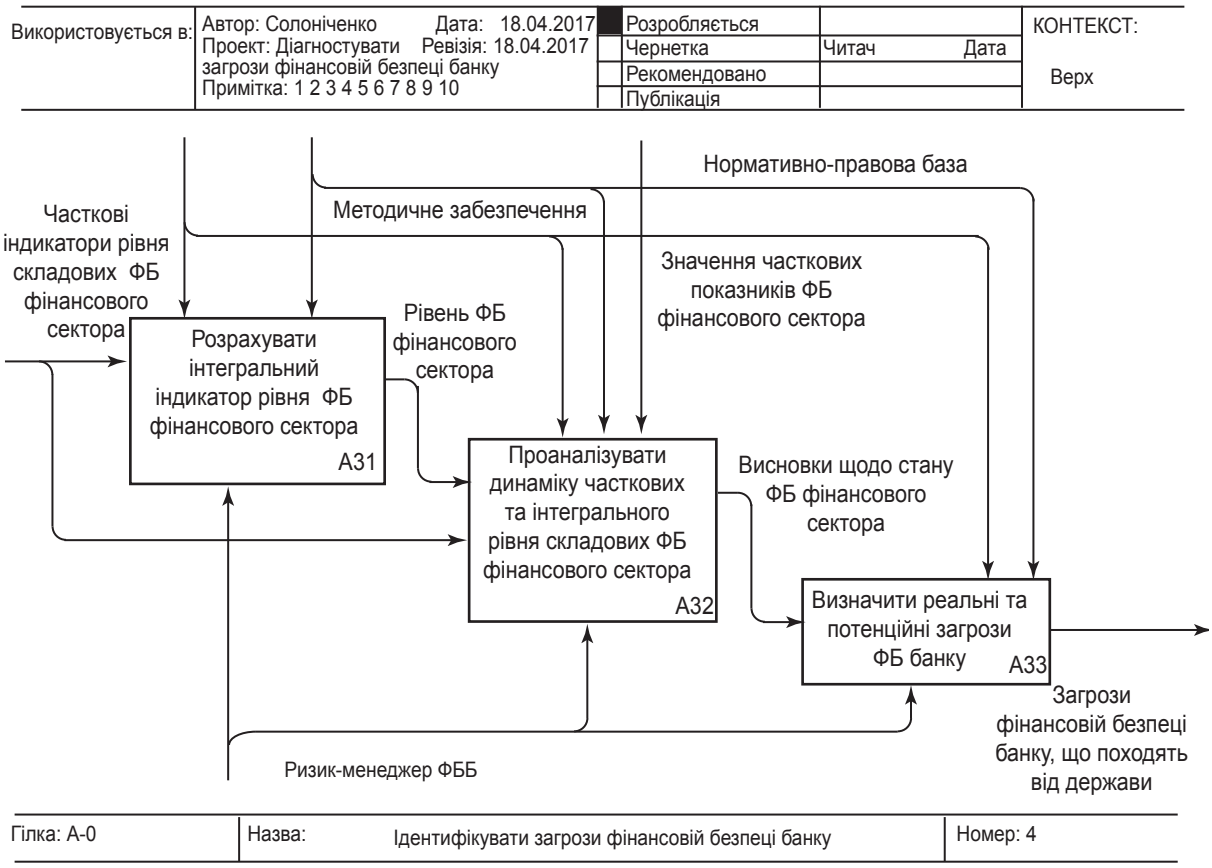

Рис. 4. **Діаграма декомпозиції процесу ідентифікації загроз фінансовій безпеці банку**

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Медведєва І. Б.

Література: 1. Барановський О. І. Специфіка фінансової безпеки в банківській сфері. *Вісник Національного банку України.* 2014. № 9. С. 17–25. **2.** Коваленко В. В. Стратегічне управління фінансовою стійкістю банківської системи: методологія і практика : монографія. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. 228 с. **3.** Крупка І. М. Фінансово-економічна безпека банківської системи України та перспективи розвитку національної економіки. *Бізнес Інформ.* 2012. № 6. С. 168–175. **4.** Пилипенко Л. М., Сухоруков А. І. Методичний підхід до оцінки рівня фінансової безпеки в банківській сфері. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право.* 2011. № 2. С. 134–144. **5.** Соловйов В. І. Банківська безпека України: вдосконалення методики оцінки. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу.* 2012. № 1 (17). С. 171–176. **6.** Вовк В. Я. Теоретичні засади забезпечення фінансової безпеки банку. *Проблеми економіки.* 2012. № 4. С. 200–204. **7.** Мінухін С. В., Беседовський О. М., Знахур С. В. Методи і моделі проектування на основі сучасних CASE-засобів : навч. посіб. Харків : ХНЕУ, 2008. 272 с.

АНАЛІЗ ТЕОРЕТИЧНИХ АСПЕКТІВ ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 336.131.7

Солохіна Є. К.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано теоретичні підходи до визначення сутності поняття «фінансовий ризик». Узагальнено методи оцінювання й аналізу фінансових ризиків підприємства. На підставі узагальнення деталізовано основні види фінансових ризиків.*

Ключові слова: *підприємство, організація, фінанси, ризик, фінансові ризики, класифікація фінансових ризиків, методи оцінювання ризиків.*

Аннотация. *Проанализированы теоретические подходы к определению сущности понятия «финансовый риск». Обобщены методы оценки и анализа финансовых рисков предприятия. На основании обобщения детализированы основные виды финансовых рисков.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, финансы, риск, финансовые риски, классификация финансовых рисков, методы оценки рисков.*

Annotation. *Theoretical approaches to the definition of the essence of the concept of «financial risk» are analyzed. Generalized methods for assessing and analyzing the financial risks of the enterprise. On the basis of generalization, the main types of financial risks.*

Keywords: *enterprise, organization, finance, risk, financial risks, classification of financial risks, risk assessment methods.*

За сучасних політичних та економічних умов гострим є питання ефективного розвитку вітчизняних підприємств, функціонування яких відбувається за невизначеності та зумовлених нею ризиків. Ця проблема поширена не лише в країнах, що розвиваються, а й у державах із розвиненими ринковими відносинами. У нашій країні вплив ризиків став особливо відчутним із переходом до ринкової економіки. Серед ризиків, із якими можуть зіткнутися у своїй діяльності суб'єкти господарювання, фінансові ризики є основними. Вони ставлять під загрозу подальшу діяльність підприємства, оскільки їхньою дією зумовлено зниження фінансових результатів і фінансової стійкості підприємства.

Ризики необхідно враховувати на всіх етапах формування і функціонування системи управління підприємством, що дає змогу не тільки зменшити ймовірність і розмір можливих і реальних збитків, але й створити умови для одержання найкращих фінансових результатів.

Метою написання статті є узагальнення підходів до визначення сутності поняття фінансових ризиків підприємства та методів їх оцінювання й аналізу.

Дослідженням питань щодо фінансових ризиків займалися Альтман Е., Ліс Р., Спрінгейт Г., Тішоу Г., Андрущак Є., Бланк І., Журавльова І., Кордонець І., Мочерний С., Терещенко О., Ушенко Н., Шишкова Н. та ін.

У науковій літературі немає одностайності щодо трактування сутності фінансових ризиків та їх місця у системі господарської діяльності підприємства. Деякі фахівці розглядають фінансові ризики як окремий вид ризиків підприємства. Визначення сутності фінансових ризиків різними науковцями подано в табл. 1 [1–4; 7; 8].

Отже, фінансові ризики – це передусім небезпека потенційно ймовірної втрати ресурсів або недоодержання доходів порівняно з варіантом, що є розрахованим на раціональне використання ресурсів у цій сфері діяльності; а також імовірність одержання додаткового обсягу прибутку, що є пов'язаним із ризиком. Виходячи з цього, фінансові ризики належать до групи спекулятивних, що у результаті виникнення можуть призвести як до втрат, так і до виграшів.

Фінансові ризики можуть виникати спонтанно в процесі діяльності підприємства, їх поділяють на зовнішні та внутрішні. Основними зовнішніми причинами формування фінансових ризиків є нестабільна економіка країни, економічна криза, інфляція, підвищення рівня конкурентної боротьби, зниження цін на світовому ринку, вплив політичних факторів та ін. Усі ці причини мають зовнішнє щодо підприємства походження, їх підприємство контролювати не може. Внутрішніми причинами формування фінансових ризиків є підвищення рівня витрат на підприємстві, незадовільна фінансова політика підприємства та ін [2].

© Солохіна Є. К., 2017

Таблиця 1

Визначення сутності фінансових ризиків різними науковцями

Автор	Визначення
Бабенко В. Г. [1]	Економічна категорія, що відображає існуючу невизначеність і конфліктність, які виникають у процесах створення, розподілу, перерозподілу та споживання доданої вартості та частини національного багатства між суб'єктами економічної діяльності
Бланк І. А. [2]	Результат вибору власниками підприємства альтернативного фінансового рішення, спрямованого на отримання бажаного результату фінансової діяльності за ймовірності понесення фінансових втрат за умов невизначеності
Бородина Є. І. [8]	Ризик недоотримання певного доходу при фінансових угодах із банками та іншими фінансовими організаціями
Внукова Н. М. [3]	Ризик, що виникає через невизначеність фінансових факторів, які за несприятливих умов призводять до збитків, а за певних умов – до банкрутства підприємства
Говорушко Т. А. [4]	Ймовірність зниження очікуваного прибутку, доходу, втрата частини чи всього капіталу за умов невизначеності фінансово-господарської діяльності підприємства
Масалітіна В. В. [7]	Невизначеність, що є пов'язаною із використанням власних і запозичених коштів у процесі фінансування операційної та інвестиційної діяльності підприємства

Фінансові ризики виникають в основному на ринках фінансових ресурсів; існує чимало їх видів. *Для* ефективного управління фінансовими ризиками *їх класифікують* за певними ознаками (табл. 2) [5].

Таблиця 2

Класифікація фінансових ризиків підприємства

Ознака	Вид ризику
За видами	– ризик зниження фінансової стійкості
	– ризик неплатоспроможності
	– інвестиційний
	– інфляційний
	– процентний
	– валютний
	– депозитний
	– кредитний
	– податковий
	– структурний
	– криміногенний
За можливістю страхування	– страховий
	– нестраховий
За рівнем фінансових втрат	– допустимий
	– критичний
	– катастрофічний
За місцем виникнення	– зовнішній
	– внутрішній
За можливістю передбачення	– прогнозований
	– непрогнозований
За тривалістю впливу	– постійний
	– тимчасовий
За можливими наслідками	– спричиняє фінансові втрати
	– спричиняє упущену вигоду
	– спричиняє втрати або додаткові доходи
За об'єктом виникнення	– окремої фінансової операції
	– різних видів фінансової діяльності
	– фінансової діяльності підприємства в цілому
За можливістю подальшої класифікації	– простий
	– складний

На сучасному етапі функціонування підприємств ступінь впливу фінансових ризиків на результати їх діяльності істотно зростає, що спричинено нестабільністю економічної ситуації в країні, появою нових інноваційних фінансових інструментів, мінливістю фінансової кон'юнктури тощо. Тому оцінювання рівня фінансових ризиків є одним з актуальних завдань для підвищення ефективності діяльності підприємства.

Оцінювання ризиків передбачає три взаємодоповнюючі етапи: якісне, кількісне й комплексне оцінювання. Для здійснення ефективного і точного оцінювання ризиків підприємства необхідним є надійне визначення ймовірних джерел і ймовірності конкретних подій, що загрожують чи можуть загрожувати ефективній діяльності.

Методи аналізу й оцінювання фінансових ризиків підприємства подано в табл. 3 [5].

Таблиця 3

Методи оцінювання й аналізу фінансових ризиків підприємства

Назва методу	Сутність
Комплексний	Оцінюють ступінь впливу ризику на основні показники роботи підприємства, після чого роблять висновок про доцільність прийняття цього ризику і здійснення цього виду діяльності
Систематичний	Оцінюється через коефіцієнт β, що визначає рівень коливань у результатах діяльності галузі стосовно результатів діяльності ринку чи всієї економіки
Статистичні	Визначають вірогідність виникнення втрат на підставі статистичних даних попереднього періоду, установлюють зони, коефіцієнт ризику та ін.
Аналітичні	Визначають вірогідність виникнення втрат на підставі математичних моделей; використовують в основному для аналізу ризику інвестиційних та інноваційних проектів
Експертних оцінок	Комплекс логічних і математико-статистичних методів і процедур з обробки результатів опитування групи експертів, причому результати опитування є єдиним джерелом інформації

Оцінювання рівня ризиків є одним із найважливіших етапів фінансового аналізу, оскільки для оптимізації ризиків їх необхідно перш за все проаналізувати та оцінити. Нині існують чимало методів, із застосуванням яких можна різнобічно оцінити фінансові ризики підприємства. Наведені методи є найрозповсюдженішими й оптимальними для вітчизняних підприємств з точки зору достовірності отриманого результату, від якого залежить успішність функціонування підприємства та розмір одержаного ним прибутку.

Таким чином, визначено, що фінансові ризики підприємства – це небезпека ймовірної втрати ресурсів або недоодержання доходів порівняно з варіантом, що є розрахованим на раціональне використання ресурсів у певній сфері діяльності. З іншого боку – це можливість одержання додаткового обсягу прибутку, що є пов'язаним із ризиком. Для ефективного управління фінансовими ризиками сформовано та наведено їх класифікацію. Для оптимізації ризиків їх необхідно передусім проаналізувати та оцінити із застосуванням відповідних методів.

Науковий керівник – канд. екон. наук, викладач Остапенко В. М.

Література: 1. Бабенко В. Г. Страхування фінансових ризиків як механізм надання гарантій суб'єктам підприємницької діяльності : автореф. дис. … канд. екон. наук : 08.00.08. Суми, 2007. 21 с. **2.** Бланк И. А. Финансовый менеджмент. Киев : Эльга ; Ника-Центр, 2007. 522 с. **3.** Внукова Н. М., Успаленко В. І., Временко Л. В. Страхування: теорія та практика : навч.-метод. посіб. / за заг. ред. Н. М. Внукової. Харків : Бурун Книга, 2004. 376 с. **4.** Говорушко Т. А. Страхові послуги : навч. посіб. Київ : Центр навч. літ., 2005. 400 с. **5.** Козлов А. А. Проблемы развития банковской системы. *Деньги и кредит.* 2005. № 6. С. 5–9. **6.** Лапуста М. Г., Мазурина Т. Ю., Скамай Л. І. Финансы организаций (предприятий) : учебник. М. : Инфра-М, 2008. 576 с. **7.** Масалітіна В. В. Планування руху грошових коштів у системі управління фінансовими ризиками : автореф. дис. … канд. екон. наук : 08.06.01. Київ, 2003. 24 с. **8.** Бородина Е. И., Голикова Ю. С., Колчина Н. В. Финансы предприятий : учебное пособие / под ред. Е. И. Бородиной. М. : Банки и биржи ; Юнити, 1995. 208 с.

ФІНАНСОВЕ ІНВЕСТУВАННЯ В ПІДПРИЄМСТВА УКРАЇНИ

УДК 330.4

Старікова В. А.

Студент 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто сутність поняття фінансових інвестицій, а також показники прямих інвестицій в Україну у 2012–2016 рр. Проведено статистичний аналіз прямих інвестицій за групами галузей. Визначено вплив прямих інвестицій на економічний розвиток країни.*

Ключові слова: *економіка, підприємство, інвестиції, інвестиційна діяльність, фінансові інвестиції, прямі інвестиції.*

Аннотация. *Рассмотрена сущность понятия финансовых инвестиций, а также показатели прямых инвестиций в Украину в 2012–2016 гг. Проведен статистический анализ прямых инвестиций по группам отраслей. Определено влияние прямых инвестиций на экономическое развитие страны.*

Ключевые слова: *экономика, предприятие, инвестиции, инвестиционная деятельность, финансовые инвестиции, прямые инвестиции.*

Annotation. *The essence of the concept of financial investments as well as the indicators of direct investment in Ukraine in 2012–2016 is considered. A statistical analysis of direct investment by industry groups is carried out. The influence of direct investments on the economic development of the country is determined.*

Keywords: *economy, enterprise, investment, investment activity, financial investments, direct investments.*

За умов ринкової економіки фінансові інвестиції є джерелом залучення додаткових коштів, окремим незалежним напрямом інвестиційної діяльності суб'єкта господарювання, що полягає у вкладенні капіталу в різні фінансові інструменти, які є предметом купівлі-продажу на фінансовому ринку.

Інвестиційна діяльність є одним із важливих аспектів функціонування будь-якого суб'єкта господарювання. Необхідність інвестування, грамотного вкладення фінансового капіталу є зумовленою потребою відновлення наявної матеріально-технічної бази, нарощування обсягів виробництва, освоєння нових видів діяльності. Інвестиції є важливою складовою сучасної економічної системи всіх країн світу, запорукою стабільності розвитку економіки та країни в цілому. Тому доцільним є вивчення сутності фінансових інвестицій та їх місця в економіці країни й окремих господарств.

Дослідженням питань залучення фінансових інвестицій займаються Лук'янов І. В., Малютін О. К., Амоша О. І., Губський Б. В. та ін.

У таблиці подано показники інвестиційної діяльності, що дають змогу дослідити абсолютні та відносні зміни обсягів фінансових інвестицій на прикладі прямих інвестицій в Україну, а також темпи зростання та приросту обсягів прямих інвестицій порівняно із попереднім роком у 2012–2016 рр. (табл. 1) [5].

Таблиця 1

Прямі іноземні інвестиції в Україну, 2012–2016 рр.

Рік	Обсяг інвестицій, млн дол. США	Абсолютне відхилення	Темп зростання, %	Темп приросту, %
2012	5530	-	-	-
2013	5710	+180	103,25	+3,25
2014	4570	-1140	80,03	-19,97
2015	4340	-230	94,96	-5,04
2016	4405,8	+65,8	101,52	+1,52

Бачимо, що обсяги прямих іноземних інвестицій у 2012–2016 рр. постійно змінювалися, що є пов'язаним із нестабільним економічним і політичним становищем в Україні. У 2014 р. інвестування в підприємства України зменшилося на 19,97 % порівняно із 2013 р., що значно вплинуло на діяльності підприємств. У 2015 р. економічне становище в Україні і далі погіршувалося, що зменшило обсяг іноземного інвестування в підприємства на

© Старікова В. А., 2017

23 млн дол. США. Лише із початком 2016 р. ситуація дещо покращилася – порвняно із 2014 р. та 2015 р. на 1,5 2 %, але прямі інвестиції не досягли розмірів 2012 р. у 5710 млн дол. США. За умов воєнного конфлікту, дестабілізації суспільно-політичної та соціально-економічної ситуації прогнозується подальше падіння обсягів залучення інвестиційних ресурсів [5].

Розглянемо детальніше напрями інвестування в підприємства України (рис. 1) [5].

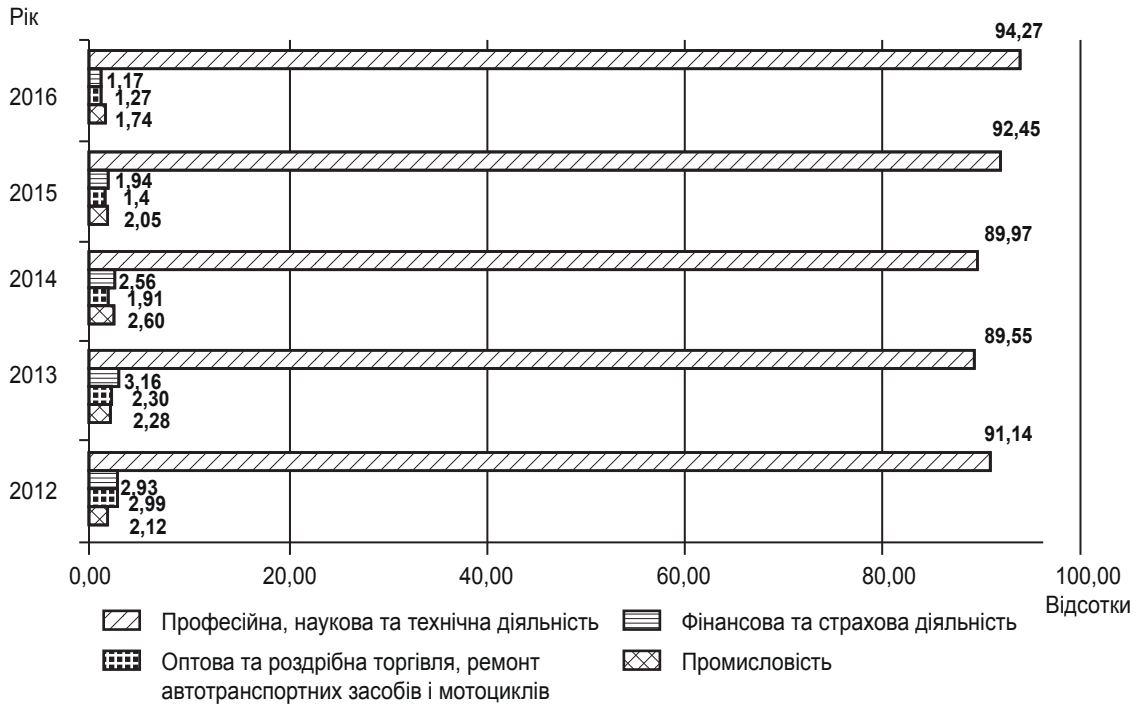

Рис. 1. **Прямі інвестиції в підприємства Україні за видами економічної діяльності**

Бачимо, що у 2012–2016 рр. інвестування за видами економічної діяльності в Україні не зазнало значних змін. Найбільші обсяги прямих іноземних інвестицій надходили у сектор професійно-наукової та технічної діяльності – 90–94 %, а у фінансовий, торговельний і промисловий сектори надходило в середньому від 3 % до 10 %.

Від 2014 р. через загострення соціально-економічної кризи в українській економіці спостерігається від'ємна динаміка руху прямих іноземних інвестицій. Так, у 2014–2016 рр. обсяг прямих іноземних інвестицій зменшився на 60 % і на кінець 2016 р. становив 3284 млн дол. США.

Напрямами покращення інвестиційного клімату в Україні та активізації притоку іноземного капіталу є:

– запровадження ефективного механізму страхування ризиків іноземного інвестування;

– створення сучасної системи державних гарантій захисту іноземних інвестицій і врегулювання комерційних спорів між суб'єктами інвестиційного процесу;

– посилення відповідальності за підробку продукції, а також за порушення прав інтелектуальної власності іноземних суб'єктів господарювання, у тому числі за незаконне використання комерційних найменувань і брендів;

– з абезпечення рівних умов для участі іноземних інвесторів у конкурсах на одержання ліцензій на використання природних ресурсів [3].

Таким чином, за останні три роки обсяги інвестування значно зменшилися – на 15–20 %, що є пов'язаним із внутрішніми проблемами в країні. Це негативно впливає на розвиток новітніх технологій у нашій країні, оскільки саме на професійну наукову та технічну діяльність спрямована найбільша частка прямих іноземних інвестицій – 90–95 %. Доводиться говорити і про те, що зменшилося інвестування фінансової, страхової, торговельної, промислової та інших видів діяльності сучасних вітчизняних підприємств.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Сабліна Н. В.

Література: 1. Лук'янов І. В. Іноземні інвестиції в економіку України у перехідний період : монографія. Київ : Фенікс, 2011. 114 с. **2.** Малютін О. К. Концепція поліпшення інвестиційного клімату в Україні. *Фінанси України*. 2008. № 11 (156). С. 65–74. **3.** Амоша О. І. Організаційно-економічні механізми активізації інноваційної діяльності в Україні. *Економіка промисловості.* 2005. № 5. С. 19–27. **4.** Губський Б. В. Проблеми міжнародного інвестування в Україні. *Економіка України.* 2008. № 1. С. 22–28. **5.** Статистична інформація // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ УПРАВЛІННЯ ЛОГІСТИЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 658.5.011

Столащук М.

Магістрант 2 року навчання
факультету менеджменту і маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано теоретичні аспекти визначення сутності поняття управління логістичною діяльністю підприємства. Обґрунтовано важливість логістичної діяльності для ефективної організації логістики підприємства, а також її вплив на результати діяльності окремих підрозділів і підприємства в цілому.*

Ключові слова: *підприємство, організація, виробництво, фінанси, маркетинг, логістика, логістична діяльність, управління логістичною діяльністю, постачання, збут, інфраструктура.*

Аннотация. *Проанализированы теоретические аспекты определения сущности понятия управления логистической деятельностью предприятия. Обоснована важность логистической деятельности для эффективной организации логистики предприятия, а также ее влияние на результаты деятельности отдельных подразделений и предприятия в целом.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, производство, финансы, маркетинг, логистика, логистическая деятельность, управление логистической деятельностью, снабжение, сбыт, инфраструктура.*

Annotation. *The theoretical aspects of defining the essence of the concept of management of the logistic activity of an enterprise are analyzed. The importance of logistical activity for the effective organization of logistics of the enterprise, and also its influence on results of activity of separate divisions and the enterprise as a whole is grounded.*

Keywords: *enterprise, organization, production, finance, marketing, logistics, logistics, logistic management, supply, marketing, infrastructure.*

За сучасних економічних умов логістика має величезні перспективи розвитку та практичного застосування. Однак, проведений огляд літературних джерел щодо визначення сутності поняття управління логістичною діяльністю виявив суперечливість теоретичних підходів до визначення цього поняття.

Метою написання статті є узагальнення теоретичних підходів та обґрунтування визначення сутності поняття управління логістичною діяльністю підприємства.

Теоретичні підходи до визначення сутності поняття управління логістичною діяльністю висвітлено в роботах Алькеми В. Г., Бауерсокса Д. Д., Клосса Д. Д., Крикавського Є. В., Тридіда О. М., Авраменко О. В., Фролової Л. В., Сергєєва В. І., Миротіна Л. Б., Гаджинського А. М. та ін.

© Столащук М., 2017

Для визначення сутності поняття управління логістичною діяльністю підприємства доцільно розділити його на такі складові, як «управління» та «логістична діяльність».

У вітчизняній і зарубіжній економічній літературі існує чимало трактувань поняття «логістична діяльність». Підходи економістів до визначення сутності поняття «логістична діяльність» подано в табл. 1 [1; 3–5; 7; 8].

Таблиця 1

Підходи науковців до визначення сутності поняття «логістична діяльність»

Визначення	Автори
Діяльність з управління товарно-матеріальними потоками від джерел сировини і матеріалів до пункту розподілу готового продукту	Бауерсокс Д. Д., Клосс Д. Д. [4]
Комплекс логістичних функцій та операцій, що є спрямованими на виникнення, перетворення й поглинання матеріальних потоків у певному економічному об'єкті	Сергєєв В. І. [7]
Єдиний технологічний процес усієї виробничо-транспортної системи на підставі інтеграції виробництва, транспортування та споживання	Тридід О. М. [8]
Комплекс функціональних, управлінських та забезпечувальних процесів та операцій, що є спрямованими на трансформацію матеріальних і супутніх логістичних потоків, які є джерелом ресурсів для значної кількості суб'єктів у каналах і ланцюгах поставок	Алькема В. Г. [1]
Особливий вид господарської діяльності, реалізація якої потребує здійснення послідовних дій у єдиному комплексі, що дозволяють мінімізувати витрати і збитки підприємства за рахунок оптимізації логістичного ланцюга та зменшення впливу зовнішніх ризиків	Коніщева Н. Й., Трушкіна Н. В. [5]
Діяльність задля реалізації різних етапів, стадій та операцій управління матеріальними потоками як єдиним цілим	Бакаєв О. О., Кутах О. П., Пономаренко Л. А. [3]

На підставі систематизації й узагальнення визначатимемо логістичну діяльність як один із основних видів господарської діяльності, що є пов'язаним із плануванням, організацією, управлінням і контролем матеріальних і супутніх потоків у процесі їх переміщення від місця виробництва до місця споживання шляхом послідовного та взаємоузгодженого у часі й просторі виконання логістичних функцій.

Логістична діяльність як інтегроване управління потоками на підприємстві охоплює всі його функціональні підрозділи і напрями: постачання, виробництво, маркетинг, збут, фінанси, інфраструктуру. Тому важливим моментом дослідження сутності логістичної діяльності є розгляд її складових або функціональних напрямів, серед яких постачання, організація виробництва, збут, складування, транспортування й управління запасами. Об'єктом логістичної діяльності підприємства є сукупність матеріальних, фінансових, інформаційних та сервісних потоків.

На сучасному етапі розвитку економіки поняття «логістика» не може існувати без поняття «управління». Управління є основою функціонування та життєдіяльності будь-якого підприємства. Розглянемо детальніше підходи різних науковців до визначення сутності поняття «логістичне управління» (табл. 2) [2; 4; 6; 9].

Таблиця 2

Підходи науковців до визначення сутності поняття «логістичне управління»

Визначення	Автори
Створення й налагодження таких систем управління потоками матеріальних ресурсів, незавершеного виробництва та запасів готової продукції, які були б основою для вироблення оптимальної ділової стратегії господарської одиниці	Бауерсокс Д. Д., Клосс Д. Д. [4]
Менеджмент у логістичних системах, який базується на теорії логістики, а розуміння цього терміна ґрунтується на інтеграції логістики та менеджменту у форму «логістико-менеджменту» як комплексної локалізованої системи управління матеріальними та інформаційними потоками	Крикавський Є. В. [6]
Цілеспрямований (свідомий, навмисний, продуманий) організуючий і регулюючий вплив людей на власну суспільну, колективну та групову життєдіяльність, що є здійснюваним як безпосередньо (у формах самоврядування), так і через спеціально створені структури (держава, громадські об'єднання, партії, фірми, кооперативи, підприємства, асоціації, спілки тощо)	Атаманчук Г. В. [2]
Функція органів управління спеціалізованих та інтегрованих організаційно-економічних систем із застосуванням логістичного підходу, доцільного й цілеспрямованого інтегрованого управління сукупністю внутрішніх і зовнішніх потокових процесів у визначених часових і просторових параметрах середовища сукупних виробничо-економічних відносин задля отримання їх учасниками очікуваних конкурентних переваг і вигод	Пономаренко В. С., Таньков К. М., Лепейко Т. І. [9]

Управління логістичною діяльністю підприємства полягає в управлінні потоковими процесами всередині підприємства із урахуванням зовнішніх кон'юнктурних умов. Сутністю цього процесу є забезпечення наявності

необхідних сировини, напівфабрикатів, компонентів, продуктів і послуг на кожному етапі реалізації логістичного ланцюга в необхідній кількості, у потрібний час, за прийнятною ціною і відповідної якості. Якщо будь-яка з цих умов не виконується, виробництво в кращому випадку виявиться неконкурентоспроможним, а в гіршому – припинить своє існування.

Таким чином, узагальнення теоретичних підходів до визначення складових поняття «управління логістичною діяльністю» дало змогу визначити управління логістичною діяльністю як процес планування, організації, мотивації та контролю за товарно-матеріальними і супутніми потоками від джерел сировини і матеріалів до пункту розподілу готової продукції задля задоволення вимог клієнтів і мінімізації витрат підприємства за рахунок оптимізації логістичного ланцюга та зменшення впливу зовнішніх ризиків. Заслуговують на увагу визначення науковцями саме сутності поняття управління логістичною діяльністю підприємства, що і може стати предметом подальших наукових досліджень.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Авраменко О. В.

Література: 1. Алькема В. Г. Генезис і розвиток економічної безпеки суб'єктів логістичної діяльності : автореф. дис. … д-ра екон. наук : 21.04.02. Київ, 2011. 40 с. **2.** Атаманчук Г. В. Теория государственного управления : учебник. М. : Омега-Л, 2013. 526 с. **3.** Бакаєв О. О., Кутах О. П., Пономаренко Л. А. Теоретичні засади логістики : підручник. Київ : Київський ун-т економіки і технологій транспорту, 2003. 430 с. **4.** Бауэрсокс Д., Клосс Д. Логистика: интегрированная цепь поставок / пер. с англ. М. : Олимп-Бизнес, 2005. 640 с. **5.** Коніщева Н. Й., Трушкіна Н. В. Управління логістичною діяльністю промислових підприємств. *Економіка промисловості.* 2005. № 1. С. 114–123. **6.** Крикавський Є. В. Логістика: конпендіум і практикум : навч. посіб. Київ : Кондор, 2009. 338 с. **7.** Сергеев В. И. Логистика в бизнесе : учебник. М. : Инфра-М, 2008. 234 с. **8.** Тридід О. М. Логістика : навч. посіб. Київ : Персонал, 2008. 176 с. **9.** Пономаренко В. С., Таньков К. М., Лепейко Т. І. Логістичний менеджмент : підручник / за ред. В. С. Пономаренка. Харків : ІНЖЕК, 2010. 482 с.

ОПТИМИЗАЦИЯ ТРАНСПОРТНЫХ РАСХОДОВ НА ПЕРЕВОЗКУ ПРОДУКЦИИ КОМПАНИЕЙ «САН ИНБЕВ УКРАИНА»

УДК 519.863:656.073.7(477)

Стрельцова А. В.

Студент 4 курса
финансового факультета ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Представлены результаты оптимизации транспортных расходов на перевозку продукции компанией «САН ИнБев Украина», специализирующейся на изготовлении пива. Рассчитан оптимальный план перевозки продукции компанией «САН ИнБев Украина» с учетом минимизации общей суммы перевозок.*

Ключевые слова: *экономика, предприятие, организация, компания, продукция, оптимизация, оптимальный план перевозки, минимизация общей суммы перевозок, совокупная стоимость.*

Анотація. *Подано результати оптимізації транспортних витрат на перевезення продукції компанією «САН ІнБев Україна», що спеціалізується на виготовленні пива. Розраховано оптимальний план перевезення продукції компанією «САН ІнБев Україна» із урахуванням мінімізації загальної суми перевезень.*

© Стрельцова А. В., 2017

Ключові слова: *економіка, підприємство, організація, компанія, продукція, оптимізація, оптимальний план перевезення, мінімізація загальної суми перевезень, сукупна вартість.*

Annotation. *The results of optimization of transportation costs for transportation of products of the company «SUN InBev Ukraine», specializing in the production of beer, are presented. The optimal plan of transportation of products of the company «SUN InBev Ukraine» is calculated taking into account the minimization of the total amount of transportation.*

Keywords: *economy, enterprise, organization, company, products, optimization, optimal transportation plan, minimization of the total amount of transportation, total cost.*

Для украинских алкогольных компаний 2016 год был проблемным. Власть взялась за регулирование отрасли: были повышены акцизы на алкоголь, в том числе и на пиво. Почти все алкогольные компании снизили объемы производства, при этом выручка компаний выросла, поскольку после повышения ставки акцизного сбора все они подняли цены на свою продукцию. В свете этих событий изучим производство компании «САН ИнБев Украина», а также определим оптимальный план перевозки продукции.

На украинском рынке «САН ИнБев Украина» представляет лидера мирового пивоварения – компанию AB InBev, входящую в пятерку крупнейших производителей потребительских товаров. Длительное время компания «САН ИнБев Украина» занимает одну из лидирующих позиций на украинском рынке. Секрет успеха компании – в высоком качестве выпускаемой продукции, использовании новейшего оборудования и технологий, а также участии в различных социальных программах. Портфель торговых марок компании насчитывает более 200 брендов пива, среди них глобальные бренды BUD, Stella Artois, Corona Extra, международные бренды – Staropramen, Beck's, Leffe, Hoegaarden и национальные – «Черниговское», «Рогань», «Янтарь», «Жигулевское» и «Оригинальное» [2].

Производственные мощности компании «САН ИнБев Украина» представлены тремя пивоварнями: «Николаевским пивзаводом "Янтарь"», «Пивзаводом "Рогань"» (Харьков) и «Черниговским пивкомбинатом "Десна"». Объемы производства пива на 2016 г. в натуральном и денежном выражении составили 4993422 Гл (в натуральной форме), 4727880 тыс. грн (в денежной форме).

Существуют четыре основных предприятия-потребителя, которым нужно перевезти продукцию компании «САН ИнБев Украина»: ООО «ОЛГА» (Киев), ООО «Партнер Дистрибьюшн» (Львов), ООО «Пивная гильдия» (Кривой Рог), ООО «Кивит» (Николаев). Требуется перевезти продукцию компании из трех пивоварен на предприятия так, чтобы общая стоимость перевозки была минимальной, т. е. решить классическую транспортную задачу.

Известно расстояние в километрах от каждой пивоварни до каждого предприятия (табл. 1) [2; 3].

Таблица 1

Расстояние в километрах между поставщиками и потребителями

Пивоварня	Предприятие			
	«ОЛГА», Киев	«Партнер Дистрибьюшн», Львов	«Пивная гильдия», Кривой Рог	«Кивит», Николаев
«Рогань», Харьков	482	1016	372	566
«Янтарь», Николаев	482	804	176	12
«Десна», Чернигов	144	684	544	616

Пусть транспортировка продукции осуществляется грузовиками, расход бензина которых равен 10 *л* на 100 км, а средняя стоимость одного литра бензина в 2017 г. составляла 25 грн. Чтобы перевести расстояние между пивоварнями-поставщиками и предприятиями-потребителями в денежное выражение, нужно сначала разделить его на 100 (км), затем умножить на 10 (*л*), а затем на 25 (грн). Стоимость перевозки продукции одним грузовиком от поставщиков к потребителям представлена в табл. 2.

Таблица 2

Стоимость перевозки продукции одним грузовиком

Пивоварня	Предприятие			
	«ОЛГА», Киев	«Партнер Дистрибьюшн», Львов	«Пивная гильдия», Кривой Рог	«Кивит», Николаев
«Рогань», Харьков	1205	2540	930	1415
«Янтарь», Николаев	1205	2010	440	30
«Десна», Чернигов	360	1710	1360	1540

Известно, что «Пивзаводом "Рогань"» (Харьков) выпущено продукции на 840 грузовиков, «Николаевским пивзаводом "Янтарь"» – на 420 грузовиков, «Черниговским пивкомбинатом "Десна"» – на 540 грузовиков. Потребность предприятий составляет: «ОЛГА» (Киев) – 860 грузовиков, «Партнер Дистрибьюшн» (Львов) – 340 грузовиков, «Пивная гильдия» (Кривой Рог) – 220 грузовиков, «Кивит» (Николаев) – 380 грузовиков.

Необходимо составить экономико-математическую модель. Целевая функция состоит из суммы перевозок продукции от определенных пивоварен до соответствующих потребителей и имеет вид:

$$Z(x)_{\min} = 1250x_1 + 2540x_2 + 930x_3 + 1415x_4 + 1205x_5 + 2010x_6 + 440x_7 + 30x_8 + 360x_9 + \\ + 1710x_{10} + 1360x_{11} + 1540x_{12};$$

где x_1 – стоимость перевозки одного грузовика продукции из «Пивзавода "Рогань"» (Харьков) до предприятия «ОЛГА» (Киев);

x_2 – стоимость перевозки одного грузовика продукции из «Пивзавода "Рогань"» (Харьков) до предприятия «Партнер Дистрибьюшн» (Львов);

x_3 – стоимость перевозки одного грузовика продукции из «Пивзавода "Рогань"» (Харьков) до предприятия «Пивная гильдия» (Кривой Рог);

x_4 – стоимость перевозки одного грузовика продукции из «Пивзавода "Рогань"» (Харьков) до предприятия «Кивит» (Николаев);

x_5 стоимость перевозки одного грузовика продукции из «Николаевского пивзавода "Янтарь"» до предприятия «ОЛГА» (Киев);

x_6 – стоимость перевозки одного грузовика продукции из «Николаевского пивзавода "Янтарь"» до предприятия «Партнер Дистрибьюшн» (Львов);

x_7 – стоимость перевозки одного грузовика продукции из «Николаевского пивзавода "Янтарь"» до предприятия «Пивная гильдия» (Кривой Рог);

x_8 – стоимость перевозки одного грузовика продукции из «Николаевского пивзавода "Янтарь"» до предприятия «Кивит» (Николаев);

x_9 – стоимость перевозки одного грузовика продукции из «Черниговского пивкомбината "Десна"» до предприятия «ОЛГА» (Киев);

x_{10} – стоимость перевозки одного грузовика продукции из «Черниговского пивкомбината "Десна"» до предприятия «Партнер Дистрибьюшн» (Львов);

x_{11} – стоимость перевозки одного грузовика продукции из «Черниговского пивкомбината "Десна"» до предприятия «Пивная гильдия» (Кривой Рог);

x_{12} – стоимость перевозки одного грузовика продукции из «Черниговского пивкомбината "Десна"» до предприятия «Кивит» (Николаев).

В классической транспортной задаче сказано, что в основной системе ограничений все потребности должны быть удовлетворены в полном объеме при использовании всего объема предложения. Система ограничений имеет вид:

$$\begin{cases} \sum_{j=1}^{4} x_{1j} = 840; \\ \sum_{j=2}^{4} x_{2j} = 420; \\ \sum_{j=3}^{4} x_{3j} = 540; \end{cases} \qquad \begin{cases} \sum_{i=1}^{3} x_{1i} = 860; \\ \sum_{i=2}^{3} x_{2i} = 340; \\ \sum_{i=3}^{3} x_{3i} = 220; \\ \sum_{i=4}^{3} x_{4i} = 380. \end{cases}$$

Ограничение на знак:

$$x_{ij} \geq 0; i = 1,3; j = 1,4.$$

Проверим задачу на закрытость, для этого нужно просуммировать все предложения и все потребности.

$$\sum x_{1j} + x_{2j} + x_{3j} = 840 + 420 + 540 = 1800.$$

$$\sum x_{1i} + x_{2i} + x_{3i} + x_{4i} = 860 + 340 + 220 + 380 = 1800.$$

Поскольку сумма потребностей равна сумме предложения, задача является закрытой, и вводить фиктивных участников не имеет смысла.

Для нахождения решения задачи воспользуемся надстройкой «Поиск решений» в Microsoft Excel. Внесем исходные данные задачи в таблицу (табл. 3).

Таблица 3

Исходные данные для решения задачи

Пивоварня	Предприятие				Количество продукции на пивоварнях
	«ОЛГА», Киев	«Партнер Дистрибьюшн», Львов	«Пивная гильдия», Кривой Рог	«Кивит», Николаев	
«Рогань», Харьков		2540	930	1415	840
«Янтарь», Николаев	1205	2010	440	30	420
«Десна», Чернигов	360	1710	1360	1540	540
Потребности в продукции	860	340	220	380	1800

В результате решения задачи с помощью встроенной функции Microsoft Excel «Поиск решения» получен оптимальный план перевозок, а также значение целевой функции (табл. 4).

Таблица 4

Оптимальный план перевозок

Пивоварня	Предприятие				Количество продукции на пивоварнях
	«ОЛГА», Киев	«Партнер Дистрибьюшн», Львов	«Пивная гильдия», Кривой Рог	«Кивит», Николаев	
«Рогань», Харьков	320	300	220	0	840
«Янтарь», Николаев	0	40	0	380	420
«Десна», Чернигов	540	0	0	0	540
Потребности в продукции	860	340	220	380	1800
Целевая функция	580000	842400	204600	11400	1638400

$$Z(x)_{\min} = 1205 \cdot 320 + 2540 \cdot 300 + 930 \cdot 220 + 2010 \cdot 40 + 30 \cdot 380 + 360 \cdot 540 = 1638400.$$

С учетом полученного оптимального плана минимизация затрат при перевозке продукции компании «САН ИнБев Украина» будет достигнута при условии, что из «Пивзавода "Рогань"» (Харьков) будет перевезено 320 грузовиков на предприятие «ОЛГА» (Киев), 300 грузовиков – на предприятие «Партнер Дистрибьюшн» (Львов), 220 грузовиков – на предприятие «Пивная гильдия» (Кривой Рог). Из «Николаевского пивзавода "Янтарь"» следует перевезти 40 грузовиков на предприятие «Партнер Дистрибьюшн» (Львов), 380 грузовиков – на предприятие «Кивит» (Николаев). Из «Черниговского пивкомбината "Десна"» нужно перевезти 540 грузовиков на предприятие «ОЛГА» (Киев). В такой комбинации затраты компании «САН ИнБев Украина» на перевозку продукции будут наименьшими – 1638400 грн. Другие варианты перевозок нерациональны, поскольку способствуют увеличению затрат.

Таким образом, решение задачи может быть полезно руководителю отдела продаж и логистики компании «САН ИнБев Украина». Проанализировав решение задачи, работники отдела продаж и логистики компании могут реорганизовать перевозки продукции «САН ИнБев Украина» и тем самым сократить свои транспортные расходы. Эти расчеты помогут предприятию не только минимизировать затраты, но и поддерживать позиции на рынке, развиваться в будущем и быть конкурентоспособными на рынке алкогольной продукции.

Научный руководитель – д-р экон. наук, профессор Малярец Л. М.

Литература: 1. Рейтинг 25 крупнейших алкогольних компаний Украины. URL: http://landlord.ua/reiting-25-krupneyshin-alkogolnih-kompaniy-ukraini. **2.** САН ИнБев Украина // Официальный сайт компании «САН ИнБев Украина». URL: http://www.suninbev.com.ua. **3.** Лебедєва І. Л., Норік Л. О. Лабораторний практикум з навчальної дисципліни «Економіко-математичні методи та моделі» : навч.-практ. посіб. Харків : ХНЕУ, 2012. 216 с. **4.** Малярець Л. М., Куліков П. М., Лебедєва І. А. Лабораторний практикум з навчальної дисципліни «Економіко-математичне моделювання» : навч.-практ. посіб. Харків : ХНЕУ, 2009. 136 с.

ОПТИМІЗАЦІЯ ПЛАНУ ВИРОБНИЦТВА МОРОЗИВА ПАТ «ЛЬВІВСЬКИЙ ХОЛОДОКОМБІНАТ» ТМ «ЛІМО»

УДК 339.13.024

Стулиус К. М.

Студент 2 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Із застосуванням надбудови Microsoft Excel «Пошук рішень» розв'язано задачу оптимізації виробництва морозива «Львівським холодокомбінатом» ТМ «Лімо» й максимізації прибутку на підставі реальних даних підприємства. Визначено обсяги максимально вигідного виробництва продукції.*

Ключові слова: *підприємство, організація, виробництво, фінанси, прибуток, оптимізація, максимізація прибутку, економіко-математичне моделювання, симплексний метод, оптимізаційна модель, цільова функція, двоїста задача.*

Аннотация. *С применением надстройки Microsoft Excel «Поиск решений» решена задача оптимизации производства мороженого «Львовским хладокомбинатом» ТМ «Лимо» и максимизации прибыли на основании реальных данных предприятия. Определены объемы максимально выгодного производства продукции.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, производство, финансы, прибыль, оптимизация, максимизация прибыли, экономико-математическое моделирование, симплексный метод, оптимизационная модель, целевая функция, двойственная задача.*

Annotation. *предприятие, организация, производство, финансы, прибыль, оптимизация, максимизация прибыли, экономико-математическое моделирование, симплексный метод, оптимизационная модель, целевая функция, двойственная задача.*

Keywords: *enterprise, organization, production, finance, profit, optimization, profit maximization, economic and mathematical modeling, simplex method, optimization model, objective function, dual task.*

У різних куточках світу морозиво було й залишається улюбленими ласощами дорослих і дітлахів. У ньому містяться понад сто корисних речовин, а також білки, жири, вуглеводи та цілий набір вітамінів. Нині у світі налічується понад 700 видів морозива із різними смаковими добавками. Існують навіть різновиди зі смаком сиру, краба, помідорів, цибулі, селери. Згідно зі статистичними даними, українець з'їдає в середньому близько 2,5 кг морозива щорічно, у той час як у Західній Європі цей показник сягає 8 кг і більше, а в США – понад 20 кг.

Однак, останні тенденції здорового харчування впливають на розвиток ринку морозива. Саме тому у світі популярною стає продукція, виготовлена на основі натуральних компонентів і корисних інгредієнтів. Подібні запити споживачів змушують переорієнтовуватися і виробників.

Півстоліття тому на підприємстві «Львівський холодокомбінат» було виготовлено перше морозиво, а сьогодні ТМ «Лімо» відома в усіх містах України та за її межами. ТМ «Лімо» входить у трійку кращих українських виробників морозива. В асортименті підприємства понад 150 різновидів продукції, які виготовляють відповідно до вимог міжнародного стандарту: ПАТ «Львівський холодокомбінат» ТМ «Лімо» 29 січня 2015 р. сертифікував упроваджену на підприємстві систему управління безпечністю харчових продуктів відповідно до вимог міжнародного стандарту FSSC 22000.

Найпопулярнішою серед споживачів продукцією ТМ «Лімо» є «Пломбір 1965». На виробництві пломбіру вітчизняні виробники утримують лідерські позиції, але його продаж є обмеженим межами власних регіонів.

Щоб підприємство нормально функціонувало і мало максимальний прибуток, необхідно проводити аналіз його діяльності і робити висновки, а також розрахувати оптимальні обсяги виробництва із урахуванням собівартості й умов виробництва продукції. Потреба в прибутку є зумовленою необхідністю покриття виробничих витрат, а також розширення, розвитку й упровадження нових сучасних технологій на підприємстві. Тому доречно розглянути напрями максимізації прибутку на основі виробничих функцій.

Для розробки оптимальної моделі виробництва обрано шість видів морозива, які виготовляє ТМ «Лімо»: «Пломбір 1965», «Шоколадне морозиво», «Фруктовий лід», «Морозиво з вишневим джемом», «Морозиво з родзинками» і «Морозиво з карамеллю». Вихідні дані для розрахунків подано в табл. 1 [1].

© Стулиус К. М., 2017

Таблиця 1

Вихідні дані для розрахунків

Інгредієнти	Норми витрат на виробництво 100 г продукції						
	Фруктовий лід	Шоколадне морозиво	Пломбір 1965	Морозиво з вишневим джемом	Морозиво з родзинками	Морозиво з карамеллю	Запаси
Цукор	45	30	22	45	25	36	7300
Молоко	23	13	1	31	19	31	1750
Кокосова олія	12	15	11	22	14	24	2250
Рисове борошно	9	11	0	7	9	12	2450
Молочний білок	11	16	9	4	12	6	4250
Ванілін	4	9	5	5	6	4	1000
Вишневий джем	1	1	15	19	2	1	1750
Ароматизатори	8	3	6	5	4	3	1130
Емульгатори	2	2	1	1	2	2	3600
Родзинки	1	1	0	0	5	1	560
Прибуток на 100 г продукції, грн	11	13	15	12	11	10	

Щоб скласти математичну модель, позначимо продукцію різних видів через змінні:

x_1 – кількість морозива «Фруктовий лід»;

x_2 – кількість шоколадного морозива;

x_3 – кількість морозива «Пломбір 1965»;

x_4 – кількість морозива з вишневим джемом;

x_5 – кількість морозива з родзинками;

x_6 – кількість морозива з карамеллю.

Для знаходження оптимального обсягу виробництва необхідно скласти систему обмежень, оскільки кількість кожного з інгредієнтів на складі є обмеженою. Система обмежень має вигляд:

$$\begin{cases} 23x_1+13x_2+22x_3+45x_4+24x_5+36x_6 \le 7300; \\ 23x_1+13x_2+x_3+31x_4+19x_5+31x_6 \le 1750; \\ 12x_1+15x_2+11x_3+22x_4+14x_5+24x_6 \le 2250; \\ 9x_1+11x_2+7x_4+9x_5+12x_6 \le 2450; \\ 11x_1+16x_2+9x_3+4x_4+12x_5+6x_6 \le 4250; \\ 4x_1+9x_2+5x_3+5x_4+6x_5+4x_6 \le 1000; \\ x_1+x_2+15x_3+19x_4+2x_5+x_6 \le 1750; \\ 8x_1+3x_2+6x_3+5x_4+4x_5+3x_6 \le 1130; \\ 2x_1+2x_2+x_3+x_4+3x_5+2x_6 \le 3600; \\ x_1+x_2+x_5+x_6 \le 560; \\ x_i \ge 0, i=1,6. \end{cases}$$

Цільова функція має вигляд:

$$Z=11x_1+13x_2+15x_3+12x_4+11x_5+10x_6 \to \max.$$

Розв'яжемо задачу, використовуючи симплексний метод. Для цього в Microsoft Excel використаємо надбудову «Пошук рішень». Отримуємо оптимальний план виробництва:

$$X^*_{опт}=(x_1=46, x_2=27, x_3=111, x_4=0, x_5=0, x_6=2).$$

За оптимального плану виробництва максимальний прибуток становитиме: $Z(x_{опт})=2564 \to \max$.

Для подальшого аналізу оптимального плану виробництва слід розв'язати двоїсту задачу. Цільова функція має вигляд:

$$F(y_{опт})=7300y_1+1750y_2+2250y_3+2450y_4+4250y_5+1000y_6+1750y_7+$$
$$+1130y_8+3600y_9+560y_{10} \to \min$$

Система обмежень двоїстої задачі матиме вигляд:

$$\begin{cases} 45y_1+23y_2+12y_3+9y_4+11y_5+4y_6+y_7+8y_8+2y_9+y_{10}\geq 11; \\ 30y_1+13y_2+15y_3+11y_4+16y_5+9y_6+y_7+3y_8+2y_9+y_{10}\geq 13; \\ 22y_1+y_2+11y_3+9y_5+5y_6+15y_7+6y_8+y_9\geq 15; \\ 45y_1+31y_2+22y_3+7y_4+4y_5+5y_6+19y_7+5y_8+y_9\geq 12; \\ 25y_1+19y_2+14y_3+9y_4+12y_5+6y_6+2y_7+4y_8+3y_9+5y_{10}\geq 11; \\ 36y_1+31y_2+24y_3+12y_4+6y_5+4y_6+y_7+3y_8+2y_9+y_{10}\geq 10; \\ y_i\geq 0, i=1,10, \end{cases}$$

$$F(y_{опт})=2564,$$

$$y_1=0, y_2=0, y_3=0{,}17, y_4=0, y_5=0, y_6=0{,}91, y_7=0{,}32, y_8=0{,}62, y_9=0, y_{10}=0.$$

Таким чином, якщо ПАТ «Львівський холодокомбінат» ТМ «Лімо» виготовлятиме 4,6 кг фруктового льоду, 2,7 кг шоколадного морозива, 11,1 кг пломбіру 1965 і 2 кг морозива з карамеллю, воно отримуватиме максимальний прибуток розміром 2564 грн. Морозиво з родзинками і вишневим джемом випускати нераціонально, оскільки їх виробництво не задовольняє умову максимізації прибутку. Дослідження показало, що такі інгредієнти, як цукор, молоко, рисове борошно, молочний білок, емульгатори та родзинки використовуються повністю. Дотримуючись оптимальних обсягів виробництва, ТМ «Лімо» отримуватиме максимальний прибуток і повністю задовольнятиме потреби споживачів, що сприятиме її власному розвитку, а також підвищенню конкурентоспроможності та збереженню позицій на ринку морозива.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Малярець Л. М.

Література: 1. ТМ «Лімо» // Офіційний сайт ТМ «Лімо». URL: http://www.limo.ua/uk. **2.** Малярець Л. М., Куліков П. М., Лебедєва І. А. Лабораторний практикум з навчальної дисципліни «Економіко-математичне моделювання» : навч.-практ. посіб. Харків : ХНЕУ, 2009. 136 с. **3.** Єгоршин О. О., Малярець Л. М. Економіко-математичне моделювання. Математичне програмування : підручник. Харків : ХНЕУ, 2006. 238 с. **4.** Малярец Л. М. Экономико-математические методы и модели : учебное пособие. Харьков : ХНЭУ, 2013. 286 с.

ОПТИМИЗАЦИЯ ОБЪЕМОВ ПРОИЗВОДСТВА ШОКОЛАДНЫХ ПЛИТОК КОНДИТЕРСКОЙ ФАБРИКОЙ «ROSHEN»

УДК 519.863:658.155-044.69(477)

Стыценко Т. А.

Студент 2 курса
факультета международных экономических отношений ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Проанализирована деятельность кондитерской фабрики «Roshen» – крупного производителя кондитерских изделий. С применением надстройки Microsoft Excel разработана и решена оптимизационная модель максимизации прибыли с учетом запасов ресурсов на складе. Выполнен анализ устойчивости решения оптимизационной модели использования ресурсов.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, производство, кондитерская промышленность, кондитерская фабрика, кондитерская продукция, финансы, прибыль, максимизация прибыли, оптимизация, оптимизационная модель, экономико-математическое моделирование, симплексный метод, целевая функция, двойственная задача.*

Анотація. *Проаналізовано діяльність кондитерської фабрики «Roshen» – великого виробника кондитерських виробів. Із застосуванням надбудови Microsoft Excel розроблено і розв'язано оптимізаційну модель максимізації прибутку з урахуванням запасів ресурсів на складі. Виконано аналіз стійкості розв'язку оптимізаційної моделі використання ресурсів.*

Ключові слова: *підприємство, організація, виробництво, кондитерська промисловість, кондитерська фабрика, кондитерська продукція, фінанси, прибуток, максимізація прибутку, оптимізація, оптимізаційна модель, економіко-математичне моделювання, симплексний метод, цільова функція, двоїста задача.*

Annotation. *The activity of the confectionary factory «Roshen» – a large producer of confectionery products is analyzed. With the use of the Microsoft Excel add-in, an optimization model of profit maximization was developed and solved taking into account the stock of resources in the warehouse. The analysis of the stability of the solution of the optimization model of resource use is carried out.*

Keywords: *enterprise, organization, production, confectionary industry, confectionary factory, confectionery products, finance, profit, profit maximization, optimization, optimization model, economic and mathematical modeling, simplex method, objective function, dual task.*

Кондитерская промышленность является одной из важнейших отраслей пищевой промышленности Украины. Современные отечественные производители занимают уверенные позиции не только на внутреннем рынке, но и на международном.

Рынок кондитерских изделий является высококонкурентным. Наиболее крупными операторами на отечественном рынке сладостей являются «Roshen», «АВК», «Киев-Конти», «Крафт Фудс Украина», «Лукас» и «Бисквит-Шоколад». Длительное время компания «Roshen» остается лидером украинского рынка кондитерских изделий, а также занимает 22-е место в мире среди кондитерских компаний по выручке [1].

Корпорация «Roshen» производит более 350 наименований высококачественных кондитерских изделий. В ассортименте корпорации – шоколадные и желейные конфеты, карамель, ирис, шоколадные плитки и батончики, печенье, вафли, бисквитные рулеты, пирожные и торты. Некоторые из них не имеют аналогов на рынке Украины. Общий объем производства продукции достигает около 300 тысяч тонн в год. Кондитерские изделия «Roshen» изготовлены по самым современным технологиям. Эксплуатация современного высокопроизводительного оборудования, четкое соблюдение рецептуры, использование исключительно высококачественного сырья и материалов является залогом главных преимуществ продукции корпорации «Roshen» [2].

Чтобы предприятие продолжало нормально функционировать и для максимизация прибыли необходимо рассчитать возможные объемы выпуска, учитывая при этом затраты на ресурсы и технологические условия. В таких случаях обычно рассматривают максимизацию прибыли на основе производственных функций: определяют зависимость между реальными объемами ресурсов, использующимися в процессе производства, и максимально возможным объемом выпуска продукции.

Необходимо, чтобы каждый процесс был описан функцией, задающей допустимые варианты решения. Такую функцию называют целевой, показателем эффективности или критерием оценки.

© Стыценко Т. А., 2017

При решении задачи используют симлексный метод –универсальный метод решения задач линейного программирования, позволяющий переходить от одного допустимого базисного решения к другому так, что значения целевой функции непрерывно возрастают [3].

Рассмотрим решение задачи оптимизации производства шоколадных плиток на примере торговой марки «Roshen».

Для этого выберем шесть видов продукции, выпускаемой на предприятии:

- молочный шоколад «Аленка», 90 г;
- молочный шоколад с тертым орехом «Чайка», 90 г;
- шоколад «Roshen Brut» 78 % какао, 90 г;
- молочный шоколад с ореховой нугой, 90 г;
- экстрачерный шоколад с цельным лесным орехом, 90 г;
- молочный шоколад с измельченным лесным орехом и изюмом, 90 г.

Известен состав этих изделий и запасы ресурсов на предприятии, необходимые для производства продукции в сутки. Кроме того, известна прибыль от реализации 90 г продуктов, рассматриваемая как разница между ценой реализованной продукции и затратами на производство. Все эти данные, взятые на официальном сайте корпорации «Roshen», переведены в граммы и приведены в табл. 1 [2].

Обозначим x_1 – количество молочного шоколада «Аленка», x_2 – количество молочного шоколада с тертым орехом «Чайка», x_3 – количество шоколада «Roshen Brut», x_4 – количество молочного шоколада с ореховой нугой, x_5 – количество экстрачерного шоколада с цельным лесным орехом, x_6 – количество молочного шоколада с измельченным лесным орехом и изюмом.

Таблица 1

Исходные данные для решения задачи

Ингредиенты	Нормы затрат на производство 90 г продукции, г						
	x_1	x_2	x_3	x_4	x_5	x_6	Запасы, г
Сахар	30	39,4	10	14	18,2	20	6000
Какао тертое	6,5	17,9	58	4,37	18,1	9	5000
Какао-масло	25	7,3	4,2	9,4	16,2	18,9	4700
Какао-порошок	0	0	8	0	16,1	0	2100
Молоко сухое цельное	22	5	0	6,885	0	13,5	3500
Молоко сухое обезжиренное	0	6,3	0	0	0	0	800
Жир молочный	0	4	0	0	0	0	600
Эмульгатор соевый лецитин	4	3,5	6,2	3,445	3	5,08	1750
Ароматизатор ванилин	2,5	3	3,6	2,4	2,2	4,2	3750
Ядра фундука жареные тертые	0	3,6	0	0	0	6	1200
Ядра фундука жареные целые	0	0	0	0	16,2	0	2000
Ядра фундука жареные дробленые	0	0	0	0	0	6,66	500
Нуга ореховая	0	0	0	49,5	0	0	3500
Изюм	0	0	0	0	0	6,66	500
Прибыль на 90 г продукции, грн	4,30	8,02	6,95	5,55	9,97	6,51	

Целевая функция определяется как общая прибыль от реализации x_i объема соответствующих изделий и имеет вид:

$$Z = 4,3x_1 + 8,02x_2 + 6,95x_3 + 5,55x_4 + 9,97x_5 + 6,51x_6 \to \max.$$

Далее необходимо определить ограничения оптимизационной задачи. Поскольку производство шоколадных плиток ограничено имеющимся в распоряжении предприятия запасами каждого вида ресурса и количество изготовляемых изделий не может быть отрицательным, имеем систему неравенств:

$$\begin{cases} 30x_1+39,4x_2+10x_3+14x_4+18,2x_5+20x_6\le 6000,\\ 6,5x_1+17,9x_2+58x_3+4,37x_4+18,1x_5+9x_6\le 5000,\\ 25x_1+7,3x_2+4,2x_3+9,4x_4+16,2x_5+18,9x_6\le 4700,\\ 8x_3+16,1x_5\le 2100,\\ 22x_1+5x_2+6,885x_4+13,5x_6\le 3500,\\ 6,3x_2\le 800,\\ 4x_2\le 600,\\ 4x_1+3,5x_2+6,2x_3+3,445x_4+3x_5+5,08x_6\le 1750,\\ 2,5x_1+3x_2+3,6x_3+2,4x_4+2,2x_5+4,2x_6\le 3750,\\ 3,6x_2+6x_6\le 1200,\\ 16,2x_5\le 2000,\\ 6,66x_6\le 500,\\ 49,5x_4\le 3500,\\ 6,66x_6\le 500,\\ x_1,x_2,x_3,x_4,x_5,x_6\ge 0. \end{cases}$$

Чтобы найти оптимальный план производства шоколадных плиток с заданными ограничениями, используем надстройку «Поиск решения» программы Microsoft Excel. Для этого построим соответствующую условию задачи опорную таблицу и укажем необходимые опции в надстройке. Получим оптимальный план:

$$x_1^*=0; x_2^*=28,23; x_3^*=23,45; x_4^*=70,71; x_5^*=118,78; x_6^*=75,08.$$

$$Z_{\max}=2454,73 \text{ грн.}$$

С учетом полученного оптимального плана можно сказать, что максимизация прибыли от реализации шоколадных плиток кондитерской фабрикой «Roshen» будет достигнута при условии производства 28,23 шоколадных плиток «Чайка», 23,45 шоколадных плиток «Roshen Brut», 70,71 молочных шоколадных плиток с ореховой нугой, 118,78 экстрачерных шоколадных плиток с цельным лесным орехом, 75,08 молочных шоколадных плиток с измельченным лесным орехом и изюмом. Шоколадную плитку «Аленка» выпускать нецелесообразно, поскольку ее производство не удовлетворяет условию максимизации прибыли. Если выпускать продукцию в таком объеме, максимальная прибыль за сутки составит 2454,73 грн.

Допустим, что «Roshen» может использовать не только имеющиеся ресурсы для производства шоколадных плиток, но и расширить производство, докупив ценные ресурсы. Для проверки чувствительности найденного оптимального плана к малым вариациям в запасах ресурсов составим двойственную задачу.

Пусть каждому виду сырья соответствует оценка y_i $((i=\overline{1,m})$, $m=14)$, показывающая, насколько вырастет максимальное значение функции исходной задачи при увеличении количества сырья соответствующего типа на 1 грамм. Тогда общая оценка сырья F, используемого во время производства шоколадных плиток, составит:

$$F=6000y_1+5000y_2+4700y_3+2100y_4+3500y_5+800y_6+600y_7+1750y_8+$$
$$+3750y_9+1200y_{10}+2000y_{11}+500y_{12}+3500y_{13}+500y_{14}\to\min,$$

а система ограничений примет вид:

$$\begin{cases} 30y_1+6,5y_2+25y_3+22y_5+4y_8+2,5y_9\ge 4,30,\\ 39,4y_1+17,9y_2+7,3y_3+5y_5+6,3y_6+4y_7+3,5y_8+3y_9+3,6y_{10}\ge 8,02,\\ 10y_1+58y_2+4,2y_3+8y_4+6,2y_8+3,6y_9\ge 6,95,\\ 14y_1+4,37y_2+9,4y_3+6,885y_5+3,445y_8+2,4y_9+49,5y_{13}\ge 5,55,\\ 18,2y_1+18,1y_2+16,2y_3+16,1y_4+3y_8+2,2y_9+16,2y_{11}\ge 9,97,\\ 20y_1+9y_2+18,9y_3+13,5y_5+5,08y_8+4,2y_9+6y_{10}+6,66y_{12}+6,66y_{14}\ge 6,51,\\ y_1,y_2,y_3,y_4,y_5,y_6,y_7,y_8,y_9,y_{10},y_{11},y_{12},y_{13},y_{14}\ge 0. \end{cases}$$

Используем надстройку «Поиск решения» программы Microsoft Excel. Построим соответствующую условию задачи опорную таблицу и укажем необходимые опции в надстройке; получим решение:

$$y_1^* = 0{,}19;\ y_2^* = 0{,}04;\ y_3^* = 0;\ y_4^* = 0{,}37;\ y_5^* = 0;\ y_6^* = 0;\ y_7^* = 0;\ y_8^* = 0;\ y_9^* = 0;$$

$$y_1^* = 0{,}19;\ y_2^* = 0{,}04;\ y_3^* = 0;\ y_4^* = 0{,}37;\ y_5^* = 0;\ y_6^* = 0;\ y_7^* = 0;\ y_8^* = 0;\ y_9^* = 0;\ \text{грн.}$$

Исходя из полученных результатов и отчета об устойчивости, можно сказать, что сахар, какао тертое, какао-порошок, ядра фундука жареные дробленые и нуга используются полностью и являются дефицитными. В то же время при оптимальном плане производства X^* запасы остальных видов сырья используются не полностью. Так, запасы какао-масла можно уменьшить на 388 г, запасы молока сухого цельного – на 1859 г, запасы молока сухого обезжиренного – на 622 г, запасы жира молочного – на 487 г, запасы эмульгатора соевого лецитина – на 524 г, запасы ароматизатора ванилина – на 2835 г, запасы ядер фундука жареных тертых – на 647 г, запасы ядер фундука жареных целых – на 76 г. При этом оптимальный план остается без изменений, а значение прибыли составит 2454,73 грн.

Увеличение запасов сахара на 1 г приведет к тому, что появится возможность найти новый план производства, при котором ежедневная общая прибыль увеличится на 0,19 грн, запасов какао тертого – на 0,04 грн, запасов какао-порошка – на 0,37 грн, запасов ядер фундука жареных дробленых – на 0,37 грн, запасов нуги – на 0,06 грн. Увеличение запасов других видов ресурсов не приведет к увеличению прибыли, поскольку величины двойственных оценок для них равны нулю [4].

Таким образом, при определенных оптимальных объемах производства в условиях ограниченности ресурсов кондитерская фабрика сможет получить максимальную прибыль и в то же время удовлетворить в полной мере потребности потребителей. Эти расчеты помогут предприятию не только получить максимальную прибыль, но и поддерживать свои позиции, успешно развиваться и быть конкурентоспособными на рынке кондитерских изделий.

Научный руководитель – д-р экон. наук, профессор Малярец Л. М.

Литература: 1. 2015 Global Top 100 // Candy Industry. URL: https://www.candyindustry.com/2015-Global-Top-100-Part-4. **2.** Корпорация «Roshen» // Официальный сайт корпорации «Roshen». URL: https://www.roshen.com/ua. **3.** Лебедєва І. Л., Норік Л. О. Лабораторний практикум з навчальної дисципліни «Економіко-математичні методи та моделі» : навч.-практ. посіб. Харків : ХНЕУ, 2012. 216 с. **4.** Малярец Л. М. Экономико-математические методы и модели : учебное пособие. Харьков : ХНЭУ, 2013. 286 с. **5.** Єгоршин О. О., Малярець Л. М. Математичне програмування : підручник. Харків : ІНЖЕК, 2006. 238 с.

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КЛІМАТ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ

УДК 338.242

Суворова Ю. К.

Студент 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано особливості інвестиційного клімату, капітальних інвестицій та їх розподілу у економіці країни. Конкретизовано аспекти інвестиційної привабливості України. Досліджено фактори, що негативно впливають на залучення іноземних інвестицій. Запропоновано напрями поліпшення інвестиційного клімату в Україні.*

© Суворова Ю. К., 2017

Ключові слова: *інвестиції, інвестиційна діяльність, інвестиційна політика, інвестиційний клімат, інвестиційний ресурс, інвестиційні ризики, нормативно-правові документи, іноземні інвестори, іноземні інвестиції.*

Аннотация. *Проанализированы особенности инвестиционного климата, капитальных инвестиций и их распределения в экономике страны. Конкретизированы аспекты инвестиционной привлекательности Украины. Исследованы факторы, негативно влияющие на привлечение иностранных инвестиций. Предложены направления улучшения инвестиционного климата в Украине.*

Ключевые слова: *инвестиции, инвестиционная деятельность, инвестиционная политика, инвестиционный климат, инвестиционный ресурс, инвестиционные риски, нормативно-правовые документы, иностранные инвесторы, иностранные инвестиции.*

Annotation. *The features of the investment climate, capital investments and their distribution in the country's economy are analyzed. Aspects of investment attractiveness of Ukraine are specified. Factors that negatively affect the attraction of foreign investment have been investigated. Suggested directions for improving the investment climate in Ukraine.*

Keywords: *investment, investment activity, investment policy, investment climate, investment resource, investment risks, regulatory documents, foreign investors, foreign investments.*

Інвестиційна діяльність є важливою передумовою ефективного функціонування економіки та розвитку ринкових відносин в Україні. Залучення інвестицій є необхідним фактором ефективного функціонування держави. Однак, певні проблеми перешкоджають цьому процесу. Передусім це відсутність відповідного інвестиційного клімату, недосконаліть ринкового механізму, нестабільність політичної ситуації, низький рівень ділової та професійної кваліфікації підприємців, а також недостатньо привабливі інвестиційні проекти. Причиною дії цих факторів є відсутність чіткої державної політики щодо залучення інвестицій.

На сьогодні обсяг інвестицій в Україну поступово зростає. Однак, наша країна все ще в переліку країн, які мають найнижчу інвестиційну привабливість і експортує товари низької вартості, що є свідченням того, що внутрішня трансформація вітчизняної економіки ще не відбулася. Для цього вкрай необхідні іноземні інвестиції, які привнесуть нові технології й дозволять виготовляти конкурентоспроможні на світовому ринку товари.

Дослідженням особливостей формування інвестиційного клімату, питань капітальних інвестицій та їх розподілу у економіці країни займалися Гаврилюк О. В., Гайдуцький І. П., Федоровський В. А., Данілов О. Д., Івашина Г. М., Чумаченко О. Г., Григоренко Ю. В., Лесечко М. Д., Черемис А. О., Черемис О. М. та ін. Ці дослідження є основою подальших розвідок щодо особливостей формування інвестиційного клімату в країні. Однак, вирішення проблемних питань залишається актуальним, оскільки важливо створити позитивний інвестиційний клімат у країні, бо це впливає на динаміку економічного розвитку, можливості модернізації виробництва та залучення країни до процесу міжнародного розподілу праці.

Метою написання статті є визначення проблемних аспектів сучасного інвестиційного клімату в Україні, а також розробка напрямів їх ефективного вирішення задля формування позитивного інвестиційного клімату.

Інвестиційна діяльність відіграє важливу роль у економіці кожної держави, оскільки залучені інвестиції надають можливості для створення нових підприємств, що забезпечують людей новими робочими місцями, сприяють розвитку інфраструктури.

Інвестиційний клімат є базовим фактором: інвестор, аналізуючи інвестиційні ризики, тобто ймовірність втрат від реалізації проекту, та інвестиційний потенціал (очікуваний прибуток), вирішує питання щодо доцільності вкладення капіталу. Його вибір залежить від забезпеченості країни ресурсами, що вказує на привабливість країни для інвесторів, які вже працюють на території держави, та потенційно можливих [1].

Для кожної країни важливо бути інвестиційно привабливою, оскільки це забезпечує стабільний розвиток економіки, становлення та визнання на світовому ринку. Іноземні інвестори бажають працювати з тією країною, у якій інвестиційні оцінки є позитивними за показниками руху капіталу країни; рівнем інфляції; щодо політичної, економічної, законодавчої та соціальної стабільності; за якістю людського капіталу: сукупністю знань, умінь, навичок, що є використовуваними для задоволення потреб людини, підприємства та суспільства в цілому.

Сучасна інвестиційна ситуація в Україні характеризується невеликими, але стабільними темпами зростання. За даними Світового банку, у рейтингу прямих іноземних інвестицій Україна перебуває лише на 42 місці серед 196 країн світу. Очевидно, що інвестори вважають Україну недостатньо інвестиційно привабливою країною.

Розглянемо, з яких причин інвестори не бажають інвестувати в Україну .

1. Країна програє своїм конкурентам на ринку інвестицій не стільки за рівнем податкового навантаження, скільки через нестабільність вітчизняного податкового законодавства, непередбачуваність його змін і складнощі в адмініструванні.

2. Загальний нестабільний економічний стан: безробіття, низький рівень життя населення, інфляційні коливання, нестабільність валютного ринку.

3. Технічні бар'єри в процесі митного оформлення.

4. Невпевненість іноземних інвесторів у подальшому співробітництві через «розквіт» економічної кризи в Україні.

5. Проблеми під час отримання банківських кредитів і позик: високі процентні ставки, невигідні умови кредитних угод для позичальників, надзвичайно довга процедура розгляду можливості отримання кредиту.

6. Надмірне втручання держави в економічну діяльність, у тому числі високий податковий тиск на капітал підприємств, через що регулятивні бар'єри залишаються високими.

7. Низка інституційних провалів (підвищення ризиків інвестування внаслідок оголошених намірів переглянути результати приватизаційних конкурсів, висока соціалізація бюджету) призвели до відмови міжнародних і вітчизняних інвесторів від вкладання капіталів в українську економіку.

8. Слабкість і політична заангажованість судової системи, її залежність від виконавчої влади ставлять під сумнів можливість ефективного захисту приватної власності.

9. Бюрократія, неврегульованість і політизація прав власності державного апарату.

10. Несприятливий інвестиційний клімат через корупцію, особливо в сфері правосуддя [3; 5].

Однак, навіть вплив цих факторів на сьогодні не перешкоджає окремим інвесторам інвестувати в нашу економіку. За даними Державної служби статистики України, залучення капітальних інвестицій підприємств України станом на 1 жовтня 2017 р. становило 39719,7879 млн дол. США. Серед країн із найбільшими частками інвестицій Кіпр – 25 %, Нідерланди – 16,5 % та Російська Федерація – 11,1 % (рис. 1) [4].

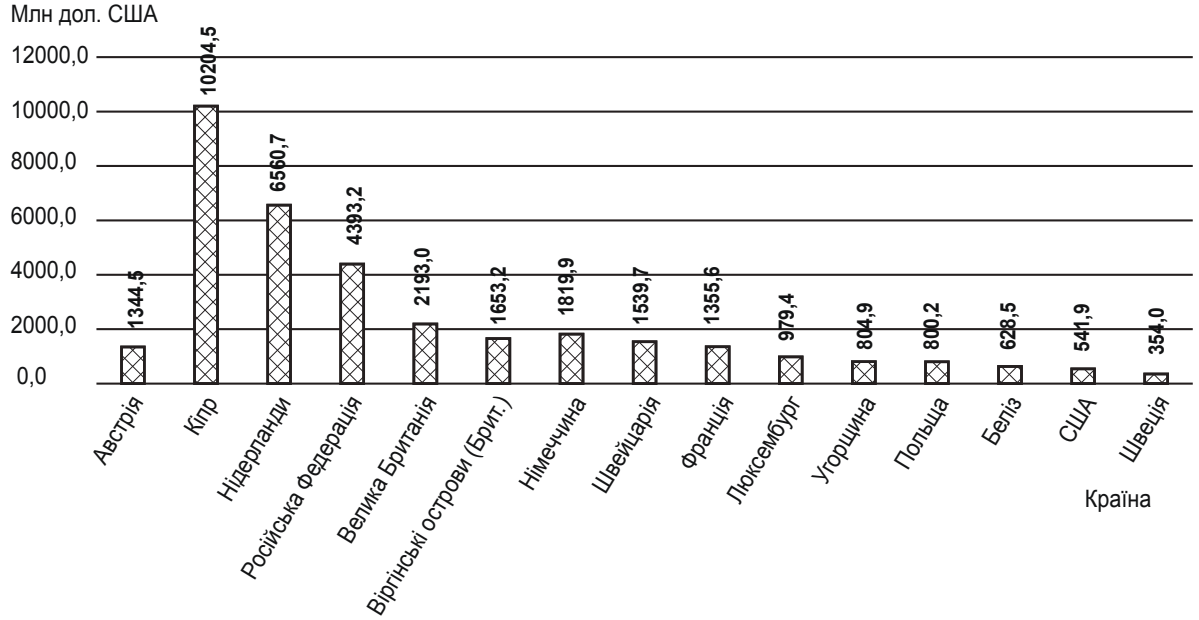

Рис. 1. **Обсяг прямих іноземних інвестицій в економіці України станом на 1 жовтня 2017 р.**

Під час вибору України як об'єкта вкладання капіталу інвестори найчастіше вимагають законодавчих гарантій, а великі корпорації та інвестиційні компанії – урядових гарантій і пільг. Однак, механізм реалізації правових гарантій поки що недостатньо відпрацьований. До того ж відсутні достатні судові засоби для забезпечення дотримання законних прав інвесторів і врегулювання спорів [5].

Україна має певні переваги, завдяки яким може бути привабливою для іноземних інвесторів, серед них:

– найбільша площа серед країн, територія яких повністю знаходиться у Європі;

– вигідне розташування території: знаходиться на перехресті транспортних шляхів (Європи та Азії, Півночі та Півдня);

– висока родючість ґрунтів;

– дешева кваліфікована робоча сила та наявність перспективних галузей: сільське господарство; енергетична, легка, харчова промисловість.

За даними Державної служби статистики України, основними сферами економічної діяльності за обсягами залучення капітальних інвестицій у 2016 р. є: промисловість – 117753,6 млн грн (30 %); на другому місці – сільське господарство, лісове та рибне господарство, 50484 млн грн (13 %) та будівництво, 44444 млн грн (11 %) (рис. 2) [6].

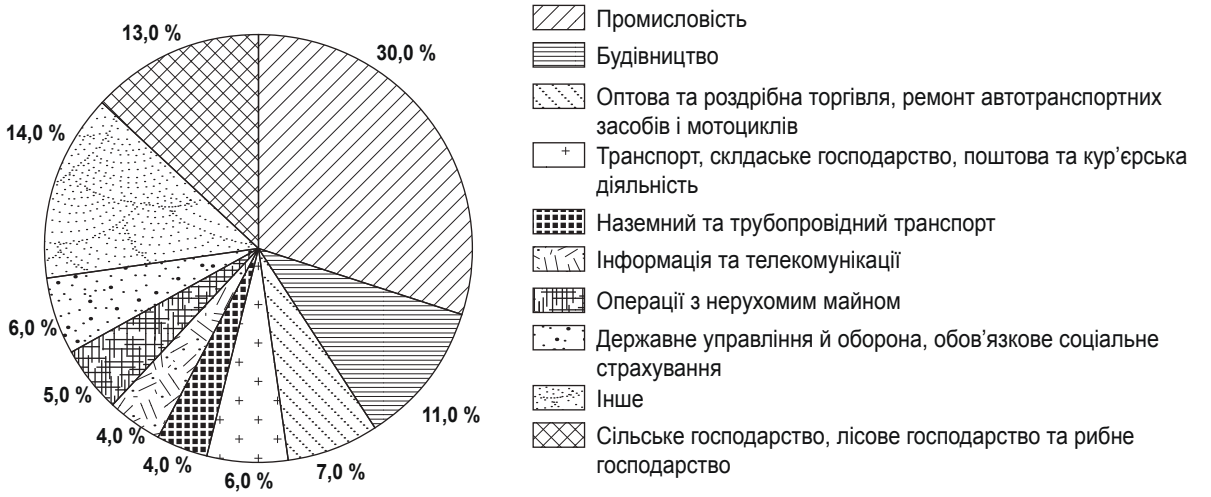

Рис. 2. **Розподіл капітальних інвестицій за сферами економічної діяльності**

Передумовою успішних перетворень для покращення інвестиційного клімату є чіткість пріоритетів заходів і політичних інструментів їхнього досягнення. Інвестиції істотно впливають на розвиток економіки тієї чи іншої країни. Інвестиційним кліматом є узагальнена характеристика сукупності соціальних, економічних, організаційних, юридичних, політичних і соціокультурних факторів, що в сукупності формують привабливість і доцільність інвестування в ту чи іншу господарську систему. Нині створення позитивного інвестиційного клімату в Україні є одним із першочергових завдань, реалізація якого впливає на соціально-економічну динаміку, залучення до світового поділу праці, можливості модернізації національної економіки.

Таким чином, незважаючи на велику кількість проблем у економіці, недоліки більшості реформ, які проводить влада, Україна залишається привабливою для інвестицій. Як свідчить статистика, найбільшу частку прямого іноземного капіталу Україна отримує з Кіпру (10201,5 млн дол. США), на 40 % менше інвестицій надходить з Нідерландів (6560,7 млн дол. США). Прямі капітальні інвестиції з Російської Федерації становлять 4393,2 млн дол. США. Найбільша частка інвестованого капіталу припадає на промисловість (30 %), сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство (13 %) та будівництво (11 %). Отже, і нині Україна не залишається осторонь світових процесів і є певною мірою інтегрованою у світове господарство.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Сабліна Н. В.

Література: 1. Гаврилюк О. В. Інвестиційний імідж та інвестиційна привабливість України. *Фінанси України.* 2008. № 2. С. 68–81. **2.** Рейтинг стран мира по уровню прямых иностранных инвестиций // Гуманитарные технологии. Аналитический портал. URL: http://gtmarket.ru/research/foreign-direct-investment-index/info. **3.** Гайдуцький І. П. Структурні та інноваційні пріоритети залучення прямих іноземних інвестицій у контексті здійснення регуляторних реформ в Україні. *Актуальні проблеми економіки*. 2011. № 4. С. 47–62. **4.** Прямі інвестиції (акціонерний капітал) з країн світу в економіці України на 1 жовтня 2017 р. // Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/zd/ivu/ivu_u/arh_ivu2017_u.html. **5.** Літовська І. М., Гамаль М. С., Перекіцей А. В. Сутність інвестицій та їх вплив на розвиток України. URL: http://intkonf.org/gamal-m-s-perekitsey-a-v-litovska-i-m-sutnist-investitsiy-ta-yih-vpliv-na-rozvitok-ekonomiki-ukrayini. **6.** Капітальні інвестиції за видами економічної діяльності за січень–грудень 2016 р. // Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/ibd/iokved/iokved_u/iokved_0416_u.htm.

ОПТИМИЗАЦИЯ ПЛАНА ПРОИЗВОДСТВА ХЛЕБОБУЛОЧНЫХ ИЗДЕЛИЙ ХЛЕБОЗАВОДОМ «КУЛИНИЧИ»

УДК 519.863:[664.6+658.155-044.69]

Сусла О. В.

Студент 2 курса
факультета международных экономических отношений ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Описано построение оптимального плана производства хлебобулочных изделий на хлебозаводе «Кулиничи» с применением инструмента Microsoft Excel 2016. Разработана и решена математическая модель задачи, проанализированы результаты ее решения. Представлены данные о прибыльности производства продукции.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, производство, хлебозавод, хлебобулочные изделия, финансы, прибыль, оптимизация, максимизация прибыли, экономико-математическое моделирование, симплексный метод, оптимизационная модель, целевая функция, двойственная задача.*

Анотація. *Описано побудову оптимального плану виробництва хлібобулочних виробів на хлібозаводі «Кулиничі» із застосуванням інструменту Microsoft Excel 2016. Розроблено та розв'язано математичну модель задачі, проаналізовано результати її розв'язання. Наведено дані про прибутковість виробництва продукції.*

Ключові слова: *підприємство, організація, виробництво, хлібозавод, хлібобулочні вироби, фінанси, прибуток, оптимізація, максимізація прибутку, економіко-математичне моделювання, симплексний метод, оптимізаційна модель, цільова функція, двоїста задача.*

Annotation. *Describes the construction of an optimal plan for the production of bakery products at the Kulinichi bakery using the Microsoft Excel 2016 tool. A mathematical model of the problem was developed and solved, and the results of its solution were analyzed. Data on profitability of production are presented.*

Keywords: *enterprise, organization, production, bakery, bakery products, finance, profit, optimization, profit maximization, economic and mathematical modeling, simplex method, optimization model, objective function, dual task.*

Хлебозавод «Кулиничи» – один из крупнейших в восточном регионе Украины поставщиков хлебобулочных и кондитерских изделий, а также замороженных полуфабрикатов из дрожжевого слоеного теста с различными начинками. Хлебопекарская корпорация «Кулиничи» – это динамично развивающееся предприятие, миссией которого является обеспечение рынка Украины качественным ассортиментом хлебобулочных и кондитерских изделий, произведенных в соответствии с мировыми стандартами качества [1].

Были проведены расчеты, позволяющие определить объем продукции различных типов, которую нужно изготовить, чтобы получить максимальную дневную прибыль. Для проведения расчетов нужно знать норму затрат каждого из ингредиентов на приготовление 1 кг хлебобулочного изделия, а также размер прибыли, получаемой от ее реализации.

Для решения используют симплексный метод решения задач линейного программирования, позволяющий определить оптимальное количество выпускаемой продукции для максимизации прибыли. Математическая постановка задачи заключается в том, чтобы найти наибольшее значение целевой функции при заданной системе ограничений [2].

Для решения задачи использована информация о запасе ингредиентов для приготовления различных видов хлебобулочных изделий из расчета на один день и о прибыли от реализации определенного хлебобулочного изделия (табл. 1) [1].

Составим математическую модель задачи с учетом имеющихся данных. Введем обозначения: x_1 – количество продукции «Палочки сладкие хрустящие», x_2 – количество продукции палочки хлебные «Гриссини поитальянски», x_3 – количество соломки «Хрумтик со вкусом сыра», x_4 – количество соломки «Хрумтик сладкая». Целевая функция имеет вид:

$$Z_{\max} = 29{,}8x_1 + 35{,}4x_2 + 18{,}6x_3 + 15{,}5x_4.$$

© Сусла О. В., 2017

Таблица 1

Исходные данные для решения оптимизационной задачи планирования производства хлебобулочных изделий

	Нормы затрат сырья на 1 кг продукции, кг				
Ингредиенты	**Палочки «Сладкие хрустящие»**	**Палочки хлебные «Гриссини по-итальянски»**	**Соломка Хрумтик «Со вкусом сыра»**	**Соломка Хрумтик «Сладкая»**	**Запасы ресурсов**
Мука пшеничная	90	70	60	40	300
Маргарин	50	0	50	70	250
Вода	100	50	150	160	1000
Сахар	10	150	30	70	500
Дрожжи	40	30	20	10	120
Молоко	150	0	0	100	460
Соль	20	40	50	30	180
Паприка	0	200	0	0	200
Базилик	0	100	0	0	200
Ароматизатор сырный	0	0	80	0	120
Корица	60	0	0	100	330
Ванилин	70	0	0	80	460
Масло	0	100	0	70	500
Прибыль за 1 кг, грн	29,80	35,40	18,60	15,50	max

С учетом ограничений имеем систему неравенств:

$$\begin{cases} 90x_1 + 70x_2 + 60x_3 + 40x_4 \le 300; \\ 50x_1 + 50x_3 + 70x_4 \le 250; \\ 100x_1 + 50x_2 + 150x_3 + 160x_4 \le 100; \\ 10x_1 + 150x_2 + 30x_3 + 70x_4 \le 500; \\ 40x_1 + 30x_2 + 20x_3 + 10x_4 \le 120; \\ 150x_1 + 100x_4 \le 460; \\ 20x_1 + 40x_2 + 90x_3 + 30x_4 \le 180; \\ 200x_2 \le 200; \\ 100x_2 \le 200; \\ 80x_3 \le 120; \\ 60x_1 + 100x_4 \le 330; \\ 70x_1 + 80x_4 \le 460; \\ 100x_2 + 70x_4 \le 500; \\ x \ge 0; j = 1,13. \end{cases}$$

Чтобы найти оптимальный план задачи, используем функцию «Поиск решения» программы Microsoft Excel 2016. После построения таблицы с исходными данными и указания надлежащих опций в надстройке получаем оптимальный план выпуска продукции из расчета на один день:

$$X_1^* = 2; X_2^* = 0,8; X_3^* = 0; X_4^* = 1,6;$$

$$Z_{\max} = 112,5 \text{ грн.}$$

Анализ полученных результатов оптимизации дает основания утверждать, что для получения максимальной прибыли за один день при указанном количестве ресурсов следует производить 2 кг продукции «Палочки сладкие хрустящие», 0,8 кг палочек хлебных «Гриссини по-итальянски», 1,6 кг соломки «Хрумтик сладкая». Соломку «Хрумтик со вкусом сыра» производить нецелесообразно. Тогда максимальная ежедневная прибыль хлебозавода составит 112,5 грн.

Чтобы дать относительную оценку ресурсам хлебозавода «Кулиничи» и определить дальнейшие управленческие решения для повышения эффективности производства, необходимо решить двойственную задачу.

Составим модель двойственной задачи.

Пусть $y_1; y_2; y_3; y_4; y_5; y_6; y_7; y_8; y_9; y_{10}; y_{11}; y_{12}; y_{13}$ – условные цены 1-й единицы каждого из ресурсов. Целевая функция двойственной задачи имеет вид:

$$F_{\min} = 300y_1 + 250y_2 + 1000y_3 + 500y_4 + 120y_5 + 460y_6 + 180y_7 + 200y_8 + 200y_9 + 120y_{10} + \\ + 330y_{11} + 460y_{12} + 500y_{13}.$$

С учетом ограничений имеем систему неравенств:

$$\begin{cases} 90y_1 + 50y_2 + 100y_3 + 10y_4 + 40y_5 + 150y_6 + 20y_7 + 60y_{11} + 70y_{12} \le 29{,}8; \\ 70y_1 + 50y_3 + 150y_4 + 30y_5 + 40y_7 + 200y_8 + 100y_9 + 100y_{13} \le 35{,}4; \\ 60y_1 + 50y_2 + 150y_3 + 30y_4 + 20y_5 + 90y_7 + 80y_{10} \le 18{,}6; \\ 40y_1 + 70y_2 + 160y_3 + 70y_4 + 10y_5 + 100y_6 + 30y_7 + 100y_{11} + 80y_{12} + 70y_{13} \le 15{,}5 \end{cases}$$

Для нахождения решения двойственной задачи используем функцию «Поиск решения» программы Microsoft Excel 2016; задачу решим с применением симплексного метода:

$$Y_1^* = 37{,}7; Y_2^* = 0; Y_3^* = 0; Y_4^* = 0; Y_5^* = 0; Y_6^* = 0; Y_7^* = 0;$$
$$Y_8^* = 0; Y_9^* = 0; Y_{10}^* = 42{,}4; Y_{11}^* = 50{,}4; Y_{12}^* = 0; Y_{13}^* = 0,$$

$$Z_{\max} = F_{\min} = 112{,}5 \text{ грн.}$$

В процессе производства маргарин, вода, сахар, дрожжи, молоко, соль, паприка, базилик, ванилин и масло используются не полностью, они не являются ценными ресурсами, поэтому докупать их не имеет смысла. Мука пшеничная, корица и ароматизатор сырный используются полностью, относятся к ценным ресурсам, являются дефицитными, их теневые цены составляют 37,7 грн, 42,4 грн и 50,4 грн.

Таким образом, исходя из полученных результатов, хлебозаводу «Кулиничи» рекомендуется приостановить производство некоторых видов продукции с целью максимизации прибыли и оптимизации производства.

Научный руководитель – д-р экон. наук, профессор Малярец Л. М.

Литература: 1. Хлебозавод «Кулиничи» // Официальный сайт хлебозавода «Кулиничи». URL: kulinichi.com/ru/about-company.html. **2.** Егоршин А. А., Малярец Л. М. Математическое программирование : учебное пособие. Харьков : ИНЖЭК, 2006. 438 с. **3.** Егоршин А. А., Малярец Л. М. Корреляционно-регрессионный анализ : учебное пособие. Харьков : Основа, 1998. 208 с. **4.** Малярець Л. М., Куліков П. М., Лебедєва І. А. Лабораторний практикум з навчальної дисципліни «Економіко-математичне моделювання» : навч.-практ. посіб. Харків : ХНЕУ, 2009. 136 с.

РОЗВИТОК ФАКТОРИНГОВИХ ПОСЛУГ

УДК 336.717.061

Тарасенко І. Ю.
Шавкун О. І.

Студенти 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано перспективи розвитку факторингу на вітчизняному ринку банківських послуг. Проведено аналіз факторів, що перешкоджають розвитку факторингу в Україні. Конкретизовано основні аспекти розвитку нових напрямків діяльності банків за активізації факторингу.*

Ключові слова: *банк, банківська установа, банківська система, фінанси, фінансові послуги, заборгованість, дебіторська заборгованість, фінансова комісійна операція, посередництво, факторинг, ринок факторингових послуг.*

Аннотация. *Проанализированы перспективы развития факторинга на отечественном рынке банковских услуг. Проведен анализ факторов, препятствующих развитию факторинга в Украине. Конкретизированы основные аспекты развития новых направлений деятельности банков при условии активизации факторинга.*

Ключевые слова: *банк, банковское учреждение, банковская система, финансы, финансовые услуги, задолженность, дебиторская задолженность, финансовая комиссионная операция, посредничество, факторинг, рынок факторинговых услуг.*

Annotation. *The prospects of development of factoring in the domestic market of banking services are analyzed. An analysis of the factors hampering the development of factoring in Ukraine was carried out. The main aspects of development of new directions of activity of banks are specified on condition of activation of factoring.*

Keywords: *bank, banking institution, banking system, finance, financial services, debt, accounts receivable, financial commission transaction, intermediation, factoring, factoring services market.*

Факторингові послуги є широко застосовуваним інструментом економічних відносин у ринковій інфраструктурі розвинених країн. У діяльності вітчизняних банків лише започатковано практику застосування факторингу, що є одним із небагатьох сучасних фінансових продуктів, спрямованих на пряму підтримку і розвиток реального сектора економіки України. Цей аспект діяльності банків забезпечує поєднання інтересів фінансового та реального секторів економіки.

Дослідженням питань застосування факторингових послуг займаються Андрійченко Ж. О., Внукова Н. М., Вовчак О. Д., Гутко Л. М., Остапенко В. М., Шпаргало Г. Є. та ін.

Метою написання статті є узагальнення теоретичних аспектів факторингу на ринку банківських послуг, а також виявлення факторів, що впливають на розвиток факторингових операцій.

Внукова Н. М. розглядає факторинг як різновид торговельно-комісійної операції, поєднуваної з кредитуванням обігового капіталу клієнта, що передбачає інкасування дебіторської заборгованості клієнта, кредитування та гарантію захисту від кредитних і валютних ризиків [2].

У класичному розумінні факторинг є комплексом фінансових послуг, що пропонують клієнту банки або фінансові установи, з передачі прав вимоги грошових коштів. Факторинг передусім є спрямованим на вирішення таких питань, як негайне інкасування грошей або одержання їх на визначену у факторинговому договорі дату, незалежно від платоспроможності платника; покриття ризиків, що є пов'язаними зі своєчасним отриманням оплати; управління дебіторською заборгованістю клієнта; надання консалтингових послуг власнику дебіторської заборгованості тощо [2].

Із розширенням сегмента факторингових відносин розвиток банківської діяльності розширює можливості забезпечення оборотним капіталом, а також формує для банків можливість виходу на спеціалізовані сегменти ринку фінансових послуг, створюючи передумови зростання власних активів і конкуренцію фінансовим компаніям. Постає питання визначення перспектив розвитку діяльності банків на ринку факторингових операцій.

Ефективне функціонування факторингових відносин може стати одним із дієвих методів подолання негативних наслідків функціонування офшорних зон в Україні. Популяризація факторингових операцій надасть змогу вітчизняним експортерам одержувати достовірну інформацію про фінансово-господарський стан іноземних парт-

© Тарасенко І. Ю., Шавкун О. І., 2017

нерів напередодні укладення експортних договорів та обов'язкове отримання винагород за експортування товарів, що позитивно вплине на рівень розвитку національної економіки.

Ефективне здійснення факторингових операцій дає змогу уникати потужного впливу кризових явищ, сприяти розвитку бізнесу та забезпечує нарощення його ринкової вартості.

На підставі критеріїв, якими керуються потенційні позичальники щодо вибору кредитора, можна визначити основні фактори, які визначають частку банків на ринку факторингу. Такими є максимальний обсяг фінансування, фінансова стійкість і стабільність фактора, репутація, а також досвід банка із факторингового обслуговування. Також частку банків на ринку факторингу визначають річна ставка, комісія від суми боргу та мінімальна комісія суми боргу, до яких належать параметри здійснення операції, ціна факторингової операції та розмір комісійної винагороди, а також розмір авансових виплат. До мінімальної кількості дебіторів належать наявність передумов для персонального обслуговування та репутація банку. Розрізняють такі важливі фактори, як максимальний період відстрочення та необхідна тривалість діяльності підприємства. На швидкість ухвалення рішень впливають фінансова стійкість і стабільність фактора, онлайн-доступ до інформації про придбані рахунки, досвід із факторингового обслуговування клієнтів. Отже, визначено вплив цих факторів на рівень якості здійснення факторингових операцій і, як наслідок, обсяги їх здійснення, де *Y* – це частка банку на ринку (табл. 1) [6].

Таблиця 1

Характеристика факторингових операцій у банках станом на 1 січня 2016 р.

Банк	Y	Максимальний обсяг фінансування, % від суми	Ставка річна, %	Комісія від суми боргу	Мінімальна кількість дебіторів, од.	Максимальний період відстрочення, міс.	Необхідна тривалість діяльності підприємства, міс.	Швидкість ухвалення рішення, дн.
ОТП	7,5	90	26	0,5	2	4	24	5
Укрексімбанк	11,5	85	27	0,01	3	3	12	14
РайффайзенБанк Аваль	13	80	26	1	5	3	36	12
UniCreditBank	12,5	85	26	0,01	3	4	3	14
Банк «Південний»	11	90	28	0,5	1	4	6	14
ТАСкомБанк	6,2	85	26	1	2	3	6	12
ПУМБ	3,3	90	27	1	1	2	6	5
Idea банк	2,4	85	26	1	1	3	3	14
ПриватБанк	5,2	90	26	0,01	2	3	6	10
ПІРЕУС БАНК МКБ	3,1	70	26	0,01	2	4	0,000001	10
ОКСІ БАНК	3,5	50	27	0,01	1	3	0,000001	14
Кредит Агріколь	4,9	85	26	1	1	4	3	14
Альфа Банк	4,6	90	25	1	1	3	6	14
Середнє	6,82	82,69	26,31	0,54	1,92	3,31	8,54	11,69
Сігма (σ)	3,82	11,29	0,72	0,47	1,19	0,63	10,3	11,69

Аналіз структури фінансових показників ціноутворення факторингу на ринку банківських послуг виявив, що річна ставка за факторингове обслуговування станом на початок 2016 р. за даними банків становить у середньому 26,3 %, середня ставка за кредитами – 21 %, а за кредитами овердрафт – 26,1 %. Зауважимо, що максимально можливе відхилення річної ставки становить 0,72 од. від середнього значення. Отже, факторингове обслуговування залишається найдорожчою послугою банків через наявність необхідної ресурсної бази, обсягу операційних витрат і ризиків здійснення такого роду операцій.

Комісія від суми боргу є найбільш стандартизованим значенням, що становить 1 %. Однак, такі банки, як «Унікредит Банк», ПАТ «Укрексімбанк», АТ «ПІРЕУС БАНК МКБ» і ПАТ «ОксіБанк», не беруть комісії, але в такому разі встановлено мінімальну комісію в тому самому значенні, що і стандартна комісія в інших банках – 1 % [6]. Також слід ураховувати динаміку зміни тарифів, що свідчить про зменшення одноразової комісії банків і факторингових компаній за обслуговування: станом на 1 січня 2016 р. становить 1,5 %. При цьому порівняно з тарифами факторингових компаній (небанківські установи) банки надають у середньому дешевші послуги факторингу.

Ефективне здійснення факторингових операцій дає змогу уникати потужного впливу кризових явищ, сприяти розвитку бізнесу і забезпечує нарощення його ринкової вартості. Дослідимо вплив цих критеріїв на частку бан-

ків на ринку факторингу, на рівень якості здійснення факторингових операцій і, як наслідок, обсяги їх здійснення. Результати аналізу кореляції факторів впливу на факторингові операції банку подано в табл. 2 [3].

Таблиця 2

Взаємозв'язок факторів впливу на факторингові операції у банку

Показники	Максимальний обсяг фінансування, % від суми	Ставка річна	Комісія від суми боргу	Мінімальна комісія від суми боргу	Мінімальна кількість дебіторів	Максимальний період відстрочення, міс.	Необхідна тривалість діяльності підприємства, міс.	Швидкість ухвалення рішення, дн.
Максимальний обсяг фінансування, % від суми	1	-	-	-	-	-	-	-
Ставка річна	-0,279	1	-	-	-	-	-	-
Комісія від суми боргу	0,405	-0,13	1	-	-	-	-	-
Мін. комісія від суми боргу	-0,517	0,35	-0,429	1	-	-	-	-
Мінімальна кількість дебіторів	0,0167	-0,136	-0,141	-0,029	1	-	-	-
Максимальний період відстрочення, міс.	-0,0994	0,146	-0,325	0,128	0,027	1	-	-
Необхідна тривалість діяльності підприємства, міс.	0,226	-0,475	0,258	-0,312	0,732	-0,26	1	-
Швидкість ухвалення рішення, дн.	-0,198	0,472	-0,071	-0,082	-0,069	0,33	-0,267	1

На підставі розрахунків (табл. 2) встановлено, що не всі фактори впливу на факторингові операції банку корелюють між собою, за винятком такого фактора, як мінімальна комісія від суми боргу.

Найважливішими показниками, що визначають частку банків на ринку факторингу, є:

– річна ставка та швидкість ухвалення рішення: чим вищою є відсоткова ставка за договором, тим вищою є швидкість ухвалення рішення, і, як наслідок, більший прибуток;

– необхідна тривалість діяльності підприємства та мінімальна кількість дебіторів: оскільки дебітори є основними елементами (клієнтами) факторингових компаній, залежність між тривалістю діяльності та кількістю дебіторів є прямо пропорційною: чим більше дебіторів, тим стійкішою є діяльність факторингової компанії;

– комісія від суми боргу та максимальний обсяг фінансування: якщо дебітори стабільно сплачують комісію факторинговій компанії, то обсяг фінансування є стабільно високим, і як наслідок, у результаті повернення запозичених коштів із комісією факторингова компанія може фінансувати інших дебіторів і бути фінансово стабільною.

Нині існує необхідність подальшого розвитку факторингу. Це зумовлено передусім наявністю попиту на подібний інструмент отримання короткострокових капіталів з боку суб'єктів підприємницької діяльності. Факторинг є ефективнішим засобом, ніж короткострокове кредитування, оскільки фінансування оборотного капіталу суб'єктів господарювання дає змогу банкам розширити клієнтську базу і підвищити прибуток, а їх клієнтам – знизити ризик при здійсненні розрахунків, підвищити ліквідність активів, платоспроможність і рентабельність. Застосування факторингу як інструменту управління дебіторською заборгованістю є вигідним для кожної сторони факторингового договору.

У світовій практиці застосовують механізм, що передбачає викуп неоплачених боргових зобов'язань, які виникають між контрагентами в ході реалізації товарів, робіт і послуг на умовах комерційного кредиту та супроводжуються елементами додаткового обслуговування клієнта – факторинг. Однак, незважаючи на те, що факторингові операції вважають базовим інструментом управління дебіторською заборгованістю, обмеженість їх застосування є зумовленою високою ризикованістю для самих факторингових компаній.

Для забезпечення розвитку факторингового ринку в Україні важливо створити передумови для формування спеціалізованих факторингових компаній, які професійно здійснюватимуть факторинг як комплексну операцію: фінансування, роботу з дебіторами клієнта задля дотримання умов контракту щодо строків оплати за рахунок кваліфікованих кадрів із питань факторингу та вузької спеціалізації таких фінансових установ, а також інформаційно-аналітичне обслуговування факторингової діяльності клієнтів.

На підставі узагальнення підходів авторів до цього питання в таблиці подано ризики факторингових операцій та методи їх мінімізації (табл. 3) [8–10].

Таблиця 3

Ризики факторингових операцій та методи їх мінімізації

Ризик для фактора	Методи мінімізації
1. Кредитний ризик (ризик несплати заборгованості фактора)	
1.1. Ризик невиконання боржником своїх зобов'язань за договором, права грошової вимоги за яким відступлені фактору постачальником (клієнтом) за договором факторингу	– оцінювання ймовірності вчасного погашення заборгованості на підставі вивчення кредитної історії та репутації боржника; – установлення лімітів фінансування щодо конкретного – боржника на підставі оцінювання ймовірності вчасного погашення ним суми заборгованості; – моніторинг стану виконання договорів, проведення відповідної систематичної роботи з боржником
1.2. Ризик невиконання постачальником (клієнтом) своїх зобов'язань, що випливають з поруки за договором факторингу (якщо такий спосіб передбачено договором)	– періодичний аналіз платоспроможності клієнта і систематичний моніторинг грошових надходжень; – забезпечення проведення клієнтом додаткових, незалежних від факторингу грошових потоків на поточних рахунках клієнта банку, якщо фактором є банк; – прийняття додаткової застави для забезпечення виконання клієнтом своїх зобов'язань перед банком
2. Валютний ризик (пов'язаний зі зміною валютних курсів)	– обмеження проведення операції із певною валютою; – установлення механізмів розрахунку відповідно до сум певної валюти; – установлення фіксованих валютних курсів
3. Процентний ризик (зміни ринкової кон'юнктури)	– установлення обмежень у строках дії факторингової операції
4. Політичний ризик (неможливість виконати контракт, здійснити платіж через зміну політичної ситуації в країні)	– ураховуючи, що ризик мінливості політичної ситуації є вкрай непередбачуваним, основним методом зменшення його впливу є врахування таких форс-мажорних ситуацій при укладенні договору факторингу; – використання системи страхування на користь одержувача коштів
5. Операційний ризик (помилки або навмисні негативні дії при укладенні договору з боку фактора, дебітора чи кредитора)	– постійний контроль за коректністю виконання операцій співробітниками банку-фактора; – створення максимального захисту системи факторингового програмного забезпечення від несанкціонованих дій сторонніх осіб

Неможливо повністю запобігти появі ризиків факторингу, але можна їх нейтралізувати на початковому етапі шляхом створення якісної системи управління ризиками.

В Україні фактично не враховується досвід європейських країн щодо забезпечення функціонування системи страхування кредитного ризику фактора. Тому важливим є створення такого формату факторингових відносин, за якого позичальник зможе застрахувати свій торговельний кредит у страховій компанії й отримуватиме як бонус знижку на плату за здійснення факторингової операції в банку. Як наслідок, страхові компанії теж стають учасниками факторингових відносин, що виникають між фактором і позичальником, а також можуть бути членами факторингового пулу.

Таким чином, з огляду на досвід європейської практики очевидною є необхідність застосування вітчизняними банками фактора сучасних технологій – інтернет-обслуговування клієнтів, що значно скоротить час, витрачуваний на подання документів, прийняття рішення про обслуговування та інформування про стан заборгованості клієнта тощо. Запропоновані заходи дозволять знизити вартість факторингових послуг і сприятимуть залученню більшої кількості клієнтів.

Науковий керівник – канд. екон. наук, викладач Остапенко В. М.

Література: 1. Андрійченко Ж. О. Місце фінансового моніторингу в системі управління ризиками ринків фінансових послуг // Сучасні проблеми фінансового моніторингу : матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Харків, 10 квітня 2015 р.). Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. С. 19–21. **2.** Внукова Н. М. Основи факторингу : навч. посіб. Київ : Знання, 1998. 174 с. **3.** Вовчак О. Д., Шпаргало Г. Є., Андрейків Т. Я. Факторинг : навч. посіб. Київ : Знання, 2012. 248 с. **4.** Гутко Л. М. Механізм здійснення факторингових операцій на страхування ризику невиконаних зобов'язань за договором факторингу. *Економіка. Фінанси.* Право. 2006. № 8. С. 13–19. **5.** Внукова Н. М. Розвиток системи фінансового моніторингу за новими міжнародними стандартами // Сучасні проблеми фінансового моніторингу : матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Харків, 10 квітня 2015 р.). Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця ; ТО Ексклюзив, 2015. С. 6–9. **6.** Шпаргало Г. Є., Наконечна Н. В. Факторингові операції в Україні: проблеми та перспективи. URL: http://vlp.com.ua/files/31_16.pdf. **7.** Національна

комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг // Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. URL: https://www.nfp.gov.ua/ua/Ohliad-rynkiv.html. **8.** Волосович С. В. Страхування ризиків факторингу. *Вісник КНТЕУ.* 2012. № 4. С. 24–33. **9.** Ступницький О. І., Коверда В. М. Сучасний факторинг: ефективність торговельних операцій та управління корпоративними фінансами : навч. посіб. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2008. 256 с. **10.** Шанина А. Н. Управление рисками факторингового бизнеса в России : автореф. дис. … канд. экон. наук : 08.00.10. Санкт-Петербург, 2010. 22 с.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 657.05:658.153

Темченко Я.
Петренко Ю.
Студенти 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Проаналізовано підходи різних науковців до визначення сутності поняття грошових потоків, обґрунтовано необхідність управління ними. Визначено основну мету управління грошовими потоками підприємства. Конкретизовано етапи управління грошовими потоками суб'єкта господарювання.*

Ключові слова: *підприємство, організація, виробництво, фінанси, прибуток, кошти, грошові потоки, управління, класифікація.*

Аннотация. *Проанализированы подходы разных ученых к определению сущности понятия денежных потоков, обоснована необходимость управления ими. Определена основная цель управления денежными потоками предприятия. Конкретизированы этапы управления денежными потоками предприятия.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, производство, финансы, прибыль, средства, денежные потоки, управление, классификация.*

Annotation. *. The approaches of various scientists to the definition of the essence of the concept of cash flows are analyzed, the necessity of their management is justified. The main objective of cash management of the enterprise is defined. Stages of cash flow management of the enterprise are specified.*

Keywords: *enterprise, organization, production, finance, profit, funds, cash flows, management, classification.*

За сучасних економічних умов підприємства самостійно вибирають стратегію і тактику свого розвитку. Самофінансування як шлях до забезпечення фінансової стійкості є одним із першочергових завдань розвитку, що досягається передусім за рахунок прибутку. Управління грошовими потоками є необхідним інструментом отримання прибутку, а ефективно організовані грошові потоки є найважливішою ланкою фінансової системи підприємства. Знання та практичне використання сучасних принципів, механізмів і методів організації та ефективного управління грошовими потоками дають змогу здійснювати самостійне фінансування діяльності підприємства, не залучаючи сторонніх кредиторів, що забезпечує його перехід до нової якості економічного розвитку.

Фінансово-господарська діяльність підприємств є нерозривно пов'язаною із рухом грошових коштів, у результаті якого формуються вхідні та вихідні грошові потоки. У зв'язку із цим особливого значення набуває визначення сутності поняття грошового потоку, що привертає увагу багатьох практиків і науковців. Важливість дослідження проблеми формування грошових потоків є зумовленою тим, що вони обслуговують господарську діяльність у всіх її напрямках [1].

Дослідженням концептуальних основ сутності, виникнення та руху грошових потоків займалися і займаються Бригхем Ю., Коласс Б., Хорн Д., Бланк І., Ковальов В., Лігоненко Л., Поддєрьогін А., Терещенко О., Шеремет О.

© Темченко Я., Петренко Ю., 2017

та ін. Однак, незважаючи на наявність численних теоретичних розробок, на сьогодні не сформовано єдиної теоретичної бази, яка охоплювала б увесь комплекс питань управління грошовими потоками підприємства. До того ж не вироблено єдиного підходу до визначення сутності поняття грошового потоку.

Метою написання статті є дослідження й уточнення теоретичних аспектів визначення сутності поняття грошових потоків, їх класифікація та обґрунтування необхідності управління ними.

В Україні у процесі розвитку економічних відносин зростає увага до проблеми оптимізації грошових потоків підприємства. Це зумовлено тим, що за переходу до ринкової економіки суттєво зростає роль руху грошових коштів у системі управління підприємством. Управління грошовими потоками підприємства є необхідною функціональною стратегією, успіх якої є запорукою високих результатів підприємницької діяльності, конкурентоспроможності та динамічного розвитку суб'єкта господарювання [1].

Грошовим потоком називають грошові кошти, які одержує підприємство у результаті своєї діяльності. Грошові надходження повинні мати постійний динамічний характер, тобто грошовий потік має бути безперервним [3].

Поняття «грошовий потік підприємства» є агрегованим, тобто таким, що містить у собі різні види цих потоків, які обслуговують господарську діяльність, а саме грошові потоки від операційної, фінансової та інвестиційної діяльності. Незбалансованість і нерівномірність надходжень і виплат у розрізі часових інтервалів грошових потоків може призвести як до тимчасового дефіциту, так і до виникнення тимчасово вільних їх обсягів [4].

Аналіз праць провідних науковців-економістів засвідчив, що на сьогодні існують чимало підходів до визначення сутності поняття грошового потоку як економічної категорії, а також кілька підходів до розрахунку грошового потоку (табл. 1) [6].

Таблиця 1

Визначення сутності грошового потоку за методом його розрахунку

Вид грошового потоку	Визначення
Традиційний (ТГП)	Сума чистого доходу та нарахованої амортизації
Чистий (ЧГП)	Загальні зміни у залишках грошових коштів фірми за певний період
Операційний (ОГП)	Фактичні надходження або витрати грошових коштів у результаті поточної діяльності
Фінансовий (ФГП)	Надходження та витрати грошових коштів, що є пов'язаними зі змінами власного та позикового довгострокового капіталу
Загальний (ЗГП)	Фактичні чисті грошові кошти, що надходять до фірми чи витрачаються

Різноманітність підходів до розуміння економічної сутності грошових потоків обумовлено тим, що вони є основою всієї фінансової системи підприємства і мають тісний зв'язок фактично з усіма його економічними процесами. Поняття грошових потоків науковці трактують по-різному, залежно від завдань аналізу [2].

У таблиці систематизовано підходи різних науковців до визначення сутності поняття грошових потоків, на підставі чого можна стверджувати, що в економічній літературі сформувалися два основні підходи до визначення цього поняття: грошовий потік як різниця між отриманими та виплаченими підприємством коштами за певний період, тобто сума надлишку або нестачі грошових коштів; грошовий потік як безперервний рух коштів (обіг), тобто їх надходження та виплати (притоки й відтоки) за певний період (табл. 2) [1–7].

Таблиця 2

Підходи науковців до визначення сутності поняття грошових потоків

Автор	Визначення
Маркіна І. А [1]	Грошовий потік – сукупність розподілених за часом надходжень і виплат грошових коштів, які утворюються в процесі господарської діяльності і є пов'язаними із забезпеченням його платоспроможності
Коласс Б. [2]	Грошовий потік – надлишок, утворюваний на підприємстві в результаті всіх операцій, що є пов'язаними із господарською діяльністю
Кірейцев Г. Г. [3]	Грошовий потік є одним із ключових моментів оптимального співвідношення між ліквідністю та прибутковістю
Мних Є. В. [4]	Грошовий потік – сукупність розподілених у часі надходжень і виплат коштів, які генеруються господарською діяльністю
Бутинець Ф. Ф. [5]	Грошовий потік є найважливішим самостійним об'єктом фінансового аналізу, здійснюваного задля оцінювання фінансової стійкості та платоспроможності підприємства
Бланк І. А. [6]	Грошовий потік – сукупність розподілених у часі надходжень і виплат коштів, генерованих господарською діяльністю підприємства

Краменко В. І. [7]	Грошовий потік – сукупність надходжень і вибуття коштів за певний період часу, сформованих у процесі господарської діяльності

Управління грошовими потоками є одним із найважливіших сегментів фінансової роботи на підприємстві, від ефективності організації якого залежать як поточні результати діяльності, так і майбутні темпи розвитку суб'єкта господарювання [5].

Основною метою управління грошовими потоками є забезпечення фінансової рівноваги підприємства у процесі його розвитку шляхом збалансування обсягів надходжень і витрат грошових коштів та синхронізації їх у часі. Значення грошових потоків для діяльності підприємства зумовлює необхідність підвищення ефективності процесу управління ними. Будь-який процес управління базується на певних принципах. Не є винятком і процес управління грошовими потоками, адже він є складовою загальної системи управління господарською діяльністю підприємства. Основними принципами управління грошовими потоками підприємства є принцип інформативної достовірності, забезпечення збалансованості, ліквідності та ефективності [6].

Принцип інформативної достовірності передбачає забезпечення системи управління грошовими потоками підприємства необхідною інформаційною базою, що містить повну правдиву та неупереджену інформацію про зміни і рух грошових коштів у результаті різних видів діяльності.

Реалізація принципу забезпечення збалансованості є пов'язаною з оптимізацією грошових потоків підприємства у процесі управління ними.

Реалізація принципу ефективності в процесі управління грошовими потоками полягає у забезпеченні ефективного використання грошових коштів, що сприяє формуванню додаткових інвестиційних ресурсів для здійснення фінансових інвестицій.

Базуючись на цих принципах, на підприємстві здійснюється організація процесу управління грошовими потоками, що послідовно охоплює основні його етапи (рис. 1) [7; 8].

Перший етап управління полягає у забезпеченні повного достовірного обліку грошових потоків підприємства та формуванні необхідної звітності. На цьому етапі управління грошовими потоками забезпечується координація функцій і завдань служб бухгалтерського обліку та фінансового менеджменту підприємства.

Основним завданням організації обліку та формування відповідної звітності, що характеризує грошові потоки підприємства, є забезпечення фінансових менеджерів необхідною інформацією для проведення всебічного аналізу, планування та контролю [8].

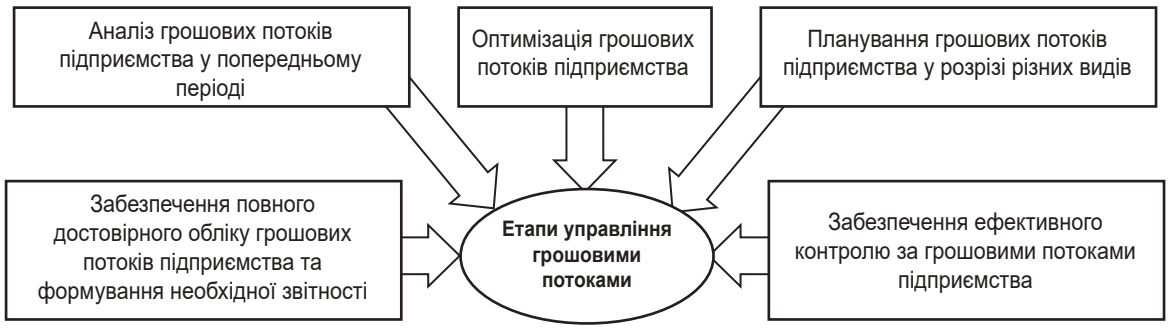

Рис. 1. **Основні етапи процесу управління грошовими потоками**

Одним із основних етапів процесу управління грошовими потоками є аналіз грошових потоків підприємства у попередньому періоді. Під аналізом грошових потоків підприємства розуміють процес дослідження системи показників, їх формування на підприємстві, виявлення основних тенденцій і закономірностей задля з'ясування резервів подальшого підвищення ефективності управління ними [6].

Оптимізація грошових потоків надає змогу підтримувати фінансову рівновагу, що досягається, якщо попит підприємства на грошові кошти дорівнює його пропозиції (наявним грошовим коштам) у кожному періоді [7].

На етапі оптимізації грошових потоків підприємства основними завданнями є виявлення та реалізація резервів, що дозволяють знизити залежність підприємства від зовнішніх джерел залучення грошових коштів; забезпечення збалансованості грошових потоків у часі та за обсягами; забезпечення тіснішого взаємозв'язку грошових потоків за видами господарської діяльності підприємства; підвищення обсягу та якості чистого грошового потоку.

У основі оптимізації грошових потоків підприємства має бути збалансованість обсягів додатного та від'ємного грошового потоку. Відсутність такої збалансованості призводить до утворення дефіцитного або надлишкового грошового потоку, що однаково негативно впливає на діяльність підприємства [9].

Отже, оптимізація грошових потоків є процесом вибору найкращих форм їх організації на підприємстві із

урахуванням умов та особливостей здійснення господарської діяльності. Результати оптимізації грошових потоків знаходять відображення у системі планів формування та використання грошових коштів у наступному періоді. Етап планування грошових потоків підприємства посідає важливе місце в системі управління ними. Планування грошових потоків є здійснюваним у формі багатоваріантних планових розрахунків із урахуванням різноманітних сценаріїв розвитку.

Наступним етапом управління грошовими потоками підприємства є забезпечення ефективного контролю. Основним завданням контролю за рухом грошових коштів є своєчасне виявлення відхилень від запланованих результатів та їх усунення для забезпечення виконання розроблених планів і досягнення поставлених цілей.

Інформаційним забезпеченням контролю грошових коштів є план руху грошових коштів та інші плани розвитку підприємства, результати аналізу стану грошових потоків та ефективності управління ними, облікові (фактичні) дані про рух грошових коштів [8].

Поетапне здійснення управління грошовими потоками підприємства забезпечує постійний моніторинг рівномірності та синхронності формування грошових потоків. Оптимальне управління грошовими потоками може здійснюватися у відповідності із двома основними підходами: збалансування надходжень і витрат і формування критичного мінімуму залишків грошових коштів підприємства.

Перший підхід передбачає оптимізацію вхідних і вихідних потоків задля досягнення фінансової рівноваги та стійкої платоспроможності. Перевагами цього підходу є використання оптимально можливого рівня грошових коштів та отримання доходів, зумовлених швидшим обігом коштів. Недоліком підходу є те, що існує ймовірність ризику порушення запланованого руху надходжень грошових коштів. Оскільки підхід ґрунтується на концепції оптимального використання грошових коштів, то недостатність або відсутність грошових резервів може суттєво знизити рівень платоспроможності підприємства.

Другий підхід пропонує управління залишками грошових коштів і ґрунтується на нормуванні критичного залишку, що забезпечить стійку платоспроможність. Установлення нормативу грошових залишків є здійснюваним шляхом застосування економіко-математичних і факторно-аналітичних моделей. Норматив є мінімально достатнім розміром грошових коштів, необхідних для забезпечення господарських потреб підприємства [8].

Отже, грошовий потік підприємства є сукупністю розподілених у часі надходжень і витрат грошових коштів, рух яких є одним із основних об'єктів управління, що є пов'язаним із впливом факторів ліквідності та ризику. Він впливає на рух активів і капіталу підприємства, характеризується відносними розміром, напрямком і часом. Для формування грошових потоків на підприємстві характерними є різні рівні їх значущості для забезпечення стабільності фінансово-господарської діяльності підприємства у короткостроковому та довгострокових періодах. Ефективність управління грошовими потоками визначається синхронізацією надходжень і виплат, підтримкою постійної платоспроможності підприємства та раціональним використанням фінансових ресурсів, які формуються із зовнішніх і внутрішніх джерел.

Таким чином, управління грошовими потоками є важливою ланкою фінансової політики, складовою фінансового менеджменту, що охоплює всю систему управління підприємством. Від якості управління грошовими потоками залежить подальший розвиток підприємства та кінцевий результат його фінансово-господарської діяльності.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Сабліна Н. В.

Література: 1. Маркіна І. А. Менеджмент підприємства. Київ : Вища школа, 2000. 176 с. **2.** Колосс Б. Управление финансовой деятельностью предприятия : проблемы, концепции и методы : учебное пособие. М. : Юнити, 1997. 358 с. **3.** Кірейцев Г. Г. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. / за ред. Г. Г. Кірейцева. Київ : Центр навч. літ., 2002. 496 с. **4.** Мних Є. В. Економічний аналіз діяльності підприємства : підручник. Київ : КНТЕУ, 2008. 514 с. **5.** Бутинець Ф. Ф. Економічний аналіз : навч. посіб. Житомир : Рута, 2003. 680 с. **6.** Бланк И. А. Управление денежными потоками : учебное пособие. Киев : Ника-Центр ; Эльга, 2002. 736 с. **7.** Краменко В. І., Холод Б. І. Управління ресурсами підприємства : навч. посіб. Київ : Центр навч. літ., 2004. 288 с. **8.** Васильченко З. М., Пірог Д. В. Теоретичні основи управління грошовими потоками банку. *Проблеми економічного становлення.* 2010. № 1. С. 116–121. **9.** Шеремет О. О. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Київ : Кондор, 2009. 196 с. **10.** Павловська О. В., Притуляк Н. М., Невмержицька Н. Ю. Фінансовий аналіз : навч.-метод. посіб. Київ : КНЕУ, 2002. 388 с. **11.** Поддєрьогін А. М. Фінансовий менеджмент : підручник. Київ : КНЕУ, 2005. 536 с. **12.** Ковалев В. В. Введение в финансовый менеджмент. М. : Финансы и статистика, 2001. 768 с.

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

УДК 339.922

Темченко Я.
Петренко Ю.

Студенти 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто основні показники зовнішньоекономічної діяльності підприємств України. На підставі проведеного аналізу сформовано групи факторів, що негативно впливають на розвиток зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств.*

Ключові слова: *підприємство, організація, виробництво, фінанси, прибуток, експорт, імпорт, зовнішньоекономічна діяльність, інвестиційний клімат, інвестиційні ресурси.*

Аннотация. *Рассмотрены основные показатели внешнеэкономической деятельности предприятий Украины. На основании проведенного анализа сформированы группы факторов, негативно влияющих на развитие внешнеэкономической деятельности отечественных предприятий.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, производство, финансы, прибыль, экспорт, импорт, внешнеэкономическая деятельность, инвестиционный климат, инвестиционные ресурсы.*

Annotation. *The main indicators of foreign economic activity of Ukrainian enterprises are considered. Based on the analysis, groups of factors have been formed that negatively affect the development of foreign economic activity of domestic enterprises.*

Keywords: *enterprise, organization, production, finance, profit, export, import, foreign economic activity, investment climate, investment resources.*

За сучасних умов перетворення світового простору на єдину економічну зону найважливішим аспектом інтеграційних процесів держави є ефективна зовнішньоекономічна діяльність, обумовлена техніко-технологічним удосконаленням виробництва вітчизняних підприємств із урахуванням конкурентних переваг на світовому ринку товарів і послуг, а також форм і методів міжнародних економічних відносин.

Зовнішньоекономічна діяльність вітчизняних підприємств сприяє поліпшенню експортного потенціалу країни, залученню іноземних інвестицій, формуванню економіки відкритого типу. Однак, існують фактори, що негативно впливають на зовнішньоекономічну діяльність підприємств, а також країни в цілому. Саме тому ця тема є актуальною і вимагає поглибленого наукового дослідження.

Дослідженням проблем розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємств займалися і займаються Карвацька Н. С., Гребельник А. П., Черчик Л. Н., Тюріна Н. М., Карпунь І. Н., Маталка С. М. та ін. Однак, незважаючи на наявність численних теоретичних розробок, у більшості досліджень лише частково узагальнено проблеми зовнішньоекономічного сектора країни [1].

Метою написання статті є аналіз основних показників зовнішньоекономічної діяльності, виявлення факторів негативного впливу на діяльність вітчизняних суб'єктів господарювання на зовнішньому ринку, а також пошук напрямів ефективного вирішення наявних проблем.

Зовнішньоекономічна діяльність є одним з основних факторів розвитку національної економіки. Сучасна концепція зовнішньоекономічної діяльності охоплює не лише аспекти міжнародної торгівлі товарами та послугами, а й забезпечує злагоджену роботу національних підприємств із глобальними компаніями у фінансових, виробничих, науково-технічних, інноваційних та інших напрямках.

Стан зовнішньоекономічного сектора країни можна охарактеризувати сукупністю економічних показників. У роботі розглянемо абсолютні та структурні показники. Динаміку стану та аналіз зовнішньоекономічної діяльності України за основними показниками подано у вигляді діаграми (рис. 1) [2].

Як наочно показано на діаграмі (рис. 1), у 2012–2014 рр. обсяги імпорту переважали над обсягами експорту, тому сальдо має від'ємне значення, що є негативною тенденцією, оскільки надмірний імпорт сприяє насиченню ринку імпортними товарами, через що відбувається ущемлення інтересів вітчизняного виробника.

© Темченко Я., Петренко Ю., 2017

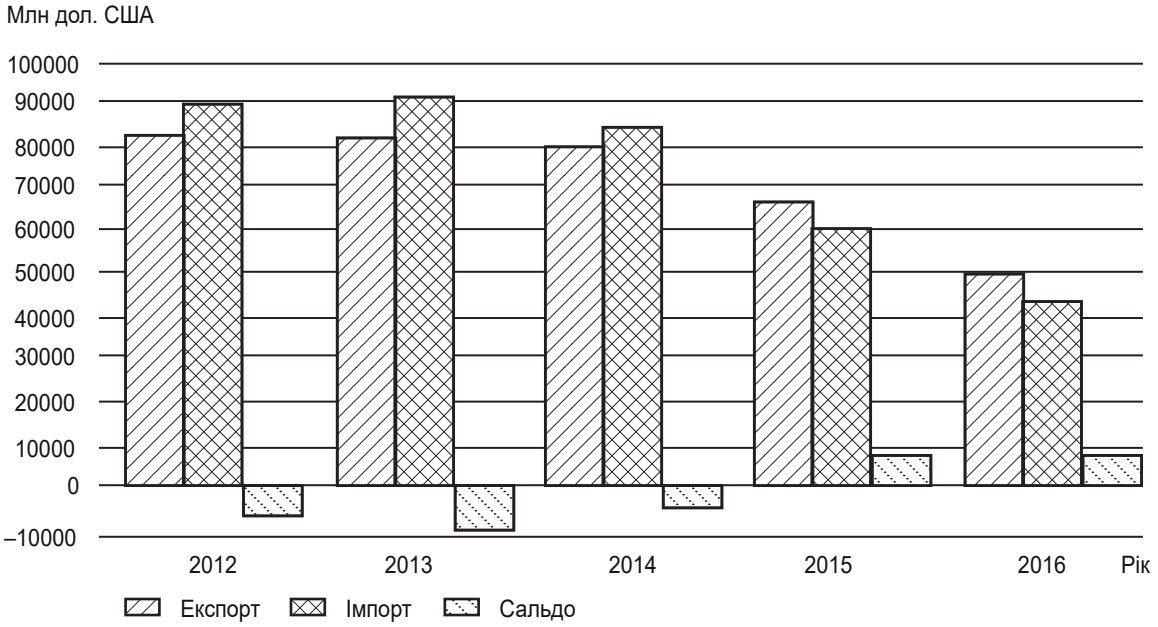

Рис. 1. **Динаміка обсягів експорту та імпорту України, млн дол. США**

У 2015–2016 рр. простежується тенденція переважання експорту над імпортом, відповідно сальдо має додатне значення. Слід зазначити, що обсяги експорту та імпорту з 2014 р. значно зменшилися. Така тенденція є пов'язаною з нестабільною економічною та політичною ситуацією в країні. До того ж темпи процесів імпортозаміщення суттєво зросли, що є наслідком девальвації національної валюти та низьким рівнем доходів населення [1].

Географічну структуру ринків експорту та імпорту України подано на рис. 2; 3 [6]. Відповідно до наведених даних з кінця 2013 р. простежується значний спад експорту та імпорту товарів. У 2016 р. найбільші обсяги експорту припадали на країни Європейського Союзу (34,8 %), Азії (32,5 %), а також країни колишнього СНД (20 %). Додатне сальдо збереглося із країнами Азії та Африки, однак, воно є суттєво нижчим, ніж з іншими країнами.

Найбільші експортні поставки товарів здійснювалися до Російської Федерації, Китаю, Туреччини, Італії, Єгипту, Польщі, Німеччини. При цьому якраз у більшість із цих країн експорт товарів істотно знизився, що вкрай негативно позначилося на підсумковому торговельному балансі країни [6].

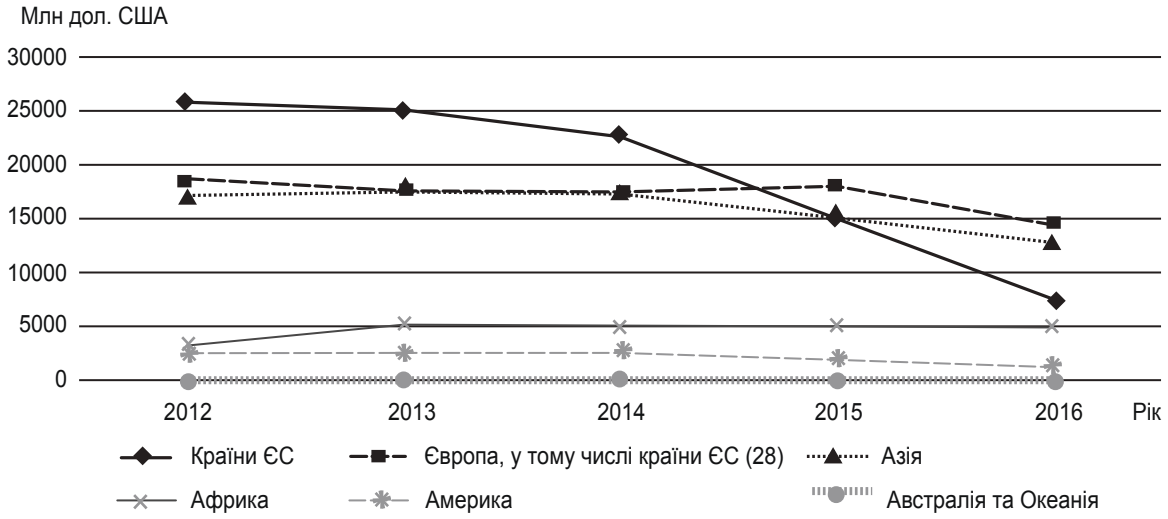

Рис. 2. **Географічна спрямованість і обсяги експорту товарів, млн дол. США**

Також з 2013 р. значно скоротився імпорт товарів, що відповідає сучасній економічній ситуації в країні. Порівняно із 2012 р. імпорт товарів з усіх найбільших країн-партнерів зменшився: з Китаю – на 30,1 %, Росії – на 41 % (за від'ємного сальдо), Німеччини – на 25,8 %, Франції – на 30 %, Італії – на 35,3 %. США – на 23,2 %.

Аналіз зовнішньоекономічної діяльності України засвідчив, що зовнішня торгівля з економічно розвиненими країнами має переважно від'ємне сальдо, додатне – із країнами, що розвиваються [6].

Нині на вітчизняні підприємства негативно впливають фактори розвитку зовнішньоекономічної діяльності різного масштабу. Для зручності їх розподіляють на зовнішні – фактори макросередовища та внутрішні – фактори мікросередовища. Зовнішні фактори охоплюють такі аспекти: геополітичні, законодавчо-нормативні, фінансово-економічні та інформаційні.

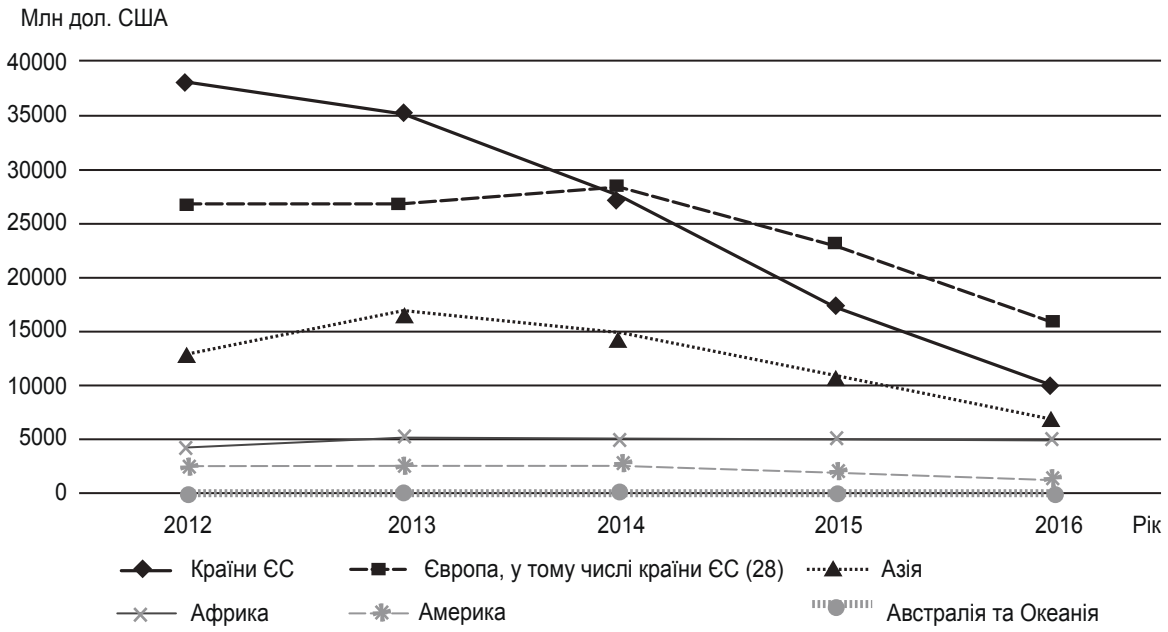

Рис. 3. **Географічна спрямованість і обсяги імпорту товарів, млн дол. США**

До геополітичних аспектів належать:

– географічний бар'єр входу на зовнішні ринки;

– неможливість або складність переміщення товарів;

– значні додаткові витрати на перетин кордонів;

– дотримання міжнародних договорів і правил зовнішньоекономічних відносин, нестабільна політична ситуація в країні.

До законодавчо-нормативних аспектів належать:

– часті зміни в законодавстві, частина яких є зумовленою лобіюванням інтересів конкретних компаній;

– рутинна процедура збору необхідних документів для здійснення зовнішньоекономічної діяльності, а також реєстрації суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, недосконала зовнішньоекономічна політика держави, це стосується у тому числі нетарифного регулювання – розподілу ліцензій і процедури квотування.

До фінансово-економічних аспектів належать:

– низький рівень інвестиційної привабливості (89 місце в рейтингу BDO) і несприятливий інвестиційний клімат не дозволяють отримати в достатній кількості фінансові ресурси для розвитку підприємств, упровадження сучасних технологій та інновацій, технічного переозброєння, наукових розробок;

– для більшості сфер діяльності характерні тривалі терміни окупності інвестицій, несприятлива динаміка цін, інфляційні процеси;

– позиціонування України на світовій арені як країни обробної промисловості й аутсорсингу не дозволяє вітчизняним підприємствам посісти вагоміше місце у ланцюгу доданої вартості, сприяє отриманню прибутку на початковому етапі формування вартості;

– жорстка конкуренція на світовому ринку, що має переважно монополістичний характер (ТНК) з активною протекціоністською політикою держав-імпортерів, не дають змоги вітчизняним підприємствам розкрити свій експортний потенціал на зарубіжних ринках [5].

Інформаційними аспектами є відсутність:

– у підприємств інформації про існуючий за кордоном попит на товари та послуги, а також інформації про економічні особливості й умови господарювання в країнах-партнерах;

– налагодженої роботи каналів розподілу та збуту, чим спричинено додаткові витрати на пошук дистриб'юторів, складських приміщень та ін.

Для ефективного вирішення проблем і підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємств слід:

– розробити систему державного стимулювання діяльності підприємств: програми підтримки підприємств, надання грантів, фінансування науково-технічної діяльності, розвиток міжнародних відносин, зменшення корумпованості, викорінення лобіювання інтересів;

– збільшити рівень комерціалізації інновацій;

– створити найбільш сприятливі умови для залучення іноземних інвесторів шляхом зниження:

- економічних ризиків за рахунок послідовного розвитку ринкових відносин і гарантій недоторканності приватної власності та приватних інвестицій;
- фінансового ризику функціонування підприємств шляхом підвищення ступеня збалансованості регіонального бюджету та муніципальних бюджетів;
- політичного та законодавчого ризиків шляхом удосконалення законодавчої бази, зниження рівня корупції;
- соціального ризику (рівня соціальної напруженості) за рахунок підвищення якості життя населення;

– сприяти постійному розвитку підприємства для підвищення міжнародної конкурентоспроможності товару;

– реструктуризувати організаційну структуру;

– сприяти скороченню надмірного персоналу, перепідготовці або прийому нового персоналу, уведенню виробничих потужностей, ліквідації окремих нерентабельних виробництв, придбанню обладнання й освоєнню нових технологій [4].

Внутрішні фактори охоплюють такі аспекти: техніко-технологічні, фінансові, управлінські та маркетингові.

Як техніко-технологічні аспекти розглядають те, що:

– обладнання та технології не відповідають сучасним стандартам якості, що негативно відбиваються на витратах, показниках якості та технічних параметрах продукції, через що вітчизняні підприємства не в змозі вповні конкурувати з іноземними аналогами;

– обладнання, придбане за кордоном, потребує технічного забезпечення, а в разі виходу з ладу – ремонту або переоснащення в цілому;

– експорт високотехнологічної української продукції становить лише 6 % від загального експорту промислових товарів, основна частка припадає на сировину та продукти низького ступеня переробки.

До основних фінансових аспектів належать:

– необхідність оновлення основних фондів: ремонту або купівлі нового устаткування, транспортних засобів та ін.;

– придбання сировини за кордоном;

– розширення і вдосконалення асортименту продукції;

– основним джерелом фінансування інноваційної діяльності підприємств є самофінансування за рахунок передусім частини отриманих прибутків і амортизаційних відрахувань.

До управлінських і маркетингових аспектів належать:

– неефективна система менеджменту зовнішньоекономічної діяльності, недостатньо кваліфікований і вмотивований персонал; у організаційній структурі підприємства не завжди наявні відділи менеджменту та маркетингу зовнішньоекономічної діяльності;

– керівники підприємств найчастіше працюють за принципом короткострокового пристосування, не застосовуючи довгострокового планування;

– орієнтація на цінову політику, а саме вибір стратегії низьких цін, у багатьох випадках не виправдовує себе через недобір прибутку за рахунок зниження ціни.

Таким чином, розглянуті проблеми дають змогу визначити напрямки їх подолання для забезпечення ефективної зовнішньоекономічної діяльності підприємств. Передусім вимагає перегляду зовнішньоекономічна політика держави щодо підтримки національних виробників, нарощування їх експортного потенціалу, усунення ефекту імпортозаміщення, оптимізації товарної та географічної структури експорту-імпорту. Важливо також збільшувати частку в експорті готової продукції, поступово посідати нові позиції в глобальному виробничому ланцюгу.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Доброскок Ю. Б.

Література: 1. Черчик Л. Основні проблеми зовнішньоекономічної діяльності підприємств України. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.* 2015. № 2. С. 21–26. **2.** Тюріна Н. М., Карвацка Н. С. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства : навч. посіб. Київ : Центр навч. літ., 2013. 408 с. **3.** Гребельник О. П. Основи зовнішньоекономічної діяльності : підручник. Київ : Центр навч. літ., 2008. 432 с. **4.** Карпунь І. Н. Антикризові заходи на підприємстві: управління, стратегія, цілі та завдання : монографія. Львів : Магнолія-2006, 2008. 440 с. **5.** Маталка С. М. Управління ефективністю зовнішньоекономічної діяльності підприємств : монографія. Луганськ : Ноулідж, 2001. 212 с. **6.** Статистична інформація // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua.

СУЧАСНИЙ СТАН ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

УДК 330.4

Тертична О. І.

Студент 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розкрито сутність поняття власного капіталу підприємства. Проведено аналіз власного капіталу вітчизняних підприємств за видами економічної діяльності. Розглянуто структуру власного капіталу підприємств за 2014–2016 рр.*

Ключові слова: *підприємство, організація, виробництво, фінанси, прибуток, капітал, власний капітал, позиковий капітал, статутний капітал, нерозподілений прибуток.*

Аннотация. *Раскрыта сущность понятия собственного капитала предприятия. Проведен анализ собственного капитала отечественных предприятий по видам экономической деятельности. Рассмотрена структура собственного капитала предприятий за 2014–2016 гг.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, производство, финансы, прибыль, капитал, собственный капитал, заемный капитал, уставный капитал, нераспределенная прибыль.*

Annotation. *The essence of the concept of company equity is disclosed. The analysis of equity capital of domestic enterprises by types of economic activity is carried out. The structure of equity capital of enterprises in 2014–2016 is considered.*

Keywords: *enterprise, organization, production, finance, profit, capital, equity, borrowed capital, authorized capital, retained earnings.*

Власний капітал є джерелом формування ресурсів підприємства під час його створення, основою функціонування та розвитку, фактором його фінансової стійкості. Структура та ефективність використання власного капіталу підприємства безпосередньо впливають на формування добробуту його власників, у зв'язку із чим існує об'єктивна необхідність дослідження стану власного капіталу сучасних вітчизняних підприємств.

Дослідженням теоретичних і практичних аспектів поняття власного капіталу підприємства займалися Бланк І., Єфимова О., Ковальов В., Савчук В., Терещенко О., Сопко В. та ін. Однак, незважаючи на наявність численних теоретичних розробок, питання сучасного стану власного капіталу підприємства і нині потребують подальших наукових досліджень.

Задля обґрунтування ролі власного капіталу у формуванні вартості підприємства розглянемо загальну суму власного капіталу вітчизняних підприємств за видами економічної діяльності за 2014–2016 рр. на підставі даних Державної служби статистики України (рис. 1; табл. 1) [3].

© Тертична О. І., 2017

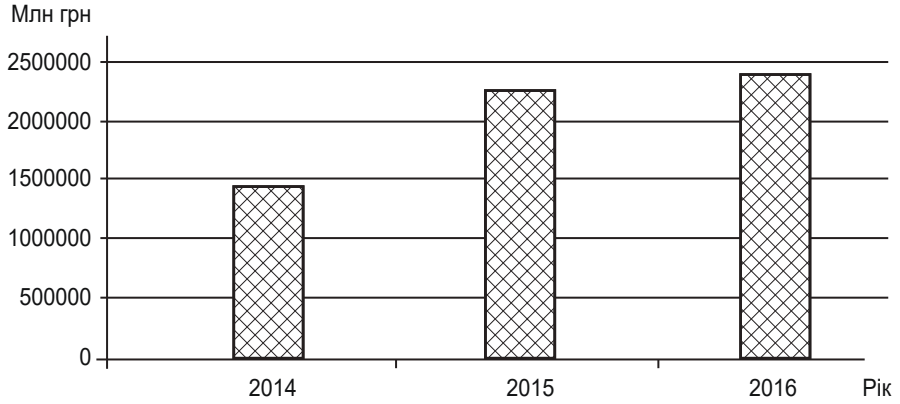

Рис. 1. **Динаміка власного капіталу, 2014–2016 рр.**

Таблиця 1

Власний капітал підприємств за видами економічної діяльності, 2014–2016 рр.

Галузь	Власний капітал, разом			Зміни, млн грн	
	2014	2015	2016	2015	2016
Разом	1480658	2288741,4	2445803,7	808083,4	157062,3
Сільське, лісове та рибне господарство	163931,7	275303,8	369370,9	111372,1	94067,1
Промисловість	579218,9	479066,6	526911,9	-100152,3	47845,3
Будівництво	3144,7	-16038,1	-14347,2	-19182,8	1690,9
Оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	-24005,6	-67325,4	-27173,6	-43319,8	40151,8
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	151337,3	724823,9	788803,3	573486,6	63979,4
Тимчасове розміщування й організація харчування	3333,9	-3117,3	-6205,5	-6451,2	-3088,2
Інформація та телекомунікації	3896,9	77272,7	12917,1	73375,8	-64355,6
Фінансова та страхова діяльність	128436,4	113577,3	107293,4	-14859,1	-6283,9
Операції з нерухомим майном	40629,1	-13592,9	-40756,7	-54222	-27163,8
Професійна, наукова та технічна діяльність	269093,5	532552,8	513418,5	263459,3	-19134,3
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	144932,3	169299,1	199978	24366,8	30678,9
Освіта	1673,8	1629,5	1774	-44,3	144,5
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	2858,1	3451,8	4478,9	593,7	1027,1
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	10868,1	9776,8	6249,4	-1091,3	-3527,4
Надання інших видів послуг	1308,9	2060,8	3091,3	751,9	1030,5

Бачимо, що у 2014–2016 рр. у нашій країні спостерігалася стійка тенденція до зростання власного капіталу підприємств: у 2016 р. власний капітал підприємств становив 2445803,7 млн грн, що на 157062,3 млн грн перевищує показники 2015 р., у процентному вираженні це становило майже 7 %.

В Україні у розрізі видів економічної діяльності найбільшу величину власного капіталу мають транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність, що є пов'язаним з їх високою прибутковістю (788803,3 млн грн; 32,2 % від усього власного капіталу); промисловість (526911,9 млн грн; 21,5 %); професійна, наукова та технічна діяльність (513418,5 млн грн; 20,9 %). Найменші показники мають операції із нерухомим майном (-40756,7 млн грн); оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів (-27173,6 млн грн) та будівництво (-14347,2 млн грн). Від'ємні показники власного капіталу є індикатором збитковості компаній.

Важливе значення у процесі управління власним капіталом має дослідження джерел його формування. Згідно із П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» складовими власного капіталу вітчизняних підприємств

є зареєстрований капітал, додатковий капітал, резервний капітал, нерозподілений прибуток (непокритий збиток), неоплачений капітал і вилучений капітал [4].

Розглянемо зміни складових власного капіталу вітчизняних підприємств у 2014–2016 рр. (табл. 2) [3].

Таблиця 2

Власний капітал підприємств за складовими

Складові	2014	2015	2016	Зміни, 2015		Зміни, 2016	
				млн грн	%	млн грн	%
Власний капітал, усього	1480658	2288741,4	2445803,7	808083,4	54,6	157062,3	6,9
у тому числі:							
зареєстрований	1256285,4	1655966,1	1618369,6	399680,7	31,8	-37596,5	-2,3
додатковий	866086,2	1590838,1	1781941	724751,9	83,7	191102,9	12
резервний	57335,9	54810,8	61851,9	-2525,1	-4,4	7041,1	12,8
нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	-579900,5	-893834,4	-889070,3	-313933,9	54,1	4764,1	-0,5
неоплачений та вилучений капітал	119149	119039,2	127288,5	-109,8	-0,1	8249,3	6,9

Бачимо, що у 2014–2016 рр. найбільша частка у власному капіталі припадала на зареєстрований капітал. Це є цілком зрозумілим, оскільки саме зареєстрований капітал є сформованим за рахунок внесків власників підприємства грошових коштів та інших активів, відправною точкою функціонування підприємства. У 2015 р. він становив 1655966,1 млн грн, що на 31,8 % перевищує показники 2014 р. Але у 2016 р. показник знизився на 37596,5 млн грн (2,3 %) і став дорівнювати 1618369,6 млн грн, що є зумовленим збільшенням неоплаченого та вилученого капіталу. Що стосується резервного капіталу, у 2015 р. він зменшився на 4,4 %, а у 2016 р. величина резервного капіталу дорівнювала 61851,9 млн грн; по відношенню до 2015 р. його приріст становив 12,8 %.

Водночас спостерігається зменшення суми нерозподіленого прибутку та зростання неоплаченого та вилученого капіталу, що може негативно вплинути на можливості подальшого зростання власного капіталу та розширення масштабів підприємницької діяльності.

Таким чином, проведене дослідження переконливо доводить, що власний капітал відіграє першочергову роль у фінансовому забезпеченні діяльності підприємства. Збільшення власного капіталу можливе за умови підвищення показників його складових, що позитивно впливає на розмір і сприяє мінімізації негативного впливу. Для ефективного функціонування підприємству потрібно сформувати оптимальну структуру капіталу, що є основною передумовою економічного розвитку, оскільки власні фінансові ресурси є життєво необхідною складовою, без якої підприємство не може виконувати свою роботу і навіть існувати.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Сабліна Н. В.

Література: 1. Бланк И. А. Управление формированием капитала : учебное пособие. Киев : Эльга ; Ника-Центр, 2004. 784 с. **2.** Ковалев В. В. Управление финансовой структурой фирмы : учебное пособие. М. : Велби, 2008. 448 с. **3.** Статистична інформація // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua. **4.** Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : Закон України від 07.02.2013 № 73 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13/ed20140318. **5.** Герасим П. М., Лобода Н. О. Власний капітал підприємства як об'єкт обліково-аналітичної діяльності. *Економічні науки. Облік і фінанси.* 2015. № 7. С. 119–127.

ДИНАМІЧНЕ ПРОГРАМУВАННЯ ЯК МЕТОД РОЗВ'ЯЗАННЯ ЗАДАЧ ДИСКРЕТНОЇ ОПТИМІЗАЦІЇ

УДК 330.45:519.857

Тесленко В. В.

Студент 2 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Визначено сутність поняття «динамічне програмування». Розглянуто категорії динамічного програмування, а також можливості його застосування для розв'язання задач дискретної оптимізації. Проаналізовано особливості, функції та підходи до вирішення задач.*

Ключові слова: *програмування, динамічне програмування, задача про рюкзак, задачі календарного планування, задачі розподілу інвестицій, задачі управління запасами, задачі поточного ремонту, задачі капітального ремонту, оптимізація, метод оптимізації, дискретна оптимізація, цільова функція.*

Аннотация. *Определена сущность понятия «динамическое программирование». Рассмотрены категории динамического программирования, а также возможности его применения для решения задач дискретной оптимизации. Проанализированы особенности, функции и подходы к решению задач.*

Ключевые слова: *программирование, динамическое программирование, задача о рюкзаке, задачи календарного планирования, задачи распределения инвестиций, задачи управления запасами, задачи текущего ремонта, задачи капитального ремонта, оптимизация, метод оптимизации, дискретная оптимизация, целевая функция.*

Annotation. *The essence of the concept of «dynamic programming» is defined. The categories of dynamic programming, as well as the possibilities of its application for solving discrete optimization problems, are considered. Features, functions and approaches to solving problems are analyzed.*

Keywords: *programming, dynamic programming, backpacking tasks, scheduling tasks, investment allocation tasks, inventory management tasks, maintenance tasks, overhaul tasks, optimization, optimization method, discrete optimization, objective function.*

Реальні економічні задачі у більшості своїй є багатовимірними щодо кількості не тільки екзогенних, але й ендогенних змінних. Системи обмежень, які накладаються на ці змінні, розглядають у вигляді рівнянь і нерівностей обох знаків. Задача ще більше ускладнюється, якщо на її невідомі накладається додатково умова цілочисельності. Усе це призводить до того, що розв'язати оптимізаційну задачу, розглядаючи її як єдине ціле, просто неможливо. У цьому випадку стає в пригоді динамічне програмування, сутність якого полягає у тому, що задачу, яка потребує розв'язання, розподіляють на кілька однотипних підзадач, які є послідовно пов'язаними між собою.

Метою написання статті є дослідження сутності динамічного програмування, послідовності розв'язання задач динамічного програмування, а також аналіз класичної задачі на послідовність.

Основні принципи динамічного програмування розроблено американським математиком Ричардом Беллманом [1]. Він уперше використав цей термін для опису процесу розв'язання задачі, де розв'язок однієї задачі може бути отриманий лише після того, як розв'язано задачу, що передує їй. Термін «програмування» у словосполученнях «динамічне програмування» та «математичне програмування» не має відношення до традиційного програмування як процесу створення комп'ютерних програм. У цьому контексті «програмування» розуміють як визначення оптимальної послідовності дій, спрямований на досягнення певного результату.

Метод динамічного програмування полягає у тому, що оптимальне управління розбудовують крок за кроком, оптимізуючи на кожному кроці управління лише тієї задачі, що відповідає цьому кроку. Водночас на кожному кроці управління вибирають згідно із принципом оптимальності Беллмана, тобто оптимізація цільової функції є здійснюваною не ізольовано, а із урахуванням подальших наслідків. Отже, управління на кожному кроці має бути оптимальним із точки зору процесу в цілому.

Окрім принципу оптимальності Беллмана внесок науковця у розвиток динамічного програмування увічнено в назвах таких ключових понять динамічного програмування, як рівняння Беллмана та функція Беллмана.

Проаналізуємо розв'язання задачі динамічного програмування. Розглянемо деякий процес або систему, що потребує управління. Поточний стан системи визначається матрицею ξ, елементами якої є параметри системи.

© Тесленко В. В., 2017

Система може змінювати свій стан у результаті здійснення керівного впливу. Множиною впливів є матриця X елементи якої і визначають певне управління. Так, для системи, що перебуває у стані ξ, можна здійснити управління $X(\xi) \subseteq X$. При цьому вважають, що стан ξ^1, у який переходить система, залежить лише від обраного управління і того стану ξ, у якому перебувала система безпосередньо перед здійсненням впливу [1; 2]. Цей перехід описує рівняння:

$$\xi^1 = \phi(x, \xi), \text{ де } x \in X(\xi). \tag{1}$$

Ефективність управління оцінюють за значенням цільової функції, яке залежить від управління $x_k \in X(\xi)$, що є здійснюваним для системи, яка перебуває у стані ξ_k, і від поточного стану системи ξ_k. $f(x_k, \xi_k)$. Вартість траєкторії, тобто скінченної послідовності станів, у яких перебуває система, визначається функцією:

$$f(\xi) = \sum_{k=1}^{m-1} f(x_k, \xi_k), \tag{2}$$

де m – кількість станів системи за певною траєкторією [1; 2].

Реалізація алгоритму динамічного програмування передбачає, що багатокроковий процес, кожний етап якого полягає у визначенні оптимального для даного стану впливу на систему, здійснюється двічі. Спочатку визначають умовне оптимальне управління і значення функції Беллмана від кінцевого стану до початкового або від початкового стану до кінцевого, потім відновлюються оптимальна траєкторія і оптимальна стратегія в зворотному напрямку, від початку до кінця або від кінця до початку відповідно. Рекурентне співвідношення для процедури прямої прогонки має вигляд:

$$F_k(\xi) = \max\{f_k(x_k) + F_{k-1}(\xi - c_k(x_k))\}, \tag{3}$$

де $F_k(\xi)$ визначає найбільшу вартість предметів, що містяться у рюкзаку, за перші k кроків. Умови $F_0 \equiv 0$ та $F_k(0) = 0$ означають, що вартість рюкзака дорівнює нулю, якщо рюкзак порожній. Починаючи зі значення $F_1(\xi) = \max_{x_1}\{f_1(x_1)\}$ визначають умовні оптимальні управління $\hat{x}_k(\xi)$ для $k = \overline{1,n}$ та $\xi = 0, 1, ..., b$.

Одним із достатньо простих прикладів, який дозволяє зрозуміти особливості застосування динамічного програмування, є задача про рюкзак (*Knapsack problem*). Свою назву задача отримала завдяки інтерпретації; розглянемо її. Нехай наявні n видів неподільних предметів, вартість кожного з яких становить $c_1, c_2, ..., c_n$, а вага дорівнює $a_1, a_2, ..., a_n$. Потрібно завантажити їх у рюкзак у такій кількості, щоб вага рюкзака не перевищувала b (основна система обмежень), а сумарна вартість предметів у рюкзаку (цільова функція) була б максимальною. Передбачається, що всі a_j $(j = \overline{1,n})$, а також b є цілими числами. Зауважимо, що оскільки предмети є неподільними, задача належить до класу задач дискретної оптимізації.

Позначимо через x_j $(j = \overline{1,n})$ кількість предметів кожного типу, які кладуть у рюкзак. Тоді математична модель задачі матиме вигляд:

$$\begin{aligned} &\sum_{j=1}^{n} c_j x_j \to \max, \\ &\sum_{j=1}^{n} a_j x_j \le b, \\ &x_j \in N \cup \{0\}, \quad j = \overline{1,n}. \end{aligned} \tag{4}$$

Часто задача має ще одне обмеження: $x_j \in \{0;1\}$, $j = \overline{1,n}$, тобто або беремо одну одиницю певного предмета, або не беремо його зовсім [2; 3].

Розглянемо конкретний приклад: математична модель задачі про рюкзак «0–1» має вигляд:

$$\begin{aligned} &5x_1 + 3x_2 + 4x_3 + 4x_4 \to \max \\ &2x_1 + 2x_2 + x_3 + 2x_4 \le 4, \\ &x_i \in \{0,1\}, \quad i = \overline{1,4}. \end{aligned} \tag{5}$$

Рекурентне співвідношення (3) для цієї задачі набуває вигляду:

$$\begin{cases} F_k(\xi) = \max\{c_k x_k + F_{k-1}(\xi - a_k x_k)\}, & \text{якщо } \xi \geq a_k, \\ F_k(\xi) = F_{k-1}(\xi), \text{ якщо } & \xi < a_k. \end{cases} \quad (6)$$

Вважатимемо, що мають місце співвідношення:

$$F_0(\xi) = 0,\ \xi = \overline{0,4},\ F_1(0) = 0,\ F_1(1) = 0,\ F_1(2) = F_1(3) = F_1(4) = 5. \quad (7)$$

За рекурентним співвідношенням (3) отримуємо:

$$F_1(\xi) = \max\{3 + F_1(\xi - 2), F_1(\xi)\} \text{ при } \xi \geq 2, F_2(1) = F_1(1),$$

$$F_3(\xi) = \max\{4 + F_2(\xi - 1), F_2(\xi)\},\ \xi \geq 1, \quad (8)$$

$$F_4(\xi) = \max\{4 + F_3(\xi - 2), F_3(\xi)\},\ \xi \geq 2,\ F_4(1) = F_3(1).$$

Результати обчислень подано в табл. 1 [4].

Таблиця 1

Підсумкова таблиця

ξ	$F_1(\xi)$	$\hat{x}_1(\xi)$	$F_2(\xi)$	$\hat{x}_2(\xi)$	$F_3(\xi)$	$\hat{x}_3(\xi)$	$F_4(\xi)$	$\hat{x}_4(\xi)$
0	0	0	0	0	0	0	0	0
1	0	0	0	0	4	1	0	0
2	5	1	5	0	5	0	5	0
3	5	1	5	0	9	1	9	0
4	5	1	8	1	9	1	9	0 або 1

Оптимальне значення цільової функції дорівнює 9 за таких значень змінних:

$$x_4 = 0,\ x_3 = \hat{x}_3(4) = 1,\ x_2 = \hat{x}_2(4-1) = 0,\ x_1 = \hat{x}_1(3) = 1.$$

Отже, маємо оптимальний план $X^* = (1;0;1;0)$. Задача також має альтернативний розв'язок: $(1;0;0;1)$.

Слід зазначити, що, незважаючи на таку, здавалося б, просту інтерпретацію, задача про рюкзак має широке застосування в економіці. Прикладом цього є задачі про розміщення вантажу на обмеженій площі, оптимальний розподіл капіталовкладень, завантаження транспортних засобів тощо.

Прикладами задач динамічного програмування є задачі календарного планування, розподілу інвестицій, управління запасами, поточного та капітального ремонту, вибору методів проведення реклами тощо. У одних задачах управлінський процес розподілено на етапи природним шляхом, наприклад місяць, квартал, рік. У інших ситуаціях розподіл на етапи має умовний характер. Особливістю всіх задач динамічного програмування є те, що на кожному етапі можна враховувати попередні зміни, управляти ходом подій, оцінюючи при цьому якість такого управління. Отже, динамічне програмування дає змогу визначити послідовність управлінських рішень, реалізація яких забезпечує оптимальний розвиток системи в цілому [3].

Таким чином, застосування динамічного програмування дає змогу обґрунтувати вибір керівного впливу на параметри системи, який необхідно здійснити для переводу системи в оптимальний стан. Цей метод широко застосовують для розв'язання задач дискретної оптимізації, якими у більшості своїй і є задачі управління.

Науковий керівник – канд. фіз.-мат. наук, доцент Лебедєва І. Л.

Література: 1. Беллман Р., Калаба Р. Динамическое программирование и современная теория управления. М. : Наука, 1969. 120 с. 2. Вентцель Е. С. Элементы динамического программирования. М. : Наука, 1964. 176 с. **3.** Вентцель Е. С. Исследование операций. М. : Советское радио, 1972. 552 с. **4.** Тюхтина А. А. Методы дискретной оптимизации. Нижний Новгород : Нижегородский государственный университет, 2015. 72 с. **5.** Егоршин А. А., Малярец Л. М. Математическое программирование : учебное пособие. Харьков : ИНЖЭК, 2003. 240 с.

АНАЛИЗ ФАКТОРОВ, ВЛИЯЮЩИХ НА ДОХОД НАСЕЛЕНИЯ УКРАИНЫ

УДК 303.725.3:330.564.2(477)

Тимченко Е. А.

Студент 2 курса
факультета менеджмента и маркетинга ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Рассмотрены факторы, влияющие на доход населения Украины, определен характер их взаимосвязи. Разработана и проанализирована многофакторная регрессионная модель дохода. Определены наиболее значимые факторы влияния на доход. Полученная эконометрическая модель проверена на статистическую значимость.*

Ключевые слова: *среднемесячная заработная плата, доход населения, эконометрическая модель, многофакторная регрессионная модель, регрессионный анализ, коэффициент регрессии, множественная регрессионная модель, мультиколлинеарность, статистическая значимость.*

Анотація. *Розглянуто фактори, що впливають на дохід населення України, визначено характер їх взаємозв'язку. Розроблено та проаналізовано багатофакторну регресійну модель доходу. Визначено найбільш значущі фактори впливу на дохід. Отриману економетричну модель перевірено на статистичну значущість.*

Ключові слова: *середньомісячна заробітна плата, дохід населення, економетрична модель, багатофакторна регресійна модель, регресійний аналіз, коефіцієнт регресії, множинна регресійна модель, мультиколінеарність, статистична значущість.*

Annotation. *The factors influencing the income of the population of Ukraine are considered, the nature of their interrelation is determined. A multifactorial regression model of income was developed and analyzed. The most significant factors of influence on income are determined. The obtained econometric model is checked for statistical significance.*

Keywords: *average monthly salary, population income, econometric model, multifactorial regression model, regression analysis, regression coefficient, multiple regression model, multicollinearity, statistical significance.*

Уровень жизни во многом определяется доходами населения, от размера которых зависит степень удовлетворения личных потребностей населения в материальных благах и услугах.

Доходы населения – это индикатор для измерения суммы денежных средств и материальных благ, полученных или произведенных домашними хозяйствами за определенный промежуток времени. Социальная статистика занимается изучением этого показателя и представляет собой одно из важнейших приложений статистических методов, исследующих количественную характеристику структуры общества, жизни и деятельности людей, позволяющим выявить и измерить основные закономерности распределения благ между социальными группами [1].

При изучении уровня жизни населения основной проблемой является миграционное движение, обусловленное резким падением уровня зарплат за последние пять лет. В середине 1990-х, несмотря на демографический кризис, безработица, особенно скрытая, оставалась высокой, что повлекло за собой рекордную волну трудовой, или экономической эмиграции за рубеж. Тенденция такова, что численность мигрантов постоянно увеличивается, начиная с 2015 г., фактически на 30 % в год [2].

Одним из путей решения проблемы может стать повышение уровня оплаты труда [3].

Изучением факторов, влияющих на доход населения Украины, а также характера их взаимосвязи занимаются Васильченко В., Либанова Э., Калинина С., Пурыгина Ю., Ольшевская И., Лапшинина И., Трофимов Н. и др. В своих работах ученые рассматривают трудовую миграцию как экономическую категорию, анализируют основные тенденции развития этого процесса.

Целью написания статьи является анализ факторов, влияющих на доход населения в 2016 г., построение эконометрической модели зависимости динамики доходов населения от этих факторов с применением эконометрических методов исследования, а также экономическая интерпретация полученных результатов.

Основными факторами, влияющими на доходы населения, являются индекс потребительских цен, численность экономически активного населения, размер среднемесячной заработной платы и миграционное движение. Исходные данные для построения эконометрической модели представлены в табл. 1 [4].

© Тимченко Е. А. , 2017

Таблица 1

Исходные данные для построения эконометрической модели

Область	Y	X_1	X_2	X_3	X_4
Винницкая	54 033	110	724,3	5 097	3 534
Волынская	29 496	112	416,9	5 028	3 622
Днепропетровская	140 918	113	1 514,2	5 905	12 471
Донецкая	82 685	111,6	861,9	6 503	21 091
Житомирская	39 113	113	540,7	4 871	6 808
Закарпатская	31 532	112	550,9	5 191	2 614
Запорожская	73 563	112	806,2	5 831	3 112
Ивано-Франковская	41 399	111	599,1	5 218	6 925
Киевская	67 907	112	794,9	6 160	13 323
Кировоградская	30 035	112	430,6	4 919	5 907
Луганская	26 227	110,7	347,3	5 385	16 677
Львовская	85 332	112	1 127,4	5 372	14 206
Николаевская	38 304	112	550,1	5 743	2 836
Одесская	90 119	114	1 060,5	5 666	8 156
Полтавская	52 148	114	652,1	5 466	10 119
Ровенская	34 587	112	521,3	5 214	8 611
Сумская	37 641	114	496	5 097	9 608
Тернопольская	28 562	112	443,1	4 641	1 887
Харьковская	99 149	114	1 309,2	5 263	28 217
Херсонская	33 086	113	490	4 867	2 121
Хмельницкая	42 112	111	558,3	5 027	2 693
Черкасская	37 866	113	564,4	5 055	7 981
Черновицкая	24 396	111	407,9	4 717	2 329
Черниговская	32 950	113	466,3	4 758	5 011
г. Киев	266 414	114	1 439,1	9 292	18 306

В качестве эндогенной переменной Y рассмотрим доход населения, млн грн, а в качестве экзогенных переменных X_1 – индекс потребительских цен, %; X_2 – численность экономически активного населения, тыс. чел.; X_3 – размер среднемесячной заработной платы, грн; X_4 – численность мигрантов, чел. [4].

С использованием надстройки «Анализ данных» программной среды Microsoft Excel определим основные числовые характеристики и параметры модели (рис. 1) [4].

ВЫВОД ИТОГОВ

Регрессионная статистика

Множественный R	0,978025591
R-квадрат	0,956534057
Нормированный R-квадрат	0,947840869
Стандартная ошибка	11773,31506
Наблюдения	25

Дисперсионный анализ

	df	*SS*	*MS*	*F*	*Значимость F*
Регрессия	4	61006886621	15251721655	110,0325908	2,54316E-13
Остаток	20	2772218948	138610947,4		
Итого	24	63779105569			

	Коэффициенты	*Стандартная ошибк*	*t-статистика*	*P-Значение*	*Нижние 95%*	*Верхние 95%*	*Нижние 95,0%*	*Верхние 95,0%*
Y-пересечение	-455797,5739	264920,0373	-1,720510002	0,100775811	-1008411,088	96815,94046	-1008411,088	96815,94046
Индексы потребительских це	2537,24438	2381,942369	1,065199735	0,299477013	-2431,400336	7505,889096	-2431,400336	7505,889096
Экономически активное насе	80,14774248	10,86192411	7,378779457	3,97012E-07	57,49016582	102,8053191	57,49016582	102,8053191
Среднемесячная заработная	33,19622123	3,436548284	9,659756967	5,64429E-09	26,02770712	40,36473533	26,02770712	40,36473533
Миграция населения в январе	-0,685999998	0,464107193	-1,478106801	0,154955746	-1,654110639	0,282110642	-1,654110639	0,282110642

Рис. 1. **Вывод результатов с помощью инструмента «Регрессия» в пакете «Анализ данных»**

Уравнение регрессии имеет вид:

$$\hat{Y} = -455797,57 + 2537,24X_1 + 80,15X_2 + 33,2X_3 - 0,68X_4.$$

Качество построенной модели хорошее, поскольку коэффициент детерминации равен 95,6 %.

С использованием методов дисперсионного анализа проверена статистическая значимость модели. С использованием матрицы парных коэффициентов корреляции модель проверена на наличие мультиколлинеарности (табл. 2).

Таблица 2

Матрица парных коэффициентов корреляции

	Y	X_1	X_2	X_3	X_4
Y	1				
X_1	0,4185225	1			
X_2	0,7650622	0,4064669	1		
X_3	0,7998865	0,3125299	0,6421448	1	
X_4	0,5470047	0,3626215	0,6285022	0,4912795	1

Таким образом, с помощью многофакторного корреляционно-регрессионного анализа исследована зависимость дохода населения Украины от влияющих на него факторами. Определена теснота связи между доходами населения Украины, индексом потребительских цен и среднемесячной заработной платой. Из-за недостаточного уровня доходов увеличивается численность мигрантов, поэтому для решения проблемы государство должно позаботиться о создании новых рабочих мест, прежде всего, в таких отраслях, как сельское хозяйство, легкая, текстильная и химическая промышленности – в тех отраслях народного хозяйства, где сегодня используется труд украинских мигрантов в Европе.

Научный руководитель – канд. физ.-мат. наук, доцент Железнякова Э. Ю.

Литература: 1. Факторы, влияющие на доходы населения. URL: https://works.doklad.ru/view/uofiKUZaCkc/all.html. **2.** Кострыба А. Плюсы и минусы трудовой миграции: уроки соседей // Delo.ua. URL: https://delo.ua/econonomyandpoliticsinukraine/pljusy-i-minusy-trudovoj-migracii-uroki-sosedej-340907. **3.** Либанова Э. Трудовая миграция в развитые страны. URL: https://gazeta.ua/ru/articles/migrants/_trudovaya-migraciya-v-razvityestrany-prevraschaetsya-v-postoyannuyu-ella-libanova-ob-ukrainskih-emigrantov/733453. **4.** Статистична інформація // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua. **5.** Множественная регрессия. Требования, предъявляемые к факторам, включенным в модель. URL: http://metr-ekon.ru/index.php?request=full&id=55. **6.** Доугерти К. Введение в эконометрику. М. : Инфра-М, 2009. 466 с. **7.** Егоршин А. А., Малярец Л. М. Корреляционно-регрессионный анализ : учебное пособие. Харьков : Основа, 1998. 208 с.

ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ІНСТИТУТІВ СПІЛЬНОГО ІНВЕСТУВАННЯ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

УДК 336.76(477)

Тютіна Т. А.
Свідерська Д. С.

Студенти 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено теоретичні аспекти функціонування інститутів спільного інвестування та їх законодавчого регулювання. Проведено аналіз результатів діяльності інститутів спільного інвестування, визначено їх роль у розвитку національного господарства. Виявлено проблеми функціонування інститутів спільного інвестування на фондовому ринку України. Запропоновано шляхи ефективного вирішення проблем.*

Ключові слова: *фінанси, фінансовий ринок, інвестування, спільне інвестування, інститути спільного інвестування, інвестиційний фонд, венчурний фонд, компанії з управління активами, фондовий ринок, біржовий ринок, законодавче регулювання.*

Аннотация. *Исследованы теоретические аспекты функционирования институтов совместного инвестирования и их законодательного регулирования. Проведен анализ результатов деятельности институтов совместного инвестирования, определена их роль в развитии национального хозяйства. Выявлены проблемы функционирования институтов совместного инвестирования на фондовом рынке Украины. Предложены пути эффективного решения проблем.*

Ключевые слова: *финансы, финансовый рынок, инвестирование, совместное инвестирование, институты совместного инвестирования, инвестиционный фонд, венчурный фонд, компании по управлению активами, фондовый рынок, биржевой рынок, законодательное регулирование.*

Annotation. *The theoretical aspects of functioning of the institutions of joint investment and their legislative regulation are investigated. The analysis of the results of the activity of the institutions of joint investment is carried out, their role in the development of the national economy is determined. The problems of functioning of the institutions of joint investment in the stock market of Ukraine are revealed. Proposed ways to effectively solve problems.*

Keywords: *finance, financial market, investment, joint investment, joint investment institutions, investment fund, venture fund, asset management companies, stock market, stock market, legislative regulation.*

Важливою умовою розвитку будь-якої економіки та фінансового ринку в цілому є інвестиції. У світовій практиці одним із найефективніших механізмів, із застосуванням якого можна акумулювати кошти дрібних інвесторів, формувати значні масиви інвестицій і спрямовувати їх у перспективні сфери бізнесу, є інститути спільного інвестування – один із найпотужніших інституційних інвесторів. Нині існують чимало перешкод на шляху розвитку ринку інститутів спільного інвестування, оскільки вони практично ізольовані від потенційних інвесторів і обмежені у можливостях інвестування. Їх діяльність зазнає впливу багатьох факторів як зовнішнього, так і внутрішнього середовища, серед яких нестабільність економічної ситуації, інфляційні процеси, слабка розвиненість фінансового ринку.

Згідно із даними світової статистики інвестиційні фонди є найперспективнішим методом вкладання коштів. Отже, питання щодо розвитку ринку інститутів спільного інвестування є досить актуальним, оскільки вони можуть стати провідною ланкою у розвитку вітчизняного фінансового ринку, що, у свою чергу, позитивно впливатиме на економіку країни в цілому.

Дослідженням питань розвитку ринку інститутів спільного інвестування займалися і займаються Прокопенко А., Фурдичко Л., Шарамет ов О., Андрійченко Ж. та ін. Але сучасний стан розвитку інститутів спільного інвестування та їх роль не визначено і донині. Тому це питання потребує подальшого поглибленого дослідження.

Метою написання статті є визначення основних перешкод на шляху розвитку сучасного ринку інститутів спільного інвестування, а також напрямів ефективного вирішення наявних проблем.

Побудова стійкої економічної системи будь-якої країни є супроводжуваною формуванням механізму акумуляції капіталу, найперспективнішою формою якого є використання інститутів спільного інвестування.

© Тютіна Т. А., Свідерська Д. С., 2017

Однією з важливих проблем є відсутність єдиного трактування сутності поняття інститутів спільного інвестування: розглядаючи це поняття, вітчизняна та міжнародна економічні термінологічні школи мають на увазі різні економічні суб'єкти (табл. 1) [2; 3; 7; 8].

Таблиця 1

Підходи до визначення сутності поняття інститутів спільного інвестування

Джерело	Визначення
Закон України «Про інститути спільного інвестування» [2]	Корпоративні або пайові фонди
Банк міжнародних розрахунків (БМР) [8]	Взаємні фонди, хедж-фонди та приватні інвестиційні партнерства
Міжнародна організація комісій з цінних паперів (IOSCO) [7]	Інвестиційні фонди, які інвестують тільки у ліквідні фінансові інструменти із дотриманням певних правил, вимоги до яких визначено в UCITS Directive
Девіс Ф., Стайл Б.	Інституційні інвестори, які управляють колективними заощадженнями в інтересах дрібних інвесторів, що виражається в досягненні прийнятного рівня ризику за максимального доходу на інвестиції й узгодженості строків виконання зобов'язань
Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) [3]	Об'єднання активів, інвестори яких мають право на частку результатів конкретного портфеля
Шарп У., Бейлі Д., Александер Г.	Об'єднані інвестиційні трасти (unit investment trust) і керовані інвестиційні компанії (managed investment companies). Як інвестиційні компанії розглядають установи, що спеціалізуються на організації випуску, гарантуванні розміщення і торгівлі цінними паперами, а також здійснюють консультації клієнтів з різних фінансових питань, є орієнтованими переважно на оптові фінансові ринки

На підставі систематизації й узагальнення цих тлумачень визначатимемо інститути спільного інвестування як інституційні інвестори, які акумулюють інвестиційні ресурси та здійснюють діяльність шляхом емісії цінних паперів задля отримання прибутку від вкладення коштів.

За сучасних умов основна маса заощаджень населення в економічно розвинених країнах трансформується в інвестиції через їх акумуляцію інститутами спільного інвестування – корпоративними або пайовими фондами. Так, наприклад, у США вкладниками інститутів спільного інвестування є близько 43 % усіх домогосподарств. В Україні вкладники інститутів спільного інвестування становлять менше 1 % населення. Так, у 2012 р. кількість інвестиційних фондів становила 1 311 од., у 2013 р. – 1 296 од., у 2014 р. – 1 207 од., у 2015 р. – 1 175 од., у 2016 р. – 1 179 од. Аналіз динаміки зміни обсягу емісії цінних паперів інститутів спільного інвестування подано на рис. 1 [4].

За даними за 2016 р. усього регулятором зареєстровано випусків цінних паперів інститутів спільного інвестування на загальну суму 466,37 млрд грн. Безпосередньо у 2016 р. загальний обсяг випусків цінних паперів інститутів спільного інвестування, зареєстрованих Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку, становив 16,09 млрд грн, що перевищує показник 2015 р. на 1,31 млрд грн, або на 8,9 %.

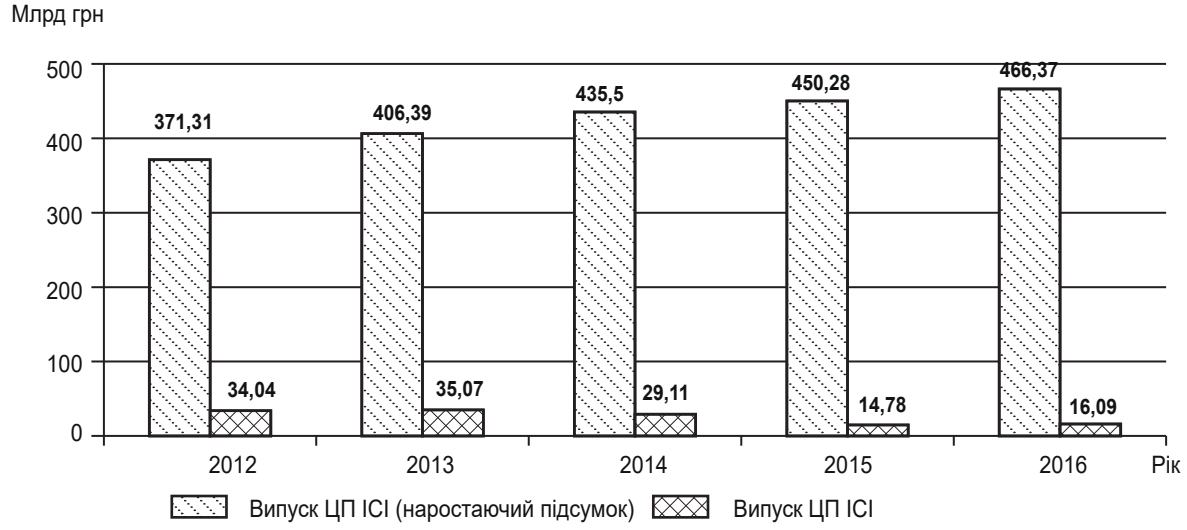

Рис. 1. **Обсяг зареєстрованих випусків цінних паперів інститутів спільного інвестування, 2012–2016 рр.**

За аналізований період динаміка випуску цінних паперів мала спадний характер: так, у 2016 р. випуск цінних паперів інститутів спільного інвестування зменшився на 17,95 млрд грн, або на 52,73 % порівняно з 2012 р. Протягом 2016 р. регулятором зареєстровано 42 випуски інвестиційних сертифікатів пайових інвестиційних фондів на суму 5,37 млрд грн і 119 випусків акцій корпоративних інвестиційних фондів на суму 10,72 млрд грн (рис. 2) [4].

У 2013–2016 рр. спостерігалося зменшення обсягу зареєстрованих випусків інвестиційних сертифікатів пайових інвестиційних фондів. Так, у 2016 р. порівняно із 2013 р. обсяг зменшився на 23,43 млрд грн, або на 18,6 %.

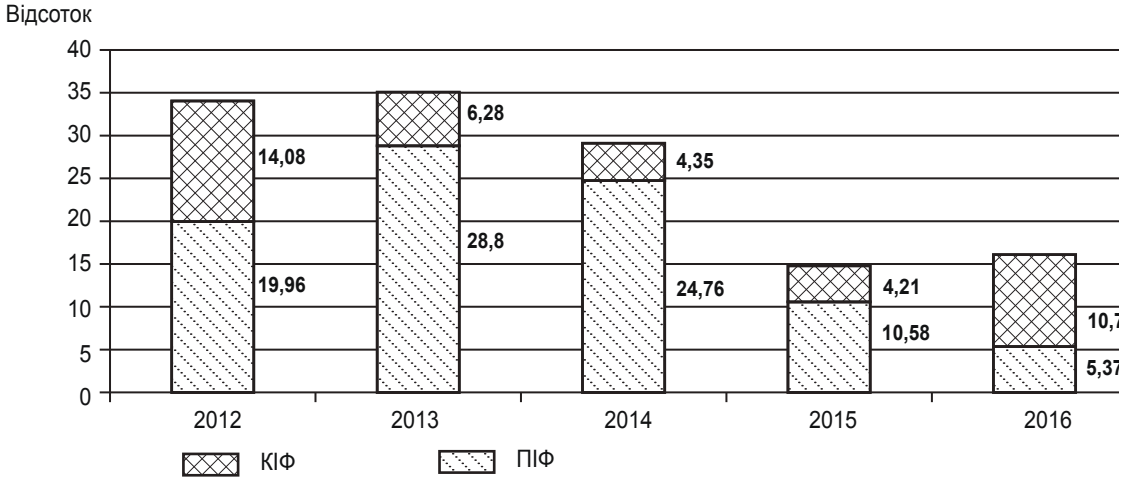

Рис. 2. **Динаміка зміни обсягу зареєстрованих випусків інвестиційних сертифікатів пайових інвестиційних фондів та акцій корпоративних інвестиційних фондів**

Обсяг зареєстрованих випусків акцій корпоративних інвестиційних фондів у 2016 р. збільшився на 6,51 млрд грн, або на 154,6 % порівняно із 2015 р.

У 2013–2016 рр. відбувалося поступове зниження обсягу торгів цінними паперами інститутів спільного інвестування на вітчизняному ринку цінних паперів. Так, у 2013 р. їх обсяг становив 496,50 млрд грн, у 2014 р. – 240,10 млрд грн, у 2015 р. – 102,68 млрд грн, у 2016 р. – 70,39 млрд грн [4].

Найбільшу кількість випусків цінних паперів інститутів спільного інвестування, які допущено до торгів на фондових біржах станом на 31 грудня 2016 р., представлено на фондових біржах «ПФТС» (85 – позалістингові) та «Перспектива» (43 – позалістингові, 2 – другий рівень лістингу) [4].

Біржовий ринок цінних паперів інститутів спільного інвестування характеризувався нижчим рівнем концентрації, ніж позабіржовий (табл. 2) [4].

Таблиця 2

Динаміка зміни обсягів торгів цінними паперами інститутів спільного інвестування

Вид ринку	Одиниці вимірювання	Обсяг торгів на ринку за роками				
		2012	2013	2014	2015	2016
Позабіржовий	млрд грн	133,76	490,28	234,63	99,92	69,89
	% у структурі	95,82	98,75	97,72	97,31	99,29
	темп зростання, %	-	366,54	47,86	42,59	69,95
Біржовий	млрд грн	5,84	6,22	7,39	2,76	0,5
	% у структурі	4,18	1,25	3,08	2,69	0,71
	темп зростання, %	-	106,51	118,81	37,35	18,12
Разом	млрд грн	139,6	496,5	240,1	102,68	70,39
	темп зростання, %	-	355,66	48,36	42,77	68,55

Основною причиною існування позабіржового ринку є той факт, що чимало фірм-емітентів із різних причин не можуть потрапити на біржовий ринок через невідповідність показників їх діяльності вимогам реєстрації на біржі. У 2012–2014 рр. спостерігалося збільшення обсягів торгів цінними паперами інститутів спільного інвестування на біржовому ринку, але, починаючи з 2015 р. ситуація змінилася. Так, у 2015 р. порівняно з 2014 р. обсяг торгів на біржовому ринку зменшився на 4,63 млрд грн, у 2016 р. – на 6,89 млрд грн.

Наприкінці 2016 р. загальна сума активів інститутів спільного інвестування становила 235,16 млрд грн, з яких 225,59 млрд грн – активи венчурних інститутів спільного інвестування (68,07) та 9,57 млрд грн – активи невенчурних інститутів спільного інвестування [4].

Розподіл інститутів спільного інвестування за видами та типами подано на рис. 3 [4].

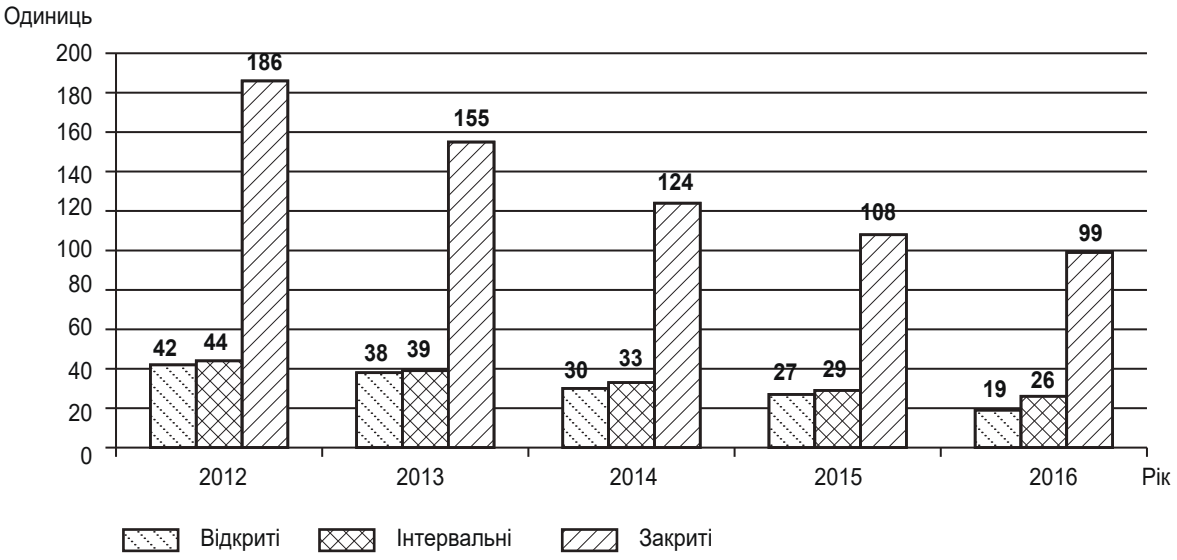

Рис. 3. **Структура інвестиційних фондів, 2012–2016 рр.**

У структурі інвестиційних фондів значну питому вагу мають венчурні фонди. Найбільшою їх кількість була у 2013 р. – 1 064, у 2016 р. Їх кількість зросла на 24 од. порівняно із 2015 р.

Говорячи про венчурні фонди, неможливо не розглянути такий специфічний фінансовий інститут, як хедж-фонди. Їх відносять до одного з найризикованіших варіантів вкладення коштів. Але при цьому нині активи в управлінні всіх хедж-фондів становлять приблизно 2 трлн дол., і вони постійно збільшуються. Те, що хедж-фонди вкладають свої активи не лише в акції й облігації, але і в деривативи, пояснює їх відсутність в Україні: немає законів, що регулюють ринок деривативів, недостатньо активний фондовий ринок, відсутні кваліфіковані фахівці, ринок похідних цінних паперів на початковій стадії розвитку. Інвестування в хедж-фонди є одним із найперспективніших напрямів вкладення коштів, необхідною умовою для розвитку фінансової системи країни в цілому. В Україні цей напрям не є популярним і розвиненим, тож доцільно звернути на це особливу увагу.

Потенціал зростання ринку спільного інвестування в Україні насамперед визначається можливостями залучення до механізмів спільного інвестування широкого кола індивідуальних інвесторів, передусім населення, на підставі підвищення доходності, забезпечення ліквідності вкладень, диверсифікації ризику та здійснення кваліфікованого управління активами інститутів спільного інвестування.

Незважаючи на широкі можливості та перспективи розвитку інститутів спільного інвестування в Україні, існують перешкоди на шляху розвитку й ефективного функціонування цих суб'єктів інвестиційної діяльності, основними серед них є:

– сучасний стан економіки спричиняє зниження середньої прибутковості інвестиційних фондів, що призводить до відсутності надходжень при розміщенні коштів інвесторів;

– недосконалість законодавчої бази;

– нерозвиненість ринку цінних паперів, його інституційна незрілість;

– відсутність достатньої кількості професіоналів – управляючих у галузі інвестування;

– наявність істотних проблем на фондовому ринку, серед яких дуже низька частка організованого ринку, неякісна робота бірж, слабка захищеність власників цінних паперів, особливо портфельних інвесторів;

– недостатність на внутрішньому ринку надійних фінансових інструментів;

– низький рівень поінформованості населення щодо механізмів роботи інститутів спільного інвестування.

Основними заходами, спрямованими на розкриття і посилення інвестиційного потенціалу інститутів спільного інвестування в контексті завдань подолання наслідків світової фінансової кризи для української економіки, є:

– забезпечення прозорого та якісного регулювання фондового ринку через прийняття законодавчо закріплених норм і нормативів у сфері спільного інвестування;

– посилення контролю за емітентами, цінні папери яких котируються на організованому ринку, задля підвищення якості активів;

– розширення переліку інструментів для інвестування, доступних для інститутів спільного інвестування, зокрема, повноцінне впровадження похідних цінних паперів;

– пільгове оподаткування прибутків інвесторів, які вкладають кошти в інститути спільного інвестування на довгий термін, задля підвищення інвестиційної активності;

– удосконалення методології розрахунку вартості чистих активів інститутів спільного інвестування;

– спрощення процедури оформлення придбання цінних паперів інститутів спільного інвестування;

– перехід від кількісного до якісного оцінювання інвестиційних фондів;

– проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи задля популяризації серед населення України інститутів спільного інвестування та їх діяльності, операцій на ринку [1].

Таким чином, за сучасних умов вирішення основних проблем функціонування та розвиток інститутів спільного інвестування може стати ефективним інструментом накопичення грошових капіталів, обіг яких забезпечує гармонійний розвиток економіки, розбудову як фінансової, так і виробничої сфери національного господарства. Надходження коштів у сферу спільного інвестування розширить потенціал внутрішніх запозичень, оскільки в усьому світі інститути спільного інвестування є одними з найбільших операторів на ринку державних боргових зобов'язань. Розвиток індустрії спільного інвестування є одним із опосередкованих стимулів для розбудови фондового ринку, а саме це є обов'язковою умовою очікуваного та необхідного імпорту капіталу в національну економіку.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Андрійченко Ж. О..

Література: 1. Напрями оптимізації фінансових механізмів підтримки регіонів України. Аналітична записка. URL: http://www.niss.gov.ua/articles/1499. **2.** Про інститути спільного інвестування : Закон України від 05.07.2012 № 5080-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5080-17/ed20120705. **3.** Прокопенко А. О. Інституційні інвестори як фінансові посередники на фондовому ринку. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності.* 2011. № 2. С. 162–168. **4.** Річний звіт за 2016 рік Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку // Офіційний сайт Національної Комісії з цінних паперів та фондового ринку. URL: http://www.ssmsc.gov.ua/user_files/content/58/1499943860.pdf. **5.** Фурдичко Л. Є. Інститути спільного інвестування: міжнародний досвід, специфіка та розвиток в Україні. *Регіональна економіка.* 2009. № 1. С. 81–88. **6.** Циганюк Д. Л., Степаненко О. С. Удосконалення моделі управління портфелем цінних паперів інститутів спільного інвестування. *Механізм регулювання економіки.* 2010. № 1. С. 138–144. **7.** Final report on elements of international regulatory standards on fees and expenses of investment funds. URL: https://www.iosco.org/library/pubdocs/pdf/IOSCOPD178.pdf. **8.** Incentive structures in institutional asset management and their implications for financial markets. URL: https://www.bis.org/publ/cgfs21.pdf.

МЕТОДИ АНАЛІЗУ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 005.52:005.337.1

Тютіна Т. А.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено теоретичні аспекти оцінювання кредитоспроможності суб'єкта господарювання. Побудовано ієрархію методів оцінювання рівня кредитоспроможності підприємства. Із застосуванням методу аналізу ієрархій виявлено найбільш пріоритетний підхід до оцінювання кредитоспроможності підприємства. Запропоновано напрями вдосконалення сучасної методології оцінювання рівня кредитоспроможності підприємства.*

Ключові слова: *економіка, підприємство, організація, суб'єкт господарювання, фінанси, фінансові результати, кредитоспроможність, фінансова стійкість, рейтингові методи, метод дискримінантних показників, інтегральне оцінювання.*

Аннотация. *Исследованы теоретические аспекты оценки кредитоспособности субъекта хозяйствования. Построена иерархия методов оценки уровня кредитоспособности предприятия. С применением метода анализа иерархий выявлен наиболее приоритетный подход к оценке кредитоспособности предприятия. Предложены направления совершенствования современной методологии оценки уровня кредитоспособности предприятия.*

Ключевые слова: *экономика, предприятие, организация, субъект хозяйствования, финансы, финансовые результаты, кредитоспособность, финансовая устойчивость, рейтинговые методы, метод дискриминантных показателей, интегральная оценка.*

Annotation. *The theoretical aspects of assessing the creditworthiness of a business entity are investigated. A hierarchy of methods for assessing the level of creditworthiness of an enterprise is constructed. Using the hierarchy analysis method, the most priority approach to assessing the creditworthiness of an enterprise was identified. Suggested directions for improving the modern methodology for assessing the level of creditworthiness of an enterprise.*

Keywords: *economy, enterprise, organization, business entity, finance, financial results, creditworthiness, financial stability, rating methods, method of discriminant indicators, integral estimation.*

На сучасному етапі розвитку ринкових відносин особливу роль відіграють кредитні інститути, які є важливою складовою таких відносин, що впливає на їх становлення. Завдяки отриманню кредиту суб'єкти господарювання можуть розширити свої виробничі можливості, прискорити процес виробництва. За раціонального використання залучених коштів залучення кредитів на розвиток виробництва сприяє підвищенню рентабельності підприємства. Однак, процес кредитування несе певний ризик для кредитора, що є пов'язаним із непогашенням позики, невиконанням кредитних зобов'язань. Тому на сучасному етапі аналіз кредитоспроможності позичальника є необхідним елементом комплексного економічного аналізу, оскільки взаємини між кредитором і позичальником мають бути взаємовигідними.

Дослідженням теоретичних і методологічних питань оцінювання кредитоспроможності підприємства займаються Гіляровська Л., Малишко Є., Олійник О., Примостка Л., Терещенко О., Федоренко В. та ін. Однак, незважаючи на наявність численних теоретичних розробок, мінливими умовами сучасного економічного життя зумовлено необхідність детальнішого розгляду цього питання.

Метою написання статті є обґрунтування методичних підходів до аналізу кредитоспроможності підприємства.

Для проведення якісного оцінювання рівня кредитоспроможності підприємства необхідним є правильне розуміння сутності поняття «кредитоспроможність». Так, Олійник О. визначає кредитоспроможність як спроможність і бажання позичальника у визначений кредитною угодою термін і в повному обсязі розраховуватися за своїми борговими зобов'язаннями [3]. Гіляровська Л. трактує кредитоспроможність як можливість суб'єкта господарювання своєчасно і в повному обсязі розраховуватися за своїми зобов'язаннями у зв'язку з неминучою необхідністю погашення кредиту [1]. Подібне визначення дає Примостка Л., визначаючи кредитоспроможність як здатність повністю та у визначений кредитною угодою термін виконати всі умови кредитної угоди [5]. Федоренко В. розглядає кредитоспроможність як наявність передумов для одержання позик і спроможність їх повернути [7].

© Тютіна Т. А., 2017

Для захисту своїх інтересів кредитор, надаючи кредит, має у кожному випадку визначати ступінь ризику, який він готовий взяти на себе. Кожен кредитор обирає такі сфери вкладення коштів, кількісні значення позики, методи погашення, які створюють передумови своєчасного й у повному обсязі повернення відданих у борг коштів. Саме ці умови і характеризує кредитоспроможність.

Нині вітчизняні фінансові установи застосовують доволі широкий спектр методик оцінювання кредитоспроможності та визначення рейтингу позичальника. Однак, кожна фінансово-кредитна установа розробляє власну систему оцінювання, виходячи з особливостей кредитної політики, технологічних можливостей, спеціалізації фінансово-кредитної установи, конкретних умов договору, місця на ринку [2].

Задля визначення найбільш пріоритетного методу оцінювання кредитоспроможності підприємств в Україні вважаємо за доцільне використати метод аналізу ієрархій, запропонований Т. Сааті, який дає змогу визначити пріоритети щодо вибору методу оцінювання кредитоспроможності підприємства, базуючись на нечітких порівняннях та аналізі, тобто має місце перехід від суб'єктивно якісного до об'єктивно кількісного оцінювання із застосуванням багатокритеріального рейтингування [4].

Декомпозицію задачі ієрархії вибору пріоритетного методу оцінювання кредитоспроможності підприємства подано на рис. 1 [4].

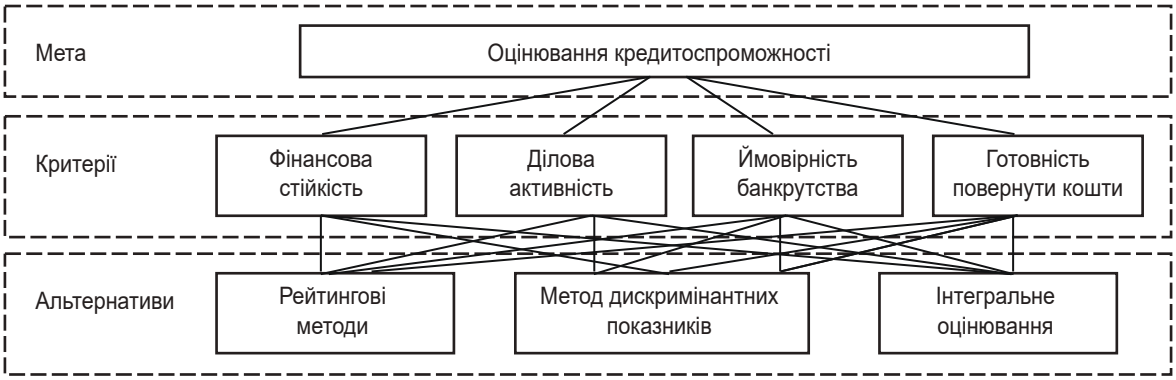

Рис. 1. **Декомпозиція задачі ієрархії вибору пріоритетного методу оцінювання кредитоспроможності**

Відповідно до поданої ієрархії необхідно визначити метод аналізу кредитоспроможності підприємства (рейтинговий, метод дискримінантних показників чи інтегральний), який найдоцільніше за сучасних умов застосовувати в Україні, на підставі таких факторів: фінансова стійкість, ділова активність, ймовірність банкрутства, а також готовність повернути кошти (репутація, сумлінність).

За методом аналізу ієрархій проводять попарне порівняння важливості класів цілей за шкалою Т. Сааті. Після побудови декомпозиції задачі ієрархії визначають пріоритетність критеріїв при виборі альтернатив на підставі попарних оцінок суджень, які приводять до результату, що може бути поданий у вигляді табл. 1 (надано оцінку кожному пріоритету від 1 до 9 залежно від значущості фактора).

Таблиця 1

Матриця парних порівнянь важливості критеріїв

Глобальні пріоритети	Фінансова стійкість	Ділова активність	Ймовірність банкрутства	Готовність повернути кошти	Власний вектор	Вектор пріоритетів
Фінансова стійкість	1	2	4	7	2,74	0,50
Ділова активність	1/2	1	3	6	1,73	0,31
Ймовірність банкрутства	1/4	1/3	1	4	0,76	0,14
Готовність повернути кошти	1/7	1/6	1/4	1	0,28	0,05

Відповідно до поданої матриці при виборі методу оцінювання кредитоспроможності підприємства фінансова стійкість має значну перевагу над критерієм готовності повернути кошти, істотну перевагу над ймовірністю банкрутства та помірне домінування над діловою активністю. Фактор ділової активності у цьому випадку значно переважає над готовністю повернути кошти та помірно домінує над ймовірністю банкрутства. У свою чергу, ймовірність банкрутства істотно переважає над готовністю повернути кошти, тобто якісним фактором, який характеризує репутацію та сумлінність підприємства.

Необхідною умовою застосування методу аналізу ієрархій є оцінювання узгодженості думок експертів, що здійснюють за формулами (1; 2):

$$I_y = (\lambda - n)/(n - 1) \le 0{,}2; \quad (1)$$

$$ВУ = I_y / I_{yc} \le 0{,}1, \quad (2)$$

де λ – власне значення матриці (частки);

I_y – індекс узгодженості;

I_{yc} – середнє значення індексу узгодженості (стандартні значення, для наведеної матриці становить 0,9);

ВУ – відношення узгодженості;

n – кількість критеріїв (альтернатив).

За формулами (1; 2) матриця є узгодженою, оскільки виконуються необхідні умови: I_y становить 0,03; це значення менше 0,2, ВУ становить 0,033, що також менше 0,1.

Вплив кожного фактора на визначені альтернативи подано в табл. 2 [4]. На підставі даних табл. 2 визначено пріоритетність методів оцінювання кредитоспроможності підприємства (табл. 3) [4].

Таблиця 2

Визначення впливу факторів на оцінку кредитоспроможності підприємства за кожним з обраних методів

Альтернативи	Рейтингові методи	Метод дискримінантних показників	Інтегральне оцінювання	Власний вектор	Вектор пріоритетів
Фактор: фінансова стійкість					
Рейтингові методи	1	6	2	2,29	0,60
Метод дискримінантних показників	1/6	1	1/3	0,38	0,10
Інтегральне оцінювання	1/2	3	1	1,14	0,30
Фактор: ділова активність					
Рейтингові методи	1	3	1/4	0,91	0,20
Метод дискримінантних показників	1/3	1	1/8	0,35	0,08
Інтегральне оцінювання	4	8	1	3,17	0,72
Фактор: ймовірність банкрутства					
Рейтингові методи	1	1/7	1/3	0,36	0,08
Метод дискримінантних показників	7	1	4	3,04	0,71
Інтегральне оцінювання	3	1/4	1	0,91	0,21
Фактор: готовність повернути кошти					
Рейтингові методи	1	9	2	2,62	0,60
Метод дискримінантних показників	1/9	1	1/7	0,25	0,06
Інтегральне оцінювання	1/2	7	1	1,52	0,35

Перевагами рейтингових моделей є їх простота, можливість розрахувати оптимальне значення за частковими показниками, ранжування позичальників за результатами, комплексний підхід до оцінювання кредитоспроможності.

Таблиця 3

Пріоритетність застосування методів оцінювання кредитоспроможності підприємства

Пріоритетність методів	Альтернативи		
	Рейтингові методи	Метод дискримінантних показників	Інтегральне оцінювання
	0,4	0,17	0,42

Але поряд із перевагами бальна методика оцінювання кредитоспроможності має певні недоліки, основними з яких є суб'єктивізм деяких її складових, зокрема оцінок якості управління та якості активів. Також рейтингові методи оцінювання кредитоспроможності потребують постійного оновлення інформації, отже, і значних витрат на її збирання.

Для застосування множинного дискримінантного аналізу необхідна достатньо репрезентативна вибірка підприємств, диференційованих за галузями й обсягами виробництва. Складність застосування цього підходу полягає в тому, що всередині галузі інколи важко знайти достатню кількість збанкрутілих підприємств *для* розрахунку коефіцієнта регресії [6].

Визначення інтегрального показника дає змогу узагальнити основні характеристики господарювання підприємства, надати комплексну оцінку його фінансового стану, найякісніше оцінити кредитоспроможність досліджуваного об'єкта. У цілому інтегральний показник має статичний характер, однак, аналіз динаміки його зміни впродовж обраного періоду дозволяє визначити основні тенденції розвитку підприємства.

Таким чином, найбільш пріоритетним методом оцінювання кредитоспроможності є інтегральне. За сучасних умов будь-яка методика має бути орієнтована на синтез кількісних і якісних факторів, оскільки кількісні методи аналізу не враховують такої характеристики клієнта, як репутація, тоді як рейтингові системи оцінювання орієнтовані на врахування факторів суб'єктивного характеру.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Алексєєнко І. І.

Література: 1. Гиляровская Л. Т. Экономический анализ : учебное пособие / под ред. Л. Т. Гиляровской. М. : Юнити-Дана, 2002. 616 с. **2.** Мельник К. В. Проблемні аспекти оцінки кредитоспроможності позичальників. *Економіка і суспільство.* 2016. № 3. С. 433–438. **3.** Олійник О. О. Оцінка кредитоспроможності позичальника при банківському кредитуванні. *Економіка. Фінанси. Право.* 2007. № 8. С.10–23. **4.** Оцінка функціональних елементів використання фінансової діагностики підприємства. http://www.repository.hneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/16638. **5.** Примостка Л. О. Фінансовий менеджмент у банку : підручник. Київ : КНЕУ, 2004. 468 с. **6.** Терещенко О. О. Фінансова санація та банкрутство підприємств : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2000. 412 с. **7.** Федоренко В. Г., Захожай В. Б., Чувардинський О. Г. Страховий та інвестиційний менеджмент : підручник. Київ : МАУП, 2002. 344 с.

ОЦІНЮВАННЯ СТАНУ НЕДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

УДК 364.35:061.27

Урум А. Д.
Мироненко М. В.

Студенти 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Виявлено основні тенденції та особливості розвитку недержавних пенсійних фондів України на підставі аналізу їх діяльності за 2012–2016 рр. Визначено проблеми функціонування сучасних вітчизняних недержавних пенсійних фондів. Запропоновано напрями ефективного вирішення наявних проблем.*

Ключові слова: *економіка, пенсійне забезпечення, пенсійні внески, пенсійні виплати, недержавні пенсійні фонди, страхова компанія.*

Аннотация. *Выявлены основные тенденции и особенности развития негосударственных пенсионных фондов Украины на основании анализа их деятельности за 2012–2016 гг. Определены проблемы функционирования современных отечественных негосударственных пенсионных фондов. Предложены направления эффективного решения существующих проблем.*

Ключевые слова: *экономика, пенсионное обеспечение, пенсионные взносы, пенсионные выплаты, негосударственные пенсионные фонды, страховая компания.*

© Урум А. Д., Мироненко М. В., 2017

Annotation. *The main trends and features of the development of non-state pension funds of Ukraine are revealed on the basis of the analysis of their activities for 2012–2016. The problems of functioning of modern domestic non-state pension funds are determined. Directions for effective solution of existing problems are proposed.*

Keywords: *The main trends and features of the development of non-state pension funds of Ukraine are revealed on the basis of the analysis of their activities for 2012–2016. The problems of functioning of modern domestic non-state pension funds are determined. Directions for effective solution of existing problems are proposed.*

За сучасних економічних умов зменшення чисельності працездатного населення призводить до зменшення надходжень платежів до системи пенсійного забезпечення, через що зростає демографічне навантаження, збільшуються потреби у видатках на державні виплати пенсій. Цим зумовлено неспроможність традиційної солідарної системи забезпечити необхідні фінансові ресурси для виплати гідних розмірів пенсій, що робить актуальним дослідження діяльності недержавних пенсійних фондів.

Дослідженням теоретичних і практичних аспектів діяльності недержавних пенсійних фондів в Україні займаються Абрамчук Ю. М., Шуваєва Н. В., Андрійченко Ж. О., Протиняк О. І. та ін.

Метою написання статті є аналіз основних тенденцій та особливостей розвитку недержавних пенсійних фондів в Україні, виявлення основних проблем, а також визначення напрямів їх розв'язання.

Розбудова системи недержавного пенсійного забезпечення здійснюється з 2004 р. із набранням чинності Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення». Відповідно до цього Закону недержавним пенсійним фондом є юридична особа, яка має статус неприбуткової організації, функціонує та проводить діяльність виключно задля накопичення пенсійних внесків на користь учасників пенсійного фонду із подальшим управлінням пенсійними активами, а також здійснює пенсійні виплати учасникам фонду [1].

Згідно із даними Державного реєстру фінансових установ кількість недержавних пенсійних фондів у 2012–2016 рр. зменшилася на 31,91 % (з 94 до 64 установ), відповідно зменшилася їх частка на фінансовому ринку – з 4,61 % до 3,01 %, що є пов'язаним із кризовими тенденціями в економіці України [2].

У 2012–2016 рр. недержавні пенсійні фонди були зареєстровані у восьми регіонах України. Станом на 31 грудня 2016 р. найбільше недержавних пенсійних фондів було в Києві – 46, що становить 72 % від загальної кількості зареєстрованих недержавних пенсійних фондів. На другому місці Донецька область – 6, або 9 %, далі Дніпропетровська – 4, або 6 % [2].

На території України недержавні пенсійні фонди розміщені нерівномірно, що ускладнює доступ до них, і, як наслідок, обмежує їх популярність серед населення. Динаміку зміни кількості укладених пенсійних контрактів, пенсійних внесків і виплат у 2012–2016 рр. подано в табл. 1 [2].

Таблиця 1

Динаміка зміни кількості укладених пенсійних контрактів, 2012–2016 рр.

Показник	Значення за роками					Темп приросту, %			
	2012	2013	2014	2015	2016	2013	2014	2015	2016
Кількість укладених пенсійних контрактів, тис. од.	61,4	61,4	55,1	59,7	62,6	0	-10,3	8,4	4,9
у т. ч. із фізичними особами	48,7	48,3	47,2	52	55,2	-0,8	-2,3	10,2	6,2
із фізичними особами – підприємцями	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0	0	0	0
із юридичними особами	12,6	13	7,8	7,6	7,3	3,17	-40	-2,6	-3,9
Пенсійні внески, усього, млн грн	1313,7	1587,5	1808,2	1886,8	1895,2	20,8	13,9	4,4	0,5
Пенсійні виплати, млн грн	251,9	300,2	421,4	557,1	629,9	19,2	40,4	32,2	13,1

У 2012–2014 рр. спостерігалося зменшення обсягів укладених пенсійних контрактів – на 6,3 тис. од., або 10,26 %. Зменшення кількості пенсійних контрактів є пов'язаним передусім зі зменшенням пенсійних контрактів із юридичними особами, тобто протягом цього періоду підприємства відмовлялися від пенсійного забезпечення своїх працівників у недержавних пенсійних фондах.

Обсяг пенсійних внесків у 2012–2016 рр. зріс на 44,3 % і становив 1895,2 млн грн. Станом на 31 грудня 2016 р. пенсійні виплати становили 629,9 млн грн, порівняно з 2012 р. вони зросли на 150 %.

У 2012–2016 рр. збільшення обсягів укладених пенсійних контрактів становило 2,9 тис. од., або 13 %. Збільшення кількості пенсійних контрактів є пов'язаним передусім зі збільшенням пенсійних контрактів із фізичними особами.

Кількість вкладників у 2012–2015 рр. зросла з 584,8 тис. осіб до 836,7 тис. осіб, а у 2016 р. порівняно із 2015 р. зменшилася на 2,7 тис. осіб. Зменшення можна пояснити фінансовою кризою та інфляційними процесами, через що реальні доходи населення значно зменшилися, що призвело до скорочення кількості вкладників.

Протягом досліджуваного періоду переважну більшість учасників недержавних пенсійних фондів становили особи віком від 25 до 50 років (2016 р. – 62,5 %) та особи віком від 50 до 60 років (2016 р. – 26,6 %). Зросла кількість осіб віком понад 60 років – з 6,8 % до 8,7%, при цьому зменшилася кількість осіб віком до 25 років – з 4,9 % до 2,1 % [2].

Станом на 31 грудня 2016 р. загальний обсяг активів, сформований недержавними пенсійними фондами, становив 2138,7 млн грн. За досліджуваний період активи недержавних пенсійних фондів зросли на 478,6 млн грн, або на 28,8 %.

Загальний дохід, отриманий від інвестування пенсійних активів протягом 2012–2016 рр. зріс на 353,5 млн грн, або на 48,6 % [2].

Метою інвестування пенсійних активів є передусім збереження пенсійних заощаджень громадян. Стратегія інвестування недержавних пенсійних фондів є консервативнішою, ніж у інших фінансових установ.

Задля детального аналізу умов пенсійного забезпечення опрацьовано відкриту інформацію з сайтів фінансових установ, а також від фахівців-консультантів, сформовано розрахункову таблицю для приблизного визначення рівня доходності різних видів пенсійного забезпечення за умови терміну накопичення та терміну виплат по 20 років, щомісячної частоти нарахування, щомісячного внеску у 500 грн. Фінансові установи відібрано на підставі даних рейтингового агентства ПАТ «Рюрик» щодо їх надійності (табл. 2).

Таблиця 2

Порівняння доцільності вкладів у фінансові установи

Фінансова установа	Послуга	Процентна ставка річних (накопич.), %	Накопичена сума, грн	Щомісячні виплати, грн
Недержавні пенсійні фонди				
Емеріт-Україна	Недержавна пенсія	0,20	1 554 825,92	26 413,77
ПриватФонд	Недержавна пенсія	0,12	494 627,68	5 446,28
Фармацевтичний	Недержавна пенсія	0,16	863 220,82	12 009,61
Страхові компанії				
MetLifea	Пенсійне страхування	0,15	748 619,74	9 857,75
GRAWE Украина	Пенсійне страхування	0,12	494 627,68	5 446,28
Аска-Життя	Пенсійне страхування	0,23	2 458 613,50	47 623,43
Банки				
Ощадбанк	Мій прогресивний депозит	0,09	333 943,43	3 004,58
Укрексимбанк	Депозит «Строковий»	0,13	590 463,94	7 044,31
Райффайзен банк Аваль	Вклад строковий «Універсальний»	0,10	379 684,42	3 664,04

Бачимо, що найбільшу відсоткову ставку серед обраних недержавних пенсійних фондів закладає у розрахунок НПФ «Емеріт-Україна» – 20 %, відповідно, накопичена сума та щомісячна пенсія також є найбільшою – 1 554 825,92 грн та 26 413, 77 грн відповідно. Найменшою є відсоткова ставка НПФ «ПриватФонд» – 12 %, накопичена сума – 494 627,68 грн, пенсійні виплати – 5446,3 грн.

Серед страхових компаній найбільша відсоткова ставка прибутковості річних – у страхової компанії «Аска-Життя», 23 %, відповідно і найбільша накопичена сума та сума виплат – 2 458 613 грн та 47 623,43 грн відповідно. Найменша відсоткова ставка GRAWE Украина – 12 %, накопичена сума – 494 627,68 грн, пенсійні виплати – 5446,3 грн.

Недержавні пенсійні фонди та страхові компанії забезпечують доходність за рахунок розміщення внесків у цінні папери, але станом на 2017 р. доходність за борговими цінними паперами була на рівні 10 % [3]. Очевидно, що можливості фінансових інститутів забезпечити відсоткову ставку прибутковості на рівні понад 15 % є недостатньо обґрунтованими.

Відсоткові ставки за депозитами у банках значно нижчі за відсоткові ставки у недержавних пенсійних фондах і страхових компаніях, вони перебувають у межах від 9 % до 13,3 %. Відповідно накопичена сума – від 333 943,43 грн до 590 463,94 грн. Головною перевагою банків є те, що Фонд гарантування вкладів фізичних осіб гарантує кожному вкладнику банка-учасника Фонду відшкодування коштів за вкладами, включаючи відсотки, нараховані на день при-

йняття рішення Національним банком України про віднесення банку до категорії неплатоспроможних та початку процедури виведення Фондом банку з ринку, але не більше 200 000 грн.

Попри деякі позитивні тенденції в діяльності недержавних пенсійних фондів, стан недержавного пенсійного забезпечення є недостатньо високим. Це є пов'язаним із недовірою населення, його недостатньою обізнаністю щодо недержавного пенсійного забезпечення, політичною нестабільністю, недостатнім рівнем розвитку фондового ринку, низьким рівнем доходів громадян, низьким рівнем ефективності підприємств, високим рівнем безробіття.

Заходи щодо покращення діяльності недержавних пенсійних фондів мають упроваджуватися на державному рівні та на рівні недержавних пенсійних фондів. На державному рівні такими є впровадження жорсткіших умов реєстрації недержавних пенсійних фондів як фінансових установ; обов'язкове страхування фінансових ризиків, що підвищує рівень гарантій для вкладників недержавних пенсійних фондів; урегулювання стандартів обліку пенсійних коштів, накопичених на користь учасника недержавного пенсійного фонду; підвищення кваліфікації працівників недержавних пенсійних фондів, а також загального рівня фінансової культури населення; інформування населення про діяльність недержавних пенсійних фондів. На рівні недержавних пенсійних фондів удосконалення їх діяльності має бути спрямоване на підвищення якості фінансових послуг, що надаються [4].

Таким чином, незважаючи на наявність безлічі факторів, що стримують розвиток вітчизняних недержавних пенсійних фондів, пенсійне страхування підвищує ступінь страхового захисту фізичних осіб у пенсійному віці. Через зростання демографічного навантаження солідарна пенсійна система не спроможна забезпечити гідний рівень життя сучасних і майбутніх пенсіонерів.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Андрійченко Ж. О.

Література: 1. Про недержавне пенсійне забезпечення : Закон України від 09.07.2003 № 1057-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15/ed20030709. **2.** Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг // Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. URL: https://nfp.gov.ua. **3.** Національний банк України // Офіційний сайт Національного банку України. URL: https://www.bank.gov.ua/control/uk/index. **4.** Абрамчук М. Ю., Шуваєва Н. В. Переваги і недоліки недержавного пенсійного забезпечення // Економічні проблеми сталого розвитку : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті проф. О. Ф. Балацького (м. Суми, (26 квітня 2013 р.). Суми : Сумський державний університет, 2013. С. 154–155. **5.** Андрійченко Ж. О., Протиняк О. І. Аналіз сучасного стану недержавного пенсійного забезпечення в Україні. *Економічний аналіз.* 2011. С. 240–245.

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ НЕРУХОМОСТІ В УКРАЇНІ

УДК 657.922(477)

Ухань М. С.

Магістрант 2 року навчання
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено особливості сучасних підходів і методів оцінювання вартості нерухомого майна, визначено їх переваги та недоліки. Конкретизовано проблеми організації оцінювання вартості нерухомості. Запропоновано напрями ефективного вирішення наявних проблем.*

© Ухань М. С., 2017

Ключові слова: *майно, нерухоме майно, нерухомість, оцінювання вартості нерухомого майна, методи оцінювання вартості нерухомого майна.*

Аннотация. *Исследованы особенности современных подходов и методов оценки стоимости недвижимого имущества, определены их преимущества и недостатки. Конкретизированы проблемы организации оценки стоимости недвижимости. Предложены направления эффективного решения существующих проблем.*

Ключевые слова: *имущество, недвижимое имущество, недвижимость, оценка стоимости недвижимого имущества, методы оценки стоимости недвижимого имущества.*

Annotation. *The features of modern approaches and methods for estimating the value of real estate are explored, their advantages and disadvantages are determined. The problems of organizing real estate valuation are specified. Directions for effective solution of existing problems are proposed.*

Keywords: *property, real estate, realty, valuation of real estate, methods for estimating the value of real estate.*

Характерною особливістю сучасного етапу розвитку вітчизняної ринкової економіки є оцінювальна діяльність, що наявна в усіх сферах майнових відносин і потребує ґрунтовного дослідження її теоретичних засад. На сьогодні стан вітчизняної економіки є нестабільним, через що менеджерам підприємств, організацій, особам, які займаються оцінювальним бізнесом, слід бути гнучкими, пристосовуватися до стрімко змінюваних зовнішніх умов, знати методичні основи підходів до оцінювання вартості нерухомості. Тому дослідження основних особливостей підходів до оцінювання вартості нерухомості є актуальним.

Удосконалення методики оцінювання майна підприємства сприятиме розвитку бізнесу. Складність полягає в неоднозначності позицій фахівців щодо методології визначення ринкової вартості об'єкта дослідження.

Метою написання статті є аналіз проблемних питань організації оцінювання нерухомого майна, а також пошук напрямів ефективного вирішення наявних проблем.

На сучасному етапі розвитку ринкової економіки в Україні формується і розвивається ринок нерухомості. До нього належать як споживчі товари першої необхідності (житлова нерухомість), так і товари виробництва та інвестиційні товари (комерційна, земельна та промислова нерухомість). Стан розвитку ринку нерухомості впливає на розвиток ринкових відносин у країні. Тому виникає потреба у детальному теоретичному вивченні об'єктів і суб'єктів ринку нерухомості, а також особливостей їх функціонування та варіантів модернізації.

Нині тільки формується напрямок з вивчення й удосконалення економічних процесів, які відбуваються на ринку нерухомості. Останнім часом чимало зроблено для вдосконалення підходів до оцінювання нерухомого майна. Серед українських учених, які займалися і займаються вивченням ринку нерухомості та оцінюванням нерухомого майна, Геєць В., Гуторов О., Даниленко А., Бачинська О., Дронь А., Каплій О., Карцев П., Лебідь Н., Мамонтова Н., Брезицька О., Семененко Б., Усенко Я., Хіміон О. та ін.

За сучасних умов оцінювання майна регулюється Законом України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні», відповідно до якого оцінювання майна, майнових прав – це процес визначення їх вартості на дату оцінювання за процедурою, установленою нормативно-правовими актами, визначеними ст. 9 цього Закону, і є результатом практичної діяльності суб'єкта оціночної діяльності [1].

Цим Законом визначено правові засади здійснення оцінювання майна, майнових прав і професійної діяльності в Україні, її державного та громадського регулювання, забезпечення створення системи незалежного оцінювання майна задля захисту законних інтересів держави та інших суб'єктів правовідносин у питаннях оцінювання майна, майнових прав і використання її результатів.

Кабінет Міністрів України затвердив 10 грудня 2003 р. методику оцінювання майна (зміни № 1033 від 25 листопада 2015 р.) [2]. Цю методику використовують при оцінюванні об'єктів права як державної, так і комунальної власності. Відповідно до цієї методики, оцінювання об'єктів може проводитися у матеріальній формі, у формі майнових комплексів, у нематеріальній формі, у формі майнових прав на інтелектуальну власність. Також визначають розмір статутного капіталу підприємства, розмір збитків та ін.

Для забезпечення точності оцінки в Україні застосовують Національний стандарт № 1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав», і Національний стандарт № 2 «Оцінка нерухомого майна» [3].

Під нерухомістю розуміють створені людиною об'єкти різного призначення, що є напряму пов'язаними з землею та мають вартість. У разі інвестицій у нерухомість одним із найважливіших питань є точна і правильна вартісна оцінка нерухомого майна.

На вартість нерухомості впливають спосіб використання та цільове призначення об'єкта, його місцезнаходження, фізичні характеристики, умови продажу, використання прилеглої території тощо.

Відповідно до нормативних актів для оцінювання нерухомого майна застосовують три методичні підходи: витратний, доходний і порівняльний [4]. Витратний підхід базується на використанні принципів корисності та за-

міщення. У його основі – визначення поточної вартості витрат на відтворення або заміщення об'єкта оцінювання із подальшим коригуванням їх на суму зносу (знецінення). Основними методами витратного підходу є метод прямого відтворення та заміщення. Із застосуванням методу прямого відтворення визначають вартість відтворення із подальшим вирахуванням суми зносу (знецінення). Із застосуванням методу заміщення визначають вартість заміщення із подальшим вирахуванням суми зносу (знецінення). Із застосуванням цих методів визначають залишкову вартість заміщення (відтворення).

Доходний підхід базується на принципах найефективнішого використання й очікування, відповідно до яких вартість об'єкта оцінювання визначають як поточну вартість очікуваних доходів від найефективнішого використання об'єкта оцінювання із урахуванням доходу від можливого його перепродажу. Основними методами доходного підходу є пряма та непряма капіталізація доходу (дисконтування грошового потоку).

Процедурами методу прямої капіталізації є вивчення ринку орендної плати за аналогічні об'єкти, обґрунтування орендної плати, прогнозування чистого операційного доходу, обґрунтування застосовуваної до об'єкта ставки капіталізації, розрахунок вартості об'єктів за методом прямої капіталізації доходу.

Процедурами методу непрямої капіталізації є вибір та обґрунтування періоду прогнозування обсягу можливих доходів, прогнозування витрат за роками, визначення грошових потоків у кожному році, вибір і обґрунтування ставки дисконту, дисконтування визначених грошових потоків, визначення вартості реверсії, розрахунок вартості об'єкта нерухомості як суми дисконтованих грошових потоків і вартості реверсії.

Порівняльний підхід до оцінювання нерухомого майна базується на принципах заміщення та попиту і пропозиції. У цьому підході передбачено аналіз цін продажу та пропозиції подібного майна з відповідним коригуванням відмінностей між об'єктами порівняння та об'єктом оцінювання.

Розташування оцінюваного майна, фізичні та функціональні ознаки, умови продажу є основними елементами характеристики.

За оцінювання вартості нерухомого майна потрібно спочатку обґрунтувати мету її проведення, обрати підхід і метод для розрахунку вартості. Застосування кожного методичного підходу та його методів має свої переваги та недоліки (табл. 1) [4; 5].

Таблиця 1

Порівняльна характеристика методичних підходів до оцінювання майна

Підхід	Переваги	Недоліки
Витратний	– ураховує вплив виробничо-господарських факторів на зміну вартості активів; – оцінює рівень розвитку технології із урахуванням ступеня зносу активів; – розрахунки спираються на фінансові й облікові документи, тобто результати оцінювання є обґрунтованими	– відображає минулу вартість; – не враховує ринкову ситуацію на дату оцінювання; – не враховує перспективи розвитку підприємства; – не враховує ризики; – не враховує зв'язки з поточними і майбутніми результатами діяльності підприємства
Доходний	– ураховує майбутні зміни доходів і витрат; – ураховує рівень ризику (через ставку дисконту); – ураховує інтереси інвестора	– є складності в прогнозуванні майбутніх результатів і витрат; – ймовірні кілька норм доходності, що ускладнює прийняття рішення; – не враховує кон'юнктуру ринку; – розрахунки є трудомісткими
Порівняльний	– базується на реальних ринкових даних; – відображає практику продажів і покупок; – ураховує вплив регіональних факторів на ціну акцій підприємства	– недостатньо чітко характеризує особливості організаційної, технічної та фінансової підготовки підприємства; – до розрахунку береться тільки ретроспективна інформація; – потребує внесення поправок до аналізованої інформації; – не бере до уваги майбутні побажання інвесторів

Таким чином, для точнішого оцінювання доцільно застосовувати кілька підходів і методів, звертати увагу на вигоди і витрати при пошуку інформації. Для обґрунтування остаточного висновку про вартість об'єкта оцінювання результати, отримані із застосуванням різних методичних підходів, зіставляють шляхом аналізу впливу принципів оцінювання, які є визначальними для мети, із якою проводять оцінювання, а також інформаційних джерел на достовірність результатів. Неможливість або недоцільність застосування певного методичного підходу, пов'язану з повною відсутністю чи недостовірністю необхідних для цього вихідних даних про об'єкт оцінювання та іншої інформації, окремо обґрунтовують у звіті про оцінювання майна. Національними стандартами можуть

передбачатися також інші випадки обмежень щодо застосування певних методичних підходів для визначення ринкової вартості та неринкових видів вартості об'єктів оцінювання.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Васильєв О. В.

Література: 1. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні : Закон України від 12.07.01 № 2658-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2658-14/ed20010712. **2.** Про затвердження Національного стандарту № 1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав» : Закон України від 10.09.2003 № 1440 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1440-2003-%D0%BF. **3.** Про затвердження Національного стандарту № 2 «Оцінка нерухомого майна» : Закон України від 28.10.2004 № 1442 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1442-2004-%D0%BF/ed20041028. **4.** Брезицька О. В. Сучасні методичні підходи до оцінки вартості підприємства. *Економіка, фінанси, право.* 2010. № 1. С. 3–8. **5.** Кирилюк Є. М. Економічне оцінювання : навч. посіб. Черкаси : ЧНУ, 2008. 224 с.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 658.15

Федоренко В. В.

Магістрант 1 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Узагальнено підходи до визначення сутності поняття «управління фінансовими ресурсами підприємства». Деталізовано фактори впливу на якість управління фінансовими ресурсами підприємства. Охарактеризовано складові механізму управління фінансовими ресурсами, обґрунтовано послідовність етапів його проведення.*

Ключові слова: *підприємство, організація, виробництво, фінанси, грошові кошти, фінансові результати, фінансові ресурси, менеджмент, моніторинг.*

Аннотация. *Обобщены подходы к определению сущности понятия «управление финансовыми ресурсами предприятия». Детализированы факторы влияния на качество управления финансовыми ресурсами предприятия. Охарактеризованы составляющие механизма управления финансовыми ресурсами, обоснована последовательность этапов его проведения.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, производство, финансы, денежные средства, финансовые результаты, финансовые ресурсы, менеджмент, мониторинг.*

Annotation. *The approaches to the definition of the essence of the concept of «financial management of an enterprise» are generalized. The factors of influence on the quality of financial management of the enterprise are detailed. The components of the financial resources management mechanism are characterized, the sequence of stages of its conduct is grounded.*

Keywords: *enterprise, organization, production, finance, cash, financial results, financial resources, management, monitoring.*

Сучасна вітчизняна економіка є нестабільною, супроводжуваною кризовими явищами та зростанням конкуренції на ринку. За таких умов підприємства мають швидко пристосовуватися до змін на ринку, бути фінансово

© Федоренко В. В., 2017

стійкими, незалежними та конкурентоспроможними. Щоб відповідати всім цим вимогам, у підприємства повинно бути достатньо фінансових ресурсів. Однак, чимало сучасних підприємств не мають достатнього обсягу фінансових ресурсів. Це пов'язано із інфляційними процесами, зростанням вартості сировини та матеріалів, вартості запозичених коштів, а також низькою ефективністю їх використання. Тому для вирішення наявних проблем на підприємствах виникає необхідність організації ефективного управління фінансовими ресурсами.

Вагомий внесок у розвиток теоретико-методичних засад управління фінансовими ресурсами підприємства зробили Бурковський В. В., Осипов В. І., Вовк В. М., Хачатурян С. В., Стецюк П. А. та ін. Але і донині немає єдиного підходу до визначення сутності фінансових ресурсів підприємства. Тому необхідним є подальше дослідження теоретичних і методичних підходів, а також особливостей упровадження механізму управління фінансовими ресурсами підприємства.

Ефективне використання фінансових ресурсів є найдієвішим способом підвищення ефективності всіх напрямків діяльності суб'єктів господарювання, забезпечення їх подальшого розвитку.

Метою написання статті є аналіз й узагальнення теоретико-методичних засад управління фінансовими ресурсами підприємства.

Фінансові ресурси є фундаментальним поняттям фінансів підприємства. Але на сьогодні не існує однозначної думки науковців щодо їх економічної сутності (табл. 1) [3; 4; 8; 9; 11].

Таблиця 1

Підходи науковців до визначення економічної сутності поняття «фінансові ресурси підприємства»

Автор	Визначення	Ключова характеристика
Бурковський В. В. [3]	Грошові кошти, акумульовані у фондах цільового призначення для здійснення відповідних витрат	Грошові кошти, акумульовані у фондовій формі
Вовк В. М. [4]	Кошти, за рахунок яких формується власний і позиковий капітал, що є використовуваним для придбання активів і здійснення звичайної діяльності задля забезпечення економічної вигоди	Пасиви підприємства
Осипов В. І. [8]	Грошові кошти, що опосередковують створення всіх елементів капіталу підприємства та їх кругообіг у натуральній і вартісній формах	Сума грошових коштів, що є в розпорядженні підприємства
Стецюк П. А. [9]	Найбільш ліквідні активи, що забезпечують неперервність руху грошових потоків	Найбільш ліквідні активи
Хачатурян С. В. [11]	Частина коштів підприємства у фондовій і нефондовій формах, що формуються в результаті розподілу виробленого продукту, залучаються до діяльності підприємства з різних джерел і спрямовуються на забезпечення розширеного відтворення виробництва	Кошти підприємства у фондовій і нефондовій формах

Отже, автори по-різному трактують сутність поняття «фінансові ресурси підприємства». Найгрунтовнішим і найоб'єктивнішим є визначення фінансових ресурсів підприємства Хачатуряна С. В., який розглядає фінансові ресурси підприємства як усі його кошти незалежно від їх форми та джерел формування. З цього визначення випливає, що фінансові ресурси є джерелом забезпечення функціонування підприємства на всіх стадіях його життєвого циклу в усіх сферах діяльності. Цим зумовлено необхідність ефективного управління ними як в період формування, так і використання.

Деякі автори визначають управління як процес, однак, Балабанов І. Т. уточнює, що це процес, що є спрямованим на досягнення цілей. У свою чергу, Большакова А. С. пропонує ширше та ґрунтовніше визначення управління як процесу, що забезпечує розподіл і рух ресурсів за визначеними планом і ціллю [1; 2].

Науковець Михайлова С. І. трактує управління як постійну дію, що забезпечує отримання позитивного результату. Але визначення не є повним, оскільки не зрозуміло, у який спосіб забезпечуватиметься отримання позитивного результату [6].

На підставі систематизації підходів науковців до визначення сутності поняття «фінансові ресурси підприємства» та «управління» наведемо узагальнене визначення сутності поняття «управління фінансовими ресурсами підприємства» (рис. 1) [1–6].

У процесі своєї діяльності підприємство зазнає дії факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, які безпосередньо впливають на формування, розподіл і використання фінансових ресурсів як стадії процесу управління фінансовими ресурсами підприємства.

При класифікації та систематизації факторів впливу на формування, розподіл та використання фінансових ресурсів їх розподіляють на внутрішні та зовнішні, але їх типологізація, здійснювана науковцями, суттєво різниться між собою. Так, Ткачик Л. П., проаналізувавши зарубіжний досвід управління фінансовими ресурсами підприємства, зокрема французьких, німецьких та англійських компаній, виділяє чотири основні фактори впливу: ризи-

ковість, фінансова гнучкість, податкова ситуація та управлінський консерватизм [10]. До зовнішніх факторів вона відносить інфляцію, зростання цін на ресурси, зміну політичного курсу влади, законодавчі нововведення, рівень розвитку фінансового ринку, стан економіки в цілому.

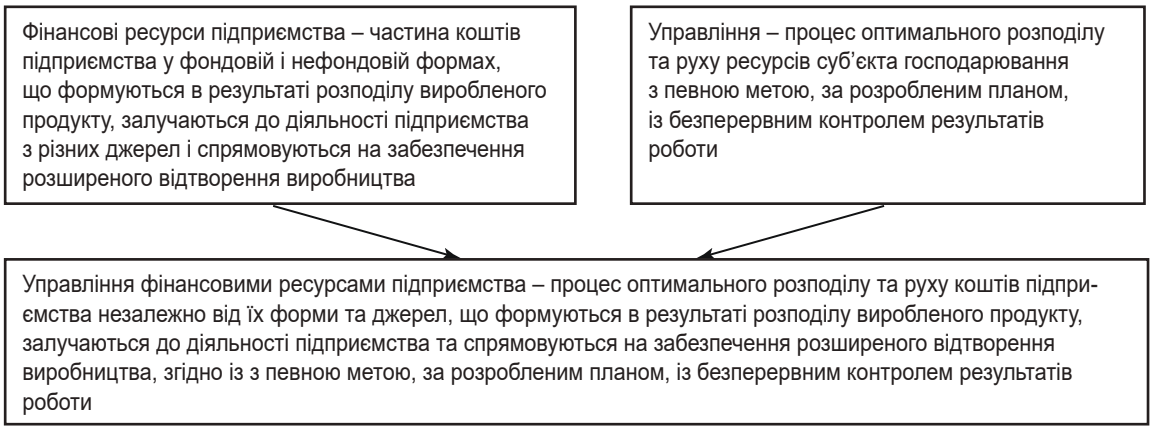

Рис. 1. **Визначення сутності поняття «управління фінансовими ресурсами підприємства»**

У роботі Леось О. Ю. та Коваль І. С. фактори також розподіляють на внутрішні та зовнішні. Як внутрішні вони розглядають прибуток від реалізації продукції, робіт, послуг; обсяги реалізації; прибуток від іншої реалізації (прибуток від продажу товарно-матеріальних цінностей, прибуток від продажу основних фондів та нематеріальних активів; амортизація). Як зовнішні – отримані штрафи та пені, доходи за акціями й облігаціями, доходи від надання в оренду землі й основних засобів, позики (довгострокові та короткострокові) [5].

Науковці Приступа Л. А та Хрущ Н. А. вважають, що основними факторами, що впливають на формування та використання фінансових ресурсів, є галузева приналежність, підприємство новостворене або існуюче, форма власності та організаційно-правові форма, поточні завдання та стратегічні цілі діяльності, можливості залучення додаткових фінансових ресурсів, фаховий рівень працівників фінансової служби, вартість фінансових ресурсів на ринку капіталів, загальноекономічне і політичне становище в державі [12].

Ці фактори мають вплив на формування й використання фінансових ресурсів через регулювання структури та потужності різноманітних фінансових джерел. Саме тому важливо розробити дієвий механізм управління фінансовими ресурсами для кожного підприємства окремо, що реалізуватиметься із застосуванням певного набору складових: методів, важелів, елементів правового, нормативного та інформаційного забезпечення (табл. 2) [5–8; 10–12].

Таблиця 2

Складові механізму управління фінансовими ресурсами підприємства

Складові	Характеристика
Функції	Фінансове планування та прогнозування, фінансове регулювання, фінансовий контроль, фінансовий моніторинг, фінансовий аналіз та оцінювання
Методи	Загальноекономічні, загальнометодологічні, специфічні, регламентуючі, розпорядчі
Інструменти	Прибуток, податки, лізинг, інвестиції, цінні папери, державні закупівлі, амортизаційні відрахування, кредит, факторинг, валютні цінності, дотації, субсидії, субвенції
Важелі	Розмір статутного фонду, дивіденди, цільові економічні фонди, амортизація, інвестиції, вклади, відсоткова ставка, види кредитів, орендна плата, дохід, прибуток, ціна, страхові платежі, франшиза
Системи забезпечення	Нормативно-правове, інформаційне, організаційно-управлінське, науково-технічне, кадрове

Після розгляду складових механізму управління фінансовими ресурсами розглянемо етапи його впровадження [5; 7].

Перший етап упровадження полягає в ідентифікації внутрішніх і зовнішніх факторів впливу на управління фінансовими ресурсами. На цьому етапі слід визначити слабкі та сильні місця підприємства, виявити резерви, а також розробити ефективні управлінські рішення та можливі напрямки розвитку.

Наступним кроком у впровадженні механізму управління є проведення господарського та фінансового аналізу підприємства, що передбачає виявлення проблем і недоліків, а також оцінювання реального стану вартісних і ділових характеристик підприємства.

Наступний етап – розробка програми розвитку (планування). Отримані під час проведення фінансового аналізу результати використовують у процесі планування подальших стратегічних та оперативних дій щодо вдосконалення управління фінансовими ресурсами. На цій стадії складають програму розвитку підприємства з урахуванням обраних стратегічних цілей.

Наступний крок – оцінювання ефективності використання фінансових ресурсів, що надає об'єктивну характеристику дієвості й ефективності функціонування обраного механізму управління.

Передостаннім етапом розробки є організація контролю, здійснюваного керівництвом, головними спеціалістами та працівниками фінансово-облікового відділу за допомогою співставлення та порівняння запланованих показників та отриманих результатів. На цій стадії виявляють недоліки, упущення, а також резерви поліпшення ситуації.

Заключною стадією є комплексне оцінювання ефективності управління фінансовими ресурсами та отриманого результату. Якщо результат не є задовільним, необхідно здійснити коригування у процесі та провести повторний аналіз, який дасть змогу визначити, що впливає на ефективність управління фінансовими ресурсами [5; 7].

На сьогодні одним із важливих завдань для підприємства є забезпечення фінансовими ресурсами, а також ефективне їх використання. Формування механізму управління фінансовими ресурсами дає змогу керівникам використовувати його для забезпечення стабільного функціонування та прогнозування розвитку підприємства в майбутньому.

Таким чином, за умови вдосконалення механізму управління діяльністю підприємства стане можливим досягнення довгострокових цілей як самого підприємства, так і держави, а також стабілізація національної економіки та підвищення рівня конкурентоспроможності національної економіки на світовому ринку.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Алексєєнко І. І.

Література: 1. Балабанов И. Т. Инновационный менеджмент : учебное пособие. СПб. : Питер, 2000. 304 с. **2.** Большакова А. С. Менеджмент : учебное пособие. СПб. : Питер, 2000. 160 с. **3.** Бурковский П. В., Петрова К. В. Основополагающие аспекты государственного регулирования инвестиционной деятельности. Курск : Юго-Западный государственный университет, 2015. 394 с. **4.** Вовк В. М. Методика та організація аналізу формування і використання фінансових ресурсів підприємства : автореф. дис. … канд. екон. наук : 08.06.04. Тернопіль, 2004. 22 с. **5.** Леось О. Ю. Механізм формування фінансових ресурсів. *Державне управління та місцеве самоврядування.* 2013. № 1. С. 119–126. **6.** Михайлова С. І. Менеджмент : навч. посіб. / за ред. С. І. Михайлова. Вінниця : Нова книга, 2006. 416 с. **7.** Неділська Л. В. Організаційно-економічний механізм управління фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств : автореф. дис. … канд. екон. наук : 08.00.04. Житомир, 2010. 20 с. **8.** Осипов В. І. Економіка підприємств : навч. посіб. Одеса : Маяк, 2005. 722 с. **9.** Стецюк П. А. Теорія та практика управління фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств : монографія. Київ : ННЦ ІАЕ, 2008. 486 с. **10.** Ткачик Л. П., Глемба К. С. Окремі аспекти міжнародної практики управління фінансовими ресурсами підприємства. *Молодий вчений.* 2015. № 11. С. 130–132. **11.** Хатачурян С. В. Сутність фінансових ресурсів та їх класифікація. *Фінанси України.* 2003. № 4. С. 77–81. **12.** Хрущ Н. А., Приступа Л. А. Фінансові ресурси підприємства: дослідження ознак і класифікація. *Вісник Хмельницького національного університету.* 2005. № 4. С. 223–225.

ПОРІВНЯЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БЮРО КРЕДИТНИХ ІСТОРІЙ

УДК 336.77

Федулова Н. О.
Калініна В. Ю.

Студенти 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Викладено історію розвитку кредитних бюро в Україні. Визначено основні поняття, що характеризують діяльність вітчизняних кредитних бюро, а також досліджено особливості їх діяльності за сучасних економічних умов.*

Ключові слова: *банк, банківська установа, банківська система, фінанси, кредит, кредитна історія, позичальник, кредитне бюро.*

Аннотация. *Изложена история развития кредитных бюро в Украине. Определены основные понятия, характеризующие деятельность отечественных кредитных бюро, а также исследованы особенности их деятельности в современных экономических условиях.*

Ключевые слова: *банк, банковское учреждение, банковская система, финансы, кредит, кредитная история, заемщик, кредитное бюро.*

Annotation. *The history of development of credit bureaus in Ukraine is described. The basic concepts characterizing the activity of the domestic credit bureaus are determined, as well as the features of their activity in the current economic conditions.*

Keywords: *bank, banking institution, banking system, finance, credit, credit history, borrower, credit bureau.*

За сучасних умов розвитку ринкових відносин суб'єкти господарювання мають дотримуватися певних засад створення ефективних механізмів, що є спрямованими на зниження ризиків, які виникають у процесі здійснення банківського кредитування. Задля мінімізації ризиків у процесі банківського кредитування на рівні банківських установ у багатьох країнах світу створено кредитні бюро, метою діяльності яких є облік інформації про платоспроможність позичальників серед кредиторів.

Діяльність кредитних бюро базується на принципі взаємного обміну інформацією між бюро та кредиторами. У більшості країн світу банки, фінансові компанії, інвестиційні компанії, торговельні компанії й інші суб'єкти підприємницької діяльності, що пропонують товари і послуги з відстрочкою платежу, обмінюються інформацією про кредитоспроможність позичальників за допомогою спеціалізованих установ, якими є кредитні бюро.

Організація кредитних бюро сьогодні є одним із найважливіших і найактуальніших завдань вітчизняної банківської системи. Розширення банками доступу потенційних клієнтів до кредитних ресурсів і стрімке зростання кількості позичальників – фізичних осіб обмежує можливості банків провести якісне оцінювання та відбір цих позичальників, через що зростають ризики банків за кредитними операціями, зовнішнім проявом чого є збільшення кількості проблемних активів банків. Звернення до бюро кредитних історій дає можливість мінімізувати кредитний ризик, а від того, наскільки оперативною є отримана інформація про потенційного позичальника, залежить результат кредитної операції [1].

Дослідженням питань, що стосуються процесу кредитування і місця в ньому кредитної звітності, займаються вітчизняні науковці Андрійченко Ж. О., Невмержицький Є. І., Остапенко В. М. та ін.

Метою написання статті є проведення порівняльного оцінювання діяльності бюро кредитних історій.

В Україні першим кроком на шляху до створення бюро кредитних історій стала впроваджена Національним банком у 2001 р. Єдина інформаційна система реєстру позичальників. Процес створення бюро кредитних історій розпочався у 2003 р., а перше бюро з'явилося у 2004 р. Правові й організаційні засади формування та ведення кредитних історій, права суб'єктів кредитних історій і користувачів бюро кредитних історій, вимоги до захисту інформації, що становить кредитну історію та багато іншого визначено Законом України «Про організацію формування та обігу кредитних історій». Національний банк України як суб'єкт законодавчої ініціативи 26 вересня 2003 р. вніс до Верховної Ради України Проект Закону «Про організацію формування та обігу кредитних історій», який було прийнято 26 червня 2005 р. [4].

© Федулова Н. О.,Калініна В. Ю., 2017

Згідно із Законом України «Про організацію формування та обігу кредитних історій», бюро кредитних історій – це юридична особа, виключною діяльністю якої є збір, зберігання, використання інформації, яка становить кредитну історію [4].

Кредитна історія – це сукупність інформації про юридичну або фізичну особу, яка її ідентифікує, відомостей про виконання нею зобов'язань за кредитними правочинами, іншої відкритої інформації [2]. Основним призначенням бюро кредитних історій є акумулювання інформації про позичальників і надання її зацікавленим особам на встановлених чинним законодавством умовах задля зменшення кредитних ризиків. Діяльність бюро підлягає обов'язковому ліцензуванню і постійному контролю з боку спеціально вповноваженого органу, який нині ще не визначено, але який із великою часткою ймовірності можна назвати і тепер – Національний банк України.

Дедалі більше кредитних установ звертаються до бюро кредитних історій. Тому на сучасному етапі такі бюро є необхідним інструментом регулювання правовідносин, що виникають у сфері виконання кредитних зобов'язань.

В Україні отримали ліцензії та здійснюють профільну діяльність шість бюро кредитних історій: «Українське бюро кредитних історій», «Перше всеукраїнське бюро кредитних історій», «Міжнародне бюро кредитних історій», «Бюро кредитних історій "Фенікс"», «Бюро кредитних історій "Російський стандарт"», «Українське кредитне бюро». Усі функціонуючі бюро володіють певним сегментом інформації; єдиної бази кредитних історій, із якою банкам зручно було б працювати, не існує. Кожне кредитне бюро має власні тарифи, що відрізняються залежно від типу та кількості звітів (табл. 1) [5; 6].

Таблиця 1

Тарифи бюро кредитних історій

Тарифна ставка, грн	Бюро кредитних історій	
	УБКІ	БКІ УКБ
Мінімальна	2,82	4,02
Максимальна	36,00	36,00

Показники діяльності «Українського бюро кредитних історій» подано в табл. 2 [5].

Таблиця 2

Показники діяльності «Українського бюро кредитних історій»

Показник	Значення показника		Абсолютне відхилення	Відносне відхилення, %
	2015	2016		
Кредитні історії	33147581	38542298	5394717	16,27
Суб'єкти кредитних історій	22061941	22888031	826090	3,74
Партнери	2048	2482	434	21,19
Запити до бюро	47685317	57894434	10209117	21,41
Негативні кредитні історії	2919388	3013097	93709	3,21

Аналіз діяльності кредитного бюро засвідчив позитивні тенденції у її динаміці. Станом на 2016 р. відбувся значний приріст кредитних історій – на 5394717 од., або 16,27 %. Щодо суб'єктів кредитних історій, то їх приріст становив 3,74 %. Значно зросла і кількість партнерів, із якими співпрацює «Українське бюро кредитних історій», приріст становив 21,19 %. Кількість запитів, що надійшли до кредитного бюро у 2016 р., також зросла – на 21,41 %. Водночас зросла кількість негативних кредитних історій у базі «Українського бюро кредитних історій» – на 3,21 %.

Це свідчить про те, що «Українське бюро кредитних історій» зміцнює довіру та взаємну повагу між позичальником і кредитором.

Аналіз діяльності бюро кредитних історій «Українське кредитне бюро» подано в табл. 3.

Таблиця 3

Показники діяльності бюро кредитних історій «Українське кредитне бюро»

Показник	Значення показника		Абсолютне відхилення	Відносне відхилення, %
	2015	2016		
Кредитні історії	3112017	3860900	748883	24,06
Партнери	69	64	-5	-7,25
Запити до бюро	2408911	3571500	1162589	48,26
Негативні кредитні історії	2696669	3860900	1164231	43,17

На підставі аналізу табл. 3 можна зробити висновок, що станом на 2016 р. діяльність бюро кредитних історій «Українське кредитне бюро» зазнала змін: кількість кредитних історій зросла на 748883 од., або на 24,06 %, водночас зменшилася кількість партнерів – на 5 осіб. Показник «Запити до бюро» зріс на 48,26 %. Аналогічна ситуація спостерігається у кредитних історіях, що мають негативну характеристику, їх кількість станом на 2016 р. становила 3860900 історій, що на 43,17 % перевищує показники 2016 р. Така динаміка може свідчити про активну діяльність кредитного бюро на вітчизняному фінансовому ринку та зростання довіри клієнтів до нього.

Зменшення партнерів бюро кредитних історій «Українське кредитне бюро» може бути зумовлено вищою тарифною ставкою, а також нестабільною економічною та політичною ситуацією, що призвела до закриття багатьох банків-партнерів. Для збільшення кількості партнерів бюро кредитних історій «Українське кредитне бюро» необхідно переглянути систему чинних тарифних ставок.

Таким чином, на підставі дослідження можна стверджувати, що бюро кредитних історій в Україні набули широкого розповсюдження на кредитному ринку й щороку покращують показники своєї діяльності.

Науковий керівник – канд. екон. наук, викладач Остапенко В. М.

Література: 1. Андрійченко Ж. О., Літвінова С. О. Статистичне обґрунтування необхідності запровадження ризик-орієнтованого підходу у сфері фінансового моніторингу в Україні. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва.* 2017. № 2 (17). С. 49–55. **2.** Невмержицький Є. І. Історія та сучасний стан розвитку кредитних бюро. *Вісник Національного банку України.* 2009. № 8. С. 32–35. **3.** Ostapenko V. The national risk assessment in financial monitoring of Ukraine // Сучасні проблеми фінансового моніторингу : матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції (Харків, 8–9 грудня 2016 р.). Харків : ХНЕУ, ТО Ексклюзив, 2016. С. 118–121. **4.** Про організацію формування та обігу кредитних історій : Закон України від 02.03.2015 № 222-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/main/2704-15. **5.** Українське бюро кредитних історій // Офіційний сайт Українського бюро кредитних історій. URL: http://ubki.ua.

ОБҐРУНТУВАННЯ ВПЛИВУ ЗОВНІШНІХ РИЗИКІВ НА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 658.14/.17:005.334-024.62

Фень Л. А.

Студенти 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Обґрунтовано вплив фінансових ризиків і зовнішнього економічного середовища на результат діяльності сучасних вітчизняних підприємств. Узагальнено підходи до їх оцінювання за сучасних економічних умов.*

Ключові слова: *підприємство, організація, виробництво, фінанси, фінансові результати, фінансові ризики, зовнішні ризики, інфляція, валютний курс, податок, методи оцінювання ризиків.*

Аннотация. *Обосновано влияние финансовых рисков и внешней экономической среды на результат деятельности современных отечественных предприятий. Обобщены подходы к их оценке в современных экономических условиях.*

© Фень Л. А., 2017

Ключевые слова: *предприятие, организация, производство, финансы, финансовые результаты, финансовые риски, внешние риски, инфляция, валютный курс, налог, методы оценки рисков.*

Annotation. *The influence of financial risks and external economic environment on the result of the activity of modern domestic enterprises is substantiated. Approaches to their evaluation in modern economic conditions are generalized.*

Keywords: *enterprise, organization, production, finance, financial results, financial risks, external risks, inflation, exchange rate, tax, risk assessment methods.*

На сучасному етапі функціонування вітчизняного ринку за умов економічної кризи діяльність підприємств є пов'язаною із впливом різних ризиків, серед яких у окрему групу можна виділити зовнішні фінансові ризики. На будь-якому етапі свого існування підприємства будь-якої галузі зазнають впливу зовнішніх факторів, ліквідувати вплив яких на рівні управління неможливо, але мінімізувати його є прикладною необхідністю. Тому аналіз та оцінювання впливу зовнішніх фінансових ризиків на результат діяльності підприємства, а також пошук напрямів їх мінімізації є нагальною необхідністю.

Дослідженням питань оцінювання впливу фінансових ризиків на діяльність підприємства займаються як зарубіжні, так і вітчизняні науковці, серед них Бланк І. А., Балабанов І. Т., Вітлінський В. В., Кузенко Т. Б., Вяткін В. І., Белінська Я. В. та ін.

Метою написання статті є обґрунтування впливу фінансових ризиків і зовнішнього економічного середовища на результат діяльності підприємства, а також узагальнення методів їх оцінювання.

Фінансова діяльність підприємства супроводжується численними ризиками. Під ризиком розуміють ймовірність невідповідності реально отриманих результатів очікуваним унаслідок реалізованого рішення в процесі досягнення поставлених цілей. Еталонним визначенням сутності поняття «фінансовий ризик» вважають формулювання Бланка І. А., який розглядає фінансовий ризик підприємства як результат вибору його власниками або менеджерами альтернативного фінансового рішення, спрямованого на досягнення бажаного цільового результату фінансової діяльності за вірогідності настання економічного збитку через невизначеність умов його реалізації [1]. Науковець робить акцент на тому, що фінансовий ризик – це вірогідність настання економічного збитку (фінансових втрат), що є неминучою за умов впливу зовнішніх ризиків кризисного економічного середовища, у якому здійснює свою діяльність підприємство. Зовнішні ризики – це дії, явища або процеси, які не залежать від волі та свідомості співробітників підприємства і можуть спричинити збитки. Основні види зовнішніх фінансових ризиків діяльності підприємства систематизовано на рис. 1 [1–4].

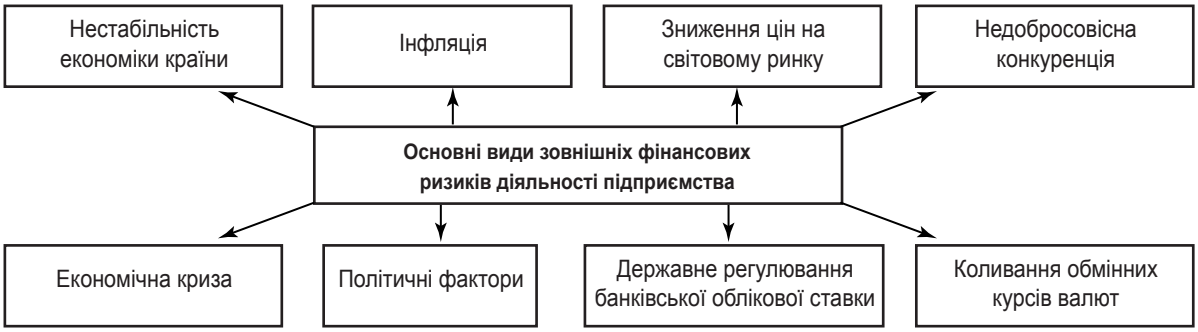

Рис. 1. **Основні види зовнішніх ризиків діяльності підприємства**

Розглянемо основні причини виникнення та наслідки впливу найсуттєвіших зовнішніх ризиків, які характерні для вітчизняних підприємств за сучасних кризових економічних умов (табл. 1) [1–4].

Виокремлення видів ризиків (табл. 1) здійснено із урахуванням їх переважного впливу на діяльність сучасних вітчизняних підприємств. Статистичний і динамічний аналіз окремих показників, що характеризують вплив того чи іншого виду ризику, подано нижче. Так, рівень інфляції у 2011–2017 рр., вплив якої є неминучим для кожного суб'єкта господарської діяльності, подано на рис. 2 [4].

У листопаді 2016 р. рівень інфляції в країні був найвищим за весь аналізований період. Реальна вартість капіталу, очікуваних доходів і прибутку підприємства від укладення фінансових угод або проведення операцій були найнижчими. Цей вид ризику характеризується постійністю і супроводжує всі фінансові операції підприємства за умов інфляції. Джерелом ризику є непостійність темпів інфляції. Несталі тенденції були яскраво виражені у 2013–2014 рр. та у 2015–2016 рр., коли рівень інфляції зріс на 2 та 4,1 процентні пункти. Цей ризик важливо враховувати під час прийняття рішень щодо інвестиційних проектів та оцінювання загального ризику.

Таблиця 1

Причини виникнення та наслідки впливу фінансових ризиків

	Види фінансових ризиків	Причини виникнення	Наслідки прояву
1	Інфляційний ризик	– зменшення купівельної спроможності грошей	– знецінення реальної вартості капіталу
2	Державне регулювання банківської облікової ставки	– непередбачені зміні процентної ставки на фінансовому ринку, як депозитної, так і кредитної; – зміна кон'юнктури фінансового ринку під впливом державного регулювання; – зміна пропорцій вільних грошових ресурсів	– високі ставки обмежують інвестиційну діяльність як суб'єктів господарювання, так і населення
3	Валютний ризик	– непередбачувана зміна курсу валют; – частота зміни попиту та пропозиції на ту чи іншу валюту	– недоотримання доходів через зміну курсу
4	Податковий ризик	– уведення нових податків і зборів, збільшення ставок, зміна термінів і умов сплати податків, скасування податкових пільг, сплата штрафів за порушення податкового законодавства	– зменшення прибутку; – зниження інвестиційної привабливості; – втрата фінансової стійкості
5	Політичні фактори	– розбалансованість у діяльності органів влади; – корупція; – негативні наслідки реформування економіки; – загострення кримінальної ситуації	– ситуації тривалого підвищеного ризику в діяльності суб'єктів господарювання спричиняють агресивну поведінку стосовно них з боку клієнтів
6	Недобросовісна конкуренція	– неправомірне використання ділової репутації суб'єктом господарювання чужих позначень, рекламних матеріалів, упаковки; – створення перешкод суб'єктам господарювання задля досягнення неправомірних переваг; – неправомірне збирання, розголошення та використання комерційної таємниці	– псування ділової репутації; – матеріальні збитки; – розкриття підприємницьких таємниць
7	Економічна криза	– низька купівельна спроможність населення	– зниження обсягів продажів

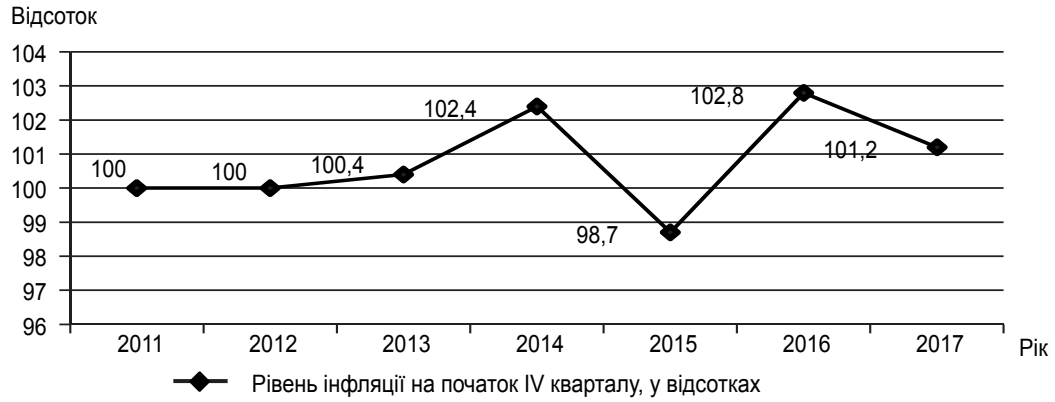

Рис. 2. **Рівень інфляції в Україні, 2011–2017 рр.**

Через коливання курсів валют на міжнародних фінансових ринках, починаючи з 2013 р. будь-який суб'єкт господарювання України, який співпрацює з іноземними контрагентами в іноземній валюті, зазнає впливу ризику недоотримання прибутку (рис. 3) [4].

Під податковим ризиком розуміють ймовірність втрат, яких може зазнати підприємство в результаті зміни податкового законодавства або помилок, допущених при обчисленні податкових платежів. Податковий ризик належить одночасно і до зовнішніх, і до внутрішніх фінансових ризиків. Особливістю цієї групи є те, що зміни, які провадяться у Податковому кодексі, відомі заздалегідь, тому підприємство має час пристосуватися до них. Зауважимо, що за останні сім років зміни основних податків, які сплачують підприємства, у Податковому кодексі України, були лише кілька разів. Податок на прибуток підприємств у 2014 р. порівняно з 2011 р. знизився на 5 % і становить 18 % до поточного. Розмір податку на додану вартість з 2011–2017 рр.залишається на рівні 20 % [5]. Відповідно до Проекту Закону про Державний бюджет України на 2018 р. розмір податку на прибуток і розмір податку на додану вартість залишаться на тому самому рівні, що істотно знижує податковий ризик для вітчизняних підприємств.

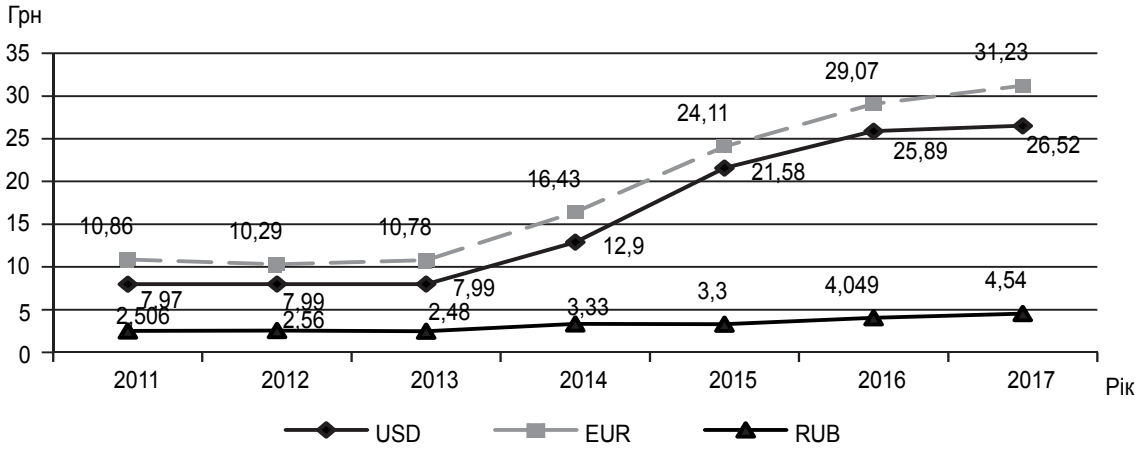

Рис. 3. **Офіційний курс Національного банку України, 2011–2017 рр.**

Визначення ступеня впливу того чи іншого ризику на діяльність підприємства потребує постійного моніторингу та оцінювання. Результати такого оцінювання є підгрунтям для прийняття рішень задля нейтралізації їх негативного впливу. У науковій літературі описано кілька підходів до оцінювання впливу ризиків. Щоб обрати метод оцінювання впливу зовнішніх ризиків на діяльність підприємства, проведемо порівняльний аналіз основних методів, що є застосовуваними для оцінювання зовнішніх ризиків (табл. 2) [6].

Таблиця 2

Порівняльний аналіз основних методів оцінювання фінансових ризиків діяльності підприємств

Методи оцінювання ризиків	Точність результатів	Простота розрахунків	Доступність інформації	Можливість оцінювання у динаміці
Метод рейтингових оцінок	–	+	+	+
Статистичні методи оцінювання	+	+	+	+
Коригування параметрів	+	+	+	–
Метод дерева рішень	–	+	–	–
Аналіз сценаріїв	–	–	–	+
Імітаційне моделювання (метод Монте-Карло)	+	–	+	+
Метод аналізу чутливості	+	–	+	–

На підставі порівняльного аналізу можна зробити висновок, що для оцінювання впливу зовнішніх ризиків на діяльність підприємства доцільно застосовувати статистичні методи оцінювання та метод Монте-Карло. Можна також застосовувати метод рейтингових оцінок, але точність результатів за цим методом значно поступається попереднім.

Таким чином, серед основних зовнішніх загроз у окрему групу слід виділити фінансові ризики, дія яких може істотно вплинути на всі сфери функціонування підприємства. На сучасному етапі важливо виявити ці ризики шляхом застосування відповідних методів оцінювання та своєчасно мінімізувати їх негативний вплив.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Алексєєнко І. І.

Література: 1. Бланк И. А. Управлення финансовыми ресурсами : учебное пособие. М. : Омега-Л; Эльга, 2011. 768 с. **2.** Бланк И. А. Финансовый менеджмент : учебное пособие. Киев : Эльга; Ника-Центр, 2004. 656 с. **3.** Зубок М. І. Економічна безпека суб'єктів підприємництва : навч. посіб. Київ : Міжнародний фонд соціальної адаптації, 2012. 226 с. **4.** Ткачук Т. Конкретизація напрямів і функцій діяльності служби безпеки суб'єктів господарювання. *Бизнес и безопасность.* 2013. № 2. С. 33–40. **5.** Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/

show/2755-17. **6.** Федосова Р. Н. Управление рисками промышленного предприятия: опыт и рекомендации : монография. М. : Экономика, 2008. 128 с. **7.** Мамаева Л. Н. Управление рисками : учебное пособие. М. : Дашков и К°, 2010. 256 с.

ОПЕРАЦІЇ КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ ТА ЕМІСІЇ ЦІННИХ ПАПЕРІВ РЕЗИДЕНТАМИ НА МІЖНАРОДНОМУ ФОНДОВОМУ РИНКУ

УДК 336.763:339.7

Фень Л. А.
Штирікова М. О.

Студенти 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено особливості здійснення операцій з купівлі-продажу та емісії цінних паперів резидентами на міжнародному фондовому ринку. Визначено законодавчі перешкоди та проблеми, що виникають у процесі здійснення цих операцій. Запропоновано напрями ефективного вирішення наявних проблем.*

Ключові слова: *фінанси, грошовий потік, інвестиції, інвестор, цінні папери, фондова біржа, емітент, холдингова компанія, емісія, ліцензія, лістинг.*

Аннотация. *Исследованы особенности осуществления операций по купле-продаже и эмиссии ценных бумаг резидентами на международном фондовом рынке. Определены законодательные препятствия и проблемы, возникающие в процессе осуществления этих операций. Предложены направления эффективного решения существующих проблем.*

Ключевые слова: *финансы, денежный поток, инвестиции, инвестор, ценные бумаги, фондовая биржа, эмитент, холдинговая компания, эмиссия, лицензия, листинг.*

Annotation. *The peculiarities of carrying out operations on purchase and sale and issue of securities by residents on the international stock market are studied. Legislative obstacles and problems arising in the course of these operations are identified. Directions for effective solution of existing problems are proposed.*

Keywords: *finance, cash flow, investments, investor, securities, stock exchange, issuer, holding company, issue, license, listing.*

Цінні папери іноземних емітентів демонструють на міжнародних фондових майданчиках значно вищу ліквідність порівняно із ліквідністю вітчизняних локальних цінних паперів на національних фондових біржах. Зрозумілим у зв'язку із цим є інтерес українських інвесторів до міжнародних цінних паперів і до зарубіжних фондових бірж. Слід зауважити, що досвід вітчизняних інвесторів і професійних учасників фондового ринку в укладанні й виконанні угод з іноземними цінними паперами є досить незначним, як і розміщення вітчизняних цінних паперів на зарубіжних майданчиках.

Метою написання статті є аналіз та узагальнення практики і проблем, що виникають у процесі купівлі-продажу та емісії цінних паперів на міжнародних майданчиках резидентами України.

Вагомий внесок у розробку цієї проблематики та дослідження питань виходу України на міжнародний ринок зробили вітчизняні науковці Виговський О., Кіктенко О., Лютий І., Міщенко В., Резніченко Є., Шапран Н. та ін. Однак, незважаючи на наявність численних теоретичних розробок щодо міжнародного руху капіталів, здійснення операцій із цінними паперами на міжнародній фондовій біржі потребує подальшого поглибленого дослідження.

© Фень Л. А., Штирікова М. О., 2017

Проблеми вітчизняного інвестора й емітента за операціями на зарубіжних майданчиках, а також способи їх ефективного вирішення, систематизовано в табл. 1 [1; 9].

Таблиця 1

Проблеми вітчизняного інвестора й емітента за операціями на зарубіжних майданчиках

Операції	Проблеми	Сучасний спосіб вирішення проблеми
Розміщення вітчизняних цінних паперів на зарубіжних фондових біржах	– необхідність одержання дозволу НКЦПФР; – необхідність отримання дозволу і власником, і емітентом на той самий об'єкт; – обмеження щодо кількості цінних паперів	– створення емітентом холдингової (материнської) компанії за кордоном
Купівля-продаж резидентами України цінних паперів української емісії, що розміщені на міжнародних майданчиках	– жорсткі умови розміщення цінних паперів за кордоном; – якість корпоративного управління; – формат подання інформації емітентом; – відсутність механізмів переміщення інструментів (кореспондентських відносин між депозитаріями); – зовнішня оцінка всіх аспектів інвестиційного клімату нашої країни, у тому числі захисту бізнесу	– уведення подвійного лістингу
Купівля-продаж резидентами України іноземних цінних паперів	– обмеження прав брокерів у придбанні цінних паперів за кордоном; – важка процедура вивезення капіталу за кордон	– отримання ліцензії; – самостійне придбання цінних паперів за кордоном; – інтернет-трейдинг на зарубіжних біржах

Стримуючим фактором у процесі прямого розміщення цінних паперів на фондових ринках відповідно до ч. 2 ст. 37 Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» є необхідність одержання дозволу від Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку [9]. Як варіант, українські емітенти намагаються в обхід цієї норми здійснити перший публічний продаж акцій через створену холдингову компанію за кордоном, що володіє пакетом акцій цього емітента. Це розміщення інвестори розглядають як таке, що проведено українським емітентом, адже основні активи знаходяться в Україні. За таких умов холдинг володіє активами підприємства в Україні та здійснює випуск своїх акцій за кордоном без необхідності отримання дозволу, визначеного у ч. 2 ст. 37 Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок». У цьому випадку виникає суперечлива ситуація. Дозвіл від Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку може бути наданий лише за умови виконання емітентом таких вимог: проведення реєстрації випуску цінних паперів, допущення цінних паперів до біржових торгів на одній із українських фондових бірж, відповідності кількості цінних паперів, які розміщуються за межами України, визначеній Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку [9].

Рішенням Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 20.06.2013 р. № 1105 затверджено порядок надання дозволу на розміщення та (або) обіг цінних паперів українських емітентів за межами України. Ним встановлено обмеження щодо видачі дозволу лише щодо кількості цінних паперів на рахунку в цінних паперах їх власника. Ще одним суттєвим недоліком є необхідність отримання дозволу і власником, і емітентом на один і той самий об'єкт, тобто акції: власник – для обігу, емітент – для обігу та розміщення. Зауважимо, що Порядок містить менший перелік документів, що надається до Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, і простішу в цілому процедуру отримання дозволу, ніж Положення.

Український інвестор повинен мати можливості для купівлі цінних паперів за кордоном, але не іноземних, а вітчизняних, розміщених на зарубіжних фондових майданчиках. Така можливість може стати реальністю за умови впровадження подвійного лістингу – допуску акцій українських емітентів, розміщених у Лондоні або Варшаві, до обігу на українських майданчиках. Йдеться про сформовану в результаті первинної публічної пропозиції акцій потужну групу зарубіжних компаній у лістингу зарубіжних бірж, що володіють активами в Україні [3]

Забезпечення доступу українських інвесторів до фінансових інструментів зарубіжних емітентів є одним з елементів реалізації завдання щодо насичення ринку фінансовими інструментами з високими інвестиційними характеристиками, зрозумілими не тільки національним, але й зарубіжним інвесторам [1].

Вітчизняний приватний інвестор дуже обмежений у своїх можливостях щодо купівлі акцій зарубіжних емітентів, оскільки на національному фондовому ринку таких цінних паперів немає, до того ж виводити кошти за кордон забороняє українське законодавство, яке також обмежує в правах торговців цінними паперами, насамперед брокерів, у придбанні цінних паперів за кордоном. Вітчизняні брокери не можуть цього зробити через законодавство про валютне регулювання в поточній редакції. Основною причиною, через яку брокери не можуть цього зробити оперативно, є перешкода вивезенню капіталу за кордон. Але для вітчизняних інвесторів існують легальні й напівлегальні способи придбання зарубіжних цінних паперів (табл. 2) [3].

Таблиця 2

Методи придбання цінних паперів за кордоном

Метод	Дії	Переваги	Недоліки
Отримання ліцензії на придбання цінних паперів за кордоном	Визначитися заздалегідь із цінними паперами, які потрібно придбати, їх кількістю, сумою. Інвестору слід зібрати необхідний пакет документів і подати його в головний офіс НБУ	Абсолютна законність, законний захист і гарантії майнових прав інвестора	Ліцензія видається лише на одну операцію, а отримати її дуже складно
Самостійне придбання цінних паперів за кордоном	Якщо дозволяє законодавство країни, де інвестор бажає придбати цінні папери, слід поїхати за кордон і відкрити рахунок у брокера	Можливість постійно купувати цінні папери в будь-якій кількості, контролювати розміщення своїх коштів; майнові права захищені законодавством тієї країни, де відкрито рахунок	Інвестор, який використовує таку схему, порушує українське законодавство і ризикує понести за це відповідальність перед законом
Інтернет-трейдинг на зарубіжних біржах	Укласти договір з електронним брокером, установити програму для торговельного терміналу та перерахувати гроші за реквізитами	Мінімум витрат часу і зусиль без порушення вітчизняного законодавства	Права інвестора не захищені, значний ризик втрати всього вкладеного капіталу

Отже, для придбання цінних паперів за кордоном у межах законодавчого поля вітчизняний інвестор має отримати ліцензію Національного банку України на інвестування за кордон. Щоб отримати цей дозвіл, потрібно обґрунтувати необхідність такої інвестиції, підтвердити легальне походження своїх коштів, пройти співбесіду у правоохоронних органах. Досить часто з різних причин відмовляють у видачі такої ліцензії, до того ж термін оформлення пакета документів для однієї угоди – від 30 днів [3].

Другий спосіб є простішим, але ризикованим: як мінімум, інвестор може позбутися всієї суми інвестицій, тому що згідно із Положенням Національного банку України «Про валютний контроль» від 08.02.2000 р. № 49 на інвестора може бути накладено штраф за здійснення таких операцій без ліцензії [4].

Третій спосіб є менш небезпечним. У мережі Інтернет можна знайти досить великий список компаній, що пропонують підключитися до торгів на іноземних біржах. Після здійснення певних кроків (табл. 1) протягом кількох днів відкривають рахунок, і інвестор може приєднатися до торгів. Але така проста, на перший погляд, схема має кілька істотних недоліків. Фактично інвестор не стає власником цінних паперів, отже, його майнові права нічим не захищені. Договір зазвичай укладається з компанією, яка невідомо де зареєстрована, до того ж інвестор не володіє реальними цінними паперами. Навіть якщо все це легально, тим не менш немає гарантії отримання інвестором прибутку, оскільки котирування може змінювати сам брокер у ручному режимі [3].

Однією з суттєвих проблем, із якими стикається резидент при купівлі цінних паперів на міжнародних майданчиках, є валютні обмеження. Чинні в Україні валютні обмеження є одними з найжорсткіших у світі. У випадках, коли резидентам України необхідно розрахуватися з нерезидентами, учасники розрахункової операції стикаються з величезною кількістю обмежень, накладеними валютним законодавством України на платежі за кордон, через що доводиться відмовлятися від комерційно доцільних операцій і структурувати платежі, а іноді і всю модель взаємин, з огляду на жорсткі обмеження валютного законодавства України.

Ст. 5 Декрету Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» фактично передбачено, що ліцензуються будь-які перерахування валюти за кордон, за винятком вичерпного переліку операцій. Ліцензуванню підлягають також інвестиції резидентів за кордон, тобто придбання резидентами активів, таких як корпоративні права, нерухомість за кордоном, а також розміщення резидентами валютних цінностей на рахунках у іноземних фінансових установах, тобто обмеження стосується не тільки грошових коштів, але і цінних паперів [5].

Постановою Національного банку України № 281 досить жорстко регулюються підстави для покупки валюти для здійснення виплат нерезидентам. Якщо покупку валюти за конкретною операцією прямо не передбачено в цій постанові, існує значний ризик відмови обслуговуючого банку в покупці валюти [6]. Зауважимо, що Постановою від 18 липня 2017 р. № 65 «Про внесення змін до Положення про порядок та умови торгівлі іноземною валютою», яка набула чинності з 20 липня 2017 р., Національний банк України проводить лібералізацію валютного регулювання, послаблюючи обмеження, які втратили свою дієвість [7].

Існують проблеми і щодо податкового регулювання: не врегульовано питання щодо оподаткування витрат на купівлю цінних паперів іноземних емітентів, пов'язаних із волатильністю цін на такі цінні папери (курсові різниці); необхідний аналіз питань, пов'язаних зі сприйняттям органами Державної податкової служби ціни цінних паперів, сформованої на базі котирувань зарубіжної біржі; питання порядку декларування валютних цінностей за кордоном (цінні папери зарубіжних емітентів належать до таких цінностей) [2].

За умов економічної кризи в Україні одним із виходів з неї є залучення капіталу українськими емітентами через випуск акцій за кордоном, що, у свою чергу, впливатиме на посилення національної валюти у зв'язку з конвертуванням її для введення цінних паперів на міжнародний ринок. Будь-яке розміщення акцій за кордоном підтвердить сприйняття міжнародною спільнотою фондового ринку України як ринку, що розвивається, і стане передумовою для проведення транскордонних операцій з іншими фінансовими активами [8]. Можливість самостійного виходу вітчизняних емітентів на європейські фондові ринки має щонайменше ще два позитивних правових наслідки: опанування при цьому українськими емітентами найкращих принципів щодо транспарентності та інформаційного забезпечення обігу акцій, а також одержання адекватної оцінки акцій, а отже, і корпоративного права кожного акціонера.

Таким чином, невідкладного вирішення потребує питання регламентації єдиного механізму інвестування резидентами України в цінні папери нерезидентів. Розвиток вітчизняного фондового ринку стане успішним за вдосконалення його інфраструктури, проведення кардинальних змін не лише структурного характеру, а й законодавчого.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Андрійченко Ж. О.

Література: 1. Виговський О. І. Договір купівлі-продажу цінних паперів у міжнародному приватному праві: проблемні аспекти регулювання. *Адвокат.* 2010. № 8. С. 32–38. **2.** Офіційний сайт ICOM-capital. URL: http://icom-capital.com.ua. **3.** Резніченко Є. Три способи купити іноземні акції в Україні : від простого до законного. URL: http://ua.prostobank.ua/finansoviy_gid/investitsiyi/statti/tri_sposobi_kupiti_inozemni_aktsiyi_v_ukrayini_vid_prostogo_do_zakonnogo. **4.** Про затвердження Положення про валютний контроль : Закон України від 08.02.2000 № 49 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0209-00/ed20000208. **5.** Про систему валютного регулювання і валютного контролю : Закон України від 19.02.1993 № 15-93 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/15-93/ed19930219. **6.** Про затвердження нормативно-правових актів Національного банку України : Закон України від 10.08.2005 № 281 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0950-05/ed20050810. **7.** Про затвердження Змін до Положення про порядок та умови торгівлі іноземною валютою : Закон України від 18.07.2017 № 65 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0065500-17. **8.** IOSCO Objectives and Principles of Securities Regulation. URL: https://www.iosco.org/library/pubdocs/pdf/IOSCOPD154.pdf. **9.** Про цінні папери та фондовий ринок : Закон України від 04.06.2017 3480-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15/ed20170604.

ПОНЯТІЙНО-ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ АПАРАТ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 330.131.7:336

Фурсова А. Ю.

Магістрант 1 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Узагальнено системні наукові підходи до визначення сутності понять «управління», «фінансовий ризик», «управління фінансовими ризиками». Проаналізовано основні принципи системи управління фінансовими ризиками підприємства.*

Ключові слова: *підприємство, організація, фінанси, фінансові результати, ризик, фінансовий ризик, управління фінансовими ризиками, система управління фінансовими ризиками, принципи системи управління фінансовими ризиками.*

© Фурсова А. Ю., 2017

Аннотация. *Обобщены системные научные подходы к определению сущности понятий «управление», «финансовый риск», «управление финансовыми рисками». Проанализированы основные принципы системы управления финансовыми рисками предприятия.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, финансы, финансовые результаты, риск, финансовый риск, управление финансовыми рисками, система управления финансовыми рисками, принципы системы управления финансовыми рисками.*

Annotation. *Systematic scientific approaches to defining the essence of concepts «management», «financial risk», «financial risk management» are generalized. The main principles of the enterprise financial risk management system are analyzed.*

Keywords: *enterprise, organization, finance, financial results, risk, financial risk, financial risk management, financial risk management system, principles of the financial risk management system.*

За сучасних умов фінансової нестабільності, що є характерною не лише для вітчизняної, а і для зарубіжних економік, ефективність діяльності суб'єкта господарювання залежить не тільки від показників прибутковості, а і від рівня ризиків, які впливають на фінансово-господарську діяльність. Ризики, які супроводжують діяльність, виділяють у особливу групу фінансових ризиків, що виконують найважливішу роль у загальному портфелі ризиків підприємства. Аналіз і оцінювання фінансових ризиків безпосередньо впливають на результати діяльності суб'єкта господарювання на ринку, а управління фінансовими ризиками є комплексною складовою системи управління підприємством.

Дослідженням проблем аналізу, оцінювання й управління фінансовими ризиками займалися і займаються Бланк І. О., Терещенко О. О., Бабяк Н. Д., Поддєрьогін А. М., Внукова Н. М., Шелудько В. М., Масалітіна В. В,, Говорушко Т. А., Бабенко В. Г. та ін. Однак, незважаючи на наявність численних теоретичних розробок, на сьогодні немає єдиного комплексного підходу до управління фінансовими ризиками на підприємстві. Тому необхідно розглянути наявні концепції управління ризиком і узагальнити їх.

Метою написання статті є уточнення понятійно-термінологічного апарату управління фінансовими ризиками підприємства. Результатами дослідження щодо оцінювання фінансових ризиків має стати узагальнення концепцій управління ризиками, а також методів їх оцінювання.

Поняття ризику є досить широким і охоплює майже всі галузі життєдіяльності суспільства: економіку, психологію, медицину, філософію, юриспруденцію. Наукові та практичні уявлення про ризик як фактор громадського життя складалися поетапно: спочатку завдяки математикам, що зіткнулися з проблемами при обробці статистичної інформації для побудови прогнозів, потім – економістам, юристам і екологам, що займаються вирішенням завдань гарантування безпеки.

Автори по-різному визначають ризик, однак, усі розглядають його як негативне явище для суб'єкта господарювання, що може призвести до втрати ним платоспроможності, прибутків, власних конкурентних позицій. Поняття ризику є широким, тому важливо детальніше розглянути фінансовий ризик як його складову (табл. 1) [1–9].

Таблиця 1

Підходи науковців до визначення сутності поняття «фінансовий ризик»

Підход	Автор	Визначення
1	2	3
Недоотримання	Шелудько В. М. [1]	Ризик неотримання задовільного фінансового результату від здійснення господарської діяльності підприємства
	Бородина Є. І. [5]	Ризик, що є пов'язаним із недоотриманням певного доходу при фінансових угодах із банками й іншими фінансовими організаціями
Невизначеність	Масалітіна В. В. [3]	Невизначеність, що є пов'язаною із залученням і використанням власних і запозичених джерел фінансування операційної та інвестиційної діяльності підприємства
	Внукова Н. М. [6]	Ризик, що виникає через невизначеність фінансових факторів, які за несприятливих умов призведуть до збитків, а за певних умов – до банкрутства підприємства
	Бабенко В. Г. [7]	Економічна категорія, що відображає невизначеність і конфліктність, які виникають у процесах створення, розподілу, перерозподілу та споживання доданої вартості та частини національного багатства між суб'єктами діяльності
Ймовірність	Говорушко Т. А. [4]	Ймовірність виникнення непередбачуваних фінансових витрат (зниження очікуваного прибутку, доходу, втрата частини чи всього капіталу) за невизначеності умов фінансової діяльності підприємства

Закінчення табл. 1

1	2	3
Є результатом рішення	Бланк І. А. [8]	Результат вибору власниками підприємства альтернативного фінансового рішення, що є спрямованим на отримання бажаного результату фінансової діяльності за ймовірності понесення фінансових втрат за умов невизначеності
	Терещенко О. О. [9]	Ризики виникнення збитків у процесі розрахунків і фінансування, у тому числі ризики невиконання контрагентом страхувальника своїх фінансових зобов'язань, недотримання контрагентом строків установлення та налагодження машин, устаткування, ризики втрат прибутку через перерви у виробництві, ризики структури капіталу
	Поддєрьогін А. М. [2]	Формування фінансового ризику властиве всім господарським операціям, що є реалізовуваними в межах фінансової діяльності підприємства

На підставі систематизації підходів науковців до визначення сутності аналізованого поняття розглядатимемо фінансовий ризик як специфічну економічну категорію, що виникає в процесі господарської діяльності та відображає ймовірність зниження прибутку, втрати капіталу і навіть банкрутства за умови невизначеності фінансових, виробничих і господарських факторів.

Зарубіжні науковці Брейлі Р. та Майєрс С. розглядають фінансовий ризик виключно у площині структури капіталу підприємства. Вони вважають, що зростання фінансового левериджу підприємства, з одного боку, збільшує ризик акціонера, а з іншого – сприяє зростанню рентабельності активів [10]. Подібної точки зору дотримуються Брігхем Ю. та Ерхардт М., які розглядають фінансовий ризик як складову загального корпоративного ризику, що виникає в процесі використання боргового фінансування [11].

Глобальна асоціація професіоналів ризик-менеджменту (GARP) визначає фінансовий ризик як сукупність усіх ризиків, притаманних фінансовим ринкам, наголошуючи при цьому на позитивних аспектах ризику, тобто потенційних можливостях. Так, інвестуючи в акції, з одного боку, інвестор наражається на небезпеку зазнати збитків через падіння курсу, а з іншого – отримати вигоду від зростання [12].

Джоріон Ф. також наголошує на тому, що фінансові ризики – це втрати або виграші, що виникають у процесі фінансово-господарської діяльності підприємства [13].

На підставі систематизації й узагальнення підходів науковців до визначення сутності аналізованого поняття визначатимемо фінансовий ризик як складову сукупного ризику суб'єкта господарювання, що є пов'язаною зі зміною цін, структурою капіталу підприємства, його вартістю, що першочергово вказує на можливість зміни внутрішніх і зовнішніх факторів, які впливають на суб'єкта господарювання в процесі його діяльності і безпосередньо впливають на прийняття рішень.

Якщо існують ризики, існує і необхідність управляти ними. Понятійний апарат у сфері управління ризиками є багатогранним, оскільки уживані поняття не є однозначними. Складовими категорійного апарату стосовно управління ризиками, як розглядають його вітчизняні та зарубіжні науковці, є безпосереднє управління ризиками, система управління ризиками, ризик-менеджмент, ризик-менеджмент у фінансовій сфері, управління фінансовими ризиками й інші поняття (рис. 1) [8–14].

Рис. 1. **Понятійний апарат управління ризиками підприємства**

Розглянемо визначення сутності поняття «управління ризиком» (табл. 2) [7–9; 17].

Таблиця 2

Визначення складових понятійного апарату управління ризиками підприємства

Ключове поняття	Автор	Поняття
Управління ризиком	Мостенська Т., Скопенко Н.	Процес впливу на об'єкт, за якого забезпечується охоплення максимально широкого діапазону можливих ризиків, застосування всіх методів дії на них, а також зведення рівня виявлених ризиків до мінімальних або прийнятних меж. На підставі цих заходів розробляють стратегія поведінки об'єкта за настання ризикових подій
	Турко М.	Цілісний неперервний процес, що є спрямованим на мінімізацію дії негативних факторів ризику та передбачає моніторинг ринку, ідентифікацію й оцінювання ризиків, аналіз прийнятних методів управління ризиками, реалізацію заходів з управління ризиками відповідно до вибраних методів управління, а також моніторинг результатів
	Донець Л.	Кожне підприємство має свої переваги і на цій підставі виявляє ризики, яких може зазнати, вирішує, який рівень ризику для нього є прийнятним, і шукає способи уникнення небажаних. У економічній науці таку сукупність дій називають системою управління ризиками. Це особливий вид діяльності, що є спрямованим на пом'якшення впливу ризиків на кінцеві результати діяльності підприємства
Ризик-менеджмент на підприємстві	Кочетков В., Сирочук Н.	Процес виявлення ризиків, із якими стикається суб'єкт господарювання, проведення їх якісного та кількісного аналізу, оцінювання ризиків, а також розробка стратегії поводження суб'єкта у випадку реалізації конкретних видів ризиків
Ризик-менеджмент фінансової сфери діяльності підприємства	Таран О.	Систематична діяльність з аналізу, оцінювання, узгодження й упровадження відповідних заходів щодо мінімізації наслідків дії ризикованих ситуацій стосовно тих сфер діяльності підприємства, що є пов'язаними з можливістю втрати своїх ресурсів, недоотримання доходу або появи додаткових витрат
Управління фінансовими ризиками підприємства	Бланк І.	Система принципів і методів розробки та реалізації ризикових фінансових рішень, які забезпечують усебічне оцінювання різних видів фінансових ризиків і нейтралізацію можливих її негативних фінансових наслідків

Отже, під управлінням фінансовими ризиками підприємства розуміють систему методів та інструментів, застосовуваних у процесі ідентифікації, аналізу фінансових ризиків, оцінюванні можливих наслідків для підприємства.

Для повнішого розуміння сутності управління фінансовими ризиками підприємства необхідно розглядати процес як систему, складовими якого є суб'єкт і об'єкт управління (рис. 2) [1–4; 15–17].

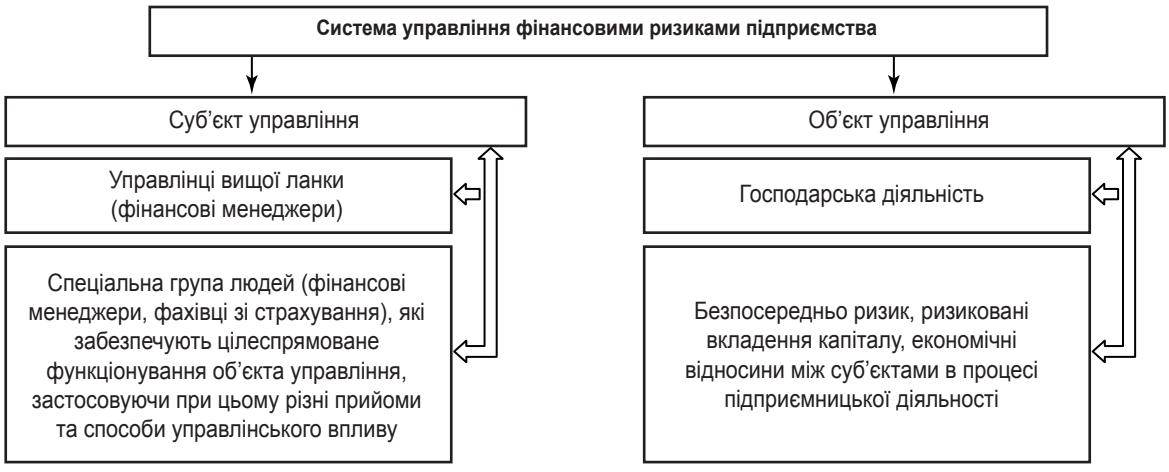

Рис. 2. **Система управління фінансовими ризиками підприємства**

Науковець Бланк І. головною ціллю управління фінансовими ризиками вважає забезпечення фінансової безпеки підприємства в процесі розвитку, недопущення ймовірного зниження його ринкової вартості. Завдання управління фінансовими ризиками підприємства систематизовано на рис. 3 [7–9; 14–17].

Система управління фінансовими ризиками підприємства має діяти із дотриманням основних принципів: системності, керованості, адекватності та модульності. Відповідно до принципу системності в процесі управління підприємство розглядають як складну економічну систему, що зазнає впливу зовнішнього середовища. Відповід-

но до принципу керованості на підприємстві застосовують певні важелі, що дає змогу компенсувати негативний вплив і локалізувати поширення ризикової ситуації.

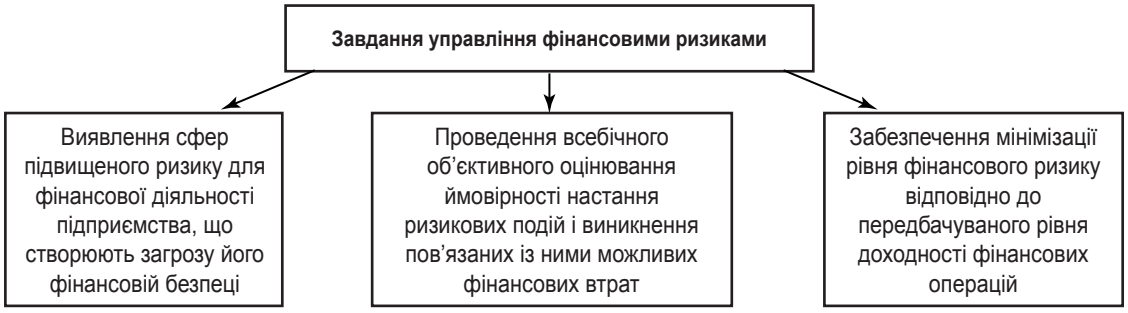

Рис. 3. **Завдання управління фінансовими ризиками**

Відповідно до принципу адекватності управлінські рішення стосовно зниження впливу фінансових ризиків на діяльність підприємства мають відповідати виду та рівню кожного з ризиків, а ефективність цих рішень повинна оцінюватися з точки зору покращення фінансового стану підприємства. Принцип модульності означає, що складовими системи управління фінансовими ризиками є логічно пов'язані модулі, на які покладено завдання щодо ідентифікації, визначення рівня, локалізації ризиків, а також здійснення оцінювання ефективності управлінських заходів.

Таким чином, фінансовий ризик є складовою сукупного ризику суб'єкта господарювання, пов'язаною зі зміною цін, структурою капіталу підприємства, його вартістю. Це передусім свідчить про можливість зміни внутрішніх і зовнішніх факторів, які впливають на суб'єкт господарювання в процесі його діяльності і безпосередньо впливають на прийняття рішень. Предметом подальших досліджень у цьому напрямку має стати аналіз і вдосконалення механізму нейтралізації фінансових ризиків на сучасних вітчизняних підприємствах будівельної галузі.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Голофаєва І. П.

Література: 1. Шелудько В. М. Фінансовий ринок : підручник. Київ : Знання, 2006. 536 с. **2.** Поддєрьогін А. М., Білик М. Д., Буряк Л. Д. Фінансовий менеджмент. Київ : КНЕУ, 2005. 546 с. **3.** Масалітіна В. В. Планування руху грошових коштів в системі управління фінансовими ризиками : автореф. дис. … канд. екон. наук : 08.06.01. Київ, 2003. 20 с. **4.** Говорушко Т. А. Страхові послуги : навч. посіб. Київ : Центр навч. літ., 2011. 376 с. **5.** Бородина Е. И., Голикова Ю. С., Колчина Н. В. Финансы предприятий : учебное пособие. М. : Банки и биржи ; Юнити, 1995. 190 с. **6.** Внукова Н. М., Успаленко В. І., Временко Л. В. Страхування: теорія та практика : навч. посіб. Харків : Бурун Книга, 2004. 338 с. **7.** Бабенко В. Г. Страхування фінансових ризиків як механізм надання гарантій суб'єктам підприємницької діяльності : автореф. дис. … канд. екон. наук : 08.00.08. Суми, 2007. 21 с. **8.** Бланк И. А. Управление финансовой стабилизацией предприятия : учебное пособие. Киев : Эльга ; Ника-Центр, 2003. 496 с. **9.** Терещенко О. О., Бабяк Н. Д. Фінансовий контролінг : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2013. 408 с. **10.** Брейли Р., Майерс С. Принципы корпоративных финансов. М. : Олимп-Бизнес, 2008. 1108 с. **11.** Бригхэм Ю., Эрхардт М. Финансовый менеджмент : учебное пособие. СПб : Питер, 2009. 960 с. **12.** Каплан Р., Нортон Д. Стратегические карты. Трансформация нематериальных активов в материальные результаты. М. : Олимп-Бизнес, 2012. 486 с. **13.** Сущность, цель и задачи управления финансовыми рисками предприятия. URL: https://helpiks.org/5-78686.html. **14.** Письменна Т. В. Теоретичні основи управління фінансовими ризиками підприємства. *Економічні науки.* 2015. № 28. С. 100–106. **15.** Нескородєв С. М., Грачова О. О. Дослідження сутності управління фінансовими ризиками підприємства. *Вісник економіки транспорту і промисловості.* 2014. № 47. С. 132–136. **16.** Полякова О. Ю., Гольтяєва Л. А. Основні засади формування комплексу моделей управління фінансовими ризиками підприємства. *Бізнес Інформ.* 2013. № 6. С. 106–110. **17.** Донець Л. І. Економічні ризики та методи їх вимірювання : навч. посіб. Київ : Центр навч. літ., 2006. 312 с.

РАСПРЕДЕЛЕНИЕ САМОЛЕТОВ АВИАКОМПАНИИ «МЕЖДУНАРОДНЫЕ АВИАЛИНИИ УКРАИНЫ» ПО ВНУТРЕННИМ ВОЗДУШНЫМ ЛИНИЯМ

УДК 519.863:656.7.022.1

Хапилин Д. И.

Студент 2 курса
факультета международных экономических отношений ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Проведено исследование оптимизации затрат на транспортные перевозки. Составлено расписание внутренних авиарейсов для авиакомпании «Международные авиалинии Украины» в зависимости от спроса и затрат на перевозки. Рассчитана прибыль от деятельности компании за неделю в соответствии с составленным расписанием.*

Ключевые слова: *авиакомпания, внутренние авиарейсы, перевозки, пассажиропоток, расписание, прибыль, затраты, оптимизация, транспортная задача.*

Анотація. *Проведено дослідження оптимізації витрат на транспортні перевезення. Складено розклад внутрішніх авіарейсів для авіакомпанії «Міжнародні авіалінії України» залежно від попиту і витрат на перевезення. Розраховано прибуток від діяльності компанії за тиждень відповідно до складеного розкладу.*

Ключові слова: *авіакомпанія, внутрішні авіарейси, перевезення, пасажиропотік, розклад, прибуток, витрати, оптимізація, транспортна задача.*

Annotation. *The study of optimization of costs for transportation. Scheduled domestic flights for the airline «International Airlines of Ukraine», depending on the demand and cost of transportation. The company's profit for the week is calculated in accordance with the schedule.*

Keywords: *airline, domestic flights, transportation, passenger flow, schedule, profit, costs, optimization, transport task.*

Современная экономика Украины находится в переходном состоянии, изменения наблюдаются практически ежедневно. Для Украины очень важно иметь развитый авиационный рынок, поскольку авиационный транспорт является приоритетным во многих сферах экономики. Практика показывает, что спады во время экономического кризиса непродолжительны для авиаперевозок. Это связано с тем, что авиакомпании предоставляют услуги, в которых нуждаются почти все другие сферы экономики.

На примере крупнейшего авиаперевозчика страны проведем исследование относительно распределения воздушных судов разных типов по внутренним воздушным линиям.

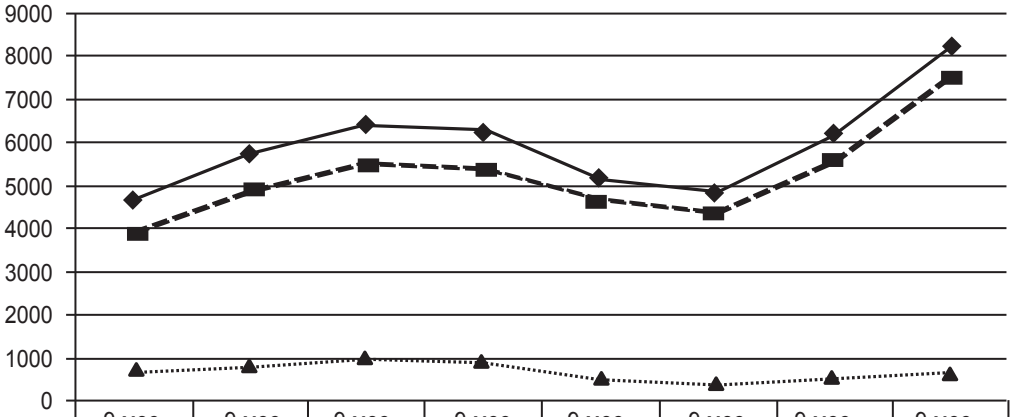
Авиаперевозки – это способ транспортировки грузов и перевозки пассажиров при помощи воздушных судов. Развитие рынка авиаперевозок существенно повлияло на необратимый процесс глобализации: в связи с быстрым развитием авиационных перевозчиков доступность таких услуг увеличивается.

Авиаперевозки можно классифицировать по нескольким критериям: грузовые и пассажирские; внутренние (внутри определенного государства) и международные. Для анализа украинского рынка авиаперевозок использована официальная статистика Государственной авиационной службы Украины (далее ГАС) за первые девять месяцев 2017 г. По этим данным, за вышеуказанный период было перевезено 8190,9 тыс. чел, что на 32,2 % больше, чем за аналогичный период 2016 г., из них на международных линиях перевезены 7487,5 тыс. чел., а на внутренних – 703,4 тыс. чел.

В 2017 г. пассажирские перевозки осуществляли 18 отечественных авиакомпаний. Лидерами перевозок являются «Международные авиалинии Украины» (МАУ), «Азур Эйр Украина», «Роза ветров», «Атласджет Украина» и «Браво». За первые девять месяцев 2017 г. доля пяти ведущих авиакомпаний в общих объемах перевозок составила 94 %.

Сравнительный анализ показателей пассажиропотоков 2016–2017 гг. и 2013–2015 гг. позволяет утверждать, что наблюдается их постепенное оживление. В 2015 г. нестабильная экономическая и политическая ситуация в стране не позволили достичь объемов перевозок 2012–2013 гг. Однако, в 2016–2017 гг. количество перевезенных пассажиров выросло на 26,6 %. На рисунке представлена динамика и соотношение воздушных перевозок в Украине за последние семь лет (рис. 1) [1].

© Хапилин Д. И., 2017

	9 мес. 2010 г.	9 мес. 2011 г.	9 мес. 2012 г.	9 мес. 2013 г.	9 мес. 2014 г.	9 мес. 2015 г.	9 мес. 2016 г.	9 мес. 2017 г.
Всего	4694,7	5807,8	6421,0	6252,1	5140,9	4891,2	6195,1	8190,9
Международные	3961,2	4924,3	5432,1	5339,8	4622,2	4430,1	5606,4	7487,5
Внутренние	733,5	883,5	988,9	912,3	518,7	461,1	588,7	703,4

Рис. 1. **Динамика и соотношение воздушных перевозок в Украине, 2010–2017 гг.**

Для Украины становится актуальной проблема внутренних авиаперевозок. На сегодняшний день только международные авиарейсы выполняются по европейским стандартам и с должной частотой. Очень перспективным является внедрение лоукостов – низкобюджетных авиакомпаний на внутренние маршруты, как это принято в Европе. Цена на билет у таких авиакомпаний составляет в среднем от 5 до 10 у. е., что даже для нашей страны не является большой суммой. Но, тем не менее, лидирующую позицию на рынке занимают «Международные авиалинии Украины» – полноформатная авиакомпания, многократно и небезосновательно обвиняемая в монополизме. На ее примере и рассмотрено распределение самолетов по воздушным линиям.

В парке авиакомпании находится 42 самолета, некоторые из которых, в частности региональные, перешли к «Международным авиалиниям Украины» от обанкротившейся «Днеправиа», в которой до сих пор и числятся. Для распределения взяты шесть типов воздушных судов. В табл. 1 приведены названия и количество воздушных судов авиакомпании в среднемагистральном и региональном сегментах [2].

Таблица 1

Флот авиакомпании «Международные авиалинии Украины»

Тип ВС	Количество	Пассажировместимость
Embraer 145	4	44
Embraer 190	5	103
Boeing 737-300	4	147
Boeing 737-500	4	129
Boeing 737-800	18	186
Boeing 737-900	5	212

В задаче рассмотрены такие воздушные линии: Киев–Харьков–Киев, Киев–Одесса–Киев, Киев–Днепр–Киев, Киев–Львов–Киев, Киев–Запорожье–Киев и Киев–Винница–Киев. В табл. 2 приведены эксплуатационные расходы на один рейс в долл. США.

Таблица 2

Эксплуатационные расходы на один рейс, долл. США

	Цена по направлению, долл. США						
	Харьков	Львов	Одесса	Днепр	Запорожье	Винница	Количествово
1	2	3	4	5	6	7	8
E 145	12216,8	13322,4	12880,16	12437,9	12659,04	11774,56	4
E 190	12912,13	14249,5	13714,55	13179,6	13447,08	12377,18	5

Окончание табл. 2

1	2	3	4	5	6	7	8
B 737-300	13483,63	15011,5	14400,35	13789,2	14094,78	12872,48	4
B 737-500	13388,38	14884,5	14286,05	13686,6	13986,83	12789,93	4
B 737-800	13512,2	15049,6	14434,64	13819,68	14127,16	12897,24	18
B 737-900	13674,13	15265,5	14628,95	13992,4	14310,68	13037,58	5
Неделя	2700	1010	1050	780	370	250	

Необходимо составить математическую модель задачи. Количество единиц самолетов i-го типа, направленное по j-му маршруту, обозначим через xi,j. Критерий эффективности (целевая функция) имеет вид:

$$Z_{\min}(x)=12216,8x_{1.1}+13222,4x_{1.2}+12880,16x_{1.3}+12437,92x_{1.4}+12659,04x_{1.5}+11774,56x_{1.6}+$$
$$12912,13x_{2.1}+14249,5x_{2.2}+13714,55x_{2.3}+13179,6x_{2.4}+13447,08x_{2.5}+12337,18x_{2.6}+$$
$$13483,63x_{3.1}+15011,5x_{3,2}+14400,35x_{3.3}+13789,2x_{3.4}+14094,78x_{3.5}+12872,48x_{3.6}+13388,38x_{4.1}+$$
$$14884,5x_{4.2}+14268,05x_{4.3}+13686,6x_{4.4}+13986,83x_{4.5}+12789,93x_{4,6}+13512,2x_{5.1}+15049,6x_{5.2}+$$
$$14434,64x_{5.3}+13819,68x_{5.4}+14127,16x_{5.5}+12897,24x_{5.6}+13674,13x_{6.1}+15265,5x_{6.2}+14628,95x_{6.3}+$$
$$13992,4x_{6.4}+14310,68x_{6.5}+13037,58x_{6.6}.$$

Тогда основная система ограничений, предполагающая, что количество пассажиров, перевозимых по каждому j-му маршруту самолетами всех типов, не должно быть меньше 2700, 1010, 1050, 780, 370 и 250 по 1-му, 2-му, 3-му, 4-му, 5-му и 6-му маршрутам соответственно имеет вид:

$$\begin{cases} 44x_{1,1}+103x_{2,1}+147x_{3,1}+129x_{4,1}+186x_{5,1}+212x_{6,1}\geq 2700 \\ 44x_{1,2}+103x_{2,2}+147x_{3,2}+129x_{4,2}+186x_{5,2}+212x_{6,2}\geq 1010 \\ 44x_{1,3}+103x_{2,3}+147x_{3,3}+129x_{4,3}+186x_{5,3}+212x_{6,3}\geq 1050 \\ 44x_{1,4}+103x_{2,4}+147x_{3,4}+129x_{4,4}+186x_{5,4}+212x_{6,4}\geq 780 \\ 44x_{1,5}+103x_{2,5}+147x_{3,5}+129x_{4,5}+186x_{5,5}+212x_{6,5}\geq 370 \\ 44x_{1,6}+103x_{2,6}+147x_{3,6}+129x_{4,6}+186x_{5,6}+212x_{6,6}\geq 250 \end{cases}$$

Кроме того, суммарное количество самолетов каждого *i*-го типа, направляемых по всем n маршрутам, должно быть равно mi:

$$\begin{cases} \sum_{j=1}^{n} x_{1,j}=4 \\ \sum_{j=2}^{n} x_{2,j}=5 \\ \sum_{j=3}^{n} x_{3,j}=4 \\ \sum_{j=4}^{n} x_{4,j}=4 \\ \sum_{j=5}^{n} x_{5,j}=18 \\ \sum_{j=6}^{n} x_{6,j}=5 \end{cases}$$

Это задача целочисленного линейного программирования, поскольку переменные x_{ij} – самолеты, которые могут быть только целыми числами, тогда:

$$x_{i,j}\geq 0, \quad целое, i=\overline{1,6}, j=\overline{1,6}.$$

Решать задачу целесообразно в Microsoft Excel, используя надстройку «Поиск решений»; расчеты приве-дены в табл. 3 [3].

Таблица 3

Решение задачи

	Цена по направлению, долл. США						
Тип ВС	**Харьков**	**Львов**	**Одесса**	**Днепр**	**Запорожье**	**Винница**	**Количество**
Embraer 145	12216,8	13322,4	12880,16	12437,92	12659,04	11774,56	4/176
Embraer 190	12912,13	14249,5	13714,55	13179,6	13447,08	12377,18	5/515
Boeing 737-300	13483,63	15011,5	14400,35	13789,2	14094,78	12872,48	4/588
Boeing 737-500	13388,38	14884,5	14286,05	13686,6	13986,83	12789,93	4/516
Boeing 737-800	13512,2	15049,6	14434,64	13819,68	14127,16	12897,24	18/3348
Boeing 737-900	13674,13	15265,5	14628,95	13992,4	14310,68	13037,58	5/1060
План, чел./сам.	2700	1010	1050	780	370	250	
	Количество по направлению, ед.						
Тип ВС	**Харьков**	**Львов**	**Одесса**	**Днепр**	**Запорожье**	**Винница**	**Всего**
Embraer 145	0,00	1,00	0,00	1,00	1,00	1,00	4
Embraer 190	0,00	4,00	1,00	0,00	0,00	0,00	5
Boeing 737-300	0,00	0,00	3,00	0,00	1,00	0,00	4
Boeing 737-500	0,00	0,00	4,00	0,00	0,00	0,00	4
Boeing 737-800	10,00	3,00	0,00	4,00	1,00	0,00	18
Boeing 737-900	4,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	5
Стоимость, долл. США	189818,52	115469,2	114059,8	67716,64	40880,98	24812,14	552757,28
Перевезено, чел.	2708	1014	1060	788	377	256	6203
План, чел.	2700	1010	1050	780	370	250	6160
Прибыль, долл. США	9490,94	5514,4	5702,99	3454,9	2117,46	1296,74	27577,43

Чтобы расходы на перевозку пассажиров по шести направлениям с использованием шести типов самолетов были минимальными и составляли 552757,28 долл. США, необходимо отправить 10 самолетов типа Боинг 737-800 и 4 самолета типа Боинг 737-900 в Харьков; 1 самолет Эмбраер 145, 4 самолета Эмбраэр 190, 3 самолета Боинг 737-800 в Львов; 1 самолет Эмбраэр 190, 3 самолета Боинг 737-300 и 4 самолета Боинг 737-500 в Одессу; 1 самолет Эмбраэр 145 и 4 самолета Боинг 737-800 в Днепр. Также нужно отправить 1 самолет Эмбраэр 145, 1 самолет Эмбраэр Боинг 737-300 и 1 самолет Боинг 737-800 в Запорожье, 1 самолет Эмбраэр 145 и 1 самолет Боинг 737-900 в Винницу. При этом все самолеты будут использованы и потребности в перевозках удовлетворены.

Таким образом, проанализировав полученные результаты, можно сделать вывод, что составление расписания авиарейсов является весьма актуальной задачей. Правильно составленное расписание позволяет значительно снизить затраты на осуществление перелетов, а также снизить стоимость авиабилетов. Крупным авиакомпаниям приходится ежедневно распределять сотни тысяч пассажиров, путешествующих между несколькими сотнями городов, по лайнерам с различной вместимостью, определяя наиболее эффективный самолет для каждого маршрута, чтобы минимизировать при этом затраты.

Научный руководитель – д-р экон. наук, профессор Малярец Л. М.

Литература: 1. Оперативна інформація Державної авіаційної служби України // Офіційний сайт Державної авіаційної служби України. URL: http://new.avia.gov.ua/pro-nas/statistika/operativna-informatsiya. **2.** Міжнародні авіалінії України // Офіційний сайт авіакомпанії «Міжнародні авіалінії України». URL: https://www.flyuia.com/ua/ua/about/uia. **3.** Малярець Л. М., Куліков П. М., Лебедєва І. А. Лабораторний практикум з навчальної дисципліни «Економіко-математичне моделювання» : навч.-практ. посіб. Харків : ХНЕУ, 2009. 136 с. **4.** Егоршин А. А., Малярец Л. М. Корреляционно-регрессионный анализ : учебное пособие. Харьков : Основа, 1998. 208 с.

ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

УДК 339.5.025

Харківська К. О.

Студент 3 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Досліджено сучасний стан торгівлі товарами і послугами між країнами Європейського Союзу та Україною, а також статистику експорту й імпорту товарів і послуг. Проаналізовано дані Державної служби статистики та Міністерства закордонних справ України щодо торговельно-економічного співробітництва. Виявлено тенденції розвитку торговельно-економічного співробітництва як одного з пріоритетних напрямів зовнішньоекономічної діяльності України і країн Європейського Союзу.*

Ключові слова: *економіка, держава, товари, послуги, Європейський Союз, зовнішня торгівля, експорт, імпорт, зовнішньоекономічні відносини, торговельно-економічні відносини.*

Аннотация. *Исследованы современное состояние торговли товарами и услугами между странами Европейского Союза и Украиной, а также статистика экспорта и импорта товаров и услуг. Проанализированы данные Государственной службы статистики и Министерства иностранных дел Украины касательно торгово-экономического сотрудничества. Выявлены тенденции развития торгово-экономического сотрудничества как одного из приоритетных направлений внешнеэкономической деятельности Украины и стран Европейского Союза.*

Ключевые слова: *экономика, государство, товары, услуги, Европейский Союз, внешняя торговля, экспорт, импорт, внешнеэкономические отношения, торгово-экономические отношения.*

Annotation. *The current state of trade in goods and services between the countries of the European Union and Ukraine, as well as statistics on exports and imports of goods and services, was studied. The data of the State Statistics Service and the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine regarding trade and economic cooperation are analyzed. The tendencies of development of trade and economic cooperation as one of the priority directions of foreign economic activity of Ukraine and the countries of the European Union are revealed.*

Keywords: *economy, state, goods, services, the European Union, foreign trade, export, import, foreign economic relations, trade and economic relations.*

Україна – це європейська країна із високим економічним потенціалом, що не може бути осторонь міжнародних процесів на сучасному етапі розвитку глобалізації та інтеграції світової економіки. Європейський Союз є одним із найбільших об'єднань і найбільших ринків, отже, приєднання нашої держави до цієї економічної спільноти є вагомим напрямком розбудови та розквіту України. Відносини Європейського Союзу з Україною відіграють особливу роль при з'ясуванні власних перспектив і резервів для підвищення рівня міжнародних торговельних контактів і рівня конкурентоспроможності вітчизняної економіки на світовому ринку. З моменту здобуття Україною незалежності наша держава та Європейський Союз динамічно розвивають свої взаємовідносини в політичному, економічному, енергетичному, торговельному, транспортному, науково-технічному та освітньо-культурному секторах.

Значний внесок у дослідження проблем інтеграції України та перспектив розвитку зовнішньоекономічних відносин із країнами Європейського Союзу зробили вітчизняні науковці Бураковський І., Геєць В., Краснова Н., Новицький В., Сіденко В., Сльозко О., Степаненко В., Федосова В., Філіпенко А., Циганова С. та ін. Європейський Союз вони вважають перспективним для нарощування потужностей торговельно-економічних відносин між ним і Україною.

На сучасному етапі Європейський Союз є найважливішим джерелом інвестицій до України, що збільшують фінансові ресурси нашої держави, сприяють поповненню міжнародного досвіду корпоративного управління, упровадженню міжнародних стандартів якості й обліку. Пріоритетним напрямком зовнішньоекономічної діяльності нашої держави можна вважати подальше співробітництво та розвиток торговельно-економічних відносин із країнами Європейського Союзу.

Важливим є те, що Україна 21 березня 2014 р. підписала політичну частину асоціації задля подальшого вступу до Європейського Союзу, а 27 червня 2014 р. – економічну, тобто Угоду в повному обсязі. З 1 січня 2016 р. Євро-

© Харківська К. О., 2017

пейський Союз і Україна тимчасово застосували свою угоду про глибоку та всеохоплюючу зону вільної торгівлі. Це означає, що обидві сторони взаємно відкривають свої ринки для товарів і послуг [2].

Що стосується торговельно-економічного співробітництва, то згідно із аналізом даних, починаючи з 2015 р. торговельні зв'язки зростають (табл. 1) [3].

Таблиця 1

Зовнішня торгівля товарами та послугами України з країнами Європейського Союзу, млн дол., 2015–2016 рр.

	2016	2015	Зміни 2016 / 2015	
			млн дол	у відсотках
ЗТО, всього по Україні	90 547,5	89 231,3	1 316,2	101,5
ЗТО з ЄС	35 923,2	33 243,10	2 680,1	108,1
Питома вага у загальному обсязі	39,67%	37,25%		
Експорт, всього з України	45 994,2	46 647,90	-653,7	98,6
Експорт до Європейського Союзу	16 448,5	15 287,10	1 161,4	107,6
Питома вага у загальному обсязі	35,76%	32,70%		
Імпорт, всього до України	44 553,3	42 583,4	1 969,9	104,6
Імпорт з країн Європейського Союзу	19 474,6	17 956,1	1 518,9	108,5
Питома вага у загальному обсязі	43,71%	42,20%		
Сальдо, всього по Україні	+1 440,9	+4 064,5	-2 623,60	
Сальдо з Європейського Союзу	-3 026,1	-2 668,90	-357,2	

З 2015 р. Європейський Союз продовжує зміцнювати свої позиції головного торговельного-економічного партнера України. За 2016 р. загальний обсяг експорту й імпорту товарами і послугами між Україною та країнами Європейського Союзу становив 35 923,2 млн дол., з них 30 635,2 млн дол. припадає на торгівлю товарами, а 5 287,5 млн дол. – на торгівлю послугами.

Європейський Союз є найбільшим торговельним партнером України, у 2016 р. обсяг перевищує 40 % усієї торгівлі. Торгівля з Україною становить 0,9 % загальної торгівлі Європейського Союзу з обігом у 2016 р. 29,6 млрд євро [4].

У 2016 р. експорт України до Європейського Союзу становив 13,1 млрд євро. Основною статею експорту України є сировина (чавун, сталь, видобувна продукція, сільськогосподарська продукція), хімічна продукція та машини. Експорт Європейського Союзу до України перевищив 16,5 млрд євро. Основний експорт Європейського Союзу до України – машини та транспортне обладнання, хімікати та промислові товари. Загальна торгівля між Європейським Союзом та Україною зросла на 27,1 % з січня по серпень 2017 р. порівняно з січнем-серпнем 2016 р. [4].

У 2016 р. основними торговельними партнерами України були Німеччина (17,3 %), Польща (11,9 %), Італія (10,1 %), Велика Британія (5,9 %) та Угорщина (6,1 %). Найбільший експорт українських товарів та послуг припадав на Польщу (2 622,4 млн дол., або 13,46 %); Італію (2 101,4 млн дол., або 11,75 %), Німеччину (1 913,6 млн дол., або 7,9 %) та Угорщину (1 056 млн дол., або 5,4 %). Показники імпорту були найвищими з такими країнами Європейського Союзу: Німеччина (3 951,9 млн дол., або 21,06 %), Польща (2 900,1 млн дол., або 8,6 %), Франція (1 529 млн дол., або 3,2 %) та Італія (1 628,8 млн дол., або 2,1 %) [4; 5].

Обсяг торгівлі послугами між Україною та Європейським Союзом у 2016 р. становив 5 287,6 млн дол., або 36,4 % від загального обсягу торгівлі послугами України, що підтверджує важливість і значущість торговельного співтовариства.

Угода про створення зони вільної торгівлі передбачає нульову ставку митних тарифів за більшістю товарних груп з обох сторін. Однак, крім тарифів, значною мірою доступ до європейських ринків українським товарам обмежують нетарифні бар'єри: квоти, невідповідність стандартів продукції, відмінність митної системи та процедур оцінювання відповідної продукції.

Щодо торговельної політики України, то одним із першочергових заходів має стати збільшення витрат із державного бюджету на приведення національної системи стандартів товарів у відповідність із вимогами Європейського Союзу. Як наслідок, зростуть можливості експорту українських товарів на європейські ринки, що суттєво посилить експортний потенціал вітчизняних виробників. Крім того, посиляться конкурентні позиції національних виробників і на внутрішньому продовольчому ринку, що означатиме пропозицію продукції вищої якості українським споживачам.

Для забезпечення зовнішньоторговельних перспектив України слід продовжити дослідження механізмів державного управління щодо впровадження європейської моделі забезпечення якості та безпеки товарів, продовжити приведення національної системи стандартів товарів у відповідність до міжнародних вимог галузевих стандартів продовольчої продукції, створювати мережу лабораторій із контролю якості харчових продуктів [2].

Таким чином, торгівля товарами і послугами між Україною та Європейським Союзом є основними формами економічного співробітництва. Спільна торговельна політика з Європейським Союзом має важливе значення для України, оскільки дає змогу ефективніше використовувати її можливості задля сприяння економічному розвитку країни та інтеграційному зближенню з Європейським співтовариством. Європейський Союз прагне тіснішої співпраці з Україною, що передбачає поступовий прогрес у напрямі політичної асоціації та економічної інтеграції і виходить за межі звичайної двосторонньої співпраці.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Доброскок Ю. Б.

Література: 1. Копійка В. В., Шинкаренко Т. І. Європейський Союз: історія і засади функціонування : навч. посіб. / за ред. Л. В. Губерського. Київ : Знання, 2012. 760 с. **2.** Геєць В. М., Даниленко А. І., Жулинський М. Г., Левенець Ю. А., Лібанова Е. М., Онищенко О. С. Новий курс: реформи в Україні. 2010–2015. Національна доповідь / за заг. ред. В. М. Гейця. Київ : НВЦ НБУВ, 2010. 232 с. **3.** Статистична інформація // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua. **4.** European Union website. URL: http://europa.eu. **5.** Шнирков О. Політика Європейського Союзу у сфері міжнародної торгівлі: особливості сучасного етапу. *Економічний часопис-XXI.* 2016. № 1. С. 28 31. **6.** Рубан Ю. Г. Україна в 2005–2011 рр.: стратегічні оцінки суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку : монографія. Київ : НІСД, 2011. 856 с.

ОПТИМІЗАЦІЯ ПЛАНУ ВИРОБНИЦТВА ФАБРИКИ «NUI VERY» (ХАРКІВ)

УДК 519.863:658.155 – 044.69(477.54)

Хрипунова К. Г.

Студент 2 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *На підставі аналізу виробництва текстильної фабрики «NUI VERY» та з урахуванням конкретних даних щодо запасів ресурсів на складі розроблено й розраховано оптимізаційну модель максимізації прибутку із застосуванням Microsoft Excel. Визначено план виробництва літніх суконь, який доцільно використати в управлінні діяльністю підприємства.*

Ключові слова: *підприємство, виробництво, фабрика, текстильна фабрика, прибуток, оптимізація, цільова функція, двоїста задача, регресійна модель, кореляція, автокореляція, статистична значущість.*

Аннотация. *На основании анализа производства текстильной фабрики «NUI VERY» и с учетом конкретных данных относительно запасов ресурсов на складе разработана и рассчитана оптимизационная модель максимизации прибыли с применением Microsoft Excel. Определен план производства летних платьев, который целесообразно использовать в управлении деятельностью предприятия.*

Ключевые слова: *предприятие, производство, фабрика, текстильная фабрика, прибыль, оптимизация, целевая функция, двойственная задача, регрессионная модель, корреляция, автокорреляция, статистическая значимость.*

© Хрипунова К. Г., 2017

Annotation. *Based on the analysis of the production of the textile factory «NUI VERY» and taking into account the specific data on the stock of resources in the warehouse, an optimization model for profit maximization using Microsoft Excel was developed and calculated. A plan for the production of summer dresses has been defined, which should be used in the management of the enterprise.*

Keywords: *enterprise, production, factory, textile factory, profit, optimization, objective function, dual task, regression model, correlation, autocorrelation, statistical significance.*

Торговельна марка «NUI VERY» є лідером з виробництва верхнього одягу для жінок, чоловіків і дітей в Україні. Основною спеціалізацією компанії «NUI VERY» є виготовлення верхнього одягу для жінок. Крім цього, бренд створює модний дитячий і підлітковий одяг: жакети, куртки, плащі, пальто, а також шкільну форму.

Площа виробничих потужностей підприємства перевищує двадцять тисяч метрів. «NUI VERY» є виробником брендового одягу для жінок, чоловіків і дітей в Україні, країнах колишнього СНД і Європи. Модельєри, які створюють колекції одягу «NUI VERY», регулярно беруть участь у світових показах мод і міжнародних виставках [1].

Щоб прорахувати ефективність виробництва, оберемо п'ять суконь з певних тканин: «Санія» з тіару, «Лієн» з крепу, «Келен» з жакарду, «Аліра» з тіару, «Кармина» з штапелю. Повні дані наведено в табл. 1 [1].

Таблиця 1

Вихідні дані для розв'язання задачі

План випуску суконь						
Тканина	Санія	Лієн	Келен	Аліра	Кармина	Запаси, м
Тіар	2	0	0	2	0	80
Креп	0	2,5	0	0	0	75
Жакард	0	0	3	0	0	60
Штапель	0	0	0	0	2,5	55
Прибуток, грн	400	400	500	500	300	

Необхідно визначити, у якій кількості слід виробляти продукцію кожного виду, щоб загальний прибуток від її реалізації був максимальним. За таких вихідних даних цільова функція має вигляд:

$$F_{\max} = 400x_1 + 400x_2 + 500x_3 + 500x_4 + 300x_5,$$

де x_1 – кількість суконь «Санія»,

x_2 – кількість суконь «Лієн»,

x_3 – кількість суконь «Келен»,

x_4 – кількість суконь «Аліра»,

x_5 – кількість суконь «Кармина».

Система обмежень матиме вигляд:

$$\begin{cases} 2x_1 + 2x_4 \le 80, \\ 2,5x_2 \le 75, \\ 3x_3 \le 60, \\ 2,5x_5 \le 55, \end{cases}$$

$$x_{\overline{1,5}} \ge 0.$$

Для розв'язання застосуємо Microsoft Excel та вбудовану програму «Пошук рішень». Спочатку сформуємо таблицю із вихідними даними у Microsoft Excel. Після цього заносимо відповідні дані у надбудову «Пошук рішень» і розв'язуємо задачу лінійного програмування із заданими обмеженнями. Згідно із отриманими даними визначаємо оптимальний план:

$$x_1^* = 0, \quad x_2^* = 30, \quad x_3^* = 20, \quad x_4^* = 40, \quad x_5^* = 22,$$

тобто $\mathbf{X}_{опт} = (0;30;20;40;22)$.

Максимальний прибуток від реалізації оптимального плану згідно із отриманими даними становитиме:

$$Z = 48600 \text{ грн.}$$

Розв'язання двоїстої задачі надає змогу провести аналіз стійкості розв'язку задачі щодо малих змін у її умовах. Так, у задачі оптимального використання обмежених ресурсів можна перевірити чутливість знайденого опти-

мального плану до малих варіацій у запасах ресурсів. Економічна інтерпретація двоїстих оцінок дозволяє визначити корисність кожного ресурсу і вказати найбільш прийнятний шлях зміни запасів для досягнення максимального прибутку [4].

Цільова функція двоїстої задачі має вигляд:

$$F(y_{опт}) = 80y_1 + 75y_2 + 60y_3 + 55y_4.$$

Система обмежень матиме вигляд:

$$\begin{cases} 2y_1 \geq 80, \\ 2{,}5y_2 \geq 75, \\ 3y_3 \geq 60, \\ 2y_1 + 2{,}5y_4 \geq 55, \\ y_{\overline{1,4}} \geq 0. \end{cases}$$

де y_1, y_2, y_3, y_4 вказують на тіньову ціну ресурсів: тіару, крепу, жакарду і штапелю відповідно.

Знову сформуємо таблицю із вихідними даними й застосуємо надбудову «Пошук рішень» у Microsoft Excel. Згідно із розрахунками визначимо оптимальний план, а цільова функція дорівнює цільовій функції початкової задачі:

$$y_1 = 250, \quad y_2 = 160, \quad y_3 = 166{,}6, \quad y_4 = 120,$$

$$F(y_{опт}) = 48600 \text{ грн.}$$

Отже, за оптимального плану випуску п'яти обраних суконь фабрики «NUI VERY» максимальний прибуток становитиме 48600 грн. Для його досягнення потрібно виготовити 30 суконь «Лієн», 20 «Келен», 40 суконь «Аліра» та 22 сукні «Кармина». При цьому за збільшення запасів сировини максимальний прибуток зросте на 250 грн за збільшення запасів тіару, на 160 грн – за збільшення запасів крепу, на 166,6 грн – за збільшення запасів жакарду та на 120 грн – за збільшення запасів штапелю. Згідно із даними двоїстої задачі ці чотири тканини є цінними ресурсами, а у процесі виробництва першого виду продукції – сукні «Санія» наявний надлишок розміром 100 грн.

Таким чином, отримані результати розв'язання оптимізаційної задачі можуть бути використані підприємством для вдосконалення плану виробництва та максимізації прибутку від випуску суконь «Лієн», «Келен», «Аліра», «Кармина», який за дотримання оптимального плану становитиме 48600 грн. Ці дані допоможуть підприємству «NUI VERY» успішно функціонувати та тривалий час залишатися конкурентоспроможними на ринку.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Малярець Л. М.

Література: 1. Качественная верхняя одежда от производителя. NUI VERY // Официальный сайт торговой марки «NUI VERY». URL: https://very.ua. **2.** Статистична інформація // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua. **3.** Малярец Л. М. Экономико-математические методы и модели : учебное пособие. Харьков : ХНЭУ, 2013. 288 с. **4.** Малярець Л. М., Куліков П. М., Лебедєва І. А. Лабораторний практикум з навчальної дисципліни «Економіко-математичне моделювання» : навч.-практ. посіб. Харків : ХНЕУ, 2009. 136 с.

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФРАНЧАЙЗИНГУ В УКРАЇНІ

УДК 347.44

Худякова Т. А.

Студент 3 курсу
факультету менеджменту і маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто особливості застосування франчайзингу в Україні на сучасному етапі. Досліджено нормативно-правові акти, що регламентують франчайзингові відносини в Україні. Проведено детальне порівняння відповідних норм, визначено їх спільні та відмінні ознаки. Виявлено недоліки правового регулювання франчайзингу в Україні. Запропоновано напрями ефективного вирішення наявних проблем.*

Ключові слова: *законодавство, нормативно-правові акти, франчайзинг, договір комерційної концесії, франчайзер, франчайзі, торговельна марка, ноу-хау, репутація.*

Аннотация. *Рассмотрены особенности применения франчайзинга в Украине на современном этапе. Исследованы нормативно-правовые акты, регламентирующие франчайзинговые отношения в Украине. Проведено детальное сравнение соответствующих норм, определены их общие и отличительные признаки. Выявлены недостатки правового регулирования франчайзинга в Украине. Предложены направления эффективного решения существующих проблем.*

Ключевые слова: *законодательство, нормативно-правовые акты, франчайзинг, договор коммерческой концессии, франчайзер, франчайзи, торговая марка, ноу-хау, репутация.*

Annotation. *The features of the use of franchising in Ukraine at the present stage. The regulatory legal acts regulating franchising relations in Ukraine are investigated. A detailed comparison of the relevant standards was carried out, their common and distinctive features were determined. The shortcomings of legal regulation of franchising in Ukraine are revealed. Suggested directions for effective solution of existing problems.*

Keywords: *legislation, normative-legal acts, franchising, commercial concession agreement, franchisor, franchisee, brand, know-how, reputation.*

Франчайзинг є порівняно новим явищем у вітчизняній економіці. За такої моделі в нашій країні почали працювати 16 років тому. Тим не менш, ринок франчайзингу розвивається швидкими темпами: з'являються нові напрямки, освоюються нові галузі, однак, на сьогодні його досліджено недостатньо.

Франчайзинг надає підприємцям змогу ефективно будувати малий і середній бізнес, у зв'язку із чим став однією з кращих моделей побудови бізнесу в світі. Саме за застосування франчайзингу чимало світових брендів прийшли на вітчизняний ринок. Франчайзинг в Україні не менш активно розвивають вітчизняні компанії, що заснували франшизу [1].

Нині в Україні франчайзингова форма взаємодії між малим і середнім бізнесом є недостатньо поширеною. Однією з причин цього є недосконалість нормативно-правової бази щодо регулювання франчайзингу. Тому існує об'єктивна необхідність належного законодавчого регулювання, що сприятиме розвитку франчайзингу як ефективної форми організації бізнесу на вітчизняному ринку товарів і послуг.

Міжнародна асоціація франчайзингу визначає франчайзинг як процес розширення бізнесу, за якого компанія (франчайзер) надає ліцензію незалежному власнику бізнесу (франчайзі) продавати свої товари або надавати послуги [2]. У вітчизняному законодавстві немає визначення франчайзингу як поняття, хоча існує його заміна – договір комерційної концесії, який дає змогу одночасно використовувати різні об'єкти інтелектуальної власності в бізнесі.

Дослідженням проблем правового регулювання договору франчайзингу (комерційної концесії) займалися Васильєва О., Мюррей Я., Килимник І., Цират Г., Сосна С. та ін.

В Україні регулювання франчайзингових відносин на законодавчому рівні розпочалося з 2004 р., із прийняттям нового Цивільного кодексу України та Господарського кодексу України [3; 4]. Регулюванню франчайзингових операцій присвячено гл. 76 «Комерційна концесія» Цивільного кодексу України та гл. 36 «Використання у підприємницькій діяльності прав інших суб'єктів господарювання (комерційна концесія)» Господарського кодексу України. Використання бренду у франчайзинговій діяльності регулюється Книгою четвертою – «Право інтелектуальної

© Худякова Т. А., 2017

власності», гл. 75 «Розпорядження правами інтелектуальної власності» Цивільного кодексу України та гл. 16 «Використання в господарській діяльності прав інтелектуальної власності» Господарського кодексу України. Однак, так і не ухвалено спеціального нормативно-правового акта, який би регулював саме договір комерційної концесії (франчайзингу), через що виникають проблеми та перешкоди на шляху активного розвитку таких відносин [3; 4].

Так, відповідно до ст. 336 Господарського кодексу України за договором комерційної концесії одна сторона (правовласник) зобов'язується надати іншій стороні (користувачеві) на строк або без визначення строку право використання в підприємницькій діяльності користувача комплексу прав, належних правовласнику, а користувач зобов'язується дотримуватися умов використання наданих йому прав та сплатити правовласнику обумовлену договором винагороду [4].

До 2014 р. головною проблемою українських підприємців було те, що договір комерційної концесії підлягав обов'язковій державній реєстрації органом, який здійснив державну реєстрацію правоволодільця (франчайзера) – 2 ч. ст. 1118 Цивільного кодексу України та п. 2 ст. 367 Господарського кодексу України. Якщо ж правовласник є нерезидентом, тоді цю реєстрацію здійснював орган, який зареєстрував користувача (франчайзі). У переважній більшості випадків реєстратори відмовлялися здійснювати реєстрацію договорів комерційної концесії через те, що у Законі «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» [5] не було передбачено таку реєстрація, до того ж не було визначено її порядок.

Ця проблема мала одержати своє вирішення на законодавчому рівні 21 жовтня 2014 р., коли набув чинності Порядок реєстрації договорів комерційної концесії [6]. Згідно із ним державна реєстрація договору комерційної концесії, договору про внесення змін у цей договір, договору про його розірвання здійснюється державним реєстратором юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців у Єдиному державному реєстрі незалежно від місцезнаходження або місця проживання сторін договору. Однак, 26 липня 2015 р. цей Наказ втратив силу, а тому питання реєстрації в українському законодавстві так і залишилося до кінця неврегульованим.

За даними Асоціації франчайзингу України (АФУ), у 2016 р. налічувалося 670 франшиз [7]. За сучасних умов ринок постійно зростає – на 10 % щороку. Винятком є 2013–2014 рр., на які припав пік політичної кризи в країні. Після таких важких часів ринок франчайзингу поширюється по країні дещо повільніше, ніж раніше.

Договір комерційної концесії – це самостійний договір, відмінний від договорів усіх інших видів. Хоча він і має спільні риси з ліцензійною угодою, між ними є різниця. Однією з головних відмінностей є те, що згідно із ліцензійною угодою за загальним правилом у користування надається тільки один об'єкт права інтелектуальної власності (наприклад, товарний знак або промисловий зразок). У свою чергу, за договором франчайзингу може надаватися комплекс виключних прав, до яких можуть бути залучені також продаж товару й обладнання.

Отже, договір франчайзингу може бути більшим за обсягом. Зауважимо, що метою франчайзингу з точки зору франчайзера завжди є просування на ринку товарів чи послуг під його торговельною маркою, а не лише отримання роялті. Розгляд договору комерційної концесії як самостійного було внесено у Проект Закону України «Про франчайзинг» для опрацювання Верховною Радою України 08.11.2001 р. [8]. Однак, його не було схвалено через низку недоліків.

Згідно з ч. 2 ст. 1122 Цивільного кодексу України умова договору, відповідно до якої правовласник має право визначати ціну товару (робіт, послуг), передбаченого договором, або встановлювати верхню чи нижню межу цієї ціни, є нікчемною. Тобто договір франчайзингу не може обмежувати франчайзі в установленні цін на товари чи послуги, але, з іншого боку, установлення нижчих цін, ніж у франчайзера, може розцінюватися як конкуренція. Цікаво, що законодавство Європейського Союзу з 1 червня 2000 р. дозволяє франчайзеру рекомендувати ціни і навіть установлювати верхню цінову межу, але забороняє встановлювати точні ціни чи визначати мінімальні.

На відміну від Європейського кодексу етики франчайзингу [9] та законодавства інших країн, чинне українське право не встановлює вимог до франчайзера щодо попереднього розкриття інформації про свій бізнес і не містить чіткого переліку інформації та документації, яка має бути передана за договором франчайзингу. Тому ця інформація може бути надана лише у процесі виконання франчайзингового договору, тобто після того, як франчайзі вже взяв на себе певні зобов'язання .

В Україні франчайзингові правовідносини регулюються тільки на стадії виконання та припинення франчайзингового договору. Тому існує об'єктивна необхідність належного законодавчого регулювання, що сприятиме розвитку франчайзингу як ефективної форми організації бізнесу на вітчизняному ринку товарів і послуг. Для сприяння розвитку франчайзингових відносин необхідно передусім внести зміни у законодавство. Не менш важливим завданням є уніфікація задля наближення українського законодавства до міжнародних стандартів [10].

Таким чином, для розв'язання проблем розвитку франчайзингу в Україні необхідно зміцнити законодавчу базу шляхом прийняття Закону України «Про франчайзинг», де має бути передбачено переддоговірне регулювання відносин між франчайзером і франчайзі. Комплексне розв'язання економічних, організаційно-правових, соціально-психологічних і навчальних проблем сприятиме розвитку франчайзингу в Україні. Для визначення проблем і прийняття своєчасних рішень для їх нейтралізації слід здійснювати деталізований моніторинг усієї франчайзингової мережі. Цю функцію, а також консультаційну, освітню та інформаційну підтримку франчайзерів

і франчайзі доцільно вбудувати в систему регіональної підтримки малого та середнього бізнесу, а також сприяти посиленню в цих процесах ролі та впливу Асоціації франчайзингу України.

Науковий керівник – канд. екон. наук, викладач Ваганова І. М.

Література: 1. Франчайзинг в Украине: самые интересные франчайзинговые компании. URL: https://helloboss.ru/blog/franchajzing/franchajzing-v-ukraine-samyie-interesnyie-franchajzingovyie-kompanii.html. **2.** Міжнародна Асоціація франчайзингу. URL: http://fdf.org.ua/news/413-mizhnarodna-asotsiatsiya-franchajzingu-ta-vetfran. **3.** Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15. **4.** Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 436-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15. **5.** Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців та громадських формувань : Закон України від 15.05.2003 № 755-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15/ed20030515. **6.** Про затвердження Порядку державної реєстрації договорів комерційної концесії (субконцесії) : Закон України від 29.09.2014 № 1601/5 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1194-14/ed20140929. **7.** Асоціація франчайзингу України // Офіційний сайт Асоціації франчайзингу України. URL: http://fdf.org.ua. **8.** Про франчайзинг : Проект Закону України від 21.12.2017 № 7430. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63201. **9.** Европейский Кодекс этики франчайзинга. URL: http://franchisinginfo.ru/franchayzing/8/evropeyskiy-kodeks-etiki-franchayzinga. **10.** Суспільні відносини з приводу укладення договору комерційної концесії (франчайзингу). URL: https://www.br.com.ua/kurs/Pravo/41066.htm.

АНАЛИЗ ФАКТОРОВ, ВЛИЯЮЩИХ НА ФОРМИРОВАНИЕ ВАЛЮТНОГО КУРСА В УКРАИНЕ

УДК 336.748(477)

Цегельник К. А.

Студент 2 курса
факультета менеджмента и маркетинга ХНЭУ им. С. Кузнеца

Аннотация. *Разработана и рассчитана регрессионная модель, определены факторы, наиболее влияющие на формирование валютного курса в Украине. На основании анализа модели определены пути решения существующих проблем.*

Ключевые слова: *валюта, национальная валюта, гривна, курс валют, регрессионная модель, корреляция, автокорреляция, статистическая значимость.*

Анотація. *Розроблено та розраховано регресійну модель, визначено фактори, що найбільш впливають на формування валютного курсу в Україні. На підставі аналізу моделі визначено шляхи вирішення наявних проблем.*

Ключові слова: *валюта, національна валюта, гривня, курс валют, регресійна модель, кореляція, автокореляція, статистична значущість.*

Annotation. *The regression model is developed and calculated, the factors most influencing the formation of the exchange rate in Ukraine are determined. Based on the analysis of the model, ways of solving existing problems have been determined.*

Keywords: *currency, national currency, hryvnia, exchange rate, regression model, correlation, autocorrelation, statistical significance.*

© Цегельник К. А., 2017

Основной причиной обострения мировых валютных кризисов является глобализация экономики. Кризисы оказывают существенное влияние на формирование курса той или иной валюты, а также на функционирование большинства финансовых и экономических сфер. В настоящее время анализ факторов, наиболее влияющих на формирование валютного курса, является актуальным, поскольку эти сведения необходимы для предотвращения дисбаланса в экономике и обеспечения ее стабильного развития.

Исследованием вопросов регулирования валютного курса занимались многие отечественные и зарубежные ученые, среди них Гальчинский А., Киреев А., Филиппенко А., Красавина М., Обстфельд М., Кругман П., Моисеева С., Френкель Я., Шевчук В. и др. Специалисты изучали различные аспекты курсообразования, однако, ряд вопросов относительно изменения валютного курса изучен недостаточно.

Целью написания статьи является анализ факторов, влияющих на формирование валютного курса в Украине. В процессе изучения выделен ряд факторов, наиболее влияющих на формирование валютного курса, а также исключены факторы, которые нецелесообразно включать в модель.

Основными законодательными актами, регламентирующими деятельность валютного рынка и валютные операции экономических агентов, являются Декрет Кабинета Министров Украины «О системе валютного регулирования и валютного контроля», а также Законы Украины «О Национальном банке Украины», «О банках и банковской деятельности», «О внешнеэкономической деятельности», «О порядке осуществления расчетов в иностранной валюте». Кроме того, нормативную базу, регламентирующую систему валютных ограничений, формирует совокупность соответствующих постановлений Национального банка Украины [2].

Конкретный перечень и объем внедряемых валютных ограничений зависят от экономической ситуации в стране, развития внешнеэкономической сферы, степени интегрированности национальной экономики в мировую экономическую систему, стабильности ситуации на внутреннем валютном рынке страны. В соответствии с этим направленность валютных ограничений, внедряемых правительством и центральным банком страны, может меняться от более жесткой к более либеральной форме [3].

Инструменты валютной политики – это приемы, рычаги, методы, используемые для воздействия на валютные отношения субъектов рынка с целью реализации задач валютного регулирования и валютного контроля в стране. Основными методами валютного регулирования являются валютные интервенции, девальвация и ревальвация валют, дисконтная политика, девизная валютная политика, диверсификация и валютные ограничения. Административные инструменты валютной политики предусматривают совокупность мероприятий по нормативно-правовому регулированию разнообразных аспектов функционирования валютного рынка страны и деятельности его участников [3].

На основании теоретико-логического анализа была определена спецификация модели. В модель целесообразно включить такие факторы: объем валового внутреннего продукта, млн долл. – x_1, уровень инфляции, % – x_2, соотношение суммы внешнего долга и объема валового внутреннего продукта, % – x_3, экспорт, млрд долл. – x_4, уровень безработицы, тыс. чел. – x_5, а в качестве результативного – курс UAH / USD – y (табл. 1) [3; 4].

Таблица 1

Исходные данные для решения задачи

Год	y	x_1	x_2	x_3	x_4	x_5
2005	5,20	86309,00	110,30	36,60	34,20	1595,20
2006	5,10	107753,00	111,60	35,50	38,40	1513,70
2007	5,10	142719,00	116,60	36,70	49,30	1416,70
2008	5,20	179382,00	122,30	50,60	67,00	1424,00
2009	7,30	117562,00	112,30	50,00	39,70	1956,60
2010	8,00	136420,00	109,10	82,60	51,40	1784,20
2011	8,00	165239,00	104,63	90,40	68,40	1731,70
2012	8,00	176308,00	99,80	86,30	68,80	1656,60
2013	8,20	182026,00	100,50	71,59	62,30	1576,40
2014	12,00	130908,00	124,90	76.6	53,90	1847,10
2015	21,00	90615,00	143,90	95,80	104,00	1654,00
2016	24,00	93270,00	112,40	131,00	117,00	1677,50

С использованием метода экономического анализа сформировано уравнение множественной регрессии:

$$y = -5{,}91593 - 0{,}0000583772x_1 + 0{,}216518x_4 + 0{,}00582444x_5.$$

Коэффициент регрессии $b_1 = 0{,}0000583772$. Это означает, что с увеличением x_1 (объема валового внутреннего продукта, млн долл.) на 1 единицу курс уменьшится в среднем на 0,0000583772 грн. Коэффициент регрессии $b_4 = 0{,}216518$. Это означает, что с увеличением x_4 (экспорта, млрд долл.) на 1 единицу курс увеличится в среднем на 0,216518 грн. Коэффициент регрессии $b_5 = 0{,}00582444$. Это означает, что с увеличением x_5 (уровня безработицы, тыс. чел.) на 1 единицу курс увеличится в среднем на 0,00582444 грн.

Коэффициент корреляции $r_{yx1x2x3x4x5} = 0{,}9816$ указывает на прямую и тесную связь между рассматриваемыми признаками *x* и *y*.

Коэффициент детерминации $R^2 = 0{,}972312$. Это означает, что изменчивость *y* на 97,2312 % зависит от вариации *x*, на долю других неучтенных показателей в модели приходится 2,7688 %.

С помощью критерия Фишера проверим значимость модели в целом. $F_{расч}$ = 42,14, а $F_{табл}$ = 3,11. Полученное значение свидетельствует, что модель статистически значима, так как $F_{расч} > F_{табл}$.

Статистика Дарбина–Уотсона позволяет проверить модель на наличие автокорреляции. Табличные значения $dl = 0{,}38$, $du = 2{,}51$. Расчетное значение $W = 2{,}24573$ свидетельствует об отсутствии автокорреляции, что подтверждает высокое качество построенной модели.

Прогнозирование уровня безработицы на ближайшие три года целесообразно выполнить по кривым роста. Прогнозируемая модель уровнения безработицы имеет вид:

$$y(t) = 0{,}319697 + 1{,}4521t.$$

Прогноз уровня безработицы и рассчитанные 95 % доверительные интервалы имеют вид:

$$y_{t+1} = 19{,}1969 \quad [15{,}1796;26{,}8801]$$
$$y_{t+2} = 20{,}6490 \quad [15{,}5042;270854]$$
$$y_{t+3} = 22{,}1011 \quad [15{,}8111;283912].$$

Таким образом, чтобы стабилизировать гривну и обеспечить конкурентноспособность экономики, необходимо опираться на научно обоснованное формирование валютного курса страны с учетом влияния на него ряда факторов. Этот подход позволит правительству страны использовать именно те методы повышения практически всех экономических показателей, которые важны при формировании валютного курса и способствуют обеспечению конкурентоспособности национальной экономики.

Научный руководитель – д-р экон. наук, профессор Малярец Л. М.

Литература: 1. Красавина М. Международные валютно-кредитные и финансовые отношения. М. : Финансы и статистика, 2005. 576 с. **2.** Петрашко Л. П. Валютні операції : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2001. 204 с. **3.** Теоретические основы валютного регулирования. URL: http://studlib.com/content/view/1604/25. **4.** Носкова И. Я. Международные валютно-кредитные отношения : учебное пособие. М. : Юнити ; Банки и биржи, 1995. 208 с. **5.** Малярець Л. М., Куліков П. М., Лебедєва І. А. Лабораторний практикум з навчальної дисципліни «Економіко-математичне моделювання» : навч.-практ. посіб. Харків : ХНЕУ, 2009. 136 с. **6.** Малярец Л. М. Экономико-математические методы и модели : учебное пособие. Харьков : ХНЭУ, 2013. 288 с.

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА»

УДК 658.14/.17-026.564

Чеботарьова А. С.

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Узагальнено наукові підходи до визначення сутності поняття фінансової стійкості підприємства. Обґрунтовано важливість оцінювання фінансової стійкості – основи ефективного функціонування підприємства. На підставі теоретичного аналізу та систематизації сформовано узагальнене визначення сутності поняття «фінансова стійкість підприємства». Конкретизовано складові фінансової стійкості, визначено її вплив на ефективність функціонування підприємства.*

Ключові слова: *підприємство, організація, виробництво, фінанси, фінансові результати, фінансові ресурси, прибуток, фінансова стійкість, платоспроможність, кредиторська заборгованість.*

Аннотация. *Обобщены научные подходы к определению сущности понятия финансовой устойчивости предприятия. Обоснована важность оценки финансовой устойчивости – основы эффективного функционирования предприятия. На основании теоретического анализа и систематизации сформировано обобщенное определение сущности понятия «финансовая устойчивость предприятия». Конкретизированы составляющие финансовой устойчивости, определено ее влияние на эффективность функционирования предприятия.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, производство, финансы, финансовые результаты, финансовые ресурсы, прибыль, финансовая устойчивость, платежеспособность, кредиторская задолженность.*

Annotation. *Generalized scientific approaches to the definition of the essence of the concept of financial sustainability of the enterprise. The importance of assessing financial stability – the basis for the effective functioning of the enterprise. Based on the theoretical analysis and systematization, a generalized definition of the essence of the concept «financial sustainability of an enterprise» is formed. The components of financial stability are specified, its influence on the efficiency of the enterprise functioning is determined.*

Keywords: *enterprise, organization, production, finance, financial results, financial resources, profit, financial stability, solvency, accounts payable.*

За сучасних ринкових умов основою стабільного становища, функціонування й успішного виживання підприємства є його фінансова стійкість. Кожне підприємство, яке функціонує як суб'єкт підприємницької діяльності, має забезпечувати такий стан своїх фінансових ресурсів, за якого підприємство стабільно зберігатиме здатність безперебійно виконувати свої фінансові зобов'язання перед діловими партнерами, державою, власниками та найманими працівниками. Актуальність цієї теми є зумовленою ще й тим, що за умов нестабільної економіки кожне підприємство шукає найкращі шляхи підвищення ефективності своєї діяльності.

Дослідженням питань визначення сутності поняття фінансової стійкості підприємства займаються зарубіжні та вітчизняні науковці, серед них Балабанов І. Т., Крамаренко Г. О., Лахтіонова Л. А., Мних Є. В., Родіонова В. М., Федотова М. О., Русак Н. А., Русак В. А., Савицька Г. В., Старостенко Г. Г., Мірко Н. В., Тютюник Ю. М., Філімоненко О. С., Цал-Цалко Ю. С. та ін. Різноманіттям підходів до визначення сутності поняття фінансової стійкості підприємства зумовлено необхідність здійснити поглиблене дослідження цього поняття і сформулювати узагальнене визначення.

Метою написання статті є аналіз і систематизація основних понять та категорій фінансової стійкості підприємства, що дасть змогу одержати та сформулювати загальні висновки щодо визначення сутності поняття фінансової стійкості підприємства. Розмаїття підходів до вирішення проблеми пояснюється відсутністю однозначного трактування цього поняття.

Так, Лахтіонова Л. А. розглядає фінансову стійкість як динамічну інтегральну характеристику здатності системи трансформації ресурсів і ризиків повноцінно, із максимальною ефективністю та мінімальним ризиком, виконувати свої функції, витримуючи вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовища [3]. Із цього твердження не дуже зрозуміло позицію автора щодо показників платоспроможності та ліквідності, які є дуже важливими для розуміння сутності поняття фінансової стійкості.

© Чеботарьова А. С., 2017

Ґрунтовніше це поняття розкриває Савицька Г. В., визначаючи фінансову стійкість як здатність суб'єкта господарювання функціонувати та розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів і пасивів у мінливому внутрішньому та зовнішньому середовищі, що гарантує його платоспроможність та інвестиційну привабливість у довгостроковій перспективі в межах допустимого рівня ризику [7]. Науковець розглядає фінансову стійкість як здатність суб'єкта господарювання забезпечувати рівновагу активів і пасивів, тут уже чітко вказано, що фінансова стійкість підприємства гарантує його інвестиційну привабливість, яка, у свою чергу, гарантує ефективність бізнесу.

Цал-Цалко Ю. С. стверджує, що фінансово стійким можна вважати підприємство, яке за рахунок власних активів спроможне забезпечити запаси, не допустити невиправданої кредиторської заборгованості, своєчасно розрахуватися за своїми зобов'язаннями [11]. Визначення сутності поняття фінансової стійкості підприємства різними науковцями подано в табл. 1 [1–11].

Таблиця 1

Визначення сутності поняття фінансової стійкості підприємства різними науковцями

Автор	Визначення
Балабанов І. Т. [1]	Фінансово стійким є суб'єкт господарювання, який за рахунок власних коштів покриває кошти, вкладені в активи, не допускає невиправданої заборгованості та розраховується в строк за своїми зобов'язаннями
Крамаренко Г. О. [2]	Під фінансовою стійкістю підприємства слід розуміти його платоспроможність у часі із дотриманням умови фінансової рівноваги між власними та позиковими коштами, тобто це таке співвідношення власних і позикових коштів підприємства, коли за рахунок власних коштів повністю погашаються колишні та нові борги
Лахтіонова Л. А. [3]	Фінансова стійкість – це такий стан фінансових ресурсів, за якого підприємство, вільно маневруючи грошовими коштами, здатне шляхом ефективного їх використання забезпечити безперервний процес виробничо-торговельної діяльності
Мних Є. В., Старостенко Г. Г., Мірко Н. В. [4; 8]	Фінансова стійкість – це економічна категорія, яка досягається за умови стабільного перевищення доходів над витратами, вільного маневрування грошовими коштами та стійкого економічного зростання, і визначається раціональною забезпеченістю потреб підприємства фінансовими ресурсами
Русак Н. А., Русак В. А. [5]	Поняття фінансової стійкості підприємства є багатогранним, характеризується фінансовою незалежністю, можливістю маневрувати власними ресурсами, достатньою фінансовою забезпеченістю
Родіонова В. М., Федотова М. О. [6]	Фінансова стійкість – це комплексне поняття, що характеризує такий стан ресурсів, який забезпечує розвиток підприємства на основі зростання прибутку та капіталу за збереження платоспроможності та кредитоспроможності за умови допустимого рівня ризику
Савицька Г. В. [7]	Здатність суб'єкта господарювання функціонувати та розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів і пасивів у мінливому внутрішньому та зовнішньому середовищі, яка гарантує його постійну платоспроможність та інвестиційну привабливість у межах допустимого рівня ризику
Тютюнник Ю. М. [9]	Здатність підприємства функціонувати й розвиватися, зберігати рівновагу активів і пасивів у мінливому економічному середовищі, що гарантує його платоспроможність та інвестиційну привабливість у довгостроковій перспективі у межах допустимого рівня ризику
Філімоненко О. С. [10]	Стан підприємства, за якого розмір його майна (активів) є достатнім для погашення зобов'язань, тобто підприємство є платоспроможним
Цал-Цалко Ю. С. [11]	Фінансово стійким можна вважати підприємство, яке за рахунок власних активів спроможне забезпечити запаси, не допустити невиправданої кредиторської заборгованості, своєчасно розрахуватися за своїми зобов'язаннями

Зауважимо, що більшість економістів ототожнюють поняття «фінансовий стан» і «фінансова стійкість» [3; 6; 10; 11]. Ці два поняття подібні, але в цьому випадку фінансову стійкість розглядають тільки як позитивний фінансовий стан. Деякі вчені вважають, що фінансова стійкість – це збалансованість між засобами та джерелами їх формування, доходами та витратами, власними та позиковими коштами, активами та пасивами [2; 7; 9]. Інші науковці оцінюють фінансову стійкість виключно за допомогою коефіцієнтів, які характеризують структуру джерел коштів і фінансову незалежність підприємства від зовнішніх кредиторів [5; 11]. Але поряд із аналізом джерел формування капіталу підприємства слід досліджувати і напрями його використання, оскільки за настання терміну повернення кредитів велике значення матиме ліквідність активів підприємства.

Виходячи із цих розбіжностей, доцільно розглянути ключові слова у наукових трактуваннях сутності поняття фінансової стійкості підприємства (табл. 2) [1–11].

Як видно з табл. 2, існують різні підходи до визначення ключових параметрів сутності цього поняття: вільне маневрування грошовими коштами [3–5; 8]; фінансова незалежність [5]; платоспроможність [2; 6; 7; 9; 10]; інвестиційна привабливість [7; 9]; покриття за рахунок власних коштів [1; 2; 11]; фінансова рівновага [2; 7; 9].

Таблиця 2

Аналіз сутності поняття фінансової стійкості підприємства за ключовими словами

Ключові слова / Автори	Вільне маневрування грошовими коштами	Фінансова незалежність	Платоспроможність	Інвестиційна привабливість	Покриття за рахунок власних коштів	Фінансова рівновага
Балабанов І. Т. [1]					+	
Крамаренко Г. О. [2]			+		+	+
Лахтіонова Л. А. [3]	+					
Мних Є. В., Старостенко Г. Г., Мірко Н. В. [4; 8]	+					
Русак Н. А., Русак В. А. [5]	+	+				
Родіонова В. М., Федотова М. О. [6]			+			
Савицька Г. В. [7]			+	+		+
Тютюнник Ю. М. [9]			+	+		+
Філімоненко О. С. [10]			+			
Цал-Цалко Ю. С. [11]					+	

На підставі аналізу, систематизації та узагальнення матеріалу визначатимемо фінансову стійкість як здатність підприємства стабільно функціонувати незалежно від зовнішніх факторів впливу, націлену на ефективне формування, розподіл і використання фінансових ресурсів, із одночасним збереженням платоспроможності, що є зовнішнім проявом стійкості підприємства.

Таким чином, аналіз сутності поняття фінансової стійкості підприємства дає змогу визначити, що його розглядають у вузькому та широкому розумінні. У вузькому розумінні фінансову стійкість розглядають як одну зі складових оцінки фінансового стану підприємства. У широкому розумінні воно передбачає, крім ефективного формування, розміщення та використання фінансових ресурсів, оптимальну структуру активів, а також задовільні параметри діяльності підприємства.

Науковий керівник — канд. екон. наук, доцент Добринь С. В.

Література: 1. Балабанов И. Т. Финансовый анализ и планирование хозяйствующего субъекта : учебник. М. : Финансы и статистика, 2009. 340 с. **2.** Крамаренко Г. О. Фінансовий аналіз і планування. Дніпропетровськ : ДАУБП, 2011. 224 с. **3.** Лахтіонова Л. А. Аналіз фінансової стійкості суб'єктів підприємницької діяльності : монографія. Київ : КНЕУ, 2011. 880 с. **4.** Мних Є. В. Збалансована система інформаційно-аналітичного забезпечення менеджменту. *Менеджмент та підприємництво в Україні.* 2012. № 7. С. 155–159. **5.** Русак Н. А. Финансовый анализ субъекта хозяйствования : учебное пособие. Минск : Выш. школа, 1997. 306 с. **6.** Родионова В. М., Федотова М. А. Финансовая устойчивость предприятия в условиях инфляции. М. : Перспектива, 2009. 198 с. **7.** Савицкая Г. В. Экономический анализ : учебник. М. : Инфра-М, 2011. 648 с. **8.** Старостенко Г. Г., Мірко Н. В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Київ : Центр навч. літ., 2006. 224 с. **9.** Тютюнник Ю. М. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Київ : Знання, 2012. 816 с. **10.** Філімоненков О. С. Фінанси підприємства : навч. посіб. Київ : Кондор, 2005. 400 с. **11.** Цал-Цалко Ю. С., Мороз Ю. Ю., Суліменко Л. А. Фінансовий аналіз : підручник. Житомир : Спілка економістів України, 2012. 610 с.

ФАКТОРНИЙ АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ МАШИНОБУДІВНОЇ ГАЛУЗІ

УДК 330.341

Чернобай Г. М.

Магістрант 2 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Обґрунтовано важливість застосування факторного аналізу як інструменту підвищення ефективності управління фінансовими результатами підприємств машинобудівної галузі. Досліджено вплив окремих факторів на зміну результативного показника задля виявлення резервів підвищення ефективності управління фінансовими результатами підприємства.*

Ключові слова: *підприємство, організація, виробництво, машинобудування, машинобудівна галузь, машинобудівне підприємство, фінанси, фінансові результати, власний капітал, фінансова стійкість, прибуток, факторний аналіз, ліквідність, маневреність власного капіталу, оборотність активів, кредиторська заборгованість.*

Аннотация. *Обоснована важность применения факторного анализа как инструмента повышения эффективности управления финансовыми результатами предприятий машиностроительной отрасли. Исследовано влияние отдельных факторов на изменение результативного показателя для выявления резервов повышения эффективности управления финансовыми результатами предприятия.*

Ключевые слова: *Обоснована важность применения факторного анализа как инструмента повышения эффективности управления финансовыми результатами предприятий машиностроительной отрасли. Исследовано влияние отдельных факторов на изменение результативного показателя для выявления резервов повышения эффективности управления финансовыми результатами предприятия.*

Annotation. *The importance of applying factor analysis as a tool for increasing the efficiency of managing the financial results of enterprises of the machine-building industry is substantiated. The influence of certain factors on the change in the effective indicator was investigated to identify the reserves for improving the management of the company's financial results.*

Keywords: *enterprise, organization, production, engineering, machine building, machine building, finance, financial results, equity, financial stability, profit, factor analysis, liquidity, capital flexibility, asset turnover, accounts payable.*

Сучасний етап розвитку вітчизняної економіки висуває високі вимоги до оцінювання ефективності управління фінансовими результатами підприємств машинобудівної галузі. Значної уваги при цьому потребує оцінювання впливу різних факторів на формування фінансового результату, що є важливим як для поточного управління, так і для розробки стратегічних цілей діяльності підприємства.

Дослідженням аналізу фінансових результатів діяльності підприємства, у тому числі особливостей застосування факторного моделювання, займаються Кіндрацька Г. І., Андрійчук В. Г., Барабаш Н. С., Болюх М. А., Цал-Цалко Ю. С., Кравченко Г. О., Савицька Г. В., Мец В. О., Буряк П. Ю., Мних Є. В., Чумаченко М. Г., Юров В. Ф., Попович П. Я. та ін. Однак, ними практично не опрацьовано застосування методики факторного аналізу, що становить особливий інтерес для фінансового управління, чим і зумовлено актуальність досліджуваної проблеми, її теоретичне та прикладне значення.

Усі процеси та явища господарської діяльності є взаємопов'язаними, взаємозалежними та взаємообумовленими, кожний результативний показник залежить від численних різноманітних факторів. Тому важливим методологічним дослідженням є вивчення та вимірювання впливу факторів на досліджуваний показник. Вплив окремих факторів на зміну результативних показників оцінюють із застосуванням факторного аналізу. Під факторним аналізом розуміють методику комплексного та системного вивчення й вимірювання впливу факторів на величину результативних показників. Факторний аналіз дає змогу виявити об'єктивно існуючі фактори впливу на поведінку досліджуваного об'єкта. Дуже важливим є те, що, як правило, ці фактори безпосередньо не розглядаються, але певним чином впливають на досліджувані параметри [2].

Метою написання статті є аналіз факторів впливу на формування фінансових результатів машинобудівного підприємства задля забезпечення ефективного управління його прибутком.

© Чернобай Г. М., 2017

Фінансові результати господарської діяльності формуються поступово протягом звітного періоду. Розмірі характер прибутків і збитків за кожний період є найважливішими підсумковими показниками роботи підприємства. За умов ринкової економіки всі суб'єкти господарювання зацікавлені в отриманні великих доходів із найменшими витратами. Управління фінансовими результатами є важливою складовою загальнокорпоративної системи менеджменту підприємства [3].

Для ефективного управління фінансовими результатами та виявлення резервів їх подальшого зростання необхідно враховувати, що управління відбувається під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів. Оскільки існують чимало факторів, які певною мірою впливають на фінансові результати підприємств машинобудівної галузі, необхідно виділити серед них найбільш значущі та здійснити їх редукцію.

Об'єктом дослідження є звітність п'яти підприємств машинобудівної галузі, основною діяльністю яких є виробництво електричного устаткування, а ткожа інформація про стан національної економіки за 2014–2016 рр. На підставі цих даних обчислено внутрішні та зовнішні показники, які всебічно характеризують діяльність підприємства, а також стан зовнішнього середовища, у якому воно функціонує.

Як зовнішні фактори розглянуто основні загальноекономічні показники, які характеризують стан національної економіки, і ринкові, що визначають рівень розвитку машинобудівної галузі та виробництво електродвигунів зокрема. Задля врахування впливу рівня розвитку промисловості для аналізу обрано індекс промислової продукції. Серед ринкових показників розглянуто обсяг реалізованої продукції машинобудування й обсяг виробництва електродвигунів. За сучасних умов основним рушійним фактором зростання фінансових результатів вітчизняних підприємств є обсяг інвестицій. Тому до аналізу залучено показники, які характеризують прямі інвестиції у машинобудівну галузь, капітальні інвестиції у виробництво електричного устаткування та капітальні інвестиції у промисловість. Серед основних загальноекономічних показників обрано рівень інфляції, курс долара, ставку за кредитами для юридичних осіб, номінальний обсяг валового внутрішнього продукту на душу населення та індекс реальної заробітної плати.

Із внутрішніх факторів для аналізу обрано основні фінансові показники, які характеризують ліквідність (коефіцієнт поточної, швидкої та абсолютної ліквідності), фінансову стійкість (коефіцієнт автономії, фінансового ризику, маневреності власного капіталу та довгострокового залучення коштів) та оборотність (коефіцієнт оборотності активів, основних фондів, готової продукції та кредиторської заборгованості).

За результатами факторного аналізу з набору вхідних показників сформовано чотири групи факторів, які прямо або опосередковано впливають на фінансові результати машинобудівних підприємств (табл. 1) [5].

Таблиця 1

Факторні навантаження

Фактор	Показник	Факторні навантаження
1	2	3
Фактор 1	Індекс капітальних інвестицій у промисловість	-0,999
	Індекс цін виробників електричного устаткування	0,997
	Капітальні інвестиції у виробництво електричного устаткування, млн грн	-0,988
	Індекси промислової продукції	-0,952
	Обсяг реалізованої продукції машинобудівної галузі, млн грн	-0,938
	Виробництво електродвигунів, тис. од.	-0,933
	Індекс реальної заробітної плати	-0,811
	Курс долара	-0,781
	Рівень інфляції	0,718
	Індекси цін виробників промислової продукції	-0,713
Фактор 2	Коефіцієнт поточної ліквідності	-0,918
	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	-0,909
	Коефіцієнт швидкої ліквідності	-0,854
	Коефіцієнт оборотності активів	-0,832
	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	-0,778
	Коефіцієнт оборотності готової продукції	-0,754
	Коефіцієнт оборотності основних фондів	-0,707
Фактор 3	Ставка за кредитами	0,905
	Прямі інвестиції у машинобудівну галузь України, млн дол. США	-0,896
	Номінальний обсяг ВВП на душу населення, дол. США	-0,754

Закінчення табл. 1

1	2	3
Фактор 4	Коефіцієнт фінансового ризику	-0,928
	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,912
	Коефіцієнт довгострокового залучення коштів	0,761

Матриця факторних навантажень дає змогу виділити для кожного фактора групу параметрів, що є найтісніше пов'язаними між собою. До того ж кожний фактор об'єднує групу показників за подібністю впливу з найбільшими факторними навантаженнями, у результаті визначають прихований сукупний вплив цієї групи показників на досліджуваний параметр. Результати факторного аналізу засвідчують, що на фінансові результати підприємства машинобудівної галузі впливають чотири фактори (табл. 1) [4].

Перший фактор характеризує стан зовнішнього середовища, у якому функціонує підприємство, описує стан економіки на макро- та мезорівні, об'єднуючи загальноекономічні та галузеві показники. Для першого фактора найвищі факторні навантаження має індекс капітальних інвестицій у промисловість (0,999), індекс цін виробників електричного устаткування (0,997) та сума капітальних інвестицій у виробництво електричного устаткування (0,988), що підтверджує важливість впливу капітальних інвестицій і цінової політики на фінансові результати підприємства. Також до складу цього фактора увійшов індекс промислової продукції (0,952) та показник обсягу реалізованої продукції машинобудівної галузі (0,938), що підкреслює вагомість обсягу реалізації у зміні фінансового результату.

Аналіз структури другого фактора засвідчує, що визначальними показниками, на підставі яких можна інтерпретувати його зміст, є показники, що характеризують ліквідність і ділову активність підприємства. Для другого фактора найвищі факторні навантаження має коефіцієнт поточної ліквідності (0,918), що характеризує достатність оборотних активів підприємства для погашення власних боргів, і коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості (0,909). Із урахуванням сутності цього фактора слід говорити про залежність між фінансовими результатами та достатньою ліквідністю й оборотністю активів підприємства.

Третій фактор можна інтерпретувати як такий, що характеризує інвестиційну активність у машинобудівній галузі й умови подальшого розвитку інвестиційної діяльності. Для третього фактора найбільше факторне навантаження має процентна ставка за кредитами для юридичних осіб. Цей показник прямо впливає на можливість підприємства використовувати позикові кошти у вигляді капітальних інвестицій для розвитку власної діяльності. До складу цього фактора також увійшов один із найважливіших показників розвитку економіки, що характеризує кінцевий результат виробничої діяльності підприємств країни, – номінальний обсяг валового внутрішнього продукту на душу населення. Цей показник є головним індикатором економічного розвитку країни, оскільки його зростання сприяє підвищенню інвестиційної активності.

До четвертого фактора, що визначає стан фінансової стійкості підприємства, увійшли коефіцієнт фінансового ризику (факторне навантаження 0,928), коефіцієнт маневреності власного капіталу (0,912) та коефіцієнт довгострокового залучення коштів (0,761).

Завдяки факторному аналізу з набору вхідних показників обрано фактори, що здійснюють вирішальний вплив на фінансові результати підприємства машинобудівної галузі.

За критерієм Кайзера отримані головні компоненти на 93,34 % пояснюють варіацію вихідної системи показників, причому перша головна компонента пояснює 35,42 % загальної дисперсії, друга – 25,78 %, третя – 21,31 %, четверта – 10,83 % (табл. 2).

Таблиця 2

Оцінювання рівня інформативності головних компонент факторного аналізу

Фактор	Власні значення	Загальна дисперсія, %	Кумулятивні власні значення	Кумулятивна дисперсія
1	8,855102	35,42041	8,85510	35,42041
2	6,446115	25,78446	15,30122	61,20487
3	5,326749	21,30700	20,62797	82,51187
4	2,706524	10,82610	23,33449	93,33796

Отже, отримані результати факторного аналізу обґрунтовують модель управління фінансовими результатами підприємств машинобудування (1):

$$Y = 8{,}85\ F1 + 6{,}44\ F2 + 5{,}32\ F3 + 2{,}71\ F4 + \varepsilon, \quad (1)$$

де *F*1 – фактор, що характеризує вплив зовнішнього середовища на фінансові результати діяльності підприємства (35 % загальної мінливості);

*F*2 – фактор, що характеризує вплив ліквідності та оборотності підприємства на фінансові результати підприємства (26 % загальної мінливості);

*F*3 – фактор, що характеризує вплив інвестиційної активності у машинобудівній галузі й умови подальшого розвитку інвестиційної діяльності на фінансові результати діяльності підприємства (21 % загальної мінливості);

*F*4 – фактор, що характеризує вплив стану фінансової стійкості підприємства на фінансові результати (11 % загальної мінливості).

Отже, із застосуванням факторного аналізу визначено чотири фактори, які впливають на фінансові результати підприємств машинобудівної галузі. Два з них описують зовнішні умови, у яких функціонує підприємство, ці фактори можуть сприяти економічному розвитку підприємства або гальмувати його, можуть позитивно впливати на діяльність підприємств або стати на заваді. На ці фактори підприємство вплинути не в змозі, тому йому потрібно лише пристосовуватися до них. Інші два фактори об'єднують внутрішні показники, на які підприємство може та повинно впливати задля підвищення фінансових результатів своєї діяльності.

Другий фактор характеризує ліквідність підприємства, що є стратегічно важливою величиною. Задля підвищення показників ліквідності підприємству слід увести управління запасами підприємства для оптимізації запасів матеріалів, незавершеного виробництва та готової продукції. Оптимізація запасів має вплинути на перерозподіл обігових коштів підприємства, у результаті чого очікується збільшення ліквідних грошових коштів і зменшення неліквідних виробничих запасів.

Четвертий фактор описує стан фінансової стійкості підприємства, що є однією з найважливіших характеристик діяльності кожного підприємства, а пошук шляхів її підвищення є важливою складовою управлінської діяльності. Для забезпечення задовільного стану фінансового стійкості на кожному підприємстві у загальній системі фінансового менеджменту необхідними є розробка й забезпечення реалізації системи її аналізу й оцінювання, адаптованої до особливостей функціонування цього підприємства на ринку, завдань його фінансової стратегії й політики, фінансової ментальності власників тощо. За сучасних економічних умов першочерговим етапом підвищення фінансової стійкості машинобудівних підприємств є пошук оптимального співвідношення власного та позикового капіталу, що забезпечуватиме мінімальний фінансовий ризик за максимальної рентабельності власного капіталу. Підприємствам необхідно систематично, детально і в динаміці аналізувати стан фінансової стійкості підприємства та залежно від того, який показник змінився, приймати відповідні рішення [5].

Таким чином, особливу увагу при аналізі фінансових результатів слід приділяти внутрішнім показникам діяльності підприємства, які є індикаторами фінансово-економічного стану. Однак, через нестабільність політичної системи, національної та світової економіки зростає значущість зовнішніх факторів. Необхідно враховувати, що підприємство завжди зазнає впливу зовнішніх і внутрішніх факторів, вони діють на установу сумарно і водночас, але питома вага кожного із них може відрізнятися, як і характер впливу. Аналіз факторів впливу на фінансові результати сприятиме прийняттю раціональних управлінських рішень, а також удосконаленню менеджменту, що ґрунтуватиметься на врахуванні специфіки кожного елемента фактора впливу.

Науковий керівник – канд. екон. наук, доцент Алексєєнко І. І.

Література: 1. Статистична інформація // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua. **2.** Бутинець Ф. Ф. Економічний аналіз : навч. посіб. / за ред. Ф. Ф. Бутинця. Житомир : Рута, 2003. 680. **3.** Янковий О. Г., Кошельок Г. В. Фактори формування прибутку підприємства. *Вісник соціально-економічних досліджень.* 2011. № 3. С. 298–305. **4.** Мезенцев К. В. Регіональне прогнозування соціально-економічного розвитку : навч. посіб. Київ : Київський університет, 2004. 82 с. **5.** Ладунка І. С., Кучеренко Є. А. Шляхи покращення фінансового стану підприємств в сучасних економічних умовах. *Науковий вісник Мукачівського державного університету.* 2016. № 1. С. 185–188.

ОПТИМІЗАЦІЯ ВИРОЩУВАННЯ ОСНОВНИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КУЛЬТУР ФАБРИКОЮ ООО «СИНГЕНТА»

УДК 519.863:635.07(477)

Чефранова К. Р.

Студент 2 курсу
факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто розв'язання оптимізаційної задачі з вирощування сільськогосподарських культур та їх реалізації в Україні. Із застосуванням надбудови «Пошук рішень» у Microsoft Excel сформульовано й розв'язано двоїсту до неї задачу. Проведено післяоптимізаційний аналіз стосовно доцільності вирощування певних культур.*

Ключові слова: *підприємство, організація, вирощування, сільськогосподарська фабрика, сільськогосподарські культури, рослинництво, тваринництво, оптимізація, оптимізаційна задача, оптимальний план, задача лінійного програмування, математична модель, симплексний метод, система обмежень, двоїста задача, цільова функція, тіньові ціни.*

Аннотация. *Рассмотрено решение оптимизационной задачи по выращиванию сельскохозяйственных культур и их реализации в Украине. С применением надстройки «Поиск решений» в Microsoft Excel сформулирована и решена двойственная к ней задача. Проведен послеоптимизационный анализ относительно целесообразности выращивания определенных культур.*

Ключевые слова: *предприятие, организация, производство, сельскохозяйственная фабрика, сельскохозяйственные культуры, растениеводство, животноводство, оптимизация, оптимизационная задача, оптимальный план, задача линейного программирования, математическая модель, симплексный метод, система ограничений, двойственная задача, целевая функция, теневые цены.*

Annotation. *The solution of the optimization problem on growing agricultural crops and their sale in Ukraine is considered. With the use of the add-in «Finding Solutions» in Microsoft Excel, a dual task is formulated and back. Post-optimization analysis of the feasibility of growing certain crops.*

Keywords: *enterprise, organization, production, agricultural factory, agricultural crops, plant growing, livestock, optimization, optimization problem, optimal plan, linear programming problem, mathematical model, simplex method, constraint system, dual task, objective function, shadow prices.*

Сільська промисловість є однією з основних галузей у економіці України, тому важливо дослідити оптимізацію виробництва сільськогосподарської продукції та зробити висновки із урахуванням отриманих результатів.

Так, у 1990–2000 рр. спостерігався різкий спад у виробництві сільськогосподарських культур, що зумовлено економічною ситуацією в країні. На той час держава лише становилася, тому дуже повільним було зростання обсягу валового внутрішнього продукту, унаслідок цього знизився і рівень урожайності.

Підвищення виробництва сільськогосподарських продуктів спроможне знизити рівень голоду на світовому рівні. Логічно, що якусь культуру вигідніше вирощувати у більшій кількості, ніж іншу (або навіть усі одразу), оскільки споживання залежить від попиту на певну продукцію. Тому доцільно дослідити, яку саме культуру вигідніше вирощувати, чи вигідно вирощувати всі одразу, або, можливо, невигідно вирощувати жодну із культур.

Дані у роботі стосуються лише рослинництва, оскільки за вартістю рослинництво перевищує тваринництво. До того ж розглядатимемо дані стосовно лише основних сільськогосподарських культур: зернових, цукрового буряку, соняшнику та ін. Вирішити задачу на оптимізацію можна із застосуванням симплексного методу та шляхом розв'язання двоїстої задачі в середовищі Microsoft Excel.

Позначимо через змінні обсяги вирощування основних сільськогосподарських культур на фабриці «Сингента», тис. т:

x_1 – обсяги зернових культур;

x_2 – обсяги цукрового буряку;

x_3 – обсяги соняшнику.

© Чефранова К. Р., 2017

Таблиця 1

Кількісні показники вирощування основних сільськогосподарських культур

Культура	Вирощування основних сільськогосподарських культур, тис. т			Основні фонди
	Витрати			
	A	B	C	
Зернові	6000	4500	3000	70000
Буряк цукровий	6000	3000	2000	85000
Соняшник	8000	1000	2000	60000
Прибуток	30000	27000	15000	

Тоді математична модель задачі має вигляд:

$$Z = 30000x_1 + 27000x_2 + 15000x_3 \to \max \cdot$$

$$\begin{cases} 6000x_1 + 4500x_2 + 3000x_3 \le 70000 \\ 6000x_1 + 3000x_2 + 2000x_3 \le 85000 \\ 8000x_1 + 1000x_2 + 2000x_3 \le 60000 \end{cases}$$

$$x_1, x_2, x_3, x_4, x_5, x_6 \ge 0 .$$

Розв'язком задачі є:

$$x_1^* = 0, x_2^* = 15\,{}^{5}\!/_{9}, x_3^* = 0, x_4^* = 0, x_5^* = {}^{115000}\!/_{3}, x_6^* = {}^{400000}\!/_{9}\cdot .$$

Отриманий план є оптимальним, оскільки в оцінках плану немає від'ємних елементів. Отже, допустимий вектор x_2 є оптимальним:

$$Z=30000*0+27000*15\ {}^{5}\!/_{9}+15000*0=420000.$$

Значення $x_2 = 15\,{}^{5}\!/_{9}$ показує, що вирощування цієї культури (цукрового буряка) є вигідним. Значення $x_1 = 0$ (зернових культур) та $x_3 = 0$ (соняшника) указує, що вирощування цих культур не є вигідним для фабрики.

Додаткова змінна x_4 дорівнює нулю, тобто перший ресурс (зернові культури) реалізуються без залишку. Якщо дотримуватися оптимального плану, цукрового буряку при реалізації залишиться ${}^{115000}\!/_{3}$ тис. т, оскільки до оптимального плану увійшла додаткова змінна x_5. Також до оптимального плану увійшла додаткова змінна x_6, тому соняшнику залишається як невикористаного ресурсу ${}^{400000}\!/_{9}$ тис. т.

Для подальшого аналізу слід побудувати двоїсту задачу із y_1, y_2, y_3 – тіньовими цінами одиниці кожного з ресурсів. Цільова функція матиме вигляд:

$$F_{\min} = 70000\,y_1 + 85000\,y_2 + 60000\,y_3 .$$

Система обмежень матиме вигляд:

$$\begin{cases} 6000x_1 + 6000x_2 + 8000x_3 \le 30000 \\ 4500x_1 + 3000x_2 + 1000x_3 \le 27000 \\ 3000x_1 + 2000x_2 + 2000x_3 \le 15000 \end{cases}$$

$$y_1,\ y_2,\ y_3 \ge 0.$$

Розв'яжемо двоїсту задачу із застосуванням вбудованої функції «Пошук рішень» у середовищі Microsoft Excel:

$$Z_{\max} = F_{\min} = 420000.$$

Розв'язавши двоїсту задачу, отримуємо оптимальний план.

Отже, $y_1^* = 6, y_2^* = 0, y_3^* = 0$ – тіньові ціни другого та третього ресурсу дорівнюють нулю.

Продукцію першого виду (зернові) вирощувати економічно невигідно, тому що перше обмеження виконується як сувора нерівність. Тіньова ціна за продажем зернових перевищує ринкову ціну цього продукту, тому вигідніше продавати ресурси за ринковими цінами.

Друге обмеження двоїстої задачі виконується як рівність. Це означає, що другий продукт (цукровий буряк) економічно вигідно вирощувати, а його використання передбачено оптимальним планом прямої задачі $(x_2 > 0)$.

Продукцію третього виду вирощувати економічно невигідно, тому що в оптимальному плані прямої задачі $x_3 = 0$.

Таким чином, визначивши максимальні обсяги виробництва на підставі даних ООО «Сингента», можна зробити висновок. Розрахунки допоможуть фабриці, що вирощує сільськогосподарські культури, максимізувати прибуток від реалізації продукції за один рік, отже, фабрика матиме можливість бути конкурентоспроможною на ринку сільськогосподарської продукції.

Науковий керівник – д-р екон. наук, професор Малярець Л. М.

Література: 1. Сиргалина Р. Р., Семашко М. А. Использование методов линейного программирования для решения задач оптимизации производства. *Символ науки.* 2016. № 4. С. 208–211. **2.** ООО «Сингента» // Офіційний сайт ООО «Сингента». URL: https://www.syngenta.ua. **3.** Малярец Л. М. Экономико-математические методы и модели : учебное пособие. Харьков : ХНЭУ, 2013. 288 с. **4.** Малярець Л. М., Куліков П. М., Лебедєва І. А. Лабораторний практикум з навчальної дисципліни «Економіко-математичне моделювання» : навч.-практ. посіб. Харків : ХНЕУ, 2009. 136 с.

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЛІЦЕНЗУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 005.591.43:346.54(477)

Чечоткіна Г. О.

Студент 3 курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто основні питання правового регулювання ліцензування господарської діяльності в Україні. Проведено аналіз актуальних змін у нормативно-правовому регулюванні ліцензування господарської діяльності. Визначено актуальні аспекти та проблеми практичного застосування правових засобів ліцензування. Запропоновано напрями ефективного вирішення окремих проблем правового регулювання ліцензування.*

Ключові слова: *економіка, підприємство, організація, господарська діяльність, ліцензія, ліцензування, ліцензійні реєстри, законодавство, нормативно-правове регулювання.*

Аннотация. *Рассмотрены основные вопросы правового регулирования лицензирования хозяйственной деятельности в Украине. Проведен анализ актуальных изменений в нормативно-правовом регулировании лицензирования хозяйственной деятельности. Определены актуальные аспекты и проблемы практического применения правовых средств лицензирования. Предложены направления эффективного решения отдельных проблем правового регулирования лицензирования.*

Ключевые слова: *экономика, предприятие, организация, хозяйственная деятельность, лицензия, лицензирование, лицензионные реестры, законодательство, нормативно-правовое регулирование.*

Annotation. *The main issues of legal regulation of licensing of economic activity in Ukraine are considered. The analysis of actual changes in the legal regulation of licensing of economic activity is carried out. The most actual aspects and problems of practical application of legal means of licensing are determined. The directions of effective solution of certain problems of legal regulation of licensing are suggested.*

© Чечоткіна Г. О., 2017

Keywords: *economy, enterprise, organization, economic activity, license, licensing, licensing registers, legislation, normative and legal regulation.*

У науковій юридичній літературі існують чимало проблемних питань, що протягом тривалого часу залишаються актуальними. Нині в Україні активно впроваджується політика дерегулювання господарської діяльності, що значно зменшує втручання держави у діяльність суб'єктів господарювання. Одним із проявів цієї політики є прийняття 3 березня 2015 р. Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» № 222-VIII [4], дослідженню положень і проблем якого присвячено цю статтю.

Дослідженням питань ліцензування займалися Піцикевич В. В., Багандов А. Б., Шестак Л. В., Бекірова Е. Е., Пастух І. Д. та ін. Однак, у наукових публікаціях аналіз Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» поки що майже не знайшов свого відображення. Винятком є стаття Лісничої Т. В. «Ліцензування як спосіб державного регулювання господарської діяльності: аналіз стану законодавства» [2].

Метою написання статті є дослідження правового регулювання ліцензування господарської діяльності України, зокрема аналіз деяких аспектів і проблемних питань Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності».

Сутність ліцензування полягає в установленні державою особливих технічних, організаційних, кадрових та інших вимог до тих чи інших видів господарської діяльності. Це означає, що ліцензуванню підлягають види діяльності, які з тих чи інших причин не можна віднести до підприємницьких, або які здійснюються виключно непідприємницькими організаціями [6].

На підставі дослідження предмета правового регулювання та структури нового Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» та порівняння його із Законом України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» 2000 р. можна стверджувати, що ні предмет регулювання, ні структура не змінилися [4; 5]. Так, практично без змін залишилися норми щодо більшості принципів державної політики у сфері ліцензування; вимог до документів, що подаються до уповноваженого органу для одержання ліцензії; повноважень спеціально уповноваженого органу з питань ліцензування, органів ліцензування, відповідальності за порушення ліцензійних умов та ліцензійного законодавства; обов'язку суб'єкта господарювання провадити певний вид господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню, відповідно до встановлених для цього виду діяльності ліцензійних умов тощо. Отже, можно було б внести зміни до вже існуючого Закону, виклавши його у новій редакції.

Чинним Законом запроваджено деякі суттєві зміни у ліцензування господарської діяльності в Україні. Основними змінами є скорочення кількості видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню, а також відхід Закону від паперового документообігу – надано можливість подання документів до органу ліцензування в електронному вигляді та оформлення самої ліцензії у вигляді запису в Єдиному державному реєстрі (далі – ЄДР) для юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань [1].

Новаторською зміною в нормативно-правовому регулюванні ліцензування господарської діяльності, внесеною новим Законом, є зміна форми ліцензії з документарної на електронну. Так, ст. 1 Закону ліцензію визначено як запис у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань про рішення органу ліцензування щодо наявності в суб'єкта господарювання права на провадження визначеного ним виду господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню. Ліцензія на провадження здобувачем ліцензії визначеного ним виду господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню, оформлюється органом ліцензування в електронному вигляді (запис про рішення органу ліцензування щодо видачі ліцензії суб'єкту господарювання в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань) та відображається у витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, яка видається ліцензіату безоплатно, та підлягає обов'язковому оприлюдненню на порталі електронних сервісів у порядку, визначеному Міністерством юстиції України в Порядку надання відомостей з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань. До Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань вносяться відомості про ліцензування видів господарської діяльності, визначені Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» [3].

Органи ліцензування вносять до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань: 1) рішення, прийняті органами ліцензування відповідно до цього Закону, – у день їх прийняття; 2) документи, подані до органів ліцензування, та іншу інформацію про ліцензування видів господарської діяльності, необхідну для ведення зазначеного реєстру, – у день їх отримання органами ліцензування. Нині ліцензії видаються в електронній формі, але до набрання чинності положення про внесення до Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців інформації про ліцензування та видання Кабінетом Міністрів України акта щодо припинення ведення Єдиного ліцензійного реєстру органи ліцензування згідно із прикінцевими та перехідними положеннями Закону:

– продовжують формувати, вести, надавати відомості з власних ліцензійних реєстрів та подавати їх до Єдиного ліцензійного реєстру згідно із порядком формування, ведення та користування відомостями ліцензійного реєстру та подання їх до Єдиного ліцензійного реєстру;

– оприлюднюють прийняті ними рішення про видачу ліцензій на своїх офіційних веб-сайтах наступного робочого дня;

– сприяють розпоряднику Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців у формуванні електронного інформаційного ресурсу реєстру щодо ліцензування [1].

Звертають на себе увагу недоліки Закону, що є пов'язаними з низьким рівнем законодавчої техніки. Так, ст. 2 Закону має назву «Сфера дії Закону та повноваження органів державної влади у сфері ліцензування», але не містить положень щодо повноважень державних органів. Водночас ч. 3 і 4 цієї статті, де йдеться про можливість суб'єкта господарювання здійснювати види господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню, після внесення відомостей до Єдиного державного реєстру щодо рішення органу ліцензування про видачу йому ліцензії, та про територію провадження ліцензованої діяльності залежно від органу, що видав ліцензію, не відповідають назві статті. Назва статті 8 Закону «Запровадження, скасування, зміна назви виду господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню» також не відповідає її змісту. Назва статті передбачає визначення порядку запровадження, насправді містить норми щодо вибіркових наслідків запровадження, скасування та зміни назви виду господарської діяльності, що підлягає ліцензуванню. Ст. 13 Закону «Розгляд заяви про отримання ліцензії, відмова у видачі ліцензії» містить ч. 4, яка не відповідає назві статті та передбачає, що непереоформлена у встановлений строк ліцензія є недійсною і підлягає анулюванню. Але цій нормі не передує жодної згадки ні про поняття, ні про підстави переоформлення ліцензій. Чинний Закон, на відміну від попереднього, не містить переліку підстав для переоформлення ліцензії.

Таким чином, сучасна вітчизняна система ліцензування перебуває в процесі вдосконалення, про що свідчить наявність численних суперечностей щодо питань і проблем ліцензування господарської діяльності. На підставі проведеного дослідження можна стверджувати, що Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності» в цілому дійсно є спрямованим на зменшення впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання. Водночас він містить як важливі позитивні новели, так і численні недоліки, як нові, так і ті, що були характерні для попередньої редакції Закону. Зважаючи на це, слід зробити висновок стосовно необхідності вдосконалення процедури видачі ліцензії на здійснення господарської діяльності, що полягає у запровадженні нових положень і нормативно-правових актів для регулювання цього питання, а також удосконалення чинних нормативних документів стосовно ліцензування. Постійний розвиток господарської діяльності в Україні створює підґрунтя для вирішення проблем і подальших наукових досліджень у сфері реформування нормативно-правового регулювання ліцензування господарської діяльності.

Науковий керівник – канд. юрид. наук, викладач Ваганова І. М.

Література: 1. Баженова А. Реформування нормативно-правового регулювання ліцензування господарської діяльності. *Підприємство, господарство і право*. 2017. № 6. С. 46–49. **2.** Ліснича Т. В. Ліцензування як спосіб державного регулювання господарської діяльності: аналіз стану законодавства. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.* 2015. № 2. С. 128–130. **3.** Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань : Закон України від 15.05.2003 № 755-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15/ed20030515. **4.** Про ліцензування видів господарської діяльності : Закон України від 02.03.2015 № 222-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19/ed20150302. **5.** Про ліцензування певних видів господарської діяльності : Закон України від 01.06.2000 № 1775-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1775-14/ed20000601. **6.** Меленко О. В., Семенюк Ю. В. Основні проблеми правового регулювання ліцензування в Україні. http://www.rusnauka.com/17_AND_2010/Pravo/68806.doc.htm.

АНАЛІЗ ФАКТОРІВ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА КІЛЬКІСТЬ ІНОЗЕМНИХ ТУРИСТІВ В УКРАЇНІ

УДК 303.724:338.48-054.6(477)

Шкода А. П.

Студент 2 курсу
факультету менеджменту і маркетингу ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто вплив макроекономічних факторів на кількість іноземних туристів в Україні. Розроблено багатофакторну регресійну модель. Виявлено взаємозв'язок між факторними ознаками й кількістю іноземних туристів. Отриману модель перевірено на статистичну значущість.*

Ключові слова: *туризм, іноземні туристи, об'єкти туристичної інфраструктури, імпорт, експорт, регресійна модель, багатофакторна регресійна модель, кореляційно-регресійний аналіз, економетрична модель, кореляція, автокореляція, статистична значущість.*

Аннотация. *Рассмотрено влияние макроэкономических факторов на количество иностранных туристов в Украине. Разработана многофакторная регрессионная модель. Выявлена взаимосвязь между факторными признаками и количеством иностранных туристов. Полученная модель проверена на статистическую значимость.*

Ключевые слова: *туризм, иностранные туристы, объекты туристической инфраструктуры, импорт, экспорт, регрессионная модель, многофакторная регрессионная модель, корреляционно-регрессионный анализ, эконометрическая модель, корреляция, автокорреляция, статистическая значимость.*

Annotation. *The influence of macroeconomic factors on the number of foreign tourists in Ukraine is considered. A multi-factor regression model has been developed. The relationship between factor signs and the number of foreign tourists has been revealed. The resulting model was tested for statistical significance.*

Keywords: *tourism, foreign tourists, objects of tourist infrastructure, import, export, regression model, multifactorial regression model, correlation-regression analysis, econometric model, correlation, autocorrelation, statistical significance.*

Нині туризм є однією з важливих і прибуткових галузей економіки. Як стверджує заступник міністра економічного розвитку і торгівлі України Михайло Тітарчук, туризм – це економіка, інновації, нові можливості, нова інфраструктура. У країнах, де сфера туризму добре розвинена, вона може генерувати до 10 % обсягу валового внутрішнього продукту. В уряду існує чітке розуміння, що ця галузь – це і є економіка, і держава має формувати правильну політику, тобто правила гри, де бізнес, туроператори та турагентства почували б себе зручно. Туризм – це просування України у світі [3].

Україна має чудові історичні, географічні та природні передумови, щоб стати одним із найпопулярніших туристичних центрів світу. Однак, статистика засвідчує, що галузь розвивається дуже повільно та нестабільно. Основними факторами, що стримують розвиток туризму, є невідповідність об'єктів туристичної інфраструктури світ і, як наслідок, відсутність необхідних інвестицій для розвитку туризму, як внутрішніх – через тривалу економічну кризу, так і іноземних – через несприятливий інвестиційний клімат [2].

Метою написання статті є аналіз впливу незалежних факторів (експорту, імпорту, кількості закладів для відпочинку, кількості театрів) на кількість іноземних туристів в Україні.

Проведено аналіз залежності між кількістю іноземних туристів і експортом, імпортом, кількістю закладів відпочинку та кількістю театрів за 2002–2016 рр. Як результативну змінну Y взято кількість іноземних туристів, які відвідали Україну, а як незалежні:

X_1 – експорт, млн дол. США;

X_2 – імпорт, млн дол. США;

X_3 – кількість закладів для відпочинку, од.;

X_4 – кількість театрів, од.

© Шкода А. П., 2017

Вихідні дані подано в табл. 1 [4].

Таблиця 1

Вихідні дані для побудови економетричної моделі

Рік	Y	X_1	X_2	X_3	X_4
2002	10 516 665,00	17 957,10	16 976,8	1 982,00	131,00
2003	12 513 883,00	23 066,80	23 020,1	2 005,00	135,00
2004	15 629 213,00	32 666,10	28 996,8	2 033,00	133,00
2005	17 630 760,00	34 228,40	36 136,3	2 016,00	135,00
2006	18 935 775,00	38 368,00	45 038,6	1 976,00	137,00
2007	23 122 157,00	49 296,10	60 618,0	1 934,00	138,00
2008	25 449 078,00	66 967,30	85 535,3	1 916,00	138,00
2009	20 798 342,00	39 695,70	45 433,1	1 907,00	136,00
2010	21 203 327,00	51 405,20	60 742,2	1 920,00	140,00
2011	21 415 296,00	68 394,20	82 608,2	1 947,00	133,00
2012	23 012 823,00	68 830,40	84 717,6	1 925,00	132,00
2013	24 671 227,00	63 320,70	76 986,8	1 916,00	133,00
2014	12 711 507,00	53 901,70	54 428,7	1 400,00	113,00
2015	12 428 286,00	38 127,10	37 516,4	1 399,00	113,00
2016	13 333 096,00	36 361,70	39 249,8	1 295,00	112,00

Із застосуванням інструменту «Регресія» надбудови «Аналіз даних» програмного середовища Microsoft Excel знайдено основні числові характеристики та параметри моделі (рис. 1).

Рівняння моделі має вигляд:

$$\hat{Y} = -31529850{,}9 + 172{,}684X_1 - 29{,}84X_2 - 8055{,}334X_3 + 436157{,}3584X_4.$$

ВЫВОД ИТОГОВ									
Регрессионная статистика									
Множественный R	0,958703843								
R-квадрат	0,919113059								
Нормированный R-квадра	0,886758283								
Стандартная ошибка	1691870,855								
Наблюдения	15								
Дисперсионный анализ									
	df	*SS*	*MS*	*F*	*Значимость F*				
Регрессия	4	3,25256E+14	8,13139E+13	28,40733774	1,93747E-05				
Остаток	10	2,86243E+13	2,86243E+12						
Итого	14	3,5388E+14							
	Коэффициенты	*Стандартная ошибка*	*t-статистика*	*P-Значение*	*Нижние 95%*	*Верхние 95%*	*Нижние 95,0%*	*Верхние 95,0%*	
Y-пересечение	-31529850,9	14694696,12	-2,145661988	0,057483547	-64271674,24	1211972,448	-64271674,24	1211972,448	
Переменная X 1	436157,3584	182405,5333	2,39114105	0,037884694	29732,50289	842582,214	29732,50289	842582,214	
Переменная X 2	-29,84018832	246,861927	-0,12087805	0,906181949	-579,882839	520,2024623	-579,882839	520,2024623	
Переменная X 3	-8055,334311	6156,740784	-1,308376395	0,22001823	-21773,40765	5662,73903	-21773,40765	5662,73903	
Переменная X 4	172,6841307	184,3454763	0,936741894	0,370962398	-238,0631873	583,4314487	-238,0631873	583,4314487	

Рис. 1. **Виведення результатів із застосуванням функції «Регресія»**

Побудована модель є якісною, оскільки коефіцієнт детермінації R^2 = 0,919. Матриця парних коефіцієнтів кореляції, яку побудовано із застосуванням інструменту «Кореляція» надбудови «Аналіз даних» програмного середовища Microsoft Excel, засвідчує відсутність мультиколінеарності (табл. 2)

Із застосуванням дисперсійного аналізу побудовану модель перевірено на статистичну значущість:

$$F_{расч} = 28{,}407 > F_{табл} = 3{,}48.$$

Таблиця 2

Матриця парних коефіцієнтів кореляції

	Y	X_1	X_2	X_3	X_4
Y	1				
X_1	0,619701	1			
X_2	0,775442	0,1171587	1		
X_3	0,44253	0,7390831	-0,0113794	1	
X_4	0,839084	0,2213492	0,6873353	0,074506022	1

Таким чином, із застосуванням багатофакторного кореляційно-регресійного аналізу досліджено залежність між кількістю іноземних туристів в Україні та факторами, що впливають на неї. Виявлено тісний зв'язок між експортом, імпортом, кількістю закладів для відпочинку та кількістю театрів і кількістю іноземних туристів, які відвідали Україну. Для залучення іноземних туристів в Україну слід удосконалювати об'єкти туристичної інфраструктури (санаторії, бази відпочинку, готелі, ресторани та ін.), покращувати загальну економічну ситуацію в країні, зміцнити становище України на зовнішньому економічному ринку.

Науковий керівник – канд. фіз.-мат. наук, доцент Железнякова Е. Ю.

Література: 1. В Україні немає жодного туристичного проекту, який відповідає міжнародним стандартам // Офіційний сайт ТСН. URL: https://tsn.ua/interview/v-ukrayini-duzhe-bagato-proektiv-ale-zhodnogo-yakiy-vidpovidav-bimizhnarodnim-standartam-949788/html. **2.** Туризм в Україні: проблеми та перспективи розвитку // Skole. URL: http://skole.com.ua/uk/papers/13-turizm/36-turizmukrproblemi.html. **3.** Туризм в Украине: проблемы и перспективы развития // Все о туризме. Туристическая библиотека. URL: http://tourlib.net/filosofia.htm. **4.** Статистична інформація // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua

ВИЗНАЧЕННЯ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ НЕДЕРЖАВНИХ ПЕНСІЙНИХ ФОНДІВ В УКРАЇНІ

УДК 33.021:657.4127(477)

Шнурко К. О.
Капустянко Ю. О.

Студенти 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. *Розглянуто особливості діяльності недержавних пенсійних фондів в Україні. Обґрунтовано необхідність функціонування недержавних низького рівня довіри населення до недержавного пенсійного забезпечення. Запропоновано шляхи ефективного вирішення наявних проблем.*

© Шнурко К. О., Капустянко Ю. О., 2017

Ключові слова: *держава, пенсія, пенсійне забезпечення, пенсійні внески, недержавне пенсійне забезпечення, недержавні пенсійні фонди, пенсійні активи.*

Аннотация. *Рассмотрены особенности деятельности негосударственных пенсионных фондов в Украине. Обоснована необходимость функционирования негосударственных пенсионных фондов. Определены основные причины низкого уровня доверия населения к негосударственному пенсионному обеспечению. Предложены пути эффективного решения существующих проблем.*

Ключевые слова: *государство, пенсия, пенсионное обеспечение, пенсионные взносы, негосударственное пенсионное обеспечение, негосударственные пенсионные фонды, пенсионные активы.*

Annotation. *The features of the activities of non-state pension funds in Ukraine are considered. The necessity of the functioning of non-state pension funds is grounded. The main reasons for the low level of public confidence in non-state pension coverage are identified. Proposed ways to effectively solve existing problems.*

Keywords: *state, pension, pensions, pension contributions, non-state pension provision, non-state pension funds, pension assets.*

Одним із найважливіших здобутків України останніх кількох років є реформування пенсійної системи задля підвищення рівня соціального захисту населення. Необхідність структурного реформування системи пенсійного забезпечення населення країни є очевидною через зростання демографічного навантаження, неспроможність традиційної солідарної системи забезпечити необхідні фінансові ресурси для виплати гідних розмірів пенсій, а також соціальну несправедливість існуючої системи. Недержавні пенсійні фонди є найактивнішими суб'єктами світового ринку капіталу. Вони здійснюють довгострокове інвестування, трансформуючи вільні кошти підприємств і домогосподарств у інвестиції, що, як засвідчує досвід багатьох країн, сприяє економічному зростанню. Ефективне функціонування системи недержавного пенсійного забезпечення, що базується на засадах добровільної участі громадян, роботодавців та їх об'єднань у формуванні пенсійних накопичень, сприятиме як отриманню додаткових виплат, так і мобілізації додаткових джерел інвестиційних ресурсів у економіку України. У зв'язку із цим на сучасному етапі розвитку національної економіки України актуальним є питання мобілізації додаткових джерел інвестиційних ресурсів такого потужного інституційного інвестора, як недержавні пенсійні фонди.

Дослідженням місця та ролі недержавних пенсійних фондів займаються вітчизняні та зарубіжні науковці, серед них Камінський А. Б., Вітлінський В. В, Леонов Д. А., Канторович Г. Г., Лондар С. Л., Кустовська О. В. та ін. Однак, незважаючи на наявність численних теоретичних розробок, мінливими умовами сучасного економічного життя зумовлено наявність значного потенціалу для подальших поглиблених наукових досліджень цього питання, чим і зумовлено вибір саме цієї теми роботи.

Організація пенсійного забезпечення, що відповідає вимогам ринкової економіки, є однією із найважливіших задач, яку необхідно вирішити у соціальній сфері. У розвинених країнах використовують багаторівневе пенсійне забезпечення, яке передбачає солідарну систему, обов'язкове накопичення та добровільне формування пенсійних коштів за рахунок діяльності недержавних пенсійних фондів. Така структура сприяє забезпеченню обов'язкового прожиткового мінімуму пенсіонерам, а також упровадженню механізмів, із застосуванням яких громадяни можуть заощаджувати кошти. Завдяки цій структурі населення отримує гарантію щодо мінімального соціального захисту, оскільки має можливість дбати про власну забезпечену старість, що до того ж створює умови для розвитку потужного внутрішнього інвестиційного ресурсу [2].

У країнах Європи і світу пенсійна реформа, що знаменувала створення накопичувальних пенсійних систем і перехід до трирівневих моделей, розпочалася не так давно. Однак, світовий досвід засвідчує, що діяльність недержавних пенсійних фондів сприяє збільшенню обсягів інвестування реального сектора економіки через використання раніше не задіяних приватних пенсійних активів, що є необхідною умовою розвитку економічної системи будь-якої держави. За досить короткий час розвиненим країнам вдалося вирішити питання гідного пенсійного забезпечення громадян. Світові пенсійні активи накопичувальних фондів 16 найбільших ринків світу за останні десять років зросли майже вдвічі і на початок 2016 р. становили 35,3 трлн дол. Така гігантська цифра відповідає 80 % сукупного обсягу валового внутрішнього продукту цих країн. В Україні пенсійні активи не перевищують 1 % обсягу валового внутрішнього продукту. Для прикладу, у США та Австрії пенсійні фонди концентрують понад 90 % обсягу валового внутрішнього продукту, Голландії – 120 %, Швейцарії – 113 % [8]. Провідну роль на глобальному пенсійному ринку відіграє США: на початок 2016 р. обсяг пенсійних активів у цій країні становив майже 22 трлн дол. До п'ятірки лідерів також входять Велика Британія (3,2 трлн дол.), Японія (2,7 трлн дол.), Австралія (1,5 трлн дол.), Канада (1,5 трлн дол.). Середня пенсія в цих країнах становить близько 1500 дол. за умови здійснення щомісячних внесків на рахунок недержавних пенсійних фондів 15–18 % від доходу [8].

У зв'язку із поширенням недержавного пенсійного забезпечення в провідних країнах світу доцільно провести аналіз недержавного пенсійного забезпечення в Україні, визначити основні проблеми та окреслити перспективи розвитку.

Розбудова системи недержавного пенсійного забезпечення, що являє собою третій рівень пенсійної системи України, розпочалася з 2004 р., після набрання чинності Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення». Основою такої системи є недержавні пенсійні фонди.

Відповідно до Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення» [1] недержавний пенсійний фонд (НПФ) – це юридична особа, яка має статус неприбуткової організації (непідприємницького товариства), функціонує та здійснює свою діяльність виключно задля накопичення пенсійних внесків на користь учасників пенсійного фонду з подальшим управлінням пенсійними активами, а також здійснює пенсійні виплати учасникам фонду.

Діяльність недержавних пенсійних фондів полягає в акумулюванні активів учасників цього фонду та збереженні їх обсягів та вартості шляхом упровадження інвестиційної діяльності. Саме дохід від інвестиційної діяльності дає змогу компенсувати інфляційні ризики, а також збільшувати загальний обсяг активів кожного окремого учасника фонду. Головною метою функціонування недержавних пенсійних фондів є забезпечення додатковим доходом учасників фонду після їх виходу на пенсію, оскільки державне пенсійне забезпечення є недостатнім. Крім цього, рівень фінансової безпеки недержавних пенсійних фондів щодо виконання зобов'язань перед учасниками фонду є вищим, ніж у інших фінансових інститутів, оскільки активи учасників недержавних пенсійних фондів (фізичних осіб) відокремлені від активів його засновників і роботодавців – вкладників недержавних пенсійних фондів, а також установлені кількісні обмеження щодо інвестування пенсійних активів.

Проаналізуємо основні показники діяльності недержавних пенсійних фондів. Станом на 2017 р. у Державному реєстрі фінансових установ містилася інформація про 64 недержавні пенсійні фонди та 22 адміністратори недержавних пенсійних фондів, у той час як станом на 2016 р. у Державному реєстрі налічувалось 66 недержавних пенсійних фондів та 22 адміністратори. Крім того, є інформація про одного одноосібного засновника, який прийняв рішення про самостійне здійснення адміністрування створеного ним корпоративного недержавного пенсійного фонду (отримав ліцензію на провадження діяльності з адміністрування такого недержавного пенсійного фонду та відповідно до законодавства не потребує внесення до Державного реєстру фінансових установ) [7].

Згідно із даними Державного реєстру фінансових установ недержавні пенсійні фонди зареєстровано у восьми регіонах України. Найбільше недержавних пенсійних фондів у Києві – 46, або 71,9 % від загальної кількості зареєстрованих недержавних пенсійних фондів [7].

Аналіз діяльності ринку недержавного пенсійного забезпечення проведено на підставі звітних даних станом на 2017 р. Основні показники діяльності недержавних пенсійних фондів подано в табл. 1–4 [7].

Таблиця 1

Динаміка зміни основних показників діяльності недержавних пенсійних фондів, 2015–2017 рр.

Показник	Значення показника за роками			Темпи приросту, %	
	2015	2016	2017	2016/2015	2017/2016
Кількість укладених пенсійних контрактів, тис. од.	56,5	60,7	66,5	7,4	9,6
Загальна кількість учасників НПФ, тис. осіб	833,5	831,2	838,0	-0,3	0,8
Загальна вартість активів НПФ, млн грн	2 157,1	2 000,3	2 248,7	-7,3	12,4
Пенсійні внески, всього, млн грн:	1 845,6	1 847,8	1 945,6	0,1	5,3
– від фізичних осіб	74,9	83,0	110,0	10,8	32,5
– від фізичних осіб – підприємців	0,2	0,2	0,2	0,0	0,0
– від юридичних осіб	1 770,5	1 763,9	1 834,6	-0,4	4,0
Пенсійні виплати, млн грн	502,2	580,2	685,2	15,5	18,1
Кількістьучасників, які отримали (отримують) пенсійні виплати, тис. осіб	79,7	79,7	83,2	0,0	4,4
Сума інвестиційного доходу, млн грн	1 014,6	917,6	1 227,3	-9,6	33,8
Прибуток від інвестування активів недержавного пенсійного фонду, млн грн	822,6	698,0	956,4	-15,1	37,0

Отже, станом на 2017 р. загальна кількість учасників недержавних пенсійних фондів становила 838,0 тис. осіб (станом на 2016 р. – 831,2 тис. осіб), з яких отримали (отримують) пенсійні виплати 83,2 тис. осіб (9,9 % від загальної кількості учасників).

Станом на 2017 р. адміністраторами недержавних пенсійних фондів укладено 66,5 тис. од. пенсійних контрактів, що більше на 9,6 % (5,8 тис. од.), ніж у 2016 р. Кількість укладених пенсійних контрактів станом на 2017 р. із вкладниками – фізичними особами – 59,0 тис. од.; із вкладниками фізичними особами – підприємцями – 0,1 тис. од.; із вкладниками – юридичними особами – 7,4 тис. од. Збільшення кількості пенсійних контрактів є пов'язаним зі збільшенням пенсійних контрактів із фізичними особами: порівняно зі станом на 2016 р. збільшення

кількості контрактів із фізичними особами у 2017 р. становило 10,9 % (5,8 тис. од.); порівняно зі станом на 2015 р. збільшення кількості контрактів із фізичними особами станом на 2017 р. – 21,1 % (10,3 тис. од.), зменшення кількості контрактів із юридичними особами становило 3,9 % (0,3 тис. од.). Пенсійні контракти станом на 2017 р. укладено із 59,8 тис. вкладників, з яких юридичних осіб – 2,3 тис., або 3,8 % від загальної кількості вкладників, фізичних осіб – 57,5 тис., або 96,2 %. Кількість вкладників станом на 2017 р. зросла порівняно з аналогічним періодом 2016 р. на 9,3 % (5,1 тис. вкладників). У 2016 р. порівняно з аналогічним періодом 2015 р. кількість вкладників зросла на 8,7 % (4,4 тис. вкладників).

Таблиця 2

Динаміка зміни кількості укладених пенсійних контрактів і кількості вкладників, 2015–2017 рр.

Показник, тис. од.	Значення показника за роками			Приріст 2016/2015	Приріст 2017/2016
	2015	2016	2017		
Кількість вкладників – юридичних осіб	2,3	2,3	2,3	0,0	0,0
Кількість вкладників – фізичних осіб	48,0	52,4	57,5	9,2	9,7
Загальна кількість вкладників	50,3	54,7	59,8	8,7	9,3
Кількість укладених пенсійних контрактів із юридичними особами	7,7	7,4	7,4	-3,9	0,0
Кількість укладених пенсійних контрактів із фізичними особами – підприємцями	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0
Кількість укладених пенсійних контрактів із фізичними особами	48,7	53,2	59,0	9,2	10,9
Загальна кількість укладених пенсійних контрактів	56,5	60,7	66,5	7,4	9,6

Таблиця 3

Динаміка зміни кількості учасників недержавних пенсійних фондів, 2015–2017 рр.

Показник	За роками, тис. осіб			Приріст 2017/2016, %
	2015	2016	2017	
Кількість учасників НПФ	833,5	831,2	838,0	0,8
Кількість учасників, які отримають (отримали) пенсійні виплати	79,7	79,7	83,2	4,4

Як видно з табл. 3, кількість учасників недержавних пенсійних фондів коливалася і становила у 2015 р. 833,5 тис. осіб, у 2016 р. – 831,2 тис. осіб, у 2017 р. – 838,0 тис. осіб. Загальний приріст кількості учасників недержавних пенсійних фондів у 2017 р. стосовно 2016 р. становив 0,8 %. Кількість учасників, які отримують (отримали) пенсійні виплати у 2015–2016 рр. не змінилася і становила 79,7 тис. осіб, а у 2017 р. зросла на 4,4 % і становить 83,2 тис. осіб.

Таблиця 4

Динаміка зміни пенсійних виплат, 2015–2017 рр.

Показник	За роками, млн грн			Приріст 2017/2016, %
	2015	2016	2017	
Одноразові пенсійні виплати	443,7	475,0	524,7	10,5
Пенсійні виплати на визначений строк	58,5	105,2	160,5	52,6
Разом	502,2	580,2	685,2	18,1

Бачимо, що пенсійні виплати (одноразові та на визначений строк) у 2017 р. становили 685,2 млн грн, що на 18,1 % більше, ніж у 2016 р. При цьому одноразові виплати зросли на 10,5 %, пенсійні виплати на визначений строк – на 52,6 %.

Станом на 2017 р. сукупно недержавними пенсійними фондами здійснено пенсійні виплати (одноразові та на визначений строк) 83,2 тис. особам, тобто 9,9 % від загальної кількості учасників, які отримали (отримують) пенсійні виплати.

Середній розмір одноразової пенсійної виплати на одного учасника недержавних пенсійних фондів, який отримав (отримує) пенсійну виплату одноразово, у 2017 р. становив 6,6 тис. грн (у 2016 р. – 6,3 тис. грн, у 2015 р. – 5,8 тис. грн). Середній розмір пенсійної виплати на визначений строк на одного учасника недержавних пенсійних фондів, який отримав (отримує) пенсійну виплату на визначений строк, становив 40,2 тис. грн (у 2016 р. – 28,3 тис. грн, у 2015 р. – 18,8 тис. грн).

Одним із основних якісних показників, які характеризують систему недержавних пенсійних фондів, є сплачені пенсійні внески. Сума пенсійних внесків у 2017 р. становить 1 945,6 млн грн, тобто протягом дванадцяти місяців вона зросла на 5,3 % (97,8 млн грн). Порівняно з показниками 2015 р. сума пенсійних внесків у 2016 р. зросла на 0,1 % (2,2 млн грн). У загальній сумі пенсійних внесків у 2017 р. основну частину, або 94,3 %, становлять пенсійні внески від юридичних осіб, на які припадає 1 834,6 млн грн/

Отже, на збільшення суми пенсійних внесків вплинуло те, що у 2017 р. сума пенсійних внесків від фізичних осіб зросла на 32,5 % (27,0 млн грн), а сума пенсійних внесків від юридичних осіб – на 4,0 % (70,7 млн грн). У 2016 р. сума пенсійних внесків від фізичних осіб зросла на 10,8 % (8,1 млн грн), а сума пенсійних внесків від юридичних осіб зменшилася на 0,4 % (6,6 млн грн).

Середній розмір пенсійного внеску за шість місяців 2017 р. на одного вкладника становить: на юридичну особу та фізичну особу – підприємця – 14 422,58 грн; фізичну особу – 303,27 грн.

Загальна вартість активів, сформованих недержавними пенсійними фондами, на 30 червня 2017 р. становила 2 248,7 млн грн, що на 12,4 %, або на 248,4 млн грн перевищує аналогічні показники 2016 р. та на 4,2 %, або на 91,6 млн грн – 2015.

Таким чином, як свідчать розраховані показники динаміки, недержавне пенсійне забезпечення в Україні розвивається досить повільно, що є пов'язаним як із загальними тенденціями розвитку економіки, так і низькою платоспроможністю населення. Розвиток і функціонування недержавних пенсійних фондів є перспективним напрямом щодо формування потужного та стабільного інвестиційного ринку в Україні як на мікрорівні, так і на макрорівні.

Науковий керівник – викладач Давиденко Д. О.

Література: 1. Про недержавне пенсійне забезпечення : Закон України від 09.07.2003 № 1057-IV // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15/ed20030709. **2.** Вітлінський В. В. Моделювання економіки : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2003. 408 с. **3.** Камінський А. Б., Леонов Д. А. Розкриття інформації в системі недержавного пенсійного забезпечення: обґрунтування доцільності та практика реалізації. *Фінанси України.* 2011. № 6. С. 62–72. **4.** Канторович Г. Г. Анализ временных рядов : лекционные и методические материалы. М. : Экономический журнал ВШЭ, 2002. 130 с. **5.** Кустовська О. В. Методологія системного підходу та наукових досліджень : курс лекцій. Тернопіль : Економічна думка, 2005. 124 с. **6.** Лондар С. Л., Лондар С. П. Перспективи розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні. *Фінанси України.* 2011. № 9. С. 45–58. **7.** Інформація про стан і розвиток системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні в 2016 р. // Офіційний сайт Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України. URL: https://www.nfp.gov.ua/ua/Rynok-nakopychuvalnoho-pensiinoho-zabezpechennia.html. **8.** Олексійко В. С. Зарубіжний досвід пенсійного забезпечення. *Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету.* 2016. № 5. С. 164–170.